

Міністерство освіти і науки України
Інститут держави і права імені В.М. Корецького
Інститут історії України НАН України
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут філософії НАН України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ
II Всеукраїнської наукової конференції
28-29 жовтня 2016 р.

Частина I

Міністерство освіти і науки України
Інститут держави і права імені В.М. Корецького
Інститут історії України НАН України
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут філософії НАН України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**МАТЕРІАЛИ
II Всеукраїнської наукової конференції**

28-29 жовтня 2016 р.

Частина I

Дніпро

2016

Редакційна колегія:

Токовенко Олександр Сергійович, д.філос.н., проф., декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Сергєєв Вячеслав Сергійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Горбатенко Володимир Павлович, д.політ.н., проф., заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

Касьянов Георгій Володимирович, д.і.н., проф., зав. відділу новітньої історії та політики Інституту історії України НАН України

Пометун Олена Іванівна, д. пед. н., проф. член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Хамітов Назіп Віленович, д.філос.н., проф., провідний науковий співробітник відділу філософської антропології Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України

Крилова Світлана Анатоліївна, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософської антропології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Висоцький Олександр Юрійович, д.політ.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Кривошеїн Віталій Володимирович, д.політ.н., проф., завідувач кафедри соціології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Третяк Олексій Анатолійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри політології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Вершина Вікторія Анатоліївна, к.філос.н., доц., доцент кафедри філософії, заступник декана факультету суспільних наук і міжнародних відносин з наукової роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Грачевська, Таміла Олександрівна, к.і.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Грушецький Богдан Павлович, к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Двуреченська Олександра Сергіївна, к.і.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

А 43 Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації. Матеріали II всеукраїнської наукової конференції. 28-29 жовтня 2016 р., м.Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: Роял Принт, 2016. – 292 с.

У збірник вміщено матеріали II всеукраїнської наукової конференції «**Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації**», що присвячені осмисленню стану та проблем сучасної освіти і науки в Україні та у світі, визначенню дієвих заходів та оптимальних шляхів подолання негативних явищ в освітній та науковій сферах. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

© Колектив авторів, 2016

© ДНУ ім. Олеся Гончара, 2016

СЕКЦІЯ І.
**СУЧАСНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, МЕТОДОЛОГІЯ,
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ГЕНДЕРНА ОСВІТА**

О.П. Пунченко, Н.Е. Шилина

**ШЁЛКОВЫЙ ПУТЬ-2: ИННОВАЦИОННЫЙ И ТРАНСГРАНИЧНЫЙ
ХАРАКТЕР ОБРАЗОВАНИЯ**

Современный социум находится в состоянии глубоких социальных перемен, в которых человечество активизирует инновационное развитие всех сфер своей жизнедеятельности в связи с переходом к высшему этапу цивилизационного развития – информационному. Этот этап характеризуется быстрорастущими процессами глобализации, которые трансформируются в социальную динамику партикулярных структур.

Развитие глобализационных процессов начала XXI века ознаменовалось возрождением Китаем Шёлкового пути-2 – в его новом качестве. Старый Шёлковый путь просуществовал около 20-ти столетий и явился одной из конструктивных форм сотрудничества и развития ряда стран. Шёлковый путь – это общее название вплоть до XVI века торговых караванных путей из Китая в Переднюю Азию, по которым в значительном количестве привозились шёлковые ткани – новация китайского натурального текстильного производства. Уже в те времена Шёлковый путь отражал процессы проникновения китайской экономики в экономическую и социокультурную жизнь народов Средней и Передней Азии.

Новый Шёлковый путь-2 ставит в качестве своей мегастратегии не просто расширить экономическое влияние на страны первого Шёлкового пути, но и предложить новые формы сотрудничества и взаимодействия стран Евразийского континента и Северной Африки. Для более эффективной реализации этой стратегии Китай выделяет в Шёлковом пути-2 три коридора: северный – из Китая через Центральную Азию и Россию в Европу; центральный – из Китая через Центральную и Западную Азию к Персидскому заливу и Средиземноморью; южный (морской) – из Китая через Юго-Восточную Азию в Южную Азию и регион Индийского океана. Эта мегастратегия включает инвестиционное, инновационное, финансовое, инфраструктурное и социокультурное измерения.

Данная мегастратегия нашла широкое обсуждение на Саммите «двадцатки» в сентябре 2016 года, инициатором которой были США, усмотревшие в этом Шёлковом пути притеснение их финансово-экономических интересов и ограничение продвижения американской демократии в евроазиатском регионе.

Идя по алгоритму США, обосновавших 10 мегатрендов развития общества (и которые приняты на вооружение Канадой и Западной Европой), Китай выделил 8 глобальных Столпов развития своего общества. Каждый из этих Столпов исследует одну из реформ, взаимодействие которых рождает новое. Среди этих Столпов особое место принадлежит науке и образованию, а после того, как Дэн Сяопин назвал науку и технику первоочередным приоритетом, спрос на образование резко вырос.

Задача образования и науки заключается в эмансипации разума, освобождении его от старой методологии обучения, раскрепощённости мышления, духа и, как итог, превращение Китая в «общество обучения».

Что же представляет собой китайская модель образования и можно ли её взять на вооружение, не грозит ли это унификацией образовательной реальности, формированием единого образовательного пространства, наподобие Болонской системы образования? Для ответа на этот вопрос необходимо обратиться к идеям китайского руководства относительно роли образования в развитии страны, его задачам, исследованию инноваций в его содержании и структуре, а также транс-

граничных форм его движения.

Образованию в Китае всегда уделялось особое внимание как основополагающему социокультурному фактору. Сложившаяся система в его содержании поражает идеями инновационного характера. Образование в Китае – это фундаментальный элемент повседневной жизни, поскольку всё меняется очень быстро, то нужно быстро осваивать новое. Образование как «творческая мудрость общества должно давай огромное число новаторов всех профилей, чтобы сформировать социальную и культурную среду нового общественного устройства» [1, с. 269]. Отсюда главная задача Китая, как утверждает президент Ху, заключается в том, что «нужно сосредоточить усилия на образовании и превратить Китай в страну богатую человеческими ресурсами» [1, с. 78-79].

Несмотря на то, что Китай пожинает плоды всей человеческой цивилизации, путь его развития в образовательной реальности самобытен. Он ни в коем случае не собирается копировать западную систему образования – Болонскую, видя в ней ряд изъянов. Китай активно ставит эксперименты в образовании, предлагая новые концептуальные и инструментальные модели его развития, выясняя на практике их эффективность и значимость.

Инновации в образовании охватывают огромный спектр деятельности, начиная от министерства образования и ректоратов до всего преподавательского состава учреждений образования. Так, ректор Цзилинского университета Чжоу Цифэн заявил, что «наша цель состоит не в том, чтобы увеличить площади университета или привлечь больше студентов; мы хотим создать многоуровневый исследовательский комплекс и одновременно увеличить качество обучения и преподавания» [1, с. 198]. О такой инновации на Украине не может быть и речи. Инновации рассматриваются в Китае не как модернизация устаревших подходов к подготовке специалистов, а как коренная ломка старой, изжившей себя методологии этого процесса.

Инновации в образовании охватывают инновационную педагогическую деятельность, методологию подготовки специалистов, использование технических и технологических средств образования, новую систему дистанционного обучения. Только за 5 лет с «2003 по 2007 центральное правительство и местные органы власти выделили не менее 10 миллиардов юаней (1 млрд. дол.) на организацию современного дистанционного обучения... С помощью радио, телевидения, спутниковых сетей, Интернета, аудиовизуальных материалов и других средств обучения школа даёт крестьянам практическое (технологическое) образование» [1, с. 253]. Несомненно Китаю есть что репрезентировать в образовании странам нового Шёлкового пути-2.

Вызывает интерес и развитие трансграничного характера образования в Китае. Изменение модели образования затрагивают в первую очередь экономические цели, которые сопрягаются с компаративистикой, формирующей устойчивые основания долгосрочного сотрудничества образовательных структур стран нового Шёлкового пути. Эти формы взаимосвязи образовательных моделей обнаруживаются благодаря особенностям компаративистики, позволяющей с помощью метода сравнения выявить и исследовать международные связи и отношения, сходство и различие, общее и особенное в системах образования.

Использование компаративистики расширяет интерес к культурной географии образовательного пространства. В рамках этой географии теярет актуальность традиционная оппозиция Запада и Востока, но усиливается межкультурный уровень духовного производства. На первый план вышла топономика образовательных структур, обладающая внутренними и внешними особенностями логистики. Трансграничный характер образования сегодня приобрёл двойственный характер. С одной стороны, стремительно развивается сотрудничество Китая с остальным миром через образование, то есть через процессы его экспансии. «С 1979 года бо-

лее 1 миллиона китайцев получили образование в 100 с лишним странах мира и почти 300 тысяч из них по завершению учёбы вернулись домой. Число иностранных студентов в Китае также быстро растёт. С 1979 года более 1 миллиона студентов из 188 стран обучались в 544 китайских университетах... Изучение китайского языка стало популярным во всём мире. С 2004 года для распространения китайского языка и культуры Китай открыл 226 отделений Института Конфуция в 64 странах мира. Более 40 миллионов человек за границами Китая изучают китайский язык. И более 800 школ почти в 100 странах включили китайский язык в свои учебные программы» [1, с. 221-222].

С другой стороны Китай открывает школы детям мигрантов для обучения китайскому языку в соответствии с программой высшего образования в Китае. Сегодня в этих школах обучается свыше 93 тысяч детей.

Таким образом, образование в Китае является ключевым условием для реализации человеком своих жизненных планов. Образование – это не просто двигатель реформ: образованные и культурные люди – это тот самый ключ, который отпирает двери свободе духа нации, его раскрепощения. Это система образования и привлекает страны, встающие на путь нового Шёлкового пути-2.

Список использованных источников

1. *Нейсбит Д. Китайские мегатренды / Джон и Дорис Нейсбит. – М.: Астрель, 2012. – 315 с.*

М. М. Коронатник

ВІД «ГАЛАКТИКИ ГУТЕНБЕРГА» ДО «ГЛОБАЛЬНОГО СЕЛА»: НОВА ЯКІСТЬ ОСВІТИ ХХІ СТ.

З точки зору відомого бразильського філософа у галузі освіти Пауло Фрейре, «грамотність – це широка сукупність навичок і вмінь, які дають змогу індивідуві свідомо брати участь у процесах, що відбуваються у громаді та світі». Таке визначення пов'язано, у першу чергу, з процесами глобалізації та інформатизації, що суттєво впливають на соціалізацію особистості, в т. ч. під час навчання.

Ще у 1962 р. Маршалл Маклюен у своїй книзі «Галактика Гутенберга: становлення людини друкууючої» спробував дати відповідь на питання, яким чином комунікаційні технології впливають на організацію когнітивних процесів у суспільстві, запропонував своє бачення етапів розвитку цивілізації: 1) первісна дописемна культура з усними формами зв'язку та передачі інформації, заснована на принципах колективного способу життя, сприйняття і розуміння оточуючого світу; 2) писемно-друкована культура («галактика Гутенберга»), епоха дидактизму і націоналізму, що замінила природність і колективізм індивідуалізмом, деколективізацією і детрайбалізацією; 3) сучасний етап «глобального села», що відроджує природне аудіо-візуальне, багатомірне сприйняття світу і колективність, але на новій електронній основі – через заміщення писемно-друкованих мов спілкування радіотелевізійними та мережевими засобами масових комунікацій [3, с.84-85].

Саме трансформація світового співтовариства у «глобальне село» приблизно з середини ХХ ст. зумовило кардинальні зміни в системі освіти із врахуванням специфіки інформаційного суспільства, де головну роль у соціалізації особистості починають відігравати мас-медіа та інформаційно-комунікативні технології.

На основі опублікованих досліджень з медійної та інформаційної грамотності, власного бачення, автор ставить завдання прослідкувати етапи розвитку грамотності від її традиційного трактування до якісно нових параметрів грамотності із врахуванням вимог, що ставлять перед людиною сучасні інформаційно-комунікаційні технології, в т. ч. на рівні інтеграції медіа – та інформаційної освіти.

Американські медіапедагоги Сінді Шейбе і Фейз Рогоу вважають, що за історію людства поняття «грамотність» зміщувалося двічі, при тому обидва рази на

основі технологічних винаходів. Перший зсув викликаний винаходом друкарського верстата. Другий, що відбувається на наших очах, відкриває шлях кожному до майже необмежених обсягів інформації та глобальних аудиторій, що назавжди змінило саму сутність освіти і тих базових навичок, які необхідні для поінформованого громадянина, продуктивного працівника, ефективних батьків та людини, що навчається протягом усього життя. [7, с.38]

В організації навчально-виховного процесу важливо розуміти, що сьогодні мас-медіа є не просто інструментом передачі інформації, а новою реальністю, соціокультурним середовищем, життєвим простором людини. [10, с.95; 11, с.84-86]. Як пише відомий дослідник Пітер Слоттердаєк у роботі «Критика цинічного розуму», вже на початку ХХ ст. мас-медіа «вперше набрали такого етапу охоплення, якого не знала жодна раціоналістична енциклопедія, жодний художній твір, жодна «філософія життя»: володіючи безмірним обсягом, вони стрімко рушили до того, про що завжди могла лише мріяти велика філософія – до тотального синтезу, зрозуміло, за нульового рівня інтелекту, у вигляді тотального арифметичного підсумовування. Вони насправді дозволяють розвивати універсальний хаотичний емпіризм, вони можуть повідомити про все, всього торкнутися, про все зберегти інформацію, все співставити. При цьому вони представляють навіть дещо більше, ніж філософію, - вони одночасно наслідують традиціям енциклопедії та цирку» [8, с.457].

Сьогодні як педагогам, так і школярам, доводиться постійно стикатися із зростаючим інформаційним потоком, відчувати значні труднощі, коли необхідно застосувати пошукові навички, самостійно критично оцінити отриману інформацію. А це об'єктивно ставить питання про необхідність зміни ставлення до змісту та функцій освіти, враховуючи особливості інформаційного суспільства. Без медіаосвіти тут не обійтися. Як справедливо зауважив у свій час Г.М.Маклюєн, «щоб бути посправжньому грамотним, потрібно бути грамотним у світі медіа» [4, с.464].

Можна цілком погодитися з професором Олександром Федоровим (Росія), що набута у процесі медіаосвіти медіаграмотність (медіакомпетентність) допомагає людині активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографу, преси, Інтернету, допомагає їй краще зрозуміти мову медіакультури [9, с. 38].

Слід мати на увазі, що ключовим елементом інформаційного суспільства є комунікація. Інакше кажучи, інформаційне суспільство можна визначити як суспільство, в якому якість життя, перспективи соціальних змін та економічного розвитку у все більшій мірі залежать від інформації та її експлуатації. У такому суспільстві стандарти життя, форми праці та відпочинку, система освіти і ринок знаходяться під значним впливом досягнень у сфері інформації і знання.

Інформатизація і комп'ютеризація вимагають від людей нових навичок, нових знань і нового мислення, покликаних забезпечити адаптацію до умов і реалій комп'ютеризованого суспільства, гарантувати їм гідне місце у такому суспільстві. Врешті-решт, інформатизація впливає на спосіб і якість життя всіх членів суспільства як на індивідуальному, так і організаційному рівні, на робочому місці та побуті. Добре це чи погано, проте інформатизація є силою, котра не просто трансформує життя цілих спільнот, але й сприяє перебудові самого контенту відносин між людьми [6, с.5-10].

Тому не дивно, що поряд з терміном «медійна грамотність» все більш широке застосування отримує термін «інформаційна грамотність». Справа в тому, що в умовах інформаційного суспільства ймовірні багаточисельні ризики і небезпеки: за доступності великих обсягів інформації все складніше стає орієнтуватися, отримувати і опрацьовувати справді необхідні дані. Потужність сучасної інформаційної техніки і технології може бути використана для маніпулювання свідомістю і поведінкою людини, що загалом загрожує дегуманізацією. У зв'язку з цим на сьогодні перед освітянською спільнотою стоїть глобальне завдання –

підготувати підростаюче покоління до нових умов життя і професійної діяльності у високоавтоматизованому інформаційному середовищі, навчити ефективно використовувати його можливості і захищатися від негативних впливів [1, с.141].

Серед основних викликів, перед якими опинилося українське суспільство в останні два роки – інформаційна війна та російська пропаганда. Ефективною відповіддю на таку ситуацію має стати запровадження викладання медіаграмотності у школах, вишах та закладах післядипломної освіти, розглядаючи її як процес соціалізації особистості. Основою для цього є українська модель медіаосвіти, яка інтегрує кращий світовий досвід: канадський (розвиток критичного мислення), французький (громадянське виховання), американський (проти авторитарного підходу в освіті, за пріоритет творчості), англійський (поєднання захисної моделі «щеплення» й естетичного розвитку).

Список використаних джерел

- 1.Гендина Н. И. *Формирование информационной и медиаграмотности в условиях информационного общества: новая инициатива ЮНЕСКО и проблемы российского информационного образования.* /Н. И. Гендина. //Педагогика. Психология. – 2012. - Выпуск №1. – С. 120-141.
- 2.Кастельс М. *Информационная эпоха: экономика, общество и культура.* /М. Кастельс – М., 2000. – 450 с.
- 3.Маклюен М. *«Галактика Гутенберга»: становление человека печатающего».* /М. Маклюен – М., 2005. – 455 с.
- 4.Маклюэн Г. М. *Понимание медиа: внешние расширения человека.* /Г. М. Маклюэн – М.: Жуковский: Кучково поле, 2003. – 625 с.
- 5.Медийная и информационная грамотность: программа обучения педагогов. /под ред. Алтона Гриззла и Керолайн Уилсон. Пер. на русский язык Елена Малявская. – UNESCO, 2012. – 200 с.
- 6.Ольховая Г. В., Мясникова Т. И. *Развитие медиакомпетентности студентов университета.* /Т. А. Ольховая, Т. И. Мясникова – М., 2012. – 125 с.
- 7.Сінді Шейбе, Фейз Рогоу *Медіа грамотність.* /Сінді Шейбе, Фейз Рогоу – К.: Академія Української Преси, 2014. – 320 с.
8. Слоттердайк П. *Критика цинического разума.* /П. Слоттердайк – М: АСТ, 2009. – 800 с.
9. Федоров А. В. *Медиаобразование: история, теория и методика.* /А. В. Федоров. – Ростов: ЦВВР, 2001. – 708 с.
10. Чельшева И. В. *Медиареальность как новый тип социокультурного пространства.* /И. В. Чельшева. //Инновации в образовании. – 2011, №11. – С. 95-101.
11. Чельшева И. В. *Медиареальность и картина мира: основные этапы развития.* /И. В. Чельшева. //Дистанционное и виртуальное обучение. – 2011, № 7. – С. 77-87.

Л. В. Батліна

ПРОБЛЕМИ В СВІТІ І СУСПІЛЬСТВІ – ВИКЛИКИ СУЧАСНІЙ ОСВІТИ

Щоб визначити роль освіти у виникненні кризової ситуації в світі, і зокрема, в українському суспільстві, доцільно підійти до розгляду проблеми з більш узагальнених позицій.

Стан справ у світі, суспільстві викликає глибоку занепокоєність з боку вчених, предметом вивчення яких є аналіз і визначення перспектив розвитку людства (Н.Бострем, В.Горшков, В.Данилов-Данільян, В.Казначеев, К.Кондратьев, А. Коен, В.Кремень, В.Кудін, Л.Лесков, М.Моїсеєв, В.Паульман, І.Радіонова, В.Стьопін, В.Тімофеев-Ресовський, Е.Тоффлер та ін.). На їхню думку, розвиток цивілізації багато в чому залежить від освітньої політики, що впроваджується в світі, суспільстві.

Розглянемо логіку цього твердження.

1. Що відбувається на планеті? З двох типів цивілізацій, що існують на Землі (східна і західна), домінує західна, техногенна цивілізація, завдяки якій став можливим науково-технічний прогрес і економічне зростання. Результатом чого є нова якість життя на планеті: підвищення рівня комфорту, середньої тривалості життя людини, споживання, поширення освіти та зони медичного обслуговування тощо (В.Стьопін). Водночас мало хто припускав, що саме техногенна цивілізація призведе до виникнення глобальних проблем, які поставили людство на межу самознищення (В.Казначеев, М.Моїсеєв, В.Паульман, В.Стьопін, В.Тихоплав, Е.Тоффлер та ін.). До побічних продуктів техногенного розвитку, що загрожують людству загибеллю, відносять: екологічну та антропологічну кризи; поширення

процесу відчуження; тероризм; міжнародну напруженість; наявність регіонів силового протистояння; створення засобів масового знищення людей; поява «нової бідності»; зростання політичної і економічної нестабільності; збільшення кількості стихійних лих, що призводять до збитків, які можна прирівняти до повномасштабних війн; половина населення Землі недоїдає, живе на межі перманентного голоду; щодня, не доживши до п'ятирічного віку, тільки від голоду і супутніх йому захворювань, гине більше 34 тис. дітей. З'являються глобальні проблеми, з якими людство раніше не стикалося: воно стало основним забруднювачем Землі та її виснаження (В. Ковда); коеволюція людства з біосферою не витримує швидкості технічного та інтелектуального забруднення; цей процес розвивається по експоненті, з лінійного може перетворитися на нелінійний і привести до вибуху (В. Горшков, В. Данилов-Данільян, В. Казначеев, К. Кондратьєв, Л. Лесков, М. Моїсеєв, В. Паульман, І. Радіонова, В. Стьопін, В. Тимофеев-Ресовський та ін.).

У зв'язку з порушенням рівноваги біосфери передбачити перспективи існування біологічного виду *Homo sapiens* стає неможливим (А. Кінг, Б. Шнайдер); «Людство стоїть на межі самознищення» (В.Н. Казначеев); спостерігається його поступова, але досить швидка деградація з подальшим виключенням зі складу біосфери (М. Моїсеєв).

2. Де криється корінна причина виникнення глобальних проблем, які сьогодні поставили людство на межу самознищення? Соціально-психологічний аналіз ситуації в світі, суспільстві з позиції пошуку головної причини виникнення глобальних проблем (демографічна, екологічна та економічна кризи, загроза війни, тероризм, нездоров'я, злидні і невігластво більшості населення планети, поширення злочинності тощо) показує, що кожна така проблема носить суб'єктивний характер. Іншими словами, вона криється в самій людині, її поведінці, професійній діяльності, які, в свою чергу, обумовлені рівнем розвитку свідомості індивіда, його вибором у конкретних життєвих ситуаціях.

Таким чином, людство живе в такому світі (суспільстві), що відповідає рівню розвитку його свідомості.

3. Чи можна уникнути сумних перспектив для життя людства на Землі? Учені переконані – можна. Для цього пропонується: змінити мету людської діяльності та її етичні регулятори (В. Стьопін); реалізувати «Стратегію людства» як сукупну загальнопланетарну, цілеспрямовану систему дій по здійсненню техніко-технологічного переозброєння та затвердження в свідомості людей нової моральності (М. Моїсеєв). Однак у цій стратегічній спрямованості найбільшою перешкодою виступає саме людство: *немає гарантії, що люди захочуть прийняти розумні і, ймовірно, єдино можливі норми для обмеження власної поведінки, підпорядкувавши її інтересам більшості. Для цього потрібні зусилля і певні обмеження.* Неприйняття людством необхідності вольових обмежень у власній свідомості, поведінці, професійній діяльності може призвести до виникнення «гарячих точок» взаємного нерозуміння, підозрливості і ворожнечі.

Таким чином, *головною проблемою збереження життя людства стає духовний світ людини, її переорієнтація на внутрішні цінності.* «Так від питань екології та політології ми неминуче повинні перейти до обговорення проблем *еволюції внутрішнього світу людини.* Ось тут ... і криється ключ до найголовнішого – збереження виду *homo sapiens* на планеті» (М. Моїсеєв) (виділено – Л.В.Б.).

4. Чому рівень свідомості, поведінка, професійна діяльність більшості людей стали головним чинником, що загрожує людству самознищенням? На думку автора, *причина криється в системі освіти*, яка все більше поширюється по країнах і континентах. Аксиоматичним є твердження, що освіта є провідним фактором, здатним впливати на розвиток свідомості людини, людства. Все залежить від її спрямованості. Маючи сьогодні в Україні досить потужні позитивні досягнення, які, в першу чергу, позначаються на рівні розвитку інтелекту людства, вона

здебільшого концентрує свою діяльність на проблемі підвищення рівня знань, умінь і навичок учнів (дошкільнята, школярі, студенти). Підґрунтям в цьому виступає особистісно орієнтована концепція організації освіти із залученням новітніх комп'ютерних та комунікативних технологій. Основною метою при цьому є досягнення *особистої успішності* в навчанні, професійній діяльності, житті. Увага індивіда концентрується на реалізації *особистих інтересів*. Особисті ж інтереси нерідко носять вузькоєгоїстичний характер і при їх реалізації нерідко не беруться до уваги права інших людей, інтереси суспільства, природи, людства. Саме в цьому криється причина критичної ситуації в світі (суспільстві).

Не слід забувати, що свідомість людини – це її знання, пронизані ставленням до себе, інших людей і навколишнього світу (С. Рубінштейн). Виходячи із зазначеного, автор підтримує спрямованість освіти на розкриття повного потенціалу зростаючої людини, її здібностей, інтересів, схильностей, але **при обов'язковому формуванні почуття відповідальності** за власні думки, почуття, слова, поведінку, професійну діяльність, іншими словами, – за її власний вибір.

5. З чого слід розпочинати? Автор ризикує наклепати на себе певну порцію критики з різних сторін. Але це теж вибір – вибір автора. А починати доцільно зі **створення моделі особистості Нового Століття**, яка має бути частиною гармонійного Цілого. Така спроба зроблена автором і висвітлена у монографії «Теоретичні основи пізнання людини як особистості» (2005). Модель містить у собі три блоки взаємодії людини із самою собою, з Цілим (природа, соціум), з іншими людьми. При створенні моделі використані установки світових релігій, філософських шкіл, психологічних і педагогічних течій.

Особистість у системі «Людина – Ціле»: визнає людське життя найвищою цінністю; на все дивиться з позиції більшої Цілого; розуміє взаємозв'язок і взаємозалежність сучасного суперечливого світу; керується принципами особистої відповідальності і заборони завдавати шкоди Цілому; переконана в можливості вирішення будь-яких проблем і конфліктів силою мудрості.

Особистість у системі «Людина в людині»: вимоглива до себе; уважна до свого внутрішнього «Я»; впевнена в собі, намагається бути чесною із собою; дисциплінована, організована, цілеспрямована; культивує в собі правдивість, благородство, співчуття, життєрадісність, відповідальність за власні вчинки; зберігає внутрішній спокій, уникає стану роздратування, депресії; вміє реагувати на стресові ситуації; самостійна у вирішенні проблем; орієнтується на постійне самопізнання і самовдосконалення; контролює власні емоції, думки, слова, вчинки, діяльність; завжди залишається самою собою; уважна до власного психічного і фізичного здоров'я.

Особистість у системі «Людина – Людина»: у відносинах керується пріоритетом загальнолюдських цінностей; з людьми щира, готова прийти на допомогу, чесна, правдива, надійна, толерантна, лояльна, ввічлива; намагається зрозуміти стан оточуючих людей; будь-яку справу виконує відповідно до своїх можливостей з орієнтацією на досконалість; не нав'язує своїх думок, випромінює добро, врівноваженість і мудрість; у конфліктних ситуаціях не втрачає внутрішньої рівноваги; в спілкуванні користується соціально-психологічними правилами взаємин між людьми (є хорошим слухачем; випромінює доброзичливість, уникає суперечок, не лізе зі своїми порадами; проявляє повагу до думки інших; визнає свою неправоту; прагне дивитися на речі з точки зору співрозмовника; радіє успіхам інших людей; щира у своїй оцінці, щедра на похвалу, не прагне змінити іншу людину, не займається критиканством).

Висновки: 1) Ми живемо в тому світі (суспільстві), яке відповідає рівню розвитку нашої свідомості. 2) Тільки змінивши в процесі освіти свідомість людини, можна змінити ситуацію в світі (суспільстві). Це тривалий, але найбільш надійний шлях.

НАЦІОНАЛЬНА СОЛІДАРНІСТЬ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЦІННІСНІ СКЛАДОВІ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У контексті викликів сьогодення актуальності набуває питання виховання національного самоствердження в особистості. На наше переконання національне самоствердження особистості варто розглядати як інтегративну суспільно-моральну цінність, яка проявляється в усвідомленні себе членом нації, характеризується прагненням до морального самовдосконалення і відданістю Українській державі, народу та шанобливим ставленням до всіх етносів, які становлять українську націю, готовністю солідарно відстоювати незалежність і цілісність держави, що визначається вмінням відповідально та компетентно сприяти розбудові України як держави.

Глибоке усвідомлення особистістю складних і життєво актуальних питань сьогодення, стає сприятливою умовою формування її національної спрямованості: усвідомлення себе частинкою української нації; здатність і готовність виступати в ролі активного і свідомого члена суспільства; відданість національним інтересам Української держави, нації та почуття відповідальності за стан і готовність виступати у ролі активного перетворювача [6]. Відтак це актуалізує проблему формування національної ідентичності як колективного феномену, що має бути зорієнтоване на творення єдності та досягнення консолідації української нації. Тому слід виробити механізми трансформації національної ідентичності в контексті європейської інтеграції на засадах-цінностях національної солідарності та відповідальності.

Національна солідарність становить рушійну силу «індивідуальної суспільно-історичної активності особистості, визначає дійсний рівень її національної автентичності як наслідку процесу національної самоідентифікації» [5, с. 288], що надає рішучості долати труднощі, жити й творити майбутнє своє й української нації; гуртує громадян на різні форми боротьби за національне і соціальне визволення [4, с. 157]. Саме національна солідарність інтегрує переконання та дії, взаємодопомогу та підтримку членів національної спільноти на основі спільності інтересів, зокрема національних інтересів держави, нації та необхідності досягнення загальних цілей; спільної відповідальності; активного співчуття та підтримку актуально доречних інтересів чи думок [8].

У відповідальності сконцентровано усвідомлений особистістю суспільно значущий обов'язок, потребу в здійсненні морального вчинку. Власне за допомогою відповідальності формується й через неї виявляється зв'язок особистості з навколишньою дійсністю, виникає їх цілісність [1, с. 583]. Важливою ознакою відповідальності є дійовий характер громадянської спрямованості, глибинне проникнення у різновид активності, поведінки й діяльності особистості [2], а також те, що *національна відповідальність* характеризується усвідомленням особистістю відповідальності за сьогодення і майбуття нації [3].

Беручи до уваги наукові погляди учених з означеного, ми солідарні з позицією щодо національної відповідальності як основи національно-громадянського патріотизму, що передбачає відповідальність за долю народу, культуру та здатність консолідувати всю внутрішню енергію для творення нової віхи в історії своєї держави й нації [7]. У його основі лежить повага до власного народу, власних культурно-історичних традицій, до національних цінностей, мови рідного народу, що забезпечує формування поваги до інших народів і стає осмисленою цінністю. Прагнення особистості належати до нації та солідарно взаємодіяти з іншими представниками національної спільноти для досягнення успіху в національних інтересах визначають як національну афіліацію в контексті національного самоствердження особистості.

Таким чином, така сукупність здатностей є засадничими якостями у системі

ціннісної складової національного самоствердження особистості, формування якої сприятиме консолідації української нації та забезпечить подальший поступ Української держави.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. *Виховання особистості* : підручник / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Боришевський М. Й. *Громадянська спрямованість у контексті стратегії та цілей життєдіяльності особистості* / М. Й. Боришевський // *Психолого-педагогічні умови виховання громадянської спрямованості в юнацькому віці* : наук.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Й. Боришевського. – Київ, 2004. – С. 5 – 16.
3. Боришевський М. Й. *Національна самосвідомість та ідентифікація громадян як чинник демократичних перетворень в українському суспільстві* / М. Й. Боришевський // *Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні*. – Київ : Укр. центр політ. менеджменту, 2003. – С. 138 – 144.
4. Кремень В. Г. *Філософія національної ідеї* : Людина. Освіта. Соціум / В. Г. Кремень. – Вид. переробл. – К. : Грамота, 2010. – 576 с.
5. Лавриченко Н. М. *Педагогіка соціалізації: європейські абрисы* / Н. М. Лавриченко. – Київ : ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
6. *Розвиток громадянської спрямованості особистості* / М. Й. Боришевський, Т. М. Яблонська, В. В. Антоненко та ін. ; за заг. ред. М. Й. Боришевського. – Київ : 2007. – 186 с.
7. Руденко Ю. *Основи сучасного українського виховання* / Ю. Руденко. – Київ : Вид-во ім. О. Теліги, 2003. – 328 с.
8. Эльконин Д. Б. *К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте* / Д. Эльконин // *Вопросы психологии*. – 1971. – № 4. – С. 6 – 20.

Ю. Ю. Руденко

МУЛЬТИКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Освіта посідає першорядне значення в процесі формування і утвердження загальнолюдських суспільних цінностей. «Відкрите демократичне суспільство неможливо побудувати на зразок промислового підприємства чи аграрного комплексу – його можна лише духовно виростити в собі і своїх дітях» [2, с. 222]. Не останнє місце займає освіта в цьому контексті і в українському суспільстві, в якому сьогодні значно зросли ксенофобські настрої. «Ксенофобія є «нормальною» реакцією суспільств, що модернізуються, на ослаблення колишніх територіально-етнічних, соціальних і конфесійних бар'єрів, приписуваних меж і соціальних дистанцій, а також на інтенсивні процеси соціальної мобільності та соціальної й культурної диференціації суспільства. Природна етнічних фобій, чи неприязні до мігрантів, являє собою архаїчний захист на реальні чи уявні загрози в ситуаціях, коли у населення є обмеженими ресурси виживання і можливості захисту своїх позицій чи інтересів...» [1, с. 213]. В цих умовах «у нагоді» може стати мультикультурна освіта, криза якої часто призводить до громадянського відчуження та протистояння, інспірованого екстремістськими силами, що зазвичай активізуються за умов поглиблення кризових явищ у суспільстві. Отже, мультикультурна освіта – це розбудова освіти на принципі культурного плюралізму, визначення рівноправності і рівноправ'я усіх етнічних та соціальних груп у складі даного суспільства, проголошення недопустимості дискримінації людей за ознакою національної чи релігійної належності, статі чи віку. На рівні теоретичного дискурсу науковці дійшли до консолідованої думки про те, що мультикультурна освіта представляє собою 1) концептуальну ідеологічну течію в освітній практиці сучасного демократичного суспільства; 2) освітню стратегію, яка представляє собою послідовні навчальні процеси (організація, реалізація, результат) з метою вирішення освітніми засобами проблем, що виникають в суспільстві у процесі еволюції національних держав та постколоніальних міграційних процесів. Однак, зразу ж зазначимо, що в суспільстві сьогодні склалося вкрай неоднозначне ставлення до мультикультурної освіти. Більше того, сьогодні у зв'язку з шаленим мігрантським рухом у Європі говорять про кризу мультикультурної освіти. Але, попри всю неоднозначність ставлення до неї, на нашу думку, мультикультурна освіта залишається, як не дивно, дієвим ме-

ханізмом національної ідентифікації, особливо, якщо мати на увазі що ми відстоюємо ідею політичної «територіальної» нації, яка «поважає» без винятку всі етнічні групи, які проживають на її території. Доведемо це.

Не будемо забувати, що ми живемо нині в інформаційному просторі, де стабільність та єдність суспільства формується, перш за все на рівні ідей, позицій, точок зору... Дійсно, як зберегти національну ідентичність під «зливою» різного роду інформаційних впливів? Більше того, як зберегти те (національну ідентичність), що є і так поки що досить «крихким» феноменом, формується як і національна культура (включаючи культуру політичну) поступово, еволюційно та органічно на відміну, наприклад, від ідеології, яку можна сформулювати більш масованими пропагандистськими методами за більш стислий термін? Чи взагалі є такі м'які, органічні засоби, які б сприяли «зміцненню» національної ідентичності, розширювали коло громадян (і це – ключова задача), які б вважали себе, як китайці чи японці «часткою єдиного національного тіла?».

Чому це питання сьогодні настільки актуальне? В світлі сучасних подій, що відбуваються в Україні та в контексті її взаємовідносин з іншими державами (перш за все, з Росією), слушно, на нашу думку, навести вислів дослідника Г. Почепцова: «Сьогодні будь-яка війна починається з інформаційного «артобстрілу». Навіщо завойовувати країну силою зброї, стикаючись зі спротивом та маючи втрати? Можна підкорити її зсередини, силами її ж громадян. Це і є кінцева мета, глобальна стратегія інформаційної війни. Американець Джозеф Овертон сформулював теорію «інформаційного вікна» - комплексу засобів, які дозволяють розширити межі дозволеного як завгодно далеко в будь-якому суспільстві. Методика інформаційної війни – розширити «вікно Овертона» до такої міри, що воювати вже не прийдеється, «приз» сам впаде у руки» [3]. Тому нам сьогодні конче потрібний потужний інформаційний простір, цементований сильною ідеєю політичної нації, спроможний адаптувати до себе або відкинути без катастрофічних наслідків чужі цінності, чужу гегемонію. Парадокс полягає у тім, що потужне не треба захищати, а слабке приречене на загибель за будь-яких умов. І у цьому контексті сформована на основі мультикультурної освіти, яка, в свою чергу, ґрунтується на повазі та знанні культури всіх етнічних груп, що проживають на території України, національна ідентичність є потужним запобіжником від будь-якого роду інформаційних «вливань». Адже кожна етнічна група буде захищена в своїй культурній самоцінності і в жодного з членів такої групи не буде бажання стати «призом» у чужій грі.

Отже, в контексті вище викладеного, ми довели, що цінність мультикультурної освіти полягає в формуванні ідеї політичної нації та національної ідентичності, яка формується на основі поваги до самоцінності культури всіх етнічних груп, що проживають на території України.

Список використаних джерел

1. Гудков Л.Д. *Абортивная модернизация*/ Л.Д. Гудков. – М.: Рос. полит. энциклоп., 2011.
2. Кремень В., Ткаченко В. *Україна: ідентичність у добу глобалізації*/ В. Кремень, В. Ткаченко. – К.: Товариство «Знання» України, 2013.
3. Почепцов Г. *Информационные войны. Новый инструмент политики*/ Г. Почепцов. – М.: Алгоритм, 2015.

Г. І. Лисенко

РОЗВИТОК ВИЩОЇ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ОСВІТИ У КАТЕРИНОСЛАВІ У 1910-30-ТІ РР.

Історія вищої політехнічної освіти в Україні першої чверті ХХ століття досить ґрунтовно досліджена у працях В. Онопрієнко, В. Тарасової, А. Вороха, С. Майбороди, С. Ховрича, І. Федосової та ін. [2; 7; 6]. Зокрема І. Федосова розглянула особливості формування студентського контингенту у технічних вишах у першій чверті ХХ століття, а також проаналізувала джерела і стан дослідження історії вищої

технічної освіти в Україні. Становлення вищої технічної освіти на Катеринославщині розглянуто у працях Г. Швидько, В. Старостіна, В. Савчука, В. Большакова та О. Бистрякова [8: 5: 11].

Мета статті – проаналізувати становлення і розвиток вищої будівельно-архітектурної освіти на Катеринославщині у першій третині ХХ ст.

Після відкриття у середині 1880-х років у Катеринославі Брянського металургійного заводу і залізниці, яка пов'язала Криворізький рудний і Донецький вугільний басейни, місто пережило «індустріальний вибух», що позначився на усіх сферах його життя. Так, з 1885 по 1915 рік стрімко виросла чисельність населення (з 41,8 до 225,4 тис. осіб); вдвічі збільшилася територія міста; в рази, а іноді в десятки разів, зросла кількість торгівельних, промислових, просвітницьких і навчальних закладів. Але наявність вищих навчальних закладів була привілеєм столичних міст або регіональних центрів, до яких тодішній Катеринослав ще не належав. Місцева інтелігенція вела боротьбу за відкриття у місті нових вищих навчальних закладів, оскільки наявних – Вищого гірничого училища (перетвореного на інститут у 1912 році) і Комерційного училища (яке мало всі підстави бути перетвореним на інститут) не вистачало для підготовки фахівців вищої кваліфікації для промислового міста. З початком Першої світової війни, як не дивно, ситуація у сфері розвитку вищої освіти у місті поліпшилась. Спочатку, у 1915 році, постало питання про переведення до Катеринослава університетів, що потрапляли до зони бойових дій – Варшавського та Юр'євського. Хоча ці плани не були реалізовані, міська громада у 1916 році активно обговорювала питання про відкриття у місті відразу чотирьох вишів – класичного університету, політехнічного, транспортного та сільськогосподарського інститутів [5]. Першим, як стверджує краєзнавець В. Старостін, був реалізований проект політехнічного інституту, який розпочав свою роботу 31 січня 1917 року (але Статут закладу був підписаний міністром народної освіти Росії графом П. М. Ігнат'євим ще 5 квітня 1916 року). На думку дослідниці історії гірничого інституту Г. Швидько, у тому ж 1916 році у Катеринославі відкрились Вищі жіночі курси, на базі яких у 1918 році був відкритий класичний університет.

Оскільки третину населення Катеринослава склали євреї, національний рух яких активізувався із 1890-х років (у тому числі через відсоткові обмеження щодо кількості студентів-євреїв у вишах), зрозуміло, чому за наявності у Катеринославі Гірничого інституту, викладачі якого допомогли налагодити роботу Політехнічного інституту, вже в серпні 1916 року було оголошено перший набір студентів. Чисельні справи студентів першого набору Політехнічного інституту, що зберігаються у фонді Р2065 Дніпропетровського державного обласного архіву, датовані серпнем 1916 – січнем 1917 року. Усього у фондах архіву зберігається 2661 справа студентів і викладачів Приватного політехнічного інституту, які свідчать про його активну діяльність впродовж 1916 – 1926 років. Через студентські і викладацькі справи можна прослідкувати еволюцію назви Приватного політехнічного інституту: у 1918 році він називається Катеринославський єврейський науковий інститут, у 1919 році – знову Політехнічний інститут, у 1920 році – Катеринославський державний політехнічний інститут тощо.

Відомо, що заплановано було у складі інституту три факультети – електромеханічний, інженерний та економічний, але вдалося організувати і налагодити діяльність лише двох перших. Так, у березні 1917 року було внесено пропозицію про відкриття на кожному факультеті відділень з більш вузькими спеціальностями; а саме, на інженерному факультеті – а) архітектурне відділення, б) інженерно-будівельне, в) опалення і вентиляції, г) відділення будівельної механіки [4]. Тим особам, які закінчили повний курс інституту, планувалося надавати дипломи на звання інженера-електрика (тим, хто закінчив електро-технічний факультет); інженера-будівельника (тим, хто закінчив інженерно-будівельне відділення інженерного факультету).

Інформація про діяльність інституту впродовж листопада 1919 року – червня 1921 року розпорошена по окремих особових справах викладачів і студентів, що зберігаються у ДАДО. Є інформація, що у липні 1921 року механічне та електротехнічне відділення Політехнічного інституту були приєднані до Катеринославського гірничого інституту. Доля інженерного відділення остаточно не з'ясована. Є припущення, що частина його викладачів (С. А. Заборовський, Г. С. Живов тощо) і студентів перейшли до сформованого у 1921 році Катеринославського вечірнього робітничого будівельного технікуму [1, с. 32-33]. На базі останнього у 1930 році постав Дніпропетровський інженерно-будівельний інститут (ДБІ), повернувши до себе механічне та електротехнічне відділення, які відділилися ще у 1921 році. Але архівні матеріали свідчать, що деякі студентські справи інженерного факультету опинились в архіві гірничого інституту.

До передісторії Політехнічного інституту відносяться Катеринославські технічні курси В. Х. Коробочкіна, організовані у 1910 році і реорганізовані у 1912 році (тоді було створено будівельне відділення і розширено електромеханічне). Навчання на курсах тривало 7 семестрів (3,5 років), і після закінчення будівельного відділення випускники могли здати урядовий екзамен на звання техника-будівельника при Інституті цивільних інженерів у Петрограді. До речі, курси розташовувались на перехресті вулиць Гімнастичної (Шмідта) і Романовської (Свердлова). Пізніше саме на Романовській вулиці, у будинку 49, розташовувався Єврейський інститут.

Катеринославські архітектурно-художні курси діяли у місті з 1913 року, надаючи можливість впродовж 6 семестрів (3-х років) вивчати архітектуру та багато інших дисциплін, щоб у майбутньому працювати помічниками архітекторів та інженерів. Завідувачем курсів був техник-архітектор С.Л. Бейлін, який після реорганізації курсів перейшов працювати до Вечірнього робітничого будівельного технікуму, що у 1930 році перетворився на будівельний інститут. До речі, збігається адреса курсів і будівельного технікуму – вул. Харківська, 11.

У фонді «Катеринославський вечірній будівельний технікум» є окремі справи студентів, в яких зазначено місце і час навчання. Так, наприклад, студент «...Веремей 1915 року вступив на політехнічні курси, що згодом перетворилися на Перший Катеринослав-Єврейський технікум, де він навчався до 1919 року... В кінці 1923 року вступив до Вечірнього Робітничого Будівельного технікуму, де і навчався дотепер» (документ датований 30.06.1929 р.) [3]. Подана інформація підтверджує наступність інженерно-будівельної освіти у Катеринославі (Дніпропетровську) від політехнічних курсів, що реформувались у Політехнічний інститут (паралельна назва – технікум) – до будівельного технікуму (інституту).

Список використаних джерел

1. Большаков В. И. История строительного-архитектурного образования в Екатеринославе-Днепропетровске: от технических курсов до строительного института / В. И. Большаков, А. Г. Быстряков. – Д.: ПДАБА, 2005. – 143 с.
2. Ворох А.О. Развитие вишшей технической освіти в Украине (20 – 30-ти рр. XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / А. О. Ворох. – Луганська, 2006. – 20 с.
3. Державний архів Дніпропетровської області (далеє ДАДО). – Ф. 265, оп. 1, спр. 1. – Архів Катеринославського (Дніпропетровського) вечірнього робітничого будівельного технікуму.
4. ДАДО. – Ф. Р2065, оп.1, спр.1627. – Книга протоколів зібрань факультетів Приватного політехнічного інституту в м. Катеринослав.
5. Старостін В. Катеринославська метрополія // *Експедиція-XXI*. – 2013. – № 11 (137). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ex21.com.ua/rus/arhiv/0116/116-6.htm>.
6. Федосова І. Джерела та стан дослідження розвитку вишшої інженерно-технічної освіти в Україні (друга половина XIX – перша половина XX ст.) // *Педагогічний дискурс*. – Вип. 15. – 2013. – С. 699-707.
7. Ховрич С. М. З історії розвитку вишшої технічної освіти в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Київського політехнічного інституту) / С. М. Ховрич // *Український історичний журнал*. – 2007. – № 5. – С. 55–63.
8. Швидько Г. Перший вищий навчальний заклад Придніпров'я [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://a.gorod.dp.ua/history/article_ua.php?article=1368.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬОШКІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЦІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ- ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Успіх любого дослідження здебільшого визначається дотриманням загальних і конкретно наукових підходів та принципів, які складають зміст загальнонаукової і спеціальної (педагогічної) методології дослідження. Ці принципи складають ядро методологічної культури дослідника.

Термін методологія грецького походження і означає «вчення про методи» або «теорія методу». Методологія в педагогіці за звичай, визначається як вчення про психолого-педагогічні знання, закономірності їх розвитку, принципи, підходи і способи їх добування, категоріальний апарат, основні і структурні компоненти психолого-педагогічної теорії [1].

В сучасній педагогічній науці методологія розуміється в узкому та широкому значенні. В широкому розумінні методологія - це сукупність найбільш загальних, перш за все світоглядних принципів в їх застосуванні до рішення складних теоретичних та практичних завдань, це світоглядна позиція дослідника [4]. Разом з тим, як вказує Г.Рузавін, це і вчення про методи пізнання, які обґрунтовують існуючі принципи, і способи їх конкретного використання в пізнавальній і практичній діяльності [5]. Методологія в узкому розумінні – це вчення про методи наукового дослідження [2].

В педагогічній енциклопедії методологія визначається як наука про найбільш загальні шляхи пізнання дійсності. Вона являє собою в цілому філософське знання, що включає знання про найбільш загальні закономірності буття, про відношення буття і свідомості, природи та сутності людини [4].

Отже, методологія – це вчення про систему методів наукового пізнання та перетворення реальної дійсності.

Головною метою методології є насамперед вивчення тих засобів, методів наукового дослідження, за допомогою яких суб'єкт наукового пізнання одержує нові знання про реальну дійсність. Предмет її вивчення – це поняття і методи самої науки, сфера їх застосування [3].

Основними завданнями методології є такі: 1) методологія оптимізує хід наукового дослідження з погляду одержання нового знання; 2) регулює використання методів, засобів і прийомів у процесі пізнання і практики; 3) узагальнює результати наукового пізнання в різних формах знання; 4) формує загальні принципи й методи наукового дослідження.

Таким чином, в сучасній науковій педагогічній літературі під методологією частіше всього розуміють вчення про принципи побудови, форми і способи науково-пізнавальної діяльності.

Методологія науки, підкреслює П. Образцов, дає характеристику компонентів наукового дослідження - його об'єкта, предмета, завдань, сукупності дослідницьких методів і засобів, необхідних для їх рішення, а також формує уявлення про послідовність руху дослідника в процесі рішення наукової задачі [3, с. 8-9].

Як показав аналіз наукової літератури, всупереч застійним тенденціям методологія педагогіки накопичила подільно науковий потенціал, розробила систему нормативного, інструментального знання про форми і способи зв'язку педагогічної науки з практикою, з іншими науками.

Це означає те, що без методологічних знань неможливо грамотно провести педагогічне дослідження.

Розглядаючи методологію в пізнавальному плані її можна визначити як науку про шляхи пізнання істини. В цілому методологія виконує суттєві функції в пізнанні, зокрема в підходах до різних сторін розвитку певної галузі знань,

особливо до соціальних. Ці функції можна визначити як системо-утворюючі, пояснювально- оціночні, прогностичні.

Для розкриття сутності методології важливо звернути увагу на те, що методологія педагогіки поряд зі сказаним виконує і інші функції: 1. Вона виділяє способи отримання знань, які відображають педагогічну дійсність, яка постійно змінюється (М.Данилов). 2. Спрямовує і зумовлює основний шлях, за допомогою якого досягається конкретна науково- досліджувана мета (П.Коппін). 3. Забезпечує всебічне отримання інформації про досліджуваний процес або явище (М.Скаткін). 4. Допомагає введенню нової інформації у фонд теорії педагогіки (Ф. Королєв). 5. Забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять в педагогічній науці (В.Гмурман). 6. Створює систему інформації, яка спирається на об'єктивні факти і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання (М.Скаткін).

Зазначені функції методології дозволяють зробити висновок про те, що методологія педагогіки це концептуальне обґрунтування мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної і систематизованої інформації про педагогічні процеси та явища.

Отже, успішне проведення наукового дослідження забезпечується правильним використанням методології, тобто сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження. Методологія наукового дослідження вивчає пізнавальні процеси, що відбуваються в науці, методи і форми наукового пізнання.

Визначені нами методологічні засади дослідження проблеми внутрішньшкільного контролю у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ-початку ХХІ століття наведено у Таблиці 1.

Таблиця 1

Методологічні засади дослідження проблеми внутрішньшкільного контролю у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ- початку ХХІ століття

Рівні методології	Методологічні засади
Філософський рівень	<ul style="list-style-type: none"> • діалектика; • теорія пізнання
Загальнонауковий рівень	<ul style="list-style-type: none"> • системний підхід; • парадигмальний підхід;
Конкретно науковий рівень	<ul style="list-style-type: none"> • підхід до визначення видів та кількість джерел; • підходи у тлумаченні внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на розвиток педагогічної теорії та практики; • принцип руху дослідження від наративу (опису) до аналізу, від аналізу до прогнозування розвитку управління загальноосвітньою школою; • закони та закономірності розвитку педагогічної науки; • теоретичні засади взаємозв'язку історії педагогіки та сучасності;
Рівень конкретного дослідження	<ul style="list-style-type: none"> • відбір джерел; • аналіз наукових джерел; • генетичний метод (вивчення етапів розвитку); • порівняльно-історичний метод; • узагальнення.

Таким чином, на основі аналізу праць філософів, наукознавців, істориків науки, педагогів, істориків педагогіки і з урахуванням специфіки предмета дослідження, який являє собою складне й багатofакторне явище, було обґрунтовано міждисциплінарну теоретико-методологічну базу дослідження.

Для побудови моделі наукового дослідження за історичною тематикою та вивчення з різних сторін розвитку певної проблеми будемо спиратися на структуру методологічних основ науки яка складається з чотирьох рівнів методології – філософський, загальнонауковий, конкретно науковий, рівень конкретного

дослідження.

Методологічною основою нашого дослідження стала: теорія пізнання, основні положення загальної теорії систем і системний підхід до вивчення цілісних педагогічних процесів і явищ, діалектичний підхід до вивчення історико-педагогічних явищ, парадигмальний підхід до аналізу історико-педагогічних явищ, освіти, що стосуються процесу розвитку теорії внутрішкільного управління, категорії загального, особливого, одиночного, фундаментальні принципи цілісності, динамічності, генетичний метод для вивчення етапів розвитку теорії внутрішньо шкільного контролю у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ-початку ХХІ століття, порівняльно-історичний метод для виявлення особливостей розвитку теорії внутрішньо шкільного контролю у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ- початку ХХІ століття, основні положення наукознавства, державні документи про освіту.

Визначення теоретико-методологічних засад дало змогу сформулювати головні принципи дослідження: принцип об'єктивності, принцип можливості відтворення результатів дослідження, принцип поєднання цілісного та аспектного підходів до аналізу процесів розвитку теорії внутрішньо шкільного управління у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ- початку ХХІ століття, принцип руху в ході дослідження від опису до пояснення, а від нього – до прогнозування розвитку теорії внутрішньо шкільного контролю у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ- початку ХХІ століття, етичний принцип, реалізація якого пов'язана з відповідальністю за адекватність і глибину аналізу, коректністю критики, неприпустимістю безпідставного схиляння перед авторитетами тощо.

Список використаних джерел

1. Дмитренко П. В. *Основи наукових досліджень* / П. В. Дмитренко, В. К. Сидоренко. - К.: РННЦ. «ДІНІТ», -2000. – 259 с.
2. Макаев В. В. *К вопросу о методологии педагогического исследования* / В. В. Макаев // *Технология развития педагогического творчества*. - Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 1994. - С. 74-82.
3. Образцов П. И. *Методы и методология психолого-педагогического исследования* / П. И. Образцов. СПб. : Питер. – 2004. – С. 8-9, 10-11.
4. *Российская педагогическая энциклопедия* / [под ред. В. П. Мануйлова] – М. : Большая российская энциклопедия. – 1993. – 1376 с.
5. Рузавин Г. И. *Методология научного познания* / Г. И. Рузавин. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. - 287 с.

L. Y. Lichman

STRATEGY FOR BUILDING FOREIGN LINGUISTIC COMPETENCE IN THE HIGHER SCHOOL OF UKRAINE IN THE ERA OF GLOBALISATION / DISINTEGRATION

The modern world order and the tendencies towards its transformation show a dualistic perspective. On the one hand, many aspects of civilizational and intergovernmental relations pursue a stable course of the globalization of cultures and economies, on the other hand, the growing contradictions among the countries of different continents, among scores of civilizations and different historical paradigms have caused shifts inviting disintegrating transformations in the contemporary world. Nowadays, as A. Abdel-Malek notes, the so-called peripheral (non-Western) civilizations depersonalization threatened that would inevitably lead to the formation of ethnic reservations as localized, alienated parts of the world [1, p. 110]. In such a dual and contradictory historical reality the contexts of foreign linguistic / linguistic competence building become more and more apparent. In fact, the very building linguistic competence depends on large-scale geopolitical transformations and prospects for their further development: first, it is necessary to provide foreign linguistic training, corresponding to globalization; second, it is critical to determine the didactic outline of foreign linguistic learning, aimed at reducing isolationist and disintegrating modus.

In this context, the most promising is a dichotomous approach to developing foreign

linguistic competence, which is intended for the coherent, consistent improvement of the technologies and methods of teaching foreign languages.

This approach is particularly evident in the convergence of practices of teaching foreign languages and inter-languages within a single state. It has been established that the Ukrainian citizens use the languages of ethnic groups: Bulgarian, Romanian, Czech, German, Hungarian, Polish etc. This situation accumulates on migration and isolationist tendencies. Human migration is subject to develop a set of measures for improving the transnational educational paradigm. Isolationist processes require reforming a cross-cultural and ethno-cultural education strategy within one or more states.

The challenge of modern language education is in determining the way of harmonizing and ironing out the fundamental contradictions within the up-to-date dualistic language space developmental trend – between globalism and isolationism – in the system of higher educational institutions of Ukraine.

To find the answer one should come from the famous Humboldt's concept [2] of the community and simultaneous difference among cultural and civilizational systems; the concept suggests that in the global historical context each separate ethnic entity is granted its exclusive language status, reflecting the inner spiritual exclusivity and a unique verbal / mental experience.

In this sense while building a didactic strategy one should cultivate a project which combines two aspects: building globalization foreign linguistic competence by updating the national social and cultural markers of ethnic groups. The point at issue is about the incorporation of lexical equivalents from the other, not target, languages, which are preferable by the audience, while teaching global languages (English, French, Spanish etc.). In such a comparative space it is advisable to develop new methods of teaching morphology, grammar, phonetics and syntax. For example, the method of determining «entertaining» lexical equivalents seems to be a particularly effective: students find words which are similar in pronunciation, from English or Gipsy, and then they try explaining the nature of their harmony, using the techniques, tools and technologies of comparative linguistics.

Such an approach leads to harmonizing the educational, intercultural and bilingual civilizational balance, which organically updates, even if wrong link between the language, symbolizing the very concept of globalization, and the language acting in the capacity of the significatum of an isolated social culture.

It is expected that further developing the methodology and specific methods of bilingual education would be promising and useful in the era of globalist trends, the expansion of transnational communications, the aggravation of migration tension and, in the meantime, the isolation / disappearance of nations, death of languages; the era of global transformation requires creating relevant competencies.

References

1. *Abdel-Malek A. Civilizations and Social Theory / A. Abdel-Malek. – Albany: State University of New York Press, 1982. – 222 p.* 2. *Humboldt W. von. On Language. On the Diversity of Human Language Construction and Its Influence on the Mental Development of the Human Species / W. von. Humboldt. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1988. – 344 p.*

Т. В. Окольнича

ДІЯЛЬНІСТЬ ЕТНОГРАФІВ КИЇВСЬКОГО НАУКОВОГО ОСЕРЕДКУ XIX СТОЛІТТЯ У ВИВЧЕНІ НАРОДНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ ПОДІЛЛЯ

У зв'язку з корінними соціально-економічними змінами в житті країни спостерігається відчутний інтерес до виробленої упродовж віків народної практики виховання підростаючих поколінь. Для вивчення специфіки виховання дітей важливими є етнографічні дані, зокрема: різноманітні обряди, описання одягу, дитячих меблів,

умов проживання, ігор, іграшок, участі дітей у громадському житті общини.

Другу половину XIX ст. у світовому контексті називають золотим віком в етнографії. За цей період не тільки сформувалися різні школи, течії в етнографічній науці, але й продовжувався активний період фіксації етнографічного матеріалу, що є цінним для історії педагогіки з фактологічного погляду та становить важливу групу джерел у вивченні народної педагогіки.

Провідне місце в активному розвитку української науки другої половини XIX ст. в цілому, і етнографії зокрема, належить вітчизняним дослідникам, науковим центрам, діяльності урядових установ та навчальних закладів. В середині XIX ст. у цьому значну роль відіграв Київ.

Центр етнографічного вивчення різноманітних обрядів, описання одягу, дитячих меблів, умов проживання, ігор, іграшок, участі дітей у громадському житті общини українського народу сформувався навколо одного з найдосвідченіших українських етнографів, ректора університету М.Максимовича, який виступив на захист прав, самобутності українського народу, його культури і за ним у 20-60 рр. XIX ст. пішла прогресивна інтелігенція. Початок в Україні системного збору етнографічного матеріалу пов'язаний саме з М.Максимовичем.

До середини XIX ст. у Києві були зібрані кращі науковці – представники прогресивної молоді інтелігенції. Одним з перших займався збиранням етнографічних подільських матеріалів саме М.Максимович, який в різних місцевостях Київської, Подільської та Волинської губерній записував народні перекази, місцеві повісті, оповідання, пісні, казки, загадки [3;С.45]. Взагалі вся діяльність М.Максимовича, як зазначав етнограф М.Сумцов, визначається як „наукова діяльність нерозривно пов'язана з вивченням народної педагогіки»[5;С.90].

Важлива роль в організації наукової роботи по вивченню народної культури, способів виховання дітей належить Комісії для опису губерній Київського навчального округу (1850-1864), яка започаткувала напрям регіональних досліджень. Перехід від нагромадження і введення в науковий обіг величезного масиву джерел до аналізу регіональної специфіки Поділля пов'язаний також з діяльністю саме цього товариства.

Київський навчальний округ об'єднував Київську, Подільську, Волинську, Чернігівську і Полтавську губернії. Комісія переслідувала загалом ту ж мету, що й Російське Географічне Товариство, але в межах п'яти центральних українських губерній. Головною метою Комісії, згідно статуту, було дослідження губерній Київського навчального округу в природничому, сільськогосподарському і народно-педагогічному відношенні, описання дитячої та дорослої обрядовості.

Завдяки активній участі в роботі Комісії провідних учених І.Вернадського, Д.Журавського, М.Максимовича, М.Маркевича, А.Маркевича, А.Метлинського, П.Павлова, В.Тарнавського та інших, вона виконала й широку програму історико-красназничих досліджень, зокрема і особливостей виховання дітей. Комісією проводилися масштабні статистичні дослідження населених пунктів та повітів губерній в цілому, Подільської зокрема, в результаті яких склалися описи: по зросту й зменшенню населення, обрахунку сімей за віковим складом, складу населення відносно шлюбу, опис дитячих ігор, іграшок, родинної обрядовості, оберігальної символіки житла, які є на сьогодні важливим джерелом для вивчення особливостей народної педагогіки Поділля XIX ст. Деяка частина цих матеріалів зберігається у Інституті Рукопису НБУ ім. В.Вернадського[6].

Одну із спеціальних програм етнографічних досліджень Київського округу зробив у 1853 р. професор В.Дабіжа. Концентруючи увагу на етнографічних особливостях регіону, її доповнив А.Метлинський. Програма мала два великі відділення про суспільний побут та організацію життя дітей, тобто досить широко охопила усі галузі культури і побуту українців. Детально були розроблені й розділи з духовної культури – вірування й пов'язана з ними обрядовість, музика й народна твор-

чість, значна увага приділялась дослідженню дитячої обрядовості, що пов'язана з переходом від дитячого життя до дорослого.

Як бачимо, з Києвом пов'язане завершення процесу становлення української етнографічної науки, як основного джерела для вивчення особливостей виховання дітей.

Другий етап у розвитку етнографічних регіонально-історичних досліджень в Україні, що припадає на 60-90 рр. XIX ст., пов'язаний з історичною школою В.Антоновича. Київська історична школа одного з фундаторів української етнографії професора В.Антоновича у 60 рр. XIX – на початку XX ст. була поборником українського національного відродження, авангардом історичної науки, стала провідною в дослідженні особливостей життєдіяльності дітей окремих регіонів, в тому числі Поділля. Хоча дослідження київських вчених не стосувалися суто педагогіки Поділля, а більше історії, все ж вони мали значення для вивчення народної педагогіки.

Наступним кроком у етнографічних досліджень в Україні стало відкриття у Києві у 1873 р. Південно-західного відділу Російського Географічного Товариства, на чолі якого став П.Чубинський. Відкриття відділу стало логічним наслідком здійснених П.Чубинським масштабних народознавчих студій та видання „Трудів”. З діяльністю київського відділу Російського Географічного Товариства дослідники пов'язують початок періоду «українського науково-культурного самовизначення»[1]. Відділ розгорнув також широку видавничу діяльність.

Південно-західний відділ зробив серйозну заяву на роль не лише регіонального, але й загальноукраїнського наукового центру. Проте, 1876 р. царським наказом від 6 липня за доносами членів відділу М.Юзефовича та В.Шульгіна, які звинувачували членів відділу у „пропаганді замаскованого соціалізму і сепаратизму» відділ було закрито. Неодноразові спроби відновити роботу відділу виявилися безуспішними.

XIX – початку XX ст. все частіше з'являлися описи окремих сторін виховання дітей на основі матеріальної культури подолян. У дослідженнях етнографів переважає описовість у викладенні фактичного матеріалу.

Таким чином, в українській етнографії з середини XIX ст. виразно утвердився і розвивався демократичний напрям досліджень. Вище згадані українські наукові центри стали практично рушійною силою в організації етнографічних досліджень на Поділлі, залучивши місцевих етнографів та науковців до спільної широкомасштабної роботи з вивчення традиційної культури населення регіону.

Список використаних джерел

1. Дабижка В.Д., Метлинський А.Л. *Программа для этнографического описания губерний Киевского учебного округа.* – К., 1854. – Т. V. – 36 с. 2. Журавський Д.П. *Об источниках и употреблении статистических сведений.* – К., 1864. – С. 78. 3. Кравець О.М. *Діяльність М.Максимовича в галузі етнографії.* – К., 1864. – С. 45. 4. Максимович М.А. *Собрание сочинений.* – К., 1876-1880. – Т. 1-3. 5. Сумцов Н.Ф. *Этнографизм М.Максимовича // Этногр. обозр.* – 1913. – Кн. 98-99. – С. 88-102. 6. ІР НБУ ім. В.Вернадського. – Ф. I. – Спр. 1485-1493, 24707, 24810, 24902, 24927-24928, 25058, 25063-25066, 25082; Ф. 36. – Спр. 709-713.

Н. М. Потій

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ Т. ШЕВЧЕНКА В ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ ЧЕРНІГОВА (У ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ)

На 2016 рік припала 73-річниця вигнання нацистів та їхніх союзників з міста Чернігова. З 9 вересня 1941 р. по 21 вересня 1943 р. нова окупаційна влада встановлювала на цій території жорстокі порядки, які охопили всі сфери життя населеного пункту. Деякими особливостями відзначалася й політика нацистів у сфері освіти, що сприймалася загарбниками як інструмент виховання покірних та працелюбних людей.

Окупаційна влада надала дозвіл на відкриття в Чернігові лише п'яти початкових шкіл, заборонивши діяльність середніх та вищих навчальних закладів. Чотирикласні школи мали суттєво відрізнятись від радянських і принаймні зовні отримати характер українських. У реалізації цього завдання певна роль відводилася вшануванню пам'яті Т. Шевченка. Зокрема, у всіх школах розміщувалися портрети українського поета та вивчалися окремі його твори (відповідно до віку школярів). Однак особливу увагу постаті Т. Шевченка було приділено 1942 р. під час відзначення роковин із дня народження великого Кобзаря.

25 лютого 1942 р. голова міжрайонного управління Чернігівщини П. Дюбко видав розпорядження №20/27 про організацію 9–10 березня по всіх селах і містах, а саме в школах, театрах і клубах, святкових ранків і вечорів-концертів. На цих заходах мали прозвучати доповіді про життя та діяльність видатного поета, пісні на основі його творів, а також декламації віршів. У церквах необхідно було провести панахиди, при чому вчителі й учні відвідували цей захід в обов'язковому порядку.

Окупаційна влада прагнула повністю контролювати підготовчу роботу та хід самого свята. З цієї причини прізвища всіх доповідачів, тези доповідей, програми вокально-літературних концертів, вистав і час панахид обов'язково погоджувалися з місцевою військовою комендатурою та поліцією. Окрім того, у школах мали вивішуватися портрети Т. Шевченка (якщо це не було зроблено раніше), виготовлялися шкільні альбоми, присвячені ювілею поета та картини-аплікації [2, арк. 4].

Заклик до святкування визначного для українців дня прозвучав і зі шпальт місцевої газети «Українське Полісся». У номері за 20 лютого з'явилася замітка «Готуйтесь до Шевченківських свят!», в якій пропонувалося організувати впродовж 9–10 березня вечори-концерти на честь Кобзаря [6, арк. 43].

Згодом (не раніше 25 лютого) завідувач відділу освіти та культури С. Баран-Бутович звернувся до голови єпархіального управління О. Короткевича з вказівкою дати розпорядження настоятелям Дмитрівської (при Єлецькому монастирі) та Михайло-Федорівської церков відправити 10 березня о 12 год. панахиду по Т. Шевченку, яку відвідають учні міських шкіл [7, с. 243–244].

Початкові школи Чернігова ґрунтовно готувалися до свята. Перш за все, відповідно до вказівок кожна школа завчасно складала план відзначення роковин із дня народження поета, який потім передавався до відділу освіти та культури для перегляду й затвердження.

План школи №3 чітко визначав обсяг навчальної роботи учнів. Зокрема, напередодні свята учні першого класу вивчали вірші: «Заповіт», «Учітєся, брати мої», «Садок вишневий коло хати», а також знайомилися з біографією Т. Шевченка. Учні другого класу, окрім вказаного вище, вивчали вірш «Світає». У третьому класі діти мали засвоїти те ж саме, що й другокласники, і додатково завчити вірш «Мені тринадцятий минало», «Сон» і «Село». Учні четвертого класу повинні були знати основні віхи життя Т. Шевченка та вивчити низку творів: «Заповіт», уривок із поеми «Княжна» та «До мертвих, живих і ненароджених земляків», «Село», «І смеркає і світає», «Доня», «Мені тринадцятий минало», «Сонце заходить, гори чорніють». Також школярі цієї школи вчилися співати пісні на слова таких віршів: «Заповіт», «Реве та стогне», «Утоптала стежечку», «Думи мої», «Зоря моя вечірняя», «Бандуристе, орле сизий», «Якби мені черевички», «Прощай, світе, прощай, земле».

План передбачав, що 9 березня під час самого святкування учні розділяться на дві групи. Перша група складалася з учнів третіх-четвертих класів (приблизно 150 чол.), друга – з учнів перших-других класів (приблизно 160 чол.). У першій групі перед школярами з доповіддю про життя і творчість Т. Шевченка виступав учень четвертого класу, у другій – вчителька Т. Сидоренко.

Окрім того, педагоги мали провести зі школярами бесіду щодо значення релігії в житті людини, релігійної ситуації в Україні до встановлення радянської влади та про правила поведіння в церкві [1, арк. 5–6 зв.].

Аналогічно організовувалася робота й у школі №6. Підготовка до свята тривала з 25 лютого по 11 березня, коли учні на уроках української мови знайомилися з творчістю поета (за матеріалами газети «Українське Полісся») та прикрашали класні кімнати портретами поета й різноманітними картинами. Також формувався шкільний хор для вивчення пісень на слова Т. Шевченка. 9 березня ранки проводилися за таким графіком: для учнів перших-других класів – з 9 до 11 год., для третіх-четвертих класів – з 12 до 14 год. [3, арк. 39].

У школі №6 було затверджено й «Програму літературно-вокально-музичного ранку, присвяченого роковинам Т.Г.Шевченка». Згідно з програмою офіційна частина свята передбачала виступ директора школи та озвучування перед школярами біографії поета. Художня частина заходу складалася із хороших номерів («Як умру», «Думи мої, думи мої», «Садок вишневий», «Рече та стогне», «Вітер з гаєм розмовляє», «По діброві вітер віє»), декламації віршів («Якби ви знали, паничі», «На панщині пшеницю жала», «Я не нездужаю нівроку», Мені тринадцятий минало», уривок з «Княжни», «Село», «Рече та стогне» (німецькою мовою), «Учітеся, брати мої», «Ой, діброво», «Тополя», «Сон», «Доля» та ін.), музичних творів («Зібралися всі бурлаки», «Шумка») та виконання пісень з рухами («Ой, на горі мак», «Подольанка») [3, арк. 40–40 зв.].

План святкування в школі №5 містив лише незначні відмінності. Зокрема, усі школярі вивчали біографію поета і заплановані навчальною програмою вірші. Однак кожен учитель мав обрати зі своїх учнів найкращих декламаторів і доручити їм додатково вивчити твори автобіографічного змісту. Також класи прикрашалися портретами поета, різноманітними малюнками, пов'язаними з його життям, і роботами самого Т. Шевченка. Здібні учні мали зобразити епізоди з життя Кобзаря та написати його відомі висловлювання («Учітеся, брати мої», «Думайте, читайте», «В своїй хаті своя правда, і сила, і воля»).

Передбачалося, що 9 березня кожен учитель школи №5 проведе святковий захід окремо у своєму класі. Спочатку педагог мав розповісти біографію та значення видатного поета. Розповідь підсилювалася б виступами кращих учнів з додатково вивченими віршами («Я до школи – носити воду школярам», «Мені тринадцятий минало», «Таки в учителя-дяка, гарненько вкравду п'ятака»). Потім слідували декламації решти учнів та виконання пісень [1, арк. 1–2 зв.]. Також відзначимо, що учні трьох перерахованих шкіл 10 березня мали відвідати панахиду в Дмитрівській церкві [3, арк. 39; 1, арк. 2 зв., 6 зв.].

Отже, підготовлені плани святкування цілком відповідали настановам міжрайонного управління Чернігівщини. Загалом вони були досить схожі між собою і лише незначною мірою відрізнялися змістом та формою проведення заходу.

Утім, окупаційна влада побоювалася можливих висловлювань про майбутнє України. Тим паче, що полум'яні рядки з творів Т. Шевченка в повній мірі відображали віковічні прагнення українців до свободи й самостійного панування на своїй землі. Тому 7 березня у міський відділ освіти та культури надійшли додаткові інструкції від місцевої комендатури. У них зазначалося, що заходи потрібно провести у формі «свята визволення від большевизму» [1, арк. 14] і заборонялося висловлювати будь-які «політичні претензії» щодо майбутнього. Відповідні вказівки були передані всім завідувачам шкіл Чернігова [1, арк. 14–14 зв.]. Отже, окупаційна влада намагалася спрямувати святкування у вигідному для неї руслі – налаштування місцевого населення проти радянської влади.

Зрештою, усі заплановані заходи пройшли відповідно до складених планів. Окремі керівники шкіл коротко звітували про виконану роботу [4, арк. 23]. Святкування в школі №6 було стисло описано в газеті «Українське Полісся» [5, арк. 51]. Перезатвердження планів і програм заходу не відбувалося, а тому на практиці основний наголос робився саме на вшануванні пам'яті великого Кобзаря.

Таким чином, початкові школи міста Чернігова ґрунтовно готувалися до свят-

кування роковин із дня народження Т. Шевченка. Діти вивчали біографію поета та чималу кількість його творів, підібраних педагогами відповідно до віку школярів. Разом з тим, окупаційна влада, надаючи дозвіл на проведення цього свята, переслідувала виключно свої інтереси. З одного боку, така поступка могла посприяти більш лояльному ставленню місцевого населення до окупантів, з іншого – свято використовувалося для проведення антирадянської агітації. Разом з тим, місцевим жителям заборонялося висловлювати будь-які політичні претензії, натомість вони мали чітко дотримуватися встановлених правил і вимог.

Список використаних джерел

1. Державний архів Чернігівської області (далі – Держархів Чернігівської обл.). Ф. Р. 3004. Оп. 1. Спр. 57. 14 арк. 2. Держархів Чернігівської обл. Ф. Р. 3164. Оп. 1. Спр. 30. 4 арк. 3. Держархів Чернігівської обл. Ф. Р. 3004. Оп. 1. Спр. 17. 45 арк. 4. Держархів Чернігівської обл. Ф. Р. 3004. Оп. 1. Спр. 19. 43 арк. 5. Держархів Чернігівської обл. Ф. Р. 3009. Оп. 1. Спр. 38. 76 арк. 6. Держархів Чернігівської обл. Ф. Р. 3009. Оп. 2. Спр. 22. 49 арк. 7. Чернігівщина в роки нацистської окупації: Документи і матеріали / Упорядники: О.Б. Коваленко, Р.Ю. Подкур, О.В. Лисенко. – Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2013. – 496 с.

А. В. Седляр

ДРУГА ЖИТОМИРСЬКА ЧОЛОВІЧА ГІМНАЗІЯ У 1917 – 1919 РР.

Друга Житомирська чоловіча гімназія була відкрита 31 серпня 1897 р. Її діяльність мала дуже велике значення для освітнього життя міста – цей навчальний заклад до останніх днів існування Російської імперії лишався одним з лише двох чоловічих гімназій у Житомирі. Важливою роль Другої чоловічої гімназії була і після Лютневої революції 1917 р.

Досить поважним був викладацький склад цього навчального закладу. У 1916 – 1917 н.р. директором гімназії був І. Виноградов, який, до того ж, викладав історію. Крім нього, у гімназії на той час працювали ще 23 вчителі [15, с. 257]. У Другій чоловічій гімназії викладалися такі предмети: Закон Божий (у всіх класах), російська мова та словесність (у всіх класах), математичні предмети (арифметика – підготовчий та 1-3 класи; алгебра – 3-8 класи, геометрія – 4-8 класи, тригонометрія – 7-8 класи), космографія (8 клас), філософська пропедевтика (7-8 класи), фізика (6-8 класи), історія (1-8 класи), географія (у всіх класах), природознавство (1-3 класи), правознавство (8 клас), латинська мова (3-8 класи), французька мова (2-8 класи), німецька мова (1-8 класи), каліграфія (підготовчий та 1 класи), малювання (підготовчий та 1-3 класи) [7, арк. 2-12, 16]. Крім цього, учні 8 класу проходили військову підготовку. Навчання велося російською мовою.

У гімназії діяли педагогічна рада, господарський та батьківський комітети. Зокрема, на засіданнях педради (вони відбувалися регулярно, наприклад, у 1916 р. – 48 разів) розглядалися різні питання, які стосувалися навчально-виховного процесу [6, арк. 3]. У жовтні 1917 р. до складу батьківського комітету входив 51 чол. (по 3 від кожного відділення кожного класу і від підготовчого класу). Головою комітету був В. Білецький [8, арк. 5]. Варто відзначити, що у роки Першої світової війни приміщення гімназії було передане військовому шпиталю, що порушило її звичне життя. Заняття учнів проходили у будинку Першої Житомирської чоловічої гімназії у другу зміну [1, с. 3].

У цей час, коли війна зумовила зменшення економічної стабільності населення, у гімназії продовжувала діяти практика допомоги незаможним учням. Цим опікувалися відповідне товариство, яке діяло при цьому навчальному закладі, а також її батьківський комітет. Так, у 1916 – 1917 н.р. вони сплатили за навчання 85 учнів, чий батьки не мали на це коштів. Ще 4 учні отримали іменні стипендії [6, арк. 6].

Коло повноважень педагогічної ради у 1917 р. було розширене. Зокрема, 13 травня 1917 р. Міністерство освіти дозволило педагогічним радам навчальних за-

кладів самостійно, без дозволу керівництва начального округу, організувати культурно-масові заходи для учнів [5, арк. 68]. 20 березня 1917 р. Тимчасовий уряд скасував всі обмеження у правах громадян, зумовлені належністю до тієї чи іншої національності чи релігії. Однією із складових цієї постанови був дозвіл на вільний вступ до навчальних закладів всіх бажаючих, чого не було за часів імперії [5, арк. 91]. Для Волинської губернії та Житомира зокрема це мало велике значення, оскільки зняло перешкоди для навчання єврейському населенню. Наслідком стало різке збільшення кількості бажаючих отримати середню освіту.

У 1918 – 1919 н.р. у гімназії навчалися 803 учні. За класами вони поділялися наступним чином (кожний клас, крім підготовчого, мав два відділення): підготовчий клас – 79 учнів, 1 клас – 57 та 50 учнів, 2 клас – 43 та 50 учнів, 3 клас – 50 та 48 учнів, 4 клас – 49 та 50 учнів, 5 клас – 45 та 47 учнів, 6 клас – 37 та 40 учнів, 7 клас – 44 та 45 учнів, 8 клас – 33 та 36 учнів [3, арк. 1-18].

Одним з проявів демократизації освіти у Другій чоловічій гімназії у 1917 р. стало утворення тут органу учнівського самоврядування – Ради представників учнів гімназії. Її було обрано у середині березня 1917 р. Раду сформували 36 учнів (по 3 представники кожного відділення 4-8 класів). Вибори таємним голосуванням серед учнів були проведені класними керівниками. Метою цього органу були захист прав учнів та допомога батьківському комітету і педагогічній раді. Рада збиралася досить часто, зокрема, до початку жовтня 1917 р. відбулося 15 її засідань [6, арк. 14-18].

Навчання у гімназії велося російською мовою. Лютнева революція та український національний розвиток 1917 р. не змінили цього. Значною мірою, це було зумовлено русифікацією української інтелігенції на Волині. Незважаючи на постанову Генерального Секретарства Освіти у жовтні 1917 р. про запровадження української мови та українознавства у всіх державних вищих початкових та середніх школах, питання українізації освіти на практиці залежало від волі місцевих установ та чиновництва [13, с. 277-278]. Так, 11 грудня 1917 р. члени батьківського комітету Другої чоловічої гімназії, обговоривши питання українізації школи, висловили протест проти введення української мови як обов'язкового предмету, погодившись на запровадження її у навчання лише для тих учнів, які бажають її вивчати [2, с. 1]. У липні 1918 р., на запит Міністерства народної освіти, директор гімназії повідомив, що серед її працівників лише 4 вчителі можуть вести свої предмети українською мовою [4, арк. 4, 5]. Певним успіхом стало запровадження 1 серпня 1918 р. до переліку обов'язкових предметів для навчання у закладах середньої освіти, вчительських семінаріях та інститутах, духовних семінаріях української мови та українознавства (літератури, історії та географії України) [14, с. 241]. Лише 1 січня 1919 р. українська влада видала закон, згідно з яким навчання у всіх навчальних закладах (крім шкіл національних меншин) мало вестися на українській мові. Проте, реалізувати цей закон у Житомирі влада не встигла – лише 30 січня 1919 р. відповідна інструкція з Міністерства народної освіти надійшла до місцевого губернського комісара з питань освіти, а вже незабаром місто захопили більшовики [10, арк. 4, 6].

21 березня 1919 р. відділ освіти при Губернському ревкомі наказав педагогічній раді Другої чоловічої гімназії негайно припинити навчання у 8-х класах, видавши учням свідоцтва (без оцінок) та випустивши їх. Випускним у навчальному році, що тривав, мав вважатися 7-й клас [9, арк. 2]. Пізніше, у травні того ж року, будинок гімназії був зайнятий для постою однією з частин Червоної Армії, яка звільнила його лише на початку червня у край занедбаному стані [9, арк. 26].

Зрештою, у 1919 – 1920 н.р. Друга чоловіча гімназія була реформована у Житомирську об'єднану трудову школу 1 та 2 ступенів навчання №4. Певних змін зазнав і перелік навчальних предметів. Так, було виключено викладання Закону Божого та законознавства. Натомість, з'явилися хімія, ручна праця, психологія, історія робітничого руху, політична економія, історія мистецтва. Варто відзначити, що серед пред-

метів лишилася українська мова, вона ж шкільною радою при Волинському губернському відділі народної освіти була визначена місцевою мовою викладу предметів. Значно змінився вчительський склад. Зокрема, колишнього директора гімназії І. Виноградова восени 1919 р. тут вже не було – 3 жовтня цього року він був звільнений зі своєї посади. Головою шкільної ради був В. Коломойцев [11, арк. 1-7, 17зв, 22]. Останньою спробою відновити Другу Житомирську державну гімназію був наказ Міністерства народної освіти УНР від 11 травня 1920 р., однак вже на початку червня того ж року більшовики захопили Житомир остаточно [12, арк. 4].

Таким чином, можна відзначити, що революційні події 1917 – 1919 рр. не змінили інтенсивність роботи Другої Житомирської чоловічої гімназії. Навпаки, у цей час, коли були зняті всі етнічні та станові обмеження для навчання, які діяли за часів імперії, різко зросла кількість бажаючих отримати середню освіту. Цим можна пояснити таку велику кількість учнів (а також спроби відкрити нові гімназії у Житомирі у цей час, зокрема Третю чоловічу та польські чоловічу та жіночу гімназії). Проте, уже у 1919 р. традиційну та постійну роботу Другої чоловічої гімназії перервало захоплення Житомира більшовиками.

Список використаних джерел

1. Вольнь. – 1917. – 1 авг. 2. Вольнь. – 1917. – 13 дек. 3. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). – ф. 73, оп. 1 дод., спр. 42, 18 арк. 4. ДАЖО. – ф. 73, оп. 1 дод., спр. 75, 5 арк. 5. ДАЖО. – ф. 73, оп. 2, спр. 345, 130 арк. 6. ДАЖО. – ф. 73, оп. 2, спр. 346, 142 арк. 7. ДАЖО. – ф. 73, оп. 2, спр. 353, 16 арк. 8. ДАЖО. – ф. 73, оп. 2, спр. 356, 15 арк. 9. ДАЖО. – ф. 73, оп. 2, спр. 363, 26 арк. 10. ДАЖО. – ф. 73, оп. 2, спр. 365, 9 арк. 11. ДАЖО. – ф. 73, оп. 2, спр. 371, 24 арк. 12. ДАЖО. – ф. 73, оп. 2, спр. 375, 4 арк. 13. Дорошенко Д. Історія України, 1917 – 1923. В 2-х т.: Документально-наукове видання / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2002. – – Т.1: Доба Центральної Ради. – 2002. – 320 с. 14. Дорошенко Д. Історія України, 1917 – 1923. В 2-х т.: Документально-наукове видання / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2002. – – Т.2: Українська Гетьманська держава 1918 року. – 2002. – 352 с. 15. Памятная книжка Волынской губернии на 1917 год. Издание Волынского губернского статистического комитета. – Житомир: Волынская губернская типография, 1916. – 403 с.

С. І. Нетьосов, А. С. Селіванова

САМООЦІНКА ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що самооцінка є важливим регулятором поведінки людини. Саме від неї багато в чому залежать взаємини з оточуючими, критичність, вимогливість особистості до себе, ставлення до своїх успіхів чи невдач в усіх сферах життя. Тим самим самооцінка впливає на ефективність діяльності людини та її подальшу соціалізацію як особистості.

Проблема самооцінки розглядалася багатьма авторами в руслі філософських, соціальних та психологічних досліджень. Її розглядали такі відомі вчені: Б.Г.Ананьєв, Л.І.Божович, А.В.Захарова, О.М.Леонтьєв, К.Р.Роджерс, С.Я.Рубінштейн, В.М.Синьов та інші. У працях дослідників піднімалися такі аспекти з'ясування джерела істинної самооцінки та її особливості, динаміка та утворення неадекватно завищеної самооцінки. С.Я. Рубінштейн описав процес формування самооцінки розумово відсталих дітей та визначив чинники, що впливають на цей процес [4]. Але проблема самооцінки дітей з розумовою відсталістю потребує додаткової уваги.

Метою статті є дослідження питання самооцінки дітей молодшого шкільного віку з розумовою відсталістю. Проблема адекватної самооцінки є однією з центральних проблем становлення особистості та важливою складовою «Я - концепції».

Р.Бернс визначає «Я - концепцію» як сукупність усіх уявлень індивіда про себе, пов'язану з їх оцінкою. Виділення описової та оціночної складових дозволяє розглядати «Я - концепцію» як властиву кожному індивіду набір установок, спрямованих на самого себе. У більшості визначень установки підкреслюються три го-

ловні елементи: 1) переконання, яке може бути як обґрунтованим, так і обґрунтованим (когнітивна складова); 2) емоційне ставлення о цього переконання (емоційно-оцінна складова); 3) поведінка, яка характеризує прояви перших двох елементів (поведінкова складова).

Стосовно до «Я - концепції» ці три елементи установок можна конкретизувати так: 1) «Образ Я» – уявлення індивіда про самого себе; 2) самооцінка – афективна оцінка цього уявлення, яка може мати різну інтенсивність; 3) потенціальна поведінкова реакція [1].

Самооцінка – цінність і значущість, які індивід приписує собі в цілому та окремим сторонам своїй особистості, поведінки, діяльності, комунікації; відіграє роль важливого особистісного утворення та одного з центральних компонентів «Я - концепції», вміщує у своїй побудові особистісні значення, систему уявлень і цінностей. Самооцінка є важливою складовою самосвідомості, що визначає ставлення не лише до себе, але і створює основу для побудови відносин з іншими.

Структура самооцінки розглядається дослідниками як така, що має два компоненти – когнітивний та емоційний, що функціонують у нерозривній єдності, а формування здійснюється на основі суджень оточуючих, результатів власної діяльності, а також на підставі співвіднесення реального та ідеального уявлення особистості про себе [3].

Діти з розумовою відсталістю від народження перебувають у стані інтелектуальної депривації, коли інформація ззовні сприймається перекручено, спотворено переробляється і викривлено засвоюється, а отже спотворено актуалізується. Виражені порушення емоційно-вольової сфери, пізнавальної діяльності, недорозвинення психічних процесів перешкоджають повноцінній соціалізації таких дітей, встановленню двостороннього контакту між дитиною та соціумом, що у свою чергу не може не позначитися на формуванні самосвідомості. Некритичність мислення розумово відсталих є одним із провідних факторів патологічного формування «Я - концепції».

Дітям із легкою розумовою відсталістю властива завищена самооцінка. Причиною завищеної самооцінки, на думку В. М. Синьова, є самовдоволення розумово відсталого дитини, за якого відсутнє почуття власної малоцінності, а отже і тенденція до компенсації [5]. Л. С. Виготський вказував, що завищена самооцінка пов'язана не тільки із загальним інтелектуальним недорозвиненням, але і проявом загальної емоційної забарвленості оцінок і самооцінок дитини, загальної незрілості особистості [2].

Для дослідження самооцінки дітей з вадами розвитку доцільним буде використовувати методики Дембо-Рубінштейн у модифікації А. М. Парафіян, «Драбинка» В. Г. Щур, методика визначення емоційної самооцінки А. В. Захарова та проєкційна методика самооцінки «Дерево» (авт. Д. Лампем, в адаптації Л. П. Пономаренко). Зазначені методики були випробувані на базі КЗО Дніпропетровський навчально-реабілітаційний центр «Шанс» для дітей з вадами розумового та фізичного розвитку.

Результати дослідження однозначно вказують на те, що корекційну роботу з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, спрямовану на формування самооцінки, проводити необхідно. Неадекватно завищена, так само як і неадекватно занижена самооцінка учня може спричинити недоліки в загальному розвитку особистості, тому цьому питанню слід приділяти більше уваги. Вважаємо, що завищена самооцінка дітей з порушенням розумового розвитку пов'язана із наявністю психофізіологічної недорозвиненості окремих процесів, несприятливим оточенням, яке безпосередньо вносить свої корективи у формування самооцінки та середовище у школі, яке для дитини створює педагогічний колектив та його однолітки. Неадекватно занижена самооцінка у дитини виникає внаслідок психологічних травм у дитинстві та невпевненості у собі, та у свою чергу значно важче піддаєть-

ся корекції через свою злитість із комплексом неповноцінності.

Отже, переважній кількості дітей притаманна неадекватно завищена самооцінка, але є незначна кількість школярів із неадекватно заниженою самооцінкою. Це явище загалом пов'язане з інтелектуальною недостатністю цієї категорії дітей та умовами, створеними оточуючим соціумом. Дане виявлення самосвідомості є досить важливим та необхідним для повноцінного розвитку особистості.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому плануємо дослідити негативні фактори впливу на самооцінку дітей молодшого шкільного віку та розробити методику корекційної роботи, направлену на вдосконалення самооцінки.

Список використаних джерел

1. Бернс Р. Розвиток «Я-концепції» та виховання / Р. Бернс – М. : Прогрес, 1986. – 224 с.
2. Виготський Л. С. Проблема умственої отсталості / Л. С. Виготський // Собр. Соч. : в 6 т. – М. Педагогика, 1983. – Т. 5. – 248 с.
3. Загальна психологія : навч. посіб. / [Скрипченко О. В., Долінська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін.] – К. : А. Г. Н., 2014. – 247 с.
4. Рубинштейн С. Я. Психологія умствено отсталого школьника / С. Я. Рубинштейн – М. : Просвещение, 1986. – 196 с.
5. Синьов В. М. Психологія розумово відсталої дитини : підручник / В. М. Синьов, М. П. Матвеева, О. П. Хохліна / – К. : Знання, 2008. – 359 с.

Н. В. Никоненко, О. О. Євтушенко

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ ІЗ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ДИСЛАЛІЄЮ

Останнім часом проблеми корекції мовлення набувають особливої актуальності. Число дошкільнят із мовленнєвими розладами постійно зростає. Серед численних варіантів мовленнєвих дефектів важливе місце займають порушення вимови, які визначають якість усного мовлення. При порушеннях звуковимови – найпоширенішій з усіх мовленнєвих аномалій – часто спостерігаються супутні порушення вегетативної нервової системи, що поєднуються з більшою емоційною чутливістю, збудливістю і неврівноваженістю дітей цієї категорії, тому виникає потреба у дослідженні особливостей логопедичної роботи з дітьми із дислалією.

Дислалія – порушення звуковимови при нормальному слухові та збереженій іннервації мовного апарату. Термін «дислалія» походить від грецького префікса «dis», що означає відхилення від норми, порушення функції, утруднення, та грецького слова «lalia», що означає мова [2, с.97].

Проблемам логопедичної роботи з дітьми, у яких є дефекти мовлення, приділялась значна увага науковців (Л.С. Волкова, М.В. Лепетченко, О.В. Ревуцька, М.А. Савченко, Н.Л. Смірнова, М.К. Шеремет та ін.), проте зазначена тема досі не є повністю вивченою, а отже є актуальною.

У дитини дошкільного віку мовлення найбільш пластичне і піддатливе, інтенсивно розвивається, тому всі види дислалії долаються швидше і легше.

Якщо не звернути належної уваги на мовленнєві проблеми дитини в цьому віці, то в подальшому порушення звуковимови можуть спричинити цілу низку важчих ускладнень і викликати інші дефекти усного та писемного мовлення дитини. Таким чином, саме з віку 4-5 років потрібно розпочинати логопедичні заняття, спрямовані на подолання дислалії.

Основною метою логопедичного впливу при дислалії є формування умінь і навичок правильного відтворення звуків мови. Для правильної звуковимови дитина має вміти: 1) пізнавати звуки мови за акустичними ознаками та не плутати їх у сприйнятті; 2) відрізнити нормативну вимову звуку від ненормативної; 3) здійснювати слуховий контроль за власною вимовою й оцінювати її якість; 4) використовувати артикуляційні позиції, що забезпечують нормативний акустичний ефект; 5) варіювати артикуляційні позиції залежно від сполучуваності одних звуків з іншими в потоці мовлення; 6) безпомилково вживати потрібний звук в усіх видах мовлення.

Ю.В.Рібцун [3,с.18-19] виділяє 4 групи дітей із різними формами дислалії, а саме: 1) з функціональною дислалією, при якій повністю відсутня органічна основа порушення звуковимовної складової мовлення. Причинами виступають неправильне виховання мовлення дитини у сім'ї, мовлення дитини за патологічним наслідуванням, двомовність у сім'ї, педагогічна занедбаність; 2) з акустико-фонематичною дислалією, при якій спостерігаються дефекти звукового оформлення мовлення, обумовлені вибірковою несформованістю операцій переробки фонем за їх акустичними параметрами у сенсорній ланці механізму сприймання мовлення; 3) з артикуляторно-фонематичною дислалією, при якій виявляються порушення, причинами яких виступає несформованість операцій відбору фонем за їх артикуляторними параметрами у моторній ланці породження мовлення; 4) з артикуляторно-фонетичною дислалією, при якій спостерігаються дефекти звукового оформлення мовлення, що обумовлюються неправильно сформованими артикуляторними укладами.

Якщо у дошкільників з акустико-фонематичною дислалією не спостерігається відставань у сформованості артикуляційної моторики або виявляються незначні порушення, які негативно не впливають на формування звуковимови, то у дітей з іншими формами дислалії спостерігаються значні порушення, що позначаються на формуванні мовленнєвої функції в цілому.

Вважаємо, що діагностичне обстеження мовлення при дислалії варто починати зі з'ясування особливостей перебігу вагітності та пологів у матері, перенесених захворювань у дитини, раннього психомоторного та мовного розвитку, стану біологічного слуху та зору, опорно-рухового апарату (за медичною документацією). Потім слід перейти до дослідження будови та рухливості органів артикуляційного апарату шляхом візуального огляду та оцінки виконання серії вправ із наслідування.

Власне діагностика усного мовлення при дислалії передбачає обстеження стану звуковимови та виявлення звуків, які вимовляються із дефектом, за допомогою відповідного дидактичного матеріалу. У процесі логопедичного обстеження виявляється характер порушення (відсутність, заміна, змішання, спотворення звуків) у різних позиціях: ізольовано, у складах (відкритих, закритих, зі збігом приголосних), словах (на початку, в середині, наприкінці), фразах, текстах. Потім перевіряється стан фонематичного слуху – здатність до слухової диференціації всіх корелюючих фонем.

З метою переконання у відсутності вад слуху у дитини слід провести консультацію з дитячим отоларингологом та дослідження функції слухового аналізатора. При механічній дислалії дитині може знадобитися консультація стоматолога (хірурга чи ортодонта); при функціональній дислалії – дитячого невролога.

Робота з корекції дислалії вибудовується відповідно до трьох етапів роботи: підготовчого, етапу формування первинних вимовних навичок та етапу формування комунікативних навичок.

На підготовчому етапі при механічній дислалії необхідно усунення анатомічних дефектів у будові артикуляційного апарату (пластика вуздечки язика або верхньої губи, курс ортодонтичного лікування). При функціональній дислалії в підготовчий період проводиться розвиток мовленнєвої моторики (артикуляційна гімнастика, логопедичний масаж) та розвиток фонематичних процесів. Погоджуємось із М. Шеремет [6, с. 14] щодо необхідності формування спрямованого повітряного струменя, розвиток дрібної моторики, відпрацювання вимови опорних звуків для правильної звуковимови.

Етап формування первинних вимовних навичок при дислалії включає постановку ізольованого звуку (шляхом наслідування, з механічною допомогою (з використанням логопедичних зондів) або змішаним способом); автоматизацію звуку в складах, словах, реченнях та текстах і диференціацію звуків (при їх змішуванні).

На етапі формування комунікативних навичок з корекції дислалії формуються

навички безпомилкового вживання відпрацьованих звуків у всіх ситуаціях спілкування.

Логопедичні заняття з корекції дислалії повинні проводитися регулярно, не менше трьох разів на тиждень. Важливо, щоб удома також виконувалися завдання логопеда та артикуляційна гімнастика. Тривалість занять при простій дислалії становить один-три місяці; при складній дислалії – три-шість місяців.

У більшості випадків дислалія успішно піддається корекції. Успішність і терміни подолання дислалії визначаються складністю дефекту, віковими та індивідуальними особливостями дитини, регулярністю занять, участю батьків. У дошкільнят дефекти звуковимови коригуються швидше, ніж у молодших школярів, у учнів молодших класів – швидше, ніж у учнів середніх та старших класів.

Корекційна робота з подолання дислалії повинна будуватися з урахуванням форми порушення та визначення структури мовленнєвого дефекту. У спільній роботі з розвитку мовлення велике місце повинні посідати ігри та заняття, спрямовані на вироблення у дітей чіткої дикції та правильної звуковимови. Розвиток точної артикуляції допомагає вихованню у дітей звички дивитися під час промови на співрозмовника і, таким чином, стежити за рухом губ і язика. Необхідно розвивати у дітей слухову увагу та фонематичні сприйняття. Точне слухове сприйняття звуку стимулює правильну вимову, а правильна артикуляція, в свою чергу, сприяє кращому фонематичному сприйняттю.

Список використаної літератури

1. Гаврилова Н. С. Прийоми формування правильної вимови фонем у дітей / Н. С. Гаврилова // Актуальні питання корекційної освіти. – 2012. – Вип. 3. – С. 11 – 20. 2. Логопедія: Учеб. для студ. дефектол. фак. пед. вузов / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М. : ВЛАДОС, 1998. – 680 с. 3. Рібіцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібіцун. – К. : Кафедра, 2013. – 284 с. 4. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей // М.А. Савченко. – Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2007. – 160 с. 5. Смирнова Л.Н. Логопедія в детському саду / Л. Н. Смирнова – М. : Мозаика-Синтез, 2009. – С. 92. 6. Шеремет М.К. Логопедія (корекційна робота при дислалії) : навч. посіб / М.К. Шеремет, О.В. Ревуцька – К. : Слово, 2009. – 244 с.

О. К. Алієв

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ

Економічна освіта є потужним детермінантом соціально-економічного розвитку країн, які прагнуть досягнути високих стандартів життя людей, бути конкурентними у всіх сферах діяльності на світових ринках послуг. Україна має значний потенціал (економічний, природний, людський тощо), який зможе забезпечити їй швидкий прорив у досягненні високих показників соціально-економічного розвитку, прискорення темпів реформування ключових сфер розвитку країни.

Порівняльний аналіз інноваційної складової професійної підготовки майбутніх економістів у вищій освіті України та Азербайджану свідчить, що вищі навчальні заклади (ВНЗ) обох країн мають успіхи у запровадженні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема, віртуального навчання.

Для розуміння особливостей запровадження ІКТ у процес професійної підготовки економістів в університетах України використовуємо досвід Міжнародного науково-технічного університету імені Академіка Юрія Бугая (МНТУ). Слід вказати, що у цьому навчальному закладі професійна підготовка майбутніх фахівців у галузі економіки здійснюється за: 1) напрямом «Міжнародна економіка», спеціальністю «Міжнародні економічні відносини»; 2) напрямом підготовки «Облік і аудит», спеціальністю «Облік і оподаткування»; 3) напрямом підготовки «Фінанси і

кредит», спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування». Так, студентам, що вчать у МНТУ за напрямом «Міжнародна економіка», спеціальністю «Міжнародні економічні відносини», надаються знання з міжнародного фінансового менеджменту та маркетингу, практичних методів управління зовнішньоекономічною діяльністю, проблем міжнародних стратегій економічного розвитку, міжнародних фінансів тощо. У професійній підготовці майбутніх фахівців, що вчать у МНТУ за напрямом підготовки «Облік і аудит», спеціальністю «Облік і оподаткування», освітній процес здійснюється з опорою на набуття знань і навичок з обліку і аудиту у сферах економічної діяльності, бюджетних установах, банках, а також управлінського, фінансового та податкового обліку й аудиту, інформаційних систем і технологій обліку, бізнес-планування, бюджетування тощо. Студенти МНТУ, які опановують майбутню професію за напрямом підготовки «Фінанси і кредит», спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування», отримують знання з економічної теорії, теорії фінансів і банківської справи, світової економіки і міжнародних економічних відносин, менеджменту й маркетингу, прогнозування і планування в умовах ринку, статистики, бухгалтерського обліку й аудиту, ціноутворення, економічного аналізу тощо.

Аналіз освітнього процесу МНТУ свідчить, що практичні навички студенти можуть набутися саме в освітньому процесі із застосуванням ІКТ. Найбільший дидактичний ефект мають бізнес-симуляції як інноваційні комп'ютерні програми, що моделюють реальне економічне середовище. Вважаємо, що перспективними є запровадження в освітній процес МНТУ бізнес-симуляцій, які містять завдання з розроблення переконливого бізнес-плану (для різних типів компаній); розподілу фінансових потоків різних типів компаній; розрахунку оптимальної моделі управління для різних типів компаній; фінансування ризиків; рекреації збиткового підприємства; вивчення попиту та пошук ніші для товару; підбору моделі зі створення антиконкурентної політики підприємства та ефективних PR-акцій компанії/продукту тощо. Ці та інші бізнес-симуляції застосовуються натеper і мають значний ресурс розвитку у практиці інтерактивного навчання підприємництву у вищій економічній освіті країн Чорноморського регіону, зокрема Азербайджану [2; 3].

Оновлення змісту й форм економічної освіти в провідних державних університетах Азербайджану, зокрема в Азербайджанському державному економічному університеті, Азербайджанському технічному університеті, Азербайджанській державній нафтовій академії та інших, зумовлює нові вимоги до освітніх продуктів, що застосовуються у практиці застосування інтерактивного навчання підприємництву. Суттєвий потенціал для забезпечення якості освітнього процесу з підготовки фахівців для сфери економіки Азербайджану відповідно до світових стандартів, що беззаперечно входить до стратегічних планів вищої економічної освіти країни, мають комп'ютерні бізнес-симуляції. Важливо зазначити, що комп'ютерні бізнес-симуляції спочатку з'явилися як частина ігрової індустрії, а потім знайшли визнання у науковців і практиків Азербайджанських ВНЗ як різновид онлайн-програм підготовки фахівців, зокрема в економічній сфері [1]. Це дало змогу створити у ВНЗ Азербайджану можливості для кожного учасника освітнього процесу реалізувати творчі, пошукові, практикоорієнтовані, інтерактивні форми і методи навчання з метою підвищення ефективності якості економічної освіти, оптимізації процесів мобільності студентів, запровадження партнерських стосунків у системі «вища економічна освіта – ринок праці».

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що запровадження ІКТ в освітній процес сучасних ВНЗ України і Азербайджану, які здійснюють професійну підготовку майбутніх економістів, має урахувати продуктивний вітчизняний досвід і набутки інших країн. На нашу думку, перспективними для України є ідеї створення робочого середовища майбутнього фахівця-економіста з високими показниками його високої автоматизації, що надає реальні можливості студенту ще на етапі набуття майбутньої професії отримати доступ до актуальної інноваційної інформації у будь-якій формі –

текстовій, графічній, звуковій, з відео зображенням тощо. На практиці це означає доступ до інформації у зручний для студента час у місці, де є комп'ютер, що дає змогу відтворювати економічно форматowane середовище будь-якого масштабу: структурний підрозділ, цілу фірму, виробничу галузь чи навіть економіку всієї країни.

Список використаних джерел:

1. Азербайджан: отзывы международных организаций. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.azerbaijans.com/content_1012_ru.html. 2. Алієв О. К. Бізнес-симуляції як інноваційний метод підготовки економістів в університетах Азербайджану / О. К. Алієв // Матеріали XII Міжнародної заочної научно-практичної конференції «Развитие науки в XXI веке», 16 апреля 2016 г., г. Харьков. – Х.: Научно-информационный центр «Знание», 2016. – 136 с. 3. Компанія інтелектуальних Технологій: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.birc.ru/index.php/education-toojs-ru/business-simulation-ru>.

Л. А. Ботвінікова

ІНТЕРАКТИВНА ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ЗІ СТУДЕНТАМИ 4 КУРСУ ЗА ФАХОМ « ВНУТРІШНІ ХВОРОБИ »

Нові підходи до навчання студентів передбачають активацію творчих здібностей. Творчість передбачає нове бачення, тобто готовність відмовитися від звичних схем викладання учбового матеріалу та готовність до самозмінювання [4]. Одне з найважливіших завдань вищої школи полягає в тому, щоб форми та методи навчання сприяли виявленню творчих здібностей, здібностей до безперервного самовдосконалення [2].

З ціллю підвищення мотивації слухачів запроваджено проведення занять по типам семінару-гри, круглого столу, консилиуму або майстер-класу на циклі «внутрішні хвороби» в інтерактивній формі [3]. На початку заняття студенти отримують тематичного хворого для курації та історію хвороби з усіма важливими даними. Обираються нозологічні одиниці, при встановленні діагнозу яких певних труднощів не виникає, бо нозології відповідають тематики семінару (пневмонія, хронічне обструктивне захворювання легенів, бронхіальна астма, гіпертонічна хвороба тощо). Всі студенти групи мають однакове завдання, але працюють одноосібно. Необхідний постійний контакт з викладачем для отримання додаткової інформації. Після закінчення роботи кожний студент повинний встановити попередній діагноз, підтвердити його даними додаткових досліджень та захистити свої висновки або поставити питання щодо необхідних у даному випадку додаткових методів дослідження або консультацій інших спеціалістів. Питання лікування, або первинної чи вторинної профілактики (загострень) обговорюються загалом сумісно між студентами та викладачем. Дана методика дозволяє виявити рівень знань та умінь кожного студента, а також є мотивацією для додаткового вивчення додаткової літератури за темою [1]. Також, особливо важливим є проведення таких занять з нозологій, при встановленні діагнозу яких виникають певні труднощі (целиакія, неспецифічний виразковий коліт, хвороба Крона, анемія тощо).

Висновки. Від правильно встановленого діагнозу та подальшої тактики, що вибирає студент вже на початковому етапі, залежить життя та здоров'я хворого. Все це є важливим моментом формування у наступного лікаря раціонального клінічного мислення. На рівні свідомості досягається тільки частина отриманої інформації, решта її зберігається на підсвідомому та несвідомому рівнях. Це означає, що ми маємо можливість значно підвищити рівень сприйняття інформації шляхом запровадження різних заходів інтенсифікації розумової діяльності студентів. При такій формі інтерактивного подання та засвоєння матеріалу підвищується формування рівня клінічного мислення студентів, вони також навчаються висловлювати свою думку та підкріплювати її даними літератури.

Список використаних джерел

1. Галата Ю. Мастерство коуча. 3D коучинг. Практическое руководство / Ю. Галата. – Рига : European Coach Federation, 2010. – 174с. 2. Ром Р. А. Позитивная типология личности / Р. А. Ром. – Варшава : InterNet Services Corporation, 2008. – 212 с. 3. Садовая Н. Роли предметных экспертов в обучении и развитии персонала / Н. Садовая. – Режим доступа: <http://trainings.ua/article/920.html>. 4. Стронгин Р. Г. Университет как интегратор в обществе, основанном на знаниях / Стронгин Р. Г., Максимов Г. А., Грудзинский А. О. // Высшее образование в России. – 2006. - № 1. - С. 15-27. 6. Уитмор Д. Тренировка высокой эффективности / Д. Уитмор. - М. : МАКУБ, 2005. - 168 с.

Г.І. Буряк

«КРАСИВА МАТЕМАТИКА» ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Математичні дисципліни, що викладаються у ВНЗ об'єднують матеріали кількох галузей математичної науки. З перших лекцій поряд із розв'язуванням знайомих задач, пов'язаних з многочленами, раціональними дробами, степенями та коренями, студенти мають опанувати принципово інші, більш універсальні методи дослідження функцій, що виникають в процесі розв'язування різноманітних прикладних задач.

Для підвищення ефективності сприйняття лекційних матеріалів під час викладання математичних дисциплін необхідно врахувати деякі психологічні особливості сприйняття інформації слухачем [1].

Як показує досвід, краще всього студенти сприймають те, в чому безпосередньо беруть участь, як активні діячі. Один із продуктивних методів організації активної участі студентів під час проведення аудиторного заняття може бути реалізований через впровадження інтерактивних технологій в процес викладання математичних дисциплін [2].

Доцільність застосування цього методу безумовно виправдана. За умови вдалого поєднання та чіткої синхронізації лектора із впровадженими інтерактивними мультимедійними технологіями під час проведення аудиторних занять чітко простежується низка переваг: 1) наявність реалізації швидкого переходу до першоджерел, що дозволяє ліквідувати прогалини в знаннях студентів, а це дуже важливо, оскільки мова йдеться про точні науки; 2) можливість акцентування та зосередження уваги на найбільш важливих аспектах за рахунок доречного поєднання анімаційних та інтерактивних ефектів; 3) організація альтернативного підходу до контролю знань та вмінь.

Нажаль в сучасній сфері навчання на цей метод припадає невисокий відсоток викладеного матеріалу. Безумовно, з кожним навчальним роком активно простежується динаміка поповнення науково освітнього арсеналу мультимедійними матеріалами, електронними підручниками, довідниками, web-додатками, інтернет-ресурсами тощо. Однак більшість з них розраховані на покращення самостійного опрацювання матеріалів, що безумовно сприяє стрімкому розвитку дистанційної організації навчального процесу. Проте, проведення аудиторного заняття здебільшого залишається архаїчним – основним джерелом інформації залишається мова викладача, розбавлена наочними матеріалами у вигляді плакатів, опорних конспектів або стендів.

В умовах постійного еволюціонування процесу навчання, орієнтованого здебільшого на європейські стандарти якості освіти, треба докорінно міняти засоби подачі інформації в такий спосіб, щоб вони відповідали особливостям її сприйняття. Підвищення ж продуктивності вивчення математичних дисциплін може бути реалізовано за рахунок впровадження сучасних концепцій організації аудиторного заняття, нижче зазначених порад та рекомендацій.

Коли викладач точних наук прагне чомусь навчити, то в першу чергу він має зве-

ртатися до органів почуттів своїх слухачів. Це обумовлено тим, що незалежно від того слухає або конспектує учень лекцію, дивиться на дошку або приймає участь у розв'язанні задачі, перш за все в роботу включаються його відчуття та сприйняття, і лише потім – запам'ятовування, встановлення асоціацій, осмислення тощо.

Запорукою якісного проведення аудиторного заняття є вибір вдалого поєднання шляхів сприйняття інформації: візуального (через зір), аудіального (через слух), кінестетичного (заснованого на відчуттях, почуттях, рухах тощо).

В процесі підготовки матеріалу для викладання слід враховувати той факт, що зорові аналізатори володіють більш високою пропускну здатністю, ніж слухові, тому візуально оформлена інформація із впровадженими анімаційними ефектами, які спрямовані на зосередження уваги особи, що вивчає точні науки, сприймається краще. До того ж, дані, сприйняті за допомогою зору, більш осмислені та краще зберігаються в пам'яті. Проте засвоюється та запам'ятовується викладена на лекції інформація при безпосередній участі студентів в процесі виконання практичних робіт – в момент розв'язання задач та прикладів [1].

Зазначені вище рекомендації активно використовуються мною при проведенні аудиторних занять з таких дисциплін, як «Математика», «Вища математика», «Теорія ймовірностей та математична статистика» і, як наслідок, сприяють продуктивному засвоєнню викладеного матеріалу та підвищують інтерес до вивчання математичних дисциплін серед студентів.

Жоден, навіть яскраво проілюстрований роздатковий матеріал не дає такого наочного ефекту, як анімаційний супровід під час освоєння принципу множення матриць. Інтерактивна демонстрація обчислення визначників матриць дозволяє без зусиль розібратися з такими поняттями, як алгебраїчне доповнення, мінор певного елемента визначника, а головне, виключає труднощі в розумінні $(n - 1)$ -го порядку визначника, i -того номеру рядка, j -того номеру стовпця тощо [3].

Грамотний підхід у виборі вище зазначених рекомендацій дозволяє не марнувати час в процесі проведення практикуму з розв'язування стереометричних задач. Архаїчні ілюстрації до задачі, що оформлені безпосередньо крейдою на дошці, не сприяють стовідсотковому забезпеченню наочності. Це обумовлено тим, що елементи геометричних тіл (грані, основи тощо) просторово спотворені. Якщо у студента погано розвинене просторове мислення, то йому деколи складно знайти підхід до розв'язання задачі, навіть якщо він знайомий з властивостями плоских фігур, які є складовими елементами просторового тіла. Демонстрація розв'язання типових задач стереометрії з застосуванням інтерактивних мультимедійних технологій дозволяє більш продуктивно провести практичне заняття та розкриває креативний потенціал викладача [4].

Теорія ймовірностей та математична статистика – самостійні математичні дисципліни, які використовуються в багатьох галузях науки та техніки [5]. Саме тому ці теорії становлять обов'язкову частину математичного циклу дисциплін для студентів вищих технічних навчальних закладів. Вони розраховані на досить велику кількість учбових годин і високий рівень знань та навичок студентів не лише елементарної математики, але й вищої математики, включаючи інтегрування функцій багатьох змінних. Адаптація теоретичних і практичних матеріалів для організації проведення інтерактивномультимедійних аудиторних занять дозволяє набути первинних навичок застосування викладеного матеріалу в багатьох випадках та підвищити інтерес серед студентів до вивчання дисципліни.

Для реалізації креативних здібностей викладачів, які прагнуть досягнути високих результатів у сучасній сфері навчання, розроблено методичний посібник, що спрямований на узагальнення вимог до підготовки мультимедійних матеріалів для проведення аудиторних занять та оприлюднення загальної концепції впровадження інтерактивних функцій, ефектів анімації тощо. Методична розробка містить сформульовані рекомендації щодо вибору та застосування комп'ютерних додатків, які можуть бути

використані в якості засобів розробки мультимедійних наочних примірників. А також надано короткі характеристики програмних засобів та опис інтерфейсу користувача, приведені ілюстрації та приклади щодо застосування інструментів відповідних додатків у розробці інтерактивних мультимедійних наочних посібників.

Отже, впровадження інтерактивних мультимедійних технологій у процес навчання студентів під час проведення аудиторних занять з математичних дисциплін виводить сферу освіти на новий, більш високий рівень, а також переконує студентів в тому, що математика може бути не лише цікавою, а й красивою. «Красива математика» – ось до чого повинен прагнути кожен з сучасних педагогів та викладачів під час викладання цієї обов'язкової для кожної людини дисципліни.

Список використаних джерел

1. *Общая и профессиональная педагогика: учеб. пособие для студентов педагогических вузов / Под ред. В.Д. Симоненко. – М.: Вентана-Граф, 2005. – 368 с.* 2. *Ступина, С.Б. Технологии интерактивного обучения в высшей школе: Учебно-методическое пособие. / С.Б. Ступина / – Саратов: Издательский центр «Наука», 2009. – 52 с.* 3. *Вища математика: навч. посіб. для студентів вищ навч закл. / В.П. Дубовик, І.І. Юрик. – К.: Ігнатекс-Україна, 2013. – 648 с.* 4. *Геометрія : дворівн. підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закладів : академ. і профільн. рівні / Є. П. Нелін. – Х. : Гімназія, 2010. – 240 с. : іл.* 5. *Теорія ймовірностей та математична статистика : Навч. Посібник / В.В. Барковський, Н.В. Барковська, О.К. Лопатін. – К: Центр навчальної літератури, 2006. – 424 с.*

Г. Р. Вороніна

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В АНГЛІЇ

Сьогодні для українського суспільства одним з пріоритетних питань залишаються освітні реформи, які мають кардинально змінити звичайне життя школярів та студентів. Проблеми реорганізації професійної освіти набувають особливого значення, оскільки в умовах глобалізації підготовка майбутнього фахівця відіграє найважливішу роль і має в повній мірі відобразитися в навчального процесу. Створення відповідних умов для професійного становлення молодих спеціалістів повинно розпочинатися якомога раніше та сприяти самореалізації та розкриттю творчого потенціалу кожної особистості.

Організація підготовки молоді до подальшого професійного життя в розвинутих зарубіжних країнах викликає особливий інтерес у вітчизняних педагогів та психологів, які ґрунтовно вивчають іноземні освітні технології та розробляють рекомендації щодо їх впровадження в українське освітнє середовище. У центрі уваги науковців постійно знаходиться система освіти Англії, оскільки дослідження величезного теоретичного та практичного досвіду саме цієї країни дозволить визначити ті прогресивні навчальні та виховні технології, які будуть сприяти вирішенню проблем переформатування українського освітнього простору.

Планування професійного майбутнього в англійських школах є надзвичайно важливим, тому цей процес підготовки до вибору професії має не лише ґрунтовну теоретичну складову, на практиці кожен учень отримує належний профорієнтаційний супровід. Швидкий розвиток технологій та процеси глобалізації постійно впливають на розвиток суспільства та ставлять все нові вимоги до сучасного спеціаліста. Багато навичок та вмінь, що лише кілька років тому вважалися винятковими та надавали переваги своїм власникам, сьогодні навіть не зазначаються в резюме, оскільки стали пересічною характеристикою кожного спеціаліста. Саме тому більшість середніх шкіл Англії є спеціалізованими, що дає змогу школярам завчасно зорієнтуватися у світі професій. Серед основних напрямів спеціалізації виділяють наступні: математика та комп'ютерні технології, бізнес, інженерія, природничі науки, мови, мистецтво, спорт, гуманітарні науки, музика, комбінованого

типу та ті, що забезпечують особливі освітні потреби.

Пошук роботи для випускника середнього чи вищого навчального закладу ускладнюється не лише відсутністю відповідного досвіду, але й неготовністю визначитися з вибором професій, що призводить до неможливості реалізувати себе у професійному житті. Варто зазначити, що в багатьох англійських школах використовується практика безпосереднього взаємозв'язку з прогресивними місцевими виробниками з питань професійної орієнтації учнів. Сучасні підприємства Англії надають школярам можливість опановувати необхідні практичні навички, що допоможуть відчуті схильність до тієї чи іншої професії. Майбутні роботодавці допомагають спрямовувати роботу старшої школи в професійно орієнтовану площину, беручи участь у складанні навчального плану та плануванні позашкільних заходів.

Англійське суспільство не залишається осторонь проблем професійного вибору учнівської молоді. Створюються незалежні освітні організації, які разом з місцевими громадами та батьками прикладають максимум зусиль для полегшення процесу професійного становлення майбутніх фахівців. Вони піднімають питання вдосконалення механізмів професійної підготовки школярів, висловлюють занепокоєння щодо невідповідності академічної освіти вимогам сучасного ринку праці, наголошують на важливості забезпечення учнів саме практичними навичками, які стануть запорукою успішної кар'єри.

Беручи до уваги особливості організації професійно орієнтованого навчання в англійських школах, можна стверджувати, що все більше установ та закладів долучаються до ініціативи розширення кордонів навчальної аудиторії. Одним з головних завдань середньої освіти в Англії є розвиток талантів та практичних навичок учнів для забезпечення успішної реалізації молоді у дорослому професійному житті.

Список використаних джерел

1. Огієнко О. І. Шкільна освіта Великої Британії: історія і сучасність / О. І. Огієнко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – №2(12). – С. 185-194. 2. Castle F. *Specialist Schools – what do we know?* / F. Castle, J. Evans. – L., 2006. – 34 p. 3. *UK education system not fit for purpose, parents say*: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bigchoicegroup.com/parents-dont-think-the-UK-education-system-is-fit-for-purpose/>. – Назва з екрану.

О. Ю. Висоцький

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ

Застосування технологій в освіті є основою її ефективності. Під ефективністю розуміємо співвідношення досягнутих результатів до використаних ресурсів. Застосування технологічного підходу до освіти передбачає використання освітніх технологій для полегшення як передачі, так і набуття знань. Іншими словами, освітні технології забезпечують більшу керованість процесів навчання. Освітні технології сьогодні – це важливий чинник розвитку людського потенціалу. В найбільш широкому значенні під ними слід розуміти інструменти, що виявляються корисними у просуванні навчання. Такими інструментами можуть виступати як матеріальні об'єкти (різноманітне обладнання, зокрема, мультимедійне, комп'ютерне), так і навчальні системи, способи організації навчання (наприклад, ігри), методи та стратегії. Такі стратегії як адаптація змісту, постійні перевірки, застосування негайного зворотного зв'язку здатні забезпечувати ефективність навчання і тому безумовно можуть вважатися освітніми технологіями. Отже, освітні технології – це системи науково та практично обґрунтованих методів та інструментів для досягнення запланованих результатів у сфері освіти або системи організаційних форм, педагогічних методів, засобів, а також соціально-психологічних, матеріально-технічних ресурсів освітнього процесу.

Можна вважати, що освітні технології з'являються з часів появи малюнків на стінах печер у кам'яному віці. Але фактично історія цих технологій починається зі застосування освітніх фільмів у 1900-ті рр. чи механічних навчальних машин професора Сідні Прессі в 1920-ті рр.

Корисність освітніх технологій залежить від їхніх якостей, що виступають критеріями їх технологічності. До таких принципів слід віднести системність (всі елементи технології мають бути узгоджені між собою та повинні збільшувати корисний ефект один одного), інтегрованість (технології мають бути взаємопов'язані та взаємообумовлені та тим самим мають доповнювати та посилювати одна іншу), цілісність (при збереженні специфічних властивостей технологічних елементів вони повинні мати інтегративну якість), ефективність (технології мають бути результативними, тобто давати гарантовані результати протягом визначеного часу), наукоємність (мають бути науково обґрунтовані в рамках певної концепції, а науковий супровід повинен виключити можливі спотворення їхнього застосування), універсальність (повинні мати широке застосування, а саме: як для викладання різних навчальних курсів, так і для різних ступенів навчання), структурованість (передбачає наявність певної внутрішньої організації системи (мети, змісту), системо утворюючих зв'язків елементів (концепції, методи), сталих взаємодій (алгоритм), що забезпечують сталість та надійність системи), прогнозованість (технології мають забезпечувати досягнення визначених цілей), оптимальність (досягнення максимуму результату при мінімумі витрат), відтворюваність (можливість застосування в інших умовах та іншими суб'єктами), гуманність (технології мають покращувати якість освіти та життя особистості).

Освітні технології спрямовані на підвищення якості освіти. Вони мають забезпечувати особистісне та професійне зростання педагогів, успішність учнів у навчально-пізнавальній діяльності та оптимізувати життєві, фінансові, часові та кадрові ресурси.

Існуючі освітні технології можна умовно поділити на види:

1) Традиційні освітні технології. Вони спрямовані на організацію освітнього процесу, що передбачає пряму трансляцію знань від викладача до учня на основі пояснювально-ілюстративних методів навчання та репродуктивну навчальну діяльність студента.

2) Технології проблемного навчання. Забезпечують організацію освітнього процесу на основі постановки проблемних питань та створення проблемних ситуацій для стимулювання активної пізнавальної діяльності студентів. До таких технологій може відноситися проблемна лекція, а також практичне заняття на основі кейс-метода (навчання в контексті модельованої ситуації, що відтворює реальні умови наукової, виробничої, політичної діяльності, коли студенти мають проаналізувати ситуацію, розібратися в сутності проблем, запропонувати можливі рішення та обрати найкраще з них).

3) Ігрові технології. Забезпечують організацію освітнього процесу через реконструкцію моделей поведінки в межах запропонованих сценарних умов. Це ділові ігри (модельовання різних ситуацій, пов'язаних з виробленням та прийняттям спільних рішень, обговоренням питань у режимі «мозкового штурму») та рольові ігри (імітація чи реконструкція моделей рольової поведінки в запропонованих сценарних умовах).

4) Технології проектного навчання. Забезпечують організацію освітнього процесу відповідно до алгоритму поетапного вирішення проблемного завдання чи виконання навчального завдання. Проект передбачає спільну навчально-пізнавальну діяльність групи студентів, що спрямована на вироблення концепції, встановлення цілей та завдань, формулювання очікуваних результатів, визначення принципів та методик вирішення поставлених завдань, планування ходу роботи, пошук доступних та оптимальних ресурсів, поетапну реалізацію плану роботи, презентацію результатів роботи, їх осмислення та рефлексію. До технологій проектного навчання можна віднести дослідницький проект (має структуру, наближену до формату наукового дослідження, що включає обґрунтування актуальності теми, визначення наукової проблеми, предмету та об'єкту дослідження, цілей та завдань, методів, джерел, висунення гіпотези, узагальнення результатів, висновки, виявлення нових проблем), творчий проект (не має детально розробленої структури, навчально-пізнавальна діяльність студентів здійснюється в рамках рамкового завдання, підпорядковуючись логіці та інтересам учасників проекту, жанру кінцевого результату (газета, фільм, свято і т.п.),

інформаційний проект (технологічний ефект досягається за рахунок вдалого поєднання засобів навчально-пізнавальної діяльності з яскраво вираженою евристичною спрямованістю (пошук, відбір та систематизація інформації про якийсь об'єкт, ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз та узагальнення для презентації для більш широкої аудиторії).

5) Інтерактивні технології. Забезпечують організацію освітнього процесу, що передбачає активну та нелінійну взаємодію всіх учасників, досягнення на цій основі особистісно значущих для них освітніх результатів. Поряд із спеціалізованими технологіями такого роду принцип інтерактивності простежується в більшості сучасних освітніх технологій. Інтерактивність передбачає суб'єкт-суб'єктні відносини в ході освітнього процесу та, як наслідок, формування саморозвивального інформаційно-ресурсного середовища. До таких технологій можна віднести лекцію «зворотного зв'язку» (зокрема, такі її типи як лекція-провокація (викладання матеріалу із заздалегідь запланованими помилками), лекція-бесіда, лекція-дискусія), семінар-дискусія (колективне обговорення будь-якого спірного питання, проблеми, виявлення думок в групі).

6) Інформаційно-комунікаційні освітні технології. Забезпечують організацію освітнього процесу, що заснований на застосуванні спеціалізованих програмних середовищ та технічних засобів роботи з інформацією. Це такі технології як лекція-візуалізація (викладання змісту супроводжується презентацією, зокрема, демонстрацією навчальних матеріалів, що представлені в різних знакових системах у тому числі ілюстративних, графічних, аудіо та відеоматеріалів), практичне заняття в формі презентації (представлення результатів проектної чи дослідницької діяльності з використанням спеціалізованих програмних середовищ).

7) Інноваційні технології Інструменти та методи, що засновані на використанні сучасних досягнень науки та інформаційних технологій. Вони спрямовані на підвищення якості підготовки шляхом розвитку в студентів творчих здібностей, самостійності та передбачають застосування інформаційних технологій, а також навчально-методичних матеріалів, що відповідають сучасному світовому рівню, в процесі викладання дисципліни (використання мультимедійних підручників, електронних версій ексклюзивних курсів у викладанні дисципліни; використання медіа ресурсів, енциклопедій, електронних бібліотек та Інтернету; проведення електронних презентацій рефератів, курсових та дипломних робіт; проведення занять в режимі відеоконференції, консультування студентів з використанням електронної пошти та програмно-педагогічних тестових завдань для перевірки знань студентів. До інноваційних технологій можна віднести такі системи активного навчання як тренінги.

Висновки. Отже, освітні технології забезпечують більшу керованість, результативність та ефективність навчання. Застосування освітніх технологій дозволяє оптимально використовувати такі ресурси організації освітнього процесу як життєві, фінансові, часові та кадрові, тим самим дозволяючи практично необмежено нарощувати людський капітал.

Д. А. Гонтар

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ШЛЯХОМ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Перед сучасною школою стоїть нагальне завдання реалізації компетентісно орієнтованої освіти. Це зумовлює потребу обґрунтування й розроблення спеціальних дидактичних інструментів формування та діагностики прояву компетентності учнів у навчанні предметів, зокрема й історії [5, с.34].

Компетентна людина завжди є суб'єктом власної життєдіяльності. Їй, разом із знаннями й уміннями, необхідними для виконання тієї або іншої діяльності, притаманні спрямованість на досягнення високого результату в цій діяльності, активна позиція, ясна орієнтація в соціальній взаємодії та соціокультурній ситуації; відповідаль-

ність перед собою й соціальним оточенням. Мотиваційно-ціннісна складова компетентності є основою позиції, яку обстоює суб'єкт стосовно світу, суспільства, соціального оточення, самого себе та своєї поведінки. Саме вона визначає, чи буде він діяти в тій чи іншій ситуації, наскільки рішуче, послідовно, відповідально [4, с.7].

Одним з важливих інструментів розв'язання цього завдання є такий засіб навчання як компетентісно орієнтовані пізнавальні завдання, причому організовані в певну систему. Учитель, створюючи та володіючи системою спеціальних завдань, вправ, тестів, стимулюватиме пізнавальну діяльність школярів, спрямовуючи їх рух до мети навчання – формування когнітивного, аксіологічного та процесуально-діяльнісного складників компетентності, насамперед предметної [5, с. 34].

Пізнавальні завдання, які пропонуємо учням на уроці історії, супроводжують весь освітньо-виховний процес, активізують і мотивують учнів, спонукають їх до навчально-пізнавальної діяльності, підтримують, просувають динаміку навчального процесу, є інструментом для оцінки результатів навчання. Пізнавальні завдання є тим механізмом, що дає змогу вчителю передбачати, програмувати навчальні й розумові дії школярів, оптимально керувати ними. За допомогою навчально-пізнавальних завдань об'єктивна інформація, яку повідомляє вчитель, яку викладено в підручниках, яку спостерігаємо в дослідах і під час практичних занять, яку самостійно здобувають учні, розв'язуючи проблемні ситуації, перетворюється в суб'єктивні знання учнів. Від пізнавальних завдань залежить і якість знань, їх постійність, рівень узагальненості, практичний характер тощо [6, с. 37]. Спробуємо проілюструвати це на прикладі пізнавальних завдань для учнів 6 класу під час вивчення історії Стародавнього світу.

Доцільним у навчанні історії в 6 класі буде використання пізнавальних задач логічного типу, оскільки вони сприяють активізації абстрактного та логічного мислення учнів, покращують засвоєння теоретичного матеріалу у формі історичних понять. Наприклад, під час вивчення теми «Життя людей за первісних часів» школярам можна запропонувати наступні завдання:

1. За часів первісності смертність була дуже високою, а середня тривалість життя – навпаки. До 20 років умирало 55% людності, лише 1% доживав до 40, хоча поступово показники змінювалися: наприкінці неоліту тих, хто переходив зазначену вікову межу, було близько 30%. Більшість жінок умирала до 30 років [2, с.17]. Висловіть власні припущення щодо причин такого високого рівня смертності за часів первісності. Аргументуйте свою точку зору конкретними історичними фактами.

2. Найстароданіше у світі місто, відоме історикам, - палестинський Ієрихон. Дослідження довели, що вже 10 тис. рр. тому в ньому мешкали 3 тис. осіб і спосіб життя був суто міським. Проте це не була цивілізація в повному розумінні слова [2, с.25]. Спробуйте висловити власне припущення, чому місто Ієрихон не можна назвати цивілізацією?

Варто також наголосити на значенні встановлення міжпредметних зв'язків курсів всесвітньої історії та історії України, оскільки учні 6 класу вивчають їх як єдиний інтегрований курс. З метою встановлення синхроністичних зв'язків подій всесвітньої історії та подій, що відбувалися на території України, шестикласникам будуть цікавими завдання-міркувалки, зокрема:

1. Відомо, що неандертальці полювали на печерного ведмеда (Північне Причорномор'я, Польща, Словаччина, Румунія, Австрія, Угорщина), оленя (Німеччина), зубра (Поволжя, Кубань, Приазов'я), мамонта (Подністров'я, Угорщина), дикого віслюка та сайгу (Крим) [1, с. 19]. Чи можна стверджувати, що зміни в природі за доби середнього палеоліту на території України змусили первісну людину пристосовуватися до нових умов існування? Доведіть власну точку зору конкретними історичними фактами та спробуйте віднайти на карті стоянки мустьєрської епохи на території України (Кіік-Коба та Холодний Грот у Криму, Антонівка на Донбасі, Рихта на Волині, Молодово на Дністрі та ін.).

2. Встановлено, що спочатку люди вирощували ті корисні рослини, які в дикому вигляді зростали у місцях їхнього проживання. Так, батьківщиною рису є Індокитай; кукурудзи, картоплі, соняшника, тютюну, томатів – Америка; ячменю – Передня Азія та Аравія; пшениці – Азія та північна Африка, чаю – Китай, кави – Абіссинія, какао – Центральна Америка тощо. Найдавнішими злаковими культурами є просо, ячмінь, пшениця і рис [2, с. 18]. Спрогнозуйте, яка культура першою могла з'явитися на території України? Що дало вам підстави зробити подібні висновки? Аргументуйте свою точку зору конкретними історичними фактами.

Для формування у школярів умінь та навичок висловлювати власні ціннісні судження, суб'єктивного ставлення до того, що вивчається, до самого процесу навчання бажано залучати до роботи на уроках пізнавальні завдання аксіологічного (оцінного) змісту, наприклад:

1. Реформа Діоклетіана загострила низку проблем, що виникли при встановленні складної системи податків. Зокрема, суми податків розподілялись нерівномірно: основна їх частина припадала на менш заможній прошарок населення. Ситуація ускладнювалася також тим, що поруч з нерівномірним розподілом податків існувало чимало осіб, що взагалі були звільнені від них: чиновники, посесори, ветерани, неповнолітні, слабкі та хворі, більша частина міського населення, включаючи міських пролетарів, вільновідпущених та рабів [3, с. 207]. Чи справедливим було негативне ставлення населення Риму часів Діоклетіана до стягнення податків? Чому ви так вважаєте? Уявіть себе мешканцем Риму тих часів і запропонуйте свій варіант вирішення проблеми оподаткування давньоримського населення.

2. У зв'язку з тим, що людина, як і суспільство, є елементом космічного порядку, вона повинна єднатися з природою, відмовлятися від усього штучного. Одним із таких штучних утворень даосизм вважав державу, яка багато в чому шкодить людині [7, с. 18]. Як ви вважаєте, чи могла людина, що жила у Стародавньому Китаї за часів Лао-цзи, повністю наслідувати вчення даосизму і відмовитися від існування такого соціального інституту, як держава? Чи може сучасна людина відмовитися від нього? Обґрунтуйте свою точку зору конкретними історичними фактами.

Висновки. Система предметних компетентностей, що формується у навчанні кожного предмета, відповідає специфіці його змісту. Історична предметна компетентність – це здатність учня до самостійного осмислення історії та культури України в контексті світового історичного процесу та адекватної оцінки соціального й морального досвіду минулих поколінь. Вона має сприяти формуванню (розвитку, розкриттю потенціалу) учня як громадянина України, соціально адаптованої та відповідальної особистості через набуття ним таких предметних компетенцій [4, с. 7]. У процесі навчання історії в школі система таких предметних компетенцій формується під час розв'язання учнями пізнавальних завдань.

У розбудові системи пізнавальних завдань з історії важливими є два моменти. По-перше, така система має бути розвивальною, тобто передбачати поступове ускладнення завдань протягом навчального року. По-друге, вона має працювати на розвиток історичної компетентності учнів, що складається з п'яти основних складників: хронологічного, просторового, інформаційного, логічного й аксіологічного [6, с. 40].

Список використаних джерел

1. Гончар Б.М., Козицький М.Ю., Мордвінцев В.М., Слюсаренко А.Г. *Всесвітня історія: [Навч. посібник]* / Б.М.Гончар, М.Ю.Козицький, В.М.Мордвінцев, А.Г.Слюсаренко. - К.: Знання, 2007. - 694 с.
2. Орлова Т.В. *Всесвітня історія. Історія цивілізацій: [Навч. посібник]* / Т.В.Орлова. - К.: Знання, 2012. - 446 с.
3. Підпригора О.А., Харитонов Є.О. *Римське право: [Підручник]* / О.А.Підпригора, Є.О.Харитонов. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - 512 с.
4. Пометун О. *Формування предметної компетентності учнів у процесі навчання історії в основній школі* / О.Пометун // *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. - 2014. - №4. - С. 6-9.
5. Пометун О. *Система пізнавальних завдань як важлива складова сучасного підручника з історії* / О.Пометун // *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. - 2015. - №9. - С. 34-38.
6. Пометун О., Власов В. *Практичний довідник учителя історії* /

К. Ю. Гашинова, В. В. Дмитриченко

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЛІКАРЯ

В сучасній вищій школі існують різні види підвищення ефективності навчального процесу, один із них – самостійна робота студентів СРС. Так в умовах скорочення аудиторних годин за рахунок збільшення часу на СРС (50–70 % навчального часу) відбувається переорієнтація навчального процесу з лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно орієнтовану форми [6]. Самостійна робота студентів – це вид навчальної діяльності, що виконується студентами без безпосереднього контакту з викладачем або керований викладачем опосередковано через спеціальні навчальні матеріали [2]. СРС – невід’ємна обов’язкова ланка процесу навчання, що передбачає насамперед індивідуальну роботу та колективну діяльність студентів із використанням функції викладача або підручника, програми навчання. Це особлива форма професійної підготовки, виконання якої вимагає активної розумової діяльності, що сприяє розвитку професійної компетентності [3].

У широкому розумінні, професійна компетентність майбутнього фахівця являє собою сукупність здібностей, якостей і особливостей особистості, а також знань і досвіду, необхідних для успішної професійної діяльності в тій чи іншій сфері і виступає інтегральною складовою професійної підготовки, яка обумовлює здатність вирішувати типові професійні завдання, а також проблеми, які виникають в реальних ситуаціях його професійної діяльності з використанням знань і професійного досвіду [3].

Одним з основних педагогічних завдань є вдосконалення системи освіти і рішення проблем якості підготовки фахівця на всіх етапах навчання, починаючи з перших курсів і до останніх. Найважливішим видом формування пізнавальної активності студентів, спрямованої на підвищення професійної кваліфікації фахівця, його входження в систему безперервної освіти, є самостійна робота. У медичній освіті СРС приділяється велика увага на практичних заняттях, під час курсу клінічної імунології та алергології, при курації хворих, однак виконання цих видів діяльності через недолік часу і специфіку організації роботи не завжди дозволяє здійснити індивідуальний підхід до кожного, на основі його діяльнісної і психологічної характеристики. У той же час, успішна підготовка лікаря передбачає вироблення творчого мислення, самостійного стилю професійної діяльності, деонтологічних прийомів спілкування з хворими, його родичами, колегами по роботі.

У теорії і практиці вищої школи зустрічаються різноманітні тлумачення СРС. Одні дослідники, ототожнюють її із самостійною діяльністю та вважають, що самостійна робота в структурі навчального процесу включена в систему лекційних, практичних занять і семінарів у вигляді сприйняття і самостійного осмислення студентами інформації, що повідомляється викладачем, її відтворення, участі у вирішенні завдань, в розрахункових роботах і т.п. Інші автори під СРС розуміють тільки таку діяльність, в ході якої студент без будь-якої допомоги викладача, самостійно продумав, проаналізував і узагальнив навчальний матеріал, критично перевіряв свої висновки і результати, тобто вони поділяють навчальну діяльність студентів на заняття за розкладом і позааудиторну роботу і тільки останню кваліфікують як самостійну [1].

Виділяють основні види СРС: самопідготовку, навчально-дослідну роботу, науково-дослідницьку роботу студентів, аудиторну самостійну роботу. Позааудиторна СРС організовується самим студентом, отримані результати визначають рівень сформованого у випускників вміння ефективно здійснювати професійну самоосвіту.

Найважливішим аспектом підготовки фахівців вищої кваліфікації є розвиток навичок наукових досліджень в процесі виконання практичних навчальних завдань. Це прищеплюється в процесі навчально-дослідницької роботи студентів, яка входить до навчальних планів і являє собою систему обов'язкових навчальних занять із залученням кожного студента до науково-дослідницької роботи. Основна мета навчально-дослідної роботи студента – навчити студентів самостійно вирішувати медико-соціальні задачі, творчо використовувати сучасні методи експериментальних і теоретичних досліджень. Підхід до навчально-дослідної роботи студента, як до форми навчально-виховного процесу, повинен конкретизувати її зміст і форми організації в залежності від конкретних завдань підготовки лікарів протягом шести років навчання.

У початковому етапі навчання у вищому навчальному закладі необхідно сформувати у студентів уявлення про специфіку майбутньої діяльності і специфіку навчання, а також причетність до професійної діяльності. Мета і завдання навчально-дослідної роботи студента повинні визначатися особливостями теоретичної, а не спеціальної підготовки студентів. Труднощі на цьому етапі полягають у нерозумінні більшістю студентів взаємозв'язку двох основ освіти – загальної та спеціальної підготовки. Роз'єднаність їх в часі породжує у студентів ставлення до загальної медичних дисциплін, як до другорядних, необов'язкових. Тому всі форми навчально-науково-виховного комплексу повинні бути покликані вирішувати головне завдання – розвиток пізнавальної активності студентів в загальнонаукових та загальномедичних дисциплінах, забезпечити зв'язок загальної та спеціальної підготовки лікаря. На останніх курсах навчання навчально-дослідна робота студента повинна стати завершальним етапом підготовки фахівця-дослідника [1, 4].

Науково-дослідна робота студентів у цей період повинна бути своєрідною виробничою практикою, перевіркою працездатності мислення і творчих можливостей. В основу цього виду роботи студента слід покласти наукову діяльність професорсько-викладацького колективу, цільову спрямованість, зв'язок з практичною охороною здоров'я [1, 6].

З метою зміцнення зв'язку з практикою кафедр рекомендується запрошувати до керівництва навчально-дослідною роботою студентів лікарів, фахівців з соціальної роботи, а також викладачів загальної та спеціальної підготовки лікаря.

Для успішного проведення навчально-дослідної роботи всі студенти повинні бути закріплені за науковим керівником. Науковий керівник вже на одному з перших занять повинен ознайомити студентів з логікою, методологією і методами наукового пізнання, використанням монографій, статей, довідників, архівних матеріалів, докладно розповісти, як працювати над рефератом. Особливу увагу слід приділяти забезпеченню навчальною та методичною літературою, дистанційному навчанню, активним методам навчання з використанням інформаційних комп'ютерних технологій.

Робота в тісному контакті з науковим керівником спрямована на індивідуальний процес пізнання, робить його активним і творчим. В цілому професійна компетентність визначається як комплексна характеристика генеральної здатності бути суб'єктом професійної діяльності. При цьому слід зазначити, що в процесі навчання велика увага приділяється підготовці спеціальної та соціальної компетентності, не виправдано в меншій мірі – особистісної та індивідуальної компетентності [5].

Таким чином, сучасний етап модернізації професійної освіти визначається компетентнісним підходом, що впроваджується та передбачає формування у студентів діяльнісної позиції в процесі навчання. Самостійна робота студентів є складовою професійної компетенції майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Богиня Л.В. Самостоятельная работа как один из важнейших факторов подготовки иностранных студентов подготовительного отделения к обучению в вузе / Л.В. Богиня, Т.В. Савицкая, Л.В. Трусова // *Світ медицини та біології*. – 2013. – № 2. – С. 23–25. 2. Звонников В.И.

Инновационные методы оценки учебных достижений студентов / В.И. Звонников // Высшее образование. – 2006. – № 5. – С. 12–17. 3.Кунцевич З.С. Организация контролируемой самостоятельной работы студентов стоматологического факультета по дисциплине «Общая химия» / З.С. Кунцевич // Свиридовские чтения : сб. ст. Вып. 8. – Минск, 2012. – С. 286–291. 4.Мерецький В.М. Роль самостійної роботи студентів в організації навчального процесу / В.М. Мерецький // Медична освіта. – 2015. – № 3. – С. 113–115. 5.Ходжаян А.Б. Особенности организации эффективной самообразовательной деятельности студентов в медицинском вузе / А.Б. Ходжаян, Н.В. Агранович // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 11. – С. 149–153. 6.Чорній Н.В. Самостійна робота студентів як складова частина у підготовці спеціаліста в умовах кредитно-модульної системи навчання / Н.В. Чорній // Медична освіта. – 2014. – № 4. – С. 132–134.

Т. А. Гребенник

РОЛЬ ГУМАНИТАРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Состояние образовательной системы в современном мире крайне противоречиво. С одной стороны, образование в XX веке стало одной из самых важных сфер человеческой деятельности, причем во второй половине уходящего века в системе образования в мире прошло подготовку больше людей, чем за всю предыдущую историю человечества.

Вместе с тем, логика научного развития такова, что наука, вооруженная более совершенными средствами, приводит к такому ее состоянию, когда возникает необходимость переосмысления первичных категорий, переопределения и уточнения понятий, лежащих в основе самой науки. Современная информационная среда предъявляет новые требования к системе гуманитарного знания. Образование становится необходимым и важным фактором развития как отдельных сфер (экономики, политики, культуры), так и всего общества в целом.

В процессе образования человек осваивает культурные ценности. Поскольку достижения познавательного характера представляют собой совокупность материального и духовного достояния человечества, постольку освоение исходных научных положений так же является обретением культурных ценностей.

Образование как процесс трансляции культурно-оформленных образцов человеческой деятельности. В процессе обучения и воспитания человек осваивает социокультурные нормы, имеющие культурно- историческое значение. В результате осваиваются нормы морали и нравственного поведения личности в социальной группе и на производстве, в семье и общественных местах, а так же правила общения, межличностных и деловых контактов. Существенный элемент информационной культуры – владение методикой коллективного принятия решений. Умение взаимодействовать в информационном поле с другими людьми – важный признак человека информационного общества.

Культурный (в широком смысле) человек должен уметь оценивать получаемую информацию качественно, понимать её полезность, достоверность и т.д.

Наряду с традиционными проблемами обучения с традиционными проблемами обучения и воспитания молодого поколения перед современным образованием стоят глобальные проблемы – развитие планетарного мышления, воспитание человека, творящего в духе общечеловеческих ценностей и готового цивилизованно решать экологические, экономические, энергетические и иные глобальные задачи. Понятие «образованный человек» является культурно-историческим.

Гуманитарные науки оказались в ситуации поиска фундамента, который позволил бы осуществлять междисциплинарные исследования. Информатизация способствует новому синтезу гуманитарных и естественных наук, преодолению их отчуждения друг от друга. Современное образование должно строиться на междисциплинарности, которая должна проявляться и в методологии, и в образовательной практике.

Гуманитарное образование помогает человеку найти самого себя, отстаивать свое право на самореализацию, самоопределение, создает его культурное поле, то есть берет на себя груз проблем мировоззренческого, общекультурного, духовного и интеллектуального развития личности.

Одной из приоритетных задач современной системы образования становится разработка концептуальных моделей современного образования и научной деятельности и их научно-методическое обеспечение, построение системной модели информатизации гуманитарного образования, включающей философско-гуманитарную, научно-педагогическую, содержательную, экономическую и технологическую компоненты. Необходимо построение единой образовательной модели гуманитарного образования.

Это предполагает, что определяющей тенденцией современного образования должна стать не дальнейшая дифференциация различных способов познания мира, а, напротив, их интеграция, системный подход к изучению мира, основанный на использовании новейших технических средств, современных коммуникаций и информационных технологий.

Реализация принципов открытого образования приводит к качественным изменениям во всех элементах педагогической системы, включая характер самого знания, формы и методы организации образования, роль преподавателей и учащихся в учебном процессе.

Философия открытого образования связана с изменившимися представлениями в современной научной картине мира и способах познания, ориентированных на изучение самоорганизующихся и саморазвивающихся систем.

Наиболее важным применительно к открытому образованию становится принцип, который заключается в обращенности к человеку, к созданию условий для развития творческой индивидуальности. Гуманитарность становится компонентой новой образовательной системы, которая, в свою очередь, превращается в приоритетно доминирующий фактор социального развития в информационном обществе, формирует информационное общество как общество образования.

Современный человек должен не только обладать неким объемом знаний, но и уметь учиться: искать и находить необходимую информацию, чтобы решить те или иные проблемы, использовать разнообразные источники информации для решения этих проблем, постоянно приобретать дополнительные знания.

Становление информационной цивилизации предполагает развитие новой образовательной системы. Важной чертой этой системы является глобальность, т.е. мировой характер с присущими взаимозависимыми процессами. Вместо восприятия уже готовой модели реальности человек должен сам снова и снова конструировать ее.

В решении проблем мирового образования, важное значение приобретают крупные международные проекты и программы, поскольку они с необходимостью предполагают участие различных образовательных систем. Появляются новые организационные структуры интернационального свойства: международные и открытые университеты. Очень хотелось бы, чтобы сотрудничество с такого рода структурами и проектами стало постоянной и массовой для всей системы высшего образования нашей страны.

Примером могут служить многочисленные исследования философов, историков, филологов, психологов по гуманитарным проблемам информатики.

Изучение информационных процессов, источников и каналов информации позволит глубже понять причины и характер социального поведения, социальных взаимодействий. Исследование гуманитарных проблем информатики, играет ведущую мировоззренческую роль, которая проявляется в формировании у студентов целостной системно-информационной картины мира, а также понимания общности информационных процессов управления в живой природе, обществе и технике.

Все более актуальным становится исследование информационного общества, информатизации и ее последствий, решение методологических проблем информатизации.

Наконец, дальнейшее развитие информатизации требует не только компьютерной грамотности, но и определенного уровня информационной культуры, основанной на понимании закономерностей развития информационного общества.

С другой стороны, в системе образования сложилась ситуация, когда в области гуманитарной информатики нет специалистов, практически не изучаются закономерности развития информационного общества, не исследуется в историческом развитии и философском осмыслении понятие «информационная культура». Нет науки, изучающей закономерности возникновения и развития информации в обществе, закономерности и последствия информационных процессов в обществе, философию и методологию информационного общества, и самой информатизации как социального явления.

Таким образом, создание кафедр гуманитарных проблем информационного общества, пересмотр старых гуманитарных традиций позволит развить новое направление в образовании, создать современное научное, учебно-методическое и кадровое обеспечение образовательных программ. Это будет являться основой создания новой образовательной модели гуманитарного образования в информационном обществе. Это необходимо делать незамедлительно, так как вымывание научных подходов и отсутствие культурной базы может негативно сказаться на подходах к решению мировоззренческих проблем.

Список использованных источников

1. Абдеев Р.Ф. *Философия информационной цивилизации*. - М., 1994. 2. Антонова С.Г., Тюрина ЛТ. *Современная учебная книга*. - М., 2001. 3. Батыгин Г. С. *Социология Интернет: наука и образование в виртуальном пространстве* // *Социологический журнал*, 2001 № 1. 4. Иванов Д.В. *Виртуализация общества. Версия 2.0* – К., 2002. 5. *Интернет в гуманитарном образовании* / Под ред. Е.С.Полат. - К., 2000. 6. Тихонов М.Ю. *Информационное общество: философские проблемы управления наукой и образованием*. – К., 1998.

Л. М. Гуцол

ПРИНЦИПИ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дозвіллева діяльність як і будь-яка інша діяльність, розвивається за своїми законами, принципами, теоретично заснованих і апробованих на практиці.

Принципи дозвіллевої діяльності відбивають ті вимоги, що висувуються суспільством перед дозвіллевою сферою для успішного виконання суспільного призначення дозвілля. Принципи становлять теоретичні, соціальні, культурні, політичні, організаційні засади, на яких ґрунтується дозвіллева діяльність [4, 10]

Розглянемо декілька класифікацій принципів дозвілля. Так, А. Воловик та В. Воловик визначають такі основні принципи дозвіллевої діяльності:

– принцип інтересу (дозвіллева діяльність диктується особистими потребами людини, а інтерес виступає як її домінуючий мотив);

– єдності рекреації і пізнання (розширює кругозір людини, підвищує її культурний рівень і може стати спонукальною основою саморозвитку або самоосвіти для фахової діяльності в якійсь новій для неї сфері. Повною мірою принцип єдності рекреації і пізнання реалізується в тих формах, які є джерелом масового поширення інформації. Серед них (за рангом місць) – телебачення, радіо, преса, популярні лекції, зустрічі);

– спільності діяльності (взаємодія, у процесі якої люди знаходяться у певних стосунках взаємної залежності і взаємної відповідальності. Спільна діяльність формує ціннісно-орієнтаційну єдність групи, народжує традиції, організаційну структуру, емоційну ідентифікацію і веде до підвищення рівня дозвільної діяльності, реалізації її потенціалу).

лізуючи закладений в ній виховний потенціал).

Серед перерахованих принципів науковці вважають головним принцип інтересу. [1, с. 61]

У визначенні принципів дозвіллевої діяльності І.Петрова також провідним вважає принцип інтересу. На її думку, цей принцип враховує інтереси особистості, їх задоволення, формує нові духовні цінності та пробуджує нові потреби і запити людини. Автор виділяє такі принципи дозвіллевої діяльності: 1) системність, як цілеспрямована, системна організація дозвіллевої діяльності з метою раціонального використання вільного часу, розвитку соціальної активності та індивідуальної ініціативи людини, відволікання її від асоціальної поведінки; 2) добровільність, як певна незалежність дозвілля, відсутність регламентації з боку держави та інших структур, вільний вибір людиною дозвіллевих занять; 3) доступність та якісність дозвіллевих послуг як задоволення потреб і запитів клієнтів дозвіллевого закладу, систематичне вивчення їхніх бажань, прогнозування розвитку дозвіллевої сфери; 4) відповідність дозвіллевих послуг місцевим умовам – соціально-демографічним, економічним, культурно-освітнім, політичним, практичній діяльності людини [3, 39].

Науковець А. Первушина [2] визначає специфічні принципи організації дозвіллевої діяльності, які відповідають природі дозвілля, розкривають сутність його соціального призначення, а саме: *принцип доступності* (передбачає визначення базового культурного рівня, обов'язкового для всіх громадян України, та поширення його на різні верстви населення, незалежно від соціального статусу, матеріального становища і місця проживання); *принцип спонтанності* (добровільне включення особистості у культурно-дозвіллеву діяльність; можливість у будь-який час розширити або звужити самостійно визначене коло дозвіллевих занять або вийти за його межі чи взагалі відмовитись від участі в них без будь-яких адміністративних рішень чи формальних висновків з боку органів культури, що створюють умови для обраної особистістю творчої діяльності); *принцип невимушеності* (утверджує право людини на вільний вибір культурно-дозвіллевої діяльності з точки зору її ціннісно-орієнтаційних навантажень, відповідно до самостійно обраної програми саморозвитку); *принцип природності* (свідчить про відповідність обраних видів дозвілля суб'єктивним властивостям особистості, узгодженість дозвіллевої діяльності з психологічними, та фізіологічними потребами людини на рівні свідомості та підсвідомості); *принцип зацікавленості* (розкриває творче спрямування дозвіллевих інтересів людини, природний потяг до всього нового, незвичайного, захоплюючого, до участі у творчо-перетворювальній діяльності).

Як бачимо, науковці виділяють як провідний принцип інтересу. Це обумовлено тим що, дозвіллева діяльність диктується особистими потребами людини, а інтерес виступає її домінуючим мотивом. Від наявності чи відсутності інтересу залежить активність або пасивність студентів ВНЗ до дозвіллевої діяльності. Тому, залучаючи особистість до того чи іншого виду дозвіллевої діяльності, необхідно враховувати індивідуальні особливості студента, його інтерес та запити, оскільки неврахований інтерес – незадоволена потреба.

Таким чином, інтерес здатний не лише задовольнити, а й пробудити нові потреби, формувати нові цінності, включити особистість в змістовну, соціально значиму дозвіллеву діяльність. Принцип інтересу передбачає відповідність дозвіллевих занять нахилам та уподобанням особистості, сприяє прояву творчої активності, розширює кругозір та підвищує дозвілlevу культуру особистості.

Спираючись на аналіз праць науковців, виокремимо пріоритетні принципи організації дозвіллевої діяльності, зміст яких адекватний процесу самореалізації, серед яких в контексті проблеми нашого дослідження ми виділяємо як найважливіші такі: 1) *принцип інтересу* (базується на задоволенні конкретних інтересів та запитів молоді); 2) *самодіяльності* (суттєва якість особистості, яка забезпечує високий рівень досягнення в будь якій індивідуальній діяльності. Цей принцип реалізуєть-

ся на всіх рівнях дозвіллевої діяльності); 3) *індивідуального підходу* (враховує індивідуальні запити, здібності, можливості, інтереси, схильності, психофізичні особливості та соціальне оточення молоді при забезпеченні дозвіллевої діяльності); 4) *диференційованого підходу* (базується на організації вільного часу з урахуванням специфічних особливостей й інтересів, потреб і питань студентської молоді); 5) *послідовності* (полягає в конкретизації цілей дозвіллевої діяльності у вибудованій її системі, у визначенні завдань та її реалізації. Цей принцип враховує характер занять, а також підрозділяє їх за ознаками зростаючої активності й самостійності); 6) *індивідуалізації* (полягає у розкритті діалектики соціального й індивідуального, що сприяє виявленню значення дозвіллевої діяльності); 7) *зайнятості* (полягає в створенні не примусового емоційного спілкування засобами побудови всього дозвілля на основі улюблених занять); 8) *наступності* (визначає культурну взаємодію і взаємовплив покоління. Цей принцип включає в себе передачу батьками знань, досвіду на проведення дозвілля своїм дітям).

Принципи дозвіллевої діяльності постійно змінюються у зв'язку з перемінами та розвитком суспільного життя.

Отже, розглянувши принципи дозвіллевої діяльності, ми можемо стверджувати, що саме через їх реалізацію, особистість шукає емоційне задоволення, прагне до гармонійного, всебічного розвитку, формує особистісні якості, знаходить задоволення цілей, комплекс потреб, а саме потреби в розвитку, самореалізації.

Список використаних джерел

1. Воловик, А. Ф. Педагогіка дозвілля [Текст] : підручник / А. Ф. Воловик, В. А. Воловик. – Харків : ХДАК, 1999. – 329 с. 2. Первушина А. В. Соціальна педагогіка в сфері дозвілля [Електронний ресурс] / Первушина А. В. / Режим доступу: http://lubbook.org/book_311_glava_4_2_Prin%D1%81piorgan%D1%96za%D1%81%D1%96%D1%97.html. 3. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підруч. / І. В. Петрова. – К. : Кондор, 2005. – 408 с. 4. Яременко Н. В. Дозвіллезнаство : навч. посіб. / Н. В. Яременко. – Фастів : Поліфаст, 2007. – 460 с.

Л. А. Делова

ИЗУЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ТРАДИЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Глобализационные процессы в XXI веке затронули всё социокультурное пространство. Происходит универсализация культуры, теряется национальная самобытность. Составные элементы национального самосознания, базовые ценности культуры подвергаются постоянной угрозе под влиянием процессов глобальной унификации. В этих условиях особую ценность для сохранения этнической и культурной идентичности приобретают национальные культурные ценности, их сохранение.

Республика Адыгея входит в состав Южного федерального округа России, который включает Краснодарский край, Астраханскую, Волгоградскую, Ростовскую области, Дагестан, Ингушетию, Карачаево-Черкесию, Кабардино-Балкарию, Калмыкию, Северную Осетию, Чечню.

На территории Адыгеи кроме двух основных этносов, населяющих республику, - русских и адыгов - (их количественное преобладание ярко выражено: 61,5% и 25%), по результатам Всероссийской Переписи 2010 года, проживают представители более чем 100 национальностей и этнических групп. В условиях глобализации остро стоит вопрос о сохранении и изучении языков и национальных традиций народов, населяющих Адыгею.

В образовательных организациях республики преподаются русский язык и русская литература, адыгейский язык и адыгейская литература, адыгский этикет, история Адыгеи, география Республики Адыгея, армянский язык и армянская ли-

тература, славянская культура, этнокультура греков, культура народов Республики Адыгея, русская художественная культура.

Адыгейский язык изучают в школах всех муниципальных образований республики. Он изучается как родной язык, так и второй – детьми русской и других национальностей.

В 51 дошкольном образовательном учреждении учебно-воспитательная работа проводится на русском и адыгейском языках. В 132 муниципальных дошкольных образовательных учреждениях из 134 охвачено обучением (ознакомлением) детей основам этнокультуры (традициям и обычаям народов Республики Адыгея) 18442 ребенка. Культуру народов Республики Адыгея изучают 949 учащихся.

В 39 общеобразовательных организациях с русским языком обучения изучают этнический этикет адыгов (адыгэ хабзэ) 1383 школьников, с 1-го по 11-й классы.

В городе Майкопе организовано изучение татарского языка за счет средств Центра развития творчества детей и юношества (24 человека). [1, с. 2]

Одним из путей сохранения этнического наследия, этнической самобытности является внедрение инновационных образовательных программ по изучению культуры и языка посредством популяризации и актуализации гностического интереса к ценностям национальной культуры в молодежной среде. [4, с. 255]

Так, с 1-го по 11-й класс учащиеся изучают предмет «Адыгэхабзэ» («Адыгейский этикет»), для чего разработаны и изданы учебники.

«Адыгэхабзэ» – уникальное явление в жизни адыгов (черкесов). Неписанный свод законов адыги создавали на протяжении столетий и соблюдали всегда. Он основан на пяти столпах. Это человечность, почтительность, разум, мужество и честь.

«Адыгэхабзэ» - это свод нормативных предписаний, правил поведения для всех адыгов, включающий: 1) беспрекословное подчинение младших старшим и почтительное отношение к пожилым; 2) глубокое уважение гостя и тщательное его обхождение; 3) уважение человеческого достоинства каждой личности, независимо от социального положения, национальной и религиозной принадлежности; 4) строгое оберегание, сохранение чести семьи; 5) верность данному слову, честность, справедливость, храбрость, выдержка; 6) умение говорить красиво, наличие ценных мыслей в разговоре; 7) верность в супружеской жизни, глубокое уважение женщин; 8) скромность и красивое поведение в общественных местах и в личной жизни, строгая умеренность в употреблении алкогольных напитков; 9) оказание помощи нуждающимся; 10) строгое подчинение детей отцу; 11) нетерпимость к нарушению какого-либо из этих принципов.

Уважение старших на Кавказе широко известно.

Пожилые люди, независимо от статуса и пола, находятся на особом положении. Немецкий учёный К. Кох писал: «В то время как у нас, к сожалению, государство очень редко берёт под защиту стариков, и они полностью зависят от молодого поколения, у черкесов тот, кто обидел старика или пожилую женщину, подвергается не только всеобщему презрению, но его поступок обсуждается народным собранием, и он несёт за это кару в зависимости от величины проступка» [3, с. 591].

Младшим в присутствии старших вменяется проявлять скромность; хвастовство, бахвальство и вообще какие-либо пространные речи о своей персоне считаются грубым нарушением этикета. Молодой человек всем видом должен выражать внимание, уважение к старшему, готовность выполнить любое его поручение. Такая установка исключает возможность держать руки в карманах, стоять полусогнутым, сидеть развалившись, ёрзать на стуле, поворачиваться к другим спиной, чесать затылок, нос, курить, жевать, подпирать щеку или лоб рукой.

На протяжении всего школьного периода учащиеся знакомятся с основами этнокультуры. Так, учебник «Адыгэхабзэ» для 5 класса включает следующие тема-

тические разделы: 1) Адыгский дом. 2) Адыгский дом и семья. 3) Женская домашняя работа. 4) Старинные адыгейские песни. 5) Празднества. 6) Военные песни. 7) Сатирические песни. 8) Аульские песни. 9) Адыгейская гармошка. 10) Трещётки. 11) Игры и песни у постели больного («чапщ»). 12) Украшения, сделанные из золота или серебра. 13) Устное народное творчество (сказители) [5].

Таким образом, в Республике Адыгея изучаются языки, традиции и культура народов, проживающих на её территории.

Необходимо стремиться к гармонизации процесса синтеза традиционных и глобальных ценностей, традиций, культурных заимствований и инноваций, порождаемых современным мегамиром в условиях социокультурной модернизации. [4, с. 244] Как показывает опыт ряда стран, например Японии, инновации и традиции в случае их рациональной конвергенции могут сосуществовать в моноэтнической социальной среде, при этом не аннигилируя друг друга. [2, 21]

Список использованных источников

1. Аналитическая справка Министерства образования и науки Республики Адыгея от 29 апреля 2015 года. 2. Григорьева, Т.П. Японская художественная традиция – М.: Наука, 1979. 3. Кох К. Путешествие по России и в Кавказские земли. АБКИЕА. – Нальчик, 1974. 4. Нехай В. Н. Глобализационные процессы в социокультурном пространстве этноса: дис. докт. социол. наук. – Майкоп, 2012. 5. Унарокова Р. Б. Адыгский этикет (Адыгский образ жизни): учебник для 5 класса. – Майкоп: Адыг. респ. кн. изд-во, 2007.

Т. А. Жержова

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА ПОТЕНЦИАЛА КЛИНИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ ВРАЧЕЙ-ИНТЕРНОВ АКУШЕРОВ-ГИНЕКОЛОГОВ, ОСВОЕННЫХ С ПОМОЩЬЮ ИНТЕРАКТИВНЫХ ФОРМ ОБУЧЕНИЯ

Оптимизация учебного процесса на современном этапе, несомненно, связана с ростом интереса преподавателей к формам интерактивного обучения, способствующего прогрессированию потенциала знаний. [1,2,5]. К интерактивным способам обучения (ИСО) относятся те, которые обязывают обучающихся самостоятельно находить, перерабатывать и реализовать информацию, представленную в определенной дидактической форме. Подобный вид обучения, в отличие от традиционных, значительно обогащает банк знаний с одновременным повышением потенциала творческого мышления врачей-интернов. [5].

Интерактивные формы обучения принято делить на имитационные и неимитационные. Имитационные методы, к которым относится учебные клинические игры (УКИ), погружают интернов в атмосферу предельно близкую практической работе врача. Более того, они формируют и поддерживают эмоциональный накал участников и повышают чувство ответственности за судьбу больного, по крайней мере, на ее интеллектуальном уровне. УКИ позволяют систематически контролировать повышение качества профессиональной подготовки интернов. [2, 3].

Учитывая вышеизложенное, сотрудниками кафедры акушерства, гинекологии и перинатологии ФПО, была выполнена настоящая работа, целью которой явилась сравнительная оценка уровня клинических знаний интернов, приобретенных с помощью интерактивных форм обучения «слабое звено» и «трехступенчатое интервью». Контролем служили рейтинговые показатели интернов, полученные с помощью традиционных способов оценки знаний. Группы обучающихся, привлеченные в круг исследования, были репрезентативны по количеству интернов, этапов и видов оценки знаний, а также их индивидуальному рейтингу. Уровень знаний систематически проверялся с помощью устных и письменных (тесты, ситуационные задачи) заданий по ходу текущих, промежуточных и итоговых контрольных занятий. Интерактивная игра «слабое звено» применялась в модифицированном варианте, сущность которого заключалась в следующем: вопросы разделялись

по уровню сложности на легкие, средние и сложные. Их соотношение в банке вопросов составляло 1:2:1. Величина выделенных баллов и предоставляемое время на правильные варианты ответов зависели от степени сложности вопроса и возрастали по мере роста последней.

В ходе проведенных исследований были получены следующие результаты. Установлено, что ИСО в отличие от традиционных, в целом более эффективно влияют на процесс усвоения комплекса клинических знаний. Помимо этого, они наглядно отличаются индивидуальностью характера действия на формирование общеизвестных уровней знания. Так, если традиционные методы обучения влияли на развитие в основном начальных I (знание – знакомство) и II (знание – копия) уровней, то ИСО – на более совершенные III (знание – умение) и IV (знание – творчество) уровни.

Занятия, проводимые с применением учебной игры «слабое звено», отличались высокой активностью участников, что отчасти объясняется условием его проведения, требующего непереносимого участия всех членов группы. Окончание настоящей учебной игры завершалось определением лидера.

Согласно полученным результатам ИСО «слабое звено» способствовало совершенствованию I (знакомство) и II (копия) уровней знания. На формирование более совершенных уровней (III – умение и IV – творчество) оно особо не влияло. Для достижения искомого результата выбор настоящей учебной игры должен быть дифференцированным с учетом специфики конкретного занятия.

Несколько отличными оказались результаты, полученные вследствие применения УКИ – «трехступенчатое интервью». Настоящее ИСО способствовало существенному росту багажа как теоретических, так и практических знаний интернов, максимальному пониманию значения диалога врача с больным и развитию клинического мышления, а также умению своевременно использовать теоретические знания в собственной практической деятельности. Следует подчеркнуть, что для успешного проведения УКИ «трехступенчатое интервью» требуется достаточно большой объем знаний по фундаментальным медицинским дисциплинам, а также владение широким диапазоном манипуляций.

Следует указать, что УКИ «трехступенчатое интервью» вызывала повышенный интерес обучающихся. Знания, полученные с помощью данного вида учебной игры, были намного совершеннее и соответствовали – III (знание – умение), а то и IV (знание – творчество) уровням, а также гораздо быстрее обогащался банк клинического мышления интернов, что является важным и отличительным превосходством данного способа обучения.

На кафедре акушерства, гинекологии и перинатологии разработаны сценарии различных клинических ситуаций с четким определением круга обязанностей каждого участника учебной игры. Наряду с этим, созданы специальные условия со средствами оснащения необходимые при проведении УКИ. За ходом учебной игры преподаватель бдительно следит, строго контролирует каждое действие участников. В случаях ошибочного действия – скрупулезно его корректирует. По требованию обстановки он нередко вносит дополнительную информацию, усложняющую клиническую ситуацию. По ходу учебной игры участникам позволяет обсуждать роль каждого симптома в диагностике данного заболевания, план предстоящего обследования таковых больных. Подводя итог занятию, преподаватель дает объективную оценку действиям каждого участника игры, комментирует ответы, корректирует составленный план обследования, подробно останавливается на допущенных ошибках и дает советы по их устранению.

На основании проведенных исследований можно заключить, что ИСО «слабое звено» и «трехступенчатое интервью» не одинаково влияют на формирование отдельных уровней знания. Так, если первый из них способствовал преимущественному росту I и II, то второй – III и IV уровней знания. С учетом последнего выбор

способа учебной игры должен осуществляться в соответствии с целью и задачей каждого занятия.

Таким образом, применение УКИ в процессе обучения акушерству и гинекологии существенно развивает багаж клинических знаний с одновременным повышением познавательной способности интернов, придает им творческую самостоятельность, расширяет и укрепляет круг приобретенных практических навыков. Все это в конечном итоге способствует усвоению новых теоретических и практических знаний, повышает качество подготовки будущих врачей акушеров-гинекологов.

Список использованных источников

1. Дианкина М. С. *Профессионализм преподавателя высшей медицинской школы (психолого-педагогический аспект)* / М. С. Дианкина. – М., 2002. – 256 с. 2. *Образовательный стандарт послевузовской профессиональной подготовки специалистов. Специальность № 040126 «Акушерство и гинекология»*. – М., 2010. 3. *Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода* / Под ред. Ю. П. Сурмина. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с. 4. Харламов И. Ф. *Педагогика* / И. Ф. Харламов. – М. Гардарики, 2009. – 520 с. 5. Хуторской А. В. *Современная дидактика* / А. В. Хуторской. – СПб.; М.; Харьков; Минск, 2008. – 418 с.

В. С. Золотовська

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Інноваційні процеси розвитку інформаційного суспільства в поєднанні із соціально-економічними, політичними, культурними та іншими змінами, що відбуваються в Україні на початку ХХІ століття, детермінують оновлення вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Модернізація системи вищої освіти зумовлює зміни, що носять інноваційний характер і забезпечують отримання максимально наближених до вимог сучасного суспільства результатів навчально-виховного процесу. Академік В.П. Андрущенко акцентує, що вища школа покликана формувати інтелект нації, від цього залежить її майбутнє [1]. Адже період навчання у вищому навчальному закладі – це насамперед період професійного становлення та розвитку особистості, характерною рисою якого є формування свідомих мотивів щодо професійного навчання, а також цілеспрямованості, самостійності, ініціативи, наполегливості. Введення нових освітніх стандартів у ВНЗ з урахуванням вимог, що висувуються до освітніх програм, освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр, спеціаліст, магістр, актуалізували потребу у здійсненні проектування та організації навчального процесу на основі компетентісного підходу. Компетентність у навчанні – коло питань, в яких людина добре розуміється і які набуває не лише під час вивчення предмета, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [1, с. 59].

Орієнтуючись на сучасний ринок праці, одним з пріоритетів у системі вищої освіти є підготовка майбутніх фахівців здатних працювати, застосувати знання у професійній діяльності, відповідаючи вимогам суспільства. Організація навчальної діяльності студентів на основі компетентісного підходу в вищих навчальних закладах надає можливість кожному з них реалізувати свій потенціал і генерувати нові ідеї. Поняття компетенції набуває значення та складається з багатьох чинників. На думку експертів, це справжній індикатор, який дозволяє визначити готовність майбутнього фахівця для його подальшого особистого розвитку та активної участі в суспільному житті.

«Стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності ВНЗ і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності» [2]. Одним із способів оновлення змісту освіти є орієнтація

навчальних програм на реалізацію компетентнісного підходу в освіті. Таким чином, важливо зрозуміти саму концепцію «компетентності» на додаток до принципів підходу на основі компетентності та її реалізації в вищих навчальних закладах.

Компетентність (англ. competence) – це «спроможність успішно відповідати на потреби або успішно виконувати завдання» [3].

Компетентнісний підхід в підготовці фахівців в ВНЗ: 1) дозволяє готувати кадри відповідно до динамічних змін ринку, його вимог, що зумовлює мету та зміст професійної підготовки фахівця; 2) дозволяє розглядати та деталізувати спільну мету – професійну компетентність як суму певних компетентностей, що до неї входять; 3) змістовно і продуктивно зв'язує мету, зміст, процес; 4) спрощує і робить конкретним взаємозв'язок дидактичних умов, проектування навчального та управлінського процесів; 4) дозволяє зробити методик навчання конкретною; 5) в процесі проектування навчального процесу з профільюючих дисциплін радикально змінює процес конструювання і формулювання цілей професійної підготовки, сприяє підвищенню якості навчання, його продуктивності та керованості; 6) конструює цілі з урахуванням компетентності і ключових компетенцій виступає новим дидактичним інструментом, що реалізує компетентнісний підхід; 7) реалізації мотиваційної складової навчального процесу.

З метою реалізації методичних розробок компетентнісного підходу використовуються: 1) технологізація проектування; 2) моделювання основних технічних об'єктів: навчальний процес, траєкторія та методична система навчання, що зорієнтовані на розв'язання актуальних проблем сучасної освіти; 3) інформатизація навчального процесу як результат інтеграції педагогічних та інформаційних технологій; 4) інформатизація управління якістю навчального процесу на основі компетентнісного підходу; 5) модернізація методичної системи роботи.

Отже, компетентнісний підхід в підготовці студента є основою для підготовки майбутнього фахівця до використання в професійній діяльності знань, умінь і відповідно узагальнених способів виконання дій. Ключові компетенції мають функціональний характер, включають міжкультурні та міжгалузеві знання, вміння та здібності, необхідні для професійної діяльності. Таким чином, застосування компетентнісного підходу у ВНЗ дозволяє готувати майбутніх фахівців відповідно до актуальних вимог ринку праці.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С 11-17. 2. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України: станом на 13 жовтня 2016 року. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. 3. OECD (2005) *The definition and selection of key competencies. Executive Summary*. Paris: OECD. – p. 4. Режим доступу: www.oecd.org/pisa/35070367.pdf.

О. В. Курган

ПЕДАГОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

Навчальний заклад – це складна соціально-педагогічна система, що виконує замовлення суспільства – формувати інтелектуальну, творчу особистість, здатну жити і творити в умовах, що постійно видозмінюються і розвиваються, забезпечуючи прогрес культурного розвитку країни. Нині духовно-моральний стан суспільства вимагає розробки принципово нових підходів до навчально-виховної роботи з підростаючим поколінням і критеріїв оцінки організації і змісту навчально-виховної діяльності. Для подолання протиріч між темпами суспільного та індивідуального соціально-культурного розвитку, сучасні навчальні заклади потребують створення, освоєння і впровадження нових технологій та інновацій, спрямованих

на орієнтацію особистості до зростаючих змін у суспільстві.

Для того, щоб прогнозувати свою діяльність, успішно здійснювати організацію, управління та аналіз різних аспектів навчально-виховного процесу у сучасній системі початкової загальної освіти все більше стають поширеними моніторингові дослідження. Завдяки ним визначається точна й об'єктивна інформація про поточний стан навчально-виховного процесу, що дає змогу вчасно здійснювати корекцію діяльності вчителя та навчання учнів. Формування національної системи оцінювання і моніторингу якості освіти є однією з важливих передумов цілеспрямованого підвищення якості освіти в Україні [1, с. 5].

Що ж таке **моніторинг якості освіти** – це система збору, обробки, зберігання та розповсюдження інформації про стан освіти, прогнозування динаміки її розвитку та розробка рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі. Він є системним засобом оцінки якості навчально-виховного процесу, дієвості форм, засобів, методів.

Вимоги до моніторингу: 1) об'єктивність; 2) валідність; 3) надійність; 4) доступність; 5) систематичність; 6) оперативність; 7) оптимальність узагальнення.

Мета моніторингу якості освіти: отримання об'єктивної інформації про стан освіти; формування освітньої політики держави (навчального закладу); обґрунтування та реалізація системної діагностики якості навчально-виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах; здійснення порівняння аналізу результатів дослідження. Моніторингові дослідження якості освіти охоплюють усіх учасників освітнього процесу: учні, учителі, батьки, керівники загальноосвітніх навчальних закладів (директори, заступники директорів), працівники районних (міських) відділів освіти.

Система моніторингу складається з декількох рівнів: 1) міжнародний; 2) національний; 3) регіональний; 4) муніципальний; 5) локальний (внутрішньо-ошкільний та внутрішньокласний).

Завдання моніторингових досліджень передбачають: 1) визначення якості засвоєння знань, умінь і навичок учнями; 2) визначення якості освітнього навчально-виховного процесу; 3) визначення якості кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення навчального закладу; 4) оцінка дієвості державних освітніх стандартів, навчальних програм.

Для проведення моніторингу важливо враховувати основні його **функції**: інформаційна, діагностична; формуюча; активізаційна; корекційна; аналітична; прогностична; управлінська [2, с. 50].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2011 року № 1283 «Про затвердження порядку проведення моніторингу якості освіти» моніторинг проводиться в декілька етапів: 1. **Підготовчий** (визначення мети, завдань, встановлення об'єктів, формулювання проблеми, яку вивчатимуть, визначення термінів, підбір координаторів, обрання методів, вибір і розробка інструментарію, підготовка інструктивно-методичних матеріалів для координаторів та учасників). 2. **Практичний** (підготовка координаторів та учасників, проведення інструктажу та моніторингового дослідження). 3. **Аналітичний** (збір та обробка отриманих результатів, узагальнення статистичної інформації, аналіз даних (висновки), надання рекомендацій, оприлюднення інформації).

Потрібно пам'ятати, що 1) моніторинг не є контролем або інспектуванням; 2) результати моніторингу не можна використовувати для покарання конкретних осіб; 3) моніторинг потребує систематичного та послідовного дослідження проблеми; 4) якість результатів моніторингу залежить від технології оцінювання та інструментарію; 5) поняття «моніторинг» і «контроль» – не тотожні.

Навчально-методичним відділом моніторингу якості освіти Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти були розроблені і проведені

декілька моніторингових досліджень стосовно якості навчально-виховного процесу у початкових класах.

Так дослідження стану запровадження нових Державних стандартів початкової загальної освіти було проведено вже в 10 районах Сумської області. Основні завдання даного моніторингу:

1) виявити ступень готовності вчителів початкових класів, батьків учнів перших класів, заступників директорів з навчально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів до роботи за новим Державним стандартом початкової загальної освіти;

2) проаналізувати досвід та якість практичного впровадження нових державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкових класів.

Дослідження мотивації навчальної діяльності учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів проводилось у 9 районах і містах області.

Основні завдання моніторингу: 1) проаналізувати стан навчальної мотивації учнів початкових класів; 2) дослідити основні напрями розвитку навчальної мотивації учнів перших та четвертих класів; 3) визначити рівень володіння вчителями початкової школи основними методами мотивації та стимулювання навчальної діяльності учнів.

Дослідження стану організації національно-патріотичного виховання в освітньому середовищі загальноосвітнього навчального закладу було проведене у всіх районах і містах Сумської області.

Основні завдання моніторингу: 1) отримати об'єктивну інформацію про стан організації та проведення виховної роботи з питань національно-патріотичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах; 2) визначити рівень впливу виховної роботи з питань національно-патріотичного виховання на формування почуття патріотизму в учнів; 3) дослідити рівень сформованості в учнів ціннісного ставлення до суспільства і держави; 4) проаналізувати основні проблеми та тенденції виховання патріотизму і національної самосвідомості особистості в загальноосвітніх навчальних закладах; 5) визначити найбільш оптимальні шляхи розвитку даного напрямку виховної роботи.

На основі аналізу досліджень були зроблені висновки і надані рекомендації стосовно поліпшення роботи означених напрямів, які можуть бути використані в методичній діяльності районними (міськими) методичними кабінетами та безпосередньо в організаційно-методичній роботі загальноосвітніми навчальними закладами. Отже, результати моніторингових досліджень можуть слугувати підставою для коригування навчального процесу, оновлення змісту освіти, формування освітньої політики, як безпосередньо у навчальному закладі, так і в Україні.

Список використаних джерел

1. Гриневич Л. Організаційно-методичні засади побудови системи моніторингу якості освіти на регіональному рівні: на прикладі центру моніторингу столичної освіти м. Києва : наук.-метод. посіб. / Л. Гриневич, О. Линовицька. – К.: [Київ, ун-т ім. Б.Грінченка], 2011. – 112 с. 2. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галицина, 2006. – 128 с.

А. Х. Кастро Родригес

ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК ДЛЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИЗУЧЕНИЯ ИСПАНСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ ТУРИЗМА

Рост интереса к изучению испанского языка восходит к началу 60-х годов - эпохе коренных изменений в жизни острова Куба, времени развития туристических рынков стран региона – Мексики, Доминиканской Республики, Аргентины, Перу, Эквадора, Чили и других стран Латинской Америки; а также роста эконо-

мии региона и строительства большого числа объектов туристической инфраструктуры. Восемидесятые годы - начало демократических преобразований в Испании: страна вступает в Европейское Экономическое Сообщество, страна открывается для других народов мира. Начало 90-х годов – это время роста выездного туризма в Испанию и Латинскую Америку из стран, входивших в состав бывшего Советского Союза. Эти и другие обстоятельства обусловили необходимость описания и изучения испанского языка для специальных целей, а также решения ряда вопросов в процессе преподавания испанского языка в области туризма.

Обычно выделяются несколько сфер изучения испанского языка для специальных целей: 1. Деловой испанский язык (*español comercial*), 2. Испанский язык сферы услуг (*español para los servicios*): испанский для оказания медицинских услуг и услуг в области юриспруденции, иммиграции и правопорядка; 3. Испанский язык для военных целей; 4. Испанский язык для туризма.

В настоящее время, наряду с курсом делового испанского языка, наиболее востребован курс испанского языка для туризма.

Само по себе изучение иностранного языка влечет за собой определенную цель, т.к. любой язык ориентирован на достижение определенной цели, однако, цель обучения специфическому языку сама по себе избирательна, т.к. изучаемые темы, типология упражнений, ситуации, выбираются интуитивно или сознательно в зависимости от аудитории, которой они предназначены.

Язык туризма несколько отличается от других разновидностей испанского языка для специальных целей. В то время как профессионалы в других сферах в основном общаются между собой, специалист в области туризма общается не только со своими коллегами, но и со многочисленными клиентами и потенциальными пользователями туристических услуг. Это означает, что структура языка туризма достаточно сложна. С одной стороны, это язык организации самой структуры туристической индустрии – язык гостиничного хозяйства, туристических операторов и агентств путешествий, транспортных предприятий. Это специализированный язык профессионалов туристической индустрии. С другой стороны, это язык тематических компонентов, связанных с типологией видов туризма и туристических направлений - пляжного туризма, сельского туризма, *slow-туризма* («*turismo slow*» - неторопливое наслаждение окружающим), гастрономического туризма, карнавального туризма, халяльного туризма («*turismo halal*». Халяль» - термин, обозначающий все полезное, допустимое и правильное касательно поведения и питания), джайлоо-туризма (путешествие по нетронутым уголкам планеты), бэкпэкер-туризма («*turismo backpacker*» - максимально экономное путешествие), дарк-туризма («*turismo oscuro*», «*turismo negro*» - путешествие по местам, связанным со смертью, разрушениями, мистикой и трагедиями), космического туризма, индустриального туризма и др. Каждый из этих видов туризма обогащен специфическими географическими, историческими, лингвогеографическими особенностями каждого района.

Таким образом, лингвистическая компетенция изучающего язык туризма, должна включать не только «технический» язык специальности, но и специфику культуры туристических направлений, где используют определенный язык [1].

Применительно к испанскому языку лингвистическая компетенция специалиста в области туризма должна быть еще шире. Испанский язык является официальным языком в 21 стране, занимает первое место в мире среди индоевропейских языков по количеству говорящих на нём как родной. Это третий язык по количеству пользователей в Интернете (182 миллиона), третий язык по количеству пользователей в социальных сетях и второй язык по количеству пользователей в Твиттере, 30% населения в южных штатах США общается на испанском языке. По

прогнозам, 7,5% мирового населения будет разговаривать на испанском языке к 2030 году, а к 2050 году, США станет первой испаноязычной страной в мире по количеству говорящих на этом языке [2].

Долгое время английский язык занимал место глобального языка. Это было связано с политической обстановкой после окончания Второй мировой войны. Сейчас мы живём в другое время, когда имеем все возможности для развития международного туризма и изучения иностранных языков. По объективным причинам, английский язык начинает уступать своё доминирующее место испанскому языку, особенно в области туризма и культуры. Испаноязычные страны каждый год принимают свыше 120 миллионов туристов, причём, ежегодный рост количества туристов в отдельных странах Латинской Америки составляет свыше 22% [3].

Однако, несмотря на значительное преимущество существования огромного многонационального одноязычного пространства, развитие туризма в разных испаноговорящих районах ставит новые задачи при обучении испанскому языку для туризма. Это связано с тем, что помимо общей терминологии отрасли, в каждой испаноязычной стране существуют свои терминологические особенности. Рассмотрим некоторые примеры из областей транспорта и гастрономии:

Транспорт				
Argentina	Cuba	España	México	Значение
alquilar	alquilar, rentar	alquilar	rentar	сдавать в аренду
boleto	billete, boleto, ticket	billete	boleto	билет
boleta, multa	multa	multa	infracción	штраф
pasaje, ticket	pasaje	billete	boleto	билет (самолёт)
auto	auto, carro	coche	carro, auto	автомобиль
colectivo	guagua, ómnibus	autobús	camión	городской автобус
Гастрономия				
palta	aguacate	aguacate	aguacate	авокадо
sándwich	sándwich, bocadito	bocadillo	sándwich	сэндвич
cafetería	cafetería	cafetería	refresquería,	кафетерий
zapallito	calabacín	calabacín	calabacita italiana	кабачок
carne de vaca	carne de res	carne de vaca	carne de res	говядина
carne picada	picadillo	carne picada	carne molida	мясной фарш
churrasco	entrecot	entrecot	churrasco	антрекот

Такое разнообразие в терминологии можно найти практически во всех отраслях, имеющих отношение к туристической индустрии.

Упомянутые факты и приведенные примеры только подчеркивают высокий уровень языковой компетентности, которым должен обладать специалист в области туризма и необходимость учета этих особенностей в процессе преподавания испанского языка для туризма.

Список использованных источников

1. Maria Vittoria Calvi. *El español del turismo. Problemas didácticos*. Электронный ресурс – Режим доступа: http://www.academia.edu/460041/El_Español_Del_Turismo_Problemas_Didácticos. 2. Электронный ресурс – Режим доступа: <http://intereconomia.com/noticia/espanol-crece-lengua-materna-chino-ingles-caen-20160119-0000>. 3. UNWTO. *Tourism Highlights. 2015 Edition*. Электронный ресурс – Режим доступа: <http://www.aprendedeturismo.org/que-paises-del-mundo-que-reciben-mas-turistas-y-en-america-latina/>.

УЧЕБНЫЕ ВИДЕОФИЛЬМЫ КАК КОМПОНЕНТ ТЕХНОЛОГИИ ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ НА КАФЕДРЕ АКУШЕРСТВА, ГИНЕКОЛОГИИ И ПЕРИНАТОЛОГИИ ФПО

Просмотр учебного видеофильма традиционно представлял собой «пассивную» работу врачей-интернов на занятии, а проблемное обучение – одна из активных форм обучения. Однако здесь нет никакого противоречия. Учебные фильмы могут и должны стать компонентом активных педагогических технологий.

Традиционная цель учебных видеофильмов – обеспечить ускорение усвоения знаний посредством использования аудиовизуальных средств информации. Видеофильмы несут большую дидактическую нагрузку, так как могут отразить те моменты, которые практически трудно передать в словесной форме. Внедрением учебных видеофильмов в образовательные процессы достигается резкое расширение аудитории обучаемых, независимость выбора места и времени использования фильма, обеспечивается максимальный контакт обучаемых с действительностью. [1].

Под проблемным обучением понимается такая организация учебных занятий, которая предполагает создание под руководством преподавателя проблемных ситуаций и активную самостоятельную деятельность интернов по их разрешению, в результате чего и происходит творческое овладение профессиональными знаниями, навыками, умениями и развитие мыслительных способностей [2].

В этом смысле к проблемной технологии обучения, безусловно, может быть отнесена организация работы интерна с больными. В данном случае проблема не формируется искусственно создаваемым сценарием, а используется реальная клиническая ситуация. Это позволяет максимально приблизить условия познавательной деятельности интерна к реальным условиям его будущей работы. Получив исходную информацию, интерн должен самостоятельно оценить результаты всех обследований пациента, определить план и обосновать целесообразность дополнительных исследований, поставить клинический диагноз и назначить лечение. Несмотря на использование реальной клинической ситуации, этот процесс является все же имитационным, так как больной выполняются лечебные и диагностические процедуры, назначенные совместно с его лечащим врачом (в заочной части интернатуры) или преподавателем (в очной части интернатуры). Учитывая специфику клинической практики, интерн не должен приходить к конечному результату случайным, эмпирическим путем. Мыслительная деятельность интерна, а затем и врача, при разработке и верификации клинического диагноза должна быть четко структурирована в соответствии с определенными логическими этапами, что составляет сущность клинического мышления [3].

Процесс клинического мышления является итогом длительного исторического развития и воплощает в себе тысячелетний опыт медицинской практики. Врач у постели больного в своем мыслительном процессе за короткий отрезок времени повторяет основные исторические этапы возникновения и развития клинической мысли.

Формирование клинического мышления – важная, но очень сложная задача преподавания. И здесь при определенных условиях учебные видеофильмы могут сыграть важную роль в приобретении врачами-интернами навыков клинического мышления и их закреплении. Возможность использования таких видеофильмов как компонента проблемного обучения достигается построением фильма по специальному сценарию, отражающему все логические этапы клинической мысли. Схема построения фильма закрепляет в сознании интерна логическую структуру клинического диагноза; не навязывая готовых шаблонов решения клинической задачи, она структурирует мыслительный процесс будущего клинициста так, чтобы обеспечить минимальное количество диагностических ошибок.

Учитывая наглядность и возможность создания ярких, запоминающихся образов, учебный фильм имеет значительные преимущества перед текстовыми методическими рекомендациями. В целом, в структуре организации проблемного обучения учебный видеofilm может быть отнесен к компоненту занятия, обозначаемому как «система поддержки».

Список использованных источников

1. Дианкина М. С. *Профессионализм преподавателя высшей медицинской школы (психолого-педагогический аспект)* / М. С. Дианкина. – М., 2002. – 256 с. 2. *Образовательный стандарт послевузовской профессиональной подготовки специалистов. Специальность № 040126 «Акушерство и гинекология»*. – М., 2010. 3. *Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода* / Под ред. Ю. П. Сурмина. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с. 4. Харламов И. Ф. *Педагогика* / И. Ф. Харламов. – М. Гардарики, 2009. – 520 с. 5. Хуторской А. В. *Современная дидактика* / А. В. Хуторской. – СПб.; М.; Харьков; Минск, 2008. – 418 с.

А. А. Котвіцька, І. В. Кубарєва

СУЧАСНІ АСПЕКТИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ У ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Одним із головних завдань сучасної системи вищої освіти України є імплементація до Європейського освітянського простору, що обумовлює необхідність її модернізації в контексті міжнародних вимог. З кожним роком у більшості країн світу перелік теоретичних знань та практичних навичок, які набувають студенти фармацевтичних вищих навчальних закладів (ВНЗ) та факультетів, розширюється, змінюється вектор навчання з огляду на соціалізацію національних економік, пріоритет набувають навчальні дисципліни соціальної спрямованості. Разом з тим, зростає необхідність базової спеціалізованої підготовки фахівців фармацевтичного напрямку з метою задоволення потреб фармацевтичних підприємств та організацій у якісних спеціалістах [1, 3, 4].

Тому, *метою* нашого дослідження став аналіз сучасних підходів до викладання організаційно-економічних дисциплін соціального спрямування у фармацевтичних ВНЗ різних країн світу для визначення напрямів удосконалення їх викладання відповідно міжнародних тенденцій та запитів фахівців практичної фармації.

Відповідно до визначеної мети нами проведено аналіз структури та змісту професійної підготовки фахівців фармацевтичного сектору у 31 ВНЗ із 24 країн Європи, а також США та Канади, його результати свідчать про багаторівневу структуру академічних кваліфікацій, при цьому професійна підготовка майбутніх фармацевтів у ВНЗ здійснюється за шістьма тематичними циклами: медико-біологічним, хімічним, технологічним, організаційно-економічним фізико-математичним та гуманітарним з пріоритетом медико-біологічної підготовки.

За результатами аналізу нами встановлено, що серед дисциплін організаційно-економічного циклу найбільше розповсюдження у навчальних планах закордонних ВНЗ отримала дисципліна «Фармацевтичне законодавство», яка, як правило, викладається на 3-4 курсах навчання. До альтернативних назв зазначеної дисципліни відносяться: «Фармацевтичне право та етика», «Фармацевтичне законодавство та етика у системі охорони здоров'я». Відповідно змісту навчальних програм, вказана дисципліна викладається з метою підготовки майбутніх фахівців до відповідальних керівних посад в аптечних закладах, у наукових, промислових або громадських організаціях [2, 4]. Під час вивчення дисципліни, студенти отримують необхідні системні знання з правових норм, що регулюють фармацевтичну діяльність, а також знання з основ фармацевтичної етики. Також підготовка фахівців фармацевтичного сектору у різних країнах світу здійснюється за такими організаційно-економічними дисциплі-

нами, як «Організація та економіка фармації» (ОЕФ), «Фармакоеконіміка», «Економічна фармація», а також дисциплінами, спрямованими на вивчення аспектів лідерства, управління персоналом і маркетингу фармацевтичної продукції, зокрема «Управління та планування у фармації», «Технології управління», «Фармацевтичний бізнес», «Соціальний менеджмент», «Економіка і маркетинг у фармації», «Фармацевтичний менеджмент та маркетинг».

Узагальнюючи вищевказане, необхідно зазначити, що вітчизняні фармацевтичні ВНЗ та факультети здійснюють підготовку фахівців за всіма вищенаведеними тематичними циклами, при цьому організаційно-економічний блок представлено 5 дисциплінами, а впровадження нового освітнього стандарту передбачає введення до навчального плану підготовки магістра фармації нову навчальну дисципліну «Соціальна фармація», що повністю відповідає сучасним перетворенням у галузі охорони здоров'я, суспільства в цілому та передовому досвіду розвинутих країн світу.

Список використаних джерел

1. Волкова А. В. Менеджмент: історичний огляд становлення науки / А. В. Волкова, А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева // Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. – К., 2012. – Вип. 21. – Кн. 4. – С. 578-585. 2. Котвіцька А. А. Дослідження міжнародного досвіду викладання дисциплін організаційно-економічного та соціального спрямування у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах країн світу / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, І. О. Лобова, О. О. Суріков // Соціальна фармація в Україні: стан, проблеми та перспективи: матер. Всеукр. Наук.-практ. інтернет-конф. за участю міжнародних спеціалістів, м. Харків, 3 квітня 2013 р. / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. – Х.: Вид-во НФаУ. – 2013. – С. 59-69. 3. Котвіцька А. А. Особливості викладання дисципліни «Соціальна економіка у фармації» для магістрів фармації у НФаУ / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, О. В. Кононенко // Фармацевтичний часопис. – 2013. – № 2. – с. 126-130. 4. Немченко А. С. Історичні аспекти розвитку організаційно-економічної освіти і науки / А. С. Немченко, А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, А. В. Волкова // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2012 р. – № 3. – С. 32-36.

І. М. Литовченко

ПОТРЕБА У КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРАХ ЯК ЧИННИК НАВЧАННЯ В АМЕРИКАНСЬКИХ КОМПАНІЯХ

Нестача кваліфікованих кадрів – це явище, спільне для ринків усіх економік світу, в тому числі й Сполучених Штатів в умовах глобалізації. Вона має місце в усіх секторах економіки, серед представників усіх професій, у компаніях різних розмірів – від великих до малих і слугує вагомим чинником, який спонукає компанії до навчання своїх працівників. Наприклад, такі американські компанії, як Broseh Enterprises та Aegis Sciences Corporation, для забезпечення необхідної кваліфікації своїх працівників навчають їх своїми силами, або у партнерстві з традиційними закладами освіти [2]. Broseh Enterprises, зокрема, разом із двадцятьма іншими виробниками у партнерстві з Tarrant Community College створили дев'ятитижневий курс, який навчає працівників читання планів та креслень, показників вимірювальних приладів, трудової етики, основ математики, роботи з пристроями числового програмного управління типу CNC і призначений для підвищення кваліфікації працівників, які працюють на машинному обладнанні для формування металевих запчастин. Компанія подарувала коледжу машинне обладнання, для того щоб студенти могли набувати досвіду практичної роботи. Усіх тих, хто пройшов курс, було прийнято на роботу. Компанія Aegis Sciences Corporation займається проведенням аналізів на вміст наркотичних речовин та судово-медичної експертизи. Вакансії наукових співробітників та лаборантів залишаються вільними через те, що компанія не може знайти достатню кількість досвідчених працівників. Отже Aegis Sciences приймає на роботу випускників хімічних факультетів, а потім навчає їх працювати в лабораторії, виділяти речовини з крові й сечі та аналізувати їх на вміст наркотиків.

Дослідження американських виробничих підприємств, проведене у 2005 р. свідчить про 80 % нестачу досвідчених працівників, особливо кваліфікованих робітників, слюсарів, механіків. Online опитування членів Американського товариства з навчання й розвитку (American Society for Training and Development (ASTD)) виявило, що 97 % респондентів вказали на нестачу кваліфікованих кадрів у компаніях [1]. Шляхом подолання проблеми більшість із них вважають навчання й розвиток персоналу в організаціях. Наприклад, у компанії Whirlpool виготовлення посудомийної машини вимагає, щоб ширина листів сталі в корпусі машини точно відповідала необхідним параметрам. Це вимагало від працівників знань з алгебри, яких у них не було, тому Whirlpool розробила для них навчальні програми [3]. Через нестачу на ринку праці кадрів з необхідною кваліфікацією, компанії набирають працівників без базових умінь і навиків та навчають працівників у місцевих школах.

Навчання відіграє важливу роль у підготовці кадрів відповідно до сучасних професійних вимог на американському ринку праці, де потреби в робочій силі та структура зайнятості постійно змінюються разом зі структурою економіки. На сучасному етапі, зокрема, майже 80 % робочих місць припадають на сферу обслуговування, насамперед на такі її сектори як охорона здоров'я, соціальне забезпечення, туризм та готельна справа, надання ділових та професійних послуг, торгівля, місцеві органи управління. У період з 2010 по 2020 рр. саме у сфері обслуговування передбачається найбільше зростання кількості робочих місць, водночас найбільше їх скорочення відбудеться в аграрному секторі, насамперед серед управлінського персоналу, фермерів, власників ранчо, які втратять понад 96 тис. робочих місць, непотрібних завдяки технологічним удосконаленням та тенденції до інтеграції аграрної та харчової галузей [3, с. 19]. Найшвидшими темпами зростатиме потреба у професіях, які вимагають вищого за середній рівня освіти, особливо магістерського освітнього ступеня. Навіть на тих робочих місцях, які вимагають лише середньої освіти, працівникам, як правило, також необхідно пройти додаткову підготовку, наприклад, у формі учнівства для представників будівельних професій, зокрема, каменярів, малярів тощо.

Привертають увагу проблеми нестачі кваліфікованих кадрів у технічній сфері. Зокрема такі лідери ділового світу, як Білл Гейтс висловлюють стурбованість з приводу відносно низького числа американських студентів у галузях науки й інженерії [1]. Так у 2005 р. у США налічувалось 70 тис. випускників-інженерів, порівняно з 350 тис. в Індії та 600 тис. у Китаї, що призвело до нестачі інженерів та інших фахівців технічної галузі в країні.

Разом зі змінами структури зайнятості в американській економіці змінилися вимоги до професійних знань та навичок працівників. Замість потреби в конкретних професійних уміннях виникла потреба в когнітивних навичках працівників та їх уміннях регулювати міжособистісні стосунки, працювати в команді, спілкуватися з клієнтами в економіці послуг, оскільки різноманітність та виготовлення товарів на індивідуальне замовлення клієнтів вимагає від робітників творчих підходів і вміння розв'язувати проблеми, що виникають у роботі. Постійні інновації вимагають уміння навчатися, тому більшість компаній, наймаючи на роботу, віддають перевагу людям з вищою освітою. Щодо випускників середніх шкіл, то більшість опитаних роботодавців вказують на недостатнє володіння ними навичками критичного мислення, письмової та усної комунікації, професійної етики [4]. На їхню думку, дещо вищий рівень розвитку необхідних умінь демонструють випускники чотирирічних коледжів, хоча 25 % роботодавців зазначають, що вони недостатньо володіють навичками письмової комунікації, англійського письма та лідерства.

Отже, з огляду на те, що не лише середня школа, а й заклади вищої освіти не в змозі повністю забезпечити потреби сучасних компаній у кваліфікованих кадрах, корпоративна сфера змушена брати на себе функцію освіти й підготовки своїх працівників.

Список використаних джерел

1. Davenport R. *Eliminate the Skills Gap* / R. Davenport // *Training and Development*. – 2006. – Vol. 60, No 2. – P. 26–35. 2. Ladika S. *Manufacturers enroll in recruiting 101* / S. Ladika // *Work-force Management*. – May 2012 – P 22. 3. Noe R. A. *Employee training and development* / Raymond A. Noe. – New York: McGraw-Hill, 2010. – xvii, 589 p. 4. Rossi J. *The future of U.S. manufacturing* / J. Rossi // *Training and Development*. – March 2006. – P. 12–13.

С. І. Нетьосов, Ю. І. Ломовицька

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОРЕКЦІЇ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ЗОРУ

На сьогоднішній день інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є невід'ємною частиною нашого життя. Інформаційно-комунікаційні технології – це система сучасних інформаційних інструментів, методів, прийомів праці та їх організації на основі комп'ютерно-технічних засобів і ресурсів, спрямованих на збирання, накопичення, зберігання, опрацювання, передавання, поширення, представлення та використання інформації для розширення та підняття на якісно новий рівень можливостей людини відповідно до вимог сучасного розвитку науково-технічного прогресу [2].

Використанню ІКТ у корекційно-педагогічному процесі також надається значна увага. Вони забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність навчальних можливостей, сприяють використанню різних аналізаторів у процесі роботи та задовільняють освітні потреби дітей різних нозологій. Застосування цифрових технологій у процесі корекції зорових порушень дозволяє поєднувати корекційні та розвивальні завдання тифлопедагогічного впливу, враховувати закономірності й особливості психічного розвитку дітей [5].

Використання ІКТ у навчально-виховному процесі висвітлено в працях В.П. Безпалька, В.Ю. Бикова, В.Г. Болтянського, Ю.О. Дорошенка, А.П. Єршова, М.І. Жалдака, О.О. Жука, В.М. Монахова, Н.В. Морзе, В.Д. Руденка та ін.

Значна увага надається інформаційно-комунікаційним технологіям і в тифлопедагогічному процесі. Так Л.В. Коваль пропонує планування інтегрованого навчально-корекційного курсу для дошкільників із порушеннями зору з використанням інформаційних технологій. К. Косова у своїй праці «Викладання «Основ інформатики і комп'ютерної техніки» для молодших школярів із порушенням зору» розкриває особливості пропедевтичного корекційно-навчального курсу «Основи інформатики і комп'ютерної техніки» для молодших школярів з вадами зору та презентує розробку уроку з циклу «Сприйняття інформації». С.Е. Ракачов запропонував та в практичній діяльності реалізував систему методичних та організаційних заходів із розвитку інформаційної компетентності серед людей з порушеннями зору.

Мета статті полягає у з'ясуванні ефективності використання ІКТ у корекційно-розвивальній роботі дітей з вадами зору.

Компенсаторна властивість ІКТ дозволяє дітям з обмеженими можливостями брати активну участь у навчальному процесі, незважаючи на функціональні обмеження. Завдяки використанню нових технологій діти здатні подолати існуючі перешкоди на шляху до соціалізації. Головна властивість ІКТ – здатність частково компенсувати або замінювати відсутність природних функцій, широке використання тифлотехнічних засобів.

Оскільки сприйняття матеріалу дітьми з вадами зору дещо інше, ніж у дітей без порушень зору, для них створюються спеціальні комп'ютерні програми, які підрозділяються на програми-збільшувачі, програми екранного доступу та програми озвучення.

Одним із найкращих збільшувачів є програма «Magic» американської фірми «Freedom Scientific», яка адаптована для українськомовних користувачів. Ця про-

грама має кілька різних режимів збільшення зображення: повно-екранний збільшувальний режим і кілька комбінованих режимів, у яких під збільшене зображення виділяється тільки частина екрана монітора.

У повсякденній роботі діти використовують спеціальні програми зі звуковим або брайлівським виводом інформації. Їх часто називають програмами екранного доступу. Програми екранного доступу NVDI (NonVisual Desktop Access) (не видно клавіатури) дозволяють перегляд web-сторінок в Internet; перегляд і редагування документів, у тому числі і в Wordpad або Microsoft Word; відправлення та отримання пошти в Outlook Express; запуск додатків із командного рядка; створення електронних таблиць у Microsoft Excel та інше.

Періодично з'являються спеціалізовані мовні програми. Вони можуть виконувати обмежений обсяг роботи, але роблять це набагато краще, ніж універсальні програми екранного доступу. До того ж, зазвичай, такі програми є дуже простими у користуванні й на освоєння роботи з ними витрачається всього кілька днів. Прикладами програм озвучення є Jaws for Windows – програма для читання з екрана комп'ютера, призначена для дітей з ослабленим зором. Вона озвучує текст з екрану та завдяки шрифту Брайля надає можливість вільно користуватися клавіатурою [3].

Спеціальні заклади освіти для дітей з порушеннями зору широко використовують ІКТ у навчально-педагогічній діяльності. Так у Дніпропетровській спеціальній школі-інтернат для слабозорих дітей використовуються програми невізуального доступу дітей до інформації, програмні синтезатори мови, програми збільшення текстів на екрані комп'ютера, програми для прослуховування текстів та читання книг, застосовуються брайлівські електричні друкарські машинки та інше обладнання. Також з метою аналізу ефективності використання ІКТ в навчальному процесі закладу були проведені: анкета для вчителів із визначення рівня опанування ІКТ; анкета «Різновиди ІКТ»; тест для дітей «Зацікавленість у роботі з цифровими технологіями»; анкета для дітей «Володіння ІКТ». У результаті було з'ясовано, що більша частина опитаних дітей з вадами зору має великий інтерес до використання програмно-апаратного забезпечення, відзначається помітний позитивний вплив ІКТ на дітей: в учнів значно підвищилася мотивація до занять, покращилася довільна пам'ять та увага, зросла зосередженість та самостійність. До того ж ІКТ розвивають дрібну моторику рук, діти вчать натискати пальцями на певні клавіші, користуватися маніпулятором «мишею».

Висновок. Отже, ІКТ застосовуються в тифлопедагогіці насамперед із метою корекції порушень і загального розвитку дітей з вадами зору. Для цього використовуються програми-збільшувачі, програми екранного доступу та програми озвучення. Серед найпоширеніших поширених виділяємо програми «Magic», NVDI (NonVisual Desktop Access) та Jaws for Windows. У нашому місті ІКТ у навчанні дітей з порушеннями зору активно використовуються, що має суттєвий позитивний результат, відкриває шлях до безбар'єрного життя дітей з порушеннями зору.

Перспективи подальших досліджень. Перспективами подальших досліджень бачимо процес використання ІКТ у процесі професійної підготовки учнів старшої школи.

Список використаних джерел

1. Гудирева О. М. Використання сучасних інформаційних технологій в освітній програмі «Intel Навчання для майбутнього» / О. М. Гудирева // *Комп'ютер у школі та сім'ї*. – 2006. – № 5. – С. 27–29.
2. Жалдак М. І. Використання комп'ютера в навчальному процесі має бути педагогічно виваженим і доцільним / М. І. Жалдак // *Комп'ютер у школі та сім'ї*. – 2011. – № 3 – С. 3 – 12.
3. Захарова І. Г. Информационные технологии в образовании : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / И. Г. Захарова. – М. : Академия, 2003. – 192 с.
4. Збірка програм для лікування зору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fantom2.org.ua/news/2008-12-29-459/> – Назва з екрана.
5. Косова К. Викладання «Основ інформатики і комп'ютерної техніки» для молодших школярів з порушенням зору / К. Косова // *Початкова школа*. – 2009. – № 6. – С. 33 – 39.
6. Нетьосов С. І. Інформаційно-комунікаційні технології – засіб соціалізації осіб із глибокими вадами зору / С. І. Нетьосов // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2015, т. 46, № 2. –

С. 132 – 138. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua> – Назва з екрана. 7. Нетьосов С. І. Корекція та соціалізація осіб з вадами зору на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій / С. І. Нетьосов // Актуальні проблеми педагогіки: зб. наук. пр. / редкол.: В. А. Гладуш та ін. – Д., 2015. – Вип. 2. – С. 169 – 181. 8. Удосконалення підготовки корекційного педагога в умовах університетської освіти : моногр. / В. А. Гладуш, З. П. Бондаренко, Н. В. Зимівець та ін. – Дн. : Акцент ПП, 2015. – 244 с.

О. М. Малик

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

У сучасних установах велика увага приділяється комп'ютерному супроводу професійної діяльності. Одним із пріоритетних напрямів удосконалення системи освіти є використання інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечує подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність, ефективність освіти.

За роки інформатизації освіти накопичено досить багатий практичний досвід розробки комп'ютерних дидактичних засобів, зокрема електронних підручників, посібників, тощо.

Під електронним підручником розуміють навчальні й довідкові матеріали (сукупність відомостей, поданих у графічній, текстовій, числовій, звуковій, відео формі, тощо) та засоби, що містять систематизовані відомості освітнього характеру, тобто цілісний, логічно завершений блок навчально-методичного призначення, представлений в електронній формі на носіях будь-якого типу або розміщений у комп'ютерних мережах (локальних, регіональних, глобальних), призначений для відтворення з використанням електронних цифрових засобів (комп'ютер, CD-DVD програвач, мобільний телефон тощо) з навчальною метою, в т.ч. його застосування як складової системи дистанційного навчання.

Як і в створенні будь-яких складних систем, при підготовці електронного підручника вирішальним для успіху є талант і майстерність авторів. Проте, існують стандартні форми електронних підручників, точніше, конструктивних елементів, з яких може бути побудований електронний підручник.

Тест. Зовні, це найпростіша форма електронного підручника. Основну складність становить підбір і формулювання питань, а також інтерпретація відповідей на питання. Гарний тест дозволяє одержати об'єктивну картину знань, умінь і навичок, якими володіє студент у певній предметній області.

Енциклопедія. Це базова форма електронного підручника. На змістовному рівні термін енциклопедія означає, що інформація, яка сконцентрована в електронному підручнику, повинна бути повною і навіть надлишковою стосовно стандартів освіти.

Задачник. Задачник в електронному підручнику найбільш природно здійснює функцію навчання. Студент одержує навчальну інформацію, що необхідна для рішення конкретного завдання. Головна проблема – підбір практичних завдань, що перекривають весь теоретичний матеріал.

Креативне середовище. Сучасні електронні підручники повинні забезпечувати творчу роботу студента. Саме творча робота, краще в рамках проекту, сформульованого викладачем, сприяє формуванню і закріпленню комплексу знань і вмінь студента. Креативне середовище дозволяє організувати колективну роботу студентів над проектом.

Авторське середовище. Електронний підручник повинен бути адаптованим до навчального процесу, тобто дозволяти враховувати особливості конкретного навчального закладу, конкретної спеціальності, конкретного студента. Для цього існує відповідне авторське середовище. Таке середовище, наприклад, забезпечує включення додаткових матеріалів в електронну енциклопедію, дозволяє поповнювати задачник, розробляти дидактичні матеріали і методичну допомогу для певної навчальної дисципліни.

Невербальне середовище. Традиційно електронні підручники є вербальними за своєю природою. Вони викладають теорію в текстовій або графічній формі. Це є спадщиною поліграфічних видань. Але в електронному підручнику можливо реалізувати методичний прийом «роби як я». Таке середовище наділяє електронний підручник рисами живого викладача.

Перераховані конструктивні елементи електронного підручника можуть бути реалізовані у вигляді окремих електронних підручників або згруповані в рамках єдиного ансамблю. Все залежить від задуму автора.

Для того щоб реалізувати електронний підручник в освітньому середовищі, слід розробити детальний план навчального заняття. Особливу увагу слід приділити формулюванню питань і завдань до електронного підручника, які будуть виконуватись на даному занятті.

Розглянемо найбільш поширену схему організації заняття з використанням засобів інформаційних технологій.

На першому етапі викладач проводить бесіду, в процесі якої може вводити нові поняття, визначати готовність студентів до самостійної роботи з електронними ресурсами. Якщо необхідно, викладач демонструє специфіку роботи з електронним ресурсом. Студентам видаються індивідуальні завдання.

На другому етапі студенти починають синхронний вхід в роботу з електронним ресурсом під керівництвом викладача, після чого приступають до самостійної роботи. На даному етапі викладач є консультантом студентів.

Третій етап передбачає роботу студентів з різноманітним дидактичним матеріалом. Можна запропонувати завдання, розв'язок яких допоможе досягненню мети уроку.

У залежності від конкретного навчального заняття етапи можуть бути структуровані інакше.

До переваг використання електронних підручників під час виконання практичних завдань можна віднести і те, що якщо під час виконання завдання студенту знадобиться звернутися до лекційного матеріалу, то він може з легкістю знайти ту лекцію, яка йому потрібна була; всі переходи повинні бути передбачені, в тому числі і на логічно пов'язані теми. Якщо передбачається виключно самостійна робота (без теоретичного матеріалу), то у викладача повинна бути можливість відключення доступу студентів до лекційних матеріалів. Електронні підручники, безумовно, покращують рівень і якість отриманих знань, з подальшим заохоченням до вдосконалення власних умінь і навичок, заощаджують аудиторний час.

Незважаючи на всі переваги, які вносить у навчальний процес використання електронних навчальних посібників, слід враховувати, що електронні посібники є лише допоміжним інструментом, які доповнюють, а не замінюють викладача.

Висновки. Впровадження в освітній процес електронних підручників, дозволяє на належному методичному рівні забезпечити цей процес і підвищити ефективність навчання. Основними перевагами електронного підручника є можливість автономної роботи незалежно від мережі інтернет (локальні підручники), наявність матеріалу, яка в електронних підручниках, як правило, вища, ніж у друкованих паперових виданнях. Електронні підручники легко змінювати й доповнювати новими матеріалами. Недоліками електронних підручників є: відсутність єдиних стандартів їх розробки; для створення підручника інколи необхідні спеціальні знання з використання відповідного програмного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Електронний підручник як елемент освітнього середовища [електронний ресурс] / Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1087>. 2. Електронний підручник як засіб підвищення якості освіти [електронний ресурс] / Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/>. 3. Особливості використання електронних підручників в ПТНЗ [електронний ресурс] / Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2487/>.

*М. В. Макаренко, Д. О. Говсєєв, Л. І. Мартинова,
Л. П. Дабіжа, О. В. Тян, О. Л. Громова, О. М. Сиса*

НАВЧАЛЬНО-ПОШУКОВА РОБОТА СТУДЕНТІВ МЕДИКІВ ТА ЛІКАРІВ ІНТЕРНІВ

Відповідно до Законів України «Про освіту» [1], «Про вищу освіту» [2], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3], «Основам законодавства України про охорону здоров'я» [4] і новим державним освітнім стандартам підготовки фахівців у вузах, особлива увага повинна приділятися розвитку теоретичних та практичних здібностей майбутніх фахівців шляхом активних форм навчання, покликаних формувати у студентів та інтернів самостійність і творчу активність, відповідальний підхід до оволодіння знаннями. Серед активних позааудиторних форм - самостійна навчально-пошукова робота студентів медиків та лікарів інтернів (НПРСІ).

Основними завданнями НПРСІ на кафедрі є: 1) Надання допомоги студентам в оволодінні професією; 2) Розвиток творчого мислення та ініціативи у вирішенні практичних завдань; 3) Розвиток у майбутніх фахівців схильності до дослідницької діяльності, прагнення знаходити нестандартні рішення професійних завдань; 4) Розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції; 5) Оволодіння методами наукового пізнання, поглиблене і творче освоєння навчального матеріалу; 6) Формування дослідницьких навичок, освоєння методики і засобів вирішення наукових і практичних завдань і оволодіння навичками роботи у творчих колективах, ознайомлення з методами організації їх роботи, сприяння успішному вирішенню актуальних наукових завдань навчання та культури; 7) Формування навичок роботи з науковою літературою; 8) Відбір і виховання з числа найбільш обдарованих студентів та інтернів резерву дослідників і викладачів; 9) Популяризація наукових знань і досягнень серед студентів, інтернів та викладачів.

Основною базою для організації та проведення НПРСІ є професорсько-викладацький потенціал кафедри у співпраці зі студентськими науковими гуртками та інтернами. Навчально-пошукова робота студентів та інтернів (НПРСІ) виконується кожним студентом та інтерном у відведений розкладом занять навчальний час за спеціальним завданням в обов'язковому порядку під керівництвом викладача.

Основним завданням НПРСІ є навчання студентів та інтернів навичкам самостійної теоретичної та експериментальної роботи, ознайомлення з реальними умовами творчої роботи мікроколективу (студенти/інтерни-викладачі). У процесі виконання навчальних досліджень майбутні фахівці вчаться самостійно проводити експерименти, застосовувати свої знання при вирішенні конкретних наукових завдань. Ця робота є невід'ємною частиною педагогічного процесу кафедри. Вона поряд з традиційними видами навчання здійснюється на заняттях, але в більшій мірі передбачає участь у позааудиторній навчально-дослідній роботі кожного студента/інтерна, включаючи систематичне виконання завдань по самостійній роботі.

Специфіка НПРСІ, що відрізняє її від традиційних видів навчання, полягає в тому, що, займаючись нею, молодий фахівець виступає не в ролі пасивного об'єкта - одержувача готовою, систематизованою і аранжованою інформацією, а в ролі суб'єкта пізнавального процесу. Слухаючи лекції і читаючи підручник, студенти та інтерни зазвичай готуються до механічному відтворення відомостей, що в них містяться. В системі НПРСІ студенти та інтерни самостійно, хоча і під керівництвом викладача, ведуть спостереження за матеріалом, експериментують, здійснює пошук в науковій і методичній літературі.

Таким чином, за рівнем пізнавальної діяльності ця робота є дослідною, але за функціональним призначенням вона носить навчальний характер. Її основна мета - сприяти більш міцному, ніж при сприйнятті готових відомостей, засвоєнню знань, забезпечити активне володіння науковою інформацією. Теоретичні тези не заучуються у вигляді словесних формул і стереотипних положень, а виробляються або

втягуються з спеціальної літератури, перевіряються на практиці і засвоюються в їх співвіднесеності з власним досвідом молодого фахівця. Друга суттєва мета НПСІ - постачити майбутнього фахівця елементарними дослідницькими вміннями і навичками, що сприяють його подальшому професійному вдосконаленню.

Від навчальних досліджень не слід очікувати об'єктивно цінних (нових) наукових результатів: займаючись навчально-дослідною роботою, студент, як правило, «відкриває для себе» те, що фактично вже відомо науці. Лише окремі результати УИРС представляють справжній науковий інтерес - публікуються або використовуються у викладанні.

Завершується НПСІ оформленням звіту, в якому молоді фахівці викладають результати своєї навчально-пошукової діяльності.

Як бачимо, хоча сама навчально-пошукова діяльність являє собою форму навчання, здійсненню власне дослідницьких дій обов'язково передуює етап освоєння техніки дослідницької роботи.

Необхідними компонентами навчально-пошукової діяльності є: 1) самостійна робота з літературою; 2) користування бібліографічними покажчиками, каталогами, картотеками.

Молоді фахівці вчаться виділяти положення в досліджуваному матеріалі і коротко формулювати їх, вести текстуальні і вільні конспекти, зіставляти розрізняються положення в досліджуваних джерелах з поступовим збільшенням їх числа, реферувати навчальну літературу, критично зіставляючи різні точки зору. Навчально-пошукова робота будується спочатку на матеріалі навчальних дисциплін, що вивчаються всіма студентами/інтернами даного курсу згідно з навчальним планом; в подальшому - на матеріалі поглибленого вивчення окремих комплексних проблем.

Деякі конкретні форми організації навчально-дослідної роботи молодих фахівців:

1. Реферування. Однією з ланок навчально-пошукової роботи в ході вивчення теоретичних дисциплін є написання рефератів. У рефераті студенти/інтерни роблять огляд декількох робіт, присвячених одній з проблем даної дисципліни. Подання реферату передбачено навчальним планом і є однією з умов отримання заліку.

2. Спецкурси та семінари за вибором студентів/інтернів представляють собою комплексну форму навчально-пошукової діяльності, що містить в собі індивідуальну роботу (вивчення спеціальної літератури, аналіз об'єкта дослідження під кутом зору висунутої гіпотези, написання та оформлення доповіді) і колективне обговорення кожної доповіді на спеціально відведеному для цієї мети занятті. Кожен спецсеминар може бути присвячений одній з проблем, яка, в свою чергу, може підрозділятися на кілька приватних тем майбутніх комплексних розробок.

Студентам та інтернам надається право вибору конкретної теми доповіді з пропонованих кафедрою списків відповідно до їх наукових інтересів. Надалі молоді фахівці протягом семестру працюють у контакт з керівником над темою, збирають матеріал, пишуть і остаточно оформляють свої доповіді і реферати.

Обговорення доповіді і реферату на занятті проводиться відповідно до звичайної процедури захисту наукових робіт. Доцільність детального обговорення результатів навчального дослідження студента/інтерна визначається особливістю теми та інтересом до неї аудиторії.

Така форма організації семінарів забезпечує участь кожного студента/інтерна в навчально-дослідній роботі, а також створює умови для придбання молодими фахівцями ряду професійних умінь і навичок.

У рамках підготовки студентів/інтернів до самостійної навчальної та науково-дослідної роботи та з метою вироблення у них первинних навичок самостійної роботи доцільно провести заняття (лекцію) за темою «Основи проведення науково-дослідної роботи».

Описані підходи до організації навчання студентів та інтернів визначаються системними змінами в організації та управлінні підготовкою лікарів відповідно до європейських стандартів, необхідністю формування логічного мислення. Запровадження нових підходів до вищої медичної освіти спрямоване на забезпечення наступності та адаптивності у навчальному процесі, випереджального характеру, компетентісної та особистісної зорієнтованості майбутніх лікарів.

Список використаних джерел

1. Закони України «Про освіту» від 23.05.1991. №1060-ХІІ. 2. Закони України «Про вищу освіту» від 17.01.2002. №2984-ІІІ. 3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015. №848-VІІІ. 4. «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ.

І. В. Мелешко

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

В умовах стрімкого розвитку інноваційного суспільства, новітніх технологій та глобалізації освітнього простору змінюється концепція навчання сучасної української освіти дорослих. Ці зміни впливають на формування пріоритетних напрямків неформальної освіти, яка неможлива без суттєвих реформ та потребує модернізації. За останні роки неформальна освіта дорослих в Україні зазнає суттєвих змін, оновлюється концепція, вдосконалюються зміст і форма навчання. Першочергового значення для модернізації сучасної неформальної освіти дорослих, у межах системи неперервної освіти, має розвиток навиків професійної самоосвіти, здібностей дорослих до адаптації потреб соціально-економічних умов суспільства, ринку праці та вимог роботодавців. Нового значення набуває поняття визнання результатів неформальної освіти, що потребує детального опису та дослідження.

Неформальна освіта дорослих, як складова системи неперервної освіти (навчання впродовж життя) є поєднанням неорганізованого навчання з практичною діяльністю дорослої людини, процесом отримання нових професійних знань, умінь та вдосконалення навичок у професійних або/та непрофесійних сферах, не регламентована місцем набуття та строком навчання [1], [3].

В епоху постійно зростаючої конкуренції на ринку праці у дорослих з'являється прагнення до професійного самовдосконалення, активного прояву здібностей, бажання оцінювати свої знання, уміння та навички, які були отримані впродовж життя, а головне визначити шляхи їх реалізації та визнання з можливістю застосувати їх на ринку праці в подальшому. Ці завдання можна вирішити на основі диференційованого змісту, організаційних форм та методів навчання, опираючись на пізнавальні потреби, інтереси, нахили, зацікавленості, здібності, мотивації і ціннісні орієнтації дорослих на різних етапах навчання, коли виникає необхідність ефективного та подальшого професійного самовдосконалення та самовизначення [5].

У зв'язку з цим виникла потреба у створенні ефективних механізмів, критеріїв оцінювання професійних компетентностей, професійних стандартів та організаційно-педагогічних умов для визнання та підтвердження результатів професійних кваліфікацій та компетенції неформального та попереднього навчання дорослих незалежно від того, як вони були отримані. Лише за умови досконалого аналізу та вивчення передового педагогічного досвіду європейських країн вирішення проблеми оптимізації процесу визнання результатів неформальної освіти дорослих стає можливою [2].

На сучасному етапі розвитку українського освітнього простору неформальна освіта дорослих, а особливо питання визнання результатів потребує термінових реформ, все частіше мова йде про конкретні зміни: вивчаються передумови та чинники формування нової системи оцінювання, визнання та підтвердження

отриманих знань, кваліфікацій та компетенції дорослими в системі неперервної освіти. Іншими словами детального вивчення вимагає питання валідації та підтвердження результатів неформальної освіти дорослих та визнання їх на ринку праці. Однак для забезпечення успішного вирішення цієї проблеми в Україні такі зміни мають носити загальний характер на державному рівні.

Попри збільшення кількості наукових праць та досліджень у зарубіжній науці, у вітчизняній проблема визнання та підтвердження результатів неформальної освіти дорослих не набула системного обґрунтування. Якість оцінювання отриманих знань, а потім їх визнання є одним з найважливіших питань, оскільки його правильність може як конструктивно, так і деструктивно вплинути на подальше професійне та особисте життя дорослої людини. Оптимізація процесу визнання результатів неформальної освіти дорослих стає можливою за умови вивчення прогресивного досвіду інших країн, серед яких особливе місце займає система освіти скандинавських країн, що постійно знаходиться у центрі уваги науковців як з точки зору історичних аспектів, так і особливостей процесу реформування [2].

Відтак, саме модернізація організації ефективної та якісної оцінки та сертифікації результатів (кваліфікацій) неформальної освіти дорослих, пошук нових механізмів та засобів визнання (визначення концептуальних положень щодо валідації результатів) є одним з пріоритетних напрямків сучасної української освіти дорослих.

Сьогодні, досвід багатьох європейських країн, а особливо скандинавських країн, заслуговує на окрему увагу. У скандинавській історико-педагогічній науці питання визнання результатів неформальної освіти стало предметом наукового пошуку. Окрім того, обґрунтованість інтересу до аналізу питання теорії та практики визнання та підтвердження результатів неформальної освіти дорослих у скандинавських країнах зумовлено низкою об'єктивних передумов, що охоплюють політичні, соціально-економічні та освітні аспекти. Зокрема, скандинавські країни мають глибокі історичні традиції визнання результатів освіти дорослих загалом та її неформальної складової, зокрема, що дозволяє цим країнам посідати провідні позиції в галузі світової науки й освіти; країни мають високорозвинену мережу народних університетів, гуртків, які впливають на розвиток усієї системи неформальної освіти. Скандинавські країни вирізняються особливістю організації процесу визнання результатів неформальної освіти дорослих [1].

Слід зазначити, що на основі загальних європейських принципів скандинавські країни розробляють свої локальні нормативно-правові акти, що регламентують організацію і діяльність всіх учасників процесу визнання результатів неформальної освіти. Ґрунтовне правове та методичне забезпечення неформальної освіти дорослих скандинавських країн, а також нормативно правова база (нові законодавчі акти), організаційна мережа та значне фінансове сприяння держав свідчать про вагомість цього питання.

Список використаних джерел

1. Огієнко О.І. *Неперервна професійна освіта дорослих: скандинавський досвід* / О.І. Огієнко // *Ринок праці та освіти: пошук взаємодії: зб. наук. статей / за наук. ред. І.Л. Петрової.* – К., 2007. – С. 118–126.
2. Огієнко О.І. *Освіта дорослих: досвід скандинавських країн для України* / Огієнко О.І. // *Наук. вісник Чернів. нац. ун-ту імені Юрія Федьковича: зб. наук. праць.* – Сер. Педагогіка та психологія. – Чернівці, 2009. – Вип. 451. – С.110–123.
3. CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training) (undated), *European Inventory on validation of non-formal and informal learning 2010 update: Country studies (Web page)*, 2010. – Retrieved from <http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/validationnon-formal-and-informal-learning/european-inventory>.
4. National Institute of Adult Continuing Education (NIACE). *Using the Recognition of Prior Learning (RPL) within the Qualifications and Credit Framework (QCF): A report to the Skills Funding Agency.* NIACE: Leicester, 2013. – Retrieved from http://www.niace.org.uk/sites/default/files/projectdocs/niace_rpl_report_v0_2_formatte.
5. Werquin P. *Recognition of non-formal and informal learning: country practices* / P. Werquin. – Paris: OECD, 2010. – Retrieved from <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/44600408>.

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕРЕЖЕВОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ОКРУГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

В сучасних умовах зросла увага науковців до досліджень, пов'язаних із розкриттям сутності соціальних мереж, обґрунтуванням ефективних форм суб'єктної взаємодії, спрямованої на досягнення спільної мети.

Поняття «мережа» має широке застосування в педагогіці, соціології, психології та в галузі бізнесу. В основу сутності цього поняття покладено ідеї конструктивізму, соціального партнерства, мережевої взаємодії та інші, що знаходять подальший розвиток у варіативних формах організації мереж. Термін «мережа» широко представлено у технічних науках та пов'язаний з процесами зв'язку, комунікацій, в тому числі й мережею Інтернет. За своїми характеристиками соціальні мережі розкривають, описують і характеризують потоки зв'язків між учасниками процесу взаємодії.

Ширше тлумачення сутності цього поняття пов'язано з дослідженням та обґрунтуванням сукупності соціальних зав'язків, що впливають на рівень досягнення результату спільної діяльності, якого неможливо досягти за умов автономного функціонування кожного елемента мережі.

В контексті мережевої теорії вченими здійснено різнобічний аналіз процесу взаємодії в соціальних системах. Мережева теорія ввійшла в науку як нова концепція і стала предметом широких наукових обговорень. Водночас дискусійними залишаються не лише питання інтерпретації мережевої теорії в соціальних системах, а й визначення її ролі в сучасній освіті, педагогіці, що актуалізує концептуальні основи дослідження цього напрямку.

В умовах глобалізації все більшого значення набувають процеси поширення, розповсюдження та використання мережевих форм організації освітнього процесу. Сучасна освітня діяльність виходить за традиційні межі і стає потребою впродовж життя. Освітній процес організований на засадах мережевої взаємодії має певні переваги, що позитивно впливають на умови вибору та варіативність форм його організації.

Стрімкого входження мережевої теорії в галузь освіти пов'язано із зростанням потреб у підвищенні якості освіти, що особливо загострюються у сільській місцевості. В педагогічних джерелах теорія мережевої взаємодії розглядається у поєднанні з такими категоріями як: гнучкість, динамізм, співпраця, кооперація, партнерство та ін.

Інший аспект дослідження мережевої теорії в освітній системі пов'язаний з вивченням впливу рівня зв'язків мережевих структур, виявленням сукупності їх властивостей та показників результативності, що проявляються внаслідок організації та виконання спільних дій.

В нашому дослідженні зосереджено увагу на обґрунтуванні принципів мережевої взаємодії, характеристики та типології зв'язків та відносин, що встановлюються між окремими суб'єктами освітнього округу, виявленні рівнів взаємодії та їхнього впливу на організацію цілісного освітнього простору як відкритої, активної системи.

Зважаючи на те, що профільне навчання в загальноосвітніх навчальних закладах передбачає здійснення всебічного розвитку старшокласників, їх здібностей, умінь і навичок самоосвіти, формування комунікативних якостей для адаптації до сучасних викликів ринку праці, тому необхідно використати можливості мережевої взаємодії для вирішення зазначених завдань, що вимагає використання сучасних організаційних форм, методів навчання з метою забезпечення пізнавальних потреб, інтересів і здібностей учнів важливих протягом усього часу навчання у школі та подальшого активного життя.

Мережева структура як нова реальність, представлена не лише суб'єктами діяльності, але й «простором потоків», що охоплюють мікро-мережі, які використовуються учасниками освітнього процесу завдяки множинності взаємозв'язків між ними.

За своїми характеристиками освітня мережа динамічна, здатна до адаптації і має ряд переваг перед ієрархічним освітнім середовищем. Водночас в мережевій структурі виникають певні суперечності, що частіше пов'язані з координацією дій учасників мережі, з розподілом функцій та ресурсів, з узгодженістю управлінських структур, в тому числі з тими елементами, що виходять за межі мережі чи не входять до її складу.

Мережева взаємодія як система зав'язків між суб'єктами мережі здатна впливати на якість освітнього процесу, поліпшуючи умови його здійснення, забезпечувати зростання інтелектуального потенціалу учасників освітнього процесу, розширювати освітній простір для формування соціального досвіду учасників освітнього процесу. Посилення контактів та збагачення потоків інформації сприяє концентрації суб'єкта на особистісних, індивідуально значущих освітніх потребах.

Зазначимо, що мережева взаємодія будується на принципах інтеграції, цілісності, структурності, раціональності, соціоцентричності, егоцентричності та ін. Серед атрибутивних характеристик цього процесу важливо виокремити також норми, цінності, відношення, на основі яких вибудовується спільна діяльність та посилюються зв'язки між суб'єктами.

Опираючись на базові принципи мережевої теорії, для нас важливо зосередити увагу на обґрунтуваннях типології зав'язків. Зокрема в дослідженнях Є І Князевої виокремлено два основних типи соціальних мереж – соціоцентричні, в яких розглядаються структури рольових відносин, а також зв'язки між всіма членами певного співтовариства та егоцентричні, що обмежуються вивченням в мережі окремих індивідів [4].

Нами враховано й той факт, що для динамічного розвитку складних соціальних структур властива частка ознак хаосу, тобто наявність ознак спонтанної самоорганізації, самоуправління, що виражаються проявом зовнішнього контролю і збалансованістю.

За висновками дослідника Р.Коллінза, в просторі мережевої взаємодії завдяки налагодженим контактам різних рівнів (вертикального та горизонтального) найбільш ефективно проявляються три взаємозв'язаних процеси: передача культурного досвіду і інтелектуального капіталу наступним поколінням; передача емоційної енергії і рольових моделей поведінки, що стимулюють творчу насагу; формування почуттів товариства, групової єдності представників організації чи закладу [3].

У нашому дослідженні мережева взаємодія розглядається з позиції трьох рівнів, що залежать від різних чинників, включаючи традиційні контакти, зв'язки, способи, процедури в організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості, завдяки яких підвищуються освітні результати. В процесі взаємодії розширюються можливості для реалізації навчальних програм, створюються сприятливі умови для вибору варіативних форм профільного навчання завдяки широкого використання ресурсного потенціалу різних суб'єктів мережі.

Враховуючи теоретичні напрацювання вчених та узагальнені висновки наших досліджень, сформульовано концептуальні складники мережевої взаємодії суб'єктів освітнього округу, серед яких наявність структури, потоки зв'язків, що встановлені на основі партнерства; узгоджена спільна мета, як і мікро- цілі учасників процесу взаємодії (учнів, вчителів, батьків, представників організацій, установ, товариств та ін.), що залучені до її (їх) реалізації.

Мережеві структури в нашому дослідженні розглядаються в межах об'єднаної

територіальної громади та району як адміністративних територіальних одиниць, а якості елементів мережі виступають загальноосвітні навчальні заклади, заклади культури, спорту, позашкільної освіти та ін., що входять до складу освітнього округу, або лише співпрацюють на договірних засадах, що дає підстави розглядати таке утворення як дворівневу конструкцію.

Мережева структура – освітній округ, як активна система, перебуває у постійній динаміці, для якої характерні певні закономірності, що виявлені нами у процесі дослідження: 1) мережева структура освітнього округу охоплює соціальні суб'єкти (вчителі, учні, батьки, заклади культури, позашкільні навчальні закладів та ін.) та зв'язки між ними, що постійно змінюються; 2) потоки інформації постійно оновлюються, збагачуються відповідно до потреб учасників освітнього процесу; 3) обмін ресурсами забезпечує підвищення якості освітнього процесу, сприяє зростанню мотивації до навчання; 4) розширюється зміст спільної діяльності та зростає рівень інтелектуального потенціалу кожного учасника освітнього процесу у зв'язку з розширенням освітнього простору; 5) забезпечується неперервність, наступність і перспективність зв'язків, що розширюються внаслідок мережевої взаємодії (відповідно до угод, норм, правил, узгодженого порядку); 6) відбувається удосконалення структури, її розширення за рахунок залучення нових суб'єктів; 7) у мережевій структурі створюються сприятливі умови для розвитку кожного суб'єкта, як і системи загалом, що не були властиві автономно функціонуючому закладу (поза межами мережевої структури); 8) стимулювання взаємодії суб'єктів освітнього округу відбувається завдяки інноваційних процесів, що відбуваються в опорній школі чи ресурсному центрі, які доступні для всіх учасників освітнього округу.

Як свідчать результати експерименту, цілі в моделях організації профільного навчання були сформульовані по-різному, проте мережева взаємодія суб'єктів освітнього округу була провідною в всіх модифікаціях і розглядається як умова досягнення цілей. Це означає, що цільовий компонент мережевої взаємодії орієнтований на забезпечення умов для ефективної організації профільного навчання, забезпечення широкого вибору форм профільного навчання старшокласників.

Серед спільних завдань моделей мережевої організації профільного навчання були: підготовка учнів до повноцінної і ефективної участі в суспільному та професійному сферах життя сучасного суспільства. Розв'язати ці завдання можливо якщо профільна освіта буде забезпечена широкими інформаційними джерелами та можливостями для вибору форм здобуття профільної освіти.

Освітній округ побудований на засадах мережевої взаємодії як структурна одиниця освітньої мережі об'єднаної територіальної громади чи районної освітньої мережі може забезпечити сприятливі умови для профільного навчання, якщо максимально буде використано можливості зовнішнього і внутрішнього середовища, враховано наявність та стан освітньокультурної інфраструктури, закладів охорони здоров'я, спорту, виробничих та громадських організацій, що функціонують на території обслуговування.

Для досягнення цілей профільного навчання також важливо скоординувати діяльність всіх ланок освітнього округу, врахувати особливості, що притаманні новій системі: множинність елементів, єдність провідної мети прийнятної для всіх елементів, самостійність елементів, врахування досвіду взаємодії та можливостей розвитку нових зв'язків між ними, активність і єдність компонентів структури, сформованість нової системи управління.

В освітньому окрузі як середовищі мережевої організації профільного навчання досягнення мети здійснюється завдяки ефективного використання матеріально-технічних ресурсів, широкого інформаційного забезпечення, розвитку комунікаційних зв'язків, розширенню варіативності форм профільного навчання. Зазначене вище свідчить про те, що ідея мережевої взаємодії суб'єктів освітнього

округу реалізується як перспективна форма розвитку регіональної освітньої системи, що дозволяє: 1) створити кращі можливості для отримання повноцінної освіти, яка відповідає індивідуальним запитам старшокласників, враховуючи сучасні виклики ринку праці, соціальні та економічні тенденції регіонального розвитку виробництва; 2) компенсувати слабкі та розвивати сильні сторони кожного із суб'єктів освітнього округу; 3) формувати освітнє середовище як активну систему, де значущість кожного індивіда зростає внаслідок взаємодії; 4) розширювати форми профільного навчання на основі співпраці та інтеграції із іншими учасниками освітнього процесу.

Таким чином мережева взаємодія суб'єктів освітнього округу нами розглядається як умова підвищення якості профільної освіти на етапі навчання в старшій школі завдяки широкого використання ресурсного потенціалу закладів цього об'єднання, що дозволяє *розширити форми організації профільного навчання*.

Список використаних джерел

1.Адамский А.И. Организация селевого взаимодействия общеобразовательных учреждений, внедряющих инновационные образовательные программы, принимающих участие в конкурсе на государственную поддержку / под ред. Адамского А.И. - М.: Эврика, 2006.– 68 с. 2. Брыскина О.Ф. Моделирование сетевого взаимодействия при подготовке тьюторов дистанционных процессов. Электронный ресурс [http:// www. Ito.su/ 2003/X/X-0-3106.html](http://www.Ito.su/2003/X/X-0-3106.html). 3.Рэндалл Коллинз. Социологическая интуиция. Введение в неочевидную социологию. Личностно-ориентированная социология. Перевод с английского В. Ф. Анурина, М.: Академический проект, 2004. 4. Князева Е. Н Козволюция сложных социальных структур : баланс долиорганизации и самоорганизации и хаоса[Электронный ресурс]. Режим доступа: Spkurdyumov.narod.ru/ [Knyazeva,Kurdyumovll. htm](http://Knyazeva,Kurdyumovll.htm).

О. В. Мироненко

ПРОБЛЕМНА ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПЕРВИННОГО ЗАСВОЄННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Актуальність. Безперервний розвиток системи освіти вимагає впровадження нових методів викладання та додавання сучасних компонентів традиційним засобам навчання. Одним з таких засобів є лекція. Особливої уваги заслуговує такий її вид, як проблемна лекція [1; 3; 4].

Проблемна лекція – один з методів навчання, відмінністю якого є визначення викладачем перед студентами певної проблеми, що пробуджує у них бажання знайти засоби її вирішення. Викладач допомагає їм у цьому за допомогою співпраці та діалогу, що стимулює студентів до активної пізнавальної діяльності [2]. Такий вид лекцій може бути віднесеним до інтерактивних засобів навчання, які повинні дедалі ширше впроваджуватися у сучасну освіту.

Мета дослідження: визначити ефективність проблемної лекції як засобу початкового рівня засвоєння інформації з курсу внутрішньої медицини.

Дизайн дослідження. Студенти 4 курсу, що навчаються у ДЗ «ДМА» за фахом лікувальна справа (150 осіб), прослухали блок лекцій з пульмонології. До цього блоку поряд з іншими згідно з учбовим планом увійшли лекції з наступних тем: «Пневмонія: клініка, діагностика, лікування», «Бронхіальна астма: клініка, діагностика, лікування», «Хронічне обструктивне захворювання легень (ХОЗЛ) : клініка, діагностика, лікування», а також лекція на тему: «Методи дослідження в пульмонології». На початку останньої лекції студентам було поставлене проблемне запитання щодо необхідності та доцільності використання тих чи інших лабораторних та/або інструментальних методів обстеження хворих з метою діагностики респіраторної патології. В кінці цієї лекції студентам було запропоноване наступне завдання: скласти план додаткових методів дослідження для пацієнтів з найбільш розповсюдженими захворюваннями дихальної системи (пневмонія, бронхіальна астма, ХОЗЛ). Виконання завдання не передбачало попередньої підготовки. Час виконання – п'ять хвилин.

Результати. Більшість студентів, а саме 120 осіб, виявили зацікавленість у запропонованому їм виді роботи і виконали завдання.

Аналіз робіт студентів показав, що 62 респондента (51,6 %) продемонстрували відсутність структуризації знань, що виражалось у хаотичному призначенні багатьох методів дослідження, які не завжди відповідали вказаній нозології. Крім того, 17 студентів (14,2 %) виконали роботу з суто формальним підходом. В той же час, значна кількість опитаних студентів – 41 особа (34,2 %), склали достатньо правильні плани обстеження хворих. Відмінними рисами цих робіт були: 1) виділення методів обстеження, які відповідають сучасним стандартам та є необхідними для встановлення діагнозу; 2) обґрунтування додаткових другорядних методів дослідження; 3) відсутність «зайвих», необґрунтованих методів дослідження.

Потрібно зауважити, що лише 23 (19,2 %) студента у своїх роботах виклали саме додаткові методи дослідження, що, власне, і було основною вимогою поставленого завдання. Решта опитаних студентів першими у плані обстеження визначили опитування хворих, огляд, пальпацію тощо, чим продемонстрували відсутність розуміння різниці між основними (фізикальними) та додатковими (лабораторними, інструментальними) методами дослідження.

Висновки. Проблемна лекція є перспективним засобом для створення додаткової зацікавленості студентів, оскільки попередньо сформульоване завдання і наступна самостійна робота можуть спонукати слухача більш уважно слідкувати за ходом лекції та одночасно з прослуховуванням готуватися до можливої відповіді.

Проблемна лекція є ефективним засобом початкового рівня засвоєння інформації з курсу внутрішньої медицини, адже більше третини опитаних студентів продемонстрували задовільний рівень засвоєння поданої у лекції інформації.

Крім того, проблемна лекція з інтерактивним компонентом у вигляді самостійної роботи за темою лекції дозволяє визначити базовий рівень знань великої кількості студентів, їх здатність сприймати подану в лекції інформацію та користуватися нею на практиці.

Список використаних джерел

1. Педагогика в медицине: учебное пособие для студентов высших медицинских учебных заведений / Н.В.Кудрявая, Е.М.Уколова, Н.Б.Смирнова, Е.А.Волошина, К.В.Зорин; под ред. Н.В.Кудрявой. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 320 с. 2. Романовська О.О., Яворський П.Р. Застосування методу проблемної лекції для викладання економічних дисциплін / Теорія і практика управління соціальними системами. – 2012. – № 2. – с. 68-78. 3. Сухова Н.А. Проблемна лекція – один із методів творчого мислення. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/24208/. 4. Филиппенко Н.Г., Поветкин С.В. Клиническая проблемная лекция в медицинском университете (методические рекомендации). – Курск: КГМУ, 2011. – 20 с.

Р. В. Неколяк

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК РУШІЙНИЙ ЕЛЕМЕНТ НАУКОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі реформування наукової та освітньої сфери одним з найважливіших завдань є впровадження цінностей академічної чесності. Дотримання правил академічної доброчесності сприятиме підвищенню якості освіти, довіри до результатів наукових досліджень та захисту прав авторів.

Актуальність дослідження правового аспекту академічної доброчесності зумовлена тим, що в теперішній час триває імплементація оновленого законодавства про освіту та наукову діяльність.

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність до основних обов'язків вченого відносить вимогу додержуватися етичних норм наукового співтовариства, неухильно дотримуватися норм права інтелектуальної власності (частина третя статті 5).

Відповідно до норм Закону України «Про вищу освіту» до захисту допускаються дисертації (наукові доповіді), виконані здобувачем наукового ступеня самостійно. Виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня. Виявлення академічного плагіату у захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома (частина шоста статті 6).

Наказ Міністерства освіти і науки України № 758 від 14.07.15 «Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів» прийнятий в контексті імплементації Закону «Про вищу освіту» та спрямований на боротьбу з плагіатом у академічному середовищі. Ключові положення Наказу стосуються відкритості і доступності для громадськості робіт здобувачів наукових ступенів та відгуків їх офіційних опонентів.

Міністерство освіти і науки України, академічні установи та вищі навчальні заклади працюють над оновлення всієї нормативної бази у сфері науки та освіти, зокрема у питаннях академічної доброчесності.

Участь України у програмі «Горизонт-2020» актуалізувала необхідність ознайомлення з цінностями та принципами Європейської академічної культури. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначає Європейський дослідницький простір – як систему програм та політичних інструментів, що об'єднує інституційне середовище досліджень і розробок держав - учасниць Європейського Союзу та асоційованих членів з метою розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва, вільного трансферу знань, мобільності дослідників (п 10 частини першої статті 1).

Для того щоб вільно почувати себе у співробітництві та конкуренції з європейськими партнерами необхідною є чітка етична політика та стратегія її впровадження. Українські вчені повинні поглиблювати знання щодо правил боротьби за гранти та грантові програми, систему фінансування та управління наукою в ЄС, можливостей стажування, навчання та обмінів.

З упевненістю можна стверджувати, що процес модернізації вищої освіти залежить від рівня академічної культури студентів та академічного середовища в цілому. Вивчення фактичного стану та факторів, які визначають академічну культуру студентів важливе для створення послідовної стратегії, спрямованої на подолання плагіату та інших проявів академічної нечесності.

Проект Закону «Про освіту», зареєстрований у Верховній Раді України, відносить академічну доброчесність до основних засад та принципів освітньої діяльності. Законопроект вперше дає визначення академічної доброчесності як «сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [Проект Закону України «Про освіту» (реєстраційний номер 3491) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57141].

Проявами порушення академічної доброчесності вважається списування, плагіат, хабарництво, обман, фабрикація. Проект Закону про освіту передбачає відповідальність учасників освітнього процесу за порушення академічної доброчесності.

Академічна недоброчесність перетворює навчальний процес на імітацію. Нечесність в освіті негативно впливає на функціонування суспільства в цілому. В українських вузах питанню академічної чесності не приділялося достатньої уваги. Безперечно такий стан речей впливає на якість університетської освіти та академічної культури загалом. Система вищої освіти і науки України, успадкувавши радянські парадигми мислення та викладання, значно поступається західній.

Логічним кроком з боку ВНЗ у формуванні антиплагіатної культури є викла-

дання курсу академічного письма (Academic Writing). Дуже важливо, щоб і студенти, і викладачі знали, що таке плагіат. Студенти повинні бути ознайомлені з правилами цитування та перефразування. В основі будь якої роботи має бути чесність, самостійність та відповідальність. Знання є базовим інструментом в запобіганні порушень академічної чесності.

Висновки. Академічна доброчесність підвищує якість вищої освіти та як наслідок відповідає на запити ринку праці. Науковий потенціал та рівень освіченості населення в підсумку формують людський капітал держави та визначають її конкурентоздатність. Від якості вищої освіти залежить чи зможе людина робити свідомий громадянський вибір.

Впровадження принципів академічної чесності відповідає завданням інтеграції української науки до європейського дослідницького простору. Ухвалення законів «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та підзаконних нормативно-правових актів – перші значні кроки зорієнтовані на європейські стандарти вищої освіти та науки.

Т. С. Мілевська

МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

В розвинутих країнах світу звички, наміри і в цілому поведінку економічних суб'єктів формує культура маркетингу. Належне місце завойовує маркетинг і в Україні. Ще на початку 90-х р. ХХ ст. це явище економічного життя було тут відоме здебільшого спеціалістам, проте тепер його розвиток – одна з головних умов виходу підприємств із кризи, формування ринкових відносин.

Маркетингова діяльність стала невід'ємною складовою переважної більшості компаній та організацій, і навчальні заклади не виключення. Освіта - це одна з найбільш швидко зростаючих та перспективних сфер економіки. За оцінками фахівців, у всьому світі обсяги попиту та пропозиції освітніх послуг зростають дуже істотно, особливо у вищій освіті та післядипломній освіті.

Розробка заходів щодо впровадження маркетингового підходу в управлінні вищою освітою базується на поєднанні всіх складових маркетингу. Для поєднання складових у чітку ефективну систему необхідне застосування системного підходу.

Системний підхід – це напрям методології дослідження, в основу якого покладено представлення процесів як систем, тобто сукупності об'єктів в їхніх взаємозв'язках. Це такі процеси, що відбуваються між різними маркетинговими суб'єктами в галузі професійної освіти, які існують у межах ринку освітніх послуг та його інфраструктури, а також ті з них, що проявляються у взаємодії між освітньою галуззю та суспільством у цілому. Системний підхід визначає основні рівні дослідження проблем застосування маркетингу в державному управлінні професійною освітою. Перший рівень – це осмислення і застосування маркетингового підходу, методології і принципів маркетингу в цілому до державного регулювання системи професійної освіти. На його основі формується концепція системи державного маркетингу у сфері професійної освіти. Другий рівень – це розробка концептуальних основ, яка допомагає перейти до дослідження загальної типології, структури і змісту маркетингової стратегії в державному управлінні професійною освітою. Третій рівень – це адаптація наявного та створення спеціального галузевого маркетингового інструментарію для державного управління сферою професійної освіти, який, у свою чергу, поділяється на власне операційний аспект державного маркетингу в галузі професійної освіти та механізм управління маркетинговою діяльністю в цій галузі органами державного управління. В основу концепції системи державного маркетингу покладено виявлення функціональної специфіки вказаної діяльності.

З точки зору системності вищі навчальні заклади є одночасно продавцями

освітніх послуг, покупцями найбільш кваліфікованого людського капіталу та інститутами формування ринкової свідомості суспільства.

Вищі навчальні заклади, які відчули конкуренцію, відійшли від старого маркетингового підходу (маркетинг «по-старому» застосовується за формулою: продукт – реклама – споживачі, маркетинг «по-новому» розглядається, як: споживачі – продукт – реклама). Характерні ознаки маркетингової діяльності наведені в табл. 1. [2, 3].

Таблиця 1

Характерні риси старого та нового маркетингових підходів в управлінні

Характерні ознаки маркетингу «по-старому»	Характерні ознаки маркетингу «по-новому»
І	І
1. Надаються тільки ті послуги, які є традиційними для даного навчального закладу чи покладені на нього органами управління освіти.	1. Надаються тільки ті освітні послуги, які користуються чи користуватимуться, з врахуванням часового лагу на надання освітніх послуг, попитом на ринку. Відповідно до цього здійснюється перебудова структури і потенціалу навчального закладу.
2. Асортимент освітніх послуг вузький, традиційний, повільно оновлюється. Повільно здійснюється оновлення освітніх процесів і впровадження інноваційних технологій. Освітні послуги не вирізняються гнучкістю, не можуть бути ефективно адаптовані до потреб ринку.	2. Асортимент освітніх послуг доволі широкий і інтенсивно оновлюється з врахуванням вимог клієнтів, суспільства, науково-технічного прогресу. Процеси і технології надання освітніх послуг гнучкі і легко адаптуються.
3. Ціни на освітні послуги, які надаються (зокрема розміри бюджетного фінансування) формуються, враховуючи нормативи затрат, затверджених вище поставленими органами, а також затверджений план набору і фактичних величин фінансування.	3. Ціни на освітні послуги формуються під значним впливом ринку, діючих на ньому конкурентів, величини платоспроможного попиту.
4. Реклама та інші форми комунікацій зі споживачами і можливими посередниками під час просування освітніх послуг не розвинуті.	4. Ведеться активна комунікаційна політика і реклама освітніх послуг, спрямована на конкретні цільові групи споживачів освітніх послуг, на потенційних посередників освітньої діяльності. Просування і продаж освітніх послуг децентралізовані.
5. Керівниками освітніх закладів, зазвичай, є фахівці визначеного профілю підготовки, що не мають необхідних знань і навичок в управлінській та маркетинговій діяльності.	5. У керівництві навчального закладу стратегічні рішення формуються і приймаються людьми, компетентними в кон'юктурі освітніх послуг, в особливостях цього ринку.
6. Науково-педагогічні дослідження мало пов'язані з потребами і особливостями конкретних груп потенційних споживачів освітніх послуг.	6. Науково-педагогічні дослідження ведуться як по профілю закладу, так і в сфері досліджень і прогнозування кон'юкттури ринку освітніх послуг.
7. Функції керівництва комерційними операціями покладені на співробітників, далеких від основного профілю діяльності закладу	7. В організаційній структурі закладу формується підрозділ (відділ, служба, група) маркетингу, що відповідає за комерційний успіх та імідж закладу і має повноваження контролювати і ефективно забезпечувати виконання своїх рекомендацій функціональними та іншими підрозділами закладу.
	8. Суть маркетингу як філософії ринку спирається на орієнтацію освітніх послуг на запити кінцевого споживача

Весь комплекс робіт (починаючи від маркетингових досліджень та аналізу, закінчуючи створенням і впровадженням маркетингового плану) повинна координувати одна особа. Без чіткого розуміння маркетингової політики навчального закладу всім педагогічним колективом, без активної участі у впровадженні маркетингових заходів, досягти успіху буде надзвичайно важко. Саме тому слід змусити всіх працівників думати про те, як: – набрати достатню кількість абітурієнтів на наступний навчальний рік; – дати повну і вичерпну інформацію про навчальний заклад усім вступникам, їхнім батькам, роботодавцям; – забезпечити доступність і прогнозованість навчального процесу; – докласти зусиль, аби допомогти випускникам працевлаштуватися [1]. Слід постійно пам'ятати, що маркетинг справа командна. Важливо, щоб працівники чітко усвідомлювали цілі маркетингу, знали

найважливіші маркетингові інструменти, вміли презентувати навчальний заклад. Найкращий спосіб цього досягти – залучити працівників до розроблення маркетингового плану.

Список використаних джерел

1. Вдовиченко Р. П. *Управлінська компетентність керівника школи* / Р. П. Вдовиченко. – Харків: Основа, 2007. – 112 с. 2. Ісайкіна О. Д. *Маркетинг освітніх послуг: сучасні тенденції та перспективи* / О. Д. Ісайкіна // *Економічний вісник університету*. – 2010. – 15/1. 3. Пилипчук В. *Маркетингове забезпечення якості освітніх послуг* / В. Пилипчук, О. Данніков // *Маркетинг в Україні*. – 2009. - № 4. – С. 22-28.

О. В. Мироненко, Т. В. Кіреєва, О. В. Плеханова

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ІЗ СТУДЕНТАМИ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність. Сьогоднішня вищої медичної освіти декларує студента як споживача освітніх послуг, який має право вимагати від викладача певний рівень надання послуги. Одночасно з тим особливості ментальності студентів-медиків, які закладаються ще на перших курсах при вивченні історії медицини, основ деонтології тощо зводять викладача в ранг вчителя і не дозволяють відкрито критикувати та відверто виставляти вимоги. Демократизація суспільства вимагає від нас, вчителів вищої школи, більш відкритого та мобільного підходу до навчального процесу.

Одним з головних завдань на шляху досягнення цього є налагодження зворотнього зв'язку з студентами. Емоційний відгук, контроль рівня знань, а, насамперед, опитування щодо якості навчання та пріоритетів під час учбового процесу дозволяють проводити його подальше удосконалення.

Мета дослідження: встановити найбільш пріоритетні для студентів методи навчання під час учбового процесу при вивченні дисципліни «внутрішня медицина».

Дизайн дослідження. Студентам 4 курсу 1 медичного та 2 міжнародного факультетів під час проходження курсу навчання на циклі «внутрішня медицина» було запропоновано анкетування. Анкетування проводилось добровільно та анонімно. Кількість студентів – 66. Анкета мала за основу візуально-аналогову шкалу, за допомогою якої студенти мали ранжувати види роботи за значущістю, яку вона має для них особисто.

Питання стосувалися 5 методичних аспектів, які є складовими практичного аудиторного заняття: розбір тестів/клінічних ситуативних задач з бази даних «КРОК-2», опанування методикою проведення та трактування додаткових методів обстеження (лабораторних та інструментальних), робота у ліжка хворого або з амбулаторним пацієнтом, розбір клінічної задачі за темою заняття, розбір теорії згідно з темою, що вивчається.

Оцінку значущості студенти мали провести за шкалою від 0 до 5.

Друга частина анкети включала власні додаткові побажання студентів щодо вдосконалення навчального процесу.

Результати та їх обговорення. Згідно з отриманими результатами найменшу значущість для респондентів має робота з тестами, лише 17 студентів оцінили її на 5 балів. Також цей вид роботи отримав найбільшу кількість оцінок від 1 до 3, і навіть одну «0». Більшість студентів вважає, що такий вид роботи має бути самостійним.

36 студентів оцінили як одну з найзначніших роботу з опанування практичними навичками, а саме з додатковими методами дослідження, 16 оцінили її на 4 бали, 9 – на 3. Це може свідчити про готовність студентів до навчання самостійній роботі з інструментальними та лабораторними методами діагностики.

Розбір теорії за темою заняття та клінічної ситуаційної задачі на думку студентів мають приблизно рівне значення у педагогічному процесі: по 5 балів віддали відповідно 46 та 44 студенти. Значимість розбору теорії для студентів 4 курсу най-

вірогідніше зумовлена стрімким накопиченням нових теоретичних знань у науці загалом та медицині зокрема. В умовах постійного оновлення інформації студентам необхідне скерування викладача.

Лідером рейтингу стала робота безпосередньо з хворими: 54 опитуваних виявили бажання працювати в умовах клініки. Слід окремо зауважити, що у додаткових коментарях декількох студентів є зауваження щодо необхідності ще більшого розширення практичної роботи з пацієнтами.

Висновки. Таким чином, встановлено, що найбільше значення для студентів-медиків має можливість навчитися застосовувати теоретичні знання на практиці, про що свідчить високий пріоритет, який віддано роботі з пацієнтами та досить високий – роботі з додатковими методами обстеження. Однак, як і раніше, студенти потребують структуризації та поглиблення знань з допомогою викладача.

Список використаних джерел

1. Анисимова Д.А., Сергиенко Н.А. Студенти как участники обеспечения качества учебного процесса в университете. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://articlekz.com/article/13274>. 2. Байкова, Л.А. Педагогическое мастерство и педагогические технологии: учебное пособие / Л.А. Байкова, Л.К. Гребенкина. – М. : Педагогическое общество России, 2001. – 256 с. 3. Бессонов А.К. Обратная связь в педагогическом взаимодействии преподавателя и студента. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/obratnaya-svyaz-v-pedagogicheskom-vzaimodeystvii-prepodavatelya-i-studenta>.

Н. С. Нікіміна

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТУВАННЯ ЯК ЗАСОБУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сьогодні професіонал своєї справи це не лише знавець своєї спеціальності, а конкурентоспроможній висококваліфікований спеціаліст здатний працювати, як на внутрішньому так і на світовому ринку. Ринок праці вимагає від вищих навчальних закладів підготовки таких спеціалістів, котрі будуть в змозі не лише виконувати завдання своєї вузької спеціалізації, а й розвивати продукт в економічному просторі.

Викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей має свої специфічні характеристики. По-перше, студенти немовних спеціальностей найчастіше мають аналітичний склад розуму і інакше від лінгвістів сприймають мовну інформацію. По-друге, студентам немовних спеціальностей в вищих навчальних закладах викладається іноземна мова професійного спрямування.

Автор статті намагається звернути увагу на можливість викладання іноземної мови за допомогою тестування. Тест є основним і ефективним інструментом у викладанні іноземної мови студентам немовних спеціальностей.

Дане питання розглядалось як у вітчизняній, так і закордонній літературі. Тести, як інструмент перевірки знань були вивчені, класифіковані, розроблені і досліджені багатьма вченими. Серед них В.С. Аванесов, А.Н. Майоров, Т.А. Кабанова, В.А. Новиков, Н.Ф. Єфремова, Л.Крокер та інші. У зарубіжній літературі з методики викладання іноземних мов, різні теоретичні і практичні аспекти тестування були досліджені Г. Фулчером, Ф. Девідсоном, К. Юмом, Дж. Лі, Т. Ф. Макнамарою, І. Родом та іншими.

В більшості випадків тести використовуються для перевірки рівня знань. Тестування використовується викладачами всіх предметів, щоб визначити рівень продуктивності учнів. У будь-якому навчальному процесі, необхідно підтвердити попередній або вже отриманий рівень знань для продовження навчання.

Звертаючись до класифікації тестів, вони можуть бути розроблені відповідно

до мети (освітньої, мотиваційної, сертифікації і т.д.); до методу формування завдань (перевірка граматики, лексики); за технологією (тест може бути он-лайн, машинний, друкований і т.д.); відповідно до рівня перевірки (початковий, поточний, підсумковий, модульний і т.д.). Відповідно до іншої класифікації, тести можуть бути діагностичними і прогностичними, спрямовані на перевірку професійних навичок і досягнень [1, с. 214].

Викладання іноземної мови методом тестування відноситься до диференційованого навчання. У свою чергу, диференційоване навчання є однією з форм організації навчального процесу, що реалізується на засадах поділу студентів в різні групи з їх характерними особливостями для вибору конкретних методів і прийомів роботи з кожною групою студентів [4, 142-144]. Наприклад, група студентів може бути сформована відповідно до рівня володіння мовою. Отже, диференційоване навчання це технологія навчання, спрямована на створення оптимальних умов для виявлення схильностей, інтересів і здібностей студентів.

Тестування як особлива форма оцінки мовних навичок має ряд переваг. Тестування як метод вивчення іноземної мови, в першу чергу, допомагає подолати психологічний стрес. Якщо тестування використовується безперервно, студенти більше не сприймають його як інструмент для моніторингу та оцінки, таким чином, вони починають реагувати на тестування без стресу (в психологічному аспекті) і показують кращі результати. Крім того, регулярні тести, проведені викладачем, допомагають організувати і координувати процес навчання, що, безумовно, допомагає освоїти новий матеріал. Крім того, коли студенти виконують тестування успішно, вони часто мають можливість побачити свої власні досягнення, що дає їм певне почуття задоволеності роботою.

Тести розробляються викладачами відповідно до навчального плану. Для студентів, вивчаючих ESP (Англійська мова професійного спрямування) викладачі розробляють тести іноземної мови, використовуючи специфічний словниковий запас з посиланням на професійну лексику спеціальності. Таким чином, викладач ESP навчає студентів граматиці і лексиці за фахом.

Тестування, яке використовується як інструмент викладання іноземної мови має різні види та типи. Множинний вибір, заповнення прогалін, узгодження, перетворення, правда/неправда тести і т.д. [3, 43]. Кожен з цих типів має свої переваги і недоліки. Всі вони призначені для оцінки знань іноземної мови студентів. Тести на заповнення пропусків є ті, де студенти повинні доповнити речення пропущеною інформацією. Ці тести розраховані на навчання вмінням та навичкам граматики і лексики. Крім того, вони часто використовуються для перевірки аудіювання, коли студенти повинні закінчити речення раніше почутою інформацією. Тести на відповідність розробляються викладачами для оцінки словникового запасу учнів з певної теми, а також для практики використання цієї лексики. Є кілька варіантів цього типу тестових завдань. По-перше - відповідність понять з їх визначеннями. Це актуально для накопичення словникового запасу, так як вся інформація дається іноземною мовою і студенти сприймають інформацію англійською мовою. По-друге - відповідність англійських слів їх перекладу рідною мовою. Цей тип тесту спрямований на збільшення словникового запасу.

Тестові завдання на перетворення певних лексичних чи граматичних конструкцій. Цей тип завдань є надзвичайно корисним для викладання граматики іноземною мовою. При виконанні такого типу завдань студенти повинні перефразувати речення, використовуючи інші граматичні або лексичні конструкції. Для того, щоб зберегти значення початкового речення, студент повинен знайти синоніми або аналогічні граматичні конструкції, щоб висловити ідею початкового речення.

Інший тип тестових завдань є «правда/неправда». Такий тест є найбільш підходящим для розвитку навичок та вмінь з аудіювання і читання. Тут студенти повинні визначити, чи є правильно або неправильно (істина або брехня) дані заяви,

які витікають з отриманої інформації з друкованого тексту або аудіо запису. Іноді студенти можуть вгадати правильну відповідь, але викладач може попросити їх пояснити свій вибір в усній формі.

Основний та найбільший розповсюджений вид тестових завдань, котрі можна застосовувати при викладанні іноземної мови – це множинний вибір. Перш за все, цей тип володіє всіма необхідними характеристиками для перевірки і контролю знання граматики студентів. По-друге, кілька тестів множинного вибору можуть бути використані для того, щоб пояснити і контролювати практично будь-який граматичний або лексичний матеріал. Крім того, виконуючи такі тести студент не тільки вибирає правильну відповідь, але й порівнює всі наведені варіанти і пояснює свій вибір.

Очевидно, що цей тип випробування вимагає досить багато часу для розробки та підготовки. Насправді, доволі складно та часозатратно підібрати неправильні до одного правильного варіанту декілька неправильних варіантів відповідей. З іншого боку, викладач повинен мати на увазі той факт, що всі варіанти множинного вибору повинні бути граматично, лексично або синтаксично правильними. Вибір неправильних відповідей може бути заснований на їх відмінності (в разі іменників - антонімів, синонімів, орфографічних подібностей і т.д.).

Ми не повинні забувати, що тести містять мінливість, різноманітність. Таким чином, викладач може розробити тести, принаймні в двох варіантах. З одного боку, ми можемо розробити тести для студентів з різним рівнем володіння англійською мовою. Крім того, викладач може створити стільки варіантів тесту, наскільки це можливо.

Список використаних джерел

1. Аванесов В. С. «Композиция тестовых заданий» / В. С. Аванесов. – М.: Центр тестирования, 2002. – 240 с. – (3 изд., доп.). 2. Байтукаева А. Ш. Лингводидактическое тестирование как инструмент педагогического мониторинга // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. / А. Ш. Байтукаева. // Серия «Филология. Социальные коммуникации».. – 2011. – С. 225–230. 3. Ефремова, Н. Ф. Тестовый контроль в образовании : учеб. пособие / Н. Ф. Ефремова. – М. : Логос : Университетская книга, 2007. – 368 с. 4. Кабанова Т. А. Тестирование в современном образовании. Уч. Пособие / Т. А. Кабанова, В. А. Новиков. – М.: Высшая школа, 2010. – 384 с. 5. Коккота В.А. Лингводидактическое тестирование / В.А. Коккота. – ВШ, 1989. – 245 с. 6. Коньшева А.В. Контроль результатов обучения иностранному языку. / А.В. Коньшева – Спб: Каро, 2004. Минск: Четыре четверти, 2004. - 135 с. 7. Крокер, Л. Введение в классическую и современную теорию тестов: [учебник] / Линда Крокер, Джеймс Алгина ; пер. на рус. яз. под общ. ред. В. И. Звонникова и М.Б. Чельшковой. – М. : Логос, 2010. – 667 с. 8. Чельшкова М.Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов: Учебное пособие. – М.: Логос, 2002. – 432 с. 9. Glenn Fulcher and Fred Davidson. (2012). The routledge handbook of language testing. – New York: Routledge, - 535. 10. Hume, K. (2008). Start where they are: Differentiating for success with the young adolescent. Toronto, Ontario: Pearson Education Canada, 142-144. 11. Lee, J. (2000). Tasks and Communicating in Language Classrooms. Boston, USA: McGraw-Hill. – p 32. 12. McNamara, T. F. (1996). Measuring Second Language Performance. New York, NY: Longman. – p 75-83. 13. Rod E. (2010). Task-based language learning and teaching. – Oxford Univ. Press, – p. 390.

Л. В. Мірошніченко

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ У ВНЗ

Сьогодні ми маємо чітко окреслену законодавчу базу вищої освіти: Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту» та Національна доктрина розвитку освіти в Україні, в яких відображено тенденції оновлення змісту, форм та методів професійної підготовки педагогічних працівників на основі прогресивних концепцій та запровадження інноваційних технологій.. Необхідність урахування сучасної інноваційної ситуації та майбутніх змін в освітньому середовищі вимагає переорієнтації дисципл-

лін всіх циклів професійної підготовки на формування випускника вищої школи як суб'єкта інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність в галузі освіти досліджується педагогічною інноватикою - окремою галуззю педагогіки. Над проблемами інноватики працюють сучасні вчені-педагоги: І.Бех, Л.Буркова, Л.Даниленко, І.Зязюн, О.Киричук, О.Козлова, В.Кремень, В.Мадзігон, К.Макагон, С.Подмазін, В.Пінчук, О.Савченко, А.Сологуб, Н.Федорова, А.Фурман, М.Ярмаченко.

Мета статті ефективне використання інноваційних технологій в навчальному процесі ВНЗ

Актуальним є впровадження сучасних методів проведення практичного заняття, головними перевагами яких є орієнтація на співробітництво викладача і студента, оптимальне співвіднесення теоретичних засад та практичного опанування спеціальності, активний самостійний пошук, творчий підхід до навчальної діяльності, створення особливої емоційної атмосфери, опора на самооцінювання та самокритичне ставлення до рівня особистої підготовки. Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань. Форми проведення практичних занять у вищій школі розглядали науковці: А.М.Смолкін, П.М.Щербань, Ю.С.Арутюнов, М.М.Бірштейн, В.Н.Бурков.

У своїй роботі практикуємо такі групи практичних занять: 1. Ознайомчі практичні (лабораторні) роботи. Передбачають вони формування вмінь і навичок необхідних для виконання різних видів практичних робіт. 2. Підтверджуючі практичні роботи. Виконуючи їх, студент отримує підтвердження правильності викладених на лекціях теоретичних знань. 3. Частково-пошукові практичні заняття. На таких заняттях студенти мають більше можливостей для творчої роботи. У методичних вказівках до такої роботи вказана лише мета, наявне лабораторне обладнання, порядок його взаємодії, а також план досліджень та орієнтовний перелік питань. 4. Дослідні практичні роботи. У таких роботах студентам задають лише мету дослідження; усі інші етапи її виконання вони планують самі. Цей вид доручають бригадам під керівництвом студентів з яскраво вираженими творчими здібностями.

В ході практичних занять використовуємо методи інтерактивного навчання. В основі інтерактивних методів лежать діяльність учасників та групова взаємодія. Вони необхідні для того, щоб: порушити монотонність і поживити практичні заняття; сприяти формуванню партнерських відносин; розвивати співпрацю, творчість; забезпечити орієнтацію навчання на практичну професійну діяльність; залучити до співпраці широку аудиторію студентів академічної групи. Суть інтерактивності вводить елемент непередбачуваності. Це означає, що використання інтерактивних методів, алгоритм їх реалізації модифікується відповідно до вимог конкретної навчальної ситуації. Такими методами можуть бути: лекції-презентації; дискусії; тренінги; ділові і рольові ігри; моделювання ситуацій; мозковий штурм; «Човник»; «Снігова куля»; «Килимок ідей»; «Ажурна пилка»; «Карта-панорама процесу»; «Карусель» тощо.

Подаємо орієнтовний перелік форм проведення практичних занять, які використовуємо в навчальному процесі: заслуховування міні-доповідей; аналіз інноваційних програм, проектів (міні-захист); аналіз ситуацій; складання анотацій та написання рецензій; творчий захист проектів у мікрогрупах; конкурс на кращий проект; ділова гра; рольова гра; диспут; розробка тематичних картотек (ігор, унаочнення); демонстрація; аналіз і розробка та презентація сценаріїв; захист авторських проектів. Важливе значення для практичних занять має використання активних методів навчання: неімітаційних (дискусії, екскурсії, виїзні заняття), імітаційних неігрових (аналіз конкретних ситуацій, вирішення виробничих завдань, розбір документації), імітаційних ділових, рольових ігор, ігрового проектування.

Активність студентів на практичних заняттях зростає за умови, що їхня діяльність здійснюється в процесі пошуку шляхів додаткового засвоєння теоретичних знань. У них формуються практичні навички і уміння у вирішенні певних завдань, закріплюються і вдосконалюються вже наявні уміння, розвивається здатність самостійно використовувати весь багаж знань для вдосконалення певних дій тощо. Кожне заняття доцільно закінчувати коротким висновком і рекомендаціями викладача щодо подальшої роботи. У такому разі практичні заняття сприятимуть створенню перспектив роботі студентів.

Отже, ефективність практичного заняття залежить від вміння викладача володіти увагою студентів, впроваджувати елементи нетрадиційності в навчальний процес, здійснювати диференційований підхід при підборі груп для спільної діяльності на практичних заняттях, забезпечувати пряме та опосередковане керівництво.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П. Волкова – К.: Академія, 2001. – С. 324–351.
2. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. – К.: А.С.К., 2003. – 192 с.
3. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. / В.М. Нагаєв – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
4. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун – К., 2007. – 144 с.
5. Смолкін А.М. Методи активного навчання / А.М. Смолкін. – К., 1997. – 207 с.

Л. В. Остапенко

СУЧАСНИЙ АСПЕКТ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Завдання сучасної школи – готувати конкурентоспроможну особистість, якій притаманно планувати стратегію свого життя, визначати життєве кредо та життєвий стиль. Метою виховного процесу сьогодення є підготовка учнівської молоді до розв'язання перспективних завдань державотворення. Питання правового та морального виховання залишається актуальним. У правовому вихованні учнівської молоді слід змістити акцент на підвищення рівня правової поінформованості. Що, в свою чергу, дозволить узагальнювати набутий позитивний досвід та аналізувати помилки виховання під час навчально-виховного процесу.

Саме тому, сьогодні надзвичайно важливим є питання правового виховання учнівської молоді. Науково обґрунтована, адекватна організація цього процесу не лише в рамках шкільного навчання, але й в позаурочній роботі є важливим завданням сучасної освіти. Урахування всіх економічних та суспільно-політичних умов детермінують його специфіку.

Наукові дослідження українських вчених з питань вивчення правового виховання учнів висвітлені у роботах М. Городинського, Г. Давидова, О. Міцкевича, М. Подберезького, А. Стаканкова, О. Татаринцевої, Л. Твердохліб, у яких розкрито актуальність психолого-педагогічних проблем формування правової культури особистості, обґрунтовано сутність поняття правового виховання, принципи відбору змісту правового виховання, визначено шляхи формування правової культури в сучасних умовах.

Обґрунтовуючи сутність правового виховання С. Рубінштейн стверджує, що: «Головна справа виховання саме в тому й полягає, щоб тисячами ниток зв'язати людину з життям так, щоб з усіх боків перед нею поставало завдання для неї значущі, для неї сутнісні, які вона вважає своїми, у вирішення яких вона включається» [1, с. 140-141].

Вчені формулюють визначення правового виховання, яке зводиться до такого: «Правове виховання – це визначений, цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, психологію вихованців (індивідів та суспільних груп) усього устрою суспільного життя та ідеологічних факторів з метою формування у них на основі соціалістичної правової ідеології глибоких і стійких уявлень, переконань і почуттів, прищеплення їм високої правової культури, навичок юридичного

спілкування, що відповідають рівню і вимогам сучасного правового розвитку суспільства» [2, с. 35].

Т. Гасенко зауважує: «... правове виховання не ставить перед собою мети озброїти їх досконаліми і повним знанням діючого законодавства. Мету правового виховання можна вважати досягнутою, якщо молодь знатиме основні принципи законодавства й керуватиметься ними у своєму житті, виходячи з глибокої переконаності в їх правильності і необхідності» [3, с. 49].

Правове виховання це не лише виховна діяльність школи, але й сім'ї, правоохоронних органів, яка спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки учнівської молоді [4].

Мета правового виховання – забезпечення правомірної поведінки.

У теорії і методиці правового виховання виділяють триєдину ієрархію цілей:

- 1) формування системи правових знань; 2) формування правового переконання;
- 3) формування мотивів і звичок, правомірної, соціально активної поведінки.

Елементи структури правового виховання як педагогічної діяльності, спрямовані на підвищення правової культури молоді. Перш за все, правове виховання містить спеціальні методи організації виховного процесу, такі як правове просвітництво, робота у зв'язку з тими чи іншими конституційними заходами (референдумами, виборами тощо), пропаганда права засобами масової комунікації, мистецтва. Іншим важливим елементом правового виховання виступають різноманітні способи популяризації політико-правових ідей та принципів з метою впливу на свідомість і поведінку особистості в інтересах правопорядку. До них відносяться різноманітні прийоми емоційного, психологічного впливу на молоду людину: переконування, попередження, заохочення, примус.

Механізм правового виховання – порядок перенесення правових ідей і настанов, що містяться в суспільній правосвідомості, у свідомість вихованців.

Функціональними елементами механізму правового виховання є: 1) суспільна правосвідомість; 2) система норм права; 3) способи і засоби правового виховання; 4) правосвідомість вихованців.

Всі ланки правового виховання пов'язуються правовою інформацією.

Внутрішня, духовна частина механізму правового виховання – це суспільна правосвідомість і правосвідомість вихованців водночас. Зовнішня – це система норм права, засоби і способи правового виховання.

До форм правового виховання відносять: 1) правову освіту, яка здійснюється в школах, технікумах, вузах, курсах підвищення кваліфікації; 2) правову пропаганду, прикладом правової пропаганди можуть бути різноманітні правові програми по телебаченню, трансляції по радіо, окремі лекції; 3) правову агітацію, лобювання прийняття певного закону, під час виборів – ілюстрація правової агітації; 4) правову просвіту - передача знань з тих чи інших питань права, роз'яснення чинного законодавства; 5) правомірну соціально-активну діяльність чи поведінку, практична реалізація норм права здійснюється шляхом їх використання, виконання, дотримання, застосування. Приклад – участь в охороні громадського порядку, чергування.

Таким чином, детальний та всебічний аналіз наукових джерел у рамках правового виховання учнівської молоді дозволяє нам стверджувати, що важливим у ньому є суспільно-історичне та психолого-педагогічне підґрунтя. Правове виховання з огляду на суспільні реалії та вимоги держави виходить далеко поза межі урочної діяльності й активно поширюється на зміст виховної роботи загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел

1. Гасенко Т. В. *Правова освіта та правове виховання в процесі соціалізації учнівської молоді* / Т. В. Гасенко // *Таврійський вісник освіти*. – 2009. - № 4. – С. 48-58. 2. Рубинштейн С. Л. *Принципы и пути развития психологии* / С. Л. Рубинштейн. – М., 1959. С. 140-141. 3. Рябко И. Ф. *Основы правовой педагогики* / И. Ф. Рябко. – Ростов н/Д., 1973. – 157 с. 4. Фіцула Михайло Миколайович – доктор педагогічних наук, професор // *Інститут педагогіки і психології Тернопільського наці-*

В. В. Пенюв

МІСЦЕ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В системі педагогічної діяльності валеологічне виховання набуває актуального характеру і тому вимагає відповідної конкретизації його місця та ролі. У зв'язку з цим валеологічне виховання учнів посідає важливе місце в системі педагогічної діяльності і розглядається як пріоритетний напрям освітньо-виховного процесу.

Зазначимо, що у науковій літературі це питання знайшло певне висвітлення. Так, у наукових працях О.Баранової, Г.Барманець, А.Бісенової, О.Біди, О.Богініч, Т.Бойченко, О.Ващенко, Н.Гончаренко, О.Горської, О.Кіліченко та ін. акцентується увага на попереджувально-корекційну роботу з учнями, розробку програм із валеології, валеологізацію навчального процесу, підготовку вчителів до екологічного виховання учнів, організацію неперервної валеологічної освіти підростаючого покоління.

Перед учителем постають складні завдання валеологічного виховання. Саме тому формування його готовності до валеологізації навчально-виховного процесу повинно охоплювати найважливіші складові його педагогічної культури [1, с.224].

Науковий пошук учених засвідчує, що в системі педагогічної діяльності питання валеологічного виховання розглядаються в різних аспектах, що поглиблює уявлення про цей процес, його зміст та функціональні можливості. Водночас, ще залишаються без належного осмислення питання про місце валеологічного виховання в системі педагогічної діяльності.

Зазначимо, що в системі педагогічної діяльності валеологічне виховання розглядається як ціннісна категорія, яка засвідчує прагнення вчителя сприяти гармонійному та цілісному розвитку учнів, забезпечувати необхідні умови для збереження та збагачення індивідуального здоров'я дітей та молоді.

Посилаючись на дослідження вчених в галузі біології, медицини, психології, працівники освіти все більше усвідомлюють необхідність включення питань валеологічного змісту у педагогічну діяльність.

Серед науковців є ті, які вважають, що валеологія – це не звичайна шкільна галузь. Необхідність у ній, як і сама її сутність – мінливі і чутливо реагують на будь-які зміни. Отже, актуалізація проблеми валеологічного виховання вносить на новий рівень шкільну освіту – на рівень забезпечення потреб людини у саморозвитку та самоорганізації.

До ефективного впливу валеологічного виховання схиляє наявність потреб, внутрішніх спонук, які рухають людиною у процесі оволодіння певними знаннями і вміннями, у ході діяльності. Валеологічне виховання ґрунтується переважно на актуальних для людини потребах самозбереження, збереження здоров'я, оптимізації способу життя, адаптації, зміцнення та примноження її здоров'я. Саме тому працівники освіти визначають пріоритетом своєї педагогічної діяльності забезпечення дітей та молоді здоровим способом життя, формування у них відповідних ціннісних орієнтацій.

Аналіз педагогічної літератури дозволяє зазначити, що на сучасному етапі розвитку педагогічної науки активно розглядаються такі поняття: здоровий спосіб життя, здоров'я, ціннісні орієнтації на здоровий спосіб життя, культура здоров'я. Усі ці феномени стають предметом педагогічного впливу.

Інтеграція процесів формування, зміцнення та збереження здоров'я в практику освіти свідчить про потребу людини збагачувати зв'язки з навколишнім світом,

насичувати життя різноманітними проявами завдяки власному пізнанню та розвитку, розширення своїх можливостей. Спрямування зусиль освіти на питання здоров'я покликане сприяти повноцінному освоєнню дійсності, збагаченню досвіду особистості, реалізації потенціалу її гармонійного розвитку.

Формування моральних, світоглядних, інтелектуальних, творчих властивостей учнів, позитивного світосприймання докільля учені пов'язують із необхідністю виховання індивідуального здоров'я як стратегії власного розвитку. На сучасному етапі посилюється усвідомлення того, що не лише активна участь у розвитку науки і культури сприяє гармонізації людини, її ставлення до світу, але й здатність її володіти власним фізичним та психічним здоров'ям.

Аналіз наукової літератури дозволяє зазначити, що у педагогічній діяльності валеологічне виховання розглядається також як змістова категорія, що засвідчує про прагнення працівників освіти передати дітям та молоді необхідні знання, вміння та навички валеологічного змісту. Так, одним із показників посилення педагогічної уваги до питань валеологічного змісту є розгляд працівниками освіти таких питань, як благополуччя людини, позитивний настрій, щастя, життєвий успіх.

Здійснення валеологічного виховання у закладах освіти забезпечує позитивний розвиток та формування молодого покоління.

Валеологічне виховання у своїй сутності передбачає врахування багатьох факторів: рівня розвитку суспільної свідомості, стану медичного забезпечення, компетентність соціальних і освітніх працівників, а також готовність самих учнів до саморозвитку і збереження власного здоров'я. В Україні валеологічне виховання спрямоване на системне забезпечення вказаного процесу і тому передбачає активну участь сім'ї, закладів освіти, широкої громадськості у поширенні принципів здорового способу життя. Як зазначають дослідники, особливу гостроту й актуальність валеологічне виховання набуває у молодшому шкільному віці. Адже здоров'я, сформоване у дитинстві, визначає характер фізичного, психічного, духовного розвитку особистості у наступні періоди життя[2].

Педагогічна діяльність, пов'язана з валеологічним вихованням особистості, покликана мати програмно-цільовий зміст. Її цілеспрямований характер дозволяє предметно висвітлювати найважливіші компоненти здоров'я особистості, впливати на її духовний, фізичний, психічний та соціальний розвиток.

Важливо зазначити, що педагогічна діяльність, зміст якої охоплює питання валеологічного впливу на особистість, повинна здійснюватися на соціальному та етнокультурному ґрунті, з урахуванням існуючих національних традицій збереження та розвитку здоров'я людини.

Валеологічне виховання складне за своїм змістом, передбачає прийняття відповідних педагогічних рішень, а також уміння вчителя технологічно забезпечити цей процес. Саме тому цілком слушними є думки Л.Папшевої щодо здійснення валеологічного виховання на високотехнологічному рівні. З погляду дослідника, «в наш час відбувається інтенсивний пошук та впровадження інноваційних освітніх технологій. Більша частина із них характеризується гуманістичною спрямованістю і зорієнтована на забезпечення оптимальних умов для активізації механізмів розвитку та саморозвитку особистості учнів, його творчого потенціалу» [3, с. 76].

Отже, валеологічне виховання набуває в сучасних умовах важливого значення. У педагогічній теорії і практиці цей напрям виховного впливу розглядається як пріоритетний. Саме тому виникає необхідність належного педагогічного забезпечення цього процесу, надання йому відповідного змісту, залучення ефективних форм і методів розвитку та збереження індивідуального здоров'я дітей.

Список використаних джерел

1. Бутенко Л.В. Духовний розвиток особистості у процесі інтерпретації літературно-художніх творів /Л.В. Бутенко // Оновлення змісту та форм дошкільної і початкової освіти України: Матеріали Всеукр.наук.-практ.конф. – Миколаїв: Миколаївський державний університет, 2003. – С. 221-226. 2. Валеологізація навчально-виховного процесу через зміст початкової освіти: (Із

І. І. Пододіменко

ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ-ФІЛОЛОГІВ В АСПЕКТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Професійна діяльність педагога-філолога охоплює систематичний процес постійного пошуку особистісної реалізації, віднаходження власного професійного почерку та пошуку ефективних шляхів формування і удосконалення професійної компетентності для переходу від позиції репродуктора до творця, експериментатора, постійне підвищення та удосконалення загальноосвітньої, методичної, загальнокультурної, комунікативної підготовки. Зміна концептуальних орієнтирів, зокрема реалізація особистісно зорієнтованої парадигми, гуманістичного, компетентнісного, диференційованого, індивідуалізованого та технологічного підходів, виступили потужною детермінантою перегляду та нагальної модернізації змісту, моделей, стратегій, форм та методів неперервного професійного розвитку педагогів-філологів з метою формування та подальшого розвитку їх фахової майстерності й актуалізують звернення до прогресивного досвіду зарубіжних країн світу з метою імплементації його прогностичних ідей у вітчизняний освітній простір.

Метою статті є дослідження та теоретичне обґрунтування особливостей професійного розвитку та становлення педагогів-філологів в аспекті світового досвіду, шляхи реалізації його прогресивних ідей в освітньому просторі України.

Аналіз теоретико-гносеологічних знань (С.Гончаренко, Р.Гуревич, В.Гриньова, І.Зязюн, В.Кремень, О.Клепиков, І.Кучерявий, В.Лозовий, Л.Нечепоренко, С.Пазиніч, О.Пехота, Л.Рибалка, О.Романовський, О.Чаплигін, Г.Чернявська та ін.) свідчить, що: професійний саморозвиток педагога-філолога є інтегративним творчим процесом свідомого особистісного становлення, в результаті якого відбувається формування мотиваційної, когнітивної, ціннісної та діяльнісної сфери фахівця; професійно-особистісний саморозвиток здійснюється за допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти, самооцінки, саморегуляції, як прагнення до самоактуалізації на основі розвитку професійного мислення, реалізації творчого потенціалу, різноманітних форм дослідницької діяльності та інших способів інтенсифікації цього процесу.

Вважаємо за доцільне детальніше розглянути особливості професійного розвитку викладачів іноземних мов у контексті зарубіжного досвіду. Так, підвищення кваліфікації педагогічних працівників у Франції забезпечується різноманітними установами післядипломної освіти, університетськими інститутами і регіональними центрами освіти. Особливістю системи підвищення кваліфікації Франції є особиста зорієнтованість професійного розвитку педагога-філолога. Пріоритетними напрямками реформування системи неперервної педагогічної освіти є такі: значне покращення освіти вчителів, навчання через дослідницьку роботу, масове запровадження в освітній процес інновацій, створення нових навчально-науково-дослідних установ вищого рівня. Особливістю змісту курсів підвищення кваліфікації у Франції є гармонійне поєднання циклу загальноосвітніх, спеціально-предметних і теоретичних дисциплін психолого-педагогічного компонента та використання набутих знань на практиці у навчальному закладі [1, с. 13]. Використовують методи демонстрації педагогічних відеофільмів, моделювання, мікрорекламування, «міні-курси», рольові ігри, презентації проектів, телекомунікаційні та інформаційні технології тощо [3, с. 135].

У Фінляндії підвищення кваліфікації педагогів-філологів організовується без-

посередньо навчальними закладами, Національною радою з питань освіти (The National Board of Education), Національним центром професійного розвитку в галузі освіти (The National Centre for Professional Development in Education), відділами освіти та факультетами вищих навчальних закладів за кредитною системою навчання. Підвищення кваліфікації відбувається у різних формах, зокрема використовують адресне, каскадне, спільне (кооперативне) навчання та навчання на власних прикладах [2, с. 126]. Також впроваджується модель професійного розвитку вчителів іноземних мов, яка передбачає тісний взаємозв'язок між вищими та загальноосвітніми навчальними закладами. Крім цього, передбачаються спільні щорічні семінари та педагогічні дні [3, с. 142-143].

У Великій Британії підвищення кваліфікації відбувається за двома моделями: курсова модель (course model) на базі вищих навчальних закладів та підвищення кваліфікації безпосередньо в школах (school based in-service education) [1, с. 9]. Підвищення кваліфікації відбувається за гнучкими навчальними планами і варіативними навчальними програмами в очному і заочному форматі з використанням виїзних форм. У навчальних планах більше 60 % часу відводиться дискусіям, практикумам. Серед форм підвищення кваліфікації: групові форми роботи; активні методи навчання: рольові ігри, драматизація, розв'язання педагогічних завдань, перегляд відеофрагментів зі шкільної практики та їх обговорення, тренінги; індивідуальна підготовка вчителів у межах школи; методичні семінари; конференції, «круглі столи»; дискусії; групова розробка навчальних планів, програм, дидактичних матеріалів; дні професійного розвитку, керівництво дослідницькою роботою вчителя [1, с. 10]. Отже, неперервна освіта вчителів іноземних мов у Великій Британії спрямована на формування індивідуальної стратегії і стилю викладання вчителів, здатних до саморозвитку, що забезпечується завдяки не тільки науковому обґрунтуванню (визначення цілей, формування і структурування змісту адекватно до цілей), а й ретельному технологічному опрацюванню [3, с. 118-119].

Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов у Німеччині включає два основні напрями: підвищення кваліфікації і додаткову підготовку. Коло завдань першого напрямку пов'язано з професійним удосконаленням учителя відповідно до його базової спеціальності. Завдання другого напрямку в документах земель пов'язано з наданням учителю нової педагогічної спеціальності або вдосконаленням його професійної кваліфікації для переходу на вищу посаду [1, с. 7]. Серед групових форм професійного розвитку доцільно виокремити: кваліфікаційні атестаційні курси взаємозв'язаної теоретичної та практичної підготовки для присвоєння вищого категоріального рівня; спеціалізовані проблемні курси й семінари з метою підготовки до освоєння конкретних нововведень у шкільну практику; спеціалізовані курси і семінари, які мають на меті підготувати вчителів до виконання нових професійних функцій; предметно-методичні конференції; предметні конкурси та науково-популярні сесії; інформування про найновіші наукові досягнення у конкретному регіоні, правові та організаційні зміни; цикли лекцій; окремі доповіді; симпозиуми та наукові конференції; семінари і курси для підготовки до додаткового екзамену з метою отримання нової спеціальності [3, с. 215].

Післядипломна освіта педагогів-філологів у Греції здійснюється у різних закладах післядипломної педагогічної освіти за програмами підвищення кваліфікації, які відрізняються за структурою, змістом та терміном навчання. Загалом, реалізується дві основні моделі неперервної освіти педагогічних працівників: традиційна, яка підпорядкована інтересам уряду щодо реалізації освітньої політики, та інноваційна, яка враховує інтереси та побажання кожного педагога щодо підвищення його професійного рівня. Серед організаційних форм професійного розвитку вчителів іноземних мов виокремлюють: пропедевтичне, періодичне, спеціальне підвищення кваліфікації та перепідготовка [2, с. 76-78].

У США підвищення кваліфікації педагогів-філологів забезпечується різнорів-

невими вищими навчальними закладами, які пропонують широкий перелік програм підвищення кваліфікації різних за тривалістю, формою навчання та змістовим компонентом. Зміст підвищення кваліфікації визначається стандартами професійної педагогічної освіти і передбачає їх фундаментальну, психолого-педагогічну, методичну, інформаційно-технологічну, практичну й соціально-гуманітарну підготовку [2, с. 112].

Отже, у процесі дослідження встановлено, що урядами провідних країн світу здійснюється активна цілеспрямована освітня політика щодо професійного розвитку вчителів іноземних мов, зокрема у період введення в професію. Основними тенденціями розвитку сучасної іншомовної освіти в контексті світового досвіду є: варіативність змісту та структури іншомовної освіти; надання їй особистісно орієнтованого та розвиваючого характеру; підвищення якості іншомовної освіти; бажання педагогів-філологів до неперервного професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Сinenko С. І. *Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. І. Сinenko. – К., 2002. – 21 с.* 2. Hardy I. *The Politics of Teacher Professional Development: Policy, Research and Practice / I. Hardy. – Routledge, 2012. – 244 p.* 3. Creemers B. *Teacher Professional Development for Improving Quality of Teaching / B. Creemers, L. Kyriakides, P. Antoniou. – Springer Science & Business Media, 2012. – 262 p.*

О. С. Прокопова, О. А. Кириченко

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ У ХАРКІВСЬКОМУ ЛІЦЕЇ № 149

Освіта – стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації і держави, запорука майбутнього. Вона є засобом відтворення і нарощування інтелектуального, духовного потенціалу народу, виховання патріота і громадянина, дієвим чинником модернізації суспільства, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені [2, с.15]. Розвиток освіти значною мірою залежить від кваліфікації та майстерності вчителів, розуміння зростаючої відповідальності за результати навчальних досягнень учнів, бажанням руйнувати старі стереотипи свого педагогічного мислення і готовності до сприйняття гуманної педагогіки співробітництва. На розв'язання проблеми ефективної професійної підготовки вчителя до роботи у сучасних умовах орієнтують Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту».

На основі теоретичного аналізу адміністрація виявила, що дослідженню проблеми професійного самовдосконалення вчителів завжди приділялася належна увага. Професійне самовдосконалення у наукових дослідженнях розглядається як єдність двох її складових – самоосвіти і самовиховання [1, с. 8] (А.Дистервег, М.І.Демков, Ф.Дьяков, К.В.Єльніцький, С.І.Миропольський, Н.Є.Рум'янцев); мотивація досягнення виступає як рушійна сила діяльності з професійного самовдосконалення (Н.А.Єршова, Ю.М.Орлов, О.Г.Солодухова). Під самоосвітою розуміється одночасне набування нових знань і вдосконалення своїх здібностей, вироблення у собі вмінь і навичок самостійної роботи (О.І.Кочетов); систематична самостійна пізнавальна діяльність особистості, яка зумовлена суспільними і особистісними потребами, що виходять за межі планів і програм навчальних установ системи освіти (А.Я.Айзенберг). Зазначається, що самоосвітня діяльність є успішною лише за умов її цілеспрямованого характеру (А.П.Владіславлев, В.Н.Козієв, Т.М.Симонова).

Адміністрація Харківського ліцею № 149 вважає, що під час організації системи професійного самовдосконалення вчителів необхідно враховувати концепцію гуманітаризації освіти (Ф.Є. Пешков, В.І. Шубін); орієнтувати педагогів на власний саморозвиток, виявлення світоглядних та культурних потенцій своїх предме-

тів, підвищення екологічної культури учнів (Ю.І. Мальований, С.У. Гончаренко, Л.Б. Лук'янова, О.В. Плахотнік).

На основі теоретичного аналізу професійне самовдосконалення вчителя нами розглядається як свідома професійна діяльність учителя в системі його неперервної педагогічної освіти, яка спрямована на підвищення його фахового рівня, професійну самореалізацію, подальший розвиток професійно значущих якостей, підвищення ефективності навчально-виховної роботи в школі відповідно як до інтересів, потреб і можливостей учнів, так і до вимог суспільства щодо соціалізації, особистісного і професійного розвитку людини [3, с. 234].

Професійне самовдосконалення включає самоосвіту і самовиховання вчителя, які забезпечують розвиток професійно значущих якостей, професійну самореалізацію вчителя та детермінуються такими особистісними факторами, як мотивація досягнення і професійна самосвідомість. На основі аналізу основних понять зроблено висновок, що організація професійної самоосвіти – це систематична і цілеспрямована освітня діяльність адміністрації, мета якої полягає у задоволенні суспільних потреб освіти учнів, подоланні суперечності між темпами застарівання знань та темпами їх оновлення, між вузькопрофесійною діяльністю педагога та всебічним гармонійним розвитком особистості, спроможністю розв'язувати про-

фесійні завдання, які виходять за межі сьогодення [4, с. 12].

Особистісні регулятори діяльності (мотивація досягнень, цінності особистості, уявлення про ідеальні особистісні якості, образ «Я») виступають підґрунтям для визначення цілей професійного самовдосконалення, що здійснюється у ході порівняння розвитку професійно важливих якостей, вмінь та навичок самовдосконалення (суб'єктивна модель значущих умов діяльності по самовдосконаленню) з уявленнями про ідеал розвитку цих якостей та вмінь. Наступною ланкою виступає технологія досягнення мети самовдосконалення, яка складається з самоосвіти і самовиховання з визначеними засобами їх здійснення; ця ланка пов'язана з ланкою самооцінки та розвитку вмінь самоосвіти і самовиховання. Рівень сформованості цих структурно-функціональних компонентів регуляції діяльності з

професійного самовдосконалення визначає рівень професійної самореалізації вчителя та творчий розвиток учнів у процесі навчання. Зв'язок між усіма структурними компонентами цієї системи як прямий, так і зворотній. Обґрунтовано систему тренінгових вправ, спрямованих на розвиток самосвідомості, підвищення психолого-педагогічної компетентності, розвиток комунікативного потенціалу вчителів, умінь свідомого здійснення самовдосконалення і самокорекції під час професійної діяльності.

Вчителям з більш високим рівнем професійної самореалізації, самооцінки, мотивації досягнення притаманна більш висока орієнтованість на самоосвіту і самовиховання, потреба у постійній роботі щодо підвищення власної професійної кваліфікації.

У ліцеї розроблена і теоретично обґрунтована системна модель професійного самовдосконалення вчителя, яка складається з таких основних блоків: особистісних регуляторів діяльності, структурно-функціональних компонентів регуляції діяльності з професійного самовдосконалення і результату цієї діяльності.

Особистісними регуляторами діяльності вчителя виступають мотивація досягнень, цінності особистості, уявлення про ідеальні особистісні якості та образ «Я», які зумовлюють розвиток спрямованості на професійне самовдосконалення. Структурно-функціональні компоненти регуляції діяльності з професійного самовдосконалення відображають ціль професійного самовдосконалення, сформовану на її основі суб'єктивну модель важливих для професійної самореалізації перетворень; уявлення про результати перетворень – ідеал (уявлення про свої професійні якості у майбутньому). Результативний блок відображає наслідки самовдосконалення педагога, їх реалізацію у педагогічному процесі: творчий підхід до організації власної діяльності і діяльності учнів на уроці. Системна модель професійного самовдосконалення вчителя забезпечує спрямування процесу самовдосконалення відповідно до сучасних орієнтацій в освіті, взаємодію всіх блоків моделі з метою досягнення більшої ефективності педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

- 1.Малихін О.В. Формування у майбутніх учителів потреби в професійній самоосвіті: Автореф. Дис. канд. пед. наук: 13.0004 / Харк. Держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2000. – 17 с.
- 2.Національна доктрина розвитку освіти // Програма підтримки вироблення стратегії реформування освіти, 2001. – № 1. – С.15-19.
- 3.Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вид-во «Віпол», 2000. – 636 с.
- 4.Сологуб А.І. Концепція креативної освіти у природничо-науковому ліцеї // Рідна шк. – 2000. – № 12. – С.9-19.

А. В. Савич

ДУХОВНОЕ ВОЗРОЖДЕНИЕ СОВРЕМЕННОГО СОЦИУМА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЭКОГУМАНИЗМА

Сегодня человечество стоит перед выбором своего места в мире – стать более цивилизованным, нравственным, просто более разумным, либо погубить и себя и жизнь на планете. С одной стороны перед нами новейшие научно-технические достижения, сделавшие цивилизацию процветающей, а с другой – остро нарастающая кризисная ситуация, которая грозит человечеству полным вымиранием.

На первый план выходят проблемы взаимоотношения общества и природы, носящие сложный и противоречивый характер. Развитие производительных сил общества, технологий различных производств, знаний и навыков людей привело к возрастанию их влияния на природу. Однако со временем человечество все больше попадало в зависимость от природных ресурсов, которая усиливалась с развитием промышленного производства. В свою очередь это повлекло за собой ряд глобальных экологических проблем: перепотребление первичного продукта привело к выходу человечества за границы своей экологической ниши; производство материалов с применением температур и давлений, гораздо выше существующих

в природе, породило горы неразлагаемых отходов; фрагментация ландшафтов вызвала нарушение среды обитания животных и растений; сокращение видового разнообразия снизило устойчивость экосистемы (биосферы). Все эти проблемы вызваны вмешательством людей в природные процессы, которые было бы невозможным без применения технических средств.

В этом и заключается диалектически противоречивая взаимозависимость общества и природы: постепенно увеличивая власть над природой, общество в то же время попадает во все большую зависимость от нее как источника удовлетворения материальных потребностей людей и самого производства.

Попавшее в экологический кризис человечество не знает четких путей выхода из него. Несмотря на реализацию программ по развитию безотходных производств, усовершенствованию экологического законодательства, экологический кризис продолжается. Становится все более очевидным, что главная экологическая проблема заключена не в природе, а в ценностно-этических представлениях человека и общества. Взаимоотношения общества и природы становятся глобальной общечеловеческой проблемой, поэтому без новой системы взглядов на мир и место человека в нем будущие поколения, как биологический вид, обречены на физическое и духовное уничтожение. Решение экологических и социальных проблем как глобального, так и регионального характера возможно только при условии создания нового типа экологической культуры, экологизации образования в соответствии с актуальными нуждами личности и гражданского общества. То есть сегодня проблема взаимоотношений общества и природы из чисто теоретической перерастает в острозлободневную практическую проблему, от решения которой зависит будущее человечества.

Только к концу XX века пришло осознание, что принципы гуманизма должны соотноситься не только с человеком, но и с природой. В таком случае гуманизм теряет свое прежнее содержание и становится экогуманизмом. У истоков экогуманизма стояли В.Вернадский, П.Тейяр де Шарден, В.Соловьев, Н.Рерих, Н.Федоров, Л.Толстой, О.К.Флехтхайм.

Экологический аспект гуманизма или экогуманизм является существенным условием становления экологического общества, гармоничного развития личности, которое требует всестороннего учета природных факторов в индивидуальном, духовном, интеллектуальном и физическом развитии.

Экогуманизм в отличие от традиционного гуманизма видит в природе бытие человека. Природа есть символическое бытие человека. Именно поэтому человек вынужден относиться к ней так же бережно, как к самому себе.

Экологическая культура характеризует уровень развития экологического сознания у человека и общества, в котором выражено ценностное отношение к природной среде как жизненно необходимой. Ценности экологической культуры человечества передаются, воспроизводятся, сохраняются посредством экологического воспитания, которое гуманистично изначально, т.к. цель его состоит в обретении личностью качества человеческого отношения к природе.

В центре современного экологического воспитания находится человек со своими жизненными проблемами. Культурные экологические доминанты и гуманистические качества личности являются главными факторами от степени проявленности которых зависит судьба человечества, т.е. экологические отношения приобретают характер социально-экологических.

Таким образом, хотя техническое развитие абсолютно необходимо, но его недостаточно. Цивилизация должна стать другой, и измениться должен духовный мир человека. Поэтому решение проблем приходится искать в самом человеке, в изменении его индивидуальности, которому будет способствовать формирование нового экологического мышления.

Проблемы становления экологического мышления и вопросы самоусовершен-

ствования человека находятся на стыке ряда наук: экологии, философии, психологии, этики, педагогики, истории и др. В связи с важностью социальной роли и даже исторической миссии экологического мышления в развитии и существовании всей цивилизации, ученые обращаются к вопросам формирования общего планетарного экологического мышления носителем которого станет человечество как всеобщий познающий и деятельный субъект.

Экологизация мышления является новой высшей ступенью духовного развития социума, перспективной ступенью трансформации мировоззрения индивида. Экологические отношения в обществе приобретают характер социально-экологических. Возникает своеобразная экосистема с индексом социума и степенью гуманизма.

Человек всегда свободен по определению. Но свобода – это осознанная необходимость. Поэтому в нем заложено стремление к большой свободе, а в социуме это возможно лишь через решение глобальных проблем. Таким образом, экогуманизм становится духовным гарантом и коммуникатором индивидов в социуме.

Список использованных источников

1. *Биоэтика: проблемы, трудности, перспективы (материалы "круглого стола") // Вопросы философии.* – 1992. – № 10. – С. 3-28. 2. *Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере // Научная мысль как планетарное явление.* – М., 1991. – С. 235. 3. *Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста.* – М.: Наука, 1988. 4. *Рейхенбах Г. Философия пространства и времени.* – М.: Прогресс, 1985. 5. *Хесле В. Философия и экология.* – М.: Изд. Фирма "Ками", 1994.

С. В. Савойська

ПРО КОМУНІКАТИВНУ ПОЛІТИКУ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Комунікативна (комунікаційна) політика (лат. *communico, communicatio* повідомлення, зв'язок) – діяльність держави, її інститутів, спрямована на формування та забезпечення процесів обміну соціально-політичною інформацією, необхідної для функціонування політичної системи, циркуляції цієї інформації між її інститутами, політичними та соціальними групами, елітами і масами. Комунікаційна політика, на думку Л. Угрин, може здійснюватися по вертикалі, коли вона надходить згори у вигляді законів, постанов, владних рішень та ін., і по горизонталі [5, с. 311] у вигляді діалогу і дискурсу на рівні влади, посадових осіб, що має місце у Верховній Раді при ухваленні законопроектів, програм тощо.

Комунікативна політика проводилася у життя на вертикальному рівні в СРСР, у добу правління екс-Президентів Л. Кучми і В. Януковича. За доби правління екс-Президентів – Л. Кравчука була більш успішною, В. Ющенко та нинішнього – П. Порошенка знаходиться переважно у стані стагнації та зберігання російськомовності на Півдні і Сході країни. Така мовна ситуація в освіті зберігається штучно, під виглядом комунікативної політики останнього. А розв'язувати україномовну проблему, на його думку, є не на часі. Горизонтальний рівень комунікаційної політики поєднує потоки інформації, котрі виробляє еліта і держава, з інформаційними потоками індивідів, громадян, груп, спільнот, їх потребами і пріоритетами [5, с. 312] у галузі освіти, ЗМІ, культури, церкви, періодичних видань, літератури, у сфері мовної політики та ін. Комунікативна політика тісно пов'язана з інформаційною політикою, маючи певні спільні функції – поширення політичних знань, ідей вплив на масову свідомість, формування громадянської думки. Комунікативною політикою у галузі інформації скористалися проросійськи налаштовані політики в Україні і Росія, яка у мешканців Півдня і Сходу України на основі російськомовної освіти сформувала російську ментальність та ідею. У цьому сенсі академік НАН України Сергій Іванович Пирожков має рацію, коли зазначає, що мова є чимось більшим, ніж просто засіб комунікації, формування та вербалізації думок, адже вона відіграє важливу роль в організації та функціонуванні людського суспільства [3].

Комунікативну політику у галузі освіти до 2012 року регулював закон «Про мови в Українській РСР», який завдяки своїй подвійній сутності не лише зберіг русифікацію на теренах сучасної України, а й утвердив комунікації російською мовою на її Півдні і Сході. Його основні засади, які стосувалися освіти, було автоматично перенесено у Конституцію України, яка гарантує отримати освіту для усіх бажаючих російською мовою, чим гальмує поширення комунікацій українською мовою у зросійщених регіонах України. На цій основі формувалася комунікативна політика экс-Президента Л. Кучми, який повернув освітній вектор розвитку із заходу на схід, що деструктивним чином відобразилося на книжковій продукції та періодиці, яка практично до анексії Росією АР Крим та російської війни на Сході України масово, безконтрольно та безперешкодно завозилася із Росії в Україну. На Півдні і Сході України освітній процес у навчальних закладах часто здійснювався, за браком українськомовної літератури, або вона була та не видавалася читачам, російською мовою. Негативною у цьому сенсі була також роль закону «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», який створив основу для поширення комунікацій, зокрема і в освіті російською мовою. Його деструктивна політика була спрямована на запровадження в освітній галузі на місцевому рівні, порушуючи Конституцію України, російську мову у якості регіональної. Така комунікативна політика проросійськи налаштованих політиків спровокувала мовно-політичні конфлікти («парад мовних суверенітетів»), які розкололи українську спільноту за мовно-політичною ознакою. У таких умовах та на такій основі було ухвалено закон «Про засади державної мовної політики», який зберіг статус російської мови як регіональної у вісьми областях України, заморозив мовно-політичний конфлікт та створив базу для подальшого російщення українців. Виходом із такої ситуації П. Гриценко вбачає у налагодженні тісного діалогу наукової спільноти і влади, внесенні змін до мовного законодавства, підвищенні рівня конструктивності громадського руху за якнайширше утвердження української мови як державної [3].

Такий підхід до здійснення мовної політики створює перепони для взаєморозуміння та єднання усіх мешканців країни. Якщо у мовній політиці, що здійснювалася в освітній галузі, на початку 1990-х рр. певні зміни відбулися, то в інформаційній мало що змінилося. Така ерозія українського комунікативного середовища на Півдні і Сході України відбувається, на думку Л. Нагорної, внаслідок посилення інформаційного тиску Росії [4, с. 288]. На підводні камені в інформаційній політиці вказала активістка київського осередку Громадянського руху «Відсіч» Катерина Чепура. Вона звернула увагу на порушення деякими телеканалами законодавства України, які формують свідомість українців на фільмах російського виробництва, на що не звертає увагу дирекція Національної ради із питань телебачення та радіомовлення [3].

Разом із тим, вільне використання російської мови та інших мов меншин (про регіональну мову у Конституції України нічого не зазначено) не означає, що їх можна використовувати замість державної мови. І цього, на думку багатьох науковців, зокрема П. Кононенка, має бути достатньо, аби українська мова як державна використовувалася скрізь і всюди (винятки можуть бути, на їх переконання, лише для іноземних громадян). Щоб удосконалити освітній процес набування знань, було ухвалено закон «Про вищу освіту», що виконує дві функції: одна координує функціонування та розвиток вищої освіти, інша регулює мовні проблеми, що є завданням мовного закону. Але оскільки такий закон важко провести через Верховну Раду, то функцію мовного закону виконує закон «Про вищу освіту». Це «вдала» комунікативна політика, яка дає змогу приховати усе, що не має бути побаченим і почутим. Жодній до цього часу українській владі не вдавалося так «майстерно здійснювати» мовну політику як нинішній. Приміром, положення про те, що «вищий навчальний заклад має право створювати можливість для вивчення мов національних меншин в обсязі, що дає змогу проводити професійну діяльність у вибраній галузі з викорис-

танням цієї мови» (Стаття 48, положення 4) [1], яке перенесено, по суті, із законів Н.Шуфрича, О.Єфремова, О. Мороза, С. Гриневецького, П. Симоненка та ін. у закон «Про вищу освіту», при іншій владі не могло бути реалізовано, бо не сприймалося, засуджувалося і гальмувалося національно-демократичними політичними силами як таке, яке суперечить Конституції України. Щоб побачити багато схожого та упевнитися у зазначеному, візьмо цитату із закону «Про мови в Україні», який розробили Олександр Єфремов, Сергій Гриневецький та Петро Симоненко, яка свідчить, що у «приватних навчальних закладах пропонується надати право вибору мови навчання власникам відповідного закладу» [2].

Отже, комунікативна політика у сучасній Україні у галузі освіти є не зовсім прогнозованою, оскільки окремі громадяни, які мешкають у південних і східних областях, змушені часто навчатися, за браком україномовних, у російськомовних навчальних закладах та користуватися російськомовним медіа контентом через невеликий відсоток існування україномовних засобів масової інформації. На такій деструктивній комунікативній політиці протягом усіх років незалежності формувалася антиукраїнська та антинаціональна свідомість молодого покоління українців, зокрема й на базі навчальних закладів А. Р. Крим та Донбасу, яких тут українською мовою була незначна кількість. Це негативно відбилося на соборності країни, патріотичності місцевих мешканців і влади Криму та Донбасу, які не мали національно-культурного імунітету проти їх захоплення Росією. Однак такій теоретичній перспективі, на думку вітчизняних науковців, зокрема О.Майбороди і М. Панчука, суттєво перешкоджає ідеологізація і політизація мовно-політичної проблеми. Кожна із таких ідеологій у сучасній Україні стає частиною політичної платформи конкуруючих сил. І як наслідок, мовне питання відверто використовується політиками в боротьбі за голоси виборців. На думку французького соціолога і психолога Сержа Московічі, люди вважають, що вони усі рішення приймають самостійно, а насправді вони не усвідомлюють, що стали об'єктом впливу або навіювання.

Список використаних джерел

1. Закон України № 156-19 «Про засади державної регіональної політики». – 05. 02. 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
2. Законопроект № 1015-3 «Про мови в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2010/09/07/26430>.
3. Круглий стіл «Мовна ситуація в Україні: оцінки стану та моделі змін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/Photos/movna-sytuacija-v-ukrajini-18-02-2016.pdf>.
4. Нагорна Л. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. – К.: Світотгляд, 2005. – 273 с.
5. Угрин Л. Комунікаційна політика // Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. – Львів: «Новий Світ-2000», 2014. – 779 с.

Г. М. Сагач

СТАНОВЛЕНИЕ НЕОРИТОРИКИ КОРДОЦЕНТРИЗМА КАК СОЦИАЛЬНОЙ РИТОРИКИ ДЕЙСТВИЯ И ВЗАИМОПОНИМАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕЁ РАЗВИТИЯ

В условиях экономической, политической, социальной нестабильности, радикальной социокультурной трансформации общества возникает потребность в новой концепции социально-педагогической работы, в разработке новых подходов к социальной поддержке детей и молодёжи, которые находятся в особенно сложных и чрезвычайных условиях, в частности, детей-сирот и детей-инвалидов. Они нуждаются в гармоничной интеграции в общество, формировании особых социальных навыков, социальной позиции, иммунитета к негативам современности.

Педагогика отношений в обществе, социально-педагогическая служба – базовая интегративная основа в системе служб социальной помощи населению, кото-

рая содействует своевременной диагностике, помогает выявлять и педагогически целесообразно влиять на отношения в социуме, развитие различных инициатив, формирование ценностных ориентаций личности, её отношение к себе, своему духовно-нравственному и физическому здоровью, к окружающей среде (Л.Г.Коваль, И.Д. Зверева, А.П.Капская).

В содержание социально-педагогической работы с детьми-сиротами, детьми-инвалидами и семьями входит социально-педагогическая профилактика, социальное обслуживание (социально-педагогический патронаж семьи), социально-психологическая реабилитация.

Актуализируется волонтерская помощь, социальная взаимопомощь, работа по месту проживания, создание условий защищенности и приобщения таких людей к сокровищам культуры, что благоприятствует формированию их социокультурного опыта [1, с.17].

Неориторика кордоцентризма, как социальная риторика действия и взаимопонимания, синтеза монадности и соборности, развивается на концептуальных принципах ноосферного образования, как синтез веры и знания, освященного знания, истины и убеждения, личности и общества, риторики и всех гуманитарных наук мыслительно-речевого и коммуникативного спектра, как синтез науки и искусства, рационального и иррационального («магического»). Ещё Демокрит признавал, что слово может больше убеждать, чем золото.

Возрождение риторики в XXI в. как кордоцентрической социальной риторики связано с развитием социальной педагогики, вызовами в социокультурной сфере, христианской культурой сердца, ценностями веры, надежды, любви, возвеличенными гомилетическими трудами святого апостола Павла, святого Августина в сочинении «Христианская доктрина», где фактически заложены основы христианской риторики. Светские науки тривиума и квадривиума Средневековья закрепили высокую общественную роль риторики, и триумф риторики возник в эпоху Возрождения с актуализацией античного идеала человека, развития гармонической личности [2].

Антириторическим взглядам Декарта, Спинозы, Локка, Канта противостояли научные взгляды Паскаля, который увидел огромные возможности риторики, принял античную традицию, заложил основы будущей школы неориторики, в частности, бельгийской, американской школ неориторики XX ст. Европейские школы неориторики активно развиваются в XX-XXI вв. благодаря появлению новых типов коммуникации, новых типов демократии, новых достижений теории и практики национальных риторических школ в России, Белоруссии, Украине, Франции, Германии, Чехии, Польше и др. странах.

Величайшие умы античности разработали фундаментальную основу будущей неориторики XX-XXI вв., когда человек стремился к полному овладению миром через логос, в котором мысль и слово находились в гармоническом единстве, а риторика давала образец алгоритма мысле-речевой деятельности.

Современная философия образования признала существенную роль социальной педагогики, риторики в теории познания, логики, философии права, когда активизируется внедрение риторики в систему гуманитарного образования, т.к. общество ощущает дефицит сильных языковых личностей, эффективных риторических личностей, мудрых лидеров общества, речевые поступки которых помогают изменить мир к лучшему. Социальный педагог в наше время особенно востребован для накопления сил добра, укрепления уз солидарности [3, с.568], ибо его профессиональная деятельность имеет всеобъемлющее содержание: помощь детям, молодёжи, нуждающимся в социализации и адаптации к изменяющимся условиям жизни; социально-педагогическая поддержка молодых семей; организация досуга различных категорий населения; социально-педагогический патронаж одарённых детей; поддержка лиц с различными социальными и физическими аномалиями.

Г.В. Локарева определяет основные характеристики профессионального общения социального педагога: интеллект, товарищество, эмоциональная стойкость, доминантность, сдержанность-экспрессия, высокая нормативность поведения, смелость, чуткость, доверчивость, практичность, развитое воображение, дипломатичность, уверенность в себе, рационализм, неконформизм, самоконтроль, расслабленность-напряжённость, адекватность самооценки, стрессовостойкость, эмпатийность [4,с.31].

Европейское видение нового времени базируется на идеях ноосферного образования информационного общества в интеграции наук, возрастании роли речевого взаимодействия в социальной интеракции на принципах кордоцентризма с приматом духовно-нравственного над материально-рационалистическими подходами развития личности, когда актуализируется знание, ведущее ко спасению[5].

Демократия привела к развитию социальной педагогики, риторики, интенсификации массовых речевых действий общества, к демонополизации трибуны, диалогичности, полилогу, консенсусу, стремлению к согласию, что актуализирует развитие неориторики славянских христианских стран с ментальностью кордоцентризма и приматом духовной любви, ибо знает не тот, кто мыслит, а тот, кто любит (Платон).

Незрелая демократия, десакрализация знания и греховность человека порождают патологические рецидивы проявления негативных риторических поступков, манипулятивной черной риторики с целью получения выгоды, а не поиска истины в концепции соучастия, соборности.

Неориторика XXI в. базируется на интеграции классической и инновационной риторической модели мысле-речевой деятельности на основе общечеловеческих и христианских ценностей: описание алгоритма идеоречевой деятельности от аргументативных структур, организующих мысль, до речевого наполнения этих структур; выявление направлений аргументативной стратегии в соответствии с инвенцией говорящего; выработка правил речевого поведения оратора в определенных условиях коммуникации; риторический анализ конкретного употребления языка конкретным оратором; создание методов повышения эффективности речевой коммуникации в области образования, воспитания, пропаганды, машинных технологий, усложняющейся и востребованной социальной работы, различных сфер коммуникаций с Интернет-зависимыми детьми, людьми преклонного возраста, сиротами, инвалидами, заключенными и др.

Актуализируется роль реального и идеального коммуниканта-гуманитария, осмысление его идеального образа в речевом общении на уровне: Бог – личность – общество – судьба человечества[6]. Ярким примером синтеза наук в научном творчестве известного украинского философа, академика НАН Украины, лауреата Национальной премии Тараса Шевченко является имя Сергея Борисовича Крымского, который о своём восхождении к Небу сказал так: «... я «философ переходного периода», вряд ли можно найти другого такого философа. Я все время в своей деятельности от чего-то решительно отказывался кроме самой этой деятельности. Я начинал как правоверный гегельянец, жил этим Гегелем. Потом я преодолел в себе гегельянство и оценил Рассела... Я занимался философией и отказался от неё по идеологическим соображениям, стал заниматься математикой. Я занимался логикой, потом математической логикой, потом отказался и от этого, занялся культурой и чем-то, что ближе к религии... В конечном счете, я пришел к христианским ценностям» [7].

Неориторика кордоцентризма на принципах ноосферного образования, акме-синергетического подхода футоросинергетики, через актуализацию социальной педагогики дает шанс обществу не только как двигатель, но и как условие прогресса, как великое творение Духа в становлении цивилизационных ценностей софийности и соборности, в интеллектуализации цивилизации, в действии критериев

надежности, достаточности, пользы [8, с.185]. Человеку остаётся сделать осознанный выбор на пути к Храму.

Формализацию риторических поступков в социокультурной сфере, слабый уровень риторической культуры личности и общества поможет преодолеть ноосферная педагогика, социальная педагогика, гомилетика, риторика кордоцентризма через компетентностно-деятельностный подход к организации сотрудничества субъектов социальной коммуникации (социальных педагогов, богословов и др.) на базе развития философии, методологии образования, синергетики, аксиологии, акмеологии, психолого-педагогических теорий, герменевтики, культурологии, методики обучения риторике, педагогической инноватики, технологизации риторического образования с позиций ноосферного мышления, природосоответственных и здоровьесберегающих стратегий, ноотехнологизации образовательной отрасли [9, с.518], ноосферного образования [10].

Социальный педагог выполняет основные действенные функции: воспитательную, прогностическую, диагностическую, профилактическую, социально-терапевтическую, охранно-защитную, организаторскую, организационно-коммуникативную, аналитико-исследовательскую [11, с.15].

Синергетическая парадигма компетентностно-деятельностного риторического поступка включает аксиологические и акмеологические аспекты, формирует способность гуманитария-оратора к самоорганизации «акме»-человека самообучению, саморазвитию, самоусовершенствованию на уровне философии сердца Григория Сковороды, Памфила Юркевича, учит мыслить нелинейно (синергетические проявления), учит динамизму, действиям с ценностно-ориентированным применением знаний и норм относительно конкретной профессиональной, социальной, житейской ситуации (аксиологические основы), учит быть конкурентными на рынке труда, достигая высшей точки своего акме-развития (акмеологические основы) [12, с.398-399].

Модель агрессивного соперничества с партнёрами замещается моделью психологической поддержки, помощью в решении житейских, психологических проблем, профессиональной программой реабилитации, соревнования, партнерства, согласия, разумного компромисса, альтернативой спору, предлагая свидетельство об истине.

Синергетическая парадигма обеспечивает разнообразие моделей, ситуаций социальной, духовно-нравственной, творческой деятельности, в частности, социальных работников и богословов, укрепляющих солидарное социальное согласие, как инструмент государственной безопасности в условиях глобальных вызовов XXI в. Функциями компетентностно-деятельностного речевого поступка неориторики Любви выступают такие: эмоционально-ценностная, эмпатийная (когнитивная, эмоциональная, поведенческие уровни общения), перцептивная, когнитивно-компетентностная, операционально-мотивационная, коммуникативная, интерактивная, плюральная, сингулярная, эдукативная, организационно-деятельностная, гедонистически-развлекательная, духовно-нравственно исцеляющая [13].

Кордоцентризм, христианское милосердие, братская помощь ближнему – духовное знамя последних времен, вдохновляющее на поиски новых социальных технологий, воспитание культуры сердца личности, общества, человечества – как высокая перспектива дальнейшего освоения мира духовно-теоретически, духовно-практически, материально-практически, дальнейших исследований теоретико-прикладных аспектов неориторики Любви, где творчество гармонической духовной личности противостоит хаосу, бездне, смерти. Как известно, христианка и подвижница социальной работы святая Мать Тереза свое служение ближним назвала Орденом Милосердия, из личных вещей имела два платья-сари, тетрадь для записей и в Вечность вошла жертвенной любовью к обездоленным людям, добрыми делами и с именем Иисуса Христа на устах.

Христоцентризм, Отчизноцентризм, человекоцентризм, кордоцентризм, логоцентризм гармонической личности формируют благословенную логосферу гражданского общества, человечества с приоритетом счастливой духовно-нравственной личности, творчески и соборно созидающей благодатную ноосферу планеты Земля: «Послушанием истине чрез Духа очистивши души ваши к нелицемерному братолюбию, постоянно любите друг друга от чистого сердца...» (1. Пет.1:22).

Список использованных источников

1.Иванова І. Соціально-педагогічна робота з дітьми інвалідами в системі соціальних служб для молоді. Автореферат кандидатської дисертації. Київ 1998. С. 17. 2.Безменова Н. Очерки по теории и истории риторики. Москва 1991. – 215 с. 3.Смысл жизни. Антология. Выпуск II. Москва 1994. С.568. 4.Локарева Г. Теоретичні та методичні засади застосування художньо-естетичної інформації у підготовці соціального педагога до професійного спілкування. Автореферат докторської дисертації. Київ 2005. С.31. 5.Socialna a duchovna revue/ - Rocnik VII / 2016. 6.Токарова А. Socialna praca a kolektiv. Presov 2009. 7.Крымский С. Наш разговор длиной в жизнь. Киев 2012. – 436 с. 8.Крымский С. Запиту філософських смислів. Київ 2003. С.185. 9.Шуляр В. Сучасний урок української літератури Миколаїв 2014. – с.518. 10.Ноосферная школа. Концепция/ Маслова, Н., Кожевникова, В.,Куликова, Н. и др. – Москва 2010. – 100 с. 11.Мицик Л. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти. Автореферат докторської дисертації. Київ. 1997. с.15. 12.Шуляр В. Сучасний урок української літератури Миколаїв 2014. – 518 с. ISBN.978-617-534-272-5. с.398-399. 13.Зверева І. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика. Київ 1998. 333 с.

Т. П. Сагановська

ФІЛОСОФСЬКОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ КЛАСИЧНОЇ ТЕОРІЇ НЕНАСИЛЛЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Ненасильницькі етичні теорії і практики мали значний вплив на формування сучасної теорії освіти, оскільки поряд із основною її складовою – навчання та виховання – важливе місце в ній посіли ідеї гуманізації та людиноцентризму, впроваджені в освітній процес. Саме педагогічні концепції представників класичної теорії ненасилля (Л. Толстой, М. Ганді, М. Кінг) є тим фундаментом, який заклав основи сучасної теорії ненасилля як необхідної складової освітнього процесу.

У науковій літературі освітологічні ідеї авторів ненасильницьких етичних вчень досліджувалися або у контексті історії педагогіки, або у контексті вивчення етико-політичних практик ненасилля (А. А. Гусейнов, А. В. Конухова, О. С. Панарін та ін.). Зокрема, значну увагу приділено педагогічним ідеям Л. М. Толстого. Вони отримали висвітлення у книгах з історії освіти і педагогічної думки К. Брешковської [4], М. Дудіної [5], Е. Кросбі [8]. Освітологічна спадщина М. Ганді та М. Л. Кінга в науковій літературі також достатньо широко досліджена такими авторами як Ш. Амонашвілі [1], Т. Балутіна [2], Д. Белухін [3], А. Козлова [7] та ін.

Проте аналіз вказаних джерел вказує на відсутність комплексного дослідження ідей представників класичної теорії ненасилля та їх впливу на сучасну теорію освіти. Тому метою даної доповіді є висвітлення педагогічних концепцій Л. М. Толстого, М. Ганді та М. Л. Кінга як методології сучасної освіти.

Фундамент педагогіки ненасилля заклав Л. М. Толстой, який, критикуючи сучасний йому стан освіти через надмірну авторитарність, приходив до висновку, що виховання саме по собі насильницьке (виховання має своєю основою примус і покарання), а освіта в ідеалі – ненасильницька. Толстой чітко «розділяє освіту і виховання, а також теоретичне (неживе) знання і знання, набуте через конкретний досвід і необхідне для практичного життя» [10, с. 12].

Одна з найважливіших рис його системи – це ціннісний, аксіологічний підхід в освіті. Людина є найвищою цінністю, тому на вершину всього Л.Толстой ставить

її свободу (повну, але не надмірну), а також любов до неї. Так, дослідниця його спадщини М. Дудіна підкреслює: «З гуманізмом в освіті він пов'язував надії на розв'язання проблеми звільнення особистості і суспільства. Це ідея вільного виховання, яку він розробляв усе життя. Нехай не ним першим вона була висловлена в світовій педагогіці, – Толстой вирішував її по-своєму» [5, с.231].

На думку філософа, освіта без примусу допомагає проявлятися творчому потенціалу дитини. «Толстой вимагає, аби на учнів дивилися як на розумних і мислячих істот, які здатні самі зрозуміти необхідність порядку і які не сприймають насильницьке втручання, чуже для їхнього досвіду», – підкреслює Е.Кросбі [8, с.6]. Так, мислитель упевнений, що будь-яка дитина обдарована, потрібно лише вчасно побачити і розвивати її творче начало. Саме через творчість відбувається розвиток і саморозвиток людини. Звідси випливає найважливіший сенс етики Л. Толстого і етики ненасилля загалом – «у створенні себе людиною, в ідеї самовдосконалення» [5, с. 223]. Оскільки, перестаючи відповідати злом на зло, людина розвиває в собі відчуття любові, прагнення до більшої духовності та до збереження найкращих якостей і цінностей.

Не дивно, що не тільки філософські, а й педагогічні традиції Л. Толстого продовжує М. Ганді, відкриваючи школу, названу на честь мислителя «фермою Толстого», де виховує дітей, готуючи їх до використання ненасильницьких принципів на практиці і для соціального служіння.

Індійський мислитель, як і Л. Толстой, критикуючи сучасний йому стан освіти, вважає освіту не самоціллю та шляхом до накопичення знань, а засобом, який має зробити людину морально вихованою, вольовою і сильною. Перш за все, підкреслює мислитель, необхідно зацікавити дитину, а не примусити заставити щось виконувати. Особливу увагу потрібно приділити формуванню характеру учнів. Так, М. Ганді вважав, що «освіта – це тільки інструмент, і його цінність у можливості служити якомога більшій кількості людей; насамперед увагу потрібно приділяти формуванню характеру, що, за своєю суттю є початковою освітою, релігійне, тобто етичне виховання – одне з найголовніших завдань сім'ї і школи» [9, с. 9]. Саме релігійно-етичні норми, на думку мислителя, допомагають виховати моральну особистість. Крім того, М. Ганді вважає, що педагогу необхідно усвідомити, що будь-яка риса особистості, можливо, ще або не сформувалася в дитини, або не проявляється в ній постійно, тобто не характеризувати учня зразу негативно. Така позиція допомагає з любов'ю і терпінням ставитися до учнів [3, с. 166].

Ще однією рисою педагогічної системи М. Ганді є його твердження про те, що школа має бути максимально наближеною до умов життя країни і змінити свій вектор зі «школи навчання» на «школу дії». Тобто навчання і виховання у школі мають бути спрямовані ще й на оволодіння конкретними практичними навичками і вміння використовувати їх на благо суспільства.

Особливе місце у формуванні основ етики ненасилля посідають ідеї американського проповідника М.Л.Кінга. У своїй праці «Паломництво до ненасилля» він демонструє власний шлях до розуміння соціально-етичного ідеалу. Щоправда, Кінг менш ґрунтовно звертається до аналізу педагогічних особливостей впровадження принципу ненасилля, ставлячи акцент на етико-політичній його складовій. Проте серед його роздумів містяться цікаві ідеї щодо самовиховання та самовдосконалення. Також центральною ідеєю ненасилля у Кінга виступає принцип агапе – незацікавленої любові. Це любов, де індивід знаходить добро не для себе, а для ближнього. «Якщо я відповідаю на ненависть еквівалентною ненавистю, я не роблю нічого, крім посилення розколу в зруйнованій спільноті. Я можу закрити пролом у зруйнованій спільноті тільки зустрічаючи ненависть любов'ю. Якщо я зустріну ненависть ненавистю, я перестаю бути особистістю, тому що особистість може бути повною лише в контексті спільноти... Всі люди – брати. Якщо нашкодиш мені, нашкодиш і собі», – наголошує Кінг [6, с.179].

Таким чином, представники класичної теорії ненасилля своїми поглядами на освітній процес істотно вплинули на формування сучасної теорії освіти, привносячи в неї такі основні ідеї: 1) освіта повинна стати аксіологічно орієнтованою, де основною цінністю має бути людина; 2) ідея вільного виховання особистості, де центральною є її свобода; 3) сприяння формуванню творчого потенціалу особистості, її самовихованню та самовдосконаленню; 4) наголошення на пріоритеті методів зацікавлення, а не примусу в освіті; 5) вплив на формування характеру особистості через етично-моральне виховання; 6) спрямованість освіти на оволодіння конкретними практичними навичками.

Центральною ж ідеєю, на нашу думку, виступає ідея любові – агапе, на якій наголошує М. Кінг і застосування якої стане каталізатором впровадження вищеперахованих ідей. Поєднання таких простих методів, принципів і підходів робить педагогіку ненасилля досі актуальною й ефективною.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш. А. *Размышления о гуманной педагогике* / Ш. А. Амонашвили. – М.: Издательский Дом Ш. Амонашвили, 1995. – 496 с. 2. Балутина Т. А., Вольфовская Е. Г., Никольская С. А. *Содержание образования в педагогике ненасилия // Методы, приемы и технологии в педагогике ненасилия: сб. науч. ст. и материалов 20-й Всерос. науч.-практ. конф. по пробл. педагогики ненасилия, Санкт-Петербург, 21 апр. 1999 / Ред. Гаврилова М. С. и др. – СПб.: Образование-Культура, 1999. – 290 с.* 3. Белухин Д. А. *Личностно ориентированная педагогика* / Д. А. Белухин. – М.: [МПСИ], 2005. – 448 с. 4. Брежковская К. Ю. *Педагогика ненасилия. Яснополянская школа Л. Н. Толстого [Электронный ресурс]* / К. Ю. Брежковская. – Режим доступа до ресурсу: <http://home.tula.net/ltolstoy/165.html>. 5. Дудина М. Н. *Педагогика: Долгий путь к гуманистической этике* / М. Н. Дудина. – Екатеринбург: Наука, 1998. – 321 с. 6. Кинг М. Л. *Паломничество к ненасилию* / М. Л. Кинг // *Ненасилие: Философия, этика, политика* / А. А. Гусейнов, В. С. Степин, Ж. Госс и др., отв. ред. А. А. Гусейнов. – М.: Наука, 1993. – С. 175-187. 7. Козлова А. Г. *За педагогикой ненасилия – будущее* / А. Г. Козлова. – СПб., 1996. – 185 с. 8. Кросби Э. Л. *Л. Н. Толстой как школьный учитель: перев. с англ.* / Э. Л. Кросби. – М.: Типо-литогр. т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1908. – 79 с. 9. *Махатма Ганди: [Сб. трудов]* / М. Ганди; авт. предисл. В. А. Василенко. Сост. В. А. Василенко. – М.: Изд. дом Ш. Амонашвили, 1998. – 220 с. 10. Толстой Л. Н. *Воспитание в свободе* / Л. Н. Толстой. – М.: Карануз: Творческий центр «Сфера», 2005. – 239 с.

S. T. Safarova

POLICY FOR TEXTBOOKS IN AZERBAIJAN IN 2001-2011

Dynamic and successful development in the first years of XXI century were accompanied by increased governmental care for progress of social sphere, significant growth of attention towards it, as well as of resources allocated in this sphere. At this stage Azerbaijan became one of the most stable governments in the political perspective not only in the region, but also in Europe. The growth of our country's economic power promote the significant increase of investments in education.

The years of independence in Azerbaijan are characterized as a period of implementation of significant reforms in the field of general education. Most importantly, refusal from Cyrillic alphabet, which was used in written communication for 70 years, brought about the translation into Latin alphabet.

The big change that took place in education but had an impact on the entire society consisted in replacing Cyrillic with the Latin alphabet in 1991.

Just before the political and economic transformation, Russian language constituted ca 18% of the language of education. But since 1988 the use of Russian has continually been decreasing. In the past, knowledge of Russian guaranteed access to latest research reports and literature. After the reformation, they were suddenly forced to create a scientific library of their own, and for a long time the researchers and scientists have not been able to keep up with professional literature in many fields. And besides, some researchers, focused on improving their Russian, did not know any language of Western Europe. Other problems of our educators had to face after independence include, inter alia, com-

puter illiteracy and the necessity of importing of even the most basic school materials.

On June 15, 1999 the President of Azerbaijan Republic approved the Program of reforming the education system of our country. The Program envisages the implementation of reforms in three stages.

The first stage was called preparatory and covered the year 1999. The first phase covering 1992-1998 was increasingly accompanied by difficulties associated with the introduction of alphabet based on Latin script and overcoming the absence of the system that resulted from the political upheavals of that time. Despite of the decision to move the country to the Latin alphabet from 1991, the activity in this direction was initiated systematically only in general education schools. Besides the transition of written communication into Latin script was completed only in accordance with the order of Haydar Aliyev issued in 2000.

The second stage in the preparation of textbooks was characterized by implementation of large-scale measures aimed at development of training plans and programs, updating of the content of textbooks and other educational materials, preparation and publication of the new generation of textbooks meeting modern standards. Development and publication of a new generation of national textbooks on subjects such as physics, mathematics, chemistry and biology be considered as the most important innovation of the 2nd stage of textbook reform.

During this period, network of general education schools, the main core of education, continued its development, national standards and basic plans of general education were worked out and implemented, and considerable work was done to update the general education on the basis of national and universal values.

The transition to new curriculum finally completed in the 2002/2003 years academic year. It was the first step towards updating the content of general secondary education. A phased publication of textbooks also for the V-VII grades of secondary schools began since 2003, with government funding.

In 2005, a draft of the document Policy for textbooks in the general education system was developed with involvement of non-governmental organizations, which was approved by the Ministry of Education on January 23, 2006 after consultation with the Azerbaijan Republic Cabinet of Ministers. This document reflected the basic principles of policy regarding textbooks, requirements regarding the content and language of textbooks, as well as issues such as the Council for Evaluation of Textbooks, creation, approval and publication of new textbooks to students, fund of textbooks, online tutorials, functions of the Ministry of Education in implementing the textbook policy, responsibilities of the authorities of education and general education schools. One major innovation was that the new textbooks were approved by the Ministry of Education only after passing expertise and were positively assessed by the Council for Evaluation of Textbooks. In accordance with the textbook policy in the system of general education, the Ministry of Education approved also the Regulations about the Council for Evaluation of Textbooks, criteria for evaluation of textbooks, sequence of developing new textbooks, as well as the Technology and Hygienic standards of Textbooks.

Undoubtedly, achievement of positive results at any stage of education depends directly on how optimally the content of education is defined at this level. The main factors in refinement of tasks related to the content of education have always been the public demand and future development of society. In this sense, the set of textbooks prepared in accordance with the new textbook policy was of great importance to parents. If in the past the parents participated in the study of their children in conformity with their ideas and skills, now their participation in the process became more consistent and targeted.

Introduction of the set of textbooks based on the curriculum was to commence since the 2008/2009 academic year in the 1st grade schools. 13 textbooks, 17 teachers guides, 21 student workbooks were to be prepared. Under the new rules, textbooks and teachers guides were to be published via public funds and transferred to schools and workbooks-

printed via publishing house funds and enter the market.

In the years 2003-2011, 400 textbooks were processed in the general education on the basis of national moral values and meeting modern demands of content. It is also important to underline that over 40 million copies of textbooks were published at this stage.

Certainly, after the adoption of the Document «Policy of Textbooks» in 2005, and «Law on Education» in 2009 give to chance to improve and modernize education sphere and educational printings.

References

1. Məmmədova M. Zeynalov M. *Azərbaycan təhsili müstəqillik illərində*. Bakı: «Çaşıoğlu» 2003, 368 s.
2. Misir Mərdanov. *Azərbaycan Təhsil Tarixi*. Bakı, «Təhsil» nəşriyyatı, 2011, 672 s.
3. Maria Mendel. *Education at the Junction of Culture*. Gdansk, 2008, 151 p. 119.

Н. П. Сивачук

ФОЛЬКЛОР У ЗМІСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Академік М. Жулинський у промові на V Міжнародному конгресі українців сказав: «Духовне знекровлення світової цивілізації очевидне. Національні культури, як системи цінностей, видозмінюються відповідно до умов глобалізації, внаслідок чого розвиваються кореневі системи культурних конфігурацій», а «запровадження нової ідеології світового розвитку й нової форми соціальної організації – глобального корпоративізму – веде до глобального технотронного закабалення людської особистості і «виведення» її з органічної для її саморозвитку й самоздійснення національної системи цінностей» [1, с. 6 – 7].

За умов транснаціоналізації культур сформувалася думка, що фольклор – це продукт минулих епох, який не вписується в модель єдиного типу світової монокультури масового вжитку. Однак «будь-який поділ культури на давню й сучасну показує величезне значення саме давньої, бо сучасну, з огляду не лише на досить короткий час її існування, а й на її досягнення можна прирівняти до листя того дерева, стовбурами та гілками якого є давня культура» [7, с. 17]. Фольклорна підготовка майбутнього вчителя-філолога посідає одне з чільних місць, оскільки є серцевиною національного виховання і першою сходинкою до осмислення філологічного древа пізнання.

Актуальність досліджуваної проблеми підтверджується працями видатних діячів української культури, учених, які розглядали роль фольклору у формуванні особистості, а саме: Г.Ващенко, О.Верходуба, О.Вишневського, М.Грушевського, І.Дзюби, М.Дмитренка, О.Довженка, В.Поточного, М.Рильського, С.Русової, В.Сухомлинського, К.Ушинського, С.Шелухіна, О.Шлемкевича. Сюди можемо залучити імена сучасних учених, які досліджують проблеми змісту та методів вивчення фольклору. Це – М.Вовк, М.Дмитренко, Л.Дунаєвська, Т.Колотило, В.Коротєєва-Камінська, С.Крамська, С.Росовецький, О.Семенов, А.Сторожук, Й.Федас, Н.Шумада та ін.

Мета статті – розкрити проблеми фольклорної підготовки студентів-філологів до роботи в загальноосвітній школі відповідно запитів освіти XXI століття.

Одним з базових компонентів формули Нової української школи є «умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно». У зв'язку з цим, мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя української мови та літератури має неабияке значення.

Мотивування – раціональне пояснення суб'єктом причини дії за допомогою вказівки на соціально допустимі для нього і його референтної групи обставини, що спонукають до вибору даної дії. Мотивація є однією з форм усвідомлення справжніх мотивів поведінки людини [5, с. 237].

1. Як свідчать анкетування та усні опитування, у студентів склалася низка стереотипів стосовно рідної фольклорної традиції. Це – стереотипи вторинності, ме-

ншовартості, сільськості, вербальності, не перспективності та ін., які необхідно подолати упродовж вивчення всього курсу українського фольклору, починаючи з перших лекційних занять.

2. В Україні спостерігається тенденція до згасання усної народної творчості, відмирання автентичних пластів народної культури. Сучасні першокурсники-філологи знають 2 – 3 народних пісні або лише їх початок, тому важливо сформувати у них прагнення необхідності підвищити власний рівень фольклорної пам'яті. У зв'язку з цим, доцільно проінформувати їх про відомих народних співців, носіїв фольклорної традиції нації як, наприклад, Явдоха Зуїха, Ярина Мицик, Ганна Фіалко та ін., видатних патріотів, учених-фольклористів.

3. За умов глобалізації спостерігається збіднення мов. «Мова реагує на всі соціальні, національні деформації. Мова мстива: будь-яка наруга над нею призводить до духовної ущербності. Звуження сфери вжитку мови – це звуження зони духовності... Одноманіття для всіх суперечить кореневому началові людської природи – індивідуальності», – пише Павло Мовчан [3, с. 155]. Деформування мови відбувається вже на побутовому рівні. Так, наприклад, словом «шок» сьогодні у розмовній мові позначають всю гаму людських почуттів від любові до ненависті. Ми запропонували студентам знайти у фольклорних текстах відповідники до цього слова, і вони знайшли їх понад сто і осягнули, що народна мова, мова фольклору, закорінена в нашу історію, культуру, відкриває в Слові Життя.

4. Сучасні вчені прийшли до висновку, що людина схожа на книгу пам'яті, у якій пишуть відгуки всі, хто її оточує впродовж життя. В тому числі і вона сама. Але ці «тексти» не тільки формують її особистість, а й вкарбовуються в слова, що вихопились згряжа, поспіхом, спересердя. Цю істину мусить пам'ятати кожен, а надто майбутній учитель, у свідомості якого мусить закарбуватися стійке почуття відповідальності за мовленнєвий вчинок. Тому на заняттях з *фольклору* під час вивчення теми «Словесна магія українців. Замовляння» знайомимо студентів з *народною медициною* ладування, в основі якої слово, інформація. А на лекціях з *медичної підготовки, валеології* вони дізнаються про те, що український учений, доктор біологічних наук Зеновій Дмитрович Скрипнюк довів факт існування поряд із речовиною та енергією такого лікувального фактору як інформація, існування клітинної «мови» з розділами фонетика, морфологія, синтаксис. Вчений започаткував інформотерапію – розділ медицини, що вивчає інформацію про фізіологічні, біохімічні, біофізичні та паталогічні процеси в організмі людини; розділ медицини що розробляє методи лікувального впливу і практичного використання інформації [4]. У зв'язку з цим провідною ідеєю викладання українського фольклору є визнання кожним студентом необхідності самоосвіти, пізнання і засвоєння інформації про найновіші досягнення у різних галузях знань, використання їх з метою самовдосконалення.

5. XXI століття науковці назвали інформативним. Сучасне українське суспільство знаходиться під агресивним впливом чужого інформаційного простору, який руйнує мораль, спричиняє деструкцію фольклорної, історичної, генетичної пам'яті. З бурхливим потоком західної попсової культури в нашу мову увірвався чужинський вислів «Це ваші проблеми», натомість в українців справіку вважалося, що чужої біди не буває, а здатність загинути *за други своя* було ознакою шляхетності та духовного аристократизму. Щоб протистояти чужій інформаційній агресії, потрібно мати певні навички та знання, які може дати *сучасна психологія*. За таких умов виникає необхідність озброїти студентів інформацією про наукові доробки П. Бехтерева, П. Кастанеди, О. Клізовського, А. Менегетті, О. Павлова. Так Олександр Іванович Клізовський у праці «Основи світорозуміння нової епохи» пише: «Нова епоха висуває нові вимоги, які необхідно засвоїти, або доступ у Новий Світ буде закритим для того, хто думає попасти туди зі старим багажем» [2, с. 332]. У педагогіці XXI століття він пропонує «негайно перейти від виховання розвитку тіла до розвитку і виховання духу», оскільки лише в цьому вбачає спосіб спасіння людс-

тва, радить культивувати кожному психічну енергію любові, наповнювати нею свої слова, думки, вчинки і переконливо доводить, що «роздратування і гнів дуже шкодять людині, розвивають в її організмі згубну отруту, що нищить захисні сили організму, розладнує її нервову систему, затримує її духовний розвиток, створює їй багато ворогів і неприємностей...» [2, с. 576]. Про необхідність самоконтролю, що повинен стати основною ознакою цивілізованої людини XXI століття, пише *філософ* Соммер Даріо Салас, він вважає, що людству необхідно засвоїти ментальну гігієну, бо «той, хто не контролює себе, є таким же небезпечним, як людина зі зброєю, на яку у неї немає дозволу» [6, с. 453]. Особливо актуально це звучить у зв'язку з проблемами підготовки вчителя-філолога, становленням його, як мовної особистості, опануванням українського фольклору, народної педагогіки, усвідомленням своєї місії у контексті запитів сучасної школи та глобальних проблем XXI століття.

6. Майбутній учитель української мови та літератури повинен усвідомити важливість своєї місії транслятора народної культури та фольклору, відчутти відповідальність за збереження фольклорної пам'яті регіону. Тому так важливо залучати студентів до фольклорно-етнографічних експедицій, накопичення фоно-відеозаписів, власного наукового архіву, який стане в пригоді у педагогічній діяльності. Важливою складовою фольклорної підготовки майбутнього учителя української мови та літератури є аудіювання – прослуховування автентичних зразків народного мелосу. На практичних заняттях студент не повинен декламувати колядку чи пісню, а співати відповідно традиції.

Реформи вищої освіти України змінили нормативну базу і традиційну практику викладання, сьогодення вимагає створення такої програми з фольклору, нових форм і методів його викладання, які б відповідали європейським і враховували вітчизняний досвід.

Список використаних джерел

1. Жулинський М. Національні культури і проблеми глобалізації / М. Жулинський // Слово і час, 2002. – № 12. – С. 6–7. 2. Клизовский А. И. Основы миропонимания Новой Эпохи / А. Клизовский. – М. : ФАИР-Пресс, 2003. – 928 с. 3. Мовчан П. М. Мова – явище космічне : Ессе, літературно-критичні статті. – К. : Всеукр. Т-во «Просвіта», 1994. – 202 с. 4. Народне цілителство і ладування: від знахарства до сучасної інформотерапії // Матеріали науково-практичної конференції «Буття українців». – Київ, 2005. – С. 3. 5. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с. 6. Салас Дарио Соммер. Мораль XXI века. – М. : ООО Издательский дом «София», 2004. – 480 с. 7. Чмихов М. Від Яйця-райця до ідеї Спасителя : Монографія / М. Чмихов. – К. : Либідь, 2001. – 432 с.

М. А. Соснова

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасний стан суспільства відображає складні етапи внутрішніх перетворень світової інтеграції, характеризується необхідністю для кожної особистості не просто адаптуватися до умов нестабільної ситуації, а побудувати лінію власної поведінки, самовизначитись у соціокультурному середовищі. У цьому контексті перед системою освітнього середовища постають складні завдання формування студента як суб'єкта професійного самовизначення, усвідомлення ним себе як професіонала відповідно до сучасних умов розвитку суспільства. Це зумовлює необхідність здійснювати пошук нових шляхів розв'язання зазначеної проблеми, спираючись на значний теоретичний і практичний досвід формування професійної спрямованості особистості.

За умови формування високих морально-етичних принципів і переконань викладачів, дотримання органічної єдності світоглядної, спеціальної та соціально-гуманітарної підготовки; забезпечення цілісності навчального процесу, створення

бази для допрофесійної підготовки спеціалістів сприяє всебічному розвитку особистості в умовах неперервної сталої освіти.

У новому освітньому середовищі мають увімкнутися механізми саморозвитку педагога, а його діяльність набуває інноваційних ознак. Адже не виникає сумнівів, що будь-яка зміна середовища приводить до змін у людині – й навпаки. Саме тому вважаємо актуальним дослідження взаємодії розвитку професійної компетентності педагогів і формування інноваційного освітнього середовища навчального закладу.

Щоб це відбулося, маємо подбати про вдосконалення професійної майстерності і професійної компетентності викладача, теоретичне обґрунтування та практичне впровадження ідей інтеграції і технологізації педагогічного процесу, які є відображенням змін у професійно-кваліфікаційній структурі діяльності викладача.

Основна увага при застосуванні нових інформаційних технологій переноситься на студента, який активно вибудовує свій навчальний процес та має можливість обирати свою визначену траєкторію у розвинутому освітньому середовищі. Важливою функцією викладача-фасилітатора стає підтримка студента в його діяльності, сприяння успішному опануванню навчального матеріалу, правильне орієнтування в великому обсязі навчальної інформації, допомога у вирішенні проблемних завдань та засвоєнні різноманітної інформації.

Важко заперечити, що майбутнє за системою навчання, яке вкладається в схему «студент-мультимедійні технології-викладач», за якої викладач перетворюється на педагога-методолога, технолога, а студент стає активним учасником процесу навчання. Тобто, якщо в навчальному процесі, що виконується за схемою «студент-викладач-підручник», з'явиться новий елемент – комп'ютер, то зміст праці викладача суттєво зміниться: основним стане не передача знань, а організація самостійної пізнавальної діяльності студентів. Тобто величезний дидактичний потенціал використання інформаційних технологій навчання зможе бути розкритим лише за умов, якщо провідна роль у навчально-виховному процесі належатиме викладачу, а комп'ютер буде виступати не тільки потужним засобом, а й повною мірою третім партнером у педагогічній діяльності.

Ефективне використання комп'ютера в навчально-виховному процесі залежить від програмного забезпечення. Комп'ютер, як спосіб і засіб навчання застосовується у вищій школі багатопланово: як навчальний пристрій, як тренажер, який моделює пристрої різноманітних ситуацій, як засіб аудіо та візуальної наочності, як друкарня, для створення роздаткового матеріалу.

Сучасні методи навчання потребують відповідних засобів їх реалізації, саме тому обов'язковою складовою навчального середовища є сучасні інтерактивні засоби навчання (медіа-освіта, інтерактивна дошка). Використання їх у процесі навчання дозволяє значно підвищити рівень взаємодії між викладачем і студентом. Однак, педагогічно доцільним, дидактично обґрунтованим є застосування сучасних засобів навчання тільки тоді, коли викладач знає особливості засобу навчання, має навички управління цим засобом [1].

Необхідність впровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання зумовлена: переходом людства до інформаційного суспільства; державним і суспільним замовленням на підготовку висококваліфікованих фахівців; попитом на освічену та високоінтелектуальну еліту; суспільною вимогою гуманізації і демократизації навчальних закладів. Особистісно орієнтоване навчання реалізується шляхом побудови у процесі підготовки такого типу суб'єкт-суб'єктної взаємодії, в якій зусилля особистості мають основне значення. Максимальне залучення свідомості, емоцій і волі вихованця активізує його самосвідомість, самостійний пошук і реалізацію якісно нових способів поведінки [4, с. 15].

Отже, володіння комп'ютерно-орієнтованими технологіями навчання є необхідною умовою успішного навчання як у ВНЗ, так і для навчання впродовж життя, професійного розвитку та застосування можливостей використання ІКТ у навчальній та

професійній діяльності викладача в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Роберт И.В. *Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования* / И.В. Роберт. – М.: Школа–Пресс, 1994. – 254 с.
2. Коджаспірова Г.М. *Технічні засоби навчання і методика їх використання: Учеб. посібник для студ. вищ. навч. Закладів* / Г.М. Коджаспірова. – М.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 256 с.
3. Химинець В.В. *Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя: [текст]* / В.В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakinppro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.
4. Якиманська І.С. *Технологія особистісно-орієнтованого навчання в сучасній школі [текст]* / І.С. Якиманської. М. – 2000. – 176с.

Н. В. Стефіна

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО – РИТМІЧНОГО ЧУТТЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної теорії і практики музичного виховання учнів молодших класів є розвиток музичних здібностей. Будь – яка музика має певну ритмічну організацію, поза ритмом музика не існує. Вона не матиме змісту і буде являти собою лише набір звуків. Наявність музично – ритмічного чуття у дитини необхідна умова для сприймання музики і правильного її відтворення. Кожна дитина має власний потенціал, тому задіяти її можливості, відкрити для неї власні життєві сили, наповнити її відчуттям власної спроможності – важливе завдання педагога – музиканта. Проте вивчення сучасної масової практики роботи загальноосвітніх шкіл засвідчує, що розвитку музично – ритмічного чуття учнів молодших класів на уроках музичного мистецтва приділяється недостатньо уваги.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема виховання і розвитку найважливішої музичної здібності особистості дитини музично – ритмічного чуття завжди знаходилась і знаходиться в полі зору психологів, педагогів – музикантів: О. О. Апраксіної, В. А. Ветлугіної, Н. Гродзенської, Е. Жака – Далькроза, Л. Дмитрієвої, Д. Кабалевського, С. Науменко, К. Орфа, О. Ростовського, Б. Теплова, Б. Яворського та інших вчених.

Мета статті – розглянути проблему розвитку сутності музично – ритмічного чуття учнів молодшого шкільного віку – провідної музичної здібності.

Виклад основного матеріалу. Музика і рух – такі ж взаємозв'язані поняття, як звук та його ритмічна пульсація. Протягом не одного десятка років педагоги використовують рух як засіб музичного розвитку. На позитивну роль рухів під музику вказували у своїх працях В. Белобородова, В. Верховинець, Н. Ветлугіна, Н. Гродзенська, Е. Конорова, Е. Мальцева, М. Румер та інші. Велику експериментальну роботу присвячену дослідженню сутності музично – ритмічного чуття провели зарубіжні вчені: Коффка, І. Мак – Даугол, Б. Ракмиш, Сішор, Б. Теплов.

Проблему музично – ритмічного виховання молодших школярів досліджували: Ю. Алієв, О. Апраксіна, Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, В. Белобородова, Н. Ветлугіна, Н. Гродзенська, Д. Кабалевський, С. і В. Шацькі, Б. Яворський. Питання розвитку музично - ритмічного чуття учнів молодших класів висвітлені також у працях з музичної педагогіки (І. Гадалової, О. Гумінської, Я. Кушки, О. Олексюк, Е. Печерської, О. Ростовського, Н. Стефіної).

Оскільки ми досліджуємо сутність провідної музичної здібності – музично – ритмічного чуття, то звернемося до етимології даних понять.

За «Тлумачним словником» В. Даля: «здібності» - це індивідуальні особливості інтелектуальної, емоційно – вольової сфер психіки, що виступають суб'єктивними умовами успішного виконання будь-якої діяльності [3, с. 297].

На погляд О. Апраксіної [1], Н. Ветлугіної [2], Л. Г. Дмитрієвої, Н. М. Черноіваненко [4] «музичні здібності» - це такі здібності, які надають особистості можливість успішно виявляти себе в різних видах музичної діяльності й забезпечують усвідомлення особливостей музичної мови, будови музичних творів. На нашу думку, «музичні здібності» - це здібності, які виявляються і формуються в процесі різноманітної музичної діяльності.

Видатний вчений – психолог Б. М. Теплов виділяє наступні основні музичні здібності, що складають структуру «музикальності»: 1) ладове чуття; 2) музично – слухові уявлення; 3) музично – ритмічне чуття або чуття ритму [9]. Ю.Юцевич трактує «музикальність» як комплекс природних здібностей (музикального слуху, ладового та ритмічного чуття, музичної пам'яті), що створюють сприятливі передумови для виховання музичного смаку, здатності до цілісного сприйняття музики, готують підґрунтя для професійних занять музичним мистецтвом [10, с. 163]. Ми розглядаємо «музикальність» як комплекс індивідуально-психологічних особливостей (здібностей), що потрібні для занять саме музичною діяльністю та пов'язані з будь-яким її видом.

У словнику «ритм» (грец. *rhythmos* – розміреність) визначається як рівномірне чергування мовних, звукових, зображальних елементів у відповідній послідовності; періодичне рівномірне чергування звуків, рухів, зображень за такими ознаками, як сила, тривалість тощо [10, с. 224]. Ми вважаємо, що поза часом і простором ритм не існує. В музиці обов'язковою умовою ритму є наявність акцентів (періодична акцентуація). На нашу думку, ритм - це послідовність звуків однакової і різної тривалості, організованих метром. Таким чином, саме ритм є живим пульсом музики, одним із основних засобів музичної виразності (виразність ритму пов'язана з рухами різного характеру).

У «Психологічному» словнику – довіднику, «чуття» розглядається як здатність відчувати, сприймати явища навколишнього світу, підсвідоме сприймання будь-чого [6, с. 445]. Б. Теплов розглядає «чуття» як здібність переживати людиною різномітні співвідношення між звуками як виразні, так і змістовні [9].

«Музично – ритмічне чуття» у довідковій літературі визначається як здібність уявляти тривалість звуків і відтворювати рухами ритмічний малюнок у музиці [10, с. 164]. О. Ростовський вважає, що «музично-ритмічне чуття» – це тривалий і різнобічний процес, який полягає в організації рухової активності дітей та у вихованні у них ритмічних навичок, усвідомлення учнями естетичної виразності ритму як елемента музичної мови [7]. Як здатність людини сприймати, переживати, відтворювати і створювати нові ритмічні групування характеризує «музично-ритмічне чуття» Б. М. Теплов [19, с. 154]. Разом з тим, він наголошує на головних чинниках, що закладені в музичному ритмі, які й визначають цю здатність: 1) музично-ритмічне чуття емоційне за змістом, адже виходить із самої музики і передається через її ритмічне переживання людиною; 2) музично-ритмічне чуття музичного ритму має моторну природу: сприйняття музики безпосередньо супроводжується тими або іншими руховими реакціями, які в більшій або меншій мірі точно передають часову ходу музичного руху, або, іншими словами, сприйняття музики має активний слухо-моторний характер. Музично – ритмічне чуття може розвиватись лише в процесі музичної діяльності [9, с. 157]. На наш погляд, «музично – ритмічне чуття» – це здатність особистості активно переживати музику. Виявляється воно в емоціях і у тих рухових реакціях, які більш – менш точно передають ритм та характер музики, що звучить. Музично – ритмічне чуття складає основу всіх проявів музикальності, які пов'язані із сприйманням і відтворенням часової ходи «музичного руху».

Цілеспрямоване і систематичне музично – ритмічне виховання молодших школярів сприяє розвитку музично – ритмічного чуття у процесі різновидів музичної діяльності (сприймання, вивчення музичної грамоти, хоровий спів, слухання музики, гра на музичних інструментах, творча діяльність) на уроках музичного

мистецтва, а саме: сприймання, виконання, імпровізування (ритмічні та пластичні імпровізації, створення інструментально – музичного супроводу тощо). Розвиток музично – ритмічного чуття учнів молодших класів включає організацію рухової активності дітей, виховання певних ритмічних навичок, усвідомлення учнями естетичної виразності ритму як найважливішого елемента музичної мови.

Висновок. Музично – ритмічне чуття має не тільки моторну, а й емоційну природу, адже в його основі лежить сприймання виразності музики. Отже, поза музикою музично – ритмічне чуття не може ні пробудитись, ні розвиватись. Воно може ефективно розвиватись лише в процесі певним чином організованої різноманітної музичної діяльності. Поза музикою можна розвивати чуття будь - якого ритму, тільки не музичного, але цей розвиток прямого відношення до завдань музичного виховання не має.

Список використаних джерел

1. Апраксина О.А. Методика музикального виховання в школі: учебное пособие / О.А. Апраксина. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с. 2. Ветлугіна Н.А. Музичний розвиток дитини / Н.А. Ветлугіна. – К., 1988. 3. Даль В. Толковий словарь: В 4 –х тт. / В. Даль. - М., 1956. - Т. 4. – С. 297. 4. Дмитриева Л. Г., Черноиваненко Н. М. Методика музикального виховання в школі: Учебное пособие. / Л. Г. Дмитриева, Н. М. Черноиваненко – М., 1989. – 240 с. 5. Психология. Словарь / под. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд. доп. – М., 1990. – 494 с. 6. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початковій школі: Навч. – метод. посібник: [2-е вид, доп.]. / О.Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2000. - 215 с. 7. Стефіна Н.В. Педагогічна скринька майбутнього вчителя: Навчальний посібник для студентів, аспірантів, викладачів, методистів, керівників практики середніх та вищих педагогічних навчальних закладів, вчителів шкіл різного типу / Н.В. Стефіна. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2006. - 328 с. 8. Теплов Б. М. Психология индивидуальных различий / Б. М. Теплов // Избранные труды: В 2-х т. - М. : Педагогика, 1985. - Т.1. - 427 с. 9. Юцевич Ю.Є. Музыка. Словник-довідник / Ю.Є. Юцевич. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. - 352 с.

Н. В. Никоненко, А. В. Трінутіна

СИТУАТИВНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ

Одним із найважливіших компонентів вербального спілкування мови є прийняття ситуації спілкування співбесідниками. Ситуацією спілкування прийнято називати відправний момент висловлювання та умови, в яких розгортається спілкування. Завдання висловлювання полягає саме в тому, щоб зрозуміти зміст ситуації. Виявляється, що сенс тієї ж ситуації може бути по-різному запрограмований і виражений різними вербальними засобами.

Ситуація, по-перше, може мати наочно-образний характер, наприклад: опис приміщення, предметів, розташованих у ньому, людей та їх стосунків, якогось явища, висловлення свого ставлення до нього. У навчальних умовах наочно-образна ситуація часто задається демонстрацією предметів і дій, інсценуванням, картиною або низкою картин, макетом, аплікацією тощо. Прикладом наочної ситуації є зображення вулиці міста, краєвид із вікна, погода, яку описують учні у щоденниках спостережень.

В інших випадках спілкування ґрунтується на уявних ситуаціях, тобто спирається на ті образи, уявлення та їх наслідки, які збереглися після сприйняття наочних ситуацій, що передували моменту розмови. З такими ситуаціями учні мають справу, коли розповідають про побачене на екскурсії, пишуть твори про проведені канікули.

Ситуація вербального спілкування може бути представлена власне і в усній формі, й у формі письмового тексту, розповіді вчителя, реплік діалогу або бесіди. У таких випадках дитина проговорює зміст прочитаного, написаного або партнери по живому спілкуванню сприймають текст оповідання в книзі, осмислюють зміст

попередніх реплік у розмові, що і є ситуацією; тепер її потрібно назвати (у відміну від раніше розглянутих) контекстна або абстрактно-словесна.

Отже, ситуація як вихідний момент спілкування, мовленнєвої активності в тій чи іншій формі може бути задана в різних варіантах. Залежно від форми, в якій представлений сенс зміниться спосіб отримання змісту ситуації, що створює і різні умови побудови, програмування та зовнішньої реалізації висловлювання.

Слово не лише називає, але й узагальнює явища і предмети, дозволяючи абстрагуватися від якихось властивих їм, але несуттєвих в цих обставинах ознак. Інакше кажучи, слово позначає не лише певний предмет, але всю сукупність подібних предметів, тобто реально не існуючі предмети, наприклад: «стіл взагалі», поняття «стіл». Повинен пройти якийсь час, протягом якого учень опановує слово для позначення поняття. Досягти цього він зможе лише під час спілкування, вживаючи це слово у різних ситуаціях спілкування, що і забезпечується різноманітними тренувальними вправами, в яких провідне місце відводиться багаторазовим співвіднесенням слова з наочною ситуацією, де, зокрема, предмет, виступаючи в притаманних йому конкретних варіантах (столи різного розміру та кольору, різного зовнішнього вигляду тощо), позначаються одним і тим же звуковим комплексом – словом «стіл». Прискоренню процесу утворення понять, як уже зазначалося, сприяє спеціальна робота.

Процес засвоєння вербальних засобів у спеціальних умовах навчання дуже складний і тривалий, оскільки мовні засоби та їх зв'язки у системі мови є надзвичайно різноманітними. У процесі оволодіння засобами і системою мови постійно виникають суперечності між рівнем пізнавальних можливостей учнів. Практичне, предметно-дійове і наочно-образне мислення стає мисленням абстрактно-понятійним лише за умови успіхів в оволодінні мовою. У ході мовного розвитку одні слова в даний момент вже набули необхідних рис узагальненості та абстрактності, інші ще носять конкретний характер, поки що не позначають поняття. Те саме характеризує і стан граматичних засобів, якими поступово оволодівають учні. Спочатку вони слугують для вираження відносин між конкретними предметами у певній ситуації, а лише згодом пов'язуються в мовному досвіді учня з граматичними поняттями.

Позитивну роль у підготовці учнів до переходу до складніших форм усного спілкування відіграє і те, що, згідно з програмним вимогам, вони виконують багато завдань, пов'язаних із набутих життєвим досвідом (розмова про події, явища, учасниками або свідками яких вони були, розмова про майбутні події). Такі завдання мають змішаний (ситуативно-контекстний) характер, роль наочних опор тут виконують образи, враження, уявлення дітей, сформовані у них в результаті навчання, праці, ігор тощо.

Контекстом у цих ситуаціях виступають запропонована тема, словесне формулювання завдання (інструкції), план, опорний словник, фразеологічні одиниці, деформований текст.

Ситуативність розмовної мови продовжує зберігати своє значення для розвитку і закріплення набутих вербальних навичок протягом всього курсу спеціального навчання. Саме тому різноманітні вправи (діалоги, бесіди) розробляються з опорою на безпосереднє сприйняття об'єктів, явищ, ситуацій та їх площинних (картини, кінофільми) і об'ємних зображень (моделі, макети). Для забезпечення поступовості переходу до переважного розвитку усного мовлення на контекстній (словесній) основі ці види роботи є різноманітними. Вони також містять словникові опори (план, словник для довідок до опису картини; деформований текст-опис діафільму тощо).

Оскільки розвиток розуміння мови та залучення пасивно засвоєної лексики та граматичних засобів в активну мовленнєву діяльність відбуваються на спеціально підбраному і систематизованому матеріалі, вчитель поступово забезпечує учням

різні напрями вербальної діяльності, групуючи спеціальним чином лексичний матеріал для уроків розвитку мовлення. Ті самі лексичні та граматичні одиниці опановуються у кілька етапів, вживаються у різних ситуаціях, контекстах, набуваючи точнішого і більш узагальненого значення. Таким чином, активізація мовного запасу, що накопичується учнями у процесі спілкування, є найважливішим завданням усього процесу формування мовлення.

Список використаних джерел

1.Осадчих Г.А. *Робота над промовою слабочуючих учнів на уроках розвитку мовлення в молодших класах.* – К., 2007. 2.Сурдопедагогика: учебное пособие / под ред. М.И. Никитиной. – М., 1989. 3.Сурдопедагогика: учебник для студентов высшей школы / под ред. Е.Г. Речицкой. – М., 2004. 4.Широколава А. О. *Творча робота «Розвиток мовлення молодших школярів з порушеннями слуху».* 5.Ярмаченко М.Д. *Свідомість у навчанні глухих дітей.* – К., 1963. – 110 с.

Л. А. Феоктістова

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Сучасний навчальний процес вимагає постійного вдосконалення, так як відбувається зміна пріоритетів і соціальних цінностей. Головними характеристиками випускника будь-якого освітнього закладу є його компетентність і мобільність. У цьому зв'язку акценти при вивченні навчальних дисциплін переносяться на сам процес пізнання, ефективність якого повністю залежить від пізнавальної активності самого студента.

Найбільш вдалими методами в засвоєнні студентами знань є впровадження активних методів навчання.

Викладач у своїй професійній діяльності використовує ту класифікацію й групи методів, які найбільше повно допомагають здійсненню тих дидактичних завдань, які він ставить перед заняттям. І активні методи навчання є одним з найбільш ефективних засобів залучення студентів в учбово-пізнавальну діяльність.

Розглянемо характеристику деяких методів: лекції, семінари, дискусії, колективну розумову діяльність.

1. *Проблемна лекція.* Проблемні лекції забезпечують творче засвоєння майбутніми фахівцями принципів і закономірностей досліджуваної науки, активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів, їх самостійну аудиторну і позааудиторну роботу, засвоєння знань і застосування їх на практиці.

2. *Лекція-візуалізація.* Така лекція вчить студентів перетворювати усну та письмову інформацію у візуальну форму, що формує у них професійне мислення за рахунок систематизації і виділення найбільш важливих, істотних елементів змісту навчання.

3. *Лекція удвох.* У цій лекції навчальний матеріал проблемного змісту дається студентам в живому діалогічному спілкуванні двох викладачів між собою. Тут моделюються реальні професійні ситуації обговорення теоретичних питань з різних позицій двома фахівцями.

4. *Лекція із задалегідь запланованими помилками.* Ця форма проведення лекції була розроблена для розвитку у студентів умінь оперативно аналізувати професійні ситуації, виступати в ролі експертів, опонентів, рецензентів, видокремлювати неправдиву або неточну інформацію. Підготовка викладача до лекції полягає в тому, щоб закласти в її зміст певну кількість помилок змістового, методичного або поведінкового характеру. Завдання студентів полягає в тому, щоб під час лекції відзначати в конспекті помічені помилки і назвати їх наприкінці лекції. На розбір помилок відводиться 10-15 хвилин.

5. *Лекція-прес-конференція.* Форма проведення лекції близька до форми проведення прес-конференцій, тільки з наступними змінами.

Викладач називає тему лекції і просить студентів письмово ставити йому запи-

тання по даній темі. Виклад матеріалу будується не як відповідь на кожне поставлене питання, а у вигляді зв'язного розкриття теми, в процесі якого формулюються відповідні відповіді. На завершення лекції викладач проводить підсумкову оцінку питань як відображення знань та інтересів слухачів.

6. Лекція-бесіда. Лекція-бесіда або діалог з аудиторією, є найбільш поширеною і порівняно простою формою активного залучення студентів у навчальний процес. Ця лекція передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Перевага лекції-бесіди полягає в тому, що вона дозволяє привертати увагу студентів до найбільш важливих питань теми, визначити зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням особливостей студентів.

7. Лекція-дискусія. На відміну від лекції-бесіди тут викладач при викладенні лекційного матеріалу не тільки використовує відповіді студентів на свої запитання, а й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами.

8. Лекція з вирішенням конкретних ситуацій. Дана лекція за формою схожа на лекцію-дискусію, однак на обговорення викладач ставить не питання, а конкретну ситуацію. Зазвичай така ситуація видається усно або в дуже короткому відеозапису [2].

9. Метод «круглого столу». Ця група методів включає в себе: різні види семінарів та дискусій. В основі цього методу лежить принцип колективного обговорення проблем у системі освіти. Види навчальних семінарів:

Міждисциплінарний семінар. На заняття виноситься тема, яку необхідно розглянути у різних аспектах: політичному, економічному, науково-технічному, юридичному, моральному і психологічному. Між студентами розподіляються завдання для підготовки повідомлень по темі.

Проблемний семінар. Напередодні студенти отримують завдання відібрати, сформулювати і пояснити проблеми. Під час семінару в умовах групової дискусії проводиться обговорення проблем.

Тематичний семінар. Цей вид семінару готується і проводиться з метою акцентування уваги студентів на будь-яку актуальну тему або на найбільш важливі її аспекти. Такий семінар поглиблює знання студентів, орієнтує їх на активний пошук шляхів і способів рішення даної проблеми.

Орієнтаційний семінар. Предметом цих семінарів стають нові аспекти відомих тем або способів вирішення вже поставлених і вивчених проблем, офіційно опубліковані матеріали, укази, директиви.

Системний семінар. Проводяться для більш глибокого знайомства з різними проблемами. Метод системних семінарів не дозволяє замкнутися у вузькому колі теми або навчального курсу, допомагає виявити причинно-наслідкові зв'язки явищ, викликає інтерес до вивчення різних сторін суспільно-економічного життя [1].

10 *Навчальні дискусії.* Вони можуть проводитися: за матеріалами лекцій; за підсумками практичних занять; з проблем, запропонованими самими студентами або викладачем, якщо студенти не можуть; по подіям і фактам з практики досліджуваної сфери діяльності; за публікаціями у пресі.

Метод навчальної дискусії покращує і закріплює знання, збільшує обсяг нової інформації, виробляє вміння сперечатися, доводити свою думку, точку зору і прислухатися до думки інших.

11 *Колективна форма* взаємодії і спілкування вчить студентів формулювати думки на професійному мовою, володіти усною мовою, слухати, чути і розуміти інших, коректно і аргументовано вести суперечку.

Є різні форми організації і проведення даного виду занять, такі як *прес-конференція, інтелектуальний футбол, «поле чудес», «лото», «морський бій», «ромашка»* і т. д. [3]

Головним завданням вищого навчального закладу на сучасному етапі є підго-

товка фахівців, здатних нестандартно, гнучко і своєчасно реагувати на зміни, які відбуваються у світі. Тому для підготовки студентів до професійної діяльності в майбутньому і використовуються інноваційні методи навчання. Головна проблема впровадження активних методів навчання полягає у великому затраті часу викладача при підготовці до такого заняття.

Список використаних джерел

1 Гончаренко С. *Український педагогічний словник* [Текст]: С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – с.91. 2 Лозової В. І. *Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб.* [Текст]: В.І.Лозова. – Х.: ОВС, 2006. – 496 с. 3 Яковенко Т. В. *Застосування інтерактивних методів навчання* [Текст]: Т. В. Яковенко // *Педагогіка та психологія : зб. наук. праць / за заг. ред. академіка І. Ф. Прокопенка, чл.-кор. В. І. Лозової.* – Х., 2006. – Вип. 29. – С.151-156.

Н. А. Фоломєєва

ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ ВОКАЛЬНИХ ПРИЙОМІВ У КЛАСІ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ННІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

В процесі підготовки фахівців у ННІ культури і мистецтв велике значення надається вокальній підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва. Найбільші складності у студентів під час постановки голосу цілком очікувано викликають міжрегистрові переходи та найвищі для кожного особистого діапазону ноти, особливо враховуючи, що у класичній академічній постановці голосу для виконання високих звуків передбачається фактично лише один природний вокальний прийом – фальцетний [6].

На відміну від класичної постановки голосу у класі академічного вокалу естрадний вокал дозволяє використовувати деякі специфічні вокально – технічні прийоми та засоби, зокрема, для взяття високих звуків.

Першим з них є мікст, який у класі естрадного вокалу можна використовувати у трьох основних різновидах: класичний мікст, «сучасний» мікст (за С. Ріггсом) та белтінг. Слід зауважити, що мікстом є не властива природному способу функціонування голосового апарату техніка, яка умовно компілює грудну і головну регистрову складову та суттєво змінює сам механізм голосоутворення, використовується, передусім, у кульмінаційних моментах. Основи так званого «класичного міксту» розроблені у класичній школі для чоловічого вокалу, пов'язані зі складністю переходу на фальцет. Тому мікст необхідно розпочинати не на пороговому звуці, вищій за який без фальцету при класичній постановці голосу неможливий, а значно раніше, на більш низьких звуках. Відповідно і механізм голосоутворення змінюється раніше за міжрегистровий поріг. Іноді доцільно переходити на мікст в межах октави до міжрегистрового порогу. Аналогічно до деяких інших технік звуковидобування, мікст створює певну відносно сталу гучність голосу виконавця, причому чим вище нота, яка береться з використанням цієї техніки – тим більшою є «сила голосу», оскільки у структурі звука збільшується діапазон частот парних гармонік, які потрапляють у проміжок максимальної чутливості слуху і створюють ілюзію сили голосу, хоча це, зазвичай, лише поштовх повітря, яке утворюється при переході на мікст і власне до «сили» в голосі відношення не має. Саме тому початківці при оволодінні цією технікою звукоутворення схильні до переходу на крик, що є помилкою, оскільки при крику повітря через голосовий апарат виходить занадто багато, а при міксті – на необхідному рівні. До того ж, якщо умовно порівнювати гучність при виконанні оперної арії з переходом на фальцет та рок-баллади з використанням міксту у другому випадку гучність голосу буде нижчою. Класичний мікст стосовно жіночого вокалу у сучасній класичній постановці голосу називають «медіум», тобто «середній», який передбачає використання міксту у середній частині діапазону, однак не виключає класичного фальцету, перехід на який відбувається лише в окремих випадках.

Розвитком другого типу міксту – «сучасного» методика завдячує американському педагогу С. Ріггсу, який створив принципово новий механізм співу Speech Level Singing «SLS» («Спів на мовному рівні»), в якій власне мікст автор назвав «пов'язаним» голосом [3]. Таке звуковидобування з'являється на середньо – високому проміжку діапазону. На думку, С. Ріггса за рахунок максимального розвитку «природного голосу» необхідно згладжувати міжрегістрові переходи і відмовитися від змін положення гортані (так звана «мовна позиція», що викликає неабияку критику у сенсі фізіологічних змін положення гортані під час співу різних за висотою звуків), великого напору повітря перед голосовими зв'язкам, тобто при плавному зменшенні кількості повітря за умови відповідної координації механізм голосоутворення у модальному регістрі плавно перетворюється у механізм «фальцетного» регістру. Оскільки представники даної школи не приділяли достатньої уваги дослідженням власне фонації, формулювання певних постулатів вкрай недосконале, особливо питання «мовної позиції», при якій «стабільне» положення гортані фактично обумовлюється частковим перенесенням м'язових зусиль, необхідних для голосоутворення на інші, більші м'язи тіла співака. Однак поряд з запропонованою С. Ріггсом вокальною координацією, «мікстовий механізм» цієї школи дійсно заслуговує на увагу, особливо враховуючи, що таке звукоутворення дозволяє оперувати, зокрема, і з невеликою гучністю співу. Його яскравим представником був Майкл Джексон.

Третім різновидом є белтінг (від англ. to belt out – прибіл. гнати, зірватися), при використанні якого умовно кажучи міжрегістровий поріг не оминається, а відсувається ще вище, однак звуки, які беруть за допомогою белтінгу не можуть продовжуватися вище, як, наприклад, мікстові, які поступово переходять у головний регістр. Белтінг – прийом, що може використовуватися виключно на певному проміжку діапазону, який її розробники називають «штовханням» (pushing) «грудного» регістру в область «головного», однак швидше белтінг заснований на механізмі обмеження крику. Передусім белтінг – прийом для жіночого вокалу, в чоловічому використовується дуже рідко і виключно власниками майже надприродних голосових даних (наприклад, Адам Ламберт). Фактично це сильний, щільний і гучний звук, який утворюється товстою масою голосових зв'язок (на відміну від інших видів міксту, де зв'язки у верхньому регістрі тонкі) з щільним їх змиканням. Від крику відрізняється перш за все точністю координації і, відповідно, точністю відтвореного звуку, а також реактивним використанням голосових зв'язок (крик же може викликати зажим і зашкодити голосу) та, відповідно, за механізмом утворення крик неконтрольований і можливий лише на дуже сильному струмені повітря, тоді як белтінг як раз можливий лише на обмеженні потоку повітря.

Ще одним вокально – технічним прийомом, який в силу своїх особливостей у класичній постановці голосу не використовується, є тванг (від англ. «twang» – гугнявість) – особливий звук, який утворюється при одночасному закритті м'якого піднебіння і «коміра» гортані. Від загально відомого явища імпердансу Р. Юссона [5], яке за суттю своєю схоже на тванг, відрізняється місцем локалізації: імперданс стосується, передусім, ротової порожнини, а тванг – гортані, тобто значно нижче. Якщо не брати до уваги тванг як особливий вид вимови, властивий деяким національностям, «вокальний» тванг може бути двох основних різновидів: «чистий» (оральний) та назальний (носовий), причому починати навчатися цьому прийому краще саме з другого різновиду, оскільки чистий тванг у невідготовленого співака може викликати запуск природного механізму з закриттям і справжніх і не справжніх голосових зв'язок, що викликає фонотравми [4]. Вивчення назального твангу доцільно починати з класичних вокалізацій на звуки «н» за умови відсутності форсування і не створення в роті занадто високого тиску, оскільки закритий рот саме і стимулює закриття «коміра» гортані [2].

Іншими вокально – технічними прийомами, властивими для інтонування у естрадно-джазовій манері, які використовуються у класі естрадного вокалу є, наприклад,

бендінг («підїзд» до ноти), слайд (плавний перехід з однієї ноти на іншу), вібрато (інтонаційне коливання звука з певною пульсацією), специфічними способами звуковидобування є, наприклад, флаттер (гортанний спів, «рик»), обертоновий спів (так званий «горловий»), субтон (пом'якшений спів з придихом), філіровка (плавна зміна динаміки звука), однак їх висвітлення не є предметом даної публікації.

Необхідно зауважити, що вокально – технічні прийоми та способи звуковидобування, характерні для естрадного співу не вичерпуються перерахованими, а розширення арсеналу вокальних прийомів та засобів може виключно позитивно відобразитися на можливостях викладача у класі естрадного вокалу в процесі роботи зі студентами. Значення таких прийомів для студентів складно переоцінити, оскільки вони, слухаючи різноманітну сучасну естрадну музику, можуть проаналізувати використання таких прийомів відомими виконавцями, однак неправильно розуміючи їх природу і копіюючи без належної підготовки можуть нанести своєму голосу багато шкоди, при цьому не досягнувши необхідного звучання. Крім того, у процесі підготовки до виконання творів різного характеру такі прийоми можуть збагатити їх художній зміст за умови високого рівня тренуваності виконавців та доцільного добору і використання різних прийомів та засобів.

Список використаних джерел

1. Морозов В.П. *Искусство резонансного пения* / В. Морозов // *Музыка в школе*. №3. – 2003 – С. 22 – 24. 2. Прядко О. *Розвиток співацького голосу: методичні рекомендації для викладачів вокалу та студентів музично-педагогічних факультетів ВНЗ* / О.М. Прядко. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2009. – 92 с. 3. Риггз С. *Пойте как звезды: Полная программа совершенствования вашего голоса* / С. Риггс. – Спб.: Питер. – 212 с. 4. Рудаков А.И. *О природе верхней певческой форманты и механизме ее образования* / А.И. Рудаков. – М.: Музыка, 1968. – 368 с. 5. Юссон Р. *Певческий голос: исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса* / Р. Юссон. – М.: Музыка, 1974. 263 с. 6. Юцевич Ю. *Теорія і методика розвитку співацького голосу : Навч. - метод. посібн./ Ю. Юцевич. – К.: Інст-т змісту і методу навч., 1998. – 158 с.*

С. О. Хонта

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У сучасному світовому суспільстві гостро стоять проблеми національно-культурної толерантності, міжетнічної взаємодії, подолання націоналістичних тенденцій. Спроби вирішення цих питань поставили в вихованні та освіті учнів проблему формування полікультурної особистості. Останнім часом у педагогічній науці поступово розширюється коло методичних прийомів і методів, спрямованих на формування полікультурної особистості на матеріалі різних навчальних дисциплін.

«Мистецтво» як навчальний предмет у закладах освіти, синтезуючи в собі найвищі досягнення культури народів світу, має великий арсенал засобів для перетворення її фундаментальних цінностей в індивідуальний досвід учня. Уроки мистецтва створюють належні умови для реалізації принципів національного й полікультурного виховання, мотивації творчої активності, формування досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісного сприйняття світу, дають унікальну можливість учитися жити в конкретному соціокультурному просторі.

Слід вказати, що проблеми полікультурності не є новими. Цього питання торкалися ще стародавні філософи – Сократ, Платон, Аристотель, а засновником полікультурного виховання вважається Я.А. Коменський, який вважав необхідним підготувати дитину до життя у багатонаціональному суспільстві. Ідеї полікультурного виховання знаходимо також у працях Ж.Ж.Руссо, І.Г.Песталоцці, П.Каптерева, С.Русової, К.Ушинського, С.Шацького, А.Дистервега,

А.С.Макаренка, В.А.Сухомлинського. В Україні ще на межі ХІХ – ХХ ст. започаткуванню полікультурного виховання через опанування власної етнічної культури й толерантного ставлення до культур інших народів сприяла діяльність С. Васильченка, С. Русової, С. Черкасенка, Я. Чепіги та інших. Але лише наприкінці ХХ ст. полікультурна освіта сформувалась в окрему галузь педагогічної науки та є об'єктом дослідження сучасних вчених: Р.Агадулліна, В.Кузьменка, К.Юр'євої.

Сутність полікультурної освіти найбільш повно і яскраво проявляється в його практично доцільних функціях.

Функції полікультурної освіти: 1) філософсько-культурологічна – націлена на формування етнічної свідомості особистості як частини полікультурного суспільства на основі системи соціально-етнічних ціннісних орієнтацій; 2) етико-гуманістична – враховує ідеї етики міжнаціонального спілкування, яка відображає з позиції гуманізму в змісті освіти та способах учбової діяльності, культурний досвід людства в конкретних етнонаціональних формах; 3) гуманістично-гностична – займається формуванням активного пізнавального інтересу до національної та світових культур; 4) рефлексивно-виховна – орієнтована на сприйняття і свідомість важливості культурного різноманіття для розвитку особистості прогресу цивілізації, створення переконань та навичок конструктивної гуманної поведінки; 5) особистісно-розвиваюча – в процесі пробуджується та розвивається інтерес до самого себе, система потреб, які направлені на усвідомлення себе як особистості, громадянина України, громадянина світу.

Отже, основні функції полікультурної освіти - область реалізації, позначених функцій: художньо-естетична освіта (уроки мистецтва) - художньо-естетична освіта організовується через національну і світову художню культури - результат такої організації навчання предметів художньо-естетичного циклу: полікультурна особистість. Таким чином можна визначити основні етапи формування полікультурних компетентностей учнів. Вони знаходять своє вираження в освоєнні етнічної ідентичності та ідентифікації з цінностями світової художньої культури.

У сучасній педагогічній науці поняття «компетентність» трактується як готовність до виконання певної діяльності, спроможність використовувати набуті знання, уміння, навички в житті. Полікультурна компетентність – це здатність особистості до життєдіяльності в мультикультурному суспільстві, заснована на систему полікультурних знань, умінь, навичок, цінностей, соціальних норм, досвіду та правил поведінки, що сприяє саморозвитку та самоорганізації, дозволяє ефективно й осмислено взаємодіяти з іншими особистостями, соціокультурне середовище яких відрізняється від їх власного походження та виховання.

Завдання вчителя мистецтва навчити кожного школяра умінню самостійно задовольняти власні естетичні потреби, цінувати прекрасне, використовувати його для формування себе як особистості, формувати свою думку й аргументувати її. Урок мистецтва – це справжній «театр емоцій», вражень, захоплень. Вчителю потрібно відірвати учня від ілюзорного світу комп'ютера та широко відчинити вікно мистецтва, що надихає, наповнює новими силами до життя. Школа може і повинна стати культурним центром, в якому пропагуються звичаї, обряди. На неї покладаються великі надії.

Необхідно визначити методи, прийоми та технології полікультурного виховання, найбільш раціональних для даної предметної області. Аналізую перспективи розвитку полікультурності треба відмітити що, виховання повинно проводитися з використанням наступних педагогічних технологій: «діалог культур», проблемне навчання, метод проектів, ігрові та інформаційні. Нестандартні уроки викликають жвавий інтерес у школярів, а інтерес, як відомо, є стимулом пізнання, вмотивовує процес навчання. Міжпредметні зв'язки дають розуміння нерозривності і всеохопленості навчання, показати, що у школі всі предмети покликані допомогти учню стати освіченою багатогранною особистістю. Художньо-педагогічні інтерактивні

технології включають різні форми організації взаємодії учнів: роботу в парах, трійках, малих і великих групах. Групова і колективна діяльність здійснюється на засадах кооперації. Розвитку творчої особистості учня, можливості проявити свою індивідуальність допомагають не тільки уроки, а і позакласні заходи та предметні тижні. Також на уроці мистецтва використання інформаційних технологій вирішує низку важливих завдань, насамперед, підвищення інтересу до різних видів мистецтва й до навчально-пізнавальної діяльності, реалізації творчого потенціалу учнів.

Таким чином, при організації колективно-індивідуальної діяльності в процесі пізнання фольклору та традицій, обрядів, залучення до ритуалів відбувається розвиток критичного мислення, формування ключових компетентностей. Народна мудрість як критерій «життєвої компетентності та успіху» дозволяє засвоїти способи поведінки в межах своєї групи та поза нею, розвинути навички міжкультурної комунікації. У народній культурі відбилися цілісні життєві програми, що відображають ідеали поведінки, дотримуючись яких дитяча свідомість набуває незамінні знання про життєдіяльність. Засновуються на близьких ідеях гуманного міжнародного співіснування, полікультурна компетенція заперечує формування людини поза національної культури, при цьому сприяє породженню мультиідентичної особистості як центру та перетину кількох культур.

Список використаних джерел

1. Бойченко В.В. Полікультурне виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі школи: дис. канд.пед.наук: 13.00.07 / Бойченко Валентина Василівна. - Уманський держ. педагогічний ун-т ім.Павла Тичини. – Умань, 2006. –202 с. 2. Компанієць В.О. Сутність і особливості сучасного полікультурного виховання / Компанієць В.О. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. праць. – Київ – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – Вип..6. – Кн..1. – С.62-67. 3. Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загально-освітньої школи: Навчальний посібник / В.В. Кузьменко, Л.А. Гончаренко-Херсон: РПО, 2006. – 92 с. 4.Масол. Л. Загальна мистецька освіта:теорія і практика. - К. : Промінь, 2006. – 432 с. 5.Солодка А.К. Полікультурне виховання старшокласників у процесі вивчення гуманітарних предметів: Автореф. дис. канд. пед. наук 13.00.07 / Солодка Анжеліка Костянтинівна. - АПН України; Інститут проблем виховання. – К., 2005. – 20 с.

В. В. Цинко

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ» СТУДЕНТАМ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТУРИЗМ»

Вивчення студентами спеціальності «Туризм» НТУ навчальної дисципліни «Соціологія» сприяє реалізації мети сучасної вищої освіти – всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства. Проаналізуємо технологію проведення семінарського заняття студентам групи ТР-П-І на тему: «Соціологія як наука: об'єкт, предмет, структура, функції».

Очікувані результати цього семінару передбачають, що, студенти зможуть: 1) пояснювати та ілюструвати міжпредметними прикладами ключові терміни і поняття: наука соціологія, суспільство, предмет та об'єкт соціології, структура соціології, галузі соціології, функції соціології, методи соціологічного дослідження. 2) аналізувати соціальні події, явища і процеси, що відбуваються в сучасному житті суспільства; 3) сформулюють своє ставлення до ролі та місця науки «Соціології» в системі суспільствознавчих наук та її впливу на соціально-політичні процеси сьогодення в сучасній Україні та в країнах Євросоюзу.

Для підготовки до заняття студентам запропоновано ознайомитись заздалегідь з основною і додатковою літературою та з навчально-методичними посібниками за темою заняття.

План заняття:

1.Предмет та об'єкт науки «Соціологія». 2.Місце соціології в системі наук.

3. Структура соціологічного знання. 4. Функції соціології в суспільстві. 5. Методи соціологічного дослідження суспільства.

Вступну частину заняття присвячено актуалізації знань і уявлень студентів. Після невеличкого вступного слова, викладач пропонує студентам пригадати ключові терміни і поняття цього змістового модулю: термін «соціологія», наука соціологія, Огюст Конт, суспільство, предмет та об'єкт соціології, структура соціології, галузі соціології, функції соціології, методи соціологічного дослідження. Далі за допомогою бесіди актуалізуються знання студентів про особливості виникнення, формування та розвиток науки «Соціологія» як самостійної сфери наукового знання та визначається місце соціології в сучасному суспільстві.

В основній частині заняття студентам послідовно поставлено проблемні запитання, до яких вони звертаються під час розгляду питань семінарського заняття:

- 1) Які чинники сприяли виникненню науки «Соціологія»?
- 2) У чому виявляється взаємозв'язок та залежність соціології від інших суспільствознавчих наук.
- 3) Хто з науковців вперше застосував термін «соціологія» та хто був фундатором науки «Соціологія»?
- 4) Назвіть обставини, що перешкоджали розвитку соціології в Україні на п. ХХ ст.?
- 5) Проаналізуйте особливості розвитку соціології як самостійної сфери наукового знання.
- 6) Як Ви вважаєте, що було головною метою формування окремої науки про суспільство в Україні та в світі?
- 7) На які окремі складові елементи поділяється структури соціологічного знання? Порівняйте загальні та спеціальні соціологічні теорії.
- 8) Яку роль відіграють загальні та спеціальні методи соціології, у чому відмінність між ними?
- 9) Які Вам відомі функції соціології та у чому їх суспільна роль?
- 10) Як Ви вважаєте, яке значення соціології для розв'язання соціально-економічних та політичних проблем в Україні?
- 11) Проаналізуйте зростання ролі соціологічних досліджень у процесах державотворення.
- 12) Яку роль відіграє соціологічна наука для формування молоді в сучасній Україні та в світі?
- 13) Яке місце займатиме наука про суспільство у Вашій майбутній професійній діяльності?

Важливою складовою заняття є прослуховування та обговорення проблемних реферативних доповідей студентів, які самостійно вони готували дома за темами:

1. Предметна область соціологічної науки.
2. Огюст Конт – фундатор соціології як науки.
3. Розвиток соціології як самостійної сфери наукового знання.
4. Методологія та методи соціологічного дослідження.

У заключній частині заняття студенти беруть участь у групових дискусіях, питання до якої були відомі їм заздалегідь.

Питання для дискусії:

1. Охарактеризуйте предметну область соціологічної науки та її сучасну актуальність.
2. Обґрунтуйте загальнонаукові принципи, на яких базуються соціологічні знання.
3. Вискажіть свою позицію, яке місце сьогодні займає соціологія у системі знань про суспільство?
4. Як Ви вважаєте, який взаємозв'язок соціології із філософськими, природничими та інженерно-технічними науками?
5. Визначте поняття «суспільство» та його фундаментальні ознаки, які з них є найважливішими сьогодні?

Кожна з малих груп обирає собі запитання обговорюють його і представляють результати обговорення у загальному колі. Інші групи можуть поставити їм запитання.

У заключній частині семінару викладач пропонує студентам повернутись до сусіда або сусідки і визначити разом спільні для них відповіді на 1-4 питання для самоконтролю.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Поясніть роль соціології в системі суспільствознавчих наук. Відобразіть схематично взаємозалежність соціології з іншими суспільствознавчими науками.
2. Дайте оцінку висловленню Н. Смелзера: «Соціологію можливо визначити як

наукове вивчення суспільства та суспільних відносин». 3. Визначте основні завдання соціологічної науки на сучасному етапі. 4. В зошиті намалюйте загальну схему взаємодіювання соціології із Вашою майбутньою професійною діяльністю. 5. Підготуйте 5-7 питань для проведення соціологічного опитування за будь-яким проблемним аспектом життя української молоді. 6. Проаналізуйте місце та роль соціологічної науки в сучасній Україні та в країнах Євросоюзу. 7. Поміркуйте над перспективою розвитку соціологічної науки в світі.

Підводячи підсумок семінарського заняття, викладач оцінює участь кожного студента під час заняття відповідними балами.

О. Г. Черкасова, Г. А. Гарагуля

ПІДГОТОВКА УЧБОВОЇ ІСТОРІЇ ХВОРОБИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ У МЕДИЧНОМУ ВУЗІ

Актуальність: особливо гостро і життєво важливо, в даний час стоїть проблема практичної підготовки випускників медичних вузів, та їх готовність до самостійної практики. Основними причинами лікарських помилок за результатами незалежних експертиз є: 1) Погано зібраний анамнез -23%; 2) Недоліки у клінічному обстеженні (фізикальний огляд)-20,3%; 3) Недоліки в лікувально-профілактичних заходах-19%; 4) Недоліки в лабораторно-інструментальному обстеженні -14%; 5) Недоліки у формі проведення прийому-11,2%; 6) Помилки в експертизі працездатності - 7,2%.

Завдання, яке необхідно вирішувати, для покращення практичної підготовки лікарів у вищій медичній школі, це зміна парадигми навчання. Для цього у педагогічному процесі повинен переважати метод навчання «виконання навчальних завдань» над методом «ознайомлення з інформацією». Одним з таких методів є «Навчальна історія хвороби». У ході виконання цього завдання, студент освоює алгоритм успішної професійної діяльності і вчиться отримувати необхідну вірну інформацію для її здійснення.

Результати теоретичного аналізу проблеми. На кафедрі Внутрішньої медицини 1 для студентів 4 курсу, які навчаються на циклі внутрішні хвороби Модуль 1, була розроблена схема навчальної історії хвороби на основі форми первинної облікової документації №003/0 затвердженої наказом МОЗ України № 110 від 14.02.2012. До основних розділів, передбачених медичною документацією, була додана академічна частина: синдромокомплекс патологічних ознак, диференціальна діагностика, обґрунтування клінічного діагнозу, методи лікування даного захворювання. За час навчання на циклі внутрішня медицина Модуль 1 студенти оглядали тематичних хворих і самостійно оформлювали навчальну історію хвороби.

Використовуючи цю схему, студент проводить повне об'єктивне обстеження хворого, закріплюючи знання, отримані на попередніх курсах. Безпосереднє спілкування з пацієнтами розвиває комунікативні загальнокультурні компетенції. Вивчення та аналіз даних додаткових досліджень, формулювання діагнозу, плану обстеження та лікування дозволяє студенту, розвиваючи навчально-пізнавальні, інформаційні компетенції, розвивати професійні компетенції лікаря-спеціаліста. При написанні академічної частини використовується науково-дослідна компонента освітнього процесу. Оформлення всіх розділів учбової історії хвороби виробляє навички роботи з медичною документацією. Захист історії хвороби (виклад результатів обстеження курує пацієнта, аналіз та обґрунтування висновків) – це кропітка і складна самостійна робота студента. [2]. Викладач коригує можливі помилки і при необхідності допомагає інтерпретувати отримані дані. Роботу над історією хвороби слід визнати результативною, якщо студент з належною об'єктивністю і логічністю інтерпретував отримані дані і під час захисту історії хвороби аргументовано відповів на всі поставлені питання по своєму пацієнтові [1]. Захист

історії хвороби проходить у формі обговорення і дискусії в навчальній групі. Це дозволяє детально розглянути та обговорити помилки, а також звернути увагу студента проблемні питання, що виникають у лікаря під час огляду та спостереженням за хворим. Викладач, у вигляді словесної оцінки та експертної оцінки за п'ятибальною системою, оцінює роботу студента.

Висновки: Написання навчальної історії хвороби розвиває у студентів загальнокультурні та професійні компетенції. Сприяє об'єктивній оцінці навчальної діяльності студента на циклі Внутрішньої медицини Модуль 1.

Список використаних джерел

1. Дедуль В.И. Организация управления самостоятельной работы студентов на кафедре внутренних болезней / В.И. Дедуль, В.Н. Снитко // Пути усовершенствования учебного процесса: сб. науч. тр. Гродно, 2012. – С.74-77. 2. Молоков В.Д. Роль учебной истории болезни в обучении студентов / В.Д. Булатов, Е.М. Казанкова, Н.Е. Большедворская // Проблемы и перспективы современной науки: сб. науч. тр. Томск, – 2011. – Т. 3, – № 1. – С.164.

О. Г. Черкасова, К. Ю. Гашинова, Г. А. Гарагуля

ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

Актуальність дослідження. Актуальність проблеми оволодіння студентами методами самостійної пізнавальної діяльності передусім зумовлена тим, що під час навчання в вузі закладаються основи професіоналізму, формуються навички самостійної професійної діяльності [1].

Результати теоретичного аналізу проблеми. Одним з видів організації самостійної роботи студентів (СРС) IV курсу «Внутрішня медицина. Модуль 1» є метод «Навчання в команді». Особлива увага приділялась «груповим цілям» і успіху усієї команди, яку можна досягнути лише завдяки самостійній роботі кожного члена команди при постійній взаємодії з іншими членами групи для вирішення поставленого завдання. Задача кожного студента полягала щоб разом щось зробити, з'ясувати, сформулювати необхідні навички, при тому, що всі повинні знати про успіхи кожного члену команди.

Реалізація цього методу відбувається, насамперед, при роботі з хворим (курація, обґрунтування діагнозу, складання плану обстеження і лікування, підготовка учбової історії хвороби), розв'язання ситуаційних задач, рольові (ділові) ігри [2,3].

Завдання для СРС повинні спиратися на запас раніше засвоєних знань, умінь і навичок. Їх структура повинна бути чіткою, включати новий матеріал, при цьому забезпечити отримання зворотної інформації про необхідні розумові операції та якість виконаної роботи.

Наприклад, на циклі «Пульмонологія» студенти проводять курацію хворого з позалікарняною пневмонією (курація, обґрунтування діагнозу, складання плану обстеження і лікування) в команді. При вивченні цієї теми розроблена і успішно використовується ситуаційна гра з диференціальної діагностики та надання допомоги в різних клінічних ситуаціях. Студенти виступають в ролі лікаря швидкої допомоги, лікаря приймального відділення, сімейного лікаря, ординатора терапевтичного відділення, пульмонолога, експертів. Студенти ведуть себе більш самостійно і активно. Всі учасники повинні брати участь в вирішенні завдання. В процесі дискусії є можливість на практиці показати як ми можемо використовувати свої знання і навички, підручники, Протоколи надання допомоги, локальні протоколи.

Викладач в цій ситуації виступає в ролі тьютора, консультанта і модератора освітнього процесу. Між викладачем і студентами складаються більш відкриті відносини, що дозволяє викладачу вивести початковий процес на більш продуктивний високий рівень.

Висновки. Освоєння навичок самостійної роботи, в тому числі, в команді, сприяють тому, що у студентів формується потреба в навчанні, знання стають об'єктами власної діяльності, а отже і справжнім надбанням особистості. Це допоможе майбутнім лікарям приймати самостійні рішення. Крім того, комунікаційні навички дозволять швидше адаптуватись до специфіки роботи лікаря, як то спілкування з хворим, його родичами, колегами.

Список використаних джерел

1.Вергасов В.М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе / Х.: Головне управління статистики у Харківській обл., 2009 – 112 с. 2.Журавльова Л.В., Олійник М.О. Застосування інноваційних технологій на кафедрі внутрішньої медицини № 3// Інноваційні технології в системі професійної підготовки студентів в ХНМУ. Матеріали XLVIII навчально-методичної конференції. 10 грудня 2014 р.м.Харків. випуск 5.- Харків, ХНМУ 2014.- С.86. 3.Криворучко І.А., Тесленко С.М., Тонкоглас О.А., та ін.. Інформаційно-комунікаційні технології в організації навчального процесу студентів на клінічних кафедрах // Інноваційні технології в системі професійної підготовки студентів в ХНМУ. Матеріали XLVIII навчально-методичної конференції. 10 грудня 2014 р.м.Харків. випуск 5.- Харків, ХНМУ 2014.- С.132.

О. В. Чопенко

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ

У час становлення та розвитку системи національної освіти особливо актуальним є питання вдосконалення форм, методів і технологій навчання в навчальних закладах різних типів.

Інтерес до вивчення дисципліни багато в чому залежить від того, як проходять заняття. Застосування комп'ютерної техніки на занятті дозволяє зробити його нетрадиційним, яскравим, насиченим, наповнюючи його зміст знаннями з інших наукових областей, що перетворюють математику з об'єкту вивчення в засіб отримання нових знань.

Ефективність застосування нових інформаційних технологій на заняттях математики обумовлена наступними факторами: 1) різноманітність форм представлення інформації; 2) висока степінь наочності; 3) можливість моделювання за допомогою комп'ютера різноманітних об'єктів і процесів; 4) звільнення від рутинної роботи, що відвертає увагу від засвоєння основного змісту; 5) можливість організації колективної та індивідуальної дослідницької роботи; 6) можливості комп'ютера дозволяють студенту активно приймати участь у процесі пізнання.

У курсі математики тема многогранники є однією з основних, оскільки значна кількість результатів, що стосуються інших тіл, впливає з відповідних відомостей про многогранники. У процесі підготовки до проведення занять з даної теми викладачам слід орієнтуватись на її важливість і загальноосвітню значимість, оскільки тут є з багатий матеріал для розвитку в студентів просторових уявлень та уяви, формування в них навичок зображень просторових фігур у паралельній проекції тощо.

Треба формувати в студентів просторові уявлення, поняття многогранного кута, многогранників та їх елементів, звертати увагу на забезпечення свідомого розуміння студентами взаємозв'язків між фігурами та їх елементами у просторових конфігураціях, на усвідомлення студентами можливих перетинів тривимірних об'єктів площинами тощо. Одним із шляхів розв'язування поставлених завдань є використання педагогічного програмного засобу (ППЗ) *Gran-3D*.

Програма *Gran-3D* призначена для побудови базових просторових об'єктів: точка, відрізок, ламана, площина, многогранник, поверхня обертання, довільна поверхня, що визначається рівнянням виду $z = f(x, y)$ у тривимірному просторі і їхньому детальному аналізі. Відмінною рисою є можливість обертання просторового геометричного тіла за рахунок пересування повзунків (горизонтального і вертикального). Програма дає повну характеристику об'єкта: точки максимуму, точки

мінімуму, об'єм, площа поверхні, кількість вершин. У резерв програми входить можливість побудови усічених моделей, проектування на одну з 3 осей координат, збільшення або зменшення фігури, можливість виконувати над об'єктом різноманітні операції.

Використання при вивченні точних дисциплін засобів новітніх інформаційних технологій навчання, зокрема педагогічних програмних засобів, дозволяє поєднати високі обчислювальні можливості ЕОМ при дослідженні різноманітних об'єктів з унаочненням результатів на всіх етапах розв'язування задач.

Використання GRAN-3D дає можливість економити навчальний час за рахунок виключення рутинних обчислювальних операцій, озброює студентів ефективними наочними методами розв'язування широкого класу стереометричних задач.

Застосування даної програми сприяє розвитку творчих здібностей студентів, підвищенню комп'ютерної грамотності і фундаментальності математичної освіти. Він дозволяє швидко й ефективно проводити обчислення, розв'язувати задачі з геометрії (зображувати стереометричні фігури). Грамотне застосування даного навчального засобу у навчальному процесі: 1) підвищує фундаментальність математичної освіти; 2) викликає інтерес до вивчення математики; 3) підвищує комп'ютерну грамотність; 4) стимулює розвиток дитячої творчості.

Таким чином, ми розглянули можливості використання лише комп'ютерної програми GRAN-3D на заняттях з математики. Кожен етап у процесі вивчення інших тем з математики – вивчення нового матеріалу, формування, закріплення та перевірка знань, умінь, навичок студентів – може бути здійснений досить ефективно завдяки раціональному застосуванню технічних засобів. Вивчення кожного розділу математики, безперечно, має свої особливості щодо залучення сучасної обчислювальної техніки. Проте використання неодмінно призводить до помітного поліпшення результатів навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Вітюк О.В. Розвиток образного мислення учнів при вивченні геометрії з використанням ППЗ GRAN-3D. *Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання [Текст]: 36. наук. праць/ О.В. Вітюк. - К.: НПУ ім. Драгоманова, 2001.* 2. Мороз І.А. Використання Gran-3D на уроках стереометрії [Текст] : Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: 36. наук. праць. Випуск 3: В 3-х томах. І.А. Мороз, Н.І. Зеленкова. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2003. – Т.1: Теорія та методика навчання математики. – С.182–186.

Н. В. Ярмолицька

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОСТОРУ (НА ДОСВІДІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НІМЕЧЧИНИ)

Сучасне суспільство – це суспільство знань в якому спостерігається суттєве зростання ролі та впливу вищої освіти на процеси глобального соціального розвитку. Нове тисячоліття не тільки висуває вимоги до освіти, а й надає нові можливості для освітньої діяльності. Тому не випадково в останні десятиліття особлива увага приділяється значенню вищої освіти для подальшого розвитку людства. Для побудови ефективної системи освіти в Україні слід враховувати досвід провідних європейських країн в організації та функціонуванні освітніх процесів. Тому існує потреба розвитку та втілення нових систем освіти, які повинні бути орієнтовані на досягнення мети шляхом виховання молоді, використання наукових надбань як вітчизняних так і зарубіжних знань. Адже ми живемо в час коли відбуваються докорінні зміни та уявлення про освіту: все більшого значення набувають традиції гуманітарної освіти; відбувається тісний зв'язок між теорією і практикою; виходить на інший рівень розвитку міждисциплінарна освіта; вищі навчальні заклади вводять нові про-

грами та учбові плани, які відображають останні тенденції в науці та техніці.

Сьогодні вища освіта за кордоном вважається досить затребуваною на світовому ринку праці. Кращі університети світу задають тон в області високих технологій, мистецтва, культури та ін., а дипломи отримані при навчанні дають можливість працювати в багатьох областях наук. Так навчання за кордоном гарантує випускникам, у перспективі, отримати престижну та високооплачувану роботу. Тому завданням вітчизняної вищої освіти є підлаштування її до європейських стандартів, щоб дипломи випускників українських університетів визнавались в усьому світі й надавали знання і практичні навички для подальшого успішного кар'єрного росту та набуття міжкультурного досвіду. Адже якісна освіта – це запорука успішної кар'єри та самореалізації.

Для успішного впровадження реформаційних процесів у вітчизняний освітній простір необхідно враховувати та залучати зарубіжний досвід органічного синтезу наук природничо-технічного та соціально-гуманітарного профілів, підготовки спеціалістів з вищою освітою, все це дозволить забезпечити вирішення навчальних проблем світового розвитку. Досить повчальним у даному аспекті є досвід отримання вищої освіти в сучасних університетах Німеччини, які відрізняються тим, що проголошують принцип «академічної свободи». Тут свобода надається не тільки вищим навчальним закладам у питаннях управління, але й кожному студентові. Німецькі виші вдало поєднують старі європейські традиції академічної освіти з сучасними досягненнями науки і професійного навчання.

З давніх часів німецькі університети славились свободою у викладанні та навчанні. Переважно, це були приватні та вільні вузи в яких спільноти учнів збирались разом для того, щоб слухати видатних вчителів та самостійно керувати своїми справами. У таких університетах панував вільний союз самостійних людей, в якому професорів, так само, як і студентів надихав один тільки інтерес – любов до науки на основі повної свободи.

Вже протягом багатьох років у Німеччині не існує жорсткої системи навчання в загально-обов'язковому порядку. Все залежить від самостійності, відповідальності та самодисципліни студента. Німецький студент не відвідує заняття зі своїми сокурсниками, у відповідності до вибраної спеціальності та учбової програми, він самостійно складає свій навчальний план та організовує власний час. Вільний вибір предметів не виключає основних спеціальностей, які повинен пройти кожен студент німецького вишу. За час навчання необхідно пройти визначену кількість занять одного типу. Таким чином студент сам відповідає за побудову свого навчання. Закордонні виші надають студенту право обирати самостійно більшість предметів. Випускники таких університетів високо ціняться в усьому світі та мають великі шанси професійного росту. Загалом, основною властивістю всіх вузів Німеччини є максимальна увага до індивідуальності студента, врахування його інтересів та запитів. Наразі, гуманітарна освіта в Німеччині, це перш за все – професійна підготовка, активність у прийнятті рішень, відповідальність та самостійність.

Найбільші німецькі вузи відрізняються великим вибором різних спеціальностей, їх поєднують партнерські стосунки із багатьма університетами різних країн, що значно посилює солідарність вищих навчальних закладів між собою та з іншими інститутами суспільства. Регулярно направляють своїх студентів на навчання в рамках програм міжвузівського обміну Erasmus, що дає можливість отримання подвійного диплома бакалавра або магістра. Слід зазначити, що програми подвійного дипломування активно використовуються і в українських університетах.

Зростаюча популярність отримання вищої освіти в Німеччині спричинена тим, що надається можливість широкого вибору спеціальностей та отримання роботи. Зазначимо, що всі студенти німецьких вузів мають можливість офіційно працювати. Втім, структура навчання в Німеччині значно відрізняється від прийнятої вітчизняної освіти. По-перше, це вибір додаткової спеціальності, який є до-

силь вільним в межах гуманітарних наук (філософія, політологія, славістика, історія і т.п.). Таке поєднання основної та додаткової спеціальності дає можливість розширити можливості майбутнього спеціаліста для кращого працевлаштування.

Виписникам-іноземцям в Німеччині надається можливість після закінчення вузу влаштуватись на роботу. Втім знайти роботу, особливо для гуманітаріїв, досить важко. Це стосується не тільки Німеччини, а й України. Щоб подолати існуючу кризу в цій області в Німеччині була впроваджена програма реформування гуманітарної освіти (Bachelor і Master), в якій значна увага приділялась отриманню навичок, які необхідні на ринку праці, це – вивчення PR, маркетингу і т.п. У даному аспекті набуває значення проходження практики під час навчання, яка дає можливість отримати досвід роботи з обраної спеціальності під час навчання. Практикується проходження двох практик з різних спеціальностей. Такі види практик проходять і в українських вузах. Також німецькі вузи надають можливість будувати академічну кар'єру – поступати в аспірантуру (Promotionsstudium), яку можна продовжити й в інших країнах.

В останні роки в Україні активно відбуваються процеси реформування аспірантури. З 2016 р. офіційно впроваджена програма підготовки фахівців зі ступенем доктора філософії (Ph.D.). Перевагами такої програми є: надання можливості молодим науковцям інтегрування у світову наукову спільноту в процесі навчання; допомога в розвитку досконалих дослідницьких вмінь та методів; застосування власних знань та вмінь; здійснення наукового внеску в розробку предмету дослідження; розвиток комунікативних навичок; сприяння академічному і професійному зростанню в контексті технологічного, соціального та культурного прогресу.

У даному аспекті актуальною є прийнята «Концепція гуманітарного розвитку України», в якій звертається увага на те, що в умовах трансформації економіки і з підвищенням ролі новітніх технологій, освіта повинна відповідати потребам сучасного ринку праці та відігравати важливу роль у гуманітарному розвитку суспільства. Отже, реформування системи вітчизняної освіти слід підлаштовувати до потреб ринкової економіки. Передусім це стосується підготовки висококваліфікованих фахівців, які відповідали б запитам сучасного ринку праці, мали б не тільки теоретичні, але й практичні знання, володіли б професійною мобільністю. Підготовка таких фахівців є причиною внесення відповідних коректив не тільки в навчальні плани, вона зумовлює докорінну зміну в усій вищій освіті. Необхідно також звернути увагу на те, що реформування освітньої сфери веде до якісної системи знань, яка б відповідала вимогам сьогодення і здатна була б до змін не тільки існуючих цінностей, але й до змін у самому змісті, методах і засобах. Тому, започатковуючи освітні реформи, необхідно враховувати і те, що реформаційні проекти це довготривалий процес, а який буде результат залежить від нас. Втім не достатньо тільки змінити ключові знання та існуючі цінності, слід змінити і самі механізми та засоби реформування. Тільки тоді можна буде побачити якісні зміни не тільки в суспільстві, але й у всій системі освіти.

Визначившись із входженням в Європейський науковий простір та приєднавшись до Болонського процесу перед Україною постають проблеми впровадження принципів Болонської декларації, які стосуються якості підготовки фахівців (формування європейських стандартів якості освіти); відповідність європейському ринку праці; мобільність; посилення конкурентоспроможності системи освіти; підвищення доступності освітніх послуг; розвиток провідних вищих навчальних закладів як сучасних наукових центрів гуманітарного спрямування; підвищення рейтингу вітчизняних вищих навчальних закладів у світових рейтингах.

Отже, стратегічна роль вищої освіти полягає в отриманні та поліпшенні знань, у глобальному обміні знаннями через багатонаціональні дослідження та освітні проекти, програми обміну студентів і викладачів з метою стимулювання інновацій та креативності. Найрізноманітніші реформи освіти надають можливість кожному

індивіду максимально поповнити власні знання та знайти їм гідне застосування, а створення умов реалізації людиновимірною потенціалу самого процесу здобуття і подальшого застосування набутих знань дасть можливість поліпшити умови людського життя.

О. В. Швець

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДЛЯ РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні парадигми вищої освіти ставлять акцент на формуванні та розвитку фахівця, який готовий до постійного професійного росту, здатний вчитися протягом усього життя, постійно поглиблювати та поповнювати власні знання за фахом з певною метою. Актуальною є ця вимога й до студентів спеціальності «Дошкільна освіта», котрі здобувають освіту у вищих навчальних закладах (надалі – ВНЗ) України. Звідси випливає одне із головних завдань забезпечення високої якості професійної підготовки студентів – підготовка їх до свідомої, самостійної діяльності щодо відбору та користування раціональними стратегіями самонавчання вже на довузівському етапі, а також в самому виші під час здобуття обраної професії. Освітні моделі ВНЗ України ґрунтуються на співдіяльності суб'єктів педагогічного процесу, який передбачає проектування та регулювання процесів самостійного засвоєння, керування процесом досягнення мети, інтеріоризації керованої діяльності; студентів стимулюють до перетворення суспільних процесів пізнання в індивідуальні когнітивні процеси, формування особистості на етапах її професійного становлення. Звідси важливим є розгляд стратегій навчання студентів означеної спеціальності з метою їх підготовки до роботи з використанням поетичних творів у роботі з дітьми дошкільного віку під час художньо-мовленнєвої діяльності.

Особливості сприймання дітьми поетичних творів і методика заучування віршів з дітьми дошкільного віку досліджували В. Бухвостова, Р. Жуковська, Н. Кирста, Л. Панкратова, Є. Тихєєва, Є. Фльорина та ін. Сучасні науковці досліджують окремі аспекти роботи з поетичними творами у дошкільному навчальному закладі (Н. Кирста, О. Трифонова, І. Попова тощо). Проведений аналіз наукової літератури свідчить про те, що наразі існує низка досліджень, в яких розкрито поняття «навчальні стратегії» у контексті самостійного навчання зарубіжними та вітчизняними вченими (П. Біммель, А. Венден, І. Ломпшер, Р. Оксфорд, У. Рампільйон, Дж. Рубін, А. Чамот, О. Любашенко, І. Семенишин, О. Соловова, В. Янікова). Саме ж визначення поняття «навчальні стратегії» та їх класифікацію запропонували А. Венден та Д. Рубін, які розуміють стратегії як «будь який набір дій, кроків, планів, які застосовують студенти для одержання, зберігання, доступу та використання інформації» [2; 5]. Разом з тим, проблема підготовки майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу засобами стратегій навчання до роботи з використанням поетичних творів з дітьми дошкільного віку ще не має достатнього теоретико-методологічного обґрунтування.

Інноваційний розвиток освітньої парадигми пов'язаний із пошуком нових підходів, які забезпечують певний перерозподіл предметів наукових досліджень. Враховуючи сучасне гуманістичне спрямування дидактики слід визнати необхідність гармонізації понятійного апарату різних сфер знань, які досліджують діяльність особистості в напрямку досягнення різних цілей. Поняття «стратегія» потенційно містить визначальним змістовний компонент (розвиток, підтримка, самореалізація, адаптація, регулювання, контроль у процесі та навчальній діяльності). Відомо, що існує достатньо розроблений загальнофілософський та логіко-методичний підхід до визначення понять, що охоплює сукупність процедур, згідно

з якими воно відбувається. Зазначимо, що однією із вимог до такого визначення є наявність адекватного терміна, який відображає зміст поняття, зокрема поняття «стратегія». Означене поняття у сучасній дидактиці не достатньо чітко обґрунтоване як дидактична категорія. Розгляньмо визначення понять «стратегія», «стратегія навчання»:

1) мистецтво керівництва чим-небудь, що ґрунтується на правильних і довготривалих прогнозах (Словник іншомовних слів під ред. Л. Пустовіт); майстерне керівництво, план проведення або дії, свідомо обраний набір операцій для вирішення певної проблеми або досягнення мети (Великий тлумачний словник сучасної української мови);

2) мистецтво планування, керівництва, що ґрунтується на правильних далекоглядних прогнозах (Тлумачний словник української мови); спосіб набування, зберігання та використання інформації, що служить для досягнення певних цілей у тому сенсі, що він має зумовити певні результати (Дж. Брунер); спосіб опису та пояснення психологічних явищ, наприклад, психічних процесів сприймання, формування понять у свідомості людини (Л. Ітельсон, Р. Олівер); властивість когнітивних планів (Тен ван Дейк);

3) стратегія навчання – конкретні дії, поведінка або підхід, який використовується для поліпшення власного навчання (Р. Оксфорд); стратегія навчання – план (психічної) дії для досягнення мети (П. Біммель) [1; 3; 4; 5].

Отож, якщо виходити з етимології поняття «стратегія», то вона являє собою якийсь загальний або ж не деталізований спосіб певної діяльності (у нашому випадку – освітньої), спосіб досягнення складної мети. Ми ж розуміємо стратегію, як поняття, яке тією чи іншою мірою дотичне до процесів усвідомленого користування та керованого оволодіння навчальним предметом з метою використання здобутих у процесі його вивчення знань та умінь у подальшій професійній діяльності. Підкреслимо, що стратегія навчання, на відміну від технології, визначає лише конвенціональні рамки (умовні, відповідні традиціям освіти), в яких буде збудований процес навчання. Ми вважаємо, що вихователь-професіонал (кінцева мета використання стратегій навчання у роботі з студентами спеціальності «Дошкільна освіта»), озброєний засобами поетичного слова, повинен розвивати лексичну, граматичну, фонетичну компетентності, формувати культуру мовлення дошкільнят, а також збагачувати їхній емоційно-чуттєвий та когнітивний досвід, прищеплювати любов до поетичного слова та художньої літератури. Відзначимо, що стратегія виступає засобом управління, необхідним викладачеві для складання навчального плану та безпосередньо задля програмування педагогічного процесу. Прикметно, що стратегії навчання сприяють ефективному навчанню, мотивації і самовпевненості студента. Усвідомленість студентами своєї ролі в навчальному процесі, можливість його контролю, дає їм змогу брати на себе відповідальність за власне навчання. Відзначу, що дана якість властива далеко не усім студентам. Спостерігаючи та бесідуєючи з студентами за час роботи викладачем, можу із впевненістю відмітити, що описана властивість притаманна лише успішним студентам, які вміють критично мислити, працюють стратегічно. Саме такого роду студенти більш мотивовані до навчання, більш впевненіші у собі та своїх можливостях, здібностях і вміють працювати самостійно, досягаючи поставлених цілей навчання, а подальшому і у роботі. У відповідності до безпосереднього впливу на навчання та опосередкованого впливу на навчальний процес (на основі класифікації Дж. Рубіна) виокремлюють [5, с. 45]: стратегії з'ясування (підтвердження) – ілюстрування положень прикладами, наведення зразків використання поняття; моніторинг (перевірка власних письмових робіт та виправлення помилок однокурсників); заучування, індуктивне вивидення, дедуктивне міркування, практичні стратегії – дають змогу репродуктивно відтворити навчальний поетичний текст, творчі роботи на основі прочитаних поетичних творів для дітей дошкільного віку,

експериментальні завдання щодо роботи з поетичними творами у різних вікових групах дошкільників.

Описані вище стратегії визначаються як процеси, які дають змогу студентам спеціальності «Дошкільна освіта» акумулювати нові правила використання поетичних творів під час художньо-мовленнєвої діяльності з дітьми дошкільного віку та водночас автоматизувати вже набуті норми шляхом осмислення й оброблення сприйнятої навчальної інформації; спрощення інформації за допомогою набутого досвіду; вбудовування нових знань щодо роботи з поетичними творами під час художньо-мовленнєвої діяльності в дошкільних навчальних закладах в ієрархію знань, умінь мовленнєвої діяльності.

Подальшого розгляду вимагає розроблення спецкурсу «Поетично-емоційний тренінг» для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» з метою впровадження означених стратегій у його програму та у освітню діяльність ВНЗ України.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с. 2. Довгань Л. Є. Інноваційні підходи до генерування новітніх знань та управління ними / Л. Є. Довгань, Н. О. Сімченко // Проблеми науки. – 2005. – № 7. – С. 47-51. 3. Тлумачний словник української мови: понад 12500 статей / [за ред. д. фіол. наук, проф. проф. В. С. Комалиника]. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Х.: Прапор, 2004. – 992 с. 4. Словник іноземних слів / Л. О. Пустовит та ін. – К.: Довіра, УНВЦ «Рідна мова», 2000. – 1017 с. 5. Bimmel, P. Lernstrategien im Deutschunterricht In: Fremdsprache Deutsch. ... Bimmel P. / Rampillon U.: Lernautonomie und Lernstrategien. – Munchen: Langenscheidt, 2000.

С. Н. Шумакова

ИНТЕГРАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИРАЩИВАНИЯ ЗНАНИЙ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ «ПОЛИФОНИЯ» ДИСЦИПЛИНЫ «ИСТОРИЯ МИРОВОГО ТЕАТРА»

Необходимость решения обусловленной социокультурными реалиями современности, придавшими на нынешнем этапе особую остроту проблеме отечественного образовательного пространства касательно всестороннего формирования личности, актуализирует поиск педагогических методологий и определение путей их внедрения в учебно-воспитательную систему, в частности осмысление ресурса художественного образования как средства утверждения эстетической культуры, осуществления духовного самоопределения.

Базовая функция художественного образования – практика обеспечения связи между «архивом» культуры и новыми поколениями, призванными приобщиться к образованию посредством присвоения культурных норм и образцов. В рамках отечественной культурной традиции, независимо от сферы реализации, эстетическое воспитание априори заложено как неотъемлемая составляющая художественного образования – это единая парадигма, целостный процесс, и в этом заключается его значимость и специфика [1].

Весомым компонентом художественного образования, в частности профессиональной подготовки по направлению «Культура и искусство», можно считать эвристический потенциал базового курса «История мирового театра», который раскрывает понимание названного феномена как беспрецедентно культуротворного и эстетского вида искусства, занимающего непреходящее исторически приобретенное место в мировом художественном контексте.

Язык театра, будучи единением полноты референциально иллюзорного и жизненно важного, сакрального и профанного, по сути, универсальный при всей своей уникальности, каким бы парадоксальным это не казалось, инспирирует, как известно, духовное становление личности, бесконечный процесс рефлексии, лежа-

щей в основе утверждения принципов мировидения. Осмысление театра как видения организации жизненного пространства очерчивает новое понимание явлений художественной культуры, выявления исторических связей проблем прошлого и настоящего, движущих сил и закономерностей преобразований мирового художественного процесса, главным образом, уяснения мировоззренческих позиций, этико-нравственных и эстетических приоритетов. Вместе с тем, штудирование теории и истории искусства театра обусловлено контекстами общетеоретических основ искусствоведения, оперирования методологическим инструментарием искусствоведческой рефлексии, выявления механизмов образопоиска и формопоиска в художественной практике. Дисциплина «История мирового театра» преддрешает постижение причин и симптоматики смены художественных стилей, вопросов стилеобразования, знания широкого круга искусствоведческих категорий и техник художественного анализа, моделирующих когнитивные репрезентации искусствознания, а также методологий и стратегий театроведческой аналитики формо- и образотворных инноваций сценического языка, эксплицирующих философско-эстетические искания эпохи.

Должно заметить, что характеризующую современное состояние гуманитарных наук полипарадигмальность, размывающую дисциплинарные границы, нужно расценивать как несомненно продуктивную превалирующую тенденцию реализации знаний об искусстве, учитывающую интегральность художественности [2;3;4].

Парадигматический угол зрения, охватывающий целые пласты знаний о мире, структурную логику каузальных связей, сущность явлений культуры, в зависимости от фокуса изучения и выбора схемы рассмотрение проблематики искусства театра обуславливает не только освещение законов генезиса, эволюции, прогностических проекций сценического искусства, но и оперирование не отдельными взглядами, каждый из которых концепция театроведения, а парадигмальными закономерностями, очерчивающими совокупность воззрений в системе критической рефлексии. Парадигма предстает широким теоретическим концептом контекстуализации представлений, обобщения базовых мировоззренческих установок, в свою очередь, предопределяющих весь спектр дискурсов театра и отражающих структурные реновации выразительного языка сценического искусства в свете его историко-культурных ретроспекций.

Можно констатировать, что вариативность зоны осмысления искусства театра как релевантного атрибута самосознания эпохи, нетривиального социокультурного и культуротворческого феномена, устанавливающего «живые» связи с усложняющейся эстетической действительностью времени в непреложных и емких формах своего художественного высказывания, обнаруживает объемное, с разнородными слоями, различными смысловыми компонентами, интердисциплинарное «измерение» и, как следствие, расширение собственно содержательной составляющей дисциплины с потенциалом обновления образовательных технологий. В частности, представления протекания художественно-культурного процесса всеохватно и целостно – как изменяющейся «художественной картины мира» [2].

Введение «теоретических инноваций», актуального научного знания, неизвестных источников информации и новых методологических основ анализа, фиксирующих новое отношение к тому или иному процессу/ явлению с учетом временного расстояния, которое само по себе требует систематизации и оценки, нередко побуждает переоценку выводов, которые в течение десятилетий постулировала отечественная гуманистика.

Таким образом, интерпретации границ и логики, сущности тенденций и артефактов эволюции искусства театра, сопряженные с контекстами времени и мировоззренческими системами, разворачивая социокультурную динамику во взаимосвязи исторических и культурных очевидностей, предопределяющих вектор развития сценического искусства, концептуализируют парадигмальные историко-

культурные сдвиги на уровне понятийного базиса не только «своей» области знаний, но и, как никогда актуального ныне, междисциплинарного.

Проявляющая значимый мировоззренческий ресурс предметно-содержательная основа дисциплины «История мирового театра», обнаруживая инновационность проектных ориентиров организации дисциплинарного содержания как выход за границы частнопредметной точки зрения, предполагает включенность в методологическую «полифонию», интегративность учебного материала по принципу органичного сочетания методологических позиций философско-эстетического и культурологическо-искусствоведческого дискурсов – как диапазона эффективных поисков инноваций педагогических технологий.

Список использованных источников

1. Андрущенко В. П. Мистецька освіта в системі формування педагога XXI століття / В.П. Андрущенко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – Вип. 1 (6). – К. : НПУ, 2004. – С. 3-5. 2. Золотарева Л.Р. Полухудожественное образование как интеграционное пространство / Л.Р. Золотарева // Вестник ПГУ. – № 1. – 2011. – С. 82–90. 3. Зязюн І. А. Інтеграційна функція культурної парадигми / І.А. Зязюн // Професійно-художня освіта України : зб. наук. праць [редкол. : І.А. Зязюн (голова), В.О. Радкевич, Н.М. Чепурна (заступники голови) та ін.]. – Київ: Черкаси : Видавництво – Черкаський ЦНТЕП, 2008. – Вип. V. – С. 3-13. 4. Сова М.О. Основи інтеграції художньо-культурологічних знань. Монографія. – Мелітополь: Таврія. – 2003.

Н. В. Ямшинська

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Інтерес до проблем людського спілкування спричинив появу великої кількості досліджень, присвячених різним аспектам мовної комунікації. Мовленнєва поведінка у тому чи іншому соціумі являє собою складне явище, яке потребує різностороннього вивчення. Спроба аналізу щоденних ситуацій мовленнєвого спілкування призвела до встановлення ряду специфічних особливостей, що мають складну природу в певному соціумі. Однак не менш важливими у спілкуванні є знання багатьох нюансів невербальної комунікації.

В умовах глобалізації сучасні студенти знаходяться у постійному контакті з представниками з усіх куточків світу. Головним інструментом у цьому спілкуванні є іноземна мова. Однак вивчення іноземної мови передбачає не лише засвоєння знань з лексики та граматики, не менш важливим є вміння володіти усіма особливостями мовленнєвої ситуації, аби іноземна мова звучала природно. У процесі опанування англійською мовою необхідно звертати увагу як на лінгвістичні, так і екстралінгвістичні аспекти комунікації. Перш за все необхідно наголошувати на умови протікання комунікативного акту, а саме: дистанцію між комунікантами та місце їх розташування. Серед екстралінгвістичних характеристик варто згадати інтонацію, жести або інші кінетичні рухи, наявність чи відсутність посмішки та інше.

Вивчення сучасної англійської мовленнєвої поведінки є надзвичайно корисним у процесі оволодіння цією іноземною мовою, оскільки таким чином відкриваються можливості досліджувати мовні явища як з теоретичної, так і практичної точки зору.

Аналіз мовних форм спілкування у сполучення з невербальними дозволяє зробити висновки стосовно декількох специфічних особливостей сучасної англійської мовленнєвої поведінки: 1) як правило, спілкування відбувається на відстані 1-3 метри, що є найбільш прийнятною для слухового сприйняття; 2) величезну роль відіграє інтонація, що є головною екстралінгвістичною характеристикою мовленнєвої комунікації (саме правильна інтонація свідчить про високий рівень володіння англійською мовленнєвою поведінкою); 3) у щоденному спілкуванні англійців максимального значення набувають вербальні засоби спілкування і мінімального – невербальні, хоча їхнє вживання є доволі стабільним; 4) комуніканти практично однаково активно беруть участь у спілкуванні, а мовні форми та пара лінгвістичні

засоби підкреслюють шанобливе та ввічливе ставлення адресанта до адресата та навпаки.

В сучасній англійській мовній поведінці існує дві основні тенденції: 1) створення та інтенсивне використання мовних штамів, стереотипів для ситуацій щоденного спілкування; 2) тенденції до постійного оновлення стереотипних формул спілкування, особливо за допомогою різноманітних паралінгвістичних засобів [2, с.270-271].

Оскільки англійське мовне середовище наразі є одним з найбільш поширених у світі, відкривається безмежний діапазон щодо проведення порівняльного аналізу вербальних та невербальних засобів спілкування в українському та англійському соціумі, що дозволить студентам вільно почуватися за будь-яких умов комунікації.

Список використаних джерел

1. Семенюк О. А. *Основи теорії мовної комунікації* / О. А. Семенюк, В. Ю. Паращук. – Київ : Академія, 2010. – 240 с. 2. Турчин О. *Експресивно-мовленнєва специфіка комунікативної активності в етнопсихологічному вимірі.* / Оксана Турчин // *Психологія особистості.* – Івано-Франківськ, 2011. – №1(2). – С.268-274.

А. С. Стадніченко, Т. В. Мандрико

ПЕДАГОГІЧНО-ПОШУКОВЕ ТОВАРИСТВО ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі прискореного соціально-економічного розвитку суспільства, що характеризується поступовою й неухильною інтеграцією України в європейські політичні, економічні й культурні структури, винятково важливого значення набуває підвищення освітнього рівня підготовки висококваліфікованих спеціалістів для всіх галузей діяльності, збагачення інтелектуального та творчого потенціалу.

Важливою умовою розв'язання цього завдання є необхідність озброєння спеціалістів яких готує вища школа, умінням володіти знаннями, здатних до вільного професійного спілкування. Сучасна система навчально-наукової діяльності вищого навчального закладу – особистісно -зорієнтована, тобто спрямована на виховання наукової культури особистості з максимально можливою індивідуалізацією, створенням умов для саморозвитку, утвердження професійної етики [1].

Аналіз актуальних досліджень. Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти характеризується пошуком нових шляхів співробітництва викладачів і студентів, у процесі яких відбувається формування ініціативи, самостійності і творчості останніх, залучення їх до дослідницько-пошукової навчальної діяльності.

Проблемі формування активної пізнавальної діяльності, що лежить в основі розвитку й удосконалення різних аспектів дослідницьких умінь студентів, приділено увагу в працях таких авторів, як Л.Аврамчук, Т.Алексєєнко, В.Андрєєв, П.Лузан. А.Дьомін. В.Рябець, П.Олійник. Аналіз педагогічної і методичної літератури показав, що формування дослідницьких умінь студентів залежить від методики та організації навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності студентів та від сформованості у них навчальних і дослідницьких умінь, що відображено в працях Г.Артемчук, В.Буряка, Л.Кондрашової, М.Князян, С.Копельчак, Є.Спіцина. Багато науковців в своїх роботах досліджували питання науково-дослідницької роботи студентів як елемента підготовки майбутніх фахівців (Н.М. Яковлева, З.Ф.Єсарєва), проблеми проведення досліджень (І.Л.Дагіте, Т.В.Ковальова); особливості організації науково-дослідницької роботи студентів аналізували В.М.Сіденко, В.В. Шевченко [3].

Мета статті полягає у розкритті роботи педагогічно-пошукового товариства як однієї з важливих форм залучення студентів до науково-дослідницької роботи.

Виклад основного матеріалу. Науково-дослідницька робота студентів представляє собою найбільш ефективний метод підготовки якісно нових фахівців у вищій школі. Вона максимально розвиває творче мислення, індивідуальні здібності, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних фахівців, розвиває наукову інтуїцію, глибину мислення, творчий підхід до сприйняття знань та практичне застосування при вирішенні певних поставлених завдань [2].

У ВКНЗ СОР «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка» науково-дослідницька робота студентів розглядається як складова професійної підготовки, яка спрямована на формування і реалізацію творчих здібностей майбутніх педагогів. Вона здійснюється за такими напрямками: науково-дослідницька робота у навчальному процесі; науково-дослідницька робота студентів у позанавчальний час.

Виконання науково-дослідницької роботи у процесі вивчення навчальних дисциплін відбувається при оптимальному співвідношенні репродуктивних і творчих завдань, індивідуальних і колективних форм організації процесу навчання, максимальному насиченні занять ситуаціями спільної творчої діяльності.

Науково-дослідницька робота студентів в позанавчальний час виступає продовженням цієї навчально-дослідницької і є ефективним засобом об'єктивного вияву обдарованої студентської молоді, реалізації її творчих здібностей, стимулювання потреби у творчому оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності. Серед форм наукових досліджень, до яких залучаються наші студенти в позанавчальний час, є діяльність педагогічно-пошукового товариства, яке діє на базі Музею педагогічної спадщини А.С.Макаренка.

Педагогічно-пошукове товариство вирішує такі завдання: 1) ознайомлення майбутніх педагогів із методологією та методами наукового дослідження; 2) надання допомоги студентам у ефективному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму; 3) розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань; 4) прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької роботи; 5) розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності; 6) розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутніх фахівців; 7) формування готовності реалізувати дослідницьку функцію вчительської діяльності.

До складу товариства добровільно входять студенти I-IV курсів, які залучаються до виконання завдань, що сприяють формуванню операційних організаційних, практичних та дослідницьких умінь. Це, зокрема, вміння здійснювати бібліографічний пошук, працювати з книгою, довідником, технічними джерелами інформації, виділяти головне, оформляти доповідь, реферат, статтю, проводити елементи наукових досліджень для розкриття теми курсової роботи тощо.

Результати роботи члени товариства представляють на студентських науково-практичних конференціях (від училищних до Всеукраїнських).

Важливу роль у роботі з науково обдарованою молоддю відіграє, на наш погляд, система заохочень. Використання подяки директора училища, сертифікати і подяк тих навчальних закладів, де проводяться конференції, публікації у збірниках студентських наукових праць – це дуже важливо. Але вважаємо, що існуючий так званий спектр заохочень студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації потрібно суттєво розширити.

Висновки. Практика підтверджує, що активний студент – дослідник ВНЗ I-II рівня акредитації – активний учасник науково-дослідницької роботи у закладі III і IV рівня акредитації, обдарований магістрант – талановитий аспірант, науковець.

Список використаних джерел

1. Горкуненко П.П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідної роботи. дис... канд. пед. наук.: 13.00.04. П.П.Горкуненко; Вінницький держ. пед. ун – ім. М.Коцюбинського. – Вінниця, 2007. – 20 с. 2. Евдокимова А.К. Научно-исследовательская деятельность в высшей школе. Доклады Педагогического симпозиума «Проблемы молодёжного научного творчества: М.: РОО «НТА АПФН», 2002. – с.16. 3. Кловак Г.Г. Генеза підготовки май-

бутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих педагогічних закладах України (кінець XIX – XX ст.); автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01/ Г.Г.Кловак. Київський національний ун-т, ім. Т.Шевченка. Київський нац.ун-т імені Т.Шевченка, - К.,2005. -40 с.
4.Шейко В.М., Кушнарєнко Н.Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 3 – те вид., стереот. – Київ.: Знання – Прес, 2003.

А. В. Шарун

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ В МЕДИЦИНСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

Процесс интеграции Украины в Европейское и мировое научное пространство предъявляет жесткие требования к уровню подготовки специалистов высшей медицинской школы.[1] Медицинское образование на этапе реформирования образовательных программ, в условиях расширения ресурсных возможностей, формирования нового амбициозного поколения украинской молодежи, значительного количества иностранных студентов, приезжающих обучаться в Украинских ВУЗах, а так же новых требований к выпускникам высшей медицинской школы, претерпевает значительные изменения. Эти изменения обосновывают необходимость совершенствования медицинского образования в Украине и приведение его в соответствие с международными стандартами обучения.

В Днепропетровской медицинской академии МОЗ Украины, как и в большинстве медицинских ВУЗов страны традиционно используется индивидуально-групповая и лекционно-семинарская формы обучения, классифицирующиеся в зависимости от дидактических целей и количества студентов на: лекции, семинарское занятие, консультации, практикумы, лабораторно-практическое занятие, производственную практику, коллоквиум, зачет, экзамены.[3]

В настоящее время в учебном процессе кафедры «Микробиологии, вирусологии, иммунологии и эпидемиологии» Днепропетровской медицинской академии МОЗ Украины применяются различные методы, задача которых – достижение образовательных целей. Это и традиционные объяснительно-иллюстративный (учащиеся получают знания на лекции, из учебной или методической литературы, через экранное пособие); репродуктивный (применение изученного на основе образа или правила, алгоритма) методы, более инновационные методы: проблемного изложения (педагог ставит проблему, формулирует познавательную задачу, различные подходы для решения поставленной задачи); частично-поисковый, или эвристический метод под руководством (организация активного поиска решения познавательных задач); исследовательский (после анализа материала, постановки проблем и задач и краткого инструктажа, обучаемые самостоятельно изучают литературу, источники, ведут наблюдения, выполняют другие действия поискового характера). А так же такие активные методы обучения, как педагогическое игровое упражнение (гlossарий, заполнение таблиц, составление алгоритмов диагностики, лечения и профилактики инфекционных заболеваний); деловая игра; мозговой штурм; анализ конкретных клинических ситуаций.

Для того, чтобы определиться с оптимальным методом обучения конкретного занятия, педагогами используется алгоритм из семи шагов [4]:

1. Решение о том, будет ли материал изучаться самостоятельно или под руководством педагога; если студент может без излишних усилий и затрат времени достаточно глубоко изучить материал самостоятельно, помощь педагога окажется излишней. В противном случае в той или иной форме она необходима.

2. Определение соотношения репродуктивных и продуктивных методов. Если есть условия, предпочтение должно отдаваться продуктивным методам.

3. Определение соотношения индуктивной и дедуктивной логики, аналитического и синтетического путей познания. Если эмпирическая база для дедукции и анализа подготовлена, дедуктивные и синтетические методы вполне по силам

взрослого человека. Они предпочтительнее как более строгие, экономные, близкие к научному изложению.

4. Меры и способы сочетания словесных, наглядных, практических методов.

5. Решение о необходимости введения методов стимулирования деятельности студентов.

6. Определение «точек», интервалов, методов контроля и самоконтроля.

7. Продумывание запасных вариантов на случай отклонения реального процесса обучения от запланированного.

И, один из наиболее важных моментов: что бы групповая работа в процессе по нахождению новых знаний была по-настоящему продуктивной, нужно предложить студентам совместную деятельность – интересную, лично и социально значимую,[5] допускающую распределение функций не только по индивидуальным способностям, но и согласно национально – психологическим особенностям. Ведь на сегодняшний день ДМА МОЗ Украины уже подготовлено 779 иностранных специалистов для 25 стран мира.

Национально – психологические особенности - реально существующие, активно функционирующие и объективно осознаваемые исследователями механизмы и проявления, которые оказывают значительное воздействие на жизнь, поведение и обучение людей.[2] Так, например, арабы – представители двадцати двух государств Ближнего и Среднего Востока, имеющие общие этнические корни и сходную психологию, характеризуются как необычайно миролюбивые, общительные люди, у которых под воздействием арабского языка, для которого свойственны лексические повторы, гиперболы, метафоры, вырабатывалась склонность к преувеличению в оценке результатов восприятия окружающей действительности, не столько логическое осмысливание получаемой информации, сколько повышенное внимание к форме изложения, красноречию говорящего. Они не любят строгой логики и объективных доказательств, а больше многообразии впечатлений. Для них свойственны повышенная реактивность, импульсивность, порывистость, несдержанность в проявлении чувств и эмоций, в то время, как сдержанные китайцы отличаются практическим, чуждым ненужным сложностям образом мышления. Они, как правило, отдают предпочтение простым интеллектуальным построениям, как наиболее доступным и рациональным для запоминания, очень редко руководствуются абстрактными принципами, их логика отличается высокой предметностью. Все эти национальные психо - эмоциональные особенности чрезвычайно важны в следствии их влияния на когнитивные способности студентов в процессе обучения. Профессорско – преподавательский состав кафедры «Микробиологии, вирусологии, иммунологии и эпидемиологии» ДМА МОЗ Украины интегрировано подходит к выбору методов и средств обучения иностранных и отечественных студентов, в свете вышесказанного. В ходе проведения занятий по медицинской микробиологии, вирусологии и иммунологии для иностранных студентов используется большее количество обучающих фильмов, презентаций, слайдов с фото и диаграммами, отдается предпочтение активным методам с возможностью личного участия, когда поощряется любой вклад студента в образовательный процесс, без резких критических оценок со стороны преподавателя, и в то же время, отечественные студенты, обучающиеся с применением всех перечисленных методов и технологий, с большим энтузиазмом воспринимают занятия в виде деловых игр и разбора конкретных клинических случаев, знакомятся с наиболее актуальными методами диагностики, распространенной английской терминологией, которую изучают иностранные студенты, обучающиеся на английском языке.

Нынешняя реальность требует повышения качества, эффективности обучения студентов, что прямо зависит от умелого подбора и использования разнообразных, наиболее адекватных тематике и ситуации методов обучения, а также от активизации субъект-субъектных отношений всего учебного процесса. Современные усло-

вия обучения студентов отличаются необходимостью внедрения инноваций, новшеств и нововведений, которые позволяют развить у студентов клиническое и критическое мышление, сформировать опыт творческой и инновационной деятельности, стимулируют развитие не только учащегося, но и преподавателя [6].

Список использованных источников

1. Закон Украины «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. 2. Крысько В.Г. Этническая психология. Изд. Академия, Серия: Высшее профессиональное образование, 2008.- 367 с. 3. Мынбаева А.К., Садвокасова З.М.. Инновационные методы обучения, или как интересно преподавать: учебное пособие. – 4-е изд., доп. – Алматы, 2010. – 344 с. 4. Панфилова А.П. Игровое моделирование в деятельности педагога. Москва: Изд. Центр «Академия», 3-е издание, 2008 г. – 368 с. 5. Педагогика и психология высшей школы под ред. М.В. Буланова-Топоркова: Учебное пособие. – Ростов на дону: Феникс, 2002. – 544 с. 6. Пугачев В.П. Тесты, деловые игры, тренинги в управлении персоналом: Учебник для студентов вузов. – М.: Аспект Пресс, М., 2001. – 285 с.

Ю. І. Шустак

ПЕРСПЕКТИВИ ВАЛІДАЦІЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

Всеобіймаючий процес глобалізації, який яскраво характеризує сучасну епоху, значно пришвидшив темпи розвитку економіки, технологій, масових комунікацій, звужив бар'єри між культурами та поставив суспільство перед новими викликами. Сучасний індивід, який прагне до успіху та самореалізації, змушений брати активну участь у структурних змінах, які відбуваються сьогодні на ринку праці, пристосовуючись до нових вимог та реагуючи на нові запити та потреби роботодавців та економіки загалом. Висококваліфікованим працівником нині можна вважати не ту особу, яка успішно здобула вищу освіту, а ту, яка тримає руку на пульсі часу і безперервно доповнює свої знання актуальною інформацією, набуває новітнього досвіду та розвиває вміння та навички. Проте в сучасному світі самореалізація особистості ні в якому раці не обмежується лише професійними амбіціями, адже природним є бажання людини задовольняти свої власні навчальні інтереси. В таких умовах нівелюється позиція «освіти на все життя» і акцентується потреба в «освіті протягом усього життя» (lifelong learning), яка охоплює гармонійний професійний та особистий розвиток індивіда з колиски і до кінця життя. Мережа закладів формальної освіти, будучи важливою навчальною базою, більше не є достатньою для забезпечення усього спектра навчальних потреб, адже нові реалії потребують більш динамічних та гнучких форм і методів навчання, які виходять за межі функціонування формальної освіти. Саме таким вимогам відповідає неформальна освіта, яка, передбачає інваріантність та реагує на запити і всього суспільства, і окремого індивіда.

Разом із розвитком та популяризацією неформальної освіти в Україні зростає потреба законодавчого врегулювання пов'язаних із нею питань, таких як визначення поняття неформальної освіти в законному порядку, окреслення кола її функцій та встановлення процесу валідації результатів неформального навчання.

Детальне вивчення сучасного законодавства України в сфері освіти дозволяє зробити висновок, що поняття неформальної освіти та освіти дорослих представлені в діючих нормативно-правових актах епізодично.

Зокрема, згідно зі статтею 29 Закону України «Про освіту», структура освіти в Україні включає дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, самоосвіту [1], тобто неформальна освіта та освіта дорослих юридично не є частиною вітчизняної системи освіти. Проте стаття 1 Закону України «Про професійний розвиток працівників» містить законодавче обґрунтування терміна «неформальне навчання» як «набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок, не регламентоване мі-

сцем набуття, строком та формою навчання». Положення цього ж закону встановлює, що «роботодавці можуть здійснювати формальне і неформальне професійне навчання працівників» і що таке навчання здійснюється за згодою працівників «безпосередньо у роботодавця згідно з рішенням роботодавця за рахунок його коштів з урахуванням потреб власної господарської чи іншої діяльності» [2]. Таким чином, роботодавець має право на всій розсуд обирати форми і засоби навчання працівників, з огляду на їх ефективність, що дає широкі можливості для фахового розвитку спеціалістів.

Крім того, стаття 14 вищезазначеного закону регулює механізми підтвердження результатів неформального професійного навчання працівників і зазначає, що з цією метою «у складі державної служби зайнятості створюються центри визнання результатів неформального професійного навчання». Також встановлено, що «центри визнання результатів неформального професійного навчання забезпечують організацію підтвердження професійної кваліфікації працівника за результатами неформального професійного навчання». Такі центри також «залучають навчальні заклади державної служби зайнятості, інші професійно-технічні навчальні заклади, підприємства, організації, установи, які мають ліцензію на право здійснення освітньої діяльності за визначеними професіями. Результати неформального професійного навчання підтверджуються документом встановленого зразка про присвоєння або підвищення робітничої кваліфікації» [2].

Висвітлення явища неформального навчання у згадуваному законі є досить важливим, проте неповним, оскільки воно охарактеризоване поза системою освіти і регулює процес неформального навчання лише на робочому місці. Недостатня законодавча база у сфері освіти дорослих та зростаюча актуальність цього явища в українському суспільстві надихнула д. пед. н. Л. Б. Лук'янову створити «Концептуальні положення освіти дорослих», які передбачають «визнання освіти дорослих, в т. ч. і неформальної, невід'ємною складовою системи освіти України, що забезпечує право кожного громадянина України на неперервну освіту протягом життя». У цілому, питання неформальної й інформальної освіти досить широко представлені в концепції [0]. Запропоновані концептуальні положення освіти дорослих знайшли своє відображення в створенні «Проекту концепції розвитку освіти України 2015-2025» який містить пункт про намір «легітимізувати з 2016 року в системі середньої, професійної і вищої освіти визнання компетентностей і кваліфікацій, отриманих шляхом неформальної освіти та практичної діяльності» [5].

Закономірно, що наступним кроком в напрямку до більш глибокого законодавчого обґрунтування питань неформальної освіти в Україні став «Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо визнання неформальної освіти)», зареєстрований 12 лютого 2015 року, який очікує розгляду Верховної Ради України. Зокрема, в проекті присутні доповнення до Закону України «Про освіту». Згідно із запропонованою статтею 29 цього закону, освіта за ступенем формалізації може бути формальною, неформальною та інформальною, а неформальна освіта визначається як «освіта інституціолізована, цілеспрямована та спланована навчальним закладом без надання освітніх програм і кваліфікацій, визнаних національними органами управління освітою, або без кваліфікацій взагалі, і є додатковою, альтернативною та/або доповняльною до формальної освіти в процесі освіти впродовж життя; слугує забезпеченню права осіб будь-якого віку на доступ до освіти, але не передбачає обов'язкової безперервної структурованої послідовності у здобутті освіти і може бути короткотерміновою і невеликої або великої інтенсивності, зокрема у формі короткотермінових курсів, семінарів, практичних занять. Хоча неформальна освіта безпосередньо не приводить до формальних кваліфікацій, визнані формальні кваліфікації можуть бути отримані шляхом освоєння певної сукупності окремих програм неформальної освіти і відповідного визнання уповноваженим органом набутих знань, умінь, інших компетентностей» [4].

Вищезазначений Проект Закону передбачає також поправки до Закону України «Про волонтерську діяльність», де йдеться про те, що держава «визнає неформальну та/або інформальну освіту, здобуту волонтерами у організаціях та установах, які залучають до своєї діяльності волонтерів», а також на законних підставах надає право волонтерам на «здобуття неформальної та/або інформальної освіти, яка практикується у волонтерських громадських організаціях та врахування такої освіти при працевлаштуванні на державну службу чи у бюджетних організаціях» [4].

Отже, за вимогою часу та з метою виконати завдань, продиктованих сучасними соціально-економічними реаліями, вітчизняне законодавство крок за кроком наближається до практичного обґрунтування феномену неформальної освіти дорослих у нормативно-правових актах України, поступово заповнюючи існуючі прогалини, розкриваючи її зміст, форми та методи, розширюючи на законних засадах коло закладів та організацій, які можуть її забезпечувати, а також коло осіб, які можуть її здобувати та користуватися її перевагами. Однак з перспективою створення ефективного законодавчого поля неформальної освіти та освіти дорослих, це питання потребує системного підходу як до розробки широкої нормативно-правової бази так і до процесу набрання нею законної сили. Детальне висвітлення зазначених явищ в законодавстві створить правове підґрунтя для функціонування неформальної освіти дорослих в Україні, забезпечить її подальший розвиток та допоможе задовольнити потреби сучасного мобільного українського суспільств у професійній та особистій самореалізації.

Список використаних джерел

1. Закон України Про освіту від 23.05.1991 № 1060-ХІІ, поточна редакція від 01.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>. 2. Закон України Про професійний розвиток працівників від 12.01.2012 № 4312-VI, поточна редакція від 01.01.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>. 3. Лук'янова Л. Б. Концептуальні положення освіти дорослих [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Pedagogica/43099.doc.htm. 4. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо визнання неформальної освіти) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54026. 5. Проект концепція розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/doc/files/news/435/43501/project_30102014.doc.

Н. В. Біла

ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА ЯК РЕЗУЛЬТАТ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ

Комплексне вирішення проблем сталого розвитку суспільства неможливе без створення рівних можливостей для самореалізації особистості незалежно від її статі в будь-якій сфері життєдіяльності. Показником дійсно демократичного суспільства вважається реалізація ідеї гендерної рівності в міжстатевих стосунках, надання представникам обох статей рівних прав і рівних шансів. За останній час питання гендерної рівності стало пріоритетним в всьому сучасному світі, виникла гостра потреба в формуванні нових взаємовідносин між жінками та чоловіками, що мають бути засновані на рівнопартнерських засадах, наданні обом статям рівного доступу до благ розвитку цивілізації [4].

Гендер - один із базових вимірів соціальної структури суспільства, який разом з іншими соціально-демографічними та культурними характеристиками (раса, клас, вік) організує соціальну систему. Соціальне відтворення гендерної свідомості на рівні індивідів підтримує соціально-рольовий статус особистості, який визначає соціальні можливості в освіті, професійній діяльності, суспільному виробництві [3].

Останнім часом гендерні дослідження стали невід'ємною частиною педагогічної науки, а гендерна проблематика відокремлюється в різних галузях педагогіки.

Фахівці, які займаються гендерними дослідженнями, поки що не опрацювали єдиного визначення гендерної педагогіки, але найпоширеніши ми в науковому середовищі є такі [3]: 1) гендерна педагогіка - це педагогічна система, яка враховує волевиявлення двох соціальних статей - жінок і чоловіків - у громадянському суспільстві як рівних у можливостях і правах з урахуванням їх гендерних інтересів і потреб (Л. Смоляр); 2) гендерна педагогіка - це сукупність підходів, спрямованих на те, щоб допомогти дітям почувати себе у школі комфортно і впоратися із проблемами соціалізації, важливою складовою яких є самоідентифікація дитини як хлопчика чи дівчинки.

Мета гендерної педагогіки - корекція впливу гендерних стереотипів на користь прояву та розвитку особистих схильностей індивіда.

Предметом гендерної педагогіки є корекція процесу соціалізації молоді залежно від статі відповідно до соціально-економічних вимог.

Розробка теорії гендерної освіти та виховання має такі напрямки: 1) дослідження педагогічних аспектів процесу гендерної соціалізації дівчат і хлопчиків як суб'єктів шкільного виховання, визначення впливу батьків, однолітків, педагогів, навчальної літератури на формування гендерної ідентичності індивідів обох статей; 2) виявлення закономірностей педагогічного впливу вчителів на гендерну ідентичність учнів для створення відповідного середовища щодо самореалізації індивідуальних можливостей учнів [5].

Гендерне виховання конструюється на основі аналізу моделей гендерних взаємовідносин, що розвиваються та трансформуються в суспільстві. Гендерне виховання виходить з того, що людина - не абстрактна нейтральна цілісність, а жінка та чоловік, у їхній рівноправності, самовираженості й самоствердженості, що є найважливішим із соціальних орієнтирів у всіх сферах життя демократичного суспільства.

Гендерне виховання особистості здійснюється під впливом родини, освіти, засобів масової інформації, релігії, мистецтва, мови, правової та державної політики. Застосування гендерного підходу у формуванні гармонійно розвиненої особистості пропонує новий спосіб пізнання дійсності, в якому відсутня нерівність та ієрархія «чоловічого» й «жіночого».

На сучасному етапі розвитку освіти стає нагальним формування гендерної культури особистості як невід'ємної частини гендерної соціалізації школярів. Реалізація цього завдання потребує великих зусиль, оскільки школа та вчителі залишаються глобальними носіями традиційних патріархальних уявлень про роль і місце чоловіків і жінок у суспільстві. Школа через підручники, педагогічне спілкування та традиційну систему виховання відтворює та породжує гендерні стереотипи, що не відповідають сучасним об'єктивним реаліям світу і стають перешкодою для ефективного розвитку суспільства. Упровадження гендерних підходів у процес підготовки майбутніх учителів - основа для вдосконалення їхнього професіоналізму та всебічного особистісного розвитку як активних суб'єктів соціального життя [2].

Застосування форм і методів гендерної освіти та виховання сприяє формуванню в юнаків і дівчат поведінкових норм, що включають уміння аналізувати, ставити запитання, давати відповіді, критично та всебічно розглядати проблему, роботи висновки, адаптуватись до нових соціальних умов, захищати свої інтереси, поважати інтереси та права інших.

Цінностями гендерної культури (знання, уміння, навички вихованців) є: 1) гендерна грамотність як система отримання необхідних знань у сфері гендерних досліджень; 2) сформована мотивація до рівноправної участі чоловіків і жінок у суспільному житті та реалізації своїх гендерних прав і свобод; 3) гендерна самоосвіта як набуття власного досвіду з гендерної збалансованості; 4) гендерна чуйність, як здатність особистості усвідомлювати та моделювати вплив соціального середовища; 5) повага до особливостей та індивідуальних проявів особистості не-

залежно від її статі [2].

При організації колективних творчих заходів вихователю бажано провести діагностику рівня сформованості гендерних стереотипів у шкільному колективі. Залежно від її результатів вибираються форми та методи гендерного виховання.

Оцінка гендерної ідентичності школярів ставить за мету виявлення особистістю рівня ототожнення власної біологічної статі в поєднанні з формами «жіночої» та «чоловічої» поведінки, яка спирається на існуючу в суспільстві гендерну ідеологію.

Гендерне виховання необхідно здійснювати з використанням усіх традиційних засобів педагогічного впливу. Це такі як: 1) своєчасна реакція дорослих на ті чи інші особливості поведінки дітей чи підлітків, їх взаємини з однолітками протилежної статі, емоційна оцінка цих особливостей; адекватна реакція на ті чи інші прояви сексуального розвитку дитини чи підлітка, що ґрунтується на розумінні того, що в їх розвитку є нормальним, а що – відхиленням від норми; 2) приклади правильного ставлення дорослих до представників іншої статі, дорослі не повинні доводити до дітей свої конфлікти, не варто з'ясовувати в їх присутності свої стосунки і т. п. Приклади можуть бути взяті також з творів художньої літератури, кіно тощо.

Гендерне виховання пов'язане з моральним, фізичним, естетичним, розумовим і трудовим. Наприклад, у процесі трудового виховання створюються уявлення дітей про те, що праця людей різної статі має свою специфіку, яка пов'язана з фізіологічними особливостями та історичним аспектом розвитку людини: праця чоловіків традиційно передбачає більші фізичні навантаження, ніж праця жінок. Зв'язок гендерного виховання з фізичним аналогічний: на заняттях фізкультури підбирають такі вправи, які розвивають різні фізичні якості і формують певне ставлення до стилю поведінки (фігура, постава, хода, динаміка рухів). Зв'язок гендерного виховання з естетичним бачимо, наприклад, в організації дозвілля, де враховуються надання переваги дітьми, залежно від статевих відмінностей. Зв'язок гендерного виховання з моральним виявляється в ознайомленні дітей з елементарними поняттями про мораль, значення в суспільстві людей різної статі, орієнтації дітей на майбутню соціальну функцію.

Список використаних джерел

1. Гендерні стандарти сучасної освіти. Збірка рекомендацій. / Частина 1 / Літ.ред.: Мінакова-Гончаренко О.Г. - Програма розвитку ООН в Україні, 2011.- с.328. 2. Кікінежді О. Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи // Шлях освіти. - 2004. - №1. - С. 27-29. 3. Розвиток гендерних педагогічних досліджень в освіті України / дипломна робота апробована на IV Міжвузівській конференції Студентські читання Гендерні студії - . <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=648622>. 4. Харченко С.Я. Гендерна освіта і виховання студентської молоді в процесі соціалізації: теорія та практика: монографія. Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – с.258. 5. Цокур О. Гендерне виховання – нагальна потреба сучасної освітньої системи / О. Цокур, І. Іванова // Директор школи. Україна. – 2006. – №6. – с. 6-12.

Ю. В. Бойко

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Постановка проблеми. Гендерне виховання хвилює сьогодні багатьох педагогів та психологів. Великий інтерес зумовлений тим, що формування гендерної стійкості обумовлено соціокультурними нормами і залежить в першу чергу від ставлення батьків до дитини. В умовах українського суспільства, що розвивається, подружні та батьківські ролі наповнюються змістом, змінюються соціокультурні особливості механізмів та цілей гендерного виховання.

Гендерне виховання – це цілеспрямований, організований і керований процес формування соціокультурних механізмів конструювання чоловічих та жіночих ролей, поведінки, діяльності та психологічних характеристик особистості, запропонова-

них суспільством своїм громадянам залежно від їхньої біологічної статі [2, с.45].

Гендерна педагогіка – це сукупність підходів, спрямованих на створення комфортних умов у навчальному закладі щодо соціалізації дітей, важливою складовою якої є самоідентифікація дитини як хлопчика або дівчинки. [5, с. 35]

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перші наукові праці з гендерної проблематики з'явилися близько 20 років тому. Гендерне виховання в сучасному дошкільному закладі досліджували А.А.Палій, Т.А.Репіна, В.О.Сухомлинських, А.Я.Каменський. Аналіз наукової літератури свідчить про наявність дослідженням з питань сучасних гендерних тенденцій, які відображені у працях вчених (Т.О.Говорун, Я.О.Кічук, Л.А.Мищик) [3, с. 26]. Більшість вчених стверджують, що перший етап отримання гендерного досвіду дітей відбувається насамперед в сім'ї.

Мета статті полягає в обґрунтуванні комплексу психолого-педагогічних умов, які забезпечують гендерний підхід у вихованні дітей в сучасному дошкільному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Питання *гендерного виховання* в сучасному дошкільному навчальному закладі є невід'ємною складовою усіх видів діяльності дітей. На заняттях з різних розділів програми, під час трудової, образотворчої, ігрової діяльності діти засвоюють загальноприйняті норми поведінки, зміст і особливості виконання певних соціально-статевих ролей. Робота з *гендерного виховання* проводиться комплексно, використовуючи різні методи, спеціально підготовлені та природні ситуації, що виникають у процесі життєдіяльності. Основними формами роботи у цьому напрямку є: організовані заняття – групові та індивідуальні; використання художнього слова; проблемні ситуації; ігри; ситуації спілкування з дітьми; прогулянки; театралізовані ігри та розваги; самостійна діяльність дітей.

Робота з гендерного виховання дітей в сучасному дошкільному навчальному закладі здійснюється, дотримуючись наступних принципів: активності, реалістичності, правдивості, довіри, моральної чистоти. Дуже важливим аспектом роботи з гендерного виховання дітей є створення відповідного предметно-розвивального середовища, яке є умовою прояву статево-рольової поведінки дітей, стимулює їх до вираження в повсякденні свого чоловічого чи жіночого образу.

Створюючи предметно-ігрове розвивальне середовище в групі дошкільного закладу, обов'язково слід подбати про осередки, в яких граються разом і дівчатка, і хлопчики. Тут розміщують атрибути до сюжетно-рольових ігор «Сім'я», «Магазин», «Поліклініка», «Бібліотека», «Лікарня» тощо. Разом з тим в групах для дітей дошкільного віку вихователі, мають створити окремі, спеціально оформлені та обладнані куточки для дівчаток та хлопчиків). Саме в віці п'яти – семи років діти під час ігрової діяльності починають групуватися за статевим принципом. Такий «розподіл» дітей, з одного боку, сприяє формуванню жіночності в дівчаток і мужності в хлопчиків, а з іншого – підводить їх до розуміння необхідності спільних ігор [4, с.20].

Під час проведення занять вихователям не слід вимагати від хлопчиків повної відповіді: у них швидкість мовлення менша, ніж у дівчаток. Не варто також вимагати від хлопчиків під час відповіді дивитися в очі педагогу, адже це «жіночий» тип поведінки. Дівчатка зазвичай дивляться в очі вихователю, не відволікаються, хитають головою, шукаючи підтвердження правильності своєї відповіді, а хлопчики – дивляться вниз або в сторону, шепочуть собі під ніс, але це не означає, що вони не думають і не шукають рішень [5, с.9].

Для психологічного розвитку дитини в дошкільному навчальному закладі важливо, що про продумані дії починають мати перевагу над імпульсивними, а саме мотив хочу може поступатися треба, і тому більшого значення набуває саме соціальна мотивація дитини, а не її здатність діяти цілеспрямовано, долати труднощі на своєму шляху.

Завданням для вихователя є формування *гендерної компетентності* як складової життєвої компетентності дітей у сучасному дошкільному навчальному за-

кладі. Вихователь повинен поетапно формувати статево-самоусвідомлення дітей, враховуючи віковий період, уявлення дітей про себе, свої статево-особливості, гендерний підхід до виховання. Педагогам необхідно зацікавити батьків перспективами нового напрямку розвитку дитини, залучати їх до активної участі у житті дошкільного закладу, зробити союзниками у своїй роботі [3, с. 45].

Висновки. Таким чином, досягнення гендерної рівності в сучасному дошкільному навчальному закладі передбачає необхідність використання у навчальних процесах спеціальних технологій, що враховують специфіку жіночої та чоловічої психології та забезпечують збалансований гендерний компонент в освіті. Гендерний підхід є необхідною передумовою реалізації гендерного виховання і виступає складовою особистісно зорієнтованого навчально-виховного процесу.

Вихователю вкрай важливо усвідомлювати закономірності та шляхи формування гендерної ідентичності. Тому дотримання принципу рівності у соціальному, економічному, політичному житті суспільства є невід'ємною складовою гендерної культури. Узагальнюючи можна сказати, що гендерне виховання дітей у сучасному дошкільному навчальному закладі насамперед залежить від рівноправності жінок та чоловік, які спричинили гендерну нерівність в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Олійник Л.М. Гендерне виховання дітей у сучасних навчально-дошкільних закладах: навчально-методичний посібник /Олійник Л.М. - Миколаїв: МОІППО, 2011. 2. Проценко О. Розвиток та основи гендерного виховання дітей дошкільного віку /О. Проценко // Психолог дошкілля. -2011. - №8. 3. Сьоміна А. Гендерне виховання дітей дошкільного віку в сучасному навчальному закладі /А. Сьоміна, О. Куксенко, В. Гормаш // Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2011. - № 4. 4. Сьоміна А. Особливості гендерного виховання дошкільників в сучасному дошкільному навчальному закладі /А.Сьоміна, О.Куксенко, В. Гармаш //Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2011. - № 5.

З. П. Бондаренко, О. В. Дяченко

ГЕНДЕРНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Постановка проблеми. Нині неможливо не відмітити зростання кількості гендерних досліджень у педагогіці та інших соціально-гуманітарних науках і це є вкрай важливим, оскільки такі дослідження вносять вагомий вклад у розвиток суспільних норм і уявлень про відносини між статтю. Оскільки не всі науковці правильно розуміють поняття «гендер» та розглядають його як біологічну категорію, з'являється певний дисонанс у вивченні гендерної освіти як галузі педагогічної науки.

Мета статті: на основі науково-педагогічної літератури розглянути процес становлення гендерної освіти в Україні та її вплив на розвиток ідентичності особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження українських та російських вчених, таких як С. Айвазова, Л. Булатова, Т. Голованова, Т. Дороніна, А. Кириліна, Л. Кобилянська, М. Пушкарьова, О. Ярська-Смирнова, дозволяє визначити відсутність єдиного розуміння терміну «гендерна освіта». Тому, враховуючи суто педагогічний контекст феномену, під гендерною освітою будемо розуміти процес і результат засвоєння знань, умінь і навичок щодо цілей, стандартів і способів соціокультурного конструювання ролей, поведінки, діяльності особистості, запропонованої суспільством, з урахуванням її біологічної статі, що спрямований на усвідомлення сутності «чоловічого» і «жіночого» як соціальних феноменів [4, 7].

Виклад основного матеріалу. Термін «гендер» є відносно новим у людинознавстві та представляє межу між біологічним та соціальним тлумаченням ролі-вих відносин чоловіків та жінок у соціумі [2, 111]. У зв'язку з цим у філософії освіти виникає новий напрям – гендерна педагогіка [3, 7]. Предметом гендерної

педагогіки є корекція процесу соціалізації молоді залежно від статі та відповідно до соціально-економічних вимог.

Гендерний підхід в освіті ставить собі за мету дослідити неформальні сторони учнів, у свою чергу, спрямована на те, щоб допомогти їм розв'язати проблеми соціалізації, важливим складником якої є самоідентифікація дитини (хлопчика або дівчинки), і прийняття навчальних практик та передбачає, що різниця у вихованні чоловіків і жінок визначається соціально-культурними факторами. Метою гендерної освіти є формування свідомості, вільної від гендерних стереотипів і відповідальної за свої міжособистісні взаємини, сприяння використанню біологічних уявлень про сутність «чоловічого» та «жіночого».

У розробці теорії гендерної освіти визначають такі основні напрями: визначення впливу соціуму на становлення гендерної ідентичності дівчат та хлопчиків; виявлення закономірностей педагогічного впливу вчителів на гендерну ідентичність учнів. Російські педагоги-дослідниці А. Митрофанова та Н. Пуліна розглядають гендерну освіту з точки зору вікової характеристики – освіта учнів, студентів та дорослих [5, 69]. Гендерна освіта конкретної соціальної ролі. Освіта студентів будується на роз'ясненні гендерних стереотипів, з якими стикається молодь, вступаючи в доросле життя і спільному пошуку засобів подолання цих стереотипів. І нарешті, освіта дорослих носить, головним чином, адаптаційний характер, допомагає пристосуватися до змін, що відбуваються в освіті та долати труднощі [6].

Таким чином, гендерна освіта має особливе значення в умовах становлення нового суспільства, оскільки будь-який прогрес може бути лише тоді, коли є прогресом культури та сприяє вдосконаленню суспільства.

Висновки та перспектива подальших досліджень. Сучасне гендерне освітнє поле характеризується ще недостатньою структурованістю за напрямками, тому поширення знань, яке почалося в Україні, не розподіляється рівномірно, а його успішність значним чином залежить від зусиль окремих фахівців. Саме тому базою для подальших досліджень можуть слугувати інтеграція гендерних досліджень у систему вищої освіти з метою розвитку збалансованих навчальних планів та введення нових знань про жінок у традиційній соціальній та гуманітарній дисципліні, що потребує змін в ідеології вищої освіти в країні.

Список використаних джерел

1. Болотська О. Формування сучасного світогляду жінок і чоловіків щодо необхідності гендерних перетворень у суспільстві // *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. – 2005. – №3. – С. 56-60.
2. Введение в гендерные исследования: учеб. пособие. – М.: МГУ, 2000. – 224 с.
3. Гендерна педагогіка: хрестоматія / Переклад з англ. В. Гайденко, А. Предборської; За ред. В. Гайденко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 315 с.
4. Іванова І. Підготовка майбутніх учителів до основ гендерної освіти старшокласників у процесі навчально-професійної діяльності // *Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук*. – Одеса: Видавнича організація «Одеський юридичний інститут ХНУВС», 2007. – 21 с.
5. Костицова І. Перспективи гендерного образования в России: взгляд педагога / І. Костицова, Ю. Градскова, Н. Пуліна, А. Митрофанова // *Высшее образование в России*. – 2001. – №2. – С. 68-74.
6. Цокур О. Розвиток гендерного підходу в освіті [Електронний ресурс] / О. Цокур, І. Іванова – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/313/>.

О. О. Жидкова, О. В. Турута

ГЕНДЕРНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Вища школа – одна з основ розвитку суспільства, а отже, і важливий фактор при вирішенні питань, пов'язаних із забезпеченням рівності, визначенням соціальних статусів і соціальної мобільності. Поряд з політиками, мас-медіа, кіно, вища школа виступає тим простором, на якому і всередині якого відбуваються процеси, що впливають на формування системи ціннісних орієнтацій, конструювання норм

і зразків поведінки, що забезпечують досягнення успіху та благополуччя.

Однак в сучасних умовах розвитку українського суспільства вузівська освіта все ще не є тим соціальним «ліфтом», який допомагає піднятися на вищі поверхи соціальної ієрархії і гарантує при рівній освіті рівні можливості. Ряд вітчизняних досліджень, присвячених питанням освіти і інвестування в людський капітал, відображають наявну тенденцію нерівності, підкреслюючи гендерну стратифікацію суспільства [1]. Подолання факторів нерівності або бодай пом'якшення їх гостроти, можна вирішити за допомогою введення нових підходів до змісту освіти, які будуть сприяти формуванню громадянського і правового суспільства. Одним з таких підходів є гендерний.

Під гендерною освітою дослідники розуміють освітню модель, в якій враховуються гендерні інтереси, приймається до уваги наявність проблем в соціальному розвитку суспільства і системі освіти, робиться пошук способів їх вирішення [2, с.48].

При впровадженні гендерної освіти в систему вищої школи, виникає ряд проблем, серед яких можна виділити наступні:

– стратегічна проблема – відсутність достатньо чіткої стратегії державної політики в Україні на відміну від Європейських держав, наприклад, Німеччини, Франції, Фінляндії та скандинавських країн, де гендерна проблематика, є, по суті, фокусом державної політики. В результаті такої політики, була створена інформаційна база конкретних проблем, які стосуються гендерної проблематики та методів їх вирішення, що в свою чергу, позитивно впливає на розвиток гендерної освіти в вишах;

– методологічна проблема – відсутність систематизованого гендерного знання; публікації узагальнюючого характеру поодинокі. Аналіз наукової вітчизняної літератури свідчить про те, що проблема гендерної компетенції, що сприяє підвищенню якості гендерної освіти в вишах, розглядалася, перед усім, в руслі невеликого кола питань: дослідження з гендерної теорії в Україні (І. Жеребкіна, І. Головащенко, І. Лебединська), гендерних стереотипів та гендерних ролей (Т. Виноградова, В. Семенов, П. Горностаї), інтеграція гендерних досліджень в систему вищої освіти (Л. Булатова, Т. Говорун, І. Зверева), розробка науково-теоретичних основ гендерної педагогіки (І. Грицак, А. Друзь, В. Кравець) та ін.;

– змістовна проблема – необхідність зростання кількості і якості досліджень, присвячених гендерній освіті, особливо з боку представників гуманітарних спеціальностей, що породжують потребу в гендерному знанні в системі вищої освіти, яка б сприяла самореалізації представників обох статей;

– методична проблема – пов'язана з вибором ефективних педагогічних засобів освоєння гендерного знання, що виявляється в організації і проведенні теоретичних і практичних семінарів, студентських конференцій з гендерної тематики, в створенні творчих груп з числа студентів і викладачів, що займаються дослідженням гендерних проблем.

В даний час в ряді вишів в розділі ВД (вибіркові дисципліни) викладаються спецкурси: «Гендерне виховання», «Гендерна ідентичність» і т.п. Поряд з ними, в Харківському національному університеті радіоелектроніки розроблений і викладається курс за вибором студентів: «Гендерні проблеми сучасного суспільства». Даний курс спрямований на формування у майбутніх бакалаврів та спеціалістів системи знань про сучасні тенденції гендерної освіти, технології гендерного навчання і виховання.

Також, вивчення курсу допоможе зрозуміти особливості поведінки, соціального стану, психологічних характеристик жінок і чоловіків, оволодіти навичками створення гармонійних взаємин з урахуванням гендерних характеристик людей. Отримані знання будуть корисними в подальшій професійній діяльності – в управлінні персоналом, в командній роботі з урахуванням стратегії гендерної рівності та психологічних властивостей людей різної статі.

Сьогодні викладач є джерелом інформації і володіє власним стилем викладання навчального матеріалу, є носієм певної гендерної поведінки. Студенти також відрізняються певними гендерними особливостями, тому найважливіше завдання вишу – створення атмосфери затребуваності гендерної культури викладачів і студентів, ситуацій успіху для розвитку їх загальної професійної компетентності, гендерної компетентності та відповідних компетенцій, що забезпечують сприятливі умови для самореалізації студентів та студенток. Сьогодні потрібен план поступових заходів, етапів, кроків, які передбачають впровадження окремих курсів з перспективою подальшого розширення і впровадження гендерного знання в саму систему вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Левченко К. «Стоп – гендер» як інструмент протистояння європейським цінностям / Катерина Левченко // Українознавчий альманах. – Вип. 11. – 2013. – С. 148–152.; Миронов О. Гендерные преобразования в Украине. Юридический аспект / Олег Миронов [Елек- тронний ресурс]. – Режим доступа: <http://stopgender.wordpress.com/2011/04/27/gender-urid-aspekt/>. – Название с экрана. – 25.10.2011. 2. Александрова, Н.В. Гендерные стратегии в Европейском образовании: Германия и Франция / Н.В. Александрова // Гуманитарное образование и социальный контекст: гендерные проблемы: Мат-лы междунауч.- конф. С.–Пб., 25–28 июня 2007 г./ Отв. Ред. О.В.Попова. СПб.: Изд.Дом С.–Петербург. госуд. ун–та, 2007. – С. 48–54.

О. М. Кравченко

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ «Я – КОНЦЕПЦІЇ» У МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ

Гендерне виховання є досить актуальним на сьогодні. А оскільки основи майбутньої особистості закладаються в дитинстві, то слід зазначити важливість в цьому контексті Я – концепції – як центральної характеристики особистості дитини. Дану проблему досліджували : Говорун Т.В., Кікінежд О.М., Луценко О.А., Павлушенко Н.М.

Е.Еріксон стверджував, що стрижнем концепції розвитку особистості виступає почуття «Я» або ідентичність. «Я – концепція» - одне з базових понять гуманістичної психології, відносно стійка сукупність уявлень індивіда про себе.

Я-концепція як сукупність уявлень про себе, сполучена з їхньою оцінкою, формується в процесі взаємодії індивіда з навколишнім середовищем і з моменту свого зародження стає активним початком, фактором, що визначає розвиток особистості.

Сензитивним і відповідальним у формуванні позитивної Я-концепції є молодший шкільний вік, тому що на даному етапі Я-концепція характеризується найбільшою пластичністю, для дітей цього віку характерна тенденція до розвитку і розширення сфери Я.

Актуальним є вирішення завдання формування у молодших школярів позитивної Я-концепції в навчально-пізнавальній діяльності.

Свідомість і почуття «Я» не виникають, як і Я – концепція відразу. Окремі гендерні відмінності складаються поступово і зосереджені на дитинстві і юності - період формування особистості. На формування гендерних ролей дітей великий вплив має вчитель і школа.

Дитина спочатку засвоює статеву ідентичність, визнаючи себе в якості хлопчика чи дівчинки, а потім намагається висвітлити свою поведінку так, як вважає відповідною такому визначенню.

Статева стереотипізація підкреслює вимоги до дівчаток з боку дисциплінованості, підлеглості правилам і настановам. Наукові розвідки показали, що хлопчики більше стереотипізовані по ставленню до соціальних ролей ніж дівчатка. Дослі-

дження поведінки в школі показали, що хлопчикам надається більше уваги (20%), хлопчикам частіше пропонують демонструвати різні дослідження в класі, дівчаткам частіше писати протоколи; від хлопчиків вчителі очікують високих результатів, особливо там, де потрібно абстрактне мислення.

Молодший школяр знає про свою статеву ідентичність і прагне затвердити її в своїй поведінці, видах діяльності, в інтересах і захопленнях. Результатами даного процесу статеві ідентифікація, яка відображається в поведінці, самооцінках, тобто в «Я - концепції». Молодший школяр пізнає себе, задає планку для свого розвитку, утверджує себе, відчуває свою самостійність і впевненість у собі.

На ранніх етапах розвитку дитини під час спілкування з дорослим в сім'ї закладається її загальний фундамент установки до світу соціальних відносин, власного «Я», на становлення самопізнання і самоствавлення. Найважливішим засобом вироблення «почуття Я» є батьківська турбота і любов.

Дитяча група являє собою соціально-психологічну реальність, включену в конкретні обставини розвитку суспільства, що володіє власним соціальним статусом. Вирізом та реалізацією соціального статусу є Я- концепція, гендерні відносини.

Також ця група впливає на формування Я – образу, та гендерних ідентифікацій і критеріїв оцінки.

Т.ч. багато умов сприяють розвитку «Я-концепції» молодшого школяра, під їх впливом розширюється соціальне оточення і ускладнюється діяльність, розвиваються адекватні самооцінки, а значить і сама особистість у цілому.

Особливості розвитку особистості молодшого школяра створюють сприятливий ґрунт для позитивного впливу, тому що він прагне мати позитивну самооцінку, визнання як з боку дорослих, так і в однолітків. У молодшого школяра ще тільки формуються активні механізми психологічного захисту від небажаних оцінок оточуючих, від власних невдач, тому необхідно розвинути у нього навички схвалення, підтримки, заохочення, стати самому собі джерелом адекватної самооцінки. Складність полягає в тому, що у молодшого школяра чітко виступає тенденція до переоцінки своїх можливостей, на цьому тлі діти схильні підмінити багато понять.

Ми думаємо, що самооцінку багато хто розуміє ні як визнання своєї цінності, ні як відчуття переваги над іншими людьми, перш за все над однолітками. Це, в першу чергу, обумовлено системою шкільного навчання та сімейного виховання, де дитина перебуває в ситуації постійного порівняння з іншими людьми, і менше всього оцінюється динаміка його «особистісного зростання».

При плануванні роботи щодо формування Я – концепції та розвитку гендерних ролей слід використовувати принципи комплексного впливу на інтелектуального і особистісно-мотиваційного рівня розвитку молодшого школяра, тобто враховувати індивідуальні особливості школяра і рівень його підготовки.

Підбір завдань має забезпечувати активність усіх дітей, емоційно-сприятливу обстановку.

При поурочному плануванні основна увага має приділятися практичним завданням: у формі звичних ігор та вправ; включення дітей в пошукову діяльність з використанням невербальної комунікації, програвання етюдів, образотворчої діяльності, казкотерапії; адаптовані варіанти відомих в практичній психології методик тестування, рекомендованих для освітній сфері і забезпечених нормативними показниками.

Дані прийоми сприяють: 1) розширенню способів міжособистісного спілкування; 2) освоєнню рольової поведінки, тобто вміння дивитися на світ очима інших людей; 3) прояву творчої активності; 4) зняттю напруженості і скутості; 5) підвищенню інтересу до своєї особистості і особистості іншої людини.

Введення регулярних занять створює умови для позитивного формування «Я - концепції» молодшого школяра, розвитку його уявлень про себе, турботі про своє «особистісне зростання»; визначення зрушень у спілкуванні з однолітками, під-

вищення своєї «цінності», розуміння цінностей іншої людини незалежно від статевої приналежності.

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу, слід зазначити, що центральною характеристикою будь-якої особистості є «Я-концепція».

Можна зробити висновок, що якісна зміна характеру Я-концепції особистості молодшого школяра та удосконалення гендерних ролей за умови органічного включення в освітній процес початкової школи відповідної моделі організації навчально-пізнавальної діяльності.

Дитина не народжується на світ з якимось ставленням до себе. Як і всі інші особливості особистості, його Я-концепція складається в процесі виховання, в якому основна роль належить сім'ї та школі.

Дітей слід навчити будувати стосунки на основі рівноцінності, але не може бути, на думку автора статті, ідентичності у виховання хлопчиків і дівчаток.

Список використаних джерел

1. Говорун Т.В. Гендерна психологія : Навч. посіб. / Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
2. Кікінежді О. Чи підвладна психологія молодшого школяра гендерним (статевим) стереотипам? / О.Кікінежді // Початкова школа. – 2005. - № 11. – с.57 – 61.
3. Кобелянська Л.С. Проблеми гендерної рівності : міжнародний досвід. Українські перспективи / Л.С.Кобелянська // Проблеми освіти. Науково – метод.зб. / Кол. авт. – К.: Науково – методичний центр вищої освіти, 2003. – Вип.36. – 172 с.
4. Макарєнко О.І. Особливості гендерної ідентичності дітей молодшого шкільного віку / О.І. Макарєнко, Н.М. Павлуценко // Зб. матеріалів науково – практич. конф. викл. і студ. інституту педагогіки, психології і мистецтв / за ред. Г.С. Тарасенко. – Вінниця, ТОВ «Нілан – ЛТД», 2015р. – Вип.4 – 493 с.
5. Павлуценко Н.М. Психосоціальні характеристики молодших школярів з точки зору гендерних особливостей / Н. М. Павлуценко // Матеріали всеукраїнської науково – практичної концепції (29 – 30 листопада 2012р.) : Умань, 2012. – 243 с.
6. Бернс Р. Розвиток «Я-концепції» та виховання. М.: Прогрес, 2002.

Д. В. Мусячук

АНАЛІЗ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Державне управління освітою визначається як цілеспрямований вплив суб'єктів управління всіх рівнів (державного, регіонального, місцевого) на всі ланки освіти для забезпечення і подальшого розвитку соціального організму і культури суспільства; як певний вид діяльності органів держави, що має виконавчий і розпорядчий характер і полягає в організовуючому впливі на суспільні відносини у сфері освіти шляхом застосування державно-владних повноважень, включає цілеспрямоване вироблення, прийняття й реалізацію організуючих, регулюючих і контролюючих впливів на освітню сферу [1, с. 70]. Отже, управління освітою забезпечує планомірний вплив на освітню сферу.

Державний механізм гендерної рівності в управлінні освітою має реалізовуватися в межах державної стратегії рівності, що становить вироблені напрями загальнодержавних позитивних дій, спрямованих на фактичне забезпечення інтеграції гендерних підходів у всі державні стратегії, програми, плани.

Сьогодні гендерна освіта набуває особливого значення в умовах формування нового суспільства, бо усякий розвиток може бути прогресом лише тоді, коли він насамперед є прогресом культури та сприяє вдосконаленню суспільства.

Однак проблема гендерної освіти та виховання для нашої країни є насправді досить новою і стоїть дуже гостро. Це пояснюється, перш за все, тим, що дехто просто недостатньо усвідомлений щодо сутності даної проблеми (тому заперечують її існування або зводять до рівності чоловіків і жінок). А між тим, гендер - це соціальний конструкт статі, і річ іде не про рівність між чоловіком та жінкою, що фізіологічно неможливо, а про рівноправність.

Можливим є й інший підхід до гендерних освітніх програм, пов'язаний не стільки з віком учнів, скільки з напрямком гендерних досліджень. Наприклад, це мо-

же бути гендерний аспект демографічних змін, гендерні стереотипи сприйняття інформації, гендерний аналіз мови та інше. Запровадження таких курсів у вищій школі має бути з одного боку, пов'язане з традиційною освітою, а з іншого, відповідати актуальній тенденції проблематизації предметної області (гендерний підхід дає змогу по-іншому осмислити такі традиційні предмети, як економіка, політика, історія та філософія). Сказане в повній мірі має відношення і до педагогіки.

Що стосується специфіки змісту гендерної освіти то вона полягає в сукупності знань, цінностей і стандартів соціокультурних відносин статей; адекватному розумінні гендерних проявів у професійній діяльності; розкритті особливостей гендерної соціалізації молоді; формуванні в особистості досвіду взаємодії між статями на засадах гендерної рівності [3].

Система управління освітою не може розвиватися відокремлено від державного розвитку, а також від світового прогресу. Сучасні світові тенденції визнання гендерного паритету в усіх галузях суспільно-економічного життя світу і держави об'єктивно впливатимуть на формування й реалізацію державної політики в галузі освіти. Відтак, процеси демократизації і гуманізації в управлінні освітою обумовлені, серед іншого, і тенденціями реформування суспільства в напрямі визнання рівності прав, свобод та відповідальності чоловіків і жінок.

Закономірно, що підвищення ефективності функціонування системи управління освітою вимагатиме розв'язання гендерних питань як невід'ємної частини освітньої політики.

Гендерна політика – визначення міжнародними органами й державами, громадськими організаціями тощо основних гендерних пріоритетів і фундаментальних цінностей, принципів і напрямів діяльності, відповідних методів і способів їх втілення, спрямованих на утвердження рівних прав, свобод, створення умов, можливостей і шансів, гарантій забезпечення рівного соціально-політичного статусу чоловіків і жінок, на розвиток гендерної демократії і формування гендерної культури в суспільстві.

Державна гендерна політика в галузі управління освітою – це діяльність (або бездіяльність у разі навмисного не впровадження такої політики) державних інституцій, спрямована на здійснення (безпосередньо або опосередковано) і гарантування рівних прав, свобод і можливостей для жінок і чоловіків, утвердження гендерної демократії і формування гендерної культури в управлінні освітою.

Для державної політики щодо гендерної рівності в управлінні освітою характерні: 1) вироблення гендерних стратегій і способів їх досягнення; 2) цілеспрямоване розроблення планів, програм втілення гендерних стратегій; 3) імплементація гендерного компоненту в усі підсистеми (зміст, форми, методи тощо), рівні управління освітою (державний, регіональний, місцевий); 4) вироблення державних механізмів забезпечення гендерної рівності в управлінні освітою, узгодження їх із громадськістю; 5) прийняття гендерного законодавства, гендерна експертиза чинного законодавства щодо функціонування системи управління освітою; 6) гарантування здійснення державної і правової політики щодо гендерної рівності в системі управління освітою; 7) сприяння науковим установам, вітчизняним і міжнародним фондам представництвам у розробленні гендерних проблем і проведенні гендерного аналізу щодо політики гендерної рівності в управлінні освітою; 8) характер державної політики в управлінні освітою зумовлює зміст гендерних стратегій і прийняття відповідної до них політики щодо забезпечення гендерної рівності. Тобто в характері державної гендерної політики щодо управління освітою закладено, який гендерний вибір втілює держава.

На рівні системи управління освітою, державний механізм реалізації гендерної рівності вимагатиме таке:

1. визнання необхідності формування і запровадження гендерного компоненту в управлінні освітою як складової частини державної політики

в галузі освіти України.

2. визначення основних положень гендерної стратегії розвитку, вироблення й здійснення політики гендерної рівності в управлінні освітою.

3. Утвердження гендерних принципів функціонування і розвитку системи управління освітою, визначення політичних, соціальних тощо методів і способів досягнення гендерних цілей.

4. Зміни усталеного соціального порядку, традиційного розуміння ролі чоловіків і жінок в управлінні освітою, формування усвідомлення важливості гендерного паритету в процесах формування і реалізації освітньої політики держави.

5. підтримки розвитку державно-громадської моделі управління освітою. Запровадження рівного партнерства в процесах прийняття суспільно важливих рішень і побудови справедливого і паритетно-організованого суспільства.

6. Зміни механізму фінансування системи управління освітою, зокрема диверсифікація джерел і механізмів її фінансового забезпечення.

Гендерна політика в управлінні освітою реалізується через механізми, тобто конкретні заходи, які вживаються державою і суспільством для утвердження гендерних принципів у цій галузі суспільно-економічного життя. Такі механізми різні за формою й ефективністю. Основними механізмами реалізації гендерної політики в управлінні освітою є: 1) національні, регіональні, місцеві (у межах держави) – ухвалення загальнодержавних і, на їх основі, регіональних і місцевих засад гендерної політики в управлінні освітою; 2) інституціональні – створення державних установ й організацій, призначення окремих посадовців у законодавчій і виконавчій владі, в органах місцевого самоврядування, які формують і реалізують державну гендерну політику в управлінні освітою; сприяння створенню і діяльності недержавних організацій гендерного спрямування; взаємодія державних органів управління освітою з представниками системи державно-громадського управління освітою; 3) правові – прийняття нормативно-правових актів для визначення засад і шляхів реалізації державної гендерної політики в управлінні освітою, проведення гендерної експертизи законодавства і проектів нормативно-правових актів, встановлення відповідальності за порушення гендерної рівності; 4) фінансово-економічні – забезпечення належного державного фінансування системи управління освітою; 5) організаційні – застосування різноманітних форм державної, регіональної і місцевої діяльності для реалізації державної гендерної політики в управлінні освітою; 6) політичні, соціальні тощо – вироблення системи гендерних стратегій в окремих напрямках державної політики; 7) культурні, соціально-психологічні – проведення освітньої, просвітницької інформаційної діяльності щодо запровадження у життєдіяльність суспільства принципів гендерної рівності. Реалізація політики гендерної рівності в управлінні освітою не може бути відірвана від системних змін у всіх галузях соціально-економічного життя суспільства.

Упровадження гендерної рівності в освіті має здійснюватися згідно з чинними концепціями, програмами, планами, що розроблені центральними органами виконавчої влади, із залученням провідних вчених, незалежних експертів і врахуванням міжнародного досвіду [5].

Список використаних джерел

1. Впровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020» Режим доступу: mon.gov.ua/content/Новини/2016/07/18/proekt-gendernoyi-str. 2. Гендерна педагогіка (теорія) Режим доступу: studopedia.com.ua/I_53347_spivvidnoshennya-terminiv-gender-pedagogika-osvita.html. 3. Крисюк С.В. Державне управління освітою: сутність і тенденції розвитку // Демократичне врядування: наука, освіта, практика: матеріали наук-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 29 трав. 2009р.); у 4 т. / за заг. ред. В.П.Приходька, С.В. Загороднюка. – к. : НАДУ, 2009. 4. Реалізація гендерної політики в управлінні освітою: навчально-методичний посібник / за заг. Редакцією Протасової Н.Г., д.пед.наук, проф. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 176 с. 5. Розвиток гендерних педагогічних досліджень в освіті України Режим доступу: www.bibliofond.ru/view.aspx?id=648622.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дослідження шляхів формування професійної готовності студентів є актуальним питанням професійної підготовки майбутніх спеціалістів будь-якого профілю і не випадково. Професійна готовність є інтегральною особистісною якістю й передумовою ефективної професійної діяльності після закінчення студентом ВНЗ, правильного застосування одержаних знань умінь і навичок, швидкої адаптації молодого спеціаліста до умов праці, його подальшого професійного вдосконалення й підвищення кваліфікації.

У психолого-педагогічній літературі проблема готовності вивчалася в різних аспектах. Смысл поняття «готовність» був розглянутий у дослідженнях О. Ф. Лазурского, А. Ф. Линенка, О. Г. Мороза, Д. М. Узнадзе. Питанню прояву готовності в різних видах діяльності були присвячені роботи Р. А. Белла, Д. Каца, В. М. Мясичева, Т. Нийта, Г. Олпорта. У дослідженнях ряду вчених поняття «готовність» пов'язується з такими явищами як соціальне настановлення й ставлення, що виражають мобілізацію внутрішніх сил індивіда для здійснення діяльності. За даними наукових досліджень емоційно-позитивне ставлення до предмета діяльності визначає ефективність діяльності й міру активності особистості [1, с. 63, 66].

Готовність можна визначити як активно-дієвий стан особистості, настановлення на певну поведінку, змобілізованість сил для виконання завдання. Разом із тим, *професійна готовність* – це особистісна якість, яка проявляється в позитивній самооцінці себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності та прагненні займатися нею після закінчення ВНЗ [2, с. 87, 284; 4, с. 343].

У структуру готовності студента до професійної діяльності входять наступні компоненти: *мотиваційний* (позитивне ставлення до професії, інтерес до неї); *орієнтаційний* (уявлення про особливості й умови професійної діяльності, її вимоги до особистості); *операційний* (володіння способами й прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, умінями, навичками), *вольовий* (самоконтроль, уміння керувати собою під час виконання трудових обов'язків), *оцінний* (самооцінка своєї професійної підготовленості й відповідності її оптимальним професійним зразкам) [2, с. 88].

Метою даного дослідження стало теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування професійної готовності студентів ВНЗ у процесі вивчення дисципліни «Теорія металургійних процесів».

Гіпотеза дослідження полягала у тому, що ефективне формування професійної готовності студентів у процесі вивчення дисципліни «Теорія металургійних процесів» можливе за таких педагогічних умов: надання інформації, що забезпечує формування уявлення студентів про свою майбутню професію й умови праці за нею, а також про професійно важливі якості фахівця, що займається інженерною діяльністю в металургійній галузі виробництва; відтворення в ході навчання предметного змісту майбутньої професійної діяльності студентів, зокрема, здійснення розгляду окремих технологічних стадій процесів металургійного виробництва; застосування в процесі вирішення проблемних навчально-професійних завдань активних методів навчання, таких як навчальні ділові ігри; забезпечення умов для здійснення взаємного аналізу й самоаналізу якості навчально-професійної діяльності студентами.

В ході нашого пошукового експерименту сформованість *мотиваційної* складової професійної готовності студентів ми діагностували за допомогою наступних методик – Т. Д. Дубовицької «Діагностика рівня професійної спрямованості студентів», модифікованої методики Н. В. Кузьміної й А. О. Реана «Вивчення факто-

рів привабливості професії» та за авторською методикою «Дослідження інтересу до дисципліни «Теорія металургійних процесів» (що надає можливість дослідити інтерес до професійних знань). Сформованість *орієнтаційної* й *оцінної* складових ми визначали за допомогою авторської методики «Діагностика професійної готовності за самооцінкою студентів». При математичній обробці одержаних результатів дослідження були застосовані методи непараметричної статистики.

Дослідження було проведене на кафедрі «Теорії металургійних процесів і загальної хімії» Національної металургійної академії України. У дослідженні взяли участь студенти другого курсу металургійного, електрометалургійного факультетів та факультету матеріалознавства й обробки металів – групи МЕ-04-13 й МЕ-06-13 (експериментальна група – 15 осіб) та МЕ-01-13, МЕ-02-13 й МЕ-10-13 (контрольна група – 12 осіб).

Відповідно до завдань дослідження з метою формування вище означених складових професійної готовності майбутніх фахівців нами були розроблені й упроваджені у навчальний процес дві навчальні ділові гри та професійна консультація, в яких узяли участь студенти експериментальної групи. Навчання в контрольній групі, як і раніше, відбувалося за традиційною системою.

При проведенні першої навчальної ділової гри за загальною темою «Використання законів й правил фізичної хімії та теорії металургійних процесів для удосконалення технологій у одержанні феросплавів» студенти-учасники гри були розділені за їх вибором на три команди «аналітиків», що змагалися між собою у процесі почергового аналізу й вирішення конкретної технологічної ситуації. Кожній команді ведучим (викладачем) надавалося окреме завдання. Командам «аналітиків» (нарівні з ведучим) надавалося право задавати запитання за проблематикою виступів своїм суперникам, коментувати правильність й повноту їх відповідей, а також в ролі «експертів» оцінювали ефективність розв'язання ними одержаних завдань за 5-ти бальною системою у відповідності з певними критеріями. Ведучим та його помічником підводилися підсумки щодо змісту прийнятих «аналітиками» рішень та за сумою набраних балів визначалася команда-переможець.

Друга гра за темою «Дослідження окислювання домішок в умовах сталеплавильного процесу» відбулася за участю двох команд-суперників, які розв'язували по черзі надані їм завдання (по два кожна). Правила гри були подібними, але на цей раз оцінка результатів здійснювалася групою «експертів» у складі викладача й двох студентів експериментальної групи.

Уміння учасників гри формулювати змістовні запитання й коментарі під час виступів команд-суперників заохочувалося додатковими балами.

Серед критеріїв ефективності роботи груп «аналітиків» були наступні: володіння теоретичними знаннями з даного навчального курсу й адекватне їх застосування; уміння чітко, логічно, аргументовано викласти свою точку зору; активна участь у роботі команд усіх її учасників; уміння вислухати й врахувати точку зору інших членів команди, узгоджувати позиції під час підготовки виступів, додержуватися норм ділової етики в ході дискусії.

Обидві гри завершувалися заключною рефлексією: команди «аналітиків» по черзі на запрошення ведучого оцінювали якість своєї роботи в процесі гри й роботи своїх суперників та робили висновки щодо шляхів удосконалення власних навчально-професійних знань і умінь.

При організації даних ігор передбачалося, що участь в них сприятиме закріпленню у студентів теоретичних знань із фахової дисципліни й уміння застосовувати їх при вирішенні практичних завдань, розвитку критичного мислення, умінню обговорювати професійно важливі питання в процесі діалогу, дискусії, формуванню навичок співробітництва й взаємодопомоги.

Довідкову професійну консультацію «Поговоримо про професію!» для студентів було проведено співробітниками ТОВ Металургійний завод «Дніпросталь», які

свого часу закінчили металургійну академію, та викладачами кафедри електрометалургії НМетАУ. В ході консультації студенти були ознайомлені із змістом їх майбутньої професійної діяльності, особливостями й умовами праці інженера (соціально-економічними, екологічними, санітарно-гігієнічними) на підприємствах металургійної галузі, із перспективами обраної професії, можливостями кар'єрного росту та вимогами, які пред'являє професія до людини – професійно важливими якостями інженера.

Завдяки упровадженню нами активних методів навчання (ділових ігор), що дозволяли відтворити в ході навчання предметний зміст майбутньої професійної діяльності, та проведенню довідкової професійної консультації у студентів експериментальної групи порівняно з контрольною відбулися позитивні зміни в їх мотиваційній сфері. Збільшився інтерес до фахової дисципліни «Теорія металургійних процесів», що нашло відображення у зростанні показників за такими судженнями (авторська методика):

«Обговорення навчально-професійних питань носить характер діалогу, дискусії» (відносний приріст показника 36 %); «Є можливість проявити ініціативу й самостійність, знаходити свій підхід у рішенні задач» (відносний приріст показника 27 %); «Вивчення предмета сприяє розвитку професійного мислення й здібностей майбутнього спеціаліста» (відносний приріст показника 25 %); «Ефективному вивченню дисципліни сприяє атмосфера спільного творчого пошуку» (відносний приріст показника 22 %); «На заняттях розглядаються проблемні ситуації, що виникають при вирішенні задач прикладного характеру» (відносний приріст показника 18 %).

Хоча вище вказані позитивні зміни показників не виявилися статистично значимими, їх можна розцінювати як позитивну тенденцію і розраховувати на те, що застосування даних активних методів навчання протягом більш тривалого часу дасть більш відчутні результати. В контрольній групі позитивних змін стосовно зростання інтересу до дисципліни «Теорія металургійних процесів» не відмічалось.

В експериментальній групі збільшився відсоток студентів, які позитивно оцінили низку особливостей майбутньої професійної діяльності, та обрали позитивні відповіді за такими судженнями (методика Н. В. Кузьміної й А. О. Реана): «Моя професія одна з найважливіших у суспільстві (приріст 35 %); «Добрі умови праці» (приріст 29 %); «Велика заробітна платня» (приріст 29 %); «Умови роботи забезпечують можливість просування по службі» (приріст 21 %). В контрольній групі позитивні зміни стосовно ставлення до професії виявилися суттєво менш відчутними.

Порівняно з контрольною групою в експериментальній групі суттєво зросли показники, що відображають обізнаність студентів стосовно професійно важливих якостей особистості, необхідних для успішної професійної діяльності (авторська методика): відносний приріст показника 33 %.

Разом із тим, наші педагогічні заходи не дозволили зміцнити професійну самооцінку студентів експериментальної групи та сформувати уявлення про відповідність їх здібностей, характеру, схильностей й інтересів вимогам майбутньої професійної діяльності. Скептично оцінили студенти й можливості творчої самореалізації на підприємствах металургійної галузі.

У зв'язку з цим перспективним напрямом у формуванні готовності студентів до професійної діяльності слід вважати формування їх позитивного професійного «Я-образу». Задля цього корисною могла б стати організація професійних консультацій з проведенням психологічної діагностики схильностей й інтересів студентів, корекцією їх уявлень про себе, виробітком плану життєвого шляху.

Отже, дослідження показало, що обрані нами педагогічні умови формування готовності студентів металургійних спеціальностей до професійної діяльності в цілому є доцільними, а розроблені й упроваджені активні методи навчання й професійна консультація є достатньо ефективними. Вони сприяють підвищенню інтересу студентів

нтів до професійних знань, усвідомленню соціальної значущості праці інженера в металургійній галузі, більшій поінформованості стосовно професійного змісту праці інженера-металурга та її соціально-економічних умов, а також усвідомленню вимог до особистості фахівця даного профілю. Усе це дає підстави розширити дослідження на більш репрезентативних вибірках із подальшою перспективою застосування запропонованих нами підходів і методів у педагогічній практиці ВТНЗ.

Список використаних джерел

1. Бочелюк В. Й. Педагогічна психологія: навчальний посібник / В. Й. Бочелюк, В. В. Зарицький. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 248 с. 2. Дьяченко М. И. Психологический словарь-справочник / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 576 с. 3. Педагогика: Большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. – Минск: Соврем. слово, 2005. – 720 с. 4. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: Каравела, 2011. – 360 с.

Л. Г. Яценко

ОРГАНІЗАЦІЯ САМООСВІТНЬОЇ РОБОТИ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ОЛІМПІАД, ТУРНІРІВ ТА ЗНО З БІОЛОГІЇ

Соціокультурна, економічна та політична ситуація, що постійно змінюється останнім часом в Україні, привертає увагу до людини як особистості, з власними інтересами, потребами, здібностями та вимагає готовності швидкого пристосування до вирішення складних завдань сучасності у сфері професійної та соціальної зрілості. Підхід до людини як вищої цінності, джерела соціального прогресу, активного творця свого життя, відповідального члена суспільства змушує переосмислити акценти в навчанні й вихованні підростаючого покоління та місця педагога в цьому процесі.

Новітні умови життя потребують сучасної, творчої, самостійної, а головне, зрілої особистості, здатної успішно реалізуватися в усіх сферах людської діяльності.

Саме самостійність є тією важливою і необхідною проміжною ланкою переходу пізнавальної активності школяра у творчу. Учень в такому разі підноситься до нового якісного рівня в оволодінні науковою інформацією і перетворюється з учня, який відповідає, в такого, який діє творчо. Розвиток самостійності є ключовим питанням педагогічного процесу. Вчитель, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня, повинен проводити диференціювання завдань самостійної роботи не лише за змістом, а й за ступенем їхньої самостійності у розв'язуванні поставлених перед ним завдань. Розвивати вміння самостійно вчитися – це означає допомогти учневі організувати свою власну діяльність на основі особистісних проблем розвитку.

Я вважаю, що участь учнів в олімпіадах і турнірах є одним із методів, який дозволяє підвищити пізнавальний інтерес учнів до предмета біологія. При підготовці до олімпіад і турнірів учні формують цілісне уявлення про сучасну природничо-наукову картину світу, роль і місце людини в природі, у школярів виробляються ключові компетенції, яких потребує сучасне життя.

Результатом роботи вчителя на є не скільки рівень фактично набутих учнями знань, а стільки здатність дітей використати ці знання в самостійному житті. Для цього потрібно навчити учнів працювати самостійно й використовувати свої знання. Отже, провідна ідея досвіду полягає у виробленні певної сукупності технологій навчання, що сприяють розвитку творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників у сучасних школярів.

Говорять, що всі діти творчі та талановиті. І це щира правда. Все залежить від вчасно виявленого таланту і від його розвитку. Просто хтось зустрічає людей, які помічають дитячий талант, розвивають його, а комусь – ні. Для того, щоб розвивати талант, потрібно створити умови, щоб іскра в душі дитини могла розгорітися. Це залежить від батьків і вчителів. Працюючи в школі, я завжди притримуюсь

свого професійного кредо.

На сьогоднішній день учні повинні мати інші навички: думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї і концепції і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, трактувати її та застосовувати в конкретних умовах. Саме цьому сприяють інтерактивні технології.

Таким чином, для ефективною реалізації мети – навчання біології у межах змісту даного предмета – виникає необхідність переорієнтації навчального процесу і приведення методів навчання у відповідність з методами наукового пізнання.

Таку переорієнтацію можливо здійснити, запроваджуючи в навчальний процес існуючі сучасні технології навчання, які й відповідають методам наукового пізнання, а саме: проблемне навчання, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні технології, проектні й модульні технології, адаптивне навчання, дослідницькі технології. Особлива увага має приділятися здобуттю учнями знань у результаті самостійної пошукової діяльності.

Важливим завданням у діяльності вчителя біології є підготовка учнів до успішної участі в олімпіадах та турнірах від шкільного рівня до Всеукраїнського як найбільш результативної та ефективною форми роботи. При цьому необхідно виявити талановитих дітей, які цікавляться біологією, працювати над удосконаленням їхніх знань з предмета, створювати умови для максимального розкриття творчого потенціалу. Безперечно необхідними умовами успішності є, з одного боку, інтерес учня до біології, готовність тривалий час наполегливо працювати над опануванням предметів, а з другого – зацікавленість учителя у тривалій спільній діяльності з поставленою метою та виявлення перспективи такого співробітництва, фахова майстерність та загальна ерудиція педагога. Тільки сукупність цих вимог може привести до позитивних результатів. Окрім створення умов для знань, учитель повинен навчати учнів змагатися: зосереджувати зусилля на виконанні завдань, визначати напрями діяльності, правильно обирати стратегію і тактику в роботі, раціонально розподіляти час, уникати психологічного дискомфорту й тиску зовнішніх обставин. Необхідною умовою для участі учнів у олімпіадах та турнірах з біології є обдарованість, наявність інтересу до гуманітарних наук, начитаність, бажання пізнавати нове, невідоме. Запорукою успіху в біологічних турнірах та олімпіадах є формування та інтересу учнів до вивчення біології з використанням інтерактивних технологій кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань, використовуючи ІКТ, формуються компетенції, які потрібні учням для перемоги в олімпіадах. Успішність виступу учнів на олімпіадах з біології залежить від мотивації діяльності, тобто від обов'язкового прийняття дитиною поставлених завдань як керівництва до дії. Як відомо, без мотивації, незважаючи на всі старання вчителя, завдання не викликає інтересу в дитини та прагнення виконати його.

У своїй роботі я схилиюся до моделі розвитку вмінь, де учні навчаються: 1) виокремлювати складові тексту; 2) розподіляти текст на смислові частини; 3) складати прості схеми, таблиці за текстом.

Діти навчаються аналізувати текст, визначати категорії поділу тексту на частини; розкривати особливості змісту; порівнювати та співвідносити біологічні поняття; узагальнювати та систематизувати інформацію; конкретизувати поняття; складати таблиці, схеми, тези, моделі за текстом.

Також я вважаю, що потрібно прищепити учню смак до «ефективної фрази», інтерес до блискучого красномовства кращих ораторів для того, щоб поступово він міг сам охарактеризувати будь-яку подію або процес такою ж короткою й ефективною фразою чи порівнянням. У такий спосіб виникає звичка до цитування, що зміцнює пам'ять, збагачує словниковий запас і збільшує число аргументів у можливій суперечці. Також не слід забувати про такі джерела інформації як: словники, енциклопедії, мережа Internet, програми ТБ пізнавального характеру.

Досить своєрідна є методика підготовки учнів до турнірів. Перш за все слід пам'ятати, що робота може бути результативною тільки за умови співпраці вчителя та учнів. До турніру готується команда і учитель у ній – теж член команди, який повинен прислухатися до думок, пропозицій і бажань інших. Головне, мабуть, зацікавитися самому, і тоді за учителем підуть учні. Керівнику команди дуже важливо налаштувати дітей на те, що ціль турнірної гри не у зайнятому місці (всі не можуть бути першими), а в самому процесі роботи, в самозростанні кожного учасника команди. Турнір – це перш за все високий рівень спілкування. Діти бачать перспективу особистісного розвитку, в них формуються своєрідні ідеали, поглиблюється потреба у науковому пізнанні і дослідництві. А це і є метою учительської праці – внутрішня мотивація учня до навчання, його потреба у саморозвитку і самовдосконаленні.

Дуже важливо націлити учнів на те, що під час бою працює вся команда. Кожен повинен включитися у роботу. Важливо, щоб головними стимулами стали внутрішні мотиви вчителя та бажання учнів. Не тільки вчитель впливає на формування особистості учнів, але й учні значною мірою змінюють учителя. Підготовка до турніру вимагає такого рівня взаємодії, коли відбувається взаємоіндукція «вчитель-учень» у психологічно комфортному середовищі.

Які особисті якості повинен мати майбутній біолог? Спостереження, показують, що це допитлива дитина з широким колом інтересів, не обов'язково відмінник (нерідко – далеко не відмінник), але з хорошою уявою, пам'яттю й просторовим мисленням, яка любить вивчати інтелектуальні ігри, й обов'язково – працелюбна й самостійна, здатна до самоосвіти. Для майбутніх учасників олімпіадних змагань важливими є такі якості, як вміння логічно мислити й складати план відповіді, концентрувати свою увагу на головному, не боятися нових незнайомих ситуацій, розбірливий почерк тощо. Проте, такі навички можна і розвинути, а тактику дій продумати. Всі знання і навички які дитина дістала під час роботи в олімпіадах і турнірах вона з легкістю використовує під час написання робіт з ЗНО. І це ще раз доводить, що я працюю на користь дитини.

Самостійна робота над собою для кожної людини, яка претендує на пристойний рівень освіченості, має бути серцевиною навчальної діяльності. І лише постійне самостійне навчання дасть можливість якомога ближче підійти до вершини знань певної галузі, сформує потужний інтелект особистості.

И. О. Осетинский

ПРОБЛЕМЫ ГЕНДЕРНОГО НЕРАВЕНСТВА В ОБЛАСТИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАМКАХ ШКОЛЬНОГО КУРСА ИНФОРМАТИКИ

Сфера образования является важнейшим компонентом современной экономики, являясь, с одной стороны, источником, обеспечивающим кадровый потенциал инфраструктуры экономики, с другой стороны – образование становится постоянно нарастающим по масштабам самостоятельным рынком услуг.

Говоря о современных образовательных стратегиях, можно выделить наиболее значимые стратегии современного образования: глобализация, информатизация, гуманитаризация и гуманизация образовательного пространства [1].

Под информатизацией образования нужно понимать не только процесс внедрения информационно-коммуникационных технологий в образование, но и подготовку специалистов для самой быстроразвивающейся и современной сфере – сферы ИТ.

Информатизация образовательного процесса приводит к изменению внешнего облика образования, развитию новых образовательных технологий, педагогических коммуникаций.

В тоже время именно в сфере информационных технологий очень ярко прояв-

ляется гендерное неравенство. Сфера информационных технологий является «закрытым мужским клубом» в котором не место женщинам.

Одной из причин такого гендерного неравенства является модель поведения, заложенная в школе. Есть предметы, в которых «традиционно» считают, что мальчики успевают лучше, чем девочки. Рассмотрим состав участников IV тура Всеукраинской олимпиады школьников по математике [2], [3].

Таблица 1. Процентное соотношение участников IV этапа Всеукраинской олимпиады по математике

Класс	2013/2014 учебный год		2014/2015 учебный год	
	% мальчиков	% девочек	% мальчиков	% девочек
8	76,9	23,1	78,4	21,6
9	82	18	73,2	26,8
10	73,5	26,5	75	25
11	75,6	24,4	73,8	26,2

Как видно из таблицы девочек на олимпиаде по математике в среднем около 25 %. Ещё более очевидным разрыв становится на олимпиаде по информатике (программированию) [4].

Таблица 2. Процентное соотношение участников IV этапа Всеукраинской олимпиады по информатике (программированию)

Класс	2013/2014 учебный год		2014/2015 учебный год	
	% мальчиков	% девочек	% мальчиков	% девочек
9	93,7	6,3	88,5	11,5
10	97,7	2,3	95,1	4,9
11	94	6	85,3	14,7

Из таблицы видно, что разрыв в количестве участников-мальчиков и участников-девочек велик, даже по сравнению с олимпиадой по математике. Сравним аналогичную таблицу анализа участников IV этапа Всеукраинской олимпиады школьников по биологии [5].

Таблица 3. Процентное соотношение участников IV этапа Всеукраинской олимпиады по биологии

Класс	2012/2013 учебный год		2013/2014 учебный год	
	% мальчиков	% девочек	% мальчиков	% девочек
8	34,3	65,7	42,9	57,1
9	48,4	51,6	27,8	72,2
10	53,4	46,3	33,3	66,7
11	51,2	48,8	53,3	46,7

В этой таблице мы видим совершенно другую картину. В среднем число участников-мальчиков и число участников-девочек примерно одинаковое.

И такое восприятие сфер знаний переносится учащимися на всю область точных наук и информационных технологий в дальнейшую жизнь.

Для того, чтобы изменить подобную ситуацию, в школьных курсах информатики необходимо показывать, что информационные технологии создавались не только мужчинами, но и женщинами.

Наука долгое время была исключительно мужской сферой деятельности. В XX веке участие женщин в этой социальной сфере резко возросло. Женщины участвовали практически во всех значимых проектах развития компьютерной техники начиная с первого электронного компьютера ENIAC. Поэтому персоналий в качестве примеров можно привести очень много.

Сейчас в Украине, в школьном курсе информатики, упоминаются только две женщины: Ада Лавлейс и Е.Л. Ющенко. К сожалению этот материал часто подаётся как курьёз и только укрепляет учащихся во мнении, что информационные технологии – это сугубо мужская сфера.

Тем не менее материала по этой теме много. Простой запрос в поисковую систему выдаст сразу несколько ссылкой о роли женщин в становлении информаци-

онных технологий.

Это и группа «ENIAC Girls» – группа из шести женщин, нанятых инженерами-мужчинами для ассистирования в программировании первого электронного компьютера ENIAC и в конечном итоге оказавшими значительное влияние на дизайн ENIAC и других компьютеров [6].

И Карен Спарк Джонс разработавшая технологию поиска и выдачи информации, которая позволила обычным пользователям работать с компьютерами, используя обычные слова вместо уравнений и кодов.

И конечно, Хэди Ламарр, кинозвезда, которая изобрела технологию расширенного спектра, что позволило сформировать не раскрываемый код, защищённый от перехвата вражескими службами. В 1942 году она запатентовала систему, позволяющую управлять торпедами на расстоянии.

Таких примеров много, в этот список можно добавить Сару Кац - президента Oracle, Мег Уитмен - главу HewlettPackard, Шер Вонг - руководителя НТС, вице-президента Apple по розничным и онлайн продажам - Анджелу Арендтс, директора по технологиям и стратегии Cisco - Падмашри Уорриор, Сьюзен Войчицки - главу YouTube, Вирджинию Рометти - генерального директора IBM, Урсула Бернс - председатель и генеральный директор компании Xerox, и многие другие [7].

Таким образом, сфера IT должна стать для женщин, а для многих уже стала, возможностью для карьерного и личностного роста и перестать восприниматься как неподходящая и исключительно мужская.

Список использованных источников

1. Можяева Г. В. *Философско-антропологические аспекты информатизации образования* [Электронный ресурс] // Томск. – 2007. – Режим доступа до ресурсу: http://ido.tsu.ru/other_res/ep/filosof_umk/text/t6_1.htm. 2. *Математичні олімпіади 2013/2014* [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://matholymp.com.ua/2014/03/27/liv-vseukrainska-olimpiada-z-matematik-4/>. 3. *Математичні олімпіади 2014/2015* [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://matholymp.com.ua/2015/03/24/perebig-podiy-na-55-y-vseukrainskiy-olim/>. 4. *Всеукраїнські з інформатики* [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://matholymp.org.ua/contests/types/olympiads/informatics/>. 5. *Завдання та результати Всеукраїнських олімпіад з біології* [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: *Завдання та результати Всеукраїнських олімпіад з біології*. 6. *ENIAC Programmers Project* [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://eniacprogrammers.org/>. 7. *Самые известные женщины в IT-бизнесе* [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://lady.tochka.net/58643-samye-izvestnye-zhenshchiny-v-it-biznese/>.

Л. М. Зламанюк, Є. М. Зламанюк

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

XXI століття – це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства. В ньому якість людського потенціалу, рівень освіченості й культури всього населення набувають вирішального значення економічного і соціального розвитку держави. Зміни в державні потребують змін в філософії освіти, визначенні її мети, завдань, методів діяльності.

Перехід сучасного суспільства до інформаційної епохи свого розвитку висуває в якості однієї з основних задач, що стоять перед системою загальної середньої освіти, задачу формування основ інформаційної культури майбутнього фахівця. Реалізація цієї задачі неможлива без включення інформаційного компонента в урок. У сучасних умовах потрібно підготувати учня до швидкого сприйняття й обробки інформації, яка надходить, успішно її відображати і використовувати. Кінцевим результатом впровадження інформаційних технологій у процесі навчання хімії, є оволодіння учнями комп'ютером як засіб пізнання процесів і явищ, що відбуваються в природі і застосовуються у практичній діяльності.

Останнім часом помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало

використання ІКТ у навчальному процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як: О.М. Бондаренко, В.Ф. Заболотний, Г.О. Козлакова, О.А. Міщенко та інші. Розробкою і впровадженням у навчальний процес нових інформаційних технологій активно займаються такі дослідники як: Дмитресва Е.І., Новиков С.У., Полілов Т.А. та багато інших.

Питання використання ІКТ для навчання хімії вже розглядалося різними вченими. Так, В.Ф. Заболотний, обґрунтовуючи необхідність використання ІКТ в освітньому процесі, зазначив, що дидактичні можливості певних технічних засобів співвідносні з певними бажаними характеристиками [1]. І.А. Смольянікова зазначає, що «сучасний фахівець в будь-якій галузі повинен володіти навичками використання інформаційних та комунікаційних технологій у професійному контексті» [2]. Сучасний рівень розвитку суспільства вимагає від тих, хто навчається досвіду існування в інформаційному просторі. В контексті шкільної освіти це веде до розгляду можливостей ІКТ стосовно створення технологічного навчального середовища (тобто навчального середовища, в якому поряд із традиційними матеріалами та видами роботи використовуються можливості ресурсів ІКТ та навчальні матеріали нового покоління).

Як бачимо, використання ІКТ в процесі викладання хімії дає досить широкі можливості для підвищення якості цього процесу.

Впровадження інформаційно-комунікативних технологій у навчальний процес характеризується: 1) поступовим нарощуванням темпу; 2) зміною кількісних та якісних характеристик засобів; 3) збільшенням обсягу інформаційних потоків, зміною технологій викладання; 4) трансформацією систем взаємостосунків у системах «учитель – учень», «учитель – група учнів», «учень – група учнів» [3, с. 162].

Окрім того, впровадження ІКТ у навчальний процес вимагає розробки та практичного використання науково-методичного забезпечення, створення й ефективного застосування інструментальних засобів і систем комп'ютерного навчання й контролю знань, системної інтеграції цих технологій в існуючі навчальні процеси та організаційні структури.

Таким чином, відмічаємо таке протиріччя: сучасність вимагає введення ІКТ в освітній процес, але методика впровадження ІКТ в процес навчання ще не достатньо розроблена.

На думку доктора технічних наук, професора, академіка НАПНУ В.Ю.Бикова «на основі поєднання традиційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій навчання вдається значно ефективніше розвинути і примножити природні задатки і здібності людини. Використання цих технологій у процесі навчання створює додаткові умови і спричинює появу нових цілей та оновлення змісту освіти, дає змогу досягти значно більших результатів навчальної діяльності, забезпечити для кожного учня формування і розвиток їхньої власної освітньої траєкторії» [5].

На сьогоднішній день прогалини в знаннях вчителя стосовно можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні щодня стають дедалі більшими. Не секрет, що діти досить часто краще вчителя предметника (крім вчителів інформатики) володіють комп'ютерними технологіями. Вони краще орієнтуються в Інтернет-просторі і використовують його переваги.

Дидактичні проблеми і перспективи використання інформаційних технологій у навчанні досліджувала І.В.Роберт, психологічні основи комп'ютерного навчання визначив Ю. І.Машбіц, систему підготовки педагога до використання інформаційної технології в навчальному процесі запропонував і обґрунтував М.І.Жалдак. Американському вченому С.Пейперту належить ідея «комп'ютерних навчальних середовищ», на якій базується більшість сучасних навчальних комп'ютерних програм. Він досліджував можливості комп'ютера як засобу для розвитку розумової діяльності учнів.

Ми звикли до використання комп'ютера на уроках лише як засобу для демонстрації презентацій і лише інколи з використанням прикладного програмного забезпечення з предметів.

Розглядаючи проблему інтеграції ІКТ у освітньому процесі, варто зазначити, що на сучасному етапі значна увага приділяється матеріально-технічному, програмному, методичному забезпеченню щодо використання ІКТ у навчально-виховному процесі. Проведення моніторингових, аналітичних та інших досліджень на рівні держави, участь у міжнародних проєктах, сприяє виробленню стратегічних підходів до впровадження ІКТ у навчальний процес, що значною мірою сприяє виявленню тенденцій та аналізу проблем і просуває їх розв'язання. Сьогодні в Україні на державному рівні робляться певні кроки для впровадження ІКТ у освітній процес.

Інформатизація суспільства пов'язана, насамперед, з розвитком комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет) та мультимедійних технологій. Мультимедійні засоби навчання займають важливе місце у розвитку інформаційного суспільства. Мультимедійні засоби навчання за С.У. Гончаренко – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Мультимедійні системи надають користувачеві персонального комп'ютера такі види інформації: текст; зображення; анімаційні картини; аудіо коментарі; цифрове відео. Технології, які дозволяють з допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією, називаються мультимедійними [6, с. 298].

Нові мультимедійні засоби, в яких використовується аудіо-візуальний формат, надають такі можливості, які традиційні підручники надати не можуть. Ще один важливий висновок - важливі не тільки програмні забезпечення, але і методики їхнього використання, тобто рекомендації з організації уроків. Як правило, для досвідченого вчителя не складає праці на основі комп'ютерної програми розробити відповідний урок. Молодим же вчителям для цього необхідна допомога у виді планів-конспектів, методичних рекомендацій. Таким чином, найбільш насущною задачею, рішення якої дозволить зрушити з «мертвої крапки» упровадження комп'ютерних технологій у навчання предметів природничо-наукового циклу, є розробка програмних забезпечень і методик їхнього використання.

Учитель хімії може використовувати інформаційні ресурси Інтернет по наступних напрямках:

1. Самоосвіта, тобто вивчення досвіду колег в інших містах України й інших країн. Підготовка до тематичних семінарів (Побічно це підвищує загальний рівень підготовки вчителя і рівень викладання.)

2. Підготовка конспектів і дидактичних матеріалів по новим курсам і поглиблення змісту традиційних курсів. Підготовка атестаційних матеріалів.

3. Позакласна робота учнів при підготовці рефератів, доповідей, повідомлень по індивідуальних творчих завданнях, при роботі з тематики шкільних проєктів.

4. Використання на уроках при самостійній обробці документів, довідкових матеріалів, довідкових баз даних, що є в мережі методичних матеріалів, схем, таблиць, малюнків.

5. Тестування знань учнів по окремих предметах або розділам курсів. (Для цього на деяких серверах чи сайтах є програми тестування з вільним доступом.)

6. Демонстрація безпосередньо на уроках по темі за допомогою телевізора або проєктора, керованого комп'ютером, документів, графічних матеріалів, таблиць, діаграм з бази даних мережі.

Саморозвитку вчителів різних предметів сприяє самостійне освоєння роботи в Інтернет, використання інформації, розміщеної в ньому, на уроках і в позаурочній роботі.

В умовах швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та зростання вимог до якості освіти необхідним стає процес адаптування та впровадження нових інформаційних сервісів на основі конкурентних технологій.

Використання Google середовища та його онлайн продуктів дає додаткові можливості для вчителя. Він може досить швидко отримати інформацію про рівень знань всіх учнів. Створює передумови для спільної творчої діяльності, створює спільне творче середовище, отримує додатковий інструментарій для активізації пізнавальних інтересів учнів, сприяє розвитку власної творчої траєкторії, забезпечує неперервність освітнього процесу, сприяє розвитку навичок самостійної творчої діяльності учнів та запроваджує елементи дистанційного навчання.

Перелік використаних джерел

1.Носенко, С.В. Чернишенко. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2003. – 127 с. 2.Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія / В.Ю. Биков. - К.: Атака, 2008. - 684 с. 3.Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене – Рівне: Волинські обереги, 2011. - 522 с. 4.Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103> (21.12.12). – Назва з екрану. <https://infogr.am/840415068436414>.

О. В. Луценко

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ З ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ

Україна намагається увійти до європейського простору, прагне стати сучасною європейською країною, гідним членом європейського суспільства. Політичні, економічні, соціальні зміни, які відбуваються сьогодні в Україні є невід’ємною частиною багатой історичної спадщини нашої країни. Закономірно спостерігати оновлення самої історичної науки, викладання основ історії у школі.

Відповідно, підлягає беззаперечному перегляду методологія історичної науки. Одним з ключових понять європейських цінностей є толерантність з її різноманітними формами, яка формується саме завдяки правильному засвоєнню історії в школі.

Актуальність проблеми пошуків досконалого підручника з історії України, що є невід’ємною складовою процесу вивчення історії в школах України та формування толерантної особистості, дійсного патріота своєї країни, не викликає сумнівів. Ми можемо спостерігати той факт, що, на жаль, історична пам’ять українського народу викладається зараз неоднозначно – існують різні точки зору щодо проблеми висвітлення тих чи інших історичних фактів. Настав час вирішення цієї нагальної проблеми.

Сьогодні в українському суспільстві відбувається дуже багато змін, які не можуть не змінити сутності процесу викладання історії в довузівський період. Сучасність підготувала докорінно новий контекст вивчення історії в школах України.

Цей новий етап у розвитку країни висуває нове трактування етапів історичного розвитку, формування духовної складової, світогляду учня. Докорінні зміни сьогодення в Україні вимагають модернізації й вдосконалення шкільної історичної освіти, а саме – методики викладання історії України, Всесвітньої історії, підручникотворення з історії. Цією проблемою опікувалися О. Малій, В. Полохало, К. Галушко, С. Терно, Л. Оробець та інші історики, політологи.

Останнім часом дуже багато уваги було приділено саме пошуку й створенню якісних підручників з історії України, Всесвітньої історії, зміст яких би повністю відповідав новим програмам Міністерства освіти України, Державному стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Даною проблемою опікувалася О. Малій, яка в одній зі своїх доповідей підкреслює, що «Проблема якісного підруч-

ника історії була і залишається на сьогоднішній день важливим предметом обговорення і критики педагогічної громадськості, тому, що підручник усе ще зберігає статус домінуючого засобу навчання не лише в Україні, але й у інших країнах Європи... Сучасні підручники з історії створюються на базі діючих програм з історії, які є державним документом. Автори підручників повинні виконувати усі вимоги до додержання змісту шкільних програм з історії. В результаті процес створення підручника треба починати з аналізу діючих програм, затверджених Міністерством освіти і науки України» [5].

Тому метою статті є визначення механізму створення досконалого, якісного підручника з історії, який би відповідав сучасним освітнім вимогам, європейському стандарту освіти, як основи патріотичного виховання у школі.

В цій статті ми ставимо перед собою завдання пошуку шляхів вдосконалення підручника з історії на сучасному етапі розвитку суспільства та держави. У зв'язку з цим ми звернемося до думок та висновків експертів, які безпосередньо займаються проблематикою вдосконалення методики викладання історії.

Існування проблеми викладання історії в школах України не заперечує в своїй відео доповіді К. Галушко – історик, літератор, публіцист, учасник проекту «Історичний фронт. Лікбез», - «людина радянського типу знайома з іншою історією, яка зараз оновлюється, набуває нового змісту. Як можна змінити свій історичний світогляд, коли, навіть, шкільні підручники, нажаль, не є довершеними. Потрібно шукати нові підходи до вивчення історії, які б відповідали сучасній ідеології» [1].

Питанню створення якісного шкільного підручника з історії було присвячено засідання круглого столу, проведеного 19 травня 2010 року, яке було організоване комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти. Як засвідчив В. Полохало «Комітет протягом останніх років активно використовує таку форму роботи як «круглі столи», що дає можливість залучити експертів, фахівців, громадськість до підготовки законодавчих актів, рекомендацій. Вони проводяться перед тим, як готувати законопроекти. За їх підсумками ми готуємо доручення, які потім направляються до органів влади. Ви знаєте, ми живемо в парламентсько-президентській республіці і саме парламент формує основні засади в сфері освіти та науки. Тема цього круглого столу - яким має бути сучасний підручник історії України - є надзвичайно актуальною» [11].

На засіданні круглого столу були окреслені найважливіші питання, які потребують вирішення – як проводити конкурсний відбір підручників, хто повинен складати підручники, які є типові дидактичні та змістовні недоліки та багато інших подібних питань. Як висновок засідання можна процитувати вислів Л. Оробець – «Я переконана, що підручники потребують модернізації. Але не треба на заміну нашивку друкувати макулатуру. Якщо навчить мислити і формуватиме патріотів - це буде кращий підручник» [11].

Важливою складовою Держстандарту освіти, затвердженого 23 листопада 2011 року (№1392), є історичний компонент, який наголошує: «Метою навчання історії в загальноосвітній школі є формування в учнів ідентичності та почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу» [3].

Проблема методики викладання історії в школі виникла не зараз. Якщо поринути в глибини історії становлення історичної освіти в Україні, в часи існування УРСР не було взагалі поняття «історія України». Цей предмет викладався в школах як складова історії СРСР. Ситуація різко змінюється зі становленням незалежної України, коли, одночасно, викриваються нові факти з української історії, які замовчувати більше не було можливим.

Як свідчить С.Терно, який провів власне дослідження з проблеми модернізації

шкільного підручника з історії, першу спробу реформувати шкільний підручник з історії здійснив Ф. Тврченко, видавши на суспільний розсуд «Новітню історію України» на підтримку концепції національної історії ХХ століття [8]. Цей підручник викликав неоднозначну реакцію в середовищі науковців, вчителів. Однобокість викладання історії була ліквідована, що обурило багатьох членів суспільства, які не готові були до таких різких змін і побачили інший бік національної історії. Але й цей підручник не був досконалим.

Натомість новий принцип формування етнічної ідентичності був покладений в основу підручника з історії для 9 класу за редакцією В. Сарбея. Ці два підручника з історії теж були піддані критиці. Більш досконалими виявилися підручники з історії за редакцією Н. Яковенко та Я. Грицака, М. Поповича, які пропонували учням теоретичний підхід до вивчення історії, що допомагає учням зорієнтуватися в історичних процесах, які спіткали Україну на певних етапах її розвитку [8].

Опрацювавши список рекомендованих МОН підручників з історії, команда дослідників дійшла висновку, що проблем з нормативно-правової бази підручників не мають. Були виявлені наступні недоліки з інтерпретаціями та змістом підручників, а саме: «по-перше, надмірний етноцентризм, тобто історія, викладена у підручниках, є більшою мірою історією етнічних українців, тоді як решта етносів, що жили й живуть в Україні, лише іноді згадуються чи взагалі слугують негативним тлом або представлені як вороги; по-друге, існує проблема розгляду України поза контекстом подій на європейських та євразійських просторах, неувага до цивілізаційних успіхів України, її культурні, мистецькі, наукові досягнення; натомість надмірна захопленість політичною історією, по-третє, сьогодні актуальною проблемою залишається наповнення шкільних підручників з історії, робочих зошитів, методичних посібників матеріалом, який сприяв би формуванню в учнів особистісно-ціннісного підходу до історії України; по-четверте, варто також окремо зазначити проблему депресивності змісту підручників з історії, у яких постійно наголошується на ідеї страждань і втрат українців, що прищеплює комплекс національної меншовартості й відчуття цивілізаційної та соціальної маргінальності українців; по-п'яте, надмірна мілітаризованість, для якої характерна непропорційно велика увага до воєн, винищень та вбивств, страждань, а цінність таких демократичних надбань, як злагода та права людини, набуває відносного значення; по-шосте, у підручниках спрощується та схематизується пояснення причинно-наслідкового зв'язку історичних подій, домінує спрямованість на механічне за-своєння знань, внаслідок чого в учнів не розвиваються навички самостійного критичного мислення».

Згідно висновків аналітичного звіту за результатами реалізації проекту *«основним результатом проекту стало створення консолідованого образу новітнього викладання історії України та Всесвітньої історії; визначення основних засад побудови такої моделі навчально-виховного процесу, яка враховуючи базові цінності європейського суспільства, сприятиме формуванню толерантного ставлення до представників інших культур»* [9].

Шкільний підручник з історії, як важлива складова історичної науки, повинен допомогти *«визначити основні засади побудови такої моделі навчально-виховного процесу, яка враховуючи базові цінності європейського суспільства, сприятиме формуванню толерантного ставлення до представників інших культур»*.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що зараз освітній простір знаходиться на стадії перегляду та вдосконалення нової методики навчання історії в школах України й становлення сучасного підручникотворення з історії.

В основу нових підходів до підручникотворення з історії покладено сучасні досягнення історичної науки, особливості державотворення й закономірності формування української нації у межах історії України ХХ –початку ХХІ ст.

Перший крок на шляху до реформування історичної освіти в Україні зроблено - процедуру оновлення пройшла програма з історії України. Наступний крок – систематизація історичних фактів, розробка якісного підручника з історії, який би зміг поєднати різні види роботи на уроках історії в школі, пропонував перехід до діалогічної історії.

Список використаних джерел

- 1.Галушко К. Відео - проект «Лікбез». - <http://likbez.org.ua/ua/kirill-galushko-o-problemah-prepodavaniya-istorii-ukrainy.html/>.
- 2.Гісем О. В., Даниленко В. М., Левімас Ф. Л., Ольбішевський А. Л., Панченко П. П. Історія України ХХ ст. Для тих, хто готується до іспитів: Довідник // П. П. Панченко (ред.). - К., 1999.
- 3.Державний стандарт початкової загальної освіти // постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.
- 4.Методика навчання історії в школі // О.І. Пометун, Г.О. Фрейман. - К.: Генеза, 2006. - 328 с.
- 5.Малій. О. Сучасні підручники історії України та Всесвітньої історії - <http://konesh.ru/konceptsiya-vikladannya-istoriyi-pokladena-v-osnovu-suchasn.html>.
- 6.Освіта. «Методика викладання історії» - <http://faqukr.ru/osvita/32787-metodika-vikladannja-istorii.html>.
- 7.ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ І ВИХОВАННЯ. Статті і корисна інформація. «Становлення та розвиток методики викладання історії» - <http://www.startpedagogika.com/sotem-911.html>.
- 8.ПРОБЛЕМА НАЦІЇ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ. «Проблеми української нації» С.О.Терно С.464 – 469 - https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fsites.znu.edu.ua%2Finteractiv.edu.lab%2FStatti-doubl%2FProblema_natsii.pdf&name=Problema_natsii.pdf&lang=uk&c=57dd62f40479&page=1.
- 9.Проект. «Викладання історії в школі: на шляху до толерантності.» //Аналітичний звіт за результатами реалізації проекту - <http://fond.sociology.kharkov.ua/index.php/ua/projects-ua/55-vikladannya-istoriji-v-shkoli-na-shlyakhu-do-tolerantnosti>.
- 10.Турченко Ф.Г., Панченко П.П., Тимченко С.М. Новітня історія України (1939-2001). - К., 2005.
- 11.Українська правда. Історична правда. «Яким має бути сучасний підручник з історії України?» - <http://www.istpravda.com.ua/digest/2011/07/13/45566/>.

СЕКЦІЯ II.

ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

А. П. Артеменко, К. А. Иванова

РАЦИОНАЛЬНОСТЬ, МОБИЛЬНОСТЬ И ЛИБЕРАЛЬНОСТЬ КАК КРИТЕРИИ РЕФОРМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Система высшего образования Украины находится в состоянии структурной реформы, которая должна отвечать потребностям экономики и рынка труда. В Украине недостаточно уделяется внимание исследованию проблемы развития высшего образования в условиях современного рынка образовательных услуг. Цель этой работы – обратить внимание на недостатки в планировании реформ высшего образования и предложить варианты выхода из сложившейся ситуации.

Проведение исследований и разработка практических рекомендаций развития системы образования малоэффективны, если они созданы вне общего контекста социально-философских концепций, которые объясняют структуру, содержание и направленность современных социальных трансформаций [1, 95-96]. Анализ и прогнозирование развития системы образования предполагает обращение к новой методологии анализа структуры и динамики современного общества. В своих работах 2000-2010-х годов Зигмунд Бауман[2], Ульрих Бек[3], Пьер Бурдьё успешно доказали, что схема социологического анализа, основанная на классических представлениях XX века о структуре и функциональных связях социума, для современных обществ теряет свою эффективность. Концепции общества риска, глобализирующегося общества и индивидуализированного общества задали новые параметры вычисления и прогнозирования развития высшего образования.

Какое значение это имеет для прогнозирования развития высшего образования? Ответам на этот вопрос был посвящен цикл статей В. Зинченка[5], Л. Горбуновой[4] и А. Артеменко[1] в журнале «Філософія освіти». Авторы отмечают, что проведение реформы в Украине не должно копировать структуру высшего образования, которая сейчас переживает кризис, а тенденции развития современного образования заставляют нас обратить внимание на идею контроля государства над системой образования.

Украинская система образования оставалась в стороне от трех принципиальных реформ, которые состоялись в мире за последние пятьдесят лет. На рубеже 1970-х произошел революционный переход к системе массового образования, его главный тезис - рациональность содержания образования. Образование - сфера оказания услуг, которые должны быть доступными и качественными не за счет упрощения содержания, а благодаря целесообразной схеме предоставления этих услуг. Отечественное общество до сих пор находится под влиянием стереотипов советской системы образования, перенося представление об уровне бакалавра как «незаконченное высшее образование». Но это образовательный уровень, который должен удовлетворить основной спрос рынка труда. Это базовое образование без лишней нагрузки и затрат на ее получение.

Во-вторых, в 1980-х годах отечественная система образования пропустила этап формирования образовательной мобильности. На этом этапе реформы мировой системы высшего образования сформировались экономически обоснованные формы удовлетворения спроса рынка труда на специалистов узкой специализации и высокого качества профессиональной подготовки за счет развития магистерских программ. В отечественной системе высшего образования магистратура рассмат-

ривается как завершающий этап образования, но не в коем случае не как ad hoc технология переподготовки специалиста с базовым уровнем умений и навыков. Магистр - это специалист-исследователь, работающий над развитием отрасли. Это другой уровень и другая область применения рабочей силы. И **стратегической задачей координации усилий вузов и министерства должна быть упрощенная схема лицензирования магистерских программ, поддержка совместных международных проектов подготовки магистров.**

Но важнейшей проблемой магистерского образования в Украине является отсутствие «технического задания» на подготовку специализированного образования. Речь не идет об определении общей потребности в специалистах, а в конкретизации их подготовки. Мы пытаемся организовать работу ресурсоемкой системы образования, основываясь в лучшем случае на интуиции развития отраслей хозяйственной деятельности, а в худшем – вслепую, бессодержательно заимствуя зарубежные модели.

Третий революционный этап развития мировой системы высшего образования - формирование либеральной системы обучения. Эта система превращается в бессмыслицу, когда либеральные принципы используют для замены структуры базового образования. Мы видим как эти принципы механически попали в практику наших вузов без понимания главной цели - дисциплины по выбору должны составлять алгоритм специализации студента. Это механизм профессионального и квалификационного отбора для получения должности или продолжения учебы.

Введение курсов по выбору должно удешевлять систему образовательных услуг. Но здесь наступает эффект маркетинговой ловушки, когда отказ от получения аттестации по определенному курсу по выбору становится основанием для дополнительного последиplomного обучения или использования потенциала дистанционной системы образования. Именно так работает система «обучение в течение жизни». Клиент получает услуги, в которых заинтересован сегодня и которые может оплатить. Планирование собственной карьеры происходит не учебным заведением, а потребителем образовательных услуг. Вуз – инструмент реализации желаний потребителей его услуг.

Технологические изменения, которые происходят сегодня, настолько интенсивны, что система профессиональной подготовки, рассчитанная на 4 или 5 лет не в состоянии соответствовать спросу рынка труда. Таким образом, вырисовывается **перспектива реформы образования по принципу модульного дополнения специализации работника.** Это не означает исчезновения системы базовой подготовки в системе образования, как это видят некоторые отечественные реформаторы. Напротив, речь идет об универсализации содержания базового образования.

Что считать базовым образованием и какого уровня оно должно быть? Согласно новому Закону Украины «О высшем образовании», это уровень бакалавра. Последние три года ведется дискуссия относительно стандартов содержания этого образовательно-квалификационного уровня. Но создается впечатление, что под идеей базового уровня мы получаем формально сокращенный и качественно неполноценный суррогат диплома. Четыре года образования бакалавров мы пытаемся превратить в получение профессионального фундамента знаний и специализацию одновременно. Как результат - барак и первого, и второго.

Подводя итог, следует отметить, что реформа высшего образования в Украине должна предстать как система рационально построенных программ базового образования, которая включает фундаментальные дисциплины и основы прикладных курсов. Само понятие модульной системы рождено необходимостью создания не тематических групп в курсе, а дидактически и методически важного элемента подготовки специалиста. При этом важность курса не может определяться методистом вуза, который за частую не имеет педагогического образования и преподавательского опыта. Это задача стандарта образования, который разрабатывает МОН как

представитель государства.

Принцип мобільності, повинен бути розглядатися не тільки як можливість студента або викладача змінити вуз, але і як принцип розробки курсів, які забезпечують спеціалізацію підготовки, реагування на запит ринку праці. Можливо, варто задуматися про подолання корпоративної закритості вузів і розробці міжвузовських і міжнародних магістерських програм в Україні.

Реалізація принципів раціональності і мобільності з логічної необхідністю змушують прийти до ліберальної системи освіти, де головною задачею ВНУ і вузів є створення системи вибору програм і курсів, моделей їх комбінування, а також критеріїв і набору дисциплін, які відповідають диплому спеціальності.

Список использованных источников

1. Артеменко А.П. Знання до сплати та інвестицій: аналіз трансформації системи освіти / А.П. Артеменко // *Філософія освіти*, 2015, №2 (17) – С.95-107. 2. Бауман З. *Индивидуализированное общество* / З. Бауман [Пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева] – М.: Логос, 2005. – 390 с. 3. Бек У. *Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию* / У. Бек / Пер. с нем. А. Григорьева, В. Седелника; Общ. ред. и послесл. А. Филиппова – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с. 4. Горбунова Л. С. *Транскультурна компетентність: освітній шлях до глобальної культури миру*. / Л. С. Горбунова // *Філософія освіти*, 2014 - № 2 (15) – С. 141-167. 5. Зінченко В. *Деліберативні моделі модернізації інституційних процесів в глобальних умовах суспільних, освітніх та політико-економічних трансформацій*. / В. Зінченко // *Філософія освіти*, 2014 - № 2 (15) – С. 108-130.

А. І. Ігнат'єва

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освіта є найважливішим конструктом цивілізації, визначальним чинником соціально-економічного поступу соціуму. Кожна країна, відповідно до своїх нагальних потреб формує свою систему освіти.

За сучасних умов світового співробітництва неабиякого значення набуває перспектива соціальної та політичної інтеграції, культурне співробітництво на високому рівні.

Система освіти є сукупністю навчально-виховних та культурно-освітніх закладів, наукових, науково-методичних та методичних установ, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти, які згідно до Конституції України та іншими законами України здійснюють освіту та виховання нації. *«Функціонування системи освіти забезпечує держава»* [1].

Згідно до статті 53 Конституції України визначено: *«Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг студентам»*[5].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових та фізичних здібностей, виховання соральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого вибору, збагачення на основі культурного, творчого потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу» [4].

Слід зазначити, що важливу роль у становленні вищої освіти відіграли: Звіт міністрів освіти Європи на сесії постійної конференції європейських міністрів освіти Ради Європи *«Європейський вимір в освіті»* (Відень-Страсбург, 1991р.), Конвенція *«Про визнання кваліфікації вищої освіти в Європейському регіоні»*(Лісабон, 1997р.), Конференція ЮНЕСКО *«Всесвітня декларація про вищу освіту для ХХІ століття: підходи та практичні заходи»* (Париж, 1998 р.), Конференція *«Освіта для всіх: виконання наших загальних зобов'язань»* (Дакар, 2000 р.), Звіт міністрів освіти Європи

на сесії постійної конференції європейських міністрів освіти Ради Європи «Європейський вимір в освіті» (Лісабон, 2004 р.) та інші [2].

У сучасному суспільстві вища освіта стала однією з найважливіших сфер людської діяльності. Також підвищилася соціальна роль освіти: від її спрямованості залежить перспективи розвитку суспільства. Освіта виступає засобом залучення людини в суспільство.

До сучасних пріоритетів Європейського Союзу належать: 1) обмін студентами, 2) професійна освіта та дистанційне навчання, 3) значення професійних кваліфікацій, 4) вища освіта та підвищення якості навчання, 5) навчання іноземних мов, 6) рівність шансів у доступі до навчання.

Визначальними чинниками у розвитку сучасної системи вищої освіти студентської молоді є: 1) створення належних умов для навчання, 2) отримання навичок збирання та поглиблення аналізу, 3) набуття вмінь розв'язувати різні проблеми (креативність, планомірність дій та суджень), 4) формування мотивації до навчання, 5) вироблення психічної стійкості, гнучкості, планомірності дій та суджень, 6) розвиток навчання іноземних мов [6,12].

Висновки: По-перше, зараз в Україні вища освіта направлена на патріотичне навчання та виховання студентської молоді (навчання у дусі українського патріотизму); по-друге, держава гарантує повне забезпечення культурного, морального, інтелектуального та духовного розвитку особистості, по-третє вища освіта базується на чотирьох основних напрямках: 1) якість, доступність та ефективність; 2) здатність та прагнення до навчання; 3) запровадження проблемного ситуаційного навчання з визначенням сутності та структури проблем, шляхів їх вирішення; 4) запровадження діалогової інтерактивної форми навчання студентів.

Список використаних джерел

1.Вакарчук І. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми,перспективи [Доповідь міністра освіти і науки на підсумковій колегії МОН України 21.03.2008р.]//Освіта України. –2008.-№23.–С.2–4. 2.Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры: Всемирная конференция по высшему образованию (Париж, 1998) – Рабочий документ. – Париж: ЮНЕСКО, 1998.–19 с. 3.Закон України «Про вищу освіту» //Голос України. – 2002. –5 березня. 4.Закон України «Про освіту» //Голос України. – 1996. –25 квітня. 5. Конституція України. –К.: Українська правнича функція, 1996. –56 с. 6. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 №347 // Офіційний вісник України. – 2002.– №16. – С.3–14.

А. А. Фабрика

ТЕХНОКРАТИЧНА МОДЕЛЬ ОСВІТИ І ДЕМОКРАТІЯ

Сьогодні в українському освітньому просторі реалізується технократична модель освіти. Найбільш привабливими сторонами цієї моделі, з точки зору її апологетів від політики, виробництва, науки, є професіоналізація – підготовка людини, котра опановує певний фах і спроможна зайняти відповідну професійну нішу. Серед частини населення переваги цієї моделі освіти очевидно вбачаються в тому, що саме сильний акцент на спеціалізації зробить у подальшому молоду людину конкурентоспроможною на ринку праці, надасть можливість не просто знайти роботу, а й розраховувати на її пристойну оплату. За умов нинішнього економічного стану в країні це виступає потужним аргументом.

Проте, при впровадженні технократичної моделі, сама освіта стає лише додатком до виробництва і орієнтується на суто економічні показники фактично повністю ігноруючи свої основні цілі – розвиток особистості і передачу культури. Такий підхід вже знайшов своє відображення в значному скороченні кількості годин соціально-гуманітарних дисциплін та невігідних для їхнього вивчення змінах у структурі відповідного циклу в навчальних планах вищої школи.

Низький рівень соціально-гуманітарної підготовки населення країни накладає

на нього дуже значні обмеження і несе в собі ряд серйозних загроз гуманітарного, політичного, економічного та іншого характеру. Однією з них можна вважати під-рив культурних засад демократії в суспільстві. Для того, аби реалізувати принци-пи останньої, держава має прагнути формувати в своїх громадян принаймні наступні здібності: 1) здатність розуміти, що за процеси відбуваються в середині країни та за її межами і які причини їх породжують; 2) здатність розуміти наслідки впливу тієї або іншої політики на людей, їхню життєву практику та перспективи; 3) здатність адекватно оцінювати політичних лідерів та їхні можливості; 4) здатність вирізняти дію різноманітних інформаційних та інших технологій і бу-ти стійким до їхнього впливу; 5) здатність розуміти і брати на себе відповідаль-ність за свою участь у політичному житті суспільства; 6) розуміти і приймати культурне, етнічне, релігійне та інше різноманіття людей і соціальних груп; 7) мати цілісне бачення непростого картини соціального світу тощо.

Крім того, враховуючи доленосний характер, яким наділені політичні рішення, необхідно також формувати й глибоку гуманітарну складову - вміння вчати все різноманіття складних питань, що стосуються людського життя від його початку і до кінця, тобто мати здатність розмірковувати про дитинство, юність, стосунки в сім'ї, хвороби, смерть та багато іншого, спираючись на велике різноманіття люд-ських доль, а не просто узагальнені дані [1, с. 36].

Висока значимість цих засад обґрунтовується тим, що, хоча сама демократія залишається ідеалом суспільно-політичного устрою, широке громадянство і до-статньо високий рівень участі населення в політиці є однією з ознак сучасної де-мократичної політичної дійсності. Відмова від соціально-гуманітарних складових освіти з рештою призводить до втрати людьми їхньої суб'єктності і неспромож-ності реалізувати громадянський потенціал.

Французькі дослідники ще наприкінці 60-х рр. минулого століття відмічали, що технократична модель освіти є дуже зручною для правлячого класу, і не тільки в силу її економічності, але й тому, що вона створює найбільш сприятливі умови для розв'язання політичних проблем та утримання влади. Оскільки освіта широ-ких мас зводиться в основному до оволодіння професійними навиками, їхня куль-тура консервується на досить низькому рівні, вони опиняються приреченими на ерзац культуру – так звану масову культуру. Правляча еліта, маючи в своєму розпорядженні чисельні ЗМІ, отримує в цьому випадку найбільш сприятливі умо-ви для того, аби використати культурну прогалину в своїх політичних інтересах, маніпулюючи свідомістю людей, адаптуючи їх до вигідних для себе цінностей [2, с. 319]. При цьому, девальвуючи освіту для більшості, еліта спроможна забезпечи-ти повноцінне всебічне навчання своїх нащадків в відповідних закладах з фунда-ментальною гуманітарною та соціальною підготовкою – приватних або державних переважно за кордоном.

Впровадження технократичної моделі освіти в Україні пов'язане з її прагненням залучитися до світових освітніх тенденцій. А сьогодні вони є в тому числі й такими, що: «Практично в усіх країнах світу в початковій та середній школі, в коледжах та університетах скорочується об'єм вивчення гуманітарних наук і різних видів мис-тецтв ... держави беруть курс на короткотермінову рентабельність і формують ко-рисні, такі, в яких існує найбільша потреба, вміння, необхідні для отримання при-бутку» [1, с.13]. У зв'язку з цим, зокрема, американський філософ Марта Нуссбаум вважає, що освіта, яка націлена виключно на досягнення економічної ефективності в рамках світового ринку виховує в людей якості, що загрожують самому існуван-ню демократії і безумовно заважають створенню достойної світової культури – жадібність і тупість, технічний професіоналізм і покірність [1, с.151].

В країні впроваджується модель освіти, «дефіцитами» якої зазначаються об-меженість поведінкового репертуару і мислеліальнісних стратегій, а «дефор-маціями» – формальний, суто технічний підхід до рішення складних проблем

людського життя («екстремізм простих рішень») [3, с. 36-37]. Негативні наслідки цього в стратегічній перспективі, на нашу думку, здатні перевищити усі очікувані «вигоди».

Список використаних джерел

1. Нуссбаум М. *Не ради прибыли. Зачем демократии нужны гуманитарные науки* / М. Нуссбаум. – М.: «Государственный университет – Высшая школа экономики (ГУ ВШЭ)», 2014. – 192 с.
2. Шубкин В.Н. *Социология и общество: Научное познание и этика науки. Монография* / В. Н. Шубкин. – М.: ЦСПиМ, 2010 – 424 с.
3. Шувалов А. В. *Принцип симфонии в системе образования: Философско-педагогическое эссе* / А. В. Шувалов // *Вестник ПСТГУ IV: Педагогика. Психология.* – 2011. – Вып. 1 (20). – С. 29-41.

Л. В. Филиппенко

РОСТ ЗНАЧИМОСТИ ГУМАНИТАРНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ВЫСШЕГО ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

В настоящее время во всем мире наблюдается повышенное внимание к социально-гуманитарной составляющей высшего образования, что находит отражение в увеличении учебного времени отведенного этому блоку дисциплин в высших учебных заведениях стран Европейского союза, США, Японии [4]. К сожалению, в Украине этот процесс почти не наблюдается.

Действительно, преподавание гуманитарного цикла дисциплин в технических ВУЗах имеет целый ряд сложностей. Во-первых, для среды научно-технической интеллигенции характерен технократический стиль мышления, который студенты чувствуют и перенимают с самого начала обучения в ВУЗе. Поэтому они часто относятся к изучению социально-гуманитарных дисциплин как к чему-то второстепенному, демонстрируя иногда откровенный нигилизм [3, с.9].

Во-вторых, курсы гуманитарных и технических дисциплин оторваны друг от друга, что мешает формированию у студентов системного научного знания. И наконец, социально-гуманитарные науки призваны, прежде всего, не только давать знания о предмете, но в первую очередь формировать мировоззрение, ценностные установки, чувство ответственности у будущих инженеров перед обществом. Однако эти качества в условиях все еще «дикого капитализма» в нашей стране остаются не актуальными у большинства граждан.

Проблема в том, что система образования не успевает адаптироваться к реалиям современного мира. Несмотря на то, что практически все развитые страны проводили разные по глубине и масштабам реформы национальных систем образования, вкладывали в них значительные финансовые ресурсы, последние 10-15 лет в мире все настойчивее заявляют о себе проблемы, которые не удается решить в рамках реформ, то есть в рамках традиционных методологических подходов, что позволяет говорить о всемирном кризисе образования [3;2]. Причиной этого явления ряд исследователей считают ориентацию системы образования в основном на накопление знаний, а так же отсутствие воспитательной и духовной составляющей [4].

Всвязи с этим, все более актуальным становится вопрос о необходимости замены парадигмы образования в соответствии с современными условиями жизни. Такой заменой может стать новая гуманистическая методология, в центре которой находится человек и его духовное развитие. Кроме этого, новая методология, являющаяся основой образовательного процесса, ставит своей целью формирование моральных и волевых качеств, творческой свободы личности.

Современное общество остро нуждается в специалистах способных быстро и нестандартно мыслить в условиях развития высоких технологий, при этом владея фундаментальными знаниями. Экологический кризис ставит перед образованием, особенно инженерным, задачу формирования профессиональной моральности и

орієнтації на розробку екологічно чистих технологій, бережного отноше- ния к ресурсам. Бурное развитие информационных технологий обуславливает определенные требования к формированию информационной культуры будущих специалистов, где с одной стороны не обходимо свободное владение и использо- вание информационных технологий, а с другой стороны умение защититься от их вредоносного влияния.

Гуманизация образования неразрывно связана с процессом воспитания, кото- рый пронизывая все стороны жизни студента, должен содействовать гармонично- му развитию его личности. Сегодня преподаватели всех дисциплин все чаще об- ращают внимание на такие негативные тенденции в молодежной среде, как эго- центризм, групповой эгоизм, низкая мотивация при изучении предмета, моральная ущербность, комплекс социальной неполноценности, неверие в социальный про- гресс и другое.

Из-за того, что сегодня, практически нет социальных инструментов, способ- ных перебороть подобные настроения, вся нагрузка воспитательной работы ло- жится на ВУЗ. Поэтому воспитание должно пронизывать весь учебный процесс [1]. Воспитательные задания решаются с помощью определенных методов, клас- сификация которых условна и зависит от модели воспитания, его видов и направ- лений, воспитательной среды, возраста студентов, личностных качеств воспита- теля. Поэтому, разрабатывая оптимальную систему методов, необходимо обращать внимание на указанные особенности для достижения поставленной цели.

Делая вывод, нужно отметить ценностные приоритеты воспитательной компо- ненты образования, которые в равной степени касаются как студентов, так и пре- подавателей: ориентация на общечеловеческие гуманистические ценности; осо- зание ответственности перед обществом за свою профессиональную деятель- ность; формирование экологической и информационной культуры мышления.

Список использованных источников

1. Андреев Г. Обучение и воспитание в вузах неразделимы // Высшее образование в России. 1996. № 3. – С.61 – 66. 2. Кумбс Ф.Г. Кризис образования в современном мире (системный анализ) – М.: 1970. – 263 с. 3. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 544 с. 4. Туман С.Х., Калиновская Т.Г., Фоменко А.И. Реализация идеи универси- тета в современном образовательном пространстве: к синтезу естественнонаучного, техни- ческого и социально-гуманитарного знания // Современные проблемы науки и образования. – 2015. - №3. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19761> (дата обращения: 29.09.2016).

О. В. Барабаш, Н. О. Кухтик

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ З ЕКОЛОГІЇ

В умовах сьогодення екологічна освіта у світі вважається пріоритетним на- прямком у підготовці кадрів.

Важливим компонентом екологічної політики України є підготовка фахівців, здатних до рішення екологічних завдань різного масштабу. Провідна роль у дося- гненні такої цілі відведена системі вищої освіти. Це обумовлює необхідність звер- нути пильну увагу на якісно нову екологічну освіту, яка буде орієнтована на під- готовку фахівців нового часу.

Екологічна освіта – це цілеспрямовано організований, планомірно і систематич- но здійснюваний процес оволодіння екологічними знаннями, уміннями і навичками [2]. Сьогодні освіта справедливо розглядається як головний чинник політичного, соціального і економічного прогресу. Зміни, що відбуваються, в системі громадсь- ких стосунків вимагають від системи утворення мобільності, адекватної відповіді на реалії нового історичного досвіду і відповідності потребам розвитку економіки.

У англійських країнах склалася і застосовується більш деталізована терміно-

логія: є термін «Ecological education», сприяючий пізнанню природи, термін «Environmental education», орієнтований на рішення соціально-екологічних проблем та «Environmental management» – екологічне управління з орієнтацією на формування структури стратегій і технологій, фахівець повинен вміти вирішувати екологічні проблеми в процесі практичної діяльності. Тому, основоположними принципами екологічної освіти в рекомендаціях міжнародних організацій і конференцій визначено: 1) пріоритет соціальних аспектів екологічних проблем; 2) аналіз природного та створеного людиною навколишнього середовища; 3) значення навичок та вмінь брати участь в прийнятті рішень, направлених на покращення якості навколишнього середовища [4].

Міністерством освіти і науки України були розроблені стандарти третього покоління для вищої освіти, з введенням яких створюються умови для підготовки кадрів з вищою професійною освітою, що дозволить застосувати набуті знання з урахуванням вимог сучасного ринку праці. Стандарти попереднього покоління мали на увазі формування у студентів знань, умінь і навичок, сьогодні ці поняття практично виключені із стандартів і замінені компетентностями.

Проект стандарту вищої освіти [3] містить програмні компетентності, що визначають специфіку підготовки магістрів зі спеціальності 101 «Екологія» та програмні результати навчання, які виражають те, що фахівець повинен знати, розуміти та бути здатним виконувати після успішного завершення освітньої програми. Компетенції узгоджені між собою та відповідають дескрипторам Національної рамки кваліфікацій.

При реалізації освітньої магістерської програми професійного спрямування акценти у підготовці фахівців поставлені на формуванні компетентностей інноваційного спрямування, а при реалізації освітньої програми наукового спрямування – компетентностей дослідницького спрямування.

З цих позицій перед освітою у ВНЗ поставлено завдання виховання екологічно грамотної, культурної людини, здатної ефективно вирішувати проблеми взаємовідносин природи і суспільства.

В програми дисциплін професійної та практичної підготовки потрібно включати завдання, направлені на розвиток компетенцій професійної діяльності, до якої готується магістр. в об'ємі, який дозволить сформувати відповідні загальнонаукові і спеціальні (фахові) компетенції.

Зуважимо, що управлінська компетентність не достатньо повно відображена в проекті стандарту вищої освіти за спеціальністю підготовки магістрів спеціальності «Екологія» і пропонуємо доповнити наступними вимогами до результатів засвоєння основних освітніх програм: 1) вміти розробляти документацію, підбирати підходи та методи управління пов'язані зі специфікою підприємства чи організації; 2) застосовувати екологічні методи досліджень під час вирішення типових професійних задач; 3) володіти раціональними прийомами пошуку, збору та зберігання інформації; 4) вміти розробляти стратегію організації, використовуючи елементи екологічного управління; 5) вміти враховувати аспекти корпоративної соціальної відповідальності під час розробки стратегії підприємства чи організації; 6) знати принципи вибору екологічно безпечних та економічно ефективних варіантів господарських рішень; 7) застосовувати кількісні та якісні оцінки ефективності систем екологічного управління; 8) знати роль конкуренції в екологічній діяльності; 9) знати методи оцінки екологічного стану підприємства; 10) знати методи управління підприємством в сфері раціонального природокористування; 11) вміти формулювати і ставити питання та задачі для розробки і впровадження раціонального природокористування; 12) вміти розробляти, управляти і приймати управлінські рішення в екологічно ризикових ситуаціях; 13) вміти розробляти методичні і нормативні документи, а також заходи щодо реалізації управлінських проектів і програм.

Для цього необхідно створити наступні умови: 1) оновити методичну систему

навчання; 2) оптимізувати навчальні дисципліни; 3) організувати відкритий доступ до світової екологічної інформації; 4) ввести в навчальні плани нових екологічних дисциплін.

Під час формування вимог до компетентності ми спиралися на загальні положення педагогіки про активний характер взаємодії форми і змісту педагогічного процесу [1]. Результат процесу формування управлінської компетентності визначається сукупністю критеріїв для оцінки рівня сформованості компетентності, до яких відносяться: знання, необхідні для здійснення даного виду діяльності; вміння застосовувати ці знання у практичній діяльності; наявність необхідних особистісних якостей, позитивних мотивів і інтересів до даного виду діяльності.

До засобів педагогічного впливу, що застосовуються під час формування управлінської компетенції, відносять як капітальні, що забезпечують оптимальні умови діяльності навчального закладу (комп'ютерні класи, навчальні засоби та інші), так і засоби поточного застосування (навчальні і навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, технічні засоби інформації й контролю), а також можливість застосовувати спеціальні (фахові) компетенції на діючих підприємствах під час проходження виробничих практик.

В цілому, підготовка екологів в Україні відповідає світовим тенденціям розвитку професійної екологічної освіти, хоча на даному етапі існують різні погляди щодо орієнтації екологічної освіти в аспекті пріоритетів формування екологічної свідомості. Метою професійної екологічної освіти є формування спеціальних (фахових) компетенцій. Спеціальні компетенції пропонується класифікувати, прийнявши за основу виділення професійно значимих видів діяльності, а саме формування у магістрів з екології структури стратегій та технології управлінських рішень щодо вирішення екологічних проблем в процесі практичної управлінської діяльності за допомогою організаційно-управлінських компетенцій.

Список використаних джерел

1. Гандрабурова И.В. Формирование профессиональной компетентности будущих экологов в условиях информатизации обучения // Проблемы и перспективы развития образования: материалы междунар. науч. конф. Т. II. – Пермь: Меркурий, 2011. – С. 55–58. 2. Исследования проблем экологического образования студентов / А.А.Жолдасбеков [та ін.] // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 1. 3. Проекти стандартів вищої освіти [Електронний ресурс] / Мін-во освіти і науки України. – К., 2016 – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/proekti-standartiv-vishhovi-osviti.html> – Назва з екрану. 4. Топор А. Зарубежный опыт и мировые тенденции в организации экологического образования / А.В.Топор, О. В. Бубела // Молодой ученый. – 2013. – №10. – С. 539–542.

С. О. Біда

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Найважливішою проблемою для сучасної молоді є вибір спеціальності для вступу до вищого навчального закладу. Сьогодні чи не кожна сімнадцятирічна людина може похвалитися тим, що навчається у вищому навчальному закладі. Порівняємо сучасного студента з юнаком чи дівчиною років тридцять тому: тоді про університетську освіту деякі могли тільки мріяти, більш досяжним та реальним було навчання в технікумі та училищі. Зараз кожен має змогу отримати диплом про освіту не тільки у будь-якому закладі країни, а й за її межами, адже з'явилося таке поняття, як навчання на контрактній основі. Це і спровокувало явище знецінення документа про вищу освіту. Сучасні роботодавці здебільшого навіть і не звертають уваги на те, що написано в документі під назвою «Диплом», а орієнтуються лише на вміння та навички потенційного працівника.

Проте все одно диплом про вищу освіту – один із найважливіших атрибутів,

що складають імідж сучасної людини. Часто тільки за цим документом студенти й приходять до вищих навчальних закладів. Для когось вища освіта на цьому й закінчується, та не для всіх. Що ж означає термін «вища освіта» для сучасного студента? Які переваги та недоліки сучасної системи вищої освіти в Україні?

Університети й вища освіта взагалі – це основа для всебічного розвитку держави й суспільства.

Щодо якості освіти, на яку нарікає велика кількість студентів, виділити це в недолік дуже важко, адже все залежить від самої людини. Цей випадок не є винятком. Ми живемо в інформаційному світі, сьогодні кожен має доступ до глобальної мережі Інтернет, яка відкриває великі можливості для самоосвіти. Якщо студент відчуває, що у своєму навчальному закладі не отримує достатню кількість знань належної якості, то без проблем він їх може отримати займаючись самостійно (використовуючи мережу Інтернет зокрема).

А от технічна забезпеченість вищих навчальних закладів незадовільна. Якщо техніки і вистачає на кожного студента, то їх стан залишає бажати кращого, адже більшість таких приборів залишилася в спадок ще з радянського минулого. З радянських часів також залишилися і ремонти в корпусах більшості ВНЗ. Студенти скаржаться на погане опалення приміщень взимку та неможливість кондиціонування їх влітку. Дивно, що саме цей пункт багато студентів виділяли як недолік саме ВИЩОЇ ОСВІТИ. Хоча якимось чином все-таки зовнішні умови впливають не лише на засвоєння матеріалу студентами, а й на його викладання.

Ще одне питання, що турбує сучасного студента – це можливість поєднувати роботу та навчання у ВНЗ. У цьому випадку далеко не кожен викладач може піти на зустріч студенту, навіть якщо йдеться про роботу за спеціальністю. Коли студенти банально не встигають закривати сесію – доводиться розставляти пріоритети, обирати важливіше. Проте як обрати освіту, коли за неї треба платити?

Не задовольняють також і перспективи працевлаштування студентів. Навчальний заклад, зокрема диплом про його закінчення, не дає ніяких гарантій щодо забезпечення місцем роботи в майбутньому. А що вже говорити про спеціальності, на яких спостерігається «перевиробництво» фахівців? Такими зараз вважаються юридичний та економічний факультети. Та відповідь на це питання, як на мене, досить проста: важливо бути гарним фахівцем, а ще краще – найкращим, і дивлячись з цього боку, навіть ВНЗ чи спеціальність є неважливою. Знову ж таки відповідь зводиться до одного – все залежить від самого себе.

Список використаних джерел

1. <http://linashev.livejournal.com/1449.html>. 2. http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Radomska_Stadny.php. 3. <http://photo-ij.livejournal.com/5281.html>.

В. С. Більчук, Л. І. Хмельникова, К. В. Соколова

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ДЛЯ ОЦІНКИ ВИЖИВАНOSTІ ЗНАНЬ З ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОВІЗОРІВ

Контроль знань у студентів є важливою складовою навчального процесу, оскільки дозволяє оцінити не тільки їх рівень, а й регулювати методику навчання. Довгострокове виживання або міцність засвоєння набутих знань є головною складовою ефективності навчання. Важливо, щоб знання та навички, набуті в процесі навчання, зберігалися до їх використання у професійній діяльності.

Отримані дані по виживаності знань студентів дозволяють оптимізувати навчальний процес. За їх результатами можна визначити питання, що викликали найбільшу кількість помилок при відповідях, виявити типові помилки при вивченні кожної теми, внести необхідні зміни в методику вивчення даних тем.

Проблема вибору методу оцінки якості засвоєння знань є важливою і значу-

щою при виконанні стандарту освітньої програми. У зв'язку з цим, сьогодні актуальним є питання про те, як правильніше і справедливніше визначити таку якість. Для формування успішного підходу важливо, щоб система контролю знань студентів була насамперед об'єктивною. Під об'єктивним контролем розуміємо контроль, який має необхідну точність і відтворюваність результатів. Інструментом, що дозволяє об'єктивно оцінювати якість засвоєння, є тест, який поєднує в собі контрольне завдання і еталон, за яким можна судити за якістю засвоєння.

У нашому дослідженні аналізувалися показники рівня знань з хімічних дисциплін (аналітична хімія, фізична і колоїдна хімія) у студентів 2 - 3 курсів за спеціальністю «Фармація» через півроку після здачі іспиту з дисциплін.

Без попередження, що виключало можливість попереднього повторення матеріалу, їм було виданий комплексний тест з 200 питань по всіх розділах програм дисциплін. Завдання відповідали за обсягом та змістом навчальному матеріалу. В тесті входили питання з контрольних завдань, що пред'являлися на заняттях протягом вивчення даних дисциплін. На кожне питання було запропоновано 5 варіантів відповідей. Фіксувалося як кількість невірних відповідей на питання, так і число пропущених правильних варіантів. Потім кількість помилок підсумовували. Тест вважався пройденим, якщо кількість правильних відповідей становила за дисциплінами 61% від кількості запропонованих варіантів відповідей. При аналізі знань з кожної теми підраховувався відсоток допущених помилок за питаннями за даною темою з загальної кількості запропонованих варіантів відповідей на дану тему. Пройшли тест з допустимою кількістю 75% від усіх, хто брали участь в тестуванні.

При аналізі допущених помилок було виявлено, що найбільша кількість помилок була допущено за темами «Якісний аналіз» - 23%, причому коливання між різними варіантами складали від 18,5 до 23% помилок, що свідчить про однакову міру складності питань. За іншими темами відсоток помилок був наступний: «Оксидиметрія» - 21%, «Електрохімія» - 25%, «Розчини» 21%, «Поверхневі явища» - 26%, «Колоїдні розчини» - 25%, «Властивості ВМС» - 24%, «Грубодисперсні системи» - 11,5%, «Особливості гетерогенних рівноваг» - 17,8%. Найменшу кількість помилок допустили студенти по темі «Титриметрія» (12%).

Отримані нами дані свідчать про необхідність вдосконалення методики вивчення навчальної програми для підвищення якості викладання. Для більш оперативного контролю і вивчення ефективності внесених змін необхідне щорічне вивчення виживаності знань за дисциплінами.

О. О. Бондарева, І. В. Тищенко

ЛЕКЦІЯ У ВИШІ: МОЖЛИВІСТЬ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ

Молоду людину, яка робить перші кроки на шляху оволодіння будь-яким фахом, зустрічає справжнє цунамі різноманітних знань: від теоретичних даних до практичних навичок, які вони повинні засвоїти та навчитися застосовувати якомога швидше. Зробити це якісно дозволяють, з одного боку, деякі риси мотивованого студента: інтерес, зацікавленість в оволодінні обраною спеціальністю, здатність до зосередження, наполегливість, вміння використовувати час. З іншого боку - це не оціненна роль вчителя як особи, яка веде в країну знань. На плечі викладача вишу покладається обов'язок пояснити матеріал так, щоб не тільки надати учню можливість засвоїти певний матеріал, а ще й дати йому змогу іти далі, робити власні кроки на професійному шляху.

Як це зробити якомога якісніше? Важливою складовою навчального процесу є лекція. Відходить у минуле знайомий багато років спосіб викладання навчального матеріалу у вигляді «начитування» лекцій, коли лектор з кафедри проголошував заздалегідь підготовлений текст, спираючись на таблиці чи схеми, інколи роблячи малюнки чи записуючи формули на дошці. Авжеж, цей спосіб викладання може

існувати і сьогодні, тим більше, що весь пояснювальний матеріал можна виготовити з допомогою сучасної поліграфії. До того ж, це змушує слухача до зосередженості, розвиває аналітичні навички, тренує всі види пам'яті.

Проте сучасна лекція у виші, як традиційна форма подання інформації, – це, як правило, мультимедійна презентація. За допомогою комп'ютерних технологій на великому екрані здійснюється демонстрація різнокольорових слайдів, що містять найактуальніші дані. Слайди багато ілюстровані малюнками, графіками, текстами, відеороликами, їх можна побачити з останньої студентської лави. Це якісна, досить видовищна форма викладання матеріалу.

Та все частіше викладачі запитують себе, чому студенти так важко засвоюють такі, здавалось би, гарно розтлумачені тематичні дані? На сучасному етапі все активніше обговорюються форми проведення лекції (традиційні, інтерактивні, лекції-візуалізації, лекції у вигляді прес-конференцій тощо) [1], питання більшої активізації учбово-пізнавальної діяльності студентів під час лекції, підтримки досить високого градуса уваги і здатності до аналізу протягом більшої частини лекції, перевірки індивідуального та колективного засвоєння матеріалу [1, 2].

Мета нашої роботи – спробувати оцінити ефективність засвоєння студентами-медиками лекційного матеріалу за допомогою анкетування та виконання практичного завдання на основі лекційних даних.

Матеріал та методи. Нами була розроблена спеціальна тематична анкета, яка містила питання, що розглядалися під час лекцій по вивченню однієї з найпоширеніших неінфекційних хвороб сучасності - цукрового діабету (ЦД). Наприкінці попередньої лекції студенти були попереджені про заплановане анкетування. Студентам було запропоновано для успішної відповіді на питання анкети вдома виміряти артеріальний тиск та певні параметри свого тіла: зріст, вагу, окружності талії, стегон. В день проведення анкетування всім присутнім в лекційній аудиторії на початку лекції були роздані невеликі за об'ємом анкети. Під час лекції лектор, пояснюючи тему, неодноразово звертався до питань, які містились в анкеті, кожного разу ілюструючи їх слайдами. Опитувані могли відповісти на питання під час лекції або у спеціально виділений час наприкінці її. Слухачам було запропоновано оцінити наявність у себе факторів ризику ЦД та підрахувати власний ризик захворіти на ЦД, що, на наш погляд, могло мати певний інтерес і як для майбутнього лікаря, і як для можливого потенційного пацієнта.

Анкетування проводилось серед студентів двох потоків 4 курсу медичних факультетів, що навчаються у Дніпропетровській медичній академії за спеціальністю «лікувальна справа» у 2016-2017 н.р. Присутні на лекції були опитані анонімно, за згодою. Було роздано 150 анкет. Вікова категорія аудиторії - від 19 до 24 років.

Отримані результати. З розданих в аудиторії анкет студенти повернули лише 117 (78%), заповнених повністю або частково. Чоловіків виявилось 37 осіб, жінок 80 осіб.

Студентам було запропоновано віднести свій вік до певної вікової групи та вказати власний вік. Всі студенти відповіли на перше питання, але свій вік не вказали 22% студентів. Середній вік серед тих, хто надав інформацію – $20,32 \pm 0,89$ року.

Одним з факторів ризику ЦД є збільшення маси тіла. Тому студенти повинні були, заздалегідь виміряв свої вагу та зріст, вирахувати індекс маси тіла (ІМТ) та внести ці дані до анкети. Самостійно вирахувати ІМТ спромоглися тільки 27,3% студентів. 30% вказали свої антропометричні дані, а решта тільки зробили позначку в шкалі ІМТ.

Важливим фактором ризику є певний тип розподілу жирової тканини, для визначення якого використовують окружності талії і стегон та їх співвідношення. Всі студенти зробили позначки у певній графі анкети, але вказали власні розміри лише 11 чоловіків та 31 жінка.

Не викликали проблем питання, які висвітлювали харчування та фізичну акти-

вність студентів, тому на них відповіли всі. Також впевнено вони відповіли на питання про прийом антигіпертензивних ліків, але виявилось, що рівень власного артеріального тиску знають лише 29.9% проанкетованих осіб. Навіть ті студенти, які вже вживають або вживали певні ліки, не заповнили цю графу.

Одним з факторів ризику ЦД, як відомо, є обтяжена спадковість. І певного оптимізму додає те, що, як виявилось, опитувані студенти цікавляться здоров'ям власної родини, знають про хвороби не тільки батьків, а й більш далекої рідні, тому всі без винятку відповіли на це питання.

Близько третини студентів, які відповіли на всі питання анкети, змогли, врешті рещт, визначити власний ризик розвитку ЦД.

Навряд чи можна сказати, що матеріал лекції або форма його подання виявились не цікавими або не корисними для студентської аудиторії. Під час лекції студенти записували, фотографували (прийнята зараз форма фіксування інформації, яка потребує свого аналізу), відповідали на періодичні запитання лектора (тобто був наявний певний зворотний зв'язок); по закінченні лекції окремі студенти підходили з додатковими запитаннями.

Всі проанкетовані студенти продемонстрували розуміння важливості розглянутої проблеми, немала частина з них - вміння застосувати щойно отримані знання (нехай малу дециму) з прикладною метою.

При цьому не всі студенти виявили бажання (приблизно 23-24% від присутніх) взагалі прийняти участь в цьому дослідженні, а певна частина проанкетованих, скоріш за все, поставилась до нього досить поверхнево.

Таким чином, лекція залишається важливою частиною навчального процесу у виші. Матеріал лекцій засвоюється вже під час її проведення. Студенти демонструють розуміння значущості проблем, що розглядаються. Для підтримання більшого інтересу до аналізованих під час лекцій проблем та націлювання на практичне застосування теоретичних знань доцільним є пошук шляхів вдосконалення форми проведення лекцій та засобів оцінки їх ефективності. Анкетування та безпосереднє практичне використання отриманих знань можуть бути одним із таких засобів.

Список використаних джерел

1. Кирикова М.И. *Современные методы обучения в вузе [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sociosphera.com/publication/conference> (дата зверення: 12.10.2016).* 2. Гайнутдинов Р.Г. *Развитие лекции как формы организации обучения в высшей школе в условиях информатизации образования / Р.Г.Гайнутдинов // Казанский педагогический журнал. - 2014. - № 2 (103). - Режим доступу: <http://cyberleninka.ru> (дата зверення: 12.10.2016).*

О. П. Борзенко

ВИЩА ОСВІТА: РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Формування й розвиток соціально значущих якостей кожної людини, сучасні зміни у суспільстві, глобалізація та розвиток нових технологій ставлять нові завдання перед одним з найважливіших соціальних інститутів суспільства – системи освіти, роль і значення якої зростає. Змінюється парадигма освіти, де технологія і педагогіка розглядаються як одне ціле. Освіта є фундаментальною складовою подальшого розвитку людства.

Сучасна освіта передбачає відкритість для новітніх процесів, а її подальший розвиток має спрямовуватись на надання освітньому процесу творчого характеру, що потребує нової освітньої моделі, яка б відповідала реаліям постіндустріального суспільства, тим глобальним змінам в усіх сферах життя, що зумовлені сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), стрімкими інтеграційними процесами в світі. Тому важливого значення для розвитку суспільства набуває осмислення якісно нових ознак і характеристик сучасної освіти в умовах цивіліза-

ційних змін нашої історичної доби, розуміння тенденцій її розвитку, внутрішніх суперечностей і механізмів прогресу [8, с.5].

Перехід від постіндустріального до інформаційного суспільства супроводжується під впливом цих технологій на всі сфери життя людини. ІКТ є потужним ресурсом розвитку світової економіки, який безпосередньо впливає на розвиток всіх провідних галузей світового господарства. Їх використання не тільки принципово змінило процедури отримання, накопичення і обробки інформації, а й суттєво вплинуло на специфіку застосування більшості існуючих технологій. Це стосується і системи освіти. ІКТ підвищили ефективність управління вищими навчальними закладами, надали змогу принципово змінити зміст і організацію навчального процесу [6, с.12]. ІКТ можна вважати однією з головних складових нового виду забезпечення сучасного навчального процесу у ВНЗ – інформаційно - технологічного та основою формування нового інформаційно-освітнього середовища навчання зі специфічними дидактичними вимогами [1, с.30]. Проникнення ІКТ у всі сфери діяльності освіти створює передумови для кардинального оновлення як змісту, мети, так і технології навчання, проведення відповідних психолого-педагогічних досліджень, що проявляється в суттєвому збагаченні інформаційних процесів, методів і засобів діяльності, і на цій основі – для формування нових технологій, заснованих на використанні комп'ютерів [1, с.32].

Цільове застосування комп'ютерів у освіті стало можливим із появою та розвитком нових технологій: комп'ютерної графіки, віртуальної реальності та можливістю доступу до глобальних інформаційних мереж [3, с.29]. З розвитком і вдосконаленням комп'ютерів, а також програмного забезпечення як компонента технологічних систем, розвиваються й інформаційні технології навчання, перетворюючись на самостійні методичні системи та моделі [2, с.126], які створюють передумови для впровадження нового змісту освіти, прогресивних форм навчання.

Однією з прогресивних форм навчання є дистанційна, яка забезпечує неперервність і послідовність освітнього процесу на будь-якому рівні у будь-який час та відповідає принципу гуманізму: враховує індивідуальні особливості студентів, які пов'язані з віковими та соціальними відмінностями, різним освітнім рівнем та сприйняттям інформації, які мають обмеження на отримання освіти за денною формою навчання. Її по праву можна вважати інноваційним освітнім продуктом.

Технології, що застосовуються у дистанційному навчанні, досить різні й постійно удосконалюються. Навчальні заклади віддають перевагу декільком видам відео - та Інтернет - технологій, використовуються інтерактивне навчання та відеозаписи. За визначенням В. Кухаренко, дистанційне навчання є педагогічною технологією XXI ст. [5]. Сьогодні у світі виникли великі навчальні заклади, які пропонують освіту за дистанційною формою.

Треба зазначити, що ключовою тенденцією розвитку освіти та подальшого прогресу людства є забезпечення високої якості та стандартизації освітніх систем.

Проблема управління якістю освіти інтенсивно вивчається науковцями. Цьому питанню у науковій літературі присвячені публікації В. Андрущенко, Л. Горбунової, І. Зязюна, Н. Терентьевої та ін. Можна стверджувати, що управління якістю – це скоординована діяльність, яка полягає у спрямуванні та контролюванні вищого навчального закладу щодо якості освіти, це новий шлях організації зусиль багатьох людей. Якість освіти – це те, що робить процес навчання приємним, приносить задоволення учасникам цього процесу [7, с.11].

В. Кремень вважає, що проблема стандартизації освіти набуває світового значення [4, с.266]. Процес стандартизації освіти охопив більшість країн світу. Дискусія ведеться стосовно ролі освітніх стандартів у формуванні змісту освіти. Також увага акцентується на ролі стандартів у контексті оцінювання якості освіти. Характерною рисою сучасності є розгляд ролі стандартизації діяльності в управлінні освітою [6, с.15].

Впровадження стандартних вимог до навчально-методичних матеріалів та організації навчальними закладами, супроводження навчання викладачами є одним із елементів складної системи управління якістю освіти.

Також характерною рисою розвитку вищої освіти є інноваційний рух. Інноваційна стратегія освіти стає фундаментальною науковою базою, яка об'єднує традиції, здобутки освітніх реформ та прогресивного інноваційного досвіду сучасних педагогів. У цьому напрямку наукового педагогічного знання об'єктом наукових інтересів стають процеси розвитку освітніх систем на основі поширення та освоєння інновацій, дослідження ефективності інноваційних змін в освіті [6, с.16].

Освіта має визначальне значення для подальшого суспільного прогресу. Від рівня освіти і науки залежить якість життя кожного громадянина, його майбутнє. Це безпосередньо впливає на соціально-економічні процеси. Освіта визначає соціокультурний розвиток майбутніх поколінь, впливає на суспільну свідомість у контексті формування нової парадигми подальшого існування людства. Визначаються такі сталі тенденції в розвитку системи освіти: глобалізація освіти; використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі та управлінні; гуманізація освіти, запровадження особистісно орієнтованих систем навчання і виховання; забезпечення високої якості освіти шляхом нових технологій навчання, сучасних підходів до оцінювання навчальних досягнень студентів, освітніх проєктів і програм; розвиток процесів стандартизації в освіті; поширення інноваційного руху, збільшення його впливу на результати навчання; посилення уваги до мовної освіти; збільшення додаткових освітніх послуг; поширення дистанційної освіти, розвиток мегауніверситетів; посилення уваги до отримання освіти інвалідами; технологізація процесів в освіті; удосконалення систем управління [6, с.20].

Таким чином, інтенсивний розвиток міжнародного освітнього простору та процеси глобалізації зумовлюють зміни в освітніх системах країн світу. Відбуваються постійні пошуки ефективної організації та реформаційних перетворень вищої освіти. Реформування та розвиток вищої освіти є процесом складного формування цілісного взаємозв'язку людини, природи і суспільства.

Список використаних джерел

1. Биков В. Підвищення значущості інформаційно-комунікаційних технологій в освіті України. – Педагогіка і психологія. – 2009. №1. – С. 28-33.
2. Верлань А., Тверезовська Н. Дидактичні принципи в умовах традиційного і комп'ютерного навчання. – Педагогіка і психологія. – 1998. №3. – С. 126-132.
3. Кедрович Г. Теория и практика использования компьютерных технологий в общеобразовательных и профессиональных учебных заведениях. – К.: Вища школа, 2001. – 355 с.
4. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В.Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
5. Кухаренко В. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: навч. посіб. / В.М.Кухаренко, О.В.Рибалко, Н.Г. Сиротенко; за ред. В.М. Кухаренка. – 2-ге вид., доп. – Х.: НТУ «ХПІ»; Торсінг, 2001. – 320 с.
6. Лунячек В. Основи педагогіки вищої школи: навчальний посібник / В.Е.Лунячек. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2014. – 252 с.
7. Муліна Н.І. Управління якістю дистанційної освіти у практиці українського університету / Н.І. Муліна // Педагогічні науки – С. 10-12.
8. Сисоєва С.О. Освіта як об'єкт дослідження / С.О. Сисоєва // Шлях освіти. – 2011. – №2. – С. 5-11.

М. Г. Вієвська

НОВА РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Реформування системи вищої освіти України актуалізує питання соціальної відповідальності фахівців, в той же значна кількість публікацій присвячено питанню соціально відповідального бізнесу, корпоративній соціальній відповідальності. У стандарті ISO 26000 [9,с.13], що визначає вимоги до якості економічної діяльності соціальна відповідальність визначається як «відповідальність компанії за вплив

її рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка: сприяє сталому розвитку, у тому числі здоров'ю та добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність організації і практикується в її відносинах з іншими»

Ринок праці, сьогодні як ніколи, потребує соціальної відповідальності держави, соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства, соціальної відповідальності бізнесу, що спонукає формуванню соціально відповідальної людини: відповідального сім'янина, відповідального працівника, відповідального та законослухняного громадянина, відповідального учасника соціальних груп, відповідального споживача та відповідального мешканця планети Земля [6, с. 45]. Актуальним для нашого дослідження є визначення процесу формування означеного складного особистісного утворення у вищому економічному навчальному закладі. Саме цей напрямок потребує уваги вчених України, оскільки вищі навчальні заклади як соціальні інститути відповідають перед українським суспільством за результати та якість своєї професійної діяльності. Науковці по різному трактують процес формування соціальної відповідальності студентів у вищих навчальних закладах. Н.О.Ткаченко, Є.Г.Книш, Н.М.Червоненко виокремлюють одне із завдань вітчизняної вищої фармацевтичної освіти це формування у майбутніх фахівців культури соціальної відповідальності – надання базових знань з теорії та практики соціальної відповідальності та сприяння набуттю відповідної професійної компетенції [8]. На думку Л.А.Барановської формування соціальної відповідальності студента в соціокультурному освітньому просторі буде результативнішим якщо: буде розроблена інтеграційна концепція формування соціальної відповідальності студента з урахуванням основних ідей історико-онтологічного, філософсько-антропологічного, культурологічного, аксіологічного, компетентнісного та індивідуального підходів. Формування соціальної відповідальності студента є на думку дослідниці, складним, багаторівневим процесом, який реалізується за допомогою спеціально розроблених педагогічних стратегій, що забезпечують ієрархічний перехід до вищого рівня соціальної відповідальності, потребою, що мотивується, «для інших» [1]. А.Ф.Гулевська та В.П.Максимов його уявляють як процес «організованої, послідовної, цілеспрямованої, систематичної діяльності керівництва та професорсько-викладацького впливу на свідомість, почуття та волю студентів з метою формування у них якості особистості, норм поведінки у відповідності до вимог до соціальної відповідальності що висувуються». [2, с.77]. Даний процес відбувається в аудиторній та позааудиторний час. Студентам були запропоновані програми курсів за вибором «Основи соціального проектування» та «Соціальна відповідальність бізнесу» для студентів спеціальності 080105.- фінанси та кредит та для студентів спеціальності 080705.65- менеджмент організації. Результати та аналіз впровадження у навчальний процес курсів за вибором дозволили дослідникам зробити наступні висновки: у студентів формуються професійні знання, навички та вміння., розкривається творчий стиль мислення; комплексне рішення професійних проблем стимулює формування соціовідповідальних та професійних мотивів; курси за вибором є ефективним засобом контролю над змінами світоглядних поглядів та рівнем підготовленості студента до майбутньої професії, його соціальної відповідальності та адаптованості до зовнішнього середовища [2, с.92].

Формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки у фаховій підготовці ми розуміємо як педагогічну діяльність, що забезпечує отримання знань що до сутності соціальної відповідальності, придбання досвіду соціально відповідальної поведінки, стимулювання емоційного та ціннісного переживання соціально відповідальних вчинків та включення соціальної відповідальності у ієрархію особистісних цінностей майбутніх менеджерів з економіки. Означений процес спонукає до зміни змісту фахової підготовки майбутніх менеджерів, мето-

дики викладання у вищих економічних навчальних закладах тощо. Аналіз програм вищих навчальних закладів європейських країн свідчить про впровадження курсу з корпоративної соціальної відповідальності на рівні магістратури у Лондонському метрополітенівському університеті, університеті Йоркшира, Лейцерській бізнес-школі, бізнес-школі Ноттінгемського університету, університеті прикладних наук у Відні та інших. В Україні майже 60 університетів викладають дисципліни «Корпоративна соціальна відповідальність» та «Соціальна відповідальність». Означений курс вивчається студентами нашого навчального закладу. Міністерством освіти і науки, Молоді та спорту України рекомендовано з 1 вересня 2010 року введення цього академічного курсу у навчальні плани підготовки фахівців за напрямками «Економіка та підприємництво», «Менеджмент та адміністрування». Досвід з формування соціальної відповідальності майбутніх менеджерів з економіки у фаховій підготовці дозволяє стверджувати, що для ефективності означеного процесу необхідно створити певні науково-методичні умови у навчальних закладах, а саме: розробити навчально-програмну документацію; забезпечити студентів та викладачів науково-методичною та навчальною літературою з соціальної відповідальності; запровадити у навчально-виховний процес вищого економічного закладу інноваційні педагогічні технології; ознайомити науково-педагогічних працівників з передовим педагогічним досвідом з формування соціально відповідальних фахівців у вищій школі. Оскільки сучасний світовий ринок праці вимагає від менеджерів здатності критично та глибоко мислити у мінливому середовищі, готових стояти біля витоків змін і працювати зі змінами, то сучасний викладач має володіти наступними навичками (які не є новими, але їх значення суттєво зросло) : обов'язковість, базова педагогічна підготовка, організація навчального процесу, толерантність, оповідач, відкритість до питань. Як зазначається у монографії за редакцією В.М. Кухаренка[7, с 16] наступні нові навички викладання доповнюють традиційні та пов'язані з новими технологіями: інноваційні, технологічний ентузіазм, соціальні, зацікавленість і майстерність.

Таким чином, перебудова організації процесу фахової підготовки, реалізація нових ролей викладача, запровадження сучасних освітніх технологій підготовки менеджерів з інноваційним типом мислення дозволить формувати соціально відповідальних менеджерів в процесі фахової підготовки у вищому економічному навчальному закладі.

Список використаних джерел

1. Барановская Л. А. Формирование социальной ответственности студента в социокультурном образовательном пространстве: автореф. дис. на соискание ученой степени докт. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования»/ Л.А. Барановская. – Чита, 2012. – 42 с.
2. Гулевська А.Ф. Педагогические условия формирования социальной ответственности студентов экономических специальностей: монография/А.Ф. Гулевская, В.П. Максимов. – Южно-Сахалинск: изд-во САХГУ.2012. – 208 с.
3. Колот А.М., Грішнова О.А. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2012. – 501 с.
4. Лункіна Т.І. Формування соціальної відповідальності у вищих навчальних закладах України/ Т.І. Лункіна//Науковий вісник Херсонського державного університету. Ерія економічних наук. – №12.-Ч.2.- С.145-147.
5. Методика преподавания в высшей школе: учеб.-практич. пособие/В.И. Блинов, В.Г. Виненко, И.С. Сергеев. – М.: Издательство Юрайт, 2013. – 315 с.
6. Соціальна відповідальність: навч. посіб./[А.М.Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.]; за заг. Ред. Д.е. н., проф. А.М. Колота.- К.: КНЕУ, 2015. – 519 с.
7. Теорія та практика змішаного навчання: монографія/В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, В.О. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка - Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. – 284 с.
8. Ткаченко Н.О. Формування соціальної відповідальності у системі вищої фармацевтичної освіти [Електронний ресурс]/ . Н.О. Ткаченко, С.Г. Книш, Н.М. Червоненко. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiibis_64.exe?
9. ISO/FDIS 26000 – режим доступу до стандарту: www.iso.org.
10. 7 Characteristics OF Teachers Who Effectively Use Technology [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.teachthought.com/pedagogy/7-habits-of-highly-effective-teachers-who-effectively-use-technology/>.

НАУКОВА ТА ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ ВІДРОДЖЕНОЇ ОСТРОЗЬКОЇ АКАДЕМІЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Острозька академія, відроджений у 1994 році вищий навчальний заклад, що вважається наступником Острозької академії XVI – XVII ст., від початків свого функціонування завдячує значній допомозі від представників української діаспори. Однією із граней цієї допомоги стала наукова та інституційна співпраця між вченими академії та діаспори.

Одним із перших кроків до співпраці стало міжособистісне знайомство між професором Миколою Ковальським та доктором Любомиром Винарем [3, с. 46]. Завдяки цій співпраці відроджений заклад здобуває авторитет в наукових колах діаспори. І звісно це популяризація закладу на заході Мироном Куропасем, який зокрема доклав чимало зусиль для створення програми стажування викладачів із Острога в США. Така міжособистісна співпраця переростає, в співпрацю інституційну [7, с. 3].

Так, наприкінці 1995 року тут, за ініціативою Головної управи Українського Історичного Товариства ім. Михайла Грушевського, резиденція якого перебуває в місті Кент (штат Огайо, США) і визначного сучасного історика професора Любомира Винара, був відкритий Острозький осередок УІТ [10, с. 203]. А вже 25 листопада цього ж року відбулися збори ініціаторів-засновників Острозького осередку УІТ на регіон історичної Великої Волині. Ініціативна група складалася із 9-ти осіб, з них 7 – острожан працівників відродженого вузу [8, с. 206].

З 1995 р. свою роботу розпочав відділ міжнародного співробітництва. Першим керівником був Хоменко Василь Стратонович, а з 2002 р. і до нині його очолює Едуард Михайлович Балашов [1, арк. 150]. Відділ міжнародного співробітництва Національного університету «Острозька академія» активно проводить діяльність, направлену на розвиток міжнародних відносин з зарубіжними навчальними закладами, науково-дослідними закладами, іноземними освітніми організаціями та фундаціями, зокрема значна частина із яких здійснюється завдяки допомозі науковців діаспори [5].

Значно розширено зв'язки та співпрацю завдяки створенню у складі університету Інституту дослідження української діаспори. Він діє як структурний підрозділ Національного університету «Острозька академія» з січня 2002 року (директор професор, доктор історичних наук Алла Атаманенко). Метою діяльності Інституту є вивчення життя, діяльності, творчого й наукового доробку українців, які проживають поза межами рідного краю, а також розширення й поглиблення наукових та культурних зв'язків із українською громадськістю поза межами України [6].

Інститут налагодив наукові контакти з великою кількістю наукових та освітніх установ, громадських організацій, бібліотек. Завдяки такій співпраці було отримано унікальні книжкові колекції, що стали частиною книгозбірні інституту [9]. Одним із важливих досягнень як інституту зокрема так і університету зокрема стало проведення періодичних наукових міжнародних конференцій присвячених дослідженню проблематики української діаспори. А, також видання збірників статей за матеріалами цих конференцій. Варто відзначити і те, що інститут став місцем підготовки до видання як багатьох праць вчених діаспори так і періодичного видання УІТ – журналу Український історик, а директор інституту професор Алла Атаманенко стала одним із його редакторів [4, с. 6-7].

Таким чином, можна зробити висновок, що розпочавши співпрацю на міжособистісному рівні, а згодом перейшовши до інституційного Острозька академія налагодила тісну співпрацю із вченими діаспори, які підтримували її авторитет, як наукового та освітнього центру. А в свою чергу в університеті завдяки інституту вивчення діаспори запроваджено комплексне дослідження проблем присвячених українській діаспорі.

Список використаних джерел

1. Архів Національного університету Острозька академія (далі АНУОА). Справа 14. Протоколи і ухвали Вченої ради. Звіт ректорату про роботу Острозької академії за 1997-1998 рр. – 170 арк.
2. Атаманенко А. Унікальні видання – Острозькій академії / А. Атаманенко // Замкова гора. – 2003. - № 48.
3. Атаманенко А. Українське історичне товариство та М. П. Ковальський // Осягнення історії. Збірник праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського / А. Атаманенко, В. Атаманенко.. – Острог; Нью-Йорк, 1999. – С. 45 – 49.
4. Атаманенко А. С. Передмова до видання / Алла Атаманенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2010. – Вип. 15. – С. 5 – 7.
5. Відділ міжнародного співробітництва. [Електронний ресурс]: <http://www.oa.edu.ua/ua/foreign/>.
6. Інститут дослідження української діаспори. [Електронний ресурс]: <http://www.oa.edu.ua/ua/institutes/diaspora>.
7. Куропась М. Острозьке чудо: Маяк надії майбутнього України / Мирон Куропась // Свобода. – 27 грудня 19997.- №247. – С. 2-3
8. Ковальський М. Осередок Українського Історичного Товариства в Острозі / М. Ковальський // Український історик. - Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Мюнхен, 1997. – Ч. 1-4. – С. 205 – 206.
9. Національний університет «Острозька академія» отримав подарунок від української діаспори. [Електронний ресурс]: <http://www.ukrop.com/diaspora.html>.
10. Пасічник І. Острозька академія: минуле і сучасне. Славній Острозькій слов'яно-греко-латинській академії виповнилось 420 років / І. Пасічник // Український історик. - Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Мюнхен, 1997. - Ч. 1 -4. - С. 196 – 204.

Л. В. Дрожик

ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНИХ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У сучасних умовах освітній процес професійної школи, зокрема фармацевтичної та медичної, спрямований на формування самостійної, активної, ініціативної особистості, яка готова до співробітництва, до самостійної організації своєї професійної діяльності. Згідно з вимогами до умов реалізації головних освітніх програм, вищий освітній заклад повинен передбачати, при реалізації компетентнісного підходу, використання в освітньому процесі сучасних освітніх технологій, які сприяють більш ефективному сприйманню навчального матеріалу, формуванню та розвитку загальних та професійних компетенцій [1, с. 5].

Виникає потреба в упровадженні нових педагогічних технологій, ефективних форм освітнього процесу, активних методів навчання. Саме активні методи навчання спонукають майбутніх спеціалістів медичних та фармацевтичних навчальних закладів до активної розумової та практичної діяльності у процесі їх професійної підготовки [2].

Майбутні фахівці повинні стати активною стороною навчального процесу, самі шукати та знаходити вирішення тих чи інших проблем, а викладач тільки направляти та регулювати процес активного пошуку вирішення конкретних проблем. Це сприяє їх професійному росту.

Ефективним методом навчання при підготовці фахівців медичних та фармацевтичних навчальних закладів стають ділові ігри. Вони дають можливість моделювати типові професійні ситуації, у ході яких її учасники ведуть напружену розумову роботу, колективно шукають оптимальні рішення, використовуючи теоретичні знання та свій досвід. Означений метод навчання дозволяє об'єднати знання з передумови дій в самі дії.

Ми погоджуємося з Л. Кайдаловою, що лікар, провізор або фармацевт, які працюють з людьми і для людей, забезпечують лікування та профілактику стану здоров'я. Дійсно, професійна діяльність лікаря ґрунтується на відносинах типу «суб'єкт – суб'єкт», де суб'єктом, що організує взаємодію, виступає лікар, іншим суб'єктом є пацієнт.

Аналіз психолого-педагогічної та фахової літератури дозволяє говорити, що важливими у професійній діяльності фахівців охорони здоров'я є комунікативні компетентності та якості, високий рівень загальної культури, розуміння інших

людей, емпатія уміння контролювати емоції, відповідальність, охайність та акуратність, етика поведінки з колегами та пацієнтами, тактовність, уміння дотримуватися конфіденційності та ін. [3, с. 31]

Ділові ігри, що розробляються на конкретних ситуаціях, вводять майбутніх фахівців у сферу їх професійної діяльності, формують у них здатність до критичної оцінки своєї діяльності, до вміння знаходити рішення з її вдосконалення та є міцним стимулом активізації самостійної роботи майбутніх фахівців охорони здоров'я по придбанню професійних знань та навиків зі своєї спеціальності. Отримані у процесі ділової гри практичні навички дозволяють майбутньому фахівцю уникнути помилок, що можливі при переході до самостійної професійної діяльності.

Вважаємо, що ділова гра – це своєрідне моделювання процесів та механізмів прийняття рішень. Наш досвід свідчить, що застосування ділових ігор у процесі навчання сприяє розвитку у студентів професійних компетенцій, формує уміння аргументовано захищати свою точку зору, аналізувати та інтерпретувати отриману інформацію, працювати колективно. Також ділова гра сприяє прищепленню певних соціальних навичок та вихованню правильної самооцінки, що важливо для майбутніх фахівців фармацевтичних та медичних закладів.

Зауважимо, що ділова гра є складно влаштованим методом навчання, оскільки може включати в себе цілий комплекс методів активного навчання, наприклад, дискусію, мозковий штурм, аналіз конкретних ситуацій тощо.

Цілі гри більшою мірою узгоджуються з практичними потребами майбутніх медичних працівників та провізорів. Ігрова форма відповідає логіці професійної діяльності, включає момент соціальної взаємодії, готує до професійного спілкування, дозволяє об'єднати широке охоплення проблем та глибину їх осмислювання. Ділова гра насичена зворотнім зв'язком, в ній формуються установки подальшої професійної діяльності, легше долаються стереотипи, корегується самооцінка особистості.

Отже, ділові ігри надають широкі можливості для активної, творчої діяльності майбутніх фахівців фармацевтичних та медичних спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Анашкина И. В. *Активные и интерактивные формы обучения : метод. реком.* / И. В. Анашкина. – Тамбов : ООО Орион, 2011. – 39 с.
2. Кавтарадзе Д. Н. *Обучение и игра. Введение в активные методы обучения* / Д. Н. Кавтарадзе. – М. : Моск. псих.-соц. ин-та : Флинта, 1998. – 192 с.
3. Кайдалова Л. Г. *Інтерактивні технології як засіб формування професійної та комунікативної компетентності майбутніх фахівців охорони здоров'я* / Л. Г. Кайдалова // *The unity of science.* – Prague, 2016. – June. – С. 30-33.

Н. К. Дьяченко, В. М. Грачова, Т. Ю. Сіра

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вектор розвитку української освіти визначається вимогами як зовнішніх, так і внутрішніх змін (відродження культури, формування нової моралі, тощо). Безліч змін, які відбулися і продовжують відбуватись в освітньому просторі України потребують постійного корегування в стратегії розвитку освіти, особливо враховуючи її інтеграцію в освітній простір Європи і світу.

Пріоритетним напрямом розвитку України є інтеграція нашої держави в європейське співтовариство, а отже, сучасна освіта повинна формувати необхідні спеціалісту компетентності, політико-правові та економічні знання в умовах сьогодення. Сучасна європейська освіта надає молоді знання про спільну європейську спадщину, практичні уміння для адаптації до життя та навчання в країнах Європи [3].

Освіта в окремо узятій країні повинна мати ще й національний характер, враховуючи національну культуру. Оновлені стандарти української освіти мають поєднувати національні та загальноєвропейські компетентності, враховуючи надбан-

ня, цінності та орієнтири. Важливо сучасну освіту привести у відповідність потребам сьогодення та загальноєвропейським вимогам.

Нагадаємо, що система вищої освіти за часів Радянського Союзу була найбільш розвинутою і забезпечувала достатньо високу якість підготовки спеціалістів. Сучасність ставить нові вимоги до вищої освіти.

Зауважимо також, що в Україні за роки незалежності склались не досить сприятливі умови для розвитку вищої освіти. Суперечності періоду становлення ринкової економіки не стимулюють її розвиток. Необхідні нові реформи обумовлені потребами суспільства та євро інтеграційними концепціями. Великою стала суперечність між сферою вищої освіти і ринком праці. Якщо на початку 90-х років ХХ століття студенти були зацікавлені отримати ґрунтовні різноманітні знання, то сьогодні ситуація змінилась. Сектори вітчизняної економіки, що вимагають різноманітні базові знання, суттєво деградували. Все більше працівників вимагає сфера послуг, де фундаментальні інженерні знання не потрібні. А, отже, стимул для отримання таких знань, до якісної, передової освіти, знизився.

Багато і внутрішніх суперечностей в системі вищої освіти: 1) значно знизився рівень підготовки молоді в загальноосвітніх школах, 2) особливо з таких дисциплін, як математика, фізика, хімія тощо; 3) вища школа «відрізана» від передової науки все більше; 4) проявляється відхід від математики, моделювання, новітніх інформаційних технологій у викладенні багатьох дисциплін; лекції стали більш поверхневими, без фундаментального наукового підґрунтя; 5) поступово забули, що навчання – велика, кропітка та повсякденна; 6) праця, а оцінювання знань не повинно ґрунтуватись на подвійних стандартах [1].

Зміст і призначення освіти і виховання не може бути зорієнтоване тільки на технологічну трансляцію знань; навчання не може нехтувати гуманістичною, духовно-етичною складовими. Освіта, ще з часів Радянського Союзу, славилась своєю широтою та глибиною, але вона не тільки надавала знання і вміння, а й формувала особистість, загальну культуру, кругозір.

Перші спроби реалізувати тільки професіоналізовану концепцію навчання у ВНЗ показала, що така освіта не відображає вітчизняні традиції та менталітет українського народу. Ось чому для нашої освіти притаманні гуманітарна та виховна складові. Врахуємо також той факт, що швидкий розвиток суспільства суттєво впливає на процес виховання, його зміст і засоби. Отже, стратегії навчального закладу мають змінюватись, бути досить гнучкими та формувати в особистості ті риси, які допоможуть їй бути успішною в соціумі [1].

Студентство сьогодні перебуває в епіцентрі перехрещення багатьох культур, молода людина виступає носієм декількох культур: етнічної, міської чи сільської, елітарної чи масової, політичної, економічної, тощо. Тому саме виховання у ВНЗ є необхідною складовою освіти. Виховання повинно бути пов'язане з традиціями, менталітетом, майбутніми потребами українського суспільства.

Сучасність вимагає подальшого реформування системи освіти в Україні, її удосконалення та підвищення рівня якості. До пріоритетних напрямів державної політики, щодо подальшого розвитку вищої освіти належать: 1) постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; 2) запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій; 3) особистісна орієнтація національних та загально – людських цінностей; 4) підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти; посилення державної та суспільної підтримки; 5) інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітнього просторів [2].

Головним завданням реформування вищої освіти в Україні є трансформація кількісних показників освітніх послуг в якісні. Якщо ми ставимо перед собою максимально високу мету – інтегруватись в сучасні структури європейської цивілізації, то всі аспекти необхідно вирішувати в комплексі.

Список використаних джерел

1. Дмитренко Г.А. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні: людино центричний контекст. / Економіка та держава. Міжнародний науково-практичний журнал. – Київ, 2013., № 10 – С.114-118. 2. Куклін О. Стратегічні пріоритети розвитку вищої освіти в Україні. / Вища школа. Науково-практичне видання. – Київ, 2012., № 8 – С.28-36. 3. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті європейського простору вищої освіти. / За матеріалами сайту МОН України www.mon.gov.ua / Освіта і управління. Науково-практичний журнал. – Київ, 2010, т. 13, № 1, С. 45-51.

Л. Г. Кайдалова, І. С. Сабатовська, С. М. Мосенцева

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Пріоритети державної політики в галузі освіти, зокрема педагогічної, зорієнтовують на підготовку викладачів із високим інтелектуальним потенціалом, розвиненими фаховими компетенціями та якостями, здатних до самореалізації та саморозвитку. Ці позиції задекларовано Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», положеннями Національної доктрини розвитку освіти та ін. Забезпечити реалізацію поставлених стратегічних завдань здатен викладач, який має володіти ґрунтовними професійними і психолого-педагогічними знаннями, вміннями і навичками здійснювати педагогічну взаємодію, ефективно використовувати інноваційні освітні технології.

Ряд досліджень, які аналізують зміст підготовки викладачів спираючись на європейський досвід, свідчить, що сьогодні в Європі існує дві точки зору [1; 2]. Згідно з першою, особливо важлива методологічна підготовка, що передбачає фундаментальну психолого-педагогічну освіту. Друга акцентує увагу на методиці викладання і характеризується прагматичним підходом до визначення галузей компетентності викладача. При цьому основна частина часу відводиться на вивчення інноваційних форм і методів навчання, оволодіння комунікативними навичками, оцінку знань і умінь використання аудіовізуальних засобів. В європейських вишах загальні вимоги до підготовки викладача формулюються наступним чином [3]:

1) висока професійна компетентність, що передбачає глибокі знання і ерудицію в науково-предметній області, нестандартне мислення, володіння інноваційною тактикою і стратегією, методами вирішення творчих завдань; педагогічна компетентність, що містить знання основ педагогіки і психології, володіння сучасними формами, методами, засобами, технологіями навчання; комунікативна компетентність, що передбачає розвинену літературну усну та письмову мову, досконале володіння іноземними мовами, сучасними інформаційними технологіями, ефективними методами і прийомами міжособистісного спілкування;

2) високий рівень професійної та загальної культури, що містить сформований науковий світогляд, стійку систему духовних, культурних, моральних та інших цінностей в їх національному і загальнолюдському розумінні.

Як показує аналіз системи підготовки викладачів у вишах Європи, до студентів та викладачів висуваються високі вимоги. Студентам після закінчення ВНЗ надаються гнучкі можливості для підвищення кваліфікації. Викладач обов'язково має бути «носієм громадських і культурних цінностей, фахівцем в галузі наукових досліджень і методистом» [2; 3].

З метою визначення необхідності використання педагогічних інновацій в освітньому процесі як сучасного підходу у підготовці майбутніх викладачів вищої школи нами було проведено анкетування серед викладачів НФаУ протягом 2015-2016 навчального року. Ми враховували досвід викладацької практики опитаних нами викладачів. Результати аналізу анкет показали, що впровадження інноваційних технологій в освітній процес підтримали майже 85% викладачів, що є показником творчого підходу педагогів до професійної діяльності. Залишити традиційні форми і методи навчання магістрантів пропонували 28% опитаних, підвищення вимог до магістран-

тів аргументували 30% опитаних, збільшення частки самостійної роботи магістрантів вказують 78% педагогів. Більшість викладачів (74%) зазначили, що використовують у своїй педагогічній діяльності певні інноваційні методи – мультимедійні комп'ютерні засоби, ділові ігри, проведення «круглого столу» та інші. Проведена викладачами самооцінка рівня знань в галузі педагогічних інновацій показала «7» за 10-бальною шкалою. Вибір викладачами педагогічних технологій, які викликають у них найбільший інтерес, дозволило визначити наступні пріоритети (за умови, що можна було назвати 2-3 інновації): 1) інтерактивні методи навчання (виявили бажання вивчати і впроваджувати в роботу зі студентами 82% опитаних); 2) особистісно-орієнтовані технології навчання (визнали важливими 40% викладачів); 3) розширити знання з методики впровадження інформаційних технологій виявили бажання 30%.

У цілому результати опитування показали: значна частина молодих викладачів прагне підвищити рівень професійної компетентності шляхом розширення кола знань і набуття вмінь та навичок інноваційної педагогічної діяльності, адже 73% опитаних вважають, що рівень підготовленості здобувачів освіти, а отже і їх рівень компетентності може рости при використанні інноваційних освітніх технологій в процесі навчання фахівців у вищій школі.

Таким чином, сучасні тенденції у підготовці майбутніх фахівців забезпечують комфортні умови освітньої діяльності, а також впливають на формування не тільки мотиваційної і теоретичної готовності у вказаній площині проблеми, але й їх необхідної професійної компетентності у майбутній фаховій діяльності.

Список використаних джерел

1.Еволюція педагогічної освіти в Україні на етапі націєтворення : монографія / А.В. Сущенко, Т.І. Сущенко, О.О. Фунтікова та ін. ; за заг. ред. О.О. Фунтікової. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – 392 с. 2.Кучеренко Н.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки викладача вищої школи до професійної діяльності [Електронний ресурс] / Н.В. Кучеренко. – Режим доступу : ir-kdszu.kiev.ua. 3.Мачинська Н. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх магістрів у країнах європейської співдружності / Н. Мачинська. – Гуманізація навчально-виховного процесу. –2012. – Спецвипуск 8. – Ч. 1 – С. 148–155.

Р. В. Ковтуненко, О. М. Таран, Г. С. Канюка, Я. В. Віленський

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДІАТРІЯ»

У СТУДЕНТІВ-ВИПУСКНИКІВ

ДЗ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ МОЗ УКРАЇНИ»

Важливою задачею вищої медичної освіти є підготовка кваліфікованого лікаря–спеціаліста. Сучасне суспільство пред'являє випускнику медичного вищого навчального закладу особливі вимоги, серед яких важливе місце займають високий професіоналізм, можливість надати якісну та кваліфіковану медичну допомогу хворому, вміння співчувати, наявність навичок спілкування на основі взаєморозуміння, знання медичної етики і деонтології. В той же час лікар повинен володіти високими морально-етичними якостями, бути активним, вміти успішно та швидко адаптуватися до змін і особливостей суспільства, раціонально організовувати свою професійну діяльність, використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

Процес удосконалення підготовки фахівців в умовах сучасної освіти досить складний і обумовлений багатьма факторами. Головна роль в підготовці майбутніх медичних працівників відведена викладачам. В теперішніх умовах викладач вищої школи повинен не тільки мати високу професійну компетентність, але і бути готовими до співпраці зі студентами, використовувати інноваційні педагогічні технології, орієнтуватися в сучасних досягненнях науки і техніки, володіти методами наукового дослідження, засобами і методиками професійного, творчого розвитку та саморозвитку, керуватися життєвими моральними якостями. Головною задачею, яку ставить перед собою викладач – це мотивація студентів до навчання,

формування мотиваційно-ціннісного відношення в їх професійному становленні.

Проблема мотивації є однією з фундаментальних проблем навчання. Сучасний процес підготовки дипломованого фахівця-медика пред'являє нові вимоги до організації освіти, так як в суспільстві все більше зростає необхідність розвитку потенціалу особистості майбутнього молодого медичного спеціаліста. Сучасне суспільство потребує людину, здатну самостійно мислити, ставити перед собою і суспільством нові завдання і знаходити їх вирішення, бути готовим як до індивідуальної, так і колективної праці, усвідомлювати наслідки своїх вчинків для себе, для інших людей і для навколишнього світу.

З метою вивчення ролі мотивації та ступеня задоволеності обраною спеціальністю у студентів 6-го курсу, кафедрою педіатрії 3 і неонатології спільно з лабораторією психофізіологічних досліджень Дніпропетровської медичної академії було проведено анкетування 80 студентів 6 курсу. З них, 40 студентів, які навчались за спеціальністю «Педіатрія», склали 1 групу дослідження; інші 40 студентів навчались за спеціальністю «Лікувальна справа» та склали 2 групи.

Аналіз анкет показав, що більшості анкетованим студентам подобається обрана професія лікаря, а саме 75 % студентів 1 групи та 70 % студентів 2 групи позитивно відповіли на поставлене запитання.

При опитуванні також встановлено, що 80 % студентів обох груп усвідомлено підійшли до вибору своєї майбутньої професії та надалі мають бажання працювати за обраною спеціальністю. П'ята частина студентів обох груп обрала професію лікаря випадково. Виявлена певна закономірність серед студентів у вигляді співвідношення відсотка бажаючих працювати за спеціальністю та відсотка початково усвідомлено обравши професію лікаря.

Престижною професією лікаря в сучасному суспільстві вважають 60 % студентів 1 групи та 45 % студентів 2 групи. Значна частка студентів виявили сумніви стосовно цього питання: скоріше престижною, ніж ні, свою майбутню професію вважають 20 % студентів 1 групи та 25 % студентів 2 групи; приблизно така ж частка студентів вважають професію лікаря не престижною або скоріше не престижною (відповідно, 20% студентів 1 групи та 30 % студентів 2 групи).

Більшість студентів (60 %), що навчаються за спеціальністю «Педіатрія», в майбутньому воліли б працювати з дітьми. Дивує, що третина студентів-педіатрів бажали б працювати з молодими людьми та людьми середнього віку (відповідно, 20% та 15%). Не дивлячись на такий розподіл, майже всім студентам-педіатрам був цікавим курс педіатрії, який вивчався в академії (95 %). Більшість студентів, які вивчали «Лікувальну справу», воліли б працювати з людьми середнього та молодого віку (відповідно, 35 % та 25 %). Приємним є той факт, що 15 % студентів 2 групи виявили бажання в майбутньому працювати з дітьми. Чверті студентів даної групи було все одно з якою віковою категорією хворих працювати в майбутньому, цей показник був в значно меншим серед студентів 1 групи (25 % проти 5 %). Також, як і студентам-педіатрам, більшості студентів спеціальності «Лікувальна справа», а саме 70 %, було цікаво вивчати педіатрію в академії. Але нажаль, третині студентів 2 групи курс педіатрії був не зовсім цікавим або нецікавим (відповідно, 25 % та 5 %).

Спираючись на знання та практичні навички, отримані на заняттях з педіатрії, 40 % студентів 1 групи змогли би надати кваліфіковану медичну допомогу дитині. Серед студентів 2 групи цей показник був значно меншим і складав лише 5 %. Більшість студентів (60 % 1 групи та 70 % 2 групи) виявили невпевненість в можливості надавання якісної медичної допомоги дитині. Серед студентів, які б не змогли за необхідністю надати кваліфіковану лікарську допомогу дитині, реєструвались лише студенти 2 групи в кількості 25 %. Така велика кількість сумнівних та негативних відповідей пояснюється тим, що велика частка студентів вважають недостатньою (15 % 1 групи та 40 % 2 групи) або не зовсім достатньою (відповідно, 45 % та 40 %) підготовку на кафедрах академії по формуванню прак-

тичних навичок та вмій. Задоволеними рівнем практичної підготовки було 40 % студентів 1 групи та вдвічі менша кількість студентів 2 групи.

У анкетованих була можливість оцінити свій рівень підготовки до практичної лікарської діяльності. Так, 40 % студентів 1 групи та 35 % студентів 2 групи оцінили цей рівень як «добре», трохи менша частка опитаних (відповідно, 25 % та 35 %) охарактеризували як «задовільний». Незадовільну оцінку собі поставили 5 % студентів 1 групи та 15 % студентів 2 групи. Близько третини студентів 1 групи (30 %) не знали як оцінити свій рівень практичної підготовки, серед студентів 2 групи таких було вдвічі менше. Нажаль, ні один із студентів не вважає відмінним свій рівень підготовки до практичної професійної діяльності.

Одним з позитивних моментів є і той факт, що всі студенти 1 групи та більшість студентів 2 групи під час навчання сформувавши навички спілкування з хворими. Так, впевнену позитивну відповідь дали 85 % анкетованих 1 групи та 55 % анкетованих 2 групи, а відповідь «скоріше сформувавши ніж ні» дали, відповідно, 15 % та 25 % студентів. Серед студентів 2 групи відмічались впевнено негативні відповіді та вагання з перевагою в негативний бік (по 10 %).

Більшість студентів академії задоволені рівнем теоретичної підготовки. Так, 30 % студентів обох груп повністю задоволені, 50 % анкетованих 1 групи та 45 % анкетованих 2 групи скоріше задоволені, ніж ні. Нажаль, серед опитаних реєструвались і такі, що скоріше незадоволені (20 % студентів в обох групах) та повністю незадоволені (5 % студентів 2 групи) рівнем теоретичної підготовки в навчальному закладі.

Тому не дивує те, що при опитуванні студентів, якому розділу роботи під час заняття треба приділяти більше часу, переважна частина студентів відмітила роботу «біля ліжка хворого» (по 40 % в обох групах) та вдосконаленню практичних навичок та вмій на манекенах (15 % 1 групи та 45 % 2 групи). Третина студентів 1 групи на протязі заняття хотіла б більше часу приділяти підготовці до тестового іспиту «КРОК-2», при цьому серед студентів 2 групи даний показник був значно меншим (30 % проти 5 %). Були і такі студенти, що вважали пріоритетним напрямком під час аудиторної роботи теоретичний розгляд теми (5 % 1 групи та 15 % 2 групи) та вирішення ситуаційних задач (10 % та 5 %, відповідно).

Більшість опитаних студентів позитивно оцінила рівень впровадженнь в учбовий процес інформаційних технологій та технічних засобів. Більшість студентів охарактеризували рівень впровадженнь як «середній» (60 % 1 групи та 50 % 2 групи). Значна частка студентів (20 % 1 групи та 40 % 2 групи) оцінили цей показник як «високий». Незадоволеними залишились 20 % анкетованих 1 групи та 10 % анкетованих 2 групи.

Позитивним є той факт, що при аналізуванні затрат часу на підготовку домашнього завдання з педіатрії, більшість студентів 1 та 2 груп приділяють цій справі до 2-3 годин (75 % анкетованих 1 групи та 55 % анкетованих 2 групи). А саме, до 2-х годин свого часу витрачають 15 % студентів 1 групи та 35 % студентів 2 групи; до 3-х годин – відповідно, 25 % та 20 %; більше 3-х годин витрачає третина студентів-педіатрів (35 %). На позааудиторну підготовку протягом 1,5 годин витрачають 10 % студентів обох груп. Четверть студентів 2 групи на підготовку домашнього завдання витрачає до години, при цьому серед студентів 1 групи даний показник значно меншим (відповідно, 25 % проти 5 %). Насторожує і той факт, що немала кількість студентів витрачає на підготовку лише до 30 хвилин часу (10 % 1 групи та 15 % 2 групи).

Близько третини студентів з пізнавальною метою постійно вивчають додаткову спеціальну літературу з педіатрії (25 % опитаних 1 групи та 30 % опитаних 2 групи), іноді - 65 % студентів 1 групи та 30 % студентів 2 групи. Сумним є той факт, що 40 % анкетованих 2 групи та 10 % студентів 1 групи зовсім не читають додаткову спеціальну літературу з педіатрії.

Засмучує і той факт, що ні один з анкетованих студентів не зміг вказати імена відомих лікарів, вчених-педіатрів, корифеїв педіатрії, які були б для нього зразком. При цьому найчастіше вони вказували імена своїх викладачів. Відмітимо, що третина студентів 1 групи та 10 % студентів 2 групи, як званого педіатра, вказали ім'я лікаря Є. Комаровського.

Під час анкетування вивчались не тільки питання особливостей навчання в стінах академії, але і відношення студентів до системи формування якостей студента, як особистості. Лише 20 % студентів, які займаються за спеціальністю «Лікувальна справа», вважають цей розділ виховної роботи ефективним. Дві третини анкетованих студентів обох груп дали задовільну оцінку системі створення та розвитку позитивних індивідуальних рис студентів-медиків (по 70 % обох груп). Чверть студентів, які навчаються за спеціальністю «Педіатрія», вказали на неефективність діючих в навчальному закладі виховних заходів. Тим не менш, 5 % студентів 1 групи дослідження та 10 % 2 групи вважають, що в академії зовсім відсутня система становлення, розвитку та вдосконалення якостей студентів як особистостей.

Під час анкетування студенти мали можливість висловити свої побажання стосовно професійної підготовки лікарів. У більшості студентів ніяких побажань не було. А серед висловлених побажань реєструвались такі, як найбільш поглиблене вивчення педіатрії для студентів спеціальності «Педіатрія» та терапії для студентів спеціальності «Лікувальна справа» (10 %); приділення більшої кількості робочого часу курації хворих та відпрацюванню практичних навичок (10 %). В 15 % випадків реєструвались прохання не розподіляти студентів сімейними лікарями.

Підбиваючи підсумки, можна визначити, що проблема мотивації, зацікавленості та задоволеності навчально-професійною діяльністю у студентів-випускників на сьогоднішній день стоїть надзвичайно гостро, адже дані результати отримані від студентів-випускників, які вже завтра стануть молодими спеціалістами і від їхньої мотивації напряду будуть залежати результати роботи.

Проведений аналіз анкетування випускників дозволяє зробити наступні висновки: 1) Виявлені недоліки теоретичної та практичної підготовки студентів доцільно враховувати при організації післядипломного навчання в інтернатурі з удосконаленням практичних навчок та вмінь з надання медичної допомоги дітям та проведенням лікування невідкладних станів. 2) Впровадження у навчальний процес інтерактивних методів навчання, технічних засобів та інформаційних технологій буде сприяти значному підвищенню мотивації до навчання та полегшить засвоєння інформації. 3) В процесі навчання студентів акцентувати увагу на історичних аспектах розвитку вітчизняної педіатрії та внеску сучасних українських вчених в розвиток педіатричної науки та практики.

І. В. Кокарєв, В. Г. Кий-Кокарєва

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сьогодні зріла ринкова економіка, яку називають «економікою знань», висуває високі вимоги до рівня кваліфікації й компетентності кожного працівника. Світовий досвід свідчить, що самою стійкою є економіка тих країн, у яких спостерігається неухильне збільшення частки високоосвічених і висококваліфікованих фахівців. Тому не дивно, що в країнах із соціально орієнтованою ринковою економікою постійно збільшується тривалість навчання дорослого населення. Наприклад, за останню чверть ХХ століття в Італії вона зросла з 5,5 до 13,5 років; у Японії - з 9,2 до 16,1; у Франції - з 9,8 до 17,2 роки [9]. Іншими словами, формування економіки, заснованої на знаннях, вимагає випереджального розвитку освітньої сфери, зокрема вищої. Реформування вітчизняної вищої школи, особливо після приєд-

нання України до Болонського процесу, відбувається прискореними темпами. Сьогодні можна констатувати, що в Україні вже накопичено певний досвід удосконалення діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) в руслі європейських і світових тенденцій. Однак цей процес є складним і неоднозначним. Тому існує декілька аспектів цієї проблеми, які мають дискусійний характер і потребують подальшого вивчення.

Вищезазначена проблематика останнім часом активно висвітлюється у науковій літературі. Основні положення модернізації вітчизняної вищої освіти в контексті євроінтеграції України і приєднання до Болонського процесу розглянуто в інформаційних матеріалах Міністерства освіти і науки України [10].

Різні аспекти проблеми удосконалення вищої освіти в Україні і підвищення її якості розглянуто в наукових працях М. Головатого [5], М. Згуровського [3], А. Колота [6], М. Корюненко [7], В. Кременя [8], В. Куценко [9], Т. Фінікова [11] та інших. Так, наприклад, проф. А. Колот висвітлює особливості реалізації принципів Болонської декларації при підготовці фахівців у ВНЗ України. Однак, інтеграційні процеси викликають необхідність більш детального розгляду окремих положень системи реформування вищої освіти.

Виходячи із відзначеного вище основною метою запропонованої роботи є розробка пропозицій і рекомендацій із підвищення якості підготовки фахівців у ВНЗ.

Однією з головних цілей реформування вітчизняної вищої школи є забезпечення високої якості навчального процесу, яка має відповідати стандартам транснаціональної освіти. Оцінку якості в такому випадку проводять незалежні міжнародні акредитаційні організації. У світовій практиці використовується декілька незалежних систем оцінки якості освіти.

Протягом останніх років у різних країнах світу почали розробляти й широко застосовувати різноманітні методології й підходи до визначення рейтингів ВНЗ (league tables) [4]. Така робота поступово почала виходити за національні рамки й здобувати регіональний та міжнародний характер. Визначення інтегрального показника якості діяльності ВНЗ, яким є їхній рейтинг, у першу чергу обумовлено необхідністю взаємного визнання навчальних програм і ВНЗ у Болонському просторі. Воно також викликано потребами як ринку праці (для його орієнтації на випускників тих або інших ВНЗ), так і абітурієнтів і їхніх батьків під час вибору місця майбутнього навчання. Постійне визначення й опублікування рейтингів ВНЗ породжує й здорову конкуренцію між ними, що сприяє підвищенню якості їхньої роботи.

Роль світових координаторів із наробітку й застосуванню цих методологій і підходів взяли на себе Інститут стратегії вищої освіти (Institute for Higher Education Policy, Вашингтон, США) і Європейський центр ЮНЕСКО у сфері вищої освіти (ЮНЕСКО - СЕПЕС, Бухарест, Румунія). Вони почали вивчати й узагальнювати різноманітні наробітки в цій галузі для різних країн і регіонів світу й проводити міжнародні конференції, круглі столи й зустрічі із цих питань.

Велику роль у прискоренні цієї справи може відіграти створення національної недержавної системи акредитації. На думку фахівців [2] сьогодні в Україні існує суттєва розбіжність між негнучкістю професійних кваліфікацій, які встановлює держава, і потребами окремих осіб, галузей і економіки країни в цілому. Тому на зріла необхідність оцінки якості роботи ВНЗ не лише державою, а й професійним співтовариством. В усіх широко визнаних міжнародних системах акредитації – AACSB, EQUIS, SEEMAN – цілі розвитку освіти встановлюються професійними співтовариствами за поточними і перспективними потребами бізнесу.

Державна акредитація гарантує необхідний освітній мінімум, захищає суспільство від декваліфікованих і випадкових навчальних закладів. Поруч з багатьма позитивними характеристиками державної системи акредитації вузівська громадськість постійно наголошує на її слабких сторонах, відзначає невідповідність існуючих акредитаційних вимог практиці діяльності освітнього закладу, однобічний характер

такої оцінки, лише часткову відповідність використовуваних критеріїв вимогам міжнародної практики.

В цей же час громадська акредитація має бути спрямована на виявлення можливого максимуму освітянського потенціалу вузів, що гарантує інвесторам і споживачам вищий рівень освіти, ніж обіцяє держава. Така громадська акредитація повинна проводитись на добровільній основі і мати на меті підтвердження високого статусу ВНЗ в очах громадськості. Як правило, рейтинг вищого навчального закладу у світовій практиці визначається на підставі шести основних параметрів [1]: репутація в суспільстві, дані вступного конкурсу, науковий потенціал професорсько-викладацького складу, фінансові ресурси закладу, задоволеність студентів якістю й організацією навчального процесу, задоволеність роботодавців якістю підготовки фахівців.

Оцінювання якості освітніх послуг ВНЗ повинно доповнюватися оцінкою рівня кваліфікації окремих його випускників. Держава дає таку оцінку через захист випускниками дипломних робіт або складання ними державних іспитів. Однак у практиці багатьох країн світу диплом ВНЗ з відповідною оцінкою у додатку характеризує освітній рівень випускника, а рівень його кваліфікації має бути підтверджений сертифікатом, отриманим після складання кваліфікаційного екзамену представникам професійних організацій.

Бізнес оцінює якість освіти передусім наданням переваги при працевлаштуванні випускникам ВНЗ з вищою рейтинговою оцінкою, готовністю встановлювати їм вищий рівень оплати праці. Однак сьогодні представники бізнес-структур через брак відповідної інформації далеко не завжди дають об'єктивну оцінку якості освіти в українських ВНЗ.

Одним з найважливіших завдань, що ставляться бізнес-спільнотою перед навчальними закладами, є формування у майбутніх фахівців вмінь і навичок прийняття нестандартних управлінських рішень в умовах мінливого ринкового середовища, розвиток їх творчих здібностей. ВНЗ треба здійснити перехід від системи підготовки фахівців, орієнтованої на накопичення знань, до системи, яка має на меті навчити їх застосуванню [11]. Пріоритетним шляхом розв'язання цієї проблеми ми вважаємо активізацію навчального процесу, широке використання у ньому ситуаційних вправ, ділових ігор, творчої роботи у малих групах, розробки групових проектів тощо, маючи на меті навчити студентів шукати і знаходити нестандартні рішення на прикладах реально існуючих підприємств і організацій.

Важливого значення набуває і самостійна робота студентів. Однак для цього мають бути створені відповідні умови.

Таким чином, підвищення якості освіти фахівців вимагає істотного активізації навчального процесу у ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Амбросов А. Громадська оцінка якості бізнес-освіти/А. Амбросов, О. Сердюк // Синергія. – 2003. – № 3. – С. 25–29.
2. Заболотний В. Якість роботи вузу можна оцінити/В. Заболотний, Н. Ушакова// Синергія. – 2003. – № 1. – С. 2–7.
3. Згуровський М.З. Стан та завдання вищої освіти України в контексті Болонського процесу/М.З. Згуровський. – К.: Вид-во «Політехніка», 2004. – 76 с.
4. Згуровський М. Определение университетских рейтингов - составляющая евроинтеграции в образовательной сфере/М. Згуровский/ Зеркало Недели. – 2006. – №28 (607).
5. Головатий Н. Европейское и украинское образование - где точки единения/Н. Головатий// Персонал. – 2004. – № 3. – С. 4–7.
6. Колот А. Реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю/А. Колот// Вища школа. – 2004. – № 2–3. – С. 20–33.
7. Корюненко М. В європейській вищій школі викладач іде до аудиторії з власним науковим доробком/М. Корюненко// Освіта України.–2005. – №43. – С. 6–7.
8. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспектива)/В.Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
9. Куценко В. Економіка знань потребує умелых руках/В. Куценко/ Зеркало Недели. – 2006. – №34 (613).
10. Степко М. Ф. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес. Інформаційні матеріали Міністерства освіти і науки України/ М. Ф. Степко// Освіта України. – 2004. – №64–65. – С. 12–17.
11. Фініков Т. Сучасна вища школа: світові тенденції і Україна/Т. Фініков – К.: Таксон, 2002. – 176 с.

ФІНАНСУВАННЯ СЕКТОРУ ОСВІТИ ЯК БАЗОВОГО СЕКТОРУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Важливе значення для досягнення сталого розвитку, що передбачає взаємодію економічного зростання, соціального розвитку та захисту навколишнього середовища, має сектор освіти. Забезпечення всеохоплюючої та справедливої якісної освіти і заохочення можливості навчання протягом усього життя для всіх є однією з глобальних цілей, визначених у 2015 р. в підсумковому документі Саміту ООН «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 р.» [12].

Необхідність мобілізації державних і приватних фінансових ресурсів, здійснення певного внеску усіма членами суспільства була визначена ще у Всесвітній декларації про освіту для всіх (Джомт'єн, Таїланд, 1990 р.), яка відзначила, що «час, енергія і фінансові засоби, що використовуються у цілях базової освіти, можливо, є найбільш серйозними з усіх інших капіталовкладень у розвиток особистості й в майбутнє країни» [2].

Як зазначено у Джомт'єнській заяві Групи високого рівня з освіти для всіх, «інвестування в освіту веде до сталого розвитку і сприяє безпеці людини. Знання та навички, які люди здобувають завдяки освіті, розширюють їх права та можливості, що дозволяє їм вирватися зі злиденності. Вигоди якісної освіти включають поліпшення здоров'я, більш активну участь у побудові демократичних товариств, велику обізнаність щодо проблем довкілля, підвищення продуктивності та багато інших» [3].

Основним джерелом видатків на освіту в Україні є державний і місцеві бюджети. Бюджетні видатки на освіту спрямовуються на фінансування дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної, позашкільної освіти та заходів із позашкільної роботи з дітьми; програм матеріального забезпечення навчальних закладів; фундаментальних та прикладних досліджень і робіт у сфері освіти.

Порядок та умови, що визначають механізм надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, затверджено постановою КМУ від 14.01.2015 р. № 6 [8]. Головним розпорядником субвенції є Міністерство освіти і науки України. Розпорядниками субвенції за місцевими бюджетами є структурні підрозділи з питань освіти і науки, які визначаються рішенням відповідної місцевої ради про такий бюджет, згідно із законодавством. Субвенція спрямовується на оплату поточних видатків навчальних закладів [8]. В Україні діють такі види трансфертів до місцевих бюджетів, як освітня субвенція (для фінансування загальноосвітніх навчальних закладів) та субвенція на підготовку робітничих кадрів (для фінансування професійно-технічних навчальних закладів) [10].

У 2015 р. рівень видатків на освіту в Україні становив 114,2 млрд. грн., що на 14,1% більше порівняно з 2014 р. Попри те, що у реальному вимірі видатки скоротилися з 6,3% ВВП 2014 р. до 5,8% ВВП 2015 р., порівняно з міжнародними показниками (4,8% ВВП для країн ОЕСР і 4,6% ВВП для країн ЄС) [1], бюджетні асигнування на освіту в Україні залишаються на високому рівні. Утім, слід зазначити, що, незважаючи на те, що сектор освіти отримує найбільшу частку державного фінансування, видатки бюджету до цього сектору протягом 2015 р. є майже вдвічі меншими за встановлений ст.61 Закону України «Про освіту» показник фінансування – 10% національного доходу [4].

За даними рис.1, видно, що найбільші бюджетні асигнування на освіту здійснювалися у 2009 – 2010 рр. (7,3% і 7,4% ВВП відповідно) та 2012 – 2013 рр. (7,2% і 7,3% ВВП). З 2014 р. спостерігається тенденція до скорочення державних видатків до сектору освіти. До того ж, необхідно відзначити, що існує розрив між

державними видатками на освіту в Україні та цільовими показниками фінансування освіти, встановленими на міжнародному рівні. У 2006 р. Група високого рівня з освіти для всіх рекомендувала цільові показники фінансування освіти 4 - 6% ВВП або не менш, ніж 15-20% від загального обсягу державних витрат, які з 2014 р. стали обов'язковими до виконання за Маскатською угодою [11]. Невиконання Україною цільового показника фінансування сектору освіти (6% ВВП) становило більше 3% у 2015 р., 10% у 2016 р.

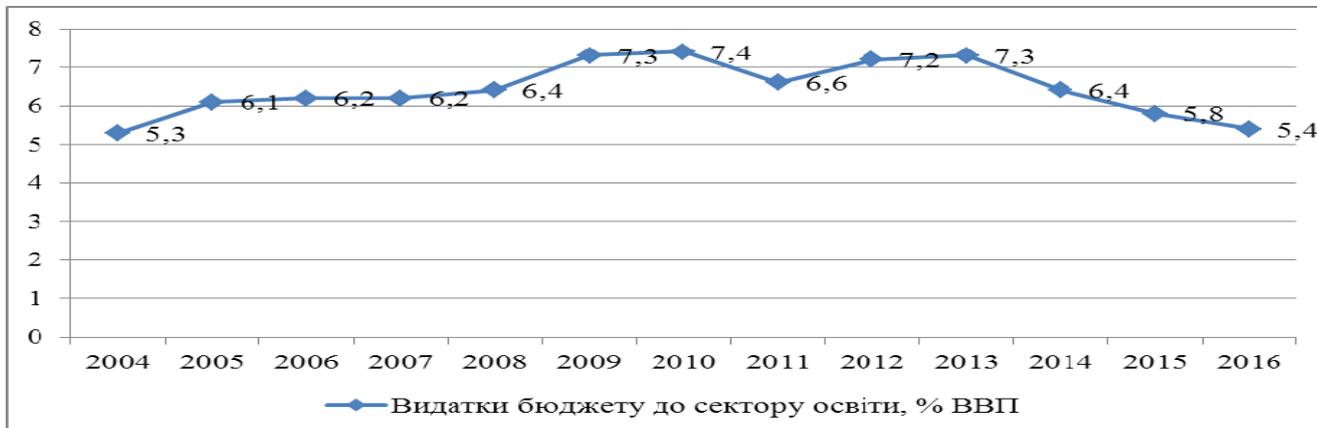

Рис.1. Видатки бюджету України до сектору освіти, % ВВП (складено автором на основі [9])

Суттєві зміни у вітчизняній системі освіти, більшість з яких вже справила позитивний вплив на розширення доступу населення до якісних освітніх послуг, визначено у національній доповіді «Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000 – 2015». Поряд з цим у доповіді відзначено проблеми в системі управління освітою: «доволі значні фінансові потоки в освітню галузь за ці роки не вдалося використати як інструмент налагодження ефективності її функціонування, насамперед значного покращання якості освітніх послуг на всіх рівнях освіти» [10].

Як свідчать дані Державної служби статистики, фінансування середньої освіти в Україні здійснюється, в основному, за рахунок коштів місцевих бюджетів (93% від загальних витрат на відповідний рівень освіти), які виділяються з державного бюджету відповідно до нормативів на одного учня, встановлених для певної території. Однією із вагомих причин браку коштів є зростання цін на енергоносії, що спричиняє збільшення витрат школи. Комунальні платежі складають 10% поточних витрат державного сектора на загальноосвітні навчальні заклади. Через обмеженість фінансування його ледве вистачає на заробітну плату вчителям, яка складає майже 80% зазначених поточних витрат. Тому, майже нічого не лишається на основні витрати у сфері освіти [6].

Дефіцитні бюджети, нерегулярне надходження бюджетних коштів, непрозорість їхнього розподілу на обласному і місцевому рівнях призводять до зниження якості й ефективності освітніх послуг. Проблема недостатності фінансування освіти в Україні посилюється також неефективним управлінням та використанням державних коштів. Так, частка виявлених Рахунковою палатою України порушень бюджетного законодавства в 2015 р. у секторі науки, освіти і культури становила – 26,9% (на загальну суму 1707,7 млн. грн), частка виявлених випадків неефективного управління та використання державних коштів – 3,67% (226,6 млн. грн) [5].

Метою Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. є підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя [7]. Проте досягнення цієї мети залежатиме від адекватного державного фінансування сектору освіти та ефективного управління фінансовими ресурсами.

Список використаних джерел

1. Бюджетний літопис: 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/files/Budget-chronicles-2015.pdf>.
2. Джомт'єнська декларація (1990) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147R.pdf>.
3. Джомт'єнське заявлення Групи високого рівня по освітанню для всіх (2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesco.org/>.
4. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>.
5. Звіт Рахункової палати за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.
6. Національні рахунки освіти України у 2014 р.: Статистичний бюлетень/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/>.
8. Постанова КМУ від 14 січня 2015 р. № 6 «Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
9. Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua>.
10. Цілі розвитку тисячоліття Україна: 2000–2015 національна доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua>.
11. The Muscat Agreement Global Education for All Meeting UNESCO, Muscat, Oman 12 – 14 May 2014 <http://www.uis.unesco.org/>.
12. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org.

Н. С. Колісник, Н. А. Марченко, В. А. Фрейвальд

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРОБЛЕМ ТУБЕРКУЛЬОЗУ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА КАФЕДРІ ФТИЗИАТРІЇ ДЗ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ МОЗ УКРАЇНИ»

В умовах інтеграції міжнародного освітнього простору не тільки в Європі, а й у цілому світі, українське суспільство пред'являє до системи вищої освіти вимоги з надання можливості іноземним студентам навчатись в обраному ними учбовому закладі, в тому числі і в вищому навчальному медичному заклад. Навчання іноземних студентів в українських вищих навчальних закладах (ВНЗ) на сьогодні є одним із показників ступеню інтеграції країни у світове співтовариство [2]. Підготовка лікаря на сучасному рівні потребує глибокого засвоєння студентами фундаментальних базових предметів і клінічних дисциплін із урахуванням новітніх досягнень медичної науки і практики [1,4].

З 2003 року в ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» здійснюється підготовка іноземних студентів в групах з викладанням англійською мовою. У 2007-2008 навчальному році естафета підготовки була передана і на кафедру фтизіатрії. З зазначеного часу англійською мовою на кафедрі здійснювалось викладання студентам із країн Азії, Африки, країн Близького Сходу, Америки.

На кафедрі фтизіатрії, як і на інших кафедрах академії, навчання іноземних студентів здійснюється за кредитно-модульною системою. На кафедрі проходять навчання студенти медичного і стоматологічного факультетів 4 та 6 курсів. Навчальні плани для англомовних студентів приведені у відповідність до вимог та не відрізняються від базових програм, за якими навчаються їх українські ровесники. Це стало можливим завдяки впровадженню національної програми контролю за туберкульозом, яка адаптована до міжнародних стандартів боротьби з туберкульозом, розроблених ВООЗ.

Співробітниками кафедри проведено порівняльний аналіз змісту зарубіжних підручників і їх відповідність навчальній програмі з фтизіатрії для студентів медичних вузів України. Враховуючи той факт, що розділ туберкульозу, як правило, знаходив відображення в досить стислій формі у підручниках з внутрішніх хвороб, при підготовці лекцій особливу увагу приділяли тим питанням, що були відсутні або недостатньо висвітлювані в зарубіжних примірниках. З розширенням бази літератури, лекційний матеріал постійно удосконалюється, доповнюється сучасними даними з питань діагностики, профілактики та лікування туберкульозу. Для прак-

тичних занять підготовлені англійською мовою ситуаційні задачі, методичні рекомендації, складено банк тестових завдань з основних розділів дисципліни згідно тематичного плану занять.

Рівень підготовки студентів оцінюється під час поточного та підсумкового модульного контролю. Об'єктивність оцінок та рівень отриманих знань, практичних навичок і вмінь забезпечується як письмовою формою відповіді (тестовий контроль, рішення ситуаційних задач), так і усним опитуванням-співбесідою з теоретичних питань дисципліни та в процесі складання практичних навичок (наприклад, інтерпретація рентгенограм, оцінка результатів проби Манту).

Самостійна робота іноземного студента з опанування навчальної дисципліни є однією із форм навчання, яка надає можливість значно розширити професійні знання, довести до автоматизму практичні навички і постійно удосконалювати уміння вчитися [3,4]. Викладачами кафедри самостійна робота організовується під час курації і обстеження хворого, розшифровці рентгенограм, інтерпретації даних лабораторного обстеження хворого, складання таблиць і алгоритмів з диференційної діагностики, написання реферату, заповнення практикуму для самостійної підготовки до практичних занять. Англійські студенти охоче ставляться до виконання індивідуального завдання, приймають участь у пошуку і підготовці навчальних відео – роликів, презентацій окремих тем з позааудиторних годин навчальної дисципліни.

Навчання іноземних студентів на кафедрі має суттєві особливості. Слід зазначити, що країни пострадянського простору, в т.ч. і Україна, залишаються практично єдиними країнами в сучасному світі, де є фтизіатрична спеціальність. Тому, з одного боку, досвід вітчизняної фтизіатричної служби, відомих наукових шкіл неможливо недооцінювати і не використовувати в навчальному процесі з іноземними студентами. З іншого, слід враховувати той факт, що майже всі студенти у майбутньому будуть працювати за межами України, навчання повинно бути адаптовано до умов роботи цих випускників в своїх країнах та орієнтовано на вищу освіту за рубежом. Навчальними програмами не враховані особливості медичного обслуговування населення в різних країнах, принципи надання допомоги у зв'язку з національними і релігійними особливостями, що впливають як на процес обстеження хворого, так і на статус лікаря в приватній, страховій і державних формах медицини.

Одними із суттєвих відмінних особливостей викладання фтизіатрії є різниця в вивченні розділів «Епідеміологія туберкульозу», «Організація раннього і своєчасного виявлення туберкульозу», «Профілактика туберкульозу», «Організація туберкульозної служби». Враховуючи високий рівень інфікування ВІЛ, гепатитом, низкою інфекційних і тропічних захворювань, вважається доцільним включення у тематичні програми з фтизіатрії питань виявлення і лікування хворих на туберкульоз в поєднанні з іншими інфекційними захворюваннями. Викладачі, які працюють із іноземними студентами, повинні володіти знаннями про стан туберкульозу в цілому в світі і в тих країнах, з яких навчаються студенти. Проте, ми вважаємо, що головним орієнтиром в формуванні фтизіатричного світогляду слід розглядати націленість на вилікування хворого від туберкульозу, а не розбіжності в оцінці процесу і підходу до нього.

Суттєвою проблемою, з якою зіштовхуються викладачі в процесі роботи з англійськими студентами, є той факт, що в одній і тій же групі навчаються студенти з різною мотивацією і прагненням до отримання знань, іноді з різко протилежними базовими знаннями, підвищеною самооцінкою знань та вмінь. Тому у студентів з невисоким рівнем підготовки з базових дисциплін знижується зацікавленість в опануванні клінічних наук, в т.ч. і фтизіатрії.

Ще однією перешкодою для якісного викладання предмету є мовний бар'єр в спілкуванні між викладачем і студентами. Англійська для багатьох студентів не є рідною мовою. Кожний студент, в залежності від країни з якої він приїхав для навчання (з Близького Сходу чи з країн Азії – Індія, Китай) мають свої особливості

вимовляння, що теж ускладнює вільне спілкування між ними та викладачами. Тому постійна самоосвіта викладачів, участь в різного рівня заходах по підвищенню кваліфікації і удосконаленню англійської мови сприяє кращому взаєморозумінню, є запорукою успішного, якісного навчання студентів.

Розвиваючи досвід підготовки майбутніх спеціалістів для зарубіжних країн, кафедра фтизіатрії розглядає цю роботу затребуваною. В найближчі роки кількість студентів, що навчаються англійською мовою, ми сподіваємося буде зростатиме, не дивлячись на труднощі, з якими зіштовхнулося українське суспільство в останні 2 роки. Проте, лише тільки при високоефективному освітньому процесі створюються умови для залучення нових іноземних громадян на навчання і підготовки конкурентоспроможних фахівців, які відповідатимуть сьогоденню.

Список використаних джерел

1. Ждан В.М. Досвід упровадження нових форм організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи / Ждан В.М., Бобирьов В.М., Шешукова О.В. // *Медицина освіти*. – 2006. - №2. – С.36-38. 2. Зіменковський Б.С. Особливості навчання англійських студентів фтизіатрії і пульмонології / Б.С. Зіменковський, І.Г. Ільницька, І.Л. Павленко [та ін.] // *Матеріали конференції, приуроченої до Дня Науки, випуск 6 – Львів, 2008*. – С.250-254. 3. Зозуляк В.І., Пилипенко І.І. *Позааудиторна самостійна робота студентів та її роль і місце в кредитно - модульній системі навчання на кафедрі фтизіатрії в програмі університетської освіти за Болонським процесом* / В.І. Зозуляк, І.І. Пилипенко // *Український пульмонологічний журнал*. – 2008. - №3. Додаток – С.120. 4. *Методика навчання і наукових досліджень в вищій школі: Навч. посіб.* / За ред. С.І. Гончаренка, П.М. Олійника. – К.: Вища школа, 2003. – 324 с.

А. А. Котвіцька, І. М. Владимірова, А. Б. Ольховська

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Система вищої освіти в Україні під впливом соціально-економічних, політичних, суспільних напрямів останніми роками зазнала змін та трансформацій. З одного боку, такі реформи з модернізації вищої школи впливали і на структуру вищої освіти, організацію навчального процесу і діяльність ВНЗ, з іншого – сприяли формуванню ринку освітніх послуг та підготовці конкурентоздатних випускників.

Прийняття нової редакції Закону України «Про вищу освіту» сприятиме реалізації в Україні єдиного освітнього простору, створюватиме для вищої освіти України нове правове поле, сприятиме зростанню конкуренції на ринку освітніх послуг і посилюватиме вплив споживачів освітніх послуг на формування змісту освіти і визначення тривалості навчальних програм, а також надаватиме ринку праці і студентам право контролю якості вищої освіти [2].

Сьогодні створюються сприятливі умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії останніх. Формування ланцюга «освіта-наука-виробництво» з метою підготовки кваліфікованих фахівців, які були б затребуваними не лише в Україні, а відповідали вимогам Європейського простору бізнесу та вищої освіти. Така перспектива гармонізації освітнього простору України і Європи, сприяння розвитку співпраці між європейськими закладами вищої освіти, особливо щодо розробки навчальних планів, схем мобільності й інтегрованих програм навчання та досліджень, в свою чергу сприятиме формуванню мобільності студентів, викладачів, дослідників та адміністративного персоналу [4].

Серед проблем, які необхідно вирішувати в процесі реалізації державної політики у сфері вищої освіти, важливе місце займають питання, пов'язані з визнанням дипломів вищих навчальних закладів України в країнах Європейського Союзу. Вирішення яких потребує значних зусиль для ліквідації бар'єрів і розробки таких умов для викладання і навчання, що розширили б мобільність і зробили міжнародну співпрацю більш ефективною та результативною [3].

Актуальним напрямком також залишається реалізація принципу «Навчання впродовж життя», оцінка співвідношення цього концепту з вітчизняним поняттям «післядипломної освіти». Перегляд перспектив розвитку гнучких технологій навчання, визнання компетенцій та навичок, які повинні бути набуті в процесі неформального навчання, як умову гарантування успішного працевлаштування випускників української вищої школи [1].

Запровадження в Україні Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти повинно мати на меті продемонструвати імплементацію в Україні політики, процедур та інструментів зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Недостатньо ефективними є зусилля щодо реалізації стратегії законодавчої та нормативної підтримки реформ вищої освіти та перспектив його реформування відповідно до міжнародних зобов'язань та національних стратегій України [1, 3].

Безумовно, органи державної влади докладають багато зусиль щодо реформування освітньої галузі в Україні. Проблеми були раніше, вони залишаються актуальними сьогодні і потребують вирішення шляхом послідовності, логічності, цілеспрямованості у прийнятті рішень та узгодженості зусиль всіх учасників освітнього простору України.

Ефективний освітній сектор, включаючи вищу освіту, який відповідав би потребам суспільства та ринку праці, давав змогу сформувати у кожної людини здатність швидко адаптуватись до сучасних соціально-економічних тенденцій, сприяв би забезпеченню її належного життєвого рівня.

Список використаних джерел

1. *Входження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг, дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики»; кер. авт. кол. Т.В.Фініков. – К. : Таксон, 2012. – 54 с.*
2. *Закон України «Про вищу освіту» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.*
3. *Концептуальні та правові основи формування Європейського освітнього простору: Навчальний посібник / за ред. Ф. Г. Ващука, В. І. Лугового. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 486 с.*
4. *Пінчук Є. А. Модернізація вищої школи в Україні в умовах інтеграції в Європейський освітній простір / Є. А. Пінчук // Теорія і практика управління соціальними системами – 2009. - № 2. – С. 112-120.*

Н. М. Лакуша

РОЗВИТОК ТА МАЙБУТНЄ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Участь українських університетів в інтеграційних процесах міжнародного, світового масштабу дозволяє якнайкраще осмислити сучасні тенденції та досягнення вітчизняної школи у світлі культурно-освітянських здобутків інших країн.

В цьому розрізі *актуальною* проблемою для сучасних національних інтересів є не тільки оновлення системи освіти України відповідно до вимог європейської спільноти, а й підвищення якості освіти. Вирішення цієї проблеми пов'язане з оптимізацією засобів та технологій організації освітнього процесу, переосмислення мети та результату освіти. Ці зміни – пошук нових моделей освіти, адекватних сучасному типу суспільства та таких, що відповідають новому етапу розвитку європейської цивілізації. Дане питання напряму пов'язане з роллю університету, його рисами та сутнісними характеристиками, що набувають нового звучання та нової ролі в заданих сучасних умовах.

Відповідно до Болонського процесу та Великої Хартії Європейських Університетів найбільш загальними критеріями якості сучасної вищої освіти доцільно вважати гуманізацію, демократизацію, культуровідповідність, які реалізуються у спрямуванні освіти на збереження, передачу, відтворення культури, виховання всебічно розвиненої особистості, створення культурно-освітнього середовища вищого навчального закладу.

Підвищення якості та авторитетності вищої освіти вимагає *модернізації ролі університету в суспільстві та викладача в самому університеті*. Сучасний університет сприймається як осередок демократії та самоврядування, толерантності й прогресу. А сучасний викладач сприймається як особа, яка у змозі реалізувати докорінні трансформації у системі функціонування вищої освіти на засадах гуманізму, демократії, високої толерантності та передової культури людських відносин.

Так, Великою Хартією проголошено, що університет – самостійний заклад у суспільстві. Він створює, вивчає, оцінює та передає культуру завдяки дослідженням і навчанню.

Відповідно до цього, дослідницька та викладацька діяльність має бути морально й інтелектуально незалежною від будь-якої політичної та економічної влади. Викладання та дослідницька робота в університеті мають бути неподільними. Свобода в дослідницькій і викладацькій діяльності є основним принципом університетського життя [2].

Університет зберігає традиції європейського гуманізму, він прагне досягнення універсального життя. Чи виконує сучасний український університет задані Хартією принципи для розвитку системи вищої освіти світоглядні положення?

Для формування відповіді на це питання, звернемось до порівняльного аналізу становлення та розвитку університетської освіти в Європі та Україні.

Університетська освіта існує в Європі понад 900 років. Протягом цього періоду вона не втратила своєї індивідуальності та має на меті розвиток європейської цивілізації у становленні сучасної науки в світі. Як зазначає І.Козацька, система вищої освіти є своєрідною моделлю соціокультурних умов, що виникли в суспільстві на цьому історичному етапі. Саме тому історичні її трансформації мають стати предметом філософської рефлексії. Більше того, ці дослідження необхідні для створення нової моделі вищої освіти в Україні, актуальної відповідно до сучасних вимог.

Тож, з одного боку, для українських університетів сьогодні характерні такі позитивні риси: відкритість; гнучкість; здатність до саморозвитку; можливість зіставлення із світовими освітніми моделями; врахування вимог сучасності; збереження національних особливостей та досягнень освітніх і наукових шкіл.

В цьому контексті важливими умовами забезпечення відповідності вищої освіти вимогам Болонської системи постануть: ретельний підбір викладачів і адміністраторів; розвиток нових технологій і методик навчання; інтеграція навчальних і наукових напрямів діяльності навчального закладу; порівняння освітнього процесу з міжнародними стандартами. Надзвичайно важливим при цьому є постійний моніторинг освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Козацька І.В. *Історія зародження вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / І.В.Козацька. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_magazine_pedagogical_science_yuryski_n3_2010_st_11/*. 2.Триняк М.В. *Вища освіта України в контексті Болонського процесу: організація та правові аспекти / Триняк М.В., Руденко С.О. // Болонський процес: перспективи розвитку вищої освіти України: Матеріали VII Міжнар. наук. конф. «Модернізація вищої освіти України в умовах Болонського процесу: аналіз вітчизняного досвіду і перспективи розвитку», м. Одеса, 29–31 трав. 2007 р. і VIII Міжнар. наук. конф. «Стан і перспективи розвитку вітчизняної системи вищої освіти в контексті Болонського процесу», м.Судак (Автономна Республіка Крим), 13-16 верес. 2007 р. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. – С.11-21.*

В. І. Меньяло

НАУКОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК РЕЗУЛЬТАТ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В сучасних умовах реформування системи вищої освіти щодо наближення її

до європейських стандартів та необхідності підготовки фахівців дослідницько-інноваційного типу все більше уваги приділяється інноваційним процесам в освітній та науковій галузях, а також забезпеченню інтеграції освітньої, наукової та інноваційної діяльності як одного з основних завдань вищого навчального закладу.

Метою роботи є аналіз інноваційних процесів у науковій сфері та визначення сутності науково-інноваційної діяльності, результатом якої є наукові інновації.

Інноваційним процесам в освітній галузі присвячені роботи Ващенко Л. М., Вознюк Л. В., Гладкої Т. І., Данилишина Б., Каташова А. І., Кривицької Н. Ю., Куценко В. І., Малихіної М. Л., Марущенко О. А., Навроцького О. І., Ніколаєнка С. М., Пехаревої С. В., Полякової Л. П., Попової О. В., Скубашевської О. С., Сиченка В. В., Химинець В. В., Щекатунової Г., та ін.

Наприклад, Марущенко О. А. під інноваціями в освіті розуміє цілеспрямовані зміни щодо вдосконалення освіти [5, с. 6]. На думку О. В. Листопад [4, с. 118], «освітні інновації є цілеспрямованим процесом часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання і виховання, адаптації освітнього процесу до нових вимог».

О. М. Гурова [1] розглядає освітні інновації як нові освітні, виховні, управлінські системи або їх технології, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності, які за основними компонентами освітнього процесу поділяються на педагогічні (навчальні й виховні) та організаційні (управлінські), які оновлюють освітній процес, забезпечуючи зміну його форм, методів, засобів навчання, виховання й управління.

Старицька О. П. [6, с. 31], розглядаючи інноваційні процеси у вищій освіті, виділяє такі види інновацій: інновації в змісті вищої освіти; інновації в педагогічному процесі; інновації в організаційних структурах вищої освіти; інновації в діяльності та відносинах між викладачами і студентами; інновації у сфері освітніх послуг, розвиток співпраці з соціальними партнерами, замовниками кадрів; інновації в галузі міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів.

Як свідчать наведені приклади, слід розрізняти освітні інновації (О. М. Гурова, О. В. Листопад), які пов'язані з вдосконаленням освітньо-виховного процесу (насамперед, педагогічні та організаційно-управлінські інновації) з інноваціями в освіті (О. А. Марущенко, О. П. Старицька), які пов'язані з розвитком різних аспектів діяльності освітнього закладу і можуть включати, крім зазначених, економічні, юридичні, управлінські, інфраструктурні інновації.

Аналогічно, аналізуючи інноваційні процеси у науковій підсистемі вищих навчальних закладів, потрібно відрізнити інновації в науці від наукових інновацій.

Так, О. О. Латуха [3] під інноваціями у науковій сфері вищої освіти розуміє інновації, пов'язані з: 1) виконанням фундаментальних та прикладних досліджень; 2) розбудовою інноваційної інфраструктури та реалізацією власної інноваційної продукції; 3) розробкою і реалізацією комплексних інноваційних проектів.

Поняття ж «наукові інновації» тісно пов'язане з конкретними результатами наукової діяльності, що виступають одночасно й об'єктами інноваційної. Наприклад, Шевченко Л. С. [7] розглядає «науково-технологічні інновації» як результати наукових досліджень і розробок, що мають форму об'єктів інтелектуальної власності і передаються для впровадження і застосування у виробництві.

Таким чином, наукові інновації – це результати наукової діяльності, які одночасно слугують вхідними елементами інноваційної діяльності, тобто мають бути впроваджені у виробництво або соціальну сферу з отриманням певного виду ефекту в рамках єдиного інноваційного процесу.

Але, як показує вітчизняний досвід, далеко не всі результати наукових досліджень стають об'єктом інноваційної діяльності, і не завжди пошук необхідної для реалізації інноваційної ідеї новачії завершується успіхом, у результаті чого може спостерігатися розрив між науковою та інноваційною діяльністю і інноваційний процес переривається.

Забезпечити безперервне його протікання і покликана саме науково-інноваційна діяльність, під якою будемо розуміти комплекс дій, пов'язаних з отриманням нових знань та їх перетворенням на конкретні новації (матеріали, методи, технології, програмний продукт, ноу-хау, організаційні, виробничі, управлінські системи та процеси тощо), впровадження яких забезпечить потрібний ефект [2].

Таким чином, якщо інноваційна діяльність являє собою процес пошуку або створення новацій і перетворення їх на інновації, то науково-інноваційна діяльність є процесом по створенню і перетворенню наукових знань (наукові новації) на конкретні новації, які, відповідно, можуть бути детерміновані як наукові інновації.

Список використаних джерел

1. Гурова О. М. *Інноваційний менеджмент та інноваційна діяльність в освітніх закладах* // О. М. Гурова // *Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія*. – 2006. – № 9. – Ч. 1. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2006_9_1/doc_pdf/gvrova.pdf. 2. Ковылин Ю. А. *Научно-инновационная деятельность: философско-методологический анализ: дисс...канд. филос. наук: 09.00.08* / Ю. А. Ковылин. – Москва: Моск. гос. акад. делового администрпир. – 2011. – 163 с. 3. Латуха О. А. *Комплексная оценка инновационной деятельности вуза: теоретические и методологические аспекты: автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05* / О. А. Латуха. – Новосибирск, 2007. – 23 с. 4. Листопад О. В. *Інноваційний освітній заклад як суб'єкт інноваційного розвитку* / О. В. Листопад // *Вісник Житомирського національного університету*. – 2010. – № 50. – *Педагогічні науки*. – С. 117-120. 5. Марущенко О. А. *Становлення інноваційної освіти в Україні: Автореф. дис. канд. соціол. наук: 22.00.04* / О. А. Марущенко; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2004. – 20 с. 6. Старицька О. П. *Важливість інноваційного розвитку вищої освіти при інтеграції в європейське освітнє співтовариство* / О. П. Старицька // *Інноваційна економіка*. – 2012. – № 1. – С. 29-32. 7. Шевченко Л. С. *Типологізація інноваційної діяльності та інновацій в освітній сфері* / Л. С. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/Shevchenko.pdf> - Заголовок з екрану.

Н. В. Науменко

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ВНЗ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ТА МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Процес інтеграції України в Європейський простір та необхідність відповідати сучасним світовим нормам і стандартам зумовлює інтенсивний розвиток системи вищої фармацевтичної та медичної освіти та якісну професійну підготовку майбутніх фахівців. Професійна підготовка майбутніх фармацевтичних та медичних працівників потребує докорінної зміни стратегії та тактики навчання у вищих навчальних закладах і передбачає оволодіння ними певними якостями: науковим психолого-педагогічним мисленням, високим рівнем професійної майстерності, певною дослідницькою сміливістю, розвинутою інтуїцією, критичним аналізом, потребою в професійному самовихованні і активним використанням передового педагогічного досвіду [2].

Метою нашого дослідження є визначення ефективності використання педагогічних ситуацій на практичних заняттях ВНЗ фармацевтичного та медичного профілю. Так, на думку Л. Кайдалової, упровадження в освітній процес інтерактивних методів навчання є ефективним засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, що спрямована на розвиток у майбутніх фахівців самостійного мислення, формування творчих умінь нестандартного розв'язку певних професійних проблем з метою вдосконалення умінь та навичок професійного спілкування, і які передбачають педагогічну взаємодію учасників, спільну діяльність, постійну комунікацію, обмін думками, що ґрунтується на колективній діяльності, взаємній повазі, довірі та відповідальності [1].

З огляду на сказане вище, на підвищену увагу заслуговує проблема викорис-

тання в навчальній діяльності медичних і фармацевтичних фахівців конкретних педагогічних ситуацій. Професійна діяльність майбутніх провізорів та лікарів пов'язана із суб'єкт-суб'єктною взаємодією, в якій з одного боку виступає лікар або провізор, а з іншого – пацієнт. Вона передбачає наявність у перших високого рівня загальної культури, емоційної врівноваженості, самовладання; уміння налагоджувати продуктивний стиль спілкування та керувати своїми почуттями; уміння слухати співрозмовника, не виявляючи байдужості.

Будь-яка практична діяльність реалізується через конкретні дії людини, що зумовлює процес досягнення конкретного результату. Доречною є думка Н.В.Гузій, яка пише: «Педагогічна дія завжди виникає та здійснюється в конкретних умовах, сукупність яких визначає особливості взаємодії суб'єктів і створює педагогічні ситуації» [3]. Педагогічна ситуація – не обов'язково конфлікт, але обов'язково суперечність між очікуваним і тим, що маємо в реальності.

Зауважимо, що розв'язання педагогічних ситуацій на практичних заняттях в умовах фахової підготовки сприяє глибшому розумінню конкретної педагогічної проблеми. Студенти усвідомлюють особливості майбутньої професійної діяльності, навчаються передбачати й попереджати виникнення небажаних ситуацій, визначати альтернативні шляхи подолання непорозумінь, озброюються зразками та моделями вирішення типових ситуацій. Наш досвід дозволяє стверджувати, що вирішення студентами на заняттях проблемних педагогічних ситуацій дозволяє їм підготуватися до розв'язання професійних навчально-виховних завдань у майбутній професійній діяльності, що уможливорює значне підвищення рівня їхнього професійного мислення та розвиток творчих здібностей.

Метод вирішення педагогічних ситуацій також активно використовується під час практичних занять на циклах підвищення кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів фармацевтичного та медичного профілю, що проводяться на кафедрі педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету (м. Харків). Викладачі не тільки одержують нові знання, формують професійні компетентності, а й узагальнюють власний досвід викладацької діяльності, розширюють професійний світогляд, удосконалюють навички самоаналізу, самооцінки та самоконтролю.

Таким чином, використання в навчальному процесі педагогічних ситуацій, їх складання та вирішення ефективно впливає на формування кваліфікованого фахівця у медичній та фармацевтичній галузі, забезпечує досягнення професійної готовності, оптимізує пошукову пізнавальну активність майбутніх фахівців охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1.Кайдалова Л. Г. *Інтерактивні технології як засіб формування професійної та комунікативної компетентності майбутніх фахівців охорони здоров'я* / Л. Г. Кайдалова // *The unity of science. – Prague, 2016. – June. – С. 30-33.* 2.Карпюк Р. П. *Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04* / Р. П. Карпюк. – Вінниця, 2005. – 24 с. 3.*Основи педагогічної творчості та майстерності : курс лекцій. – навч. посібн. / авт. колектив : В. М. Горєєва, Н. В. Гузій, Л. О. Мільто та ін. – Суми : ПВП «Еллада S», 2009. – 255 с.*

Н. М. Кузьмінська, Т. М. Приходько

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ПРОСТОРИ

Глобалізація – об'єктивний процес, який створює єдиний економічний, технологічний, соціокультурний, інформаційний, тощо простір. На думку Р. Робертсона, глобалізація – це «історичний процес посилення контактів між різними частинами світу, який призводить до зростаючої схожості і однаковості в житті народів планети» [3, С.27]. Процеси глобалізації стосуються і сфери вищої освіти – виникла потреба її інтеграції в європейський соціокультурний простір. Як з'ясувалось, ефектив-

не функціонування вищих учбових закладів неможливо здійснити за допомогою бездумного копіювання іноземного досвіду. (До речі, також далекого від досконалості, наприклад, Е. Тоффлер вважав, що існуюча система освіти зводить процес навчання до механічного інструктування і стандартизованого тестування, готуючи, таким чином, фахівця не для майбутнього, а для минулого).

На трансформаційному процесі у вищій освіті відбиваються дві тенденції: перша з них обумовлена специфікою глобалізаційних виливів, друга – специфікою національних особливостей економіко-політичної і соціокультурної ситуації в країні. Характеризуючи першу тенденцію, ще раз згадаємо Р. Робертсона, на думку якого глобалізація завжди зв'язана з локалізацією. Вона не є одномірним процесом, а навпаки, посилює роль локального. Р. Робертсон вводить поняття «глокалізація», тобто запозичені культурні елементи переломлюються через локальні умови функціонування системи і отримують своєрідне, інколи неочікуване, виявлення.

Друга тенденція визначається, насамперед, економічними чинниками. Американський психолог С. Брайен зауважує, що «важливість освіти знаходить підтримку в періоди поживлення економіки, в той же час як в періоди економічних спадів стають популярними прямо протилежні ідеї» [1, С.21]. Трансформація вищої освіти країни повинна супроводжуватись реформами у сфері національної економіки і державного управління, увагою до правових питань вищої школи, прогнозуванням потреб у кваліфікованих фахівцях в різних господарських галузях. Складна демографічна ситуація в країні, спад народжуваності призвели до скорочення кількості студентів, тому вузи конкурують між собою, залучають до навчання студентів не тільки своєї, а й інших країн. Серед освітніх послуг, що пропонують вищі, з'являються нові, наприклад, викладання англійською мовою для іноземних студентів, дистанційне навчання, тощо.

До негативних наслідків глобалізаційних впливів можна віднести деформацію системи цінностей, спрямованість на споживання, дегуманізацію суспільства. Гуманітаризація вищої освіти може стати одним з чинників, що протистоять названим процесом. Наприклад, при викладанні курсів історії України і історії української культури потрібно не тільки розказувати про героїчне минуле країни і її культурні надбання, але й стимулювати інтерес слухачів до історії своєї власної родини, до історії культурного життя рідних міст і сіл. Курс філософії сприяє формуванню культури мислення, вмінню вести діалог з носіями інших світоглядів і культур, а також сприяє становленню толерантності і духовності [2, С.87-89].

Таким чином, гуманітаризація вищої освіти дозволяє перейти від «людини на товпу» до особистості.

Список використаних джерел

1. Брайен С. *Общество и образование: пер. с англ. / Саймон Брайен, общ. ред. и предисл. В. Я. Пилиповского.* – М.: Прогресс, 1989. – 200 с.
2. Кузьминская Н. Н., Приходько Т. Н. *Роль общественных наук в становлении самоидентификации студенческой молодежи // Европейські та традиційні українські цінності очима сучасної української молоді: наук.-практ. конф.* – Харків: ХНУБА, 2012. – 368 с.
3. Ronald Robertson *Globalization: Social Theory and Global Culture.* – London: Sorge, 1992. – 300 p.

І. Г. Павленко

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА В АСПЕКТІ СТАНОВЛЕННЯ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У науковій теорії світосприймання людини й природи як єдиної космічної цілісності, розробленій В.Вернадським та його послідовниками, особливо очевидно є необхідність формування у підростаючого покоління екологічної культури, яка сприяє успішному проведенню заходів з охорони навколишнього середовища та «благотворивному» ставленню людей до життя в усіх його проявах як найвищої цінності.

Усталену в сучасному суспільстві утилітарно-прагматичну поведінку людства до природи можна змінити за допомогою формування у нього повноцінної екологічної культури, яка базується на пізнавальному, емоційно-ціннісному, поведінковому та діяльнісному елементах. При цьому природознавство, етика, естетика виступають в екологічній культурі у безперервній єдності, що дозволяє виховувати у людей морально-естетичне ставлення до природи.

У зв'язку з цим зростає необхідність екологічного виховання населення України та створення єдиної безперервної системи екологічної освіти, яка охоплює всі вікові періоди людського життя. Процес екологічної освіти орієнтований, перш за все, на облагороджування людини, зростання рівня її екологічної культури, розвиток у неї ціннісного сприйняття довкілля, пізнання природних взаємозв'язків, а також на оздоровлення міжособистих відношень, виховання поваги до всього існуючого та усвідомлення людьми своєї відповідальності за стан природи.

Відповідно до цього актуалізується проблема професійної підготовки майбутнього фахівця, формування його духовної культури, у тому числі й екологічної, яке відбувається в стінах вищого навчального закладу. Тому завдання виховання екологічної культури повинні пронизувати весь цикл дисциплін, які вивчаються у ВНЗ – гуманітарних, суспільних, природничих. Тим більше, що вузькопрофесійна підготовка фахівців вже не відповідає вимогам нашого часу; важливим компонентом професійної освіти є особиста культура випускника, а вища освіта повинна стати елементом загальної культури людини.

Можливі шляхи духовної взаємодії людини й природи, необхідність екологічної освіти кожної людини, роль екологічної культури у процесі формування духовної культури особистості та суспільства подані у працях Н.Бібік, С.Бородавкіна, А.Букіна, О.Вербицького, О.Захлебного, І.Зверева, В.Ільченко, О.Плахотник, І.Суравегіної, Г.Ткачук, В.Червонецького та ін. Але, як показав аналіз літератури, формування екологічної культури майбутніх фахівців як педагогічна проблема потребує подальшого вивчення.

Тому головною **метою статті** є розгляд деяких особливостей та педагогічних умов формування екологічної культури сучасної студентської молоді.

Екологічна освіта та виховання сьогодні орієнтовані на утворення системи безперервної екологічної освіти (БЕО), яка спрямована на розвиток екологічної свідомості й мислення, екологічну культуру особистості й суспільства, відповідне ставлення кожної людини до природи. Система безперервної екологічної освіти охоплює й навчально-виховний процес ВНЗ.

Проблема формування екологічної культури майбутнього спеціаліста ускладнюється тим, що немає єдиної наукової думки з приводу самого визначення поняття «екологічна культура». Так, екологічна культура, на думку О.Вербицького, виступає як «сукупність досвіду взаємодії людей з природою, котра забезпечує виживання та розвиток людини, яка виявляється у вигляді теоретичних знань та способів практичних дій у природі й суспільстві, моральних норм, цінностей та культурних традицій» [1, с. 33]. Вчені О.Захлебний, І.Суравегіна під екологічною культурою розуміють відповідне ставлення людини до власних природних даних (власного організму), до природи (загальній передумові матеріальної праці, природного середовища життєдіяльності людей), до діяльності, яка пов'язана з вивченням та охороною довкілля [3]. М.Тарасенко вважає, що «екологічна культура включає визначений «зріз» суспільно виробленого способу самореалізації людини в природі, культурні традиції, життєвий досвід, моральні почуття та моральну оцінку ставлення людини до навколишнього середовища» [4, с. 232]. Б.Ліхачов, включає в екологічну культуру відповідні знання, глибоку зацікавленість у природоохоронній діяльності, грамотне її здійснення, багатство морально-естетичних почуттів та переживань, які породжуються від спілкування з природою. Екологіч-

на культура, на думку І.Зверева, передбачає наявність у людини твердих знань, переконань, готовність до діяльності, а також її практичні дії, які погоджені з вимогами дбайливого ставлення до природи [5]. Н.Гнілуша складниками екологічної культури вважає екологічну свідомість, екологічні переконання, екологічний світогляд, готовність до екологічної діяльності, відповідне ставлення до навколишнього середовища [2].

Виходячи з вищесказаного, ми під екологічною культурою розуміємо інтегративну якість особистості, що втілює духовно-моральні цінності й визначає екологічно-моральні вчинки, які спрямовані на збереження життя в усіх його проявах та на створення краси природного середовища. При цьому екологічна культура майбутніх фахівців характеризується не тільки оволодінням технічними, науково-економічними знаннями, вміннями, навичками, а й естетичним ставленням до природи, розвитком емоційно-чуттєвої сфери людини, вихованням її естетичних потреб та інтересів, проявом творчої діяльності. Отже, одним із засобів формування екологічної культури повинно стати мистецтво, яке допоможе виховати та розвинути естетичне ставлення сучасних студентів до природи, примусить їх усвідомити неповторну різноманітність, цілісність оточуючого світу й розуміти необхідність його охорони. Використання творів мистецтва в навчально-виховному процесі вищої школи дозволить переорієнтувати традиційні утилітарно-прагматичні погляди людини на естетико-екологічні, активно-творчі.

Здатність мистецтва пробуджувати у людей людяність, добро, неповторність особистісного самосприйняття колориту й поетичної чуттєвості буття дозволяє гармонізувати життя людини. Це виявляється, перш за все, у руйнуванні стереотипів, згрубілого мислення, у подоланні шляху від загальнолюдського до особистісного досвіду, від емпіризму пережитого до художніх символів та духовних цінностей.

Об'єктивним джерелом сприйняття краси природи завжди виступає безпосереднє усвідомлення людиною гармонійного взаємозв'язку природних явищ або їх художнього образу. Саме мистецтво сприяє формуванню в майбутніх спеціалістів морально-естетичного ставлення до природи, образу природи й світу, розвитку емоційної пам'яті, благородства думки та вчинку.

Формування екологічної культури майбутніх фахівців засобами мистецтва допомагає вихованню естетичного ставлення до природи, що дозволяє вирішити ряд екологічних проблем. З усього вищесказаного випливає, що при організації процесу формування екологічної культури майбутніх спеціалістів необхідно дотримуватися таких педагогічних умов: 1) реалізації мультидисциплінарного підходу при організації екологічної освіти майбутніх фахівців. При цьому під мультидисциплінарним підходом розуміємо екологізацію більшості існуючих навчальних предметів; 2) використання творів мистецтва поряд із організацією безпосереднього сприйняття майбутніми спеціалістами природних об'єктів; 3) здійснення на морально-естетичному рівні заглиблення у світ природи, переживання її художнього образу; 4) застосування творів мистецтва як засобу «естетичного діалогу» з об'єктами природи.

Дане дослідження проблеми формування екологічної культури майбутніх спеціалістів допоможе у пошуку нових ефективних шляхів удосконалення екологічної освіти вищої школи, у створенні сучасних технологій освіти, прогнозуванні результатів екологічного виховання. Подальшої розробки потребує більш детальне вивчення усіх об'єктивних та суб'єктивних факторів, які впливають на формування екологічної культури сучасної студентської молоді, дослідження взаємозв'язку різних навчальних дисциплін у формуванні екологічної культури майбутніх спеціалістів, розгляд особливостей виховання екологічної культури майбутніх фахівців у зв'язку з географічними, історичними, культурними особливостями кожного конкретного регіону нашої країни.

Список використаних джерел

1. Вербицкий А.А. Основы концепции развития непрерывного экологического образования / А.А. Вербицкий // Педагогика. – 1997. – № 6. – С. 31 – 36.
2. Гнілуша Н. Екологічна освіта – складова культури майбутнього вчителя / Н. Гнілуша // Рідна школа. – 1999. – № 7–8. – С. 40 – 42.
3. Захлебный А.Н., Суравегина И.Т. Научно – технический прогресс и экологическое образование / А.Н. Захлебный, И.Т. Суравегина // Советская педагогика. – 1985. – № 12. – С. 9 – 14.
4. Тарасенко Н.Ф. Природа, технология, культура: философско-мировоззренческий анализ / Н.Ф. Тарасенко – К. : Наук. думка, 1985. – 256 с.
5. Экологическое образование школьников / [под ред. И.Д. Зверева, И.Т. Суравегиной]. – М. : Педагогика, 1983. – 160 с.

Д. Д. Осадчук

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ МОРСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО ФЛОТУ ДО РОБОТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Зміни, які відбуваються в сучасному суспільстві, диктують нові вимоги до підготовки висококваліфікованих кадрів різноманітних професій, зокрема і до майбутніх фахівців морської галузі – офіцерів морського торговельного флоту. За твердженням М. Міюсова, «Україна сьогодні є четвертою в світі за кількістю офіцерів, які працюють у торговельному флоті. І сьогодні на міжнародному ринку праці існує дефіцит висококваліфікованих фахівців» [1]. В аналітичній записці «Щодо стратегічних пріоритетів реалізації потенціалу України як морської держави» вказано на глобальні тенденції розвитку морської галузі, зокрема і на зростанні вимог до безпеки судноплавства [3]. Враховуючи різноманітні нестандартні, екстремальні ситуації, які можуть виникати під час виконання офіцерами своїх професійних обов'язків, виникає необхідність створення системи якісної підготовки майбутніх фахівців до роботи в таких ситуаціях.

Питання професійної підготовки майбутніх фахівців морського торговельного флоту досліджувала низка науковців, зокрема: М. Бабишена, Н. Бобришева, А. Дуля, С. Єгорова, С. Козак, В. Кузьменко, М. Кулакова, Л. Ліпшиць, О. Роменський, І. Сокол, О. Тимофєєва, В. Чернявський та ін.

Метою нашої доповіді є розкриття актуальних питань підготовки майбутніх офіцерів морського торговельного флоту до роботи в екстремальних ситуаціях, які можуть виникнути під час виконання офіцерами професійних обов'язків.

Відповідно до Рекомендації щодо професійного навчання моряків № 137, головними цілями політики в галузі професійного навчання моряків, серед інших, повинні бути підтримання і підвищення ефективності морського транспорту, а також професійної кваліфікації і навичок моряків, з урахуванням потреб моряків у галузі освіти, економічних і соціальних інтересів країни; підтримання і поліпшення норм в галузі попередження нещасних випадків на борту торговельних суден як у морі, так і в порту з метою зменшення небезпеки травм [2]. Тому одним із завдань вищих морських навчальних закладів є підготовка фахівців, здатних адекватно та ефективно діяти в екстремальних ситуаціях з метою попередження травм особового складу судна.

Серед важливих питань професійної підготовки майбутніх офіцерів морського торговельного флоту до роботи в екстремальних ситуаціях можна віднести раціональне поєднання підготовки у вищому навчальному закладі та тренажерної підготовки у спеціальних тренажерних центрах, що дозволить поєднати теоретичні знання з їх практичним застосуванням.

Окрім цього, у процесі професійної підготовки важливо сформувати у майбутніх офіцерів окрім знань, умінь і навичок, ще й таку якість як турбота про життя та здоров'я інших, почуття відповідальності за безпеку усіх членів екіпажу.

Важливим у професійній підготовці майбутніх офіцерів морського торговельного флоту є врахування у галузевих стандартах вищої освіти, за якими здійсню-

ється підготовка морських фахівців, Манільських поправок до Конвенції про підготовку, дипломування та несення вахти. Це забезпечить повноцінну реалізацію компетентнісного підходу у підготовці фахівців.

Ураховуючи актуальність порушеної проблеми, до актуальних питань підготовки майбутніх офіцерів морського торговельного флоту до роботи в екстремальних ситуаціях, відносимо також розробку та провадження у навчально-виховний процес морського вищого навчального закладу сукупності педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів морського торговельного флоту до роботи в екстремальних ситуаціях (удосконалення змісту, навчальних програм та навчально-методичного забезпечення підготовки; використання інноваційних методів та форм підготовки; проведення психолого-педагогічних тренінгів; формування позитивної мотивації до майбутньої професійної діяльності; підвищення значення практики у професійній підготовці), а також розробку структурно-функціональної моделі цього процесу. Вирішення поставлених завдань підвищить якість фахової підготовки майбутніх морських фахівців, а також забезпечить їх професійну готовність діяти в екстремальних ситуаціях.

З метою покращення професійної підготовки майбутніх офіцерів, необхідно розробити та обґрунтувати критерії, показники та рівні готовності майбутніх офіцерів морського торговельного флоту до роботи в екстремальних ситуаціях.

Також варто звернути увагу на проведення спеціальних наукових досліджень з обраної тематики, зокрема і щодо розкриття специфіки та особливостей підготовки курсантів у морському вищому навчальному закладі.

Таким чином, розробка та реалізація вищезначених питань професійної підготовки майбутніх офіцерів морського торговельного флоту до роботи в екстремальних ситуаціях дасть змогу майбутнім фахівцям професійно виконувати свої посадові обов'язки, зокрема і сформувати професійну готовність до роботи в екстремальних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Прилипко А. Университет «дальнего плавания» (интервью с М. Миусовым) [Электронный ресурс]. – День. – 2016. – № 67–68. – Режим доступа : <http://day.kyiv.ua/ru/article/tema-dnuya-ekonomika/universitet-dalnego-plavaniya>. 2. Рекомендація щодо професійного навчання моряків №137 : прийнята від 27.06.1962 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_106. 3. Щодо стратегічних пріоритетів реалізації потенціалу України як морської держави. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/832/>.

Ю. М. Шокало

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поліпшення якості освіти та рівний доступ до неї є одним з головних завдань сучасної державної політики в галузі освіти та передумовою національної безпеки України. Загалом окреслена проблема віддзеркалює світову тенденцію інноваційного розвитку освітніх систем. Європейська спільнота сприяє розвитку якісної освіти. Україна ж намагається модернізувати освітню діяльність у контексті європейських вимог.

Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. передбачає найбільш важливі напрями у сфері міжнародної співпраці, спрямованої на інтеграцію української освіти в світовий освітній простір. Згідно з Національною доктриною в Україні повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний, інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку та самореалізації особистості. У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток міжнародних зв'язків у сфері освіти. Стратегічним завданням державної освітньої політики є вихід освіти, здобутої в Україні, на ринок світових освітніх послуг; поглиблення

міжнародного співробітництва; розширення участі у програмах та проектах міжнародних організацій і співтовариств; розвиток інформаційних технологій та розширення комунікативного середовища [1].

Процеси перетворення системи вищої освіти нині відбуваються і в Європі і в Україні. Інтеграція української вищої школи у світовий освітній простір, що стала можливою завдяки формуванню відкритого суспільства в Україні, передбачає активну участь українських ВНЗ у міжнародному ринку освітніх послуг, науково-дослідних програмах, навчання в українських навчальних закладах та філіях значної кількості іноземних студентів за пріоритетними напрямками науки і техніки.

Реалізація цього завдання передбачає послідовну цілеспрямовану роботу з формування іміджу української вищої освіти, привабливого для іноземної молоді [3].

Демографічний спад, який характерний не тільки для України, але й і для Західної Європи в цілому, призведе вже найближчим часом до гострого конкурентного суперництва ВНЗ за студентів на міжнародному та національному рівнях. Інструментами у цій боротьбі будуть виступати ефективність управління освітнім процесом, якість вищої освіти, гнучкість освітніх програм.

У наш час регулярно проходять міжнародні конференції з освіти, публікуються міжнародні та національні журнали з проблем міжнародної співпраці у сфері освіти.

З метою інтеграції в європейську та світову системи вищої освіти сьогодні в Харківському національному університеті радіоелектроніки (ХНУРЕ) активно створюється єдина комплексна система підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «спеціаліст», «магістр», що дозволяє університету включитися в загальну мережу технічних університетів ЄС, налагоджена активна співпраця із зарубіжними партнерами: з університетами Швеції, Великої Британії, Фінляндії, Франції, Німеччини, США та інших країн.

Завдяки програмам подвійного магістерського ступеня з університетом м. Ювяскюля (Фінляндія) та Відкритим університетом м. Амстердама (Нідерланди) за останні 10 років більш ніж 70 наших випускників одночасно з отриманням диплома ХНУРЕ захистили дипломи магістрів в університетах-партнерах Фінляндії та Нідерландів, а 20 з них здобули ступінь PhD в європейських університетах. Директорат з освіти та культури Європейської Комісії визнав україно-фінську програму обміну студентів спеціальності ІСПР з університетом м. Ювяскюля кращою міжнародною студентською програмою у Фінляндії та рекомендував її досвід для вивчення провідними українськими законодавцями в галузі науки й освіти, які працюють над реформою вищої освіти [1].

Нові вимоги до поліпшення якості вищої освіти, висунуті європейською спільнотою до України на шляху її входження до європейського простору, передбачають покращення організації і функціонування чинної системи ліцензування та акредитації спеціальностей, рейтингування вищих навчальних закладів України. Це завдання є досить складним і багаторівневим, потребує значних витрат часу, фінансів, а також людських ресурсів [2].

Одним з важливих показників рівня вищої освіти є не тільки участь у міжнародних освітніх програмах і проектах, а й участь у студентських міжнародних конкурсах, де студенти можуть не тільки на практиці застосувати набуті в університеті знання, але й перевірити рівень своєї фахової підготовки в змаганнях з іншими командами.

Міжнародний студентський конкурс «Imagine Cup», що проводиться компанією Microsoft з 2003 р., широко відомий студентам, які займаються інформаційними технологіями, як «Кубок уяви». Метою цього конкурсу є розвиток здібностей молодих людей у галузі новітніх технологій і розширення спілкування студентів по всьому світу, що сприятиме розвитку і прогресу в галузі інформаційних технологій.

Сьомий конкурс «Imagine Cup» у 2009 р. проходив під девізом «Уявіть світ, у якому технології допомагають вирішувати найважливіші завдання сучасності». Сту-

дентам і аспірантам пропонували представити свої інноваційні рішення однієї з глобальних цілей тисячоліття, визначених ЮНЕСКО, серед яких такі найважливіші для всього людства, як зниження рівня бідності, запобігання поширенню СНІДу, поліпшення медичного обслуговування населення, забезпечення доступної освіти та ін.

Плідна співпраця з європейськими університетами дає нашим студентам можливість брати участь у багатьох міжнародних студентських конкурсах. Так, у 2010 р. відбувся міжнародний студентський конкурс інноваційних ідей «University Game Award» у Швеції. Основною метою цього конкурсу було створення концептуальних рішень для розробки ігрового програмного забезпечення. Щороку в Америці проводиться найпрестижніший міжнародний конкурс «Top Coder» для студентів з усіх країн світу у галузі розробки програмного забезпечення [2].

Успішна участь наших студентів у міжнародних конкурсах ще раз засвідчила високий рівень їхньої фахової освіти і спроможність в умовах 5 жорсткої конкуренції захищати свої ідеї на міжнародному рівні, що дасть їм переваги при працевлаштуванні у провідних ІТ-компаніях.

На сьогоднішній день існує ціла низка різноманітних програм, спрямованих на різні верстви населення та вікові дані, якими опікується Рада Європи, міжнародні фонди (Міжнародний фонд «Відродження» в Україні, Фонд «Ave», Фонд «Swiat па Так» у Польщі), організації (громадська організація «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики» в Україні, організація «Serce Dziecka», Асоціація «Nigdy Wicej», організація «Dom Spotkan z Historie» та інші в Польщі), Виконавче агентство з питань освіти, аудіовізуальних засобів і культури (ЕАСЕА) під керівництвом Генерального директорату Європейської комісії з питань освіти та культури та EuropeAid, Рада міжнародних досліджень та обмінів (International Resource & Exchange Board IREX), державні установи, навчальні заклади, Євроклуби тощо. Проте метою всіх програм є розширення інформаційного поля про ЄС шляхом залучення молодого покоління до активної діяльності, у тому числі волонтерської, розвиток міжкультурного діалогу, підтримка молодіжних обмінів та ініціатив.

Процеси обміну досвідом та співпраці тривають не лише в Україні, а й у країнах Європи. За підтримки ЄС здійснюються програми, орієнтовані на розвиток молоді віком від 13 до 30 років, наприклад, програма «Молодь в дії» (2007-2013), яка є продовженням програм «Молодь для Європи» (1989-1999), «Європейська волонтерська служба» (1996-1999), «Молодь» (2000-2006), що передбачають участь у молодіжному обміні, молодіжних ініціативах, молодіжних проектах тощо.

Підсумовуючи вищесказане зауважимо, що запорукою успіху в підготовці висококваліфікованих фахівців у різних галузях знань є співпраця навчальних закладів України з університетами різних країн світу. Інтеграція різних освітніх систем та обмін досвідом дає можливість університетам України відпрацьовувати нові стандарти навчання і піднімати підготовку студентів на якісно новий рівень. Освіта країн Європи має різний рівень вимог до учнів та оцінних орієнтирів, проте всюди вона спрямована на виховання високоосвічених громадян своєї держави, майбутніх професіоналів своєї справи.

Список використаних джерел

1. Бондаренко М. Інтеграція в європейську систему вищої освіти в Іт-галузі шляхом участі в міжнародних освітніх програмах, проектах та конкурсах / М. Бондаренко // Вища школа: науково-практичне видання. – К., 2011. – № 2 – С. 7 – 15. 2. Золотарьова І. Імплементация європейських підходів до університетських магістерських програм у системі вищої освіти України / І. Золотарьова // Вища школа. – К., 2010. – № 10. – С. 42. 3. Моїсєєв С.О. Теоритично-методичні засоби процесу соціалізації дітей та учнівської молоді в сучасному освітньому просторі / С.О. Моїсєєв, Л.М.Назаренко. – Методичні рекомендації. – Херсон, 2013. – 123 с.

«СУБ'ЄКТИ ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»

Для вітчизняної соціології освіти проблематика профорієнтації та професійного самовизначення молодого покоління не є новою. Окремі аспекти цієї проблеми тією чи іншою мірою вже досліджувалися раніше соціологами, філософами, педагогами і психологами. Класифікуючи роботи соціологів, присвячені цій проблемі, можна виділити низку напрямків, що об'єднують дослідження різних авторів.

Проблема професійного самовизначення розглядалася широким колом вчених. Серед філософів і соціологів, які досліджували цю проблематику, слід назвати Є. Головаху, В. Шубкіна, В. Оссовського, психолого-педагогічним аспектам професійного самовизначення та профорієнтації були присвячені роботи М. Захарова, Є. Климова, Є. Павлютенкова, С. Чистякової, П. Шавіра, Б. Федоришина, А. Титми та інших дослідників.

Аналізуючи комплексні дослідження сучасного стану профорієнтаційної роботи у школі, можна з впевненістю сказати, що він є незадовільним. Це проявляється в низькому рівні теоретичних знань вчителів з основ профорієнтаційної роботи в школі; стихійності, неконтрольованості та формалізму у здійсненні профорієнтаційної роботи, скептичному ставленні до її ефективності; суттєвих розбіжностях у підходах щодо принципу поетапності в здійсненні профорієнтаційної роботи в школі; невідповідності між вербальними твердженнями і практикою роботи; незадовільному стані профорієнтаційної роботи шкільних психологів, лікарів, бібліотекарів; відсутності кабінетів, кутків профінформації; ненаданні професійних консультацій школярам; стихійності та поодинокості профорієнтаційних заходів у школі; невиконанні вимог «Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається».

Професійне самовизначення найчастіше визначається як вибір людиною напрямку і змісту свого подальшого розвитку, сфери та засобів реалізації індивідуальних якостей і здібностей, соціального середовища для втілення своєї життєвої мети та моральних цінностей; це – цілісний, інтегративний процес, у якому реалізуються основні життєві цінності людини і конкретизуються аспекти її життєвого, особистісного, соціального самовизначення [1, с. 210].

Необхідність вивчення самовизначення школярів при виборі ними професії в рамках соціології обумовлена низкою обставин, пов'язаних як з розробкою соціологічного підходу до вивчення даного соціокультурного процесу, так і з тими факторами, які впливають на самовизначення молоді при виборі професії в сучасному житті. Реформування системи освіти, можливості суспільства споживання, збільшення ризиків, пов'язаних з нестабільністю ринку праці і економічної сфери, багато в чому ускладнюють вибір життєвого шляху для молоді. Відсутність необхідної підтримки з боку старшого покоління, інститутів освіти, держави, при виборі професії, загострюють проблему самовизначення школярів.

Наукова новизна полягає у виявленні, аналізі суб'єктів та пошуку оптимізації їх впливу на самовизначення молоді при виборі професії, що знайшли своє відображення в наступних положеннях:

1) суб'єкти впливу (особистість, батьки, педагоги) на самовизначення старшокласників при виборі професії, фактори впливу (школа, система освіти, ринок праці, ЗМІ);

2) структура ціннісної системи самовизначення сучасних старшокласників при виборі професії, що складається з цінностей суспільства (затребуваність професії, престижність, мода на конкретні професії), цінностей особистості (індивідуальні схильності до професії, орієнтація на самореалізацію і самоствердження), цінностей професії (матеріальні можливості професії, умови праці, кар'єрний ріст);

3) профорієнтаційні функції сучасної системи профільного навчання в старших класах, специфіка формування в учнів установок на отримання вищої або середньої спеціальної освіти, вироблення навичок самовизначення при виборі професії.

Підсумовуючи, слід відзначити, що більшість досліджень фіксують недостатній соціальний досвід і відсутність належної допомоги і самовизначенні при виборі професії, що не дозволяє молоді відчувати себе впевненими при входженні в доросле життя. Хоча сучасна молодь навчилася орієнтуватись в інформації, яку надають нам ЗМІ, вона недостатньо навчилася відрізняти раціональну інформацію від тієї, яку надають нам ті, хто запроваджує в медіа-простір ідею про затребуваність професії, ті ідеї, які впливають не лише на цільову аудиторію споживачів, а й на підлітків, які лише визначаються, яку стежину життєвого шляху обрати.

Список використаних джерел

І.Божович, Л.І. Проблемы формирования личности. - М.: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «Модек», 2001. - 352 с.

Л. Є. Шкіца, О. В. Корнута, В. А. Корнута

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗМІСТУ ТА ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОІНЖЕНЕРНИХ ДИСЦИПЛІН

Одним із важливих завдань сучасної вищої технічної освіти в Україні є створення таких умов, що надавали б можливість майбутньому інженерові вільно орієнтуватись в потоці наукової й технічної інформації, легко сприймати та засвоювати найновіші досягнення у своїй професійній діяльності і постійно дбати про самоосвіту і самовдосконалення [1]. Такі завдання доцільно розв'язувати під час навчання студентів технічних спеціальностей загальноінженерним дисциплінам. При цьому особливу увагу слід приділяти формуванню змісту таких дисциплін. Шляхом реалізації окреслених завдань може бути запровадження прозорості процедури формування змісту дисципліни та впровадження додаткових інструментів оцінювання якості викладання, що веде до підвищення привабливості університетів на ринку освітніх послуг.

Удосконалені методики формування змісту та викладання дисциплін графічного циклу запропоновані на кафедрі інженерної та комп'ютерної графіки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (ІФНТУНГ). В базовому нафтогазовому університеті існують необхідні ресурси для реалізації поставлених завдань, зокрема ІФНТУНГ – єдиний у регіоні технічний заклад з найвищим рівнем акредитації для підготовки фахівців зі спеціальностей багатьох галузей з висококваліфікованими кадрами та матеріально-технічною базою. В університеті є досвід широкої міжнародної співпраці, реалізовані наукові та освітні проекти; існують багаторічні та стійкі зв'язки зі стратегічними партнерами та іншими постачальниками і споживачами, а також органами державної влади України та місцевого самоврядування; впроваджена система управління якістю (СУЯ); панує демократичний дух і корпоративна культура.

Для забезпечення покращення якості змісту та викладання загальноінженерних дисциплін пропонуються наступні заходи:

1) розробка процедури формування змісту дисциплін та інструментів із залученням студентів та викладачів курсів, які ґрунтуються на вивченні дисципліни;

2) реалізація процесів розроблення і затвердження навчальних програм (робоча навчальна програма дисципліни повинна відповідати визначеним для неї цілям, включати заплановані результати навчання, кваліфікації, отримані внаслідок навчання за програмою, які відповідають певному рівню національної рамки кваліфікацій для вищої освіти, а отже й Рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти [2]);

- 3) впровадження в університеті студентоцентрованого навчання і викладання та реалізація запропонованої політики на прикладі пілотних дисциплін кафедри;
- 4) публікація навчально-методичних комплексів та інструментів зворотнього зв'язку на сайті університету (відкриття доступу до інструментів формування змісту дисциплін та оцінювання якості викладання; запровадження зворотнього зв'язку із роботодавцями, випускниками та абітурієнтами через сайт університету);
- 5) публікації статей та інформаційних матеріалів (опис політики, перших результатів її застосування, пропозицій щодо залучення до її використання);
- 6) проведення тренінгів на базі Центру педагогічної майстерності ІФНТУНГ;
- 7) розробка та запровадження стандарту організації України (СОУ) як елементу системи управління якістю.

В результаті виконання цих заходів очікуються наступні індикатори досягнень університету: збільшення кількості студентів, в тому числі іноземних; розширення участі студентів і викладачів у програмах академічної мобільності і транскордонної співпраці; зростання кількості слухачів курсів підвищення кваліфікації; розширення спектру освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Чумак О.О. Модель професійно орієнтованого навчання майбутніх інженерів під час практичних занять з теорії ймовірностей та випадкових процесів / О.О. Чумак // Інформаційні технології в освіті. - 2014. - № 18. - С. 159-167. 2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). – К.: ТОВ «ЦС», 2015. – 32 с.

Д. С. Черняк

РОЛЬ ОСВІТИ ТА ОСВІЧЕНОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Освіта та освіченість є визнаною цінністю в сучасному інформаційному суспільстві. Освіта виступає необхідним чинником забезпечення стійкого розвитку суспільства, умовою його демократизації, фактором розбудови правової держави, національної безпеки, гармонізації взаємодій, підвищення інтелектуального потенціалу держави, модернізації економіки, вагомим каналом соціальної мобільності, фактором становлення сучасної особистості, підвищення її конкурентної здібності – до таких характеристик вдаються сучасні науковці, аналізуючи систему освіти та її значущість. Такі погляди не нові. Згадаємо слова французького філософа, просвітителя XVIII ст. К.А. Гельвеція, який писав «... освіта якогось народу завжди пропорційна його свободі, так само, як його щастя та могутність завжди пропорційні його освіті» та застерігав, що «неуцтво не тільки призводить народи до млявості, але й гасить у них навіть почуття людяності» [1, 226].

Реалії сьогодення змушують сучасну людину постійно оновлювати свої знання та підвищувати рівень кваліфікації, встигати за прискореним розвитком техніки та технології. Зрозуміло, конкуренція на ринку праці, бажання роботодавців бачити креативних, мислячих працівників, стимулює бажання здобувати вищу освіту.

Проте, на жаль, ми спостерігаємо масовизацію освіти, падіння якості підготовки фахівців, цінним стають не здобуті знання та навички, а диплом, виникає ситуація, коли профіль освіти не відповідає потребам економіки. Обираючи майбутню спеціальність, молоді люди мають широкі можливості, але в той же час, ми можемо констатувати, що важливим є не професія, а скоріше диплом про вищу освіту для працевлаштування, більшість молодих спеціалістів працюють не за фахом. Змінюються освітні стандарти, роль викладача в освітньому процесі. Збільшується час для самостійної роботи студентів, самопідготовки, проте студенти виявляють низький рівень самосвідомості у здобутті знань.

В умовах, коли зменшується кількість аудиторних годин, годин для вивчення конкретної дисципліни, у студентів формуються фрагментарні, поверхові знання, масовизація освіти породжує падіння її престижу.

Все частіше ми говоримо про освіту в якості послуги, товару, і забуваємо, що освіта є важливим агентом соціалізації особистості, формування її творчих здібностей, комунікативних навичок, здатності критично мислити. Система освіти відповідальна за формування життєвих орієнтирів, світогляду, свідомості, культури особистості та культури суспільства в цілому.

Згадані тенденції, що мають місце в сучасній вітчизняній системі освіти, породжують необхідність зміни філософії освіти. Щоб конкурувати в світі, де знання та технології швидко застарівають, слід готувати фахівців здатних мислити нестандартно, продукувати нові знання, для цього необхідно змінити ставлення до навчання, сприймати освіту не як товар, а як умову формування людини з високим рівнем культури, кругозору, відповідального громадянина, професіонала, підвищити престиж професії викладача, створити умови, коли дійсно твої знання є запорукою майбутнього успіху, дієвим каналом вертикальної циркуляції, забезпечити належне фінансування освіти та розуміння можновладцями ролі освіти та освіченості громадян для майбутнього держави, сприяти розвитку науково-технічної та матеріальної бази системи освіти, створити умови для широкої співпраці між державою, вищими навчальними закладами та бізнес середовищем.

Список використаних джерел

І.Гельвецій Клод Андріан Про людину, її розумові здібності та її виховання / Перекл. з французької Валер'яна Підмогильного. – К., Основи, 1994. – 416 с.

Л. М. Червона

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Тема студентського самоврядування належить до тих актуальних питань які не обходить жодна освітня система світу. Не дивлячись на велику різноманітність освітніх систем, що склалися в кожній країні під впливом історичних традицій, освіта як організований процес здійснюється спеціальними освітніми інститутами суспільства, визначаючи їх цілі, цінності, субкультуру тощо. Торкаючись питань вищої освіти ми маємо на увазі, в першу чергу інститути і університети, які з моменту заснування значно еволюціонували в своєму розвитку під впливом історико-політичних та соціокультурних обставин. На сьогодні, вони представляють собою якісно нові утворення порівняно з своїми прототипами. На думку зарубіжних дослідників Б.Холмса і М.Макліна, існує чотири традиції, які покладені в основу розуміння змісту освіти в різних європейських країнах. Енциклопедизм базується на уявленні, що зміст освіти повинен включати всі людські знання (Франція). Екзистенціалізм закладає в основу змісту освіти сім ліберальних мистецтв: музику, астрономію, геометрію, арифметику, і тривіум: граматику, риторику, філософію або логіку (Англія). Політехнізм поєднує енциклопедичну орієнтацію з акцентом на зв'язки між освітою і продуктивним життям суспільства (країни Східної Європи). Прагматизм концентрується на знаннях, які необхідні молодій людині для вирішення реальних життєвих проблем у демократичному суспільстві (США) [4].

У ході розвитку систем вищої освіти під впливом викладених вище чинників окреслився ряд провідних тенденцій розвитку освіти. У програмному документі ЮНЕСКО «Реформа і розвиток вищої освіти» визначено три основні тенденції, спільні для систем і навчальних закладів всього світу: кількісне зростання контингенту студентів та збереження нерівності на міждержавному та міжрегіональному рівні стосовно доступу до освіти; диверсифікація інституціональних структур і форм освіти; фінансові труднощі у діяльності закладів освіти [2].

Отже, в будь-якому випадку, сучасні освітні організації переходять на черговий еволюційний етап свого розвитку, що може характеризуватися запроваджен-

ням нових організаційних форм та управлінських парадигм. Усвідомлення того факту, що ефективне функціонування університетів в ХХІ столітті можливе лише при умові їх спрямованості на розвиток власного інституційного потенціалу, призвело до пошуку дієвих механізмів, які здатні реально забезпечити їх ефективність. Серед механізмів, які застосовуються для розвитку університетів, за результатами опитувань проведених поміж 90 вищих навчальних закладів України, в рамках проекту «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту», називається поміж іншого і студентське самоврядування [3].

Сутність студентського самоврядування як одного з дієвих механізмів, що застосовується в сучасній освітній практиці для успішного розвитку університетів, полягає в усвідомленні студентства, як повноправного учасника освітнього процесу, великою частиною університетського колективу, носіям корпоративної культури, небайдужість та активність якого може суттєво впливати на досягнення, та успішність всього вузу. Студентське самоврядування, визначається як форма самоорганізації студентів, певний механізм представництва і відстоювання своїх прав та інтересів, можливість самореалізації через функціонування органів студентського самоврядування, які в свою чергу є необхідним інструментом розвитку лідерського потенціалу сучасного університету.

Водночас, студентське самоврядування можна розглядати як прояв демократичної організації та автономії університету, як процес і результат вибору студентською спільнотою своїх позицій, цілей і засобів їх досягнення.

Світоглядно-ідеологічним підґрунтям для розвитку студентського самоврядування можуть слугувати такі демократичні засади як: виборність (виборний характер формування органів студентського, право обирати та бути обраним до органів студентського самоврядування); пріоритет прав та свобод студентства (відносна незалежність студентського самоврядування у здійсненні цілей, завдань і основних напрямків діяльності); свідома, постійна та активна участь студентства в обговоренні та прийнятті рішень з найголовніших проблем тощо.

На сьогодні, в Україні студентське самоврядування, визначається невід'ємною частиною громадського самоврядування у навчальному закладі, що об'єднує всіх студентів які навчаються в цьому закладі, а орган студентського самоврядування може бути зареєстрований як громадська організація.

Діяльність органів студентського самоврядування упорядковується законодавством, статутом навчального закладу та положенням про студентське самоврядування вищого навчального закладу. Щодо рівнів існування та форм організації органів студентського самоврядування в вищих навчальних закладах України, то кожен заклад має право сам визначати, в залежності від власної специфіки, оптимальні форми та рівні студентського самоврядування.

Студенти мають право вирішувати питання навчання і побуту, захищати власні права та інтереси, а також брати участь в управлінні вищим навчальним закладом (або безпосередньо, або через органи студентського самоврядування, які є виборними).

Згідно з Законом «Органи студентського самоврядування: 1) беруть участь в управлінні вищим навчальним закладом у порядку, встановленому цим Законом та статутом вищого навчального закладу; 2) беруть участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування; 3) проводять організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи; 4) беруть участь у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти; 5) захищають права та інтереси студентів (курсантів), які навчаються у вищому навчальному закладі; 6) делегують своїх представників до робочих, консультативно-дорадчих органів; 7) приймають акти, що регламентують їх організацію та діяльність; 8) беруть участь у вирішенні питань забезпечення належ-

них побутових умов проживання студентів у гуртожитках та організації харчування студентів; 9) розпоряджаються коштами та іншим майном, що перебувають на балансі та банківських рахунках органів студентського самоврядування; 10) вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм; 11) вносять пропозиції щодо розвитку матеріальної бази вищого навчального закладу, у тому числі з питань, що стосуються побуту та відпочинку студентів; 12) мають право оголошувати акції протесту; 13) виконують інші функції, передбачені цим Законом та положенням про студентське самоврядування вищого навчального закладу» [1].

Отже, як бачимо, українське законодавство відкриває широкі можливості для розвитку студентського самоврядування в українських вищих навчальних закладах. Разом з тим, є ще ряд, проблем, що стримують розвиток студентського самоврядування в Україні, і роблять його доволі суперечливим явищем, що не користується впливовістю серед студентів, на відміну від західних університетів, де студентське самоврядування демонструє свою дієвість на практиці і як представницьких органів, що активно захищають студентські інтереси, і як своєрідних посередників між адміністрацією університету і студентською громадою, забезпечуючи їх ефективне спілкування, і як особливого середовища побудованого на спільних цінностях, в якому заохочуються і створюються сприятливі умови для всіх студентів; і як організації, що має необхідні засоби і ресурси, щоб забезпечити досягнення своїх цілей.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» [електронний ресурс] / Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12.....10>. 2. Реформа и развитие высшего образования. Программный документ. - Париж: ЮНЕСКО. 1995. - 56 с. 3. Роль університету у розвитку лідерського потенціалу суспільства: концептуальні засади / [авт. Кол., за заг. Ред. С. Калашикової]. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритет», 2014. – 100 с. 4. Holmes B. Comparative education: some considerations of method / B. Holmes. – London: Allen and Unwin, 1981.

Л. І. Хмельникова, Є. О. Клебанський

ІНТЕГРАТИВНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасні тенденції розвитку фармацевтичної освіти, а саме - необхідність переходу від традиційних освітніх програм до інтегрованих програм - вимагають зміни принципів підготовки фармацевтичних фахівців, які тісно взаємозв'язані з формуванням і розвитком основних компетенцій та зміною ставлення студентів до освоєння фармацевтичної освітньої програми [1].

Інтегроване навчання призначене для забезпечення взаємозв'язку між фундаментальними і фармацевтичними науками, що дуже важливо для формування у майбутніх провізорів мотивації та інтересу до базових спеціальних дисциплін через призму застосування отриманих знань до вирішення конкретної фармацевтичної проблеми. Інтегроване навчання допомагає майбутнім провізорам, на підставі зібраних в єдиний ланцюг фактів, отримати повну картину про фармацевтичну ситуацію і розробити цілісний підхід до відповідних рекомендацій.

В системі комплексної фармацевтичної освіти велика роль належить її підсистемі - хімічній компоненті.

У медичному вузі студенти - фармацевти вивчають неорганічну, аналітичну, органічну, фізичну і колоїдну, біологічну хімію. Знання студентами комплексу хімічних наук в їх наступності і взаємозв'язку дають велику можливість до практичного використання різних явищ, властивостей і закономірностей.

Випускник вузу повинен мати чіткі уявлення про значущість тієї чи іншої науки в своїй майбутній трудовій діяльності та вміти інтегрувати і переносити до-

сягнення різних галузей знань у свою професію і застосовувати їх. Для реалізації цих завдань весь процес навчання на кафедрі загальної та клінічної фармації представлений системою, що складається з окремих розділів, об'єднаних тісними логічними зв'язками. При вивченні будь-якої теми викладач вибудовує інтеграційні зв'язки з іншими загальнотеоретичними і фармацевтичними дисциплінами. Наприклад, вивчення розділу «Буферні системи» (алкалоз, ацидоз) починає формуватися в курсі неорганічної хімії, потім закріплюється і розвивається при вивченні аналітичної хімії, фізичної і колоїдної хімії, біохімії, нормальної і патологічної фізіології і далі при вивченні фармацевтичних дисциплін, а потім - у професійній діяльності. Включення в зміст курсів хімії таких розділів, як «Поверхневі явища», «Дисперсні системи», «Редокс - процеси і рівноваги» сприяє розумінню способів отримання лікарських препаратів в суспензіях, виникнення біоелектричних потенціалів, порушень ритму серцевої діяльності.

Не менш важливим і професійно - спрямованим в структурі дисциплін є розділи «Вчення про розчини», а також «Різні типи протолітичних рівноваг». На їх основі студенти можуть: проводити розрахунки, необхідні для приготування перфузійних розчинів; розраховувати величину водневого показника; прогнозувати такі процеси, як плазмоліз, гемоліз, ацидоз, алкалоз; розуміти процеси, що відбуваються при роботі апарату «Штучна нирка», а також моделювати біохімічні процеси. Вивчення теми «Хімічна рівновага» дозволить студентам зрозуміти протолітичні рівноваги амінокислот, гідроліз АТФ, гомеостаз, а теми «Термодинаміка» - умови синтезу фармацевтичних препаратів, калорійність харчових продуктів.

У розділі «Біополімери» (вуглеводи, ліпіди, амінокислоти, білки, нуклеїнові кислоти) студенти вивчають будову, хімічні властивості органічних сполук в безпосередньому зв'язку з їх біологічною роллю, що необхідно для подальшого освоєння біологічної хімії та клінічної біохімії.

Вивчення курсу «Хімічні і фізико - хімічні методи дослідження», який включає два розділи: «Основи кількісного аналізу» і «Фізико-хімічні методи дослідження» дозволяє студентам набути практичних навичок кількісних визначень в біохімічних і фарм - аналітичних дослідженнях (визначення окислюваності води, залишкового хлору у питній воді, кальцію в біосубстратах, рН біологічних рідин і середовищ та ін.).

Міжпредметні зв'язки відіграють важливу роль у підвищенні практичної і науково-теоретичної підготовки студентів медичного вузу. З огляду на роль і функції хімії підготовці фармацевта, дуже важливим аспектом процесу навчання студентів - фармацевтів є формування у них хімічних знань і умінь, як єдиного, монолітного фундаменту майбутніх професійних компетенцій, як міцну основу майбутньої успішної фармацевтичної діяльності.

Список використаних джерел

І. Казаков В.Н., Волосовец А.П., Талалаєнко А.Н. и др. Внедрение информационных технологий обучения как средство оптимизации качества подготовки специалистов в медицинском ВУЗе // «Актуальні питання педагогіки вищої школи»: Зб. наук. праць. – Донецьк. – 2004. – С. 3-6.

С. Ф. Агарков, О. О. Толстікова

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Метою безперервної професійної освіти лікаря є збереження, переогляд, поглиблення та розширення знань та навичок у відповідності до змін потреб пацієнта та розширення можливостей рішення професійних завдань [1].

На усіх етапах післядипломної професійної освіти лікаря важливо підтримання на повинному рівні компетентності, яка визначається як здатність застосовувати теоретичну підготовку, практичні навички, вміння та особисті якості для успішної

діяльності в тій чи іншій професійній галузі [2].

Основними видами післядипломної професійної освіти є загальне удосконалення, стажування та короткострокове тематичне удосконалення з конкретного розділу професійної діяльності.

До основних проблем безперервної професійної освіти сьогодення слід віднести те, що підвищення кваліфікації лікарів проводиться 1 раз у 5 років, а знання з різноманітних розділів медицини відновлюються майже щорічно. Один раз на п'ять років адміністрація лікувального закладу повинна направляти лікаря на навчання для підтвердження його сертифіката, інші ж форми підвищення кваліфікації, наприклад тематичні цикли, декадникі, поїздки на наукові конгреси, науково-практичні конференції, досить проблематичні внаслідок дефіциту кадрів та/або фінансів.

В той же час у більшості лікувально-профілактичних закладів відсутні необхідні умови для самоосвіти лікарів (недостатньо сучасної літератури, періодичних видань), у лікарів практично відсутній доступ до якісної та актуальної медичної інформації (участь в конгресах, з'їздах, конференціях), можливість стажування в центральних клініках, тим більш за кордоном. Поряд з цим, у частини лікарів низька мотивація до самоосвіти.

У той же час, змінилися вимоги пацієнтів або їх батьків до рівня медичної допомоги. З урахуванням сучасних тенденцій, потрібна подальша оптимізація післядипломної освіти.

Необхідно підкреслити, що освітні технології на післядипломному етапі підготовки лікарів традиційно включають лекції, семінари, практичні заняття з обговоренням історій хвороб складних пацієнтів, розв'язання помилок на різних етапах медичної допомоги, участь у науково-практичних конференціях.

Контроль знань та навичок проводиться у вигляді тестового контролю вихідного рівня знань, текущего тестового контролю по мірі вивчення різних розділів педіатрії та заключну атестацію, яка включає комп'ютерний тестовий контроль, співбесіду та вирішення ситуаційних завдань.

В умовах інтеграції освіти в Україні у міжнародний освітній процес необхідно удосконалення освітніх технологій, подолання існуючого іноді перекоосу у бік теоретичної підготовки на всіх етапах післядипломної вищої освіти, впровадження компетентностного підходу.

Слід приділити особливу увагу формуванню таких компетенцій, як комунікаційні здатності лікаря у спілкуванні з пацієнтами та їх родичами та лікаря з колегами, орієнтуючись на принципи деонтології.

Крім того, важливим розділом є практичні навички з догляду за пацієнтами, інтерпретації отриманих клініко-лабораторних та інструментальних даних, логічному обґрунтуванню діагнозу та диференційного ряду.

В системі безперервної професійної освіти важливу роль відіграє самопідготовка лікаря і такі освітні технології як самостійний пошук необхідної інформації шляхом застосування Інтернет ресурсів, вивчення періодичної медичної літератури, участь в проведенні науково-практичних конференцій, дискусій, «круглих столів» та інше.

З урахуванням цих завдань потрібно удосконалення навчально-методичної бази кафедр, на яких навчаються лікарі. Важливо застосування таких технологій викладання як проблемно-орієнтований підхід, декадникі, майстер-класи. Необхідно створення умов для навчання, які дозволяють слухачам працювати в Інтернеті, отримувати доступ до електронних навчальних та методичних посібників, рекомендацій, оснований на принципах доказової медицини.

Дуже важливою з нашої точки зору є дотримання лікарем принципів діагностики та лікування різноманітних хвороб, які відображені у сучасних Українських протоколах.

Таким чином, з урахуванням основного завдання системи охорони здоров'я –

підвищення якості медичної допомоги та її доступності, необхідна модернізація освітніх технологій, акцент на формування компетенцій та практичну підготовку слухачів, реалізацію дистанційної форми навчання.

Список використаних джерел

1.Ковальчук Л.Я., Мисула І.Р., Пашко К.О. Медична освіта в Україні та Болонський процес: реальність і шляхи переходу до європейського освітнього простору // Медична освіта. – 2005. - №2. – с.21-23. 2.Osuch W. The influence of Bolonia Declaration principles on the process of training // Quality of Higher Education and present-day challenges. Siedlce: 2011. – P.59-71.

А. А. Котвіцька, Л. Г. Кайдалова, І. М. Владимірова

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО СЕКТОРУ

Суттєві зміни в політичному, суспільному та економічному житті нашої держави, зумовлюють перегляд підходів до підготовки фармацевтичних фахівців у вищих навчальних закладах.

Імплементация Закону України «Про вищу освіту» передбачає реалізацію конкретних заходів у Національному фармацевтичному університеті (НФаУ), серед яких чільне місце належить забезпеченню та гарантії якості освітньої підготовки фахівців фармацевтичного сектору.

Підготовка компетентних, конкурентноспроможних фахівців, здатних швидко адаптуватись до змін і бути затребуваними на ринку праці, є одним із пріоритетних завдань вищої фармацевтичної освіти.

Сучасний фахівець фармацевтичного сектору – це компетентна, освічена, гармонійна особистість, здатна до постійного розвитку, самоосвіти та вдосконалення. Задовольнити вимоги до рівня компетентностей та якостей випускників фармацевтичних спеціальностей можна шляхом впровадження сучасних інновацій в освітній процес, враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід, традиції, поліпшуючи організацію освітнього процесу.

Політика Національного фармацевтичного університету спрямована на забезпечення іміджу та визнання як кращого вишу фармацевтичного спрямування в Україні та за її межами. Це зумовлює постійних пошук та втілення нових форм організації освітнього процесу, оновлення змісту навчання, створення підручників та посібників нового покоління, упровадження освітніх технологій, інноваційних форм, методів та засобів навчання та ін.

З метою удосконалення якості освіти Національний фармацевтичний університет сертифіковано і підтверджено відповідність міжнародній системі сертифікації DQS згідно зі стандартом ISO 9001:2008. З метою координації діяльності, розробки, упровадження та підтримки функціонування системи управління якістю в університеті створено відділ управління якістю (2015 р.)

До педагогічних інновацій в системі фармацевтичної освіти належить запровадження педагогічного експерименту із дистанційного навчання зі спеціальності «Фармація», до якого залучено 23 кафедри. На сьогодні в університеті функціонує дистанційне навчання, працює 34 комп'ютерних класи. Всі лекційні аудиторії оснащено мультимедійними проекторами. Навчальний портал доступний студентам цілодобово з можливістю безкоштовного доступу з кімнат самопідготовки та вільних зон Wi-Fi.

Сучасні освітні технології, упроваджені у підготовку фахівців, спрямовані на формування його компетентностей та якостей на основі вдалого поєднання форм, методів і засобів навчання з професійною компетентністю та педагогічною майстерністю викладачів.

При реалізації освітніх технологій викладачі враховують здібності тих, хто навчається, особливості конкретних видів професійної діяльності майбутніх фахів-

ців. Освітні технології як основа професійної підготовки фахівців у НФаУ з метою формування професійних компетентностей та якостей передбачають розробку та впровадження сучасних методів наукової організації освітнього процесу, навчально-методичне забезпечення, контроль його якості та діагностику рівня освітньо-професійної підготовки. Найбільш поширеними та ефективними є модульна, особистісно орієнтована, проблемна, тренінгова, інформаційно-комунікативна, кейс-технологія та інші.

В університеті велика увага приділяється навчально-методичному забезпеченню, у т.ч. написанню та виданню підручників, посібників, практикумів та методичних рекомендацій, перевиданню навчально-методичної літератури.

Позитивну роль у підготовці майбутніх фахівців у Національному фармацевтичному університеті відіграє підвищення кваліфікації викладачів та стажування, спрямоване на підвищення рівня професійної компетентності та психолого-педагогічної підготовки.

З метою поширення кращих традицій і досвіду протягом 2015-2016 н.р. викладачами НФаУ проведено 459 відкритих занять. Підвищення кваліфікації на кафедрі педагогіки та психології пройшли 118 науково-педагогічних працівників; у школі молодого викладача – 17; взяли участь у тренінгах – 18 та ін.; на базі інших ВНЗ – 84.

На особливу увагу заслуговує досвід здобуття науково-педагогічними працівниками Національного фармацевтичного університету освітнього рівня магістра педагогіки. 47 викладачів НФаУ отримали другу вищу освіту зі спеціальності «Педагогіка вищої школи» і впроваджують в освітній процес знання та вміння з педагогічної психології, сучасних освітніх технологій, інтерактивних методів навчання, тренінгів тощо.

На підставі розробленого Положення «Про рейтингове оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників НФаУ» проведено рейтингове оцінювання, метою якого є: 1) підвищення ефективності та результативності педагогічної діяльності; 2) підвищення мотивації та зацікавленості викладачів у результатах педагогічної та наукової діяльності; 3) стимулювання науково-педагогічних працівників тощо.

Рейтинговий аналіз є чинником оцінки якості навчально-методичної, наукової та організаційно-виховної роботи науково-педагогічного складу, створення умов для динамічного розвитку університету на основі максимального використання наявного кадрового потенціалу.

Таким чином, використання сучасних освітніх інновацій у фармацевтичній освіті спрямоване на професійне становлення та розвиток фахівців нового покоління. Упровадження сучасних освітніх інновацій у професійну підготовку фахівців у вищих навчальних закладах потребує подальших теоретичних та експериментальних педагогічних досліджень.

*Н. С. Колісник, В. А. Фрейвальд, Н. А. Марченко,
Д. В. Чабаненко, О. І. Стаднік*

РІВЕНЬ ІНФОРМОВАНOSTІ ТА СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВУЗІВ ДО ТУБЕРКУЛЬОЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогодні туберкульоз продовжує залишатись актуальною і невирішеною проблемою системи охорони здоров'я не тільки в нашій країні, але в загалом у світі. На жаль, немає ні однієї країни в світі, яка здолала б цю недугу [2]. За даними експертами ВООЗ, туберкульоз залишається тим захворюванням, яке вимагає неослабленого всебічного контролю, моніторингу та впровадженню ефективних сучасних технологій діагностики та лікування [4].

Щорічно у світі реєструється близько 9 мільйонів нових випадків захворювання і

більш ніж півтора мільйонів смертей з причини туберкульозу. За даними Глобально-го звіту ВООЗ щодо туберкульозу від 28.10.2015 року, туберкульоз випередив СНІД в якості найбільш смертоносного інфекційного захворювання в світі: у 2014 році від туберкульозу померли 1,5 млн. чоловік, в той час як від СНІДу - 1,2 млн. [4]. В Дніпропетровській області епідеміологічна ситуація з туберкульозу залишається вкрай несприятливою, регіон «входить» в трійку лідерів у країні за кількістю нових випадків туберкульозу, ко-інфекції ВІЛ-асоційований туберкульоз серед дорослих, займає перше місце за показниками дитячої захворюваності на цю недугу [3].

Питання протидії туберкульозу в Україні є одними із пріоритетних напрямків державної політики у сфері охорони здоров'я та соціального розвитку [3]. Між тим в останні роки престиж професії фтизіатра неухильно падає, кадри спеціалістів старіють, а притока молодих лікарів не забезпечує сучасні потреби охорони здоров'я [1,3].

Незважаючи на досягнуту в останній час тенденцію до зниження захворюваності, проблема туберкульозу набула нові аспекти у зв'язку з розповсюдженням ВІЛ-інфекції, лікарсько-стійкого туберкульозу, значного «омолодження» захворювання, вражаючи найбільш активну, молоду частину населення, що є серйозною загрозою демографічної ситуації в Україні [4]. Відсутність елементарних гігієнічних звичок, а також наявність факторів ризику у молоді сприяє частоту розвитку туберкульозу у порівнянні з іншими віковими групами осіб. Молоді люди недостатньо обізнані про туберкульоз, ВІЛ-інфекцію, що не дозволяє добитися ефективності профілактичних заходів відносно цих захворювань.

У зв'язку з цим інтересним є вивчення інформованості студентів Дніпропетровської медичної академії в питаннях туберкульозу, профілактики захворювання, а також їх ставлення до даної проблеми.

Метою нашого дослідження було визначення ступеню інформованості студентів Дніпропетровської медичної академії (ДМА) в різних питаннях туберкульозу, їх ставлення до хворих, до осіб, які перехворіли на туберкульоз, а також вивчення уявлень студентів щодо актуальності захворювання.

Матеріали та методи дослідження. В нашому дослідженні взяли участь студенти 4 курсу медичних факультетів ДМА віком від 21 до 30 років (середній вік склав $20,5 \pm 0,12$ років). Всього прийняли участь в анкетуванні 491 студентів, які навчались у 2014-2015 році. Переважна більшість склали дівчат – 334 (68,0%) проти 157 хлопців (32,0%). Всі респонденти заповнювали зроблену нами анкету, яка включала питання для оцінювання інформованості студентів щодо проблеми туберкульозу. Анкетування проводили на першому практичному занятті, до початку лекційного циклу з фтизіатрії. Статистична обробка отриманих результатів включала визначення критерію χ^2 при рівні достовірності $p < 0,05$.

Результати. Завдяки знанням, отриманим на кафедрах мікробіології, патологічної анатомії, гістології та інших, майже всі студенти мають уявлення, що туберкульоз це інфекційне захворювання (99,2%), та вони інформовані про епідеміологічну загрозу хворих ще до початку занять на кафедрі. Переважна більшість студентів вважають проблему туберкульозу в нашій країні доволі актуальною і важливою для їх майбутньої практичної діяльності – 461 респондент (93,9%) відмітили важність даної проблеми, більшість з яких склали дівчата (313 або 67,9%).

Близько половини опитаних студентів (214 осіб, або 43,6%) вказали, що набули знання про туберкульоз із джерел мережі інтернету, періодичних печатних видань. Третина опитаних отримали інформацію про захворювання при вивченні інших предметів на молодших курсах (166 або 33,8%). Обговорювали проблему туберкульозу зі своїми друзями, в колі сім'ї 46 респондентів (10%). Раніше, до 4-го курсу, читали наукову медичну літературу про дане захворювання 23 студенти (4,7%), але й також зустрічалися ті студенти, які мали доволі поверхневі уявлення про туберкульоз (42 особи або 8,5%). Слід зазначити, що більш обізнаними в пи-

таннях туберкульозу були дівчата (72,6%).

Більшість четвертокурсників відмітили, що підвищений ризик захворіти на туберкульоз мають особи без визначеного місця життя (29,5%), ув'язнені (26,7%) та соціально дезадаптовані особи (21,2%). Лише одна п'ята частина опитуваних (22,6%) надала перевагу медичним факторам ризику виникнення туберкульозу (наявності захворювань, що призводять до імунодефіцитних станів). Тобто, в уявленнях студентів 4-го курсу туберкульоз асоціюється саме як соціальна хвороба.

Про шляхи передачі туберкульозу проінформовані майже всі студенти - 486 респондентів (98,9%). Однак, 5 (1,1%) студентів 4-го курсу вказали невірну відповідь, вважаючи що інфекція передається через кров.

Початковими симптомами туберкульозу 87,9% студентів 4-го курсу вважають кашель понад 2-3 неділі, слабкість і втомлюваність (4,3%), втрату апетиту, ваги тіла (2,2%), субфебрильну температуру тіла, нічну пітливість (2,2%), появу домішок крові у мокротинні (2,9%).

Основна маса опитуваних проінформовані про необхідність проходити регулярно профілактичну флюорографію – 455 респондентів (92,7%). Проте вважають недоцільним цей метод виявлення захворювання 36 студентів (7,3%). Серед тих студентів, які регулярно обстежуються на туберкульоз переважна більшість (342 особи або 70,2%) визнають, що роблять це у зв'язку з необхідністю поселення у гуртожиток чи за вимогами деканату, і лише 145 респондентів (29,8%) - з метою своєчасного виявлення туберкульозу. Знайшлися і такі студенти (4 особи), які взагалі не проходили понад двох років флюорографічне обстеження у зв'язку з тим, що вважали себе абсолютно здоровими і проблема туберкульозу їх не стосується.

В питанні дій студентів у разі підозри туберкульозу серед запропонованих варіантів 21% дали відповідь, що необхідно звернутися на консультацію до фтизіатру, у поліклініку за містом проживання до терапевта - 33,6% респондентів, у студентську поліклініку – 23,4%, до викладачів на кафедрі фтизіатрії – 21,4% опитуваних.

Переважна більшість студентів вважають, що для запобігання зараження туберкульозом, захворювання треба не палити, вести здоровий спосіб життя (66,8%), якісно харчуватись, примати вітаміни (27,9%), своєчасно проходити флюорографічне обстеження (4,7%), уникати контакту з соціально дезадаптованими особами (0,4%).

На жаль, більшість студентів до проходження циклу фтизіатрія мали недостатні уявлення про методи діагностики захворювання (305 опитуваних або 62,1%), серед них 15 осіб (4,9%) не змогли назвати жодного методу.

Недостатньо інформовані студенти і в питаннях лікування туберкульозу. Більш, ніж третина опитаних студентів вважають, що від туберкульозу не можливовилікуватися - 189 особи або 38,5%. Також половина студентів не знали про безкоштовне лікування хворих на туберкульоз (274 або 55,8%) і вважають, що в країні взагалі не існує безкоштовного лікування.

Студенти мають обґрунтований страх перед хворим на туберкульоз. Згідно даних, отриманих під час анкетування, 340 студентів (69,2%) бояться туберкульозу, хвилюються не захворіти в період навчання на кафедрі. Тільки 156 осіб (31,8%) не бояться захворіти під час перебування на кафедрі. Тому перед викладачами кафедри стоїть складна задача: треба не тільки дати знання по дисципліні, але й перевести страх перед хворобою і хворим у розумне усвідомлення проблеми, засноване на знанні питання.

Студент-медик, майбутній лікар, перш за все, повинен бути гуманним, поважно і терпляче ставитися до хворого, співчувати і намагатися зробити все для одужання свого пацієнта. Ми зацікавилися ставленням майбутніх лікарів до хворих на туберкульоз. Виявилось, що у 18,5% серед опитуваних хворі на туберкульоз викликають почуття неприязні, огиди, відрази. 6,7% студентів вважають, що хворі самі винні у своїй хворобі. І все ж таки переважна кількість студентів-медиків, більшість з яких склали дівчата, співчуває хворим (74,7%).

Вразила нас інформація про ставлення студентів до перехворілих на туберкульоз, які б могли навчатися з ними у групах. Майже половина студентів (41,1%) не бажали б мати в своїх групах, десятках осіб з залишковими змінами у легенях після вилікуваного туберкульозу, в тому числі 10 студентів категорично проти спільного перебування з однокласниками, які раніше перехворіли на туберкульоз. Тобто, майже половина опитуваних студентів до проходження циклу фтизіатрії мають недостатні знання про епідеміологічні складові інфекційного захворювання, шляхи зараження, негативно та скептично відносяться до позитивних результатів лікування. На жаль, навіть серед студентів-медиків простежується високий рівень стигматизації по відношенню до хворих на туберкульоз.

Висновки. Проведений нами аналіз показав недостатню інформованість студентів медичних ВНЗ у питаннях туберкульозу, низьку мотивацію до вивчення дисципліни. Студенти погано обізнані у методах виявлення і діагностики захворювання, його початкових симптомах, групах підвищеного ризику та ін.. Нерозуміння актуальності проблеми туберкульозу, упереджене, негуманне ставлення до хворого може сприяти формуванню у майбутньому низької настороженості лікарів щодо цього захворювання та перешкоджати виконанню ними основних принципів боротьби з туберкульозом – своєчасного виявлення та профілактики захворювання.

Список використаних джерел

1.Аленин П.К., Андриянова Е.А., Клоктунова Н.А. Статус фтизиатрии как специализации в представлениях студентов-медиков / *Sararov Journal of Medical Scientific Research*. 2015. Vol.11, №3. С.349-353. 2.Річард Залескіс. Епідеміологія та боротьба з туберкульозом на глобальному рівні / за ред. В.І.Петренка // *Фтизіатрія: нац. підручник*. – Київ, ВСВ «Медицина», 2015. С.38-45. 3.Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік. / за ред. Шафранського В.В., МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України»; Київ, 2016. – С.108-113. 4.WHO *Global tuberculosis report 2016*. Електронний ресурс http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/.

О. О. Олексин

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Реалії сучасного інформаційного суспільства вимагають забезпечення високої якості, доступності та ефективності системи вищої освіти. Підготовка молодого покоління людей, у тому числі майбутніх фахівців інженерно-технічних спеціальностей, до життя та професійної діяльності не є можливою без урахування невинного поступу інформаційно-технологічної сфери. У зв'язку зі стрімким формуванням нового інформаційного мислення, швидкого та відкритого доступу до різноманітних медіаджерел, предметом наукових дискусій і досліджень філософів, культурологів, педагогів стала проблема медіаграмотності.

Потрібно зауважити, що на сьогоднішній день зміст терміну «медіаграмотність» ще не знайшов своєї тематичної завершеності та загальноутвердженого смислового визначення. Так один з провідних зарубіжних дослідників медіаосвіти К.Ворсноп трактує медіаграмотність як здатність до експериментування, інтерпретації (аналізу) та створення медіатекстів. На думку Р.Кьюбі, медіаграмотність – це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати інформацію у різних формах. Що стосується відомого медіадидакта Дж.Пандженте, то ключовими принципами медіаграмотності він вважав: руйнування штучно створених інформаційних конструкцій та розуміння принципів їх створення; вміння інтерпретувати смисли медіаповідомлень, ґрунтуючись на власному досвіді та таких індивідуальних характеристиках як особисті запити та очікування, актуальні проблеми, сформовані національні та гендерні уявлення, соціальний та культурний досвід тощо; можливість аудиторії ознайомитися з різними точками зору та сформулювати

власну позицію [1, с.116-117].

Зауважимо, що останнім часом чимало досліджень щодо проблем медіаосвіти з'явилося й у вітчизняному науковому просторі. Серед інших до розробки різних її категорій долучилися Г.Онкович, В.Іванов, Н.Духаніна. Спробу визначити суть поняття «медіаграмотність» зроблено й авторами нової редакції «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», ухваленої Президією Національної академії педагогічних наук України 21 квітня 2016 р. Вони розшифровують його як «складову медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують» [2].

У силу зазначених чинників у процесі реформування вищої технічної освіти потрібно зробити важливий акцент на формуванні медіакомпетентності студентів як невід'ємного компонента їхньої гуманітарної освіти. Незалежно від напрямку спеціалізації – проектування технічних об'єктів, експлуатація технічних засобів, управлінська робота у галузі, дослідження в сфері технічних наук, виробнича діяльність, забезпечення виробництва та застосування виробничих об'єктів – кваліфіковані інженерно-технічні кадри покликані оволодіти сумою загальнокультурних, громадянських та професіональних якостей [4, с.291]. У контексті медіаосвітньої підготовки дані якості студенти ВНЗ здобувають, навчаючись управляти потоками інформаційних ресурсів і опановуючи інформаційні технології та стратегії їх використання, стають творчо зорієнтованими й фахово компетентними» [3, с.86].

Таким чином, в умовах глобальної інформатизації освітнього простору і потреби в реорганізації вітчизняної системи освіти, виховання медіаграмотності та медіаобізнаності здатне забезпечити в майбутніх фахівців інженерного профілю високу якість професійної та особистісної культури.

Список використаних джерел

1. Курліщук І. І. Медіаосвіта студентства у сучасних соціально-педагогічних тенденціях і проблемах / І. І. Курліщук // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 3. – С. 113-120. 2. Національна академія педагогічних наук України [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/activities/nsko/>. 3. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі / Г. Онкович // Вища освіта України. – 2014. – № 2. – С. 80-87. 4. Теоретико-методологічні засади інтеграції змісту гуманітарної освіти у вищих навчальних закладах негуманітарного профілю: монографія / Г.В.Онкович, М.І.Бойченко, Н.М.Дем'яненко, З.Ф.Донець, В.Я.Карачун; ред.: Г.В.Онкович; НАПН України, Ін-т вищ. освіти. – К.: Пед. думка, 2012. – 335 с.

Т. Є. Бабаєва, І. І. Плюгіна

ВІЛЬНИЙ ВИБІР НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Вибіркові дисципліни у навчальному процесі дозволяють студентам поглиблювати знання за фахом або обирати курси для розширення світогляду. Можливість вибору дисциплін сприяє підвищенню якості освіти, оскільки викладачі працюють із більш умотивованими студентами, а вищі навчальні заклади стають більш привабливими для абітурієнтів. Окрім того, гнучкість навчальних планів, які передбачають вільний вибір навчальних дисциплін, дозволяє студентам орієнтуватись на актуальні потреби ринку праці.

Проте до 2014 року частка вибіркових дисциплін заздалегідь планувалась кафедрами чи навчальним відділом. Навчальні програми, які містили перелік дисциплін, позначених як вибіркові, жорстко закладались у розклад студентів без можливості надання їм вибору, а сам механізм вибору дисциплін студентами, з їх власної ініціативи та розсуду, був відсутній.

Закон «Про вищу освіту» [1], який набрав чинності у вересні 2014 року, гарантує українським студентам право самостійного вибору не менше ніж 25 % від загального обсягу програми підготовки. Вибіркові дисципліни уможливають здійснення поглибленої підготовки для майбутньої діяльності, сприяють розвитку академічної мобільності студента та задовольняють його особисті інтереси, дають змогу впроваджувати спеціалізації в межах базової спеціальності з метою формування компетенцій здобувача відповідно до вимог ринку праці. На початку 2015 року Міністерство освіти і науки України звернулося до університетів із рекомендаціями про організацію освітнього процесу у 2015/2016 навчальному році [3]. Кожен університет мав розробити власну освітню траєкторію та механізм реалізації Закону, знайти шляхи розв'язку цієї проблеми.

У цій ситуації має сенс, перш за все, звернутись до досвіду країн європейської спільноти, на офіційних сторінках сайтів європейських університетів можна отримати відкриту інформацію про реалізацію освітніх програм з вільним вибором навчальних дисциплін. Розглянемо підхід до реалізації вільного вибору студента на прикладі чеського технічного університету у Празі, де наші співробітники проходили стажування у рамках міжнародного проекту Erasmus Mundus (EWENT) [4].

Згідно до програми навчання чеського університету [2] перша частина організації навчального процесу з вільним вибором дисциплін співпадала з таким, що діяв на Україні – перелік вибіркового дисциплін заздалегідь спланований та включений до річного навчального плану.

Надалі, на відміну від практики вільного вибору дисциплін в українських вишах, чеський студент має змогу: 1) самостійно обрати дисципліни із доступного переліку вибіркового, за якими він бажає навчатись. Кожна із вибіркового дисциплін оцінюється в балах кредитів, які нараховуються студенту, в залежності від якості його навчання, наприкінці кожного навчального року. Сума кредитів, таким чином, буде різною у студентів з неоднаковим рівнем навчання і саме на цю суму може бути обрані вибіркові дисципліни; 2) для обраної дисципліни вибрати викладача із запропонованого університетом переліку; 3) обрати зручний час проведення занять з вибіркового дисциплін.

Не треба забувати, що організація навчального процесу за наведеною схемою є лише наслідком більш складної системи вищої освіти. Так, в Європі дипломи про вищу освіту надаються вишами. При працевлаштуванні має велике значення, диплом якого вишу буде приймати участь у конкурсі вакантних посад. Рейтинг вишів, який впроваджено і в нашій країні, має при працевлаштуванні великий вплив. Якість освіти, у свою чергу, забезпечується повною незалежністю оплати викладача від контингенту студентів. Наприклад, в Празькому університеті на перший семестр навчального року зараховується 25 студентів, з них, за пропуски без поважної причини двох - трьох занять, а також низькі екзаменаційні бали, можуть бути відрахованими 18 осіб. Відраховані студенти отримують право на повторне слухання курсу лише через рік. Група студентів, яка залишилась у кількості 7 осіб, на другий семестр цього ж навчального року, доукомплектується 15 студентами, відрахованих у минулому році, та таких, що прийшли на повторне слухання у поточному році. При цьому студенти, які нарешті дійшли до випуску та захистили диплом бакалавра або магістра, мають такий рівень навчання, який вже не потребує доказів своєї якості, а випускники є справжніми фахівцями відповідно до свого професійного спрямування.

Таким чином, процедура переходу на дійсно вільний вибір дисциплін складна і потребує кардинальної перебудови навчального процесу. Ефективна і якісна організація навчального процесу без впровадження істотних економічних заходів та вмотивованості як викладачів, так і студентів, буде мати лише номінальний характер і не призведе до підвищення якості освіти, залишаючись із старими проблемами низького відвідування занять та низької якості освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. 2. Офіційна веб-сторінка Чеської політехніки у Празі [Electronic resource]. – Regime of access : <http://studyatctu.com/>. 3. Роз'яснення та рекомендації щодо реалізації наказу Міністерства освіти і науки від 26 січня 2015 року №47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік» та окремих норм Закону України «Про вищу освіту». Додаток до листа МОН від 13.03.2015 № 1/9-126. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/dokumenty/spysok/7514-lyst-mon-ukrayiny-19-126-vid-13032015r>. 4. Офіційна веб-сторінка Erasmus Mundus. [Electronic resource]. – Regime of access : http://eacea.ec.europa.eu/erasmus_mundus/events/events_en.php.

О. А. Подплетня, Л. І. Хмельникова

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

В освітніх стандартах, що реалізуються в рамках проведеної останнім часом реформи вищої школи в Україні, особлива увага приділяється компетентнісному підходу до організації освітнього процесу, кожен з етапів якого має сприяти формуванню загальнокультурних і професійних компетенцій майбутнього фахівця [1].

Хімічні дисципліни відносяться до дисциплін, що створюють фундамент теоретичної підготовки студента - фармацевта, поєднання якого з формуванням практичних умінь і навичок слугує запорукою якісної підготовки випускника медичного вузу.

На жаль, останнім часом не збігаються зусилля викладачів хімічних дисциплін, спрямованих на формування міцного фундаменту необхідних хімічних знань, з бажаннями, а нерідко, і можливістю їх засвоєння деякими студентами. Головними причинами такої ситуації є низький рівень базової підготовки абітурієнтів і неусвідомлений вибір ними майбутньої професії, як результат порушення вертикалі: середня загальноосвітня школа - вуз. Введення ЗНО порушило цей зв'язок, втративши потребу співпраці загальноосвітніх середніх шкіл з вузами. При цьому найбільш значущі дисципліни для підготовки майбутніх фармацевтів виявилися в школі необов'язковими, так званими дисциплінами за вибором. Отриманий високий бал, який використовується в якості критерію при зарахуванні абітурієнта на перший курс, часто не збігається з рівнем його підготовки, що створює проблеми в засвоєнні хімічних знань. Скорочення навчальних програм і скасування іспиту привели до зниження успішності та інтересу у деяких студентів - першокурсників до отримання хімічних знань.

Орієнтуючись в створеній ситуації на нові цілі освіти - компетенції, потребувалася зміна форм і методів організації освітнього процесу, активізації пізнавальної діяльності студентів, наближення досліджуваних тем до реалій їх майбутньої професійної діяльності [2].

Основну увагу викладачі кафедри загальної і клінічної фармації зосередили на розвиваючі інтерактивні методи навчання, до яких відносяться дослідницькі методи, як найбільш ефективні і результативні. До таких методів у хімії відноситься традиційне виконання лабораторних робіт на практичних заняттях. Планування і виконання експерименту, збір і обробка отриманих результатів, висновки на їх основі безсумнівно сприяють формуванню ряду професійних компетенцій. І якщо таким методом організації навчального процесу охоплені всі без винятку студенти, то певна їх частина здатна для реалізації своїх можливостей на більш високому рівні, проявляючи інтерес до роботи в науковому гуртку. Експериментально отримані результати оформляються у вигляді наукових доповідей. Такий інтерактивний метод формує ключові компетенції, що дозволяють досягати позитивні результати в проблемних ситуаціях і при вирішенні складних питань професійної діяльності.

За дефіцитом часу деякі інтерактивні методи використовуються нами при організації позааудиторних занять. Практика останніх років показала, що одним із ефективних інтерактивних методів є тематичні студентські конференції, що проводяться в кінці семестру. Однією з тем такої конференції кафедрою обрана роль хімічних біогенних елементів у фармації.

В ході її підготовки студенти залучені в активний пізнавальний процес, що сприяє закріпленню і узагальненню отриманих за дисципліною знань, а також отримання нових знань про зміст і функції біогенних елементів, джерел їх надходження, біодоступності, функції в живих організмах. При цьому формуються такі компетенції, як досвід публічних виступів, здатність до логічного аналізу, ведення дискусії, редагування текстів професійного змісту, до співпраці і вирішення конфліктних ситуацій, до толерантності.

Таким чином, кожен з представлених методів формує певні компетенції, що в кінцевому підсумку дозволяє досягти максимального ефекту за реальних умов.

Список використаних джерел

1. Пидаев А.В. Болонский процесс в Европе/ Пидаев А.В. Передерий В.Г. //Одес. гос. мед. ун-т. Одеса.- 2004- 192 с. 2. Степко М.Ф. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. програма /М . Ф. Степко., Я. Я. Болюбаши, В. Д. Шинкарук та ін.// Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль -2004 - 18 с.

Т. Д. Рева

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Сучасні реалії розвитку вищої фармацевтичної освіти в Україні спонукають науковців, освітян і практиків у галузі охорони здоров'я до переосмислення її мети, яка водночас мусить бути зорієнтована як на виконання соціального замовлення суспільства щодо підготовки фахівців в означеній галузі, так і формування особистості спеціаліста з фармації, який здатний надавати своєчасну фармацевтичну опіку населенню на якісному професійному рівні, володіє інноваційними підходами до вибору оптимального лікарського засобу з урахуванням даних доказової фармації.

Важливо зазначити, що суттєвий внесок у розроблення різних аспектів розвитку фармацевтичної освіти здійснили В. Черних, І. Зупанець З. Мнушко (підготовка кадрів для фармацевтичної галузі), М. Алюшин, І. Ніженковська (напрями перебудови фармацевтичної науки), І. Булах, М. Сятиня, Я. Цехмістер (системи обліку й основи економіки у фармації) та інші. Автором досліджуються дидактичні аспекти формування професійних компетентностей майбутнього провізора у процесі вивчення хімічних дисципліни (Т. Рева) [4].

Утвердження пріоритету здоров'я серед загальнодержавних цінностей, що визначають державну політику України у галузі охорони здоров'я відбувається з урахуванням таких груп чинників: 1) правових; 2) соціально-економічних; 3) юридичних; 4) медичних; 5) освітньо-виховних; 6) культурологічних; 7) екологічних [2, с. 233].

Реалізація права на здоров'я населення потребує розроблення механізмів реалізації комплексу правових актів, програм підтримання й охорони здоров'я, у яких визначається місце кожної соціально-економічної структури: сім'ї, закладів освіти, органів охорони здоров'я, виробничих установ, фізкультурно-оздоровчих організацій, державних органів тощо [1, с. 46]. В контексті цього, відправною точкою для пошуку відповідей на сучасні виклики розвитку національної вищої фармацевтичної освіти, є рішення VIII Національного з'їду фармацевтів України, який відбувся 13-16 вересня 2016 року у м. Харків.

Узагальнення матеріалів VIII Національного з'їду фармацевтів України [3] дало змогу виявити, що серед сучасних викликів, які потребують адекватної відповіді з

боку державних органів, освітніх установ, науковців, органів охорони здоров'я, підприємств фармацевтичного сектору, є такі: 1) створення Національної політики щодо лікарських засобів – документа, який узагальнить, сформує та конкретизує плани розвитку фармацевтичного сектору, зокрема, з такими основними елементами як доступність ліків, фінансування системи забезпечення лікарськими засобами, їх постачання, регулювання й забезпечення якості, а також просування лікарських препаратів; 2) створення Національного переліку основних лікарських засобів з урахуванням рекомендацій ВООЗ, який презентуватиме лише ліки з доведеною ефективністю та такі, що входять до протоколів лікування розвинених країн світу; 3) запровадження референтних цін на лікарські засоби, які буде включено до Національного переліку; 4) запровадження реімбурсації для лікарських засобів, що входитимуть до Національного переліку, з використанням референтних цін.

На нашу думку, сучасна вища фармацевтична освіта України має здійснювати професійну підготовку фахівців у галузі фармації, які долучаться до вище окреслених стратегічних завдань, які ми визначаємо як актуальні виклики, що пред'являє суспільство до її розвитку.

Значний потенціал у розв'язанні актуальних завдань вищої фармацевтичної освіти України є у фармацевтичному факультеті Національного медичного університету імені О.О.Богомольця (м. Київ). Викладачі кафедр факультету мають спільну позицію щодо визначення пріоритетів у професійній підготовці фахівців фармацевтичного сектору. Інтерв'ювання науково-педагогічних працівників факультету дало змогу виявити, що важливим у професійній підготовці майбутніх провізорів є не лише надання студентам академічних знань, формуванням у них умінь і навичок практичної діяльності, але й створення освітнього середовища для інтеграції способів діяльності з тим, щоб майбутні фахівці змогли застосовувати «тріаду» (знання-уміння-навички) не в чітко обмеженому колі «типових» навчальних завдань, а на широкому арсеналі «життєвих ситуацій», що можуть виникнути в процесі роботи з населенням. Це дасть змогу сформувати під час навчання у вищій школі очікувану суспільством підготовленість (теоретичну, практичну, психологічну, особистісну тощо) майбутнього фахівця фармацевтичної галузі до здійснення професійної діяльності у сфері охорони здоров'я нації, а також подолати репутаційну кризу, яка пов'язана з потребою у підвищенні довіри суспільства й влади до вітчизняного фармацевтичного сектору.

Список використаних джерел

1.Бобрицька В.І. Сприяння здоров'ю дітей та молоді : порівняльний аналіз освітньої політики в Україні та Польщі // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Серія «Українська полоністика». – 2012. – С. 45 – 49. 2.Бобрицька В.І. Освітня політика у галузі здоров'язбереження молоді за умов державного суверенітету / В.І. Бобрицька // Фізична культура і здоров'я в українському суспільстві : історія, сьогодення, майбутнє : міжнар. наук. конф., 18 – 19 жовтня 2012 р. : зб. матеріалів. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 232 – 240. 3.Минуле, сучасність, перспективи. За матеріалами VIII Національного з'їзду фармацевтів України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/385701>. 4.Рева Т.Д. Теоретичні концепти компетентнісного підходу у фармацевтичній освіті / Т. Д. Рева // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – № 1-2 (46-47). – 2016. – С. 127-132.

Н. В. Рудевич

СУЧАСНА МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З АВТОМАТИЗАЦІЇ ЕНЕРГОСИСТЕМ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Компетентнісний підхід, як один із напрямів підвищення якості освіти підготовки фахівців, нині утверджується і впроваджується у систему вищої освіти України. Впровадження компетентнісного підходу в систему вищої технічної освіти в першу чергу потребує оновлення методології навчання. На сьогодні відсутні

методичні системи професійної підготовки майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем, які б системно реалізовували компетентнісний підхід і дозволили сформуванню комплекс професійних компетентностей. Все це обумовлює перегляд існуючих основ професійної підготовки майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем та розроблення нових методик навчання, що відповідають вимогам часу.

Задля системної реалізації компетентнісного підходу сучасна методична система професійної підготовки майбутніх інженерів з автоматизації повинна відповідати наступним вимогам щодо відображення цілей, змісту, методів, засобів та форм навчання:

- в якості цілей професійної підготовки майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем повинно бути прийнято формування експлуатаційної, проектної, науково-дослідної та організаційно-управлінської компетентностей;

- зміст методичної системи повинен бути орієнтований на формування знань, умінь, навичок системи професійних компетентностей інженерів з автоматизації енергосистем;

- в методичній системі професійної підготовки в повній мірі повинно бути реалізовано принципи професійної спрямованості, науковості, зв'язку теорії з практикою, наочності, доступності навчання, міцності в оволодінні результатів навчання, принцип спадковості, системності і послідовності навчання;

- методичні системи повинні використовувати моделі системи знань, що складаються з різних підсистем знань таких, як призначення, побудова, принцип функціонування та параметри систем управління об'єктами енергосистем, об'єднаних між собою причинно-наслідковими зв'язками;

- в методичних системах окрім традиційних методів навчання таких, як словесні, наочні, пояснювально-ілюстративні та репродуктивні, класифікації, узагальнення, конкретизації повинні використовуватися методи, що спрямовані на логіку навчання і на філософський принцип детермінізму та загальнонаукові методи пізнання;

- методичні системи повинні містити стереотипні, діагностичні та евристичні завдання, що забезпечать ознайомлювально-орієнтований, понятійно-аналітичний та продуктивно-синтетичний рівні сформованості знань та умінь;

- навчальний матеріал в методичних системах повинен супроводжуватися засобами навчання на основі відображення причинно-наслідкових зв'язків між різними підсистемами знань;

- методичні системи повинні комплексно використовувати форми організації навчальної діяльності, які будуть підпорядковані цілям, змісту, методам професійної підготовки майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем;

- в методичних системах професійної підготовки майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем повинен бути присутній керований розвиток професійно важливих особистісних якостей.

Ю. Є. Сачук

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНФОРМАТИКИ У МАГІСТЕРСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ

Розширення масштабів міжнародної та міжкультурної співпраці, ділових контактів України, спрямування вітчизняної вищої школи на євроінтеграцію зумовило радикальні зміни у магістерській підготовці майбутніх викладачів інформатики у рамках інформаційної парадигми.

Поряд із постійним збільшенням обсягів інформації та потребою у раціональному її опрацюванні, перед молодими людьми постають нові вимоги, у зв'язку із

якими вони повинні володіти сукупністю особистісних та професійних характеристик. Дані характеристики повинні забезпечувати активну та гнучку адаптацію до мінливого професійного та соціального середовища, установлювати та розвивати стосунки із різними людьми, готовність до самоосвіти та професійної діяльності у суміжних галузях, а також самостійність, активність у діях, уміння приймати рішення, ініціативність. Особистість, що володіє зазначеними характеристиками, ми вважаємо наділеною соціально-професійною мобільністю.

Таким чином, у сучасній системі вищої освіти склалися розбіжності між зростаючою потребою суспільства у підготовці соціально й професійно мобільних фахівців з інформаційних технологій та недостатніми можливостями системи вищої освіти ці потреби задовольнити. У зв'язку із вищезазначеним, актуалізується потреба моделювання процесу формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики. Вагомою складовою процесу моделювання є визначення педагогічних умов формування даного психолого-педагогічного феномену.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволяє стверджувати, що моделюванням педагогічних процесів займалися ряд науковців. Створенням педагогічних моделей формування професійної мобільності фахівців займалися Т. Є. Гордєєва, Р. М. Пріма, І. Г. Герасимова, Н. В. Грицькова, Л. Л. Сушенцева, І. О. Ніколаєску та ін. Доцільність педагогічного моделювання довели В. Бондар, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Н. Кузьміна, В. Маслов, В. Олійник, В. Пікельна, С. Сисоєва, Р. Шакуров та ін.

Ґрунтуючись на напрацюваннях вказаних науковців, нами були визначені педагогічні умови формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики.

Першою умовою є *моделювання інноваційного контексту професійної діяльності майбутніх викладачів інформатики в умовах магістратури*. Визначення інноваційного змісту педагогічної діяльності викладача інформатики обумовлено рядом причин, що виникають у процесі розвитку сучасної вищої школи України [1]: 1) викладач інформатики сучасного вищого навчального закладу повинен володіти системним мисленням та системним менеджментом, оскільки вищий навчальний заклад представляє сьогодні відкрити, складно влаштовану, здатну до саморозвитку систему; 2) викладач інформатики сучасного вищого навчального закладу незалежно від його бажання є одночасно суб'єктом та об'єктом інноваційної системи та інноваційної діяльності вищого навчального закладу; 3) викладач інформатики сучасного вищого навчального закладу повинен бути включеним у процеси розробки та реалізації інноваційної програми вищого навчального закладу.

Другою педагогічною умовою є *створення проекту індивідуальної технології стимулювання соціально-професійної мобільності*. Необхідність розробки технології стимулювання соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики обумовлена інформатизацією сучасного суспільного життя, а також ситуацією на ринку праці [2].

Третьою умовою є *створення розвивального рефлексивного середовища у процесі магістерської підготовки майбутніх викладачів інформатики*. Ціннісним орієнтиром вищої освіти у процесі її реформування постає формування в особистості майбутнього фахівця здатності до аналізу власної навчальної діяльності і себе у ній, а також здібності до взаємодії, через розвиток рефлексії [3].

Особливістю запропонованих педагогічних умов є їх тісна взаємодія та взаємопроникність. Тому ефективне формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики ми вбачаємо у якісній реалізації визначених педагогічних умов, що впроваджуються системно та у комплексі.

Список використаних джерел

1. Козак Л.В. Структура та ознаки інноваційної професійної діяльності викладача вищого навчального закладу / Л.В. Козак / Пед. Процес: теорія і практика / Збірник наукових праць. – 2012.

– Випуск 2. – С. 50–59. 2. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник. - К.: Видавничий центр «Просвіта», Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2000. – 368 с. 3. Стеценко І. А. Теорія і практика розвитку педагогічної рефлексії студентів. Монографія. / І. А. Стеценко. – Ростов-на-Дону: Ростов. гос. ун-та, 2006. – 256 с.

Л. В. Гриневич, Г. І. Свидло

ОЦІНКА ПРИВАБЛИВІСТЬ ОСВІТИ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

В сучасних умовах функціонування суспільства значну роль в особистому та професійному розвитку людини відіграє якість отриманої освіти, під якою розуміють, затребуваність знань в конкретних умовах для досягнення певної мети. Початковим етапом отримання освіти є середні загальноосвітні заклади, після закінчення яких учні отримують базові знання та вміння, які надають їм можливість вступити у вищі навчальні заклади (ВНЗ). Оскільки, якість знань визначається їх фундаментальністю, глибиною та затребуваністю після навчання, а інструментарієм перевірки цих знань в Україні є зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), то доцільно провести дослідження та порівняти кількість учнів, які взяли участь у ЗНО, кількість осіб, що подолали поріг та відсоток випускників, які не подолали поріг за регіонами України (рис.1). Це дозволить зробити певні припущення щодо якості отриманих знань на початкову рівні навчання. В якості інформаційної бази були використані дані Українського Центру Оцінювання Якості Освіти [4]. Розрахунки було зроблено за однієї з обов'язкових дисциплін – українська мова та література.

За результати проведеного аналізу (рис.1) можна зробити наступні висновки: **1)** у 2016 році за всіма регіонами спостерігається односпрямована тенденція до переважанню кількості учнів, які подали заявки для проходження ЗНО над кількістю тих, що подолали прохідний поріг; **2)** найбільша кількість учнів, які взяли участь у ЗНО та подолали прохідний поріг у м. Київ, Львівському, Харківському та Одеському регіонах, найменша їх кількість спостерігається у Ліванському, Чернівецькому, Тернопільському та Миколаївському регіонах; **3)** в середньому по Україні не подолали прохідний поріг 9 % учнів. Низький відсоток не проходження порогу спостерігається у м.Київ(3%), Черкаському (6,14%) та Харківському (6,22%) регіонах, найбільш високий відсоток - у Закарпатському (28,19%), Івано-Франківському (13,58%), Рівненському (14,95%) та Чернівецькому(20,95%) регіонах.

Рис. 1 Кількість учнів, які взяли участь у ЗНО та подолали поріг у 2016 р. за регіонами України [розрахунки автора]

Проведемо типизацію регіонів за показниками: кількість учнів, які взяли участь у ЗНО та подолали поріг. Отримані групи дозволять зробити припущення щодо рівня освіченості випускників шкіл. В табл. 1 наведено групування регіонів за кількістю учнів, які взяли участь у ЗНО у 2016 р. за областями України.

Дані табл. 1 свідчать, що більшість областей увійшло до 1 групи, яка характеризується найменшою чисельністю учнів, що взяли участь у ЗНО, це може бути пов'язано з декількома причинами: низька чисельність випускників шкіл; частка учнів, які не зацікавлені у продовженні отриманні вищої освіти. До 3 групи увійшли області з найбільшою чисельністю населення та м. Київ, які є центрами отримання знань. Отже, виходячи з групування, можна, сказати, що в середньому в кожній області України взяли участь у ЗНО 9846 учнів.

Таблиця 1. Групування кількості учнів, які взяли участь у ЗНО у 2016 р. за областями України [розрахунки автора]

Групи за кількістю учнів, які взяли участь у ЗНО у 2016 р.	Області	Кількість областей
4037 – 9518	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	15
9518 – 14999	Вінницька, Донецька, Запорізька, Київська, Одеська, Рівненська	6
14999 – 20480	Дніпропетровська, Львівська, Харківська, м. Київ	4
Разом	-	25

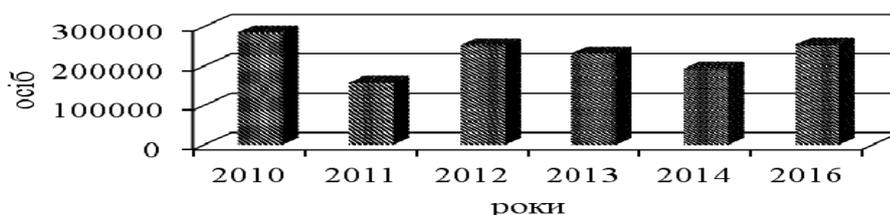
Для оцінки якості знань студентів доцільно провести групування кількості учнів, що подолали поріг при участі в ЗНО. В табл. 2 наведено групування кількості учнів, які подолали поріг при участі у ЗНО у 2016 р. за областями України.

Таблиця 2. Групування кількості учнів, які подолали поріг при участі у ЗНО у 2016 р. за областями України [розрахунки автора]

Групи за кількістю учнів, які подолали поріг при участі у ЗНО у 2016 р.	Області	Кількість областей.
3747,95 – 8865,95	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	16
8865,95 – 13983,95	Вінницька, Донецька, Запорізька, Київська, Одеська	5
13983,95 – 19101,95	Дніпропетровська, Львівська, Харківська, м. Київ	4
Разом	-	25

Порівняння отриманих груп дозволяє зробити висновок про стабільний розподіл областей за групами. Виключення є Рівненська область, яка мігрувала у групу з найменшою чисельністю учнів, які подолали прохідний поріг ЗНО. Цю зміну можна пояснити тим, що у Рівненській області майже 15% учнів не склали ЗНО з української мови та літератури, а отже втратили можливість до вступу у ВНЗ в 2016 р. Загалом, в Україні в середньому подолали прохідний поріг при здачі ЗНО з української мови та літератури 8968,3 учні, що на 9% менше ніж взяли участь.

Використовуючи динамічний аналіз було визначено загальну тенденцію щодо кількості учнів, які взяли участь у ЗНО з дисципліни українська мова та література (рис.2).

■ Українська мова та література (взяли участь у ЗНО)

Рис. 2 Рис. Кількість учнів, які взяли участь у ЗНО у 2010 – 2016 рр. в цілому по Україні [розрахунки автора]

За даними отриманими в результаті дослідження можна стверджувати (рис. 2) в цілому спостерігається хвилеподібна тенденція до зміни кількості учнів, які взяли участь у ЗНО за період 2010 – 2016 рр. в цілому по Україні. Для з'ясування цих коливань передбачається провести додаткові дослідження, які дозволять визначити їх причини та спрогнозувати появу у майбутньому.

Таким чином, можна стверджувати, що освіта залишається привабливою для населення України. Однак, ряд об'єктивних обставин в останні часи стримує можливості та потреби населення в отриманні вищої освіти.

Список використаних джерел

1.Закону України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2>. 2.Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/page2>. 3.Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 4.Офіційний сайт Українського центру оцінювання якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://testportal.com.ua/>.

Н. М. Сердюк

ПРОФЕСІЙНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК КОМПОНЕНТ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Система вищої школи під впливом суспільних вимог переживає певні зміни в підходах до підготовки майбутніх спеціалістів. Вузівська підготовка передбачає зокрема формування таких якостей, які допомагали б ефективно виконувати професійні обов'язки, бути затребуваними спеціалістами на ринку праці, тобто, бути конкурентоздатними.

Конкурентоздатність особистості є предметом дослідження науковців різних галузей. Особлива увага приділяється вивченню цього питання з точки зору конкурентоздатності особистості як основи для формування конкурентоздатності спеціаліста будь – якої галузі.

В своєму науковому дослідженні ми ставимо за мету визначити педагогічні умови формування конкурентоздатного психолога в процесі фахової підготовки. На нашу думку, це питання є досить актуальним і запитаним в суспільстві та, виходячи з аналізу науково – методичної літератури, недостатньо дослідженим.

Для подальшого наукового пошуку нам необхідно виокремити основні компоненти поняття «конкурентоздатний психолог».

Діяльність психолога багатогранна та відповідальна, саме тому до його особистості висувається цілий ряд серйозних вимог. Однією з якостей, яка, на нашу думку, є необхідною для успішного здійснення професійної діяльності психолога, що відповідно й дозволяє йому бути конкурентоздатним спеціалістом, є здатність до рефлексії.

Рефлексія – поняття досить багатоаспектне, підходи до його вивчення спеціалістами різних галузей використовувалися різноманітні. Тому нам необхідно насамперед визначитись із термінологією та сутністю цього явища.

Поняття рефлексії вперше виникло в філософії. Спочатку воно означало внутрішню направленість на себе і тільки пізніше набуло ще й значення певного відображення. Так, наприклад, Дж. Локк запропонував розділити весь досвід людини на внутрішній, який стосується діяльності нашого мозку, та зовнішній, орієнтований на зовнішній світ. Відповідно, ідеї, які виникають, мають два джерела: це або діяльність нашого розуму, або зовнішні об'єкти. І саме вивчення людиною діяльності свого мозку Дж. Локк називає рефлексією, а вивчення зовнішніх об'єктів – відчуттями. Таким чином, виникає поняття рефлексія як здатність до вивчення власної розумової діяльності так, ніби ми пізнаємо зовнішні предмети [2].

Цікавим з точки зору нашого дослідження, є вчення І. Канта про усвідомлення самого себе (аперцепція).

В свою чергу, у філософській системі Г. Гегеля рефлексія розглядається як форма прояву духу, особлива направленість на самого себе, це, на думку вченого, такий внутрішній механізм, який сприяє подоланню посередності та обмеженості та призводить до розвитку духу. У своєму вченні Г. Гегель стверджує, що рефлексія виконує функцію, яку ми сьогодні визначаємо як саморегуляція [2].

Таким чином бачимо, що рефлексія вказує на здатність людини піднятися над собою та своїми внутрішніми станами, побачити їх ззовні, виступаючи в ролі стороннього спостерігача. З точки зору нашого дослідження саме ця здатність видається нам дуже важливою для майбутніх психологів.

Дуже цікавою, на наш погляд, є позиція В.Лефевра, який, для глибшого розуміння сутності феномену рефлексія, запропонував такі поняття: рефлексивне управління (комунікація між різними суб'єктами для прийняття рішень), здатність рефлексії та рівні рефлексії (який має кожен з суб'єктів взаємодії), рефлексивні ігри.

Ми повністю згодні з твердженням науковця щодо того, що рефлексія – це здатність стати в позицію «спостерігача» або «контролера», «дослідника» по відношенню до свого тіла, своїх дій та думок. Можемо допустити, що така здатність дає нам можливість стати на позицію дослідника і по відношенню до іншого, і, таким чином, рефлексія виступає в даному контексті як основа до емпатії. [5].

Досить глибоко та плідно досліджувалось поняття рефлексії в психології та педагогіці.

У. Джеймс. вивчаючи це явище, запропонував розрізнити два види Я: Я, яке пізнає, та Я, яке пізнають [4].

В подальшому розвитку уявлень про рефлексію умовно можемо виділити два підходи: західна психологія (структуралізм, функціоналізм, біхевіоризм, гештальтпсихологія) заперечує поняття рефлексії як певний конструкт, який є зайвим для пояснення психічних явищ; або ж позиція науковців, які розглядають рефлексію як запоруку розвитку самосвідомості та психіки в цілому (Б. Ананьєв, Л. Виготський, С. Рубінштейн, Б. Зейгарник) [1,8].

З точки зору нашого дослідження, нам видається цікавою позиція науковців І. Семенова та С. Степанова. Вони виділили три рівня розуміння рефлексії: як пояснювальний принцип психічних явищ, як істотний компонент психічних процесів (наприклад, творчого мислення) та як предмет спеціального психологічного дослідження.

Автори розрізняють чотири типи рефлексії: кооперативну (забезпечує узгодженість під час спільної діяльності), комунікативну (основа для продуктивного міжособистісного спілкування, усвідомлення того, як індивід сприймається партнером по спілкуванню), особистісну (допомагає зрозуміти свій внутрішній світ), інтелектуальну(сприяє здатності співвідносити власні дії з предметною ситуацією) [8].

Проаналізувавши вищезазначені вчення, приходимо до висновку, що здатність до рефлексії є необхідною для професійної діяльності майбутнього психолога. Проте, вважаємо за необхідне зазначити, що не всі науковці оцінюють здатність до рефлексії позитивно. В психології накопичено досить багато свідчень, які підтвер-

джують подекуди негативні наслідки так званих рефлексивних роздумів. На думку вчених, які вивчали це питання, рефлексивні роздуми характеризуються черезмірною сфокусованістю на власному Я, що може бути фактором розвитку, підтримання та підсилення депресій [8].

Як бачимо, питання щодо здатності до рефлексії як певної професійної якості майбутнього психолога досить неоднозначне.

Проте, ми все ж таки дотримуємось думки, що рефлексія – це важлива якість особистості, від якої у великій мірі залежить успішність оволодіння та виконання людиною професійної діяльності. З цієї позиції можемо розглядати саме професійну рефлексію. Визначення поняття професійна рефлексія знаходимо у працях В. Метаєвої, на думку якої професійна рефлексія – це форма теоретичної діяльності людини, яка полягає в осмисленні особистістю власних дій та переконань з позиції професіонала, тобто професійна рефлексія сприяє і особистісному, і професійному зростанню [6].

В свою чергу О. Рукавішнікова розглядає професійну рефлексію як психологічний механізм професійного самовдосконалення, завдяки якому відбувається самоактуалізація професіонала, що набуває великого значення під час навчання у вищому навчальному закладі [7].

На думку Л. Мітіної, професійна рефлексія – це констатація наявності або відсутності знань, умінь та навичок, які необхідні для трудової діяльності.

Таким чином, можна констатувати, що професійна рефлексія – умова формування професійної самосвідомості, що в свою чергу передбачає прийняття певних професійних ролей, цінностей та норм, які спонукають до ефективної професійної діяльності.

Професійна рефлексія, на нашу думку, є важливим компонентом у структурі поняття «конкурентоздатний психолог». Безумовно, це питання потребує подальшого дослідження та вивчення. Ми вважаємо, що особливу увагу необхідно звернути на питання особливостей формування професійної рефлексії майбутніх психологів в процесі фахової підготовки як важливого компоненту підготовки конкурентоздатного спеціаліста.

Список використаних джерел

- 1.Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1968. – 338 с.
- 2.Гегель Г. [Hegel G.W.F.] Философская пропедевтика / Г. Гегель Работы разных лет: в 2 т. М.: Мысль, 1971. Т. 2, 5–210 с.
- 3.Дейкман А. [Deikman A.] Наблюдающее Я: Мистицизм и психиатрия / А. Дейкман. – М.: Эннеагон пресс, 2007. – 252 с.
- 4.Джеймс У. [James W.] Психология / под ред. Л. А.Петровской. – М.: Педагогика, 1991. – 368 с.
- 5.Лефевр В. Рефлексия / В. Лефевр. – М.: Когито-центр, 2003. – 496 с.
- 6.Метаева В.А. Развитие профессиональной рефлексии в последипломном образовании: методология, теория, практика: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Метаева Валентина Александровна. – Екатеринбург, 2006. – 357 с.
- 7.Рукавишников Е. Е. Формирование профессиональной рефлексии у студентов медицинского колледжа: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Рукавишников Елен Евгеньевна. – Ставрополь, 2000. – 170 с.
- 8.Семенов И.Н. Взаимодействие отечественной и зарубежной психологии рефлексии: история и современность // Психология. Журнал Высшей школы экономики. 2008. Т. 5, N 1. С. 64–76

О. А. Севаст'янова

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ У ВНЗ

Сучасним пріоритетом системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднавчого, консолідуючого фактора в суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави. Звісно, сучасне виховання в Україні має забезпечувати прилучення студентської молоді до світової культури й загальнолюдських цінностей, формування планетарного мислення особистості. За формами і

методами воно спирається на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки.

Проблема зміни парадигми виховного процесу розглядається останнім часом у багатьох наукових працях. В роботах Є. Бондаревської, С. Вітвицької, О. Газмана, Н. Крилової, Н. Лавриченко, С. Савченка та ін. [2, 3, 4, 6, 7, 9] ці питання вирішуються на шляху гуманізації та гуманітаризації навчально-виховного процесу, створення умов для особистісно-орієнтованого виховання.

Останнім часом особлива увага приділяється організації виховного процесу в закладах освіти у Концепції національної системи виховання. Національна система виховання є умовою цілісного формування особистості: це створена впродовж століть самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій та професійної діяльності, що має на меті формування світоглядної позиції та ціннісних орієнтацій молоді, передачу їй соціального досвіду, надбань попередніх поколінь. «Національне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей і молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, виховання громадянина, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору та діяльності, спрямованої на процвітання України» [8, с.165].

Отже, актуальність даної теми пояснює мету статті: розглянути систему виховання в умовах ВНЗ; визначити основні принципи організації процесу виховання в сучасних соціокультурних умовах.

Зараз вища школа знаходиться в процесі інтенсивного пошуку нової парадигми виховного процесу, яка б відповідала новим цивілізаційним реаліям, новим вимогам ринку праці, новим потребам суспільства. На нашу думку, важливою, але недостатньо дослідженою, проблемою вищої освіти є визначення її виховних можливостей в умовах процесів глобалізації та переходу світової спільноти до інформаційного етапу розвитку цивілізації. Тому ми вважаємо більш детально розглянути проблему виховання в сучасних соціокультурних умовах.

Сьогодні дуже непросто формувати майбутнього фахівця, здатного до прийняття відповідальних рішень з урахуванням інтересів усього людства. Метою суспільства стає духовне вдосконалення особистості, на що акцентується увага в державних нормативних документах та актах. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» передбачає створення таких умов навчання та виховання, які б забезпечували «можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості» [5, с.75].

Виховання в сучасному ВНЗ має поєднувати виховання потреб нації, держави, людської цивілізації особистості. Гуманістичний характер сучасного виховання передбачає побудову всього його змісту й форм на основі глибокого розуміння вихователем природи вихованця, його індивідуальних рис і можливостей, поваги до особистості дитини, турботи про її гармонійний розвиток.

Нині ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна і національно свідомою людиною, наділена глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими, фізичними і духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативою. Процес виховання не може бути стихійним, він передбачає співробітництво, співдіяльність, співтворчість.

Перебудова виховного процесу в сучасних соціокультурних умовах – важливе і складне завдання, розв'язання якого вимагає, з одного боку, пошуку і приведення в дію нових форм та методик організації виховного процесу, а з другого – активізації традиційних видів діяльності, збереження досягнень минулого. Такого поєднання вимагає загально-педагогічний принцип безперервності й наступності, сут-

ність якого щодо виховання полягає в досягненні цілісності й наступності, перетворення виховання у процес, що триває впродовж усього життя.

В умовах розбудови української державності і подальшого розвитку незалежності України реальною методологічною основою виховання як соціального явища є ідеологія державотворення, зорієнтована на загальнолюдські та національно-культурні цінності.

Виховний процес у ВНЗ реалізує принципи виховання, що визначені Концепцією виховання дітей та молоді у національній системі освіти і складені історично (єдність національного і загальнолюдського; природовідповідність; культуровідповідність; активність, самодіяльність і творча ініціатива студентської молоді; демократизація виховання; гуманізація виховання; безперервність і наступність виховання; єдність навчання і виховання; цілеспрямованість; диференціація та індивідуалізація виховного процесу; етнізація; комплексний підхід; опора на позитивне).

Структурними елементами процесу виховання є: мета, зміст, форми, методи і засоби виховання, його результат. Компонентами процесу виховання є: свідомість особистості студента, її емоційно-чуттєва сфера, звички поведінки.

Сучасне замовлення вищій школі передбачає, що виховання не може обмежуватися формуванням суто виконавчих функцій свідомості. Задача ускладнюється тим, що виховання повинне сприяти становленню та прояву таких внутрішніх, суб'єктних підстав поведінки, які втілюють дійсно особистісні якості людини.

Особистісні якості – це такі якості, що проявляються індивідуально кожною окремою людиною, тільки їй властиві відносини до загальних цінностей культури, творчості, свободи вибору, патріотизму, інтернаціоналізму, особистісної продуктивності, приватної власності, громадянського суспільства, справедливості, порядності тощо. Такі якості визначаються змістом і різними рівнями діяльності особистісних структур свідомості, які дані тільки як носії цінностей разом з мірою цінностей, яка перетворює їх на бажане. Вони регулюють, управляють, розвивають розумову діяльність людини, визначаючи її поведінку як особистісне ставлення до цінностей культури, знань, досвіду, життєвих і професійних цілей. Завдяки діяльності особистісних структур свідомості реалізується феномен «бути особистістю», тобто уміння проявляти й управляти власними значеннями, побудувавши їх відповідно до гуманістичних, добровільно прийнятих вимог.

У сучасних умовах діяльність у виховному просторі університету відкриває великі можливості для педагогічної творчості як викладачів, так і студентів. Творчі можливості конкретного викладача у виховній сфері залежать від рівня розвитку в нього установки на виховну діяльність в умовах вищої школи: чи сприймає він себе перш за все як транслятора норм, правил педагогічної діяльності, чи він сприймає себе як професіонала, дії якого визначаються не метою трансляції, а завданням створення сприятливих умов для саморозвитку конкретних студентів.

Повноцінне використання виховного потенціалу в сучасних соціокультурних умовах можливе, на нашу думку, тільки тоді, коли суб'єкт-суб'єктна взаємодія буде все більше проникати у викладацьку діяльність. Виховний процес у цьому випадку виступає як: життєдіяльність студентів, що містить у собі спільну працю, творчість, наукові інтереси, спілкування, особистісні значення, професійні орієнтації тощо.

Основним показником виховної системи ВНЗ є культура самовизначення кожного студента. Життєве самовизначення – більш широке поняття, ніж тільки професійне і навіть громадянське. Воно характеризує людину як суб'єкта власного життя і власного щастя, яка самореалізує свої сили і здібності. Результативність виховного процесу залежить від певних педагогічних умов, серед яких особливо значущим є співвідношення позиції особистості і системи педагогічних впливів.

Таким чином, проаналізувавши проблеми виховання в сучасних соціокультурних умовах, ми дійшли до висновку, що оскільки нова місія вищої освіти полягає в

створенні умов для досягнення в суспільстві більшої справедливості й соціальної стабільності, вихованні творчості й розвитку інноваційного потенціалу молодого покоління, то назріла нагальна необхідність зміни орієнтирів процесу виховання у вищій школі. Сучасний виховний процес є багатоаспектним і потребує різнобічних форм і методів, особистісної орієнтації, творчості.

Список використаних джерел

1.Белова Л.О. Виховна система ВНЗ: питання теорії та практики / Белова Л.О. – Харків: Вид-во НУА, 2004. 2.Бондаревская Е.В., Кульневич С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания. / Е.В. Бондаревская, С.В. Кульневич. – Москва – Ростов н/Д.: ТЦ «Учитель», 1999. 3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури / С.С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. 4. Газман О. Педагогика свободы: Путь в гуманистическую цивилизацию XXI века / О. Газман. // Новые ценности образования – М.: Инноватор, 1996. - № 6. 5.Закон України «Про вищу освіту» // Освіта в Україні. Нормативна база. – К.: КНТ, 2006. 6. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста: Метод. пособие. / Н.Б. Крылова. – М.: Высш. шк., 1990. 7. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н.М. Лавриченко – К.: ВіРА-ІНСАЙТ, 2000. 8.Подольск Л.Г. Психология вищої школи / Подольск Л.Г., Юрченко В.І. – К., ТОВ «Філстудія», 2006. 9.Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору / С.В.Савченко // Дис. ... д-ра. пед. наук. – Луганськ, 2004. 10.Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006.

Н. О. Симоненко

РОЛЬ САМОСТІЙНОСТІ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В умовах поширення процесів глобалізації, реформування системи вищої освіти України, особливого значення набуває розвиток вищої медичної освіти. Медична освіта є досить консервативною, але навіть їй довелося долучитися до змін, що відбуваються в сучасному світовому освітньому просторі у контексті глобалізації. Приєднання України до стандартів Всесвітньої Федерації Медичної Освіти (ВФМО), що опікується «компетентністю лікарів у глобальному масштабі» та «ініціює впровадження нових методів навчання, нових методів викладання, та інноваційний менеджмент медичної освіти» [5], є основним підтвердженням глибоких змін, що відбуваються в галузі охорони здоров'я та прагнення нашої країни підвищити якість вищої медичної освіти в цілому.

Основною метою «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» є «забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя» [6], що найкраще характеризує саме медичного працівника, для якого безперервний фаховий розвиток є необхідною складовою успішної діяльності. Саме готовність майбутніх лікарів до самостійної творчої активності, вміння без сторонньої допомоги знайти відповідь на питання та екстрагувати знання звідусіль і становить основу формування якісних властивостей пізнавальної самостійності та її складових, зокрема, ініціативності та незалежності.

Реформування вищих навчальних закладів потрібно проводити ґрунтуючись на кращих зразках світової освіти, зокрема американської. Високий рівень професійної підготовки студентів-медиків в університетах США, формування високого рівня їх самостійності та готовності до самоосвіти впродовж життя доводить перспективність використання позитивного американського досвіду у вітчизняних вишах. Саме самостійність формує особистість здатну вчитися впродовж всього професійного буття та здобувати знання й досвід самостійно.

Дослідження, проведене науковцями центру міжнародних експертиз Кембриджу у 2013 році серед 1089 викладачів по всьому світу доводить, що майже 96% респондентів

тів вважають самостійність найважливішою властивістю студента для досягнення ним успіху в навчанні. Серед інших якостей необхідних для навчання в університеті викладачі називають критичне мислення (92%), здатність аналізувати різні джерела інформації (92%) та самостійні дослідження (90%) [9].

За визначенням іноземного електронного словника Макміллен (Macmillan), самостійність – це здатність приймати рішення та жити своїм життям вільним від контролю та впливу інших людей [7]. Поняття «самостійності» тісно пов'язане з терміном «навчання». Згідно словника Мерріам-Вебстер (Merriam-Webster), «самостійне навчання» - це курс навчання, що виконується студентом з допомогою інструктора або без його участі, але не в процесі уроку [8].

Аналіз праць американських дослідників засвідчує, що для успішного проведення власного самостійного дослідження та формування самостійності студентам-медикам необхідні: 1) мотивація; 2) ефективний розподіл часу; 3) вміння долати труднощі та протистояти викликам; 4) використання он-лайн курсів; 5) вміння ставити коротко та довготривалі навчальні цілі; 6) активний пошук можливостей для навчання; 7) вміння оцінювати власні результати та прогрес. Американські медичні виші пропонують безліч програм для розвитку самостійності на відміну від українських, а «самостійне навчання» являється інтегральною частиною всього процесу навчання та викладання.

У вітчизняних дослідженнях по-різному трактують поняття «самостійність». Так, у працях О. Тамаркіної «самостійність студента» розглядається як «особистісна властивість, яка формується в спільній навчальній роботі з усіма учасниками навчального процесу» [3, с. 11].

В. Логвіненко вважає самостійність інтегративною якістю особистості, що має в основі пізнавальну активність, що пов'язана з ініціативою, з пошуком різних шляхів розв'язування навчально-пізнавальних задач без участі викладача (викладач підготує систему завдань), що забезпечує саморозвиток особистості [1, с. 7].

Під «самостійністю» О. Муковіз розуміє вольову властивість особистості, якій притаманні незалежність, активність, свідомість та відповідальність, вміння самостійно мислити та приймати рішення, здатність до конкретного виду діяльності, яка виявляється під час виконання навчально-пізнавальних і практичних завдань [2, с. 14].

Н. Усенко визначає «пізнавальну самостійність» як «інтегровану сутнісну якість особистості, що характеризується готовністю (мотивованістю і здатністю) самостійно виявляти пізнавальні проблеми, їх суперечності та на цій основі визначати й реалізовувати мету, завдання і способи конкретної діяльності, спрямованої на успішне створення освітнього продукту..., а також давати адекватну оцінку перебігу та результатам самостійної пізнавальної діяльності [4].

У більшості наведених визначень підкреслюються такі риси особистості як активність, ініціативність, наполегливість, незалежність, свідомість. Участь викладача в такій діяльності, як правило, опосередкована.

Що стосується американських вишів, то участь наставника в самостійній роботі студентів є досить значною. Не зважаючи на різні назви (тьютор, інструктор, ментор), функція в них одна – навчити студентів самостійно мислити та проводити власні дослідження. Спектр допомоги, що можуть отримати студенти в інструктора є досить широким: допомога в виборі елективного курсу, проведенні наукового дослідження, ознайомлення з інформаційними ресурсами університетів, впровадженні власних наукових проєктів, а для студентів-медиків ще й допомога у проведенні лабораторних досліджень та проведенні експериментів, тощо.

Спираючись на власний педагогічний досвід та звертаючись до вивчення іноземних джерел (словники, сайти університетів, тощо), виходимо з того, що самостійність в навчанні означає, перш за все, здатність особистості думати, діяти та продовжувати власне навчання самостійно, тобто без того ступеня підтримки з боку викладача, який студенти отримували у школі але під його безпосереднім керівництвом.

Дослідження доводять, що якість та ефективність самостійного виконання навчально-професійних завдань майбутнім медичним працівником залежить від рівня його самостійності. У підготовці медика найперспективнішим убачається включення майбутнього фахівця в самостійну діяльність, що забезпечить фундаментальну підготовку, необхідну для подальшого саморозвитку особистості, та належні умови для професійної самоорганізації та самореалізації, посприє виробленню вмінь самостійно орієнтуватися у зростаючих інформаційних потоках та

швидко та ефективно приймати рішення у складних професійних ситуаціях відповідно до вимог часу. Оскільки самостійна робота це, перш за все, постійний процес, що відбувається протягом усього професійного буття і не обмежується роками навчання у вищому навчальному закладі, то лікар повинен самостійно навчатися із оптимальним поєднанням навчальної, професійно-практичної і наукової діяльності в умовах безперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Логвіненко В. Г. *Методика формування пізнавальної самостійності студентів технічних спеціальностей в процесі вивчення інформаційно-комунікативних технологій*: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (технічні дисципліни)» / В. Г. Логвіненко. – Харків, 2005. – 19 с.
2. Муковіз О. П. *формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності у студентів педагогічних ВНЗ засобами інформаційних технологій*: монографія / О. П. Муковіз. – Умань: ПП О. О. Жовтий, 2010. – 180 с.
3. Тамаркіна О. Л. *3 Дидактичні умови розвитку самостійності студентів вищого навчального закладу*: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / О. Л. Тамаркіна. – Кривий Ріг, 2011. – 38 с.
4. Усенко Н. М. *Формування пізнавальної самостійності старшокласників в евристичному навчанні*: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 / Наталія Миколаївна Усенко – Суми, 2015. – 153 с.
5. *Непрерывное профессиональное развитие (НПР) врачей Международные стандарты ВФМО по улучшению качества* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wfme.org/standards/cpd/14-continuing-professional-development-cpd-of-medical-doctors-russian/file>.
6. *Указ президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013?test=XX7MfyrCSgkyXSOIZitcNcTuHI4Tss80msh8Ie6>.
7. *Independence: definition and synonyms* [Електронний словник] // *Macmillan Dictionary*. – Режим доступу: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/independence>.
8. *Independent Study* [Електронний словник] // *Miriam Webster Dictionary*. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/independent%20study>.
9. *Students must have strong independent study skills before they enter university* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cie.org.uk/news/news-details/view/students-to-have-strong-independent-study-skills-14march14/>

О. В. Соснін

ВИЩА ТЕХНІЧНА ОСВІТА В НОВИХ КООРДИНАТАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Основою розвитку суспільств завжди вважали прогресивний розвиток наук і освіти. За цим стояла поява нових промислових технологій і облаштування нових суспільно-політичних відносин. Характеризуючи технологічні уклади*, які долало людство, цікаво відзначити зростання як темпів впровадження наукових досягнень в реальну економіку країн, так і науково-технічної ємності умов для розвитку освіти.

В національній українській традиції вони завжди ототожнювались із якістю життя народу. В нові часи спроби знайти раціональну відповідь на проблеми виховання освіченої молоді стає особливим завданням, навіть ідеєю фікс, для нових поколінь вчених, мислителів, філософів, організаторів науки і освіти, оскільки йдеться про все те, що пов'язано із суперництвом за вплив нашої країни на тери-

* Технологічний уклад (синоніми: waves of innovation, англ. techno-economic paradigm, нім. techniksysteme) – сукупність сполучених виробництв, що мають єдиний технічний рівень і розвиваються синхронно. Зміна домінуючих в економіці технологічних укладів визначає нерівномірний хід науково-технічного прогресу. Термін «технологічний уклад» відносять до теорії науково-технічного прогресу.

торії і народи світу.

В сучасному світі, навіть за умов глобальної і всеосяжної кризи в економіці, корупції в суспільно-політичному житті, економіці і державному управлінні, все ж таки ми бачимо бурхливі дії багатьох країн щодо розвитку технологій шостого технологічного укладу, а саме: біотехнологій, нанотехнологій, фотоніки, оптоелектроніки, аерокосмічної промисловості, пошуку нетрадиційних джерел енергії. Значно менше коло країн системно вивчає проблеми створення новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і псі-технології, які дедалі більше пов'язано з мораллю та відповідальністю. Локомотивом в проведенні досліджень і просуванні їх на ринки світу найбільш вдалих результатів стали США. Вони, активно розвиваючи міжнародне науково-технічне співробітництво, стали на сьогодні тут визнаним авторитетом, і нам, по-перше, потрібно це враховувати – змінювати акценти при підготовці фахівців в технічних університетах заради розширення міжнародного науково-технічного співробітництва України. Цього вимагає від нас час як постійну потребу людини до вивчення чужого досвіду щодо свободи творчості та демократизації суспільно-політичних відносин. Для нас це є і умовою нового більш ефективного облаштування життя, яке на сьогодні активно інформатизується, збільшує обсяги і якість послуг в інформаційно-комунікаційної діяльності.

Відставання від глобальних темпів розвитку людства у нас стримує «влада науково-освітніх канцелярій», корупція і відсутність впровадження незримих принципів інноваційності при розбудові науково-освітньої сфери. Все це серйозно тягне країну назад і постійно розширює прірву нашої науково-технологічної відсталості. Науково-технічна і медична еліта України відповідає на це масовою еміграцією насамперед до країн західної і східної цивілізації, сьогодні – масово до Китаю..., розсіюється по всьому світові. Зацікавленість багатьох країн у креативності мислення наших фахівців, сукупність їх знань, інформації, якою вони володіють, роботи високотехнологічних галузях промисловості, як то оборонна, стають основним імпульсом для їх еміграції.

Таким чином, на новому оберті технологічного оновлення світу діями, а скоріше бездіяльністю, наших політиків і чиновництва науково-технічну спільноту України навіть «відкинуто» від робіт по технологічному облаштуванню країни (ми залишилися десь на рівні третього технологічного укладу). І це в той час, коли провідні країни вже переходять на сьомий. Корупція і успадкована звичка нашого чиновництва діяти за принципом «нічого не треба змінювати» згубили країну, яка до набуття незалежності входила до вузького кола найбільш розвинутих в світі, співвідносилась із Францією, Німеччиною... Ймовірно, що у майбутньому ми будемо тут шукати ключ для розкриття помилок вітчизняного державотворення, а поки що довіра громадян до держави на зламі XX і XXI століть зазнає суттєвих втрат і вже знизилася до тієї граничної межі, за якою проглядається крах існуючої системи управління державою, її економікою, наукою і освітою зокрема. [1]

Цілеспрямований негативний вплив на систему освітніх стандартів з боку чиновництва і політиків вже якісно змінив менталітет нашого народу, його світогляд, цінності й пріоритети. Молодь і їх батьки дедалі більше орієнтуються на навчання за кордоном. Звичайно, що все це веде до втрати самотності вітчизняних наукових шкіл, зникнення в них цілісної науково-освітньої системи як такої, здатності їх до конкуренції, а відомо, що людина протистоїть будь-яким викликам і небезпекам виключно за рахунок віри і освіченості, а тому провідні країни світу всіма силами намагаються дати можливість отримати якісну освіту основній масі свого населення. Саме із підвищенням вимог до алгоритмів організації і розвитку освіти, методів виховання студентства пов'язані основні ризики й можливості, що відриваються перед Україною в XXI столітті.

Список використаних джерел

1. Рейли Р., Швайс Р. *Оценка нематериальных активов.* – М.: Квинто-консалтинг, 2005. – 792 с.

НЕОБХІДНІСТЬ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

З метою захисту життя, здоров'я, прав і свобод України, іноземних громадян та осіб без громадянства, протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності, забезпечення громадської безпеки на варту закону, правопорядку і життів українців покликана поліція. Співробітники поліції негайно приходять на допомогу кожному, хто потребує її захист від злочинних та інших протиправних посягань [3].

В сучасних умовах співробітникам поліції органів національної поліції необхідно бути завжди готовим до різних екстремальних ситуацій з протидії злочинному світу, що володіє крім сучасного озброєння, засобів зв'язку, пересування, але і має ефективну систему юридичної та спеціальної підготовки бійців.

Триваючий процес інтеграції України до Європейського Союзу, і пов'язані з цим стрімкі соціально-політичні перетворення в державі за останній час обумовлюють принципові зміни основ життєдіяльності сучасного суспільства та ефективності реалізації державного управління, вимагають нагального реформування правоохоронної системи в цілому, зокрема, істотного покращення порядку та умов її проходження, оптимізації кадрового потенціалу працівників Нац. поліції України.

Міліція в Україні виступала як – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань [4].

Згідно сучасних визначень, поліція є силовим компонентом виконавчої влади, який призначений для виконання правоохоронної діяльності. У багатьох країнах світу професія поліцейського визнається поважною і складною діяльністю. Вона потребує перш за все, бажання служити громадянам. Сучасний поліцейський повинен забезпечити безпеку людей, застосовуючи, коли це необхідно, достатні силові засоби і методи; вміти розрізняти ситуації небезпеки, у застосуванні заходів попередження або примусу; за будь-яких обставин діяти без упереджень, керуючись етичними нормами [5].

Одним із основних компонентів професійної діяльності працівників правоохоронних органів є його фізична підготовка. Фізична підготовка працівників Національної поліції України - це спеціалізована професійно-прикладна система фізичного виховання, мета якої - збереження здоров'я, творчої та трудової активності, всебічний розвиток фізичних та психічних якостей, спеціально-прикладних та життєво важливих умінь та навичок, необхідних для виконання службових завдань [1].

Загальними завданнями спеціальної фізичної підготовки як навчальної дисципліни є такі: зміцнення здоров'я та підвищення рівня загальної працездатності особового складу; розвиток та удосконалення фізичних якостей; опанування теоретичними знаннями та практичними вміннями самоконтролю за станом здоров'я у процесі занять фізичними вправами [7].

Спеціальні завдання спеціальної фізичної підготовки: формування спеціальних знань, вмінь і навичок самозахисту, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та силового затримання суспільно-небезпечних осіб, коли для цього виникають правові підстави; формування і вдосконалення професійно важливих фізичних якостей; виховання психічної стійкості, концентрації, сміливості, рішучості, впевненості у власних силах тощо; формування прикладних навичок долавання перешкод; забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції під час виконання службових обов'язків; оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками організації самостійних та навчальних занять з фізичної підготовки в органах національної поліції.

На заняттях з фізичної підготовки формуються і вдосконалюються: 1) рухові якості та навички, необхідні в повсякденній діяльності та при виникненні екстре-

мальних ситуацій; 2) розвиток швидкості та сили; 3) навички силового припинення протиправних дій з використанням спеціальних засобів, вогнепальної зброї, прийомів самозахисту та фізичного впливу; 4) практичні навички застосування прийомів самозахисту та фізичного впливу в умовах, максимально наближених до реальних ситуацій силового протистояння з правопорушниками; 5) навчання працівників прийомам рукопашного бою, діям при загрозі злочинцями вогнепальною чи холодною зброєю, а також під час затримання правопорушників, їхнього обшуку та супроводу; 6) загартування працівників, стимулювання їхнього фізичного розвитку для виконання ними службових обов'язків, пов'язаних із великим фізичним навантаженням [6].

Заняття з фізичної підготовки проводяться з працівниками Національної поліції за місцем служби, а також на навчальних зборах та під час оперативно-тактичних і штабних навчань упродовж усього календарного року та з розрахунку не менше двох занять на тиждень по 2 навчальні години (192 навчальні години на рік).

Заняття з фізичної підготовки з курсантами (слухачами) навчальних закладів МВС України проводяться згідно з навчальною програмою, але не менше ніж двічі на тиждень по 2 години з викладачем.

Зміст фізичної підготовки охоплює теоретичні знання, методики розвитку фізичних якостей, практичні навички застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та способів допомоги потопаючому. Основним методом фізичної підготовки є фізичні вправи, виконання яких необхідно поєднувати із дотриманням гігієнічних вимог та заходів запобігання травматизму.

Фізичну підготовку прийнято ділити на дві складові: 1) навчання руховим діям; 2) виховання фізичних якостей.

Для навчання руховим діям розроблено комплекс рухів з доданими до нього теоретичними відомостями. Це дає співробітнику раціонально використовувати свої рухові можливості в практичній діяльності [2].

Фізичними якостями прийнято називати ті функціональні властивості організму, які зумовлюють рухові можливості людини. У спортивній теорії прийнято розрізняти п'ять фізичних якостей: силу, швидкість, витривалість, гнучкість і спритність. Прояв фізичних якостей залежить від можливостей функціональних систем організму, від їх підготовленості до руховим діям.

Важливо відзначити, що навчання рухів і виховання фізичних якостей тісно пов'язані один з одним. Але вони ніяк не об'єднуються разом і по-різному співвідносяться на різних етапах виховання.

Отже фізична підготовка – це процес, спрямований на вирішення конкретних освітньо-виховних завдань, спрямованих на формування і розвиток різнобічних фізичних якостей співробітників поліції, комплексність яких у вирішальній мірі визначає їх фізичну працездатність.

Таким чином, конкретизація і подальше удосконалення системи фізичної підготовки дозволить більш ефективно організувати навчально-виховний процес, підтримувати професійну підготовленість співробітника на рівні, який забезпечує необхідний стан постійної готовності до виконання службових завдань. Враховуючи те, що особливе місце в професійній підготовці майбутніх працівників правоохоронних органів займає загальна і спеціальна фізична підготовка – правильна організація системи професійної освіти може забезпечити адекватну підготовку майбутніх працівників Національної поліції до реальної практичної діяльності. Спеціальна фізична підготовка повинна забезпечити бездоганне володіння навичками рукопашного бою, як основою самозахисту працівників Національної поліції.

Список використаних джерел

1. Ануфрієв М.І., Бутов С.Є. та ін. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ: Навч. Посібник / аг. Ред.. Я.Ю. Кондратьєва та Є.М. Моїсєєва. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003.-338 с. 2. Вайда Т.С. Основи виховання праців-

ників ОВС / Вайда Т.С., Черкашин А.І., Доценко В.В. : практичний посібник [Текст]. – Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2015. – 318 с. 3. Вайда Т.С. Участь в антитерористичній операції як одна з передумов виникнення у правоохоронців посттравматичного синдрому: основні симптоми психічних розладів / Т.С. Вайда // – Харків: Національна академія НГУ, 2014. – С. 124-129. 4. Закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ «Про міліцію» зі змінами та доповненнями. 5. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію». 6. Месь А.В. Физическая подготовка в системе военно-профессионального обучения. // Гл. ред. А.Г. Рыбковский – Донецк ДонГУ, 2000. – С. 282-285. 7. Месь А.В. Комплексна оцінка фізичної підготовки військово-службовців. // – К.: Олімпійська література, 2001. №1, – с. 52-54.

І. С. Присяжнюк

РОЛЬ АКАДЕМІЧНОГО ЕСЕ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Під час навчання в університеті студентів залучають до написання великої кількості письмових робіт, серед яких курсові, дипломні та проектні роботи, наукові статті і тези доповідей для участі в конференціях. Виконання таких завдань не лише стимулює студентів до розвитку їх аналітичних і пошукових навиків, а й розвиває творчі здібності і вміння виражати власну думку. Але часто написання навчальних робіт супроводжується труднощами, такими як непослідовність викладу думки, чисельні відхилення від теми, відсутність плану викладу, введення в текст термінів без дефініцій, відсутність посилань на першоджерела, неточність у наданні бібліографічної інформації [1, с. 291]. Ці фактори обумовлюють актуальність розвитку навичок академічного письма і одним із способів подолання вищезазначених проблем є написання академічних есе.

Академічне есе є одним з видів академічного письма (поруч з курсовими, дипломними роботами, статтями, рефератами, конспектами тощо), завдяки якому студенти покращують свою продуктивну мовленнєву діяльність. Написання есе підвищує ефективність навчання, оскільки у студента розвиваються навички творчого мислення і продуктивного письма. Окрім того, написання есе вимагає теоретичної підготовки і опрацювання навчального матеріалу, тому воно також відіграє роль закріплювача [4, с. 16]. В європейській та американській освітній практиці академічне есе широко використовується як засіб контролю пройденого матеріалу, його вимагають при вступі в університет і при складанні міжнародних іспитів, тому в західних університетах приділяють значну увагу розвитку навиків письма. Метою академічного есе є діагностика творчої складової пізнавальної діяльності студента, його вмінь аналізувати, інтерпретувати інформацію, формулювати висновки і давати власну оцінку [5, с. 8].

До ознак академічного есе належать персоналізація, критичність (головна мета – виразити власну думку, наводячи переконливі аргументи), точність, ясність, багатство думки, логічність викладу думок [2, с. 10]. Оскільки есе є науковим жанром, воно характеризується своєю формальністю, вживанням термінів замість загальноживаних слів, наявністю безособових конструкцій, пасивного стану, авторського «я» замість «ми».

Академічне есе, за своїм змістом, буває декількох видів. Західна гуманітарна школа виділяє **три** основні види есе:

1. For and against essay. В такому есе студент наводить аргументи «за» і «проти» будь-якого явища.

2. Opinion essay. Суть цього есе полягає не лише в тому, щоб виразити свою думку, а й розглянути проблему з різних точок зору, наводячи переконливі аргументи на підтримку своєї думки.

3. Suggesting solutions to problem essay. Студенту пропонується знайти шляхи вирішення певної глобальної проблеми [6, с. 82].

Робота над есе має ряд очевидних переваг. Написання творів змушує студента систематично створювати зв'язні тексти з різних дисциплін, а отже, сприяє більш

чіткому формулюванню думок. Студент також привчається до самодисципліни, оскільки він має вдумливо прочитати допоміжну інформацію, осмислити її, вникнути у предмет і впорядкувати свої думки, викладаючи їх у правильному порядку при написанні есе. Есе допомагає опанувати терміни і поняття певної предметної області, сформувати навички академічної грамотності і індивідуального стилю, розвиває спостережливість, аналітичність, міжпредметні та міждисциплінарні зв'язки, вчить правильно використовувати приклади, цитати і аргументи, а також дозволяє спостерігати за дорослішанням і прогресом студентів [2, с. 9].

Навчання академічному есе не повинно бути орієнтоване лише на розвиток навичок академічного письма, але повинно підвищувати загальний рівень грамотності студентів. Воно має бути спрямоване на розвиток як когнітивних (проаналізувати інформацію, висунути гіпотезу, організувати власні ідеї в певну структуру, зробити висновок), так і мовних вмінь (реферування, перефразування, формування думки і вміння її виразити різними мовними засобами). Велике значення має також знання шаблонів, форматів і норм академічного письма, типових для оформлення тексту в певній предметній сфері [3, с. 675].

Таким чином, написання академічних есе відіграє важливу роль у підготовці студентів. Воно розвиває когнітивні і мовні вміння, стимулює пізнавальну діяльність, розширює фахові знання і сприяє закріпленню знань, а отже, допомагає сформувати всебічно розвинену особистість і хорошого фахівця.

Список використаних джерел

- 1.Елизарова Г. В. *Культура и обучение иностранным языкам.* – СПб: Союз, 2001. – 291 с.
- 2.Минеева И.Н. *Академическое эссе: теория и практика жанра // Научный журнал «Проекты. Программы. Гипотезы», серия «Филологический класс».* – Урал: Уральский государственный педагогический университет, 2015. – №2(40). – С. 7-14.
- 3.Розанова Я. В. *Роль академического письма в подготовке бакалавров неязыкового вуза // Молодой ученый.* – 2015. – №6. – С. 674-677.
- 4.Тарнопольський О., Кожушко С. *Методичні засади та принципи навчання академічного письма англійською мовою у вищому мовному навчальному закладі / О. Тарнопольський, С. Кожушко //Збірник матеріалів конференції «Навчання англомовної академічної комунікації в Україні: проблеми та перспективи»* – Львів:Львівський національний університет ім. І.Франка, 2008. – С. 15-16.
- 5.Шендеровський К.С. *Як написати успішне есе / Методичні рекомендації до написання есе // Київ: Інститут масової комунікації при КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. – 34 с.*
- 6.*Virginia Evans. Successful writing // Express publishing, 2000 . – 151 p.*

СЕКЦІЯ ІІІ.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Н. В. Бачинська, Д. О. Шульга

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРИСТРОЇВ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ ТА СПОРТОМ

Нині значна кількість молоді веде здоровий спосіб життя. Замість споживання алкоголю та сигарет вони надають перевагу активним заняттям фізичною культурою та спортом. Особливу увагу та цікавість вони стали приділяти до відповідної продукції, що надає їм стимул до занять та покращення власних результатів.

Трекери – це загальна назва пристроїв та програм, які показують фізичну активність, різноманітні параметри організму (наприклад, частоту серцевих скорочень), дієту, біоритми та багато іншого. Існує велика кількість таких пристроїв (наприклад, GPS-трекери, спеціальні трекери для жінок тощо).

Фітнес-трекери – досить популярний продукт серед людей, що ведуть здоровий спосіб життя та займаються спортом. Особливо серед новачків, котрі поки що не знають, як правильно систематизувати режим занять, сну та активної життєдіяльності [1].

Пристрій являє собою браслет чи зажим з датчиком, котрий визначає різні параметри й фактори, пов'язані зі здоров'ям та фізичною підготовкою користувача. Наприклад: число зроблених кроків, корисність харчування, кількість спалених калорій, настрій, рівень кисню в крові, кількість спожитих калорій.

Біг: зажим. Для зайнять бігом, задля отримання більш точних даних варто обрати трекер, який зручно кріпити до поясу чи взуття, або повісити на шию (наприклад, Runtastic Orbit або Misfit Shine) та є доступним рішенням у формі зажиму чи датчика на браслеті (наприклад, Fitbit One Wireless Activity Plus Sleep Tracker, Runtastic Combo RUNBT1, Jawbone UP Move, Fitbit Zip).

Під час роботи краще користуватись трекером-зажимом, оскільки він визначає пройдену відстань більш достовірно [1, 3].

Heart Math. Серія виробів компанії Heart Math включає портативні сенсори та програмні пакети, створені для моніторингу змін частоти серцебиття й дозволяє користувачу контролювати своє емоційне та фізичне становище. Для забезпечення самоконтролю й регуляції рівня стресу Heart Math пропонує використовувати їх власну тренувальну систему, що складається із серії дихальних вправ та спеціальних емоційно забарвлених візуалізацій. Сенсор контролює серцевий ритм та показує психологічний рівень відносно нормального, коли серце знаходиться у спокійному стані, а гормональна, імунна та нервова система працюють скоординовано.

Наразі ця система використовується у ряді лікарень США, у тому числі у найбільших. Ціна пристрою emWave Pro – 299\$, emWave2 – 199\$, Inner Balance Sensor – 99\$ [1, 2].

Gravity+. Ідея цього пристрою дуже проста – що більше вага, то більше навантаження на організм, і тим більша ефективність від занять. Розробники спортивного одягу Gravity+ зробили цілий «гравітаційний костюм» для всього тіла. Він включає в себе декілька комплектів навантаження, котрі дозволяють користувачу надіти на себе від 0,5 до 30 кг додаткового вантажу. Рекомендований лікарями у США для реабілітації та відновлення. Ціна комплекту – 800\$ [2].

Muse – це чотириканальний пристрій з шістьма датчиками, що одягається на голову та застосовується для тренування пам'яті, зменшення рівня стресу, а також для покращення стану при таких захворюваннях як синдром дефіциту уваги, епілепсія та хвороба Альцгеймера. Програма, що йде у комплекті з пристроєм, може використовуватися, наприклад, для покращення когнітивних функцій чи зниження

рівня стресу. Muse реєструє дані енцефалограми майже з клінічною якістю та передає інформацію на мобільний пристрій чи комп'ютер. Розробники цього пристрою з компанії Interaxon стверджують, що згідно з дослідженнями, навіть 20 годин використання цієї технології дає таку ж ефективність, як і вживання препарату «Риталін» для лікування синдрому дефіциту уваги. Ціна пристрою 299\$ [1, 2].

Neur Optimal, за словами розробників, є системою тренування розуму, заснованою на використанні нейронного зворотного зв'язку. Застосовуючи декілька датчиків, закріплених на голові та вухах, Neur Optimal постійно вимірює нейронну активність. При цьому користувач може дивитися візуалізацію цієї активності чи слухати відповідну музику, а система тим часом використовує малопомітні сигнали, які дозволяють мозку користувача переключатися між різними рівнями свідомості. В результаті, підвищується ментальна гнучкість та здатність людини адаптуватися до стресових умов та змін середовища.

Як повідомляє компанія, вони отримують позитивний зворотний зв'язок за результатами використання Neur Optimal людьми, що страждають синдромом дефіциту уваги, хворобою Альцгеймера, посттравматичного стресового розладу, синдрому гіперактивності, аутизму, порушень сну, безсонні та когнітивної дисфункції після операції чи хіміотерапії. Ціна набору Neur Optimal Personal Trainer Bundle 5500\$ [3].

Oxy Health. Барокамери використовують для багатьох цілей, у тому числі для лікування та профілактики багатьох захворювань, у тому числі таких як інсульт, гіпертонія, ДЦП, відновлення після травм та операцій. Але не тільки – курс барокамери допомагає боротися зі старінням, хронічною втомою, метеозалежністю та навіть похмільним синдромом. Компанія Oxy Health розробила кілька варіантів дуже компактних барокамер, котрі можна встановити навіть у себе вдома, і котрі не потребують нічого окрім живлення від електричної мережі. В барокамері можна регулювати концентрацію кисню до 37% чи аж до 97% при диханні через маску, що дає змогу розширити спектр застосування навіть до лікування найтяжчих хвороб. Кисень виробляється спеціальним концентратором, що усуває необхідність купувати окремо кисневі балони. Камери виготовляються різного діаметру – від 56 до 85 см. Ціна невідома [1, 2].

Power Lung – це пристрій для тренування легень. Він являє собою невеликий пластмасовий гаджет, схожий на елемент поливальної системи. Користувач може дихати через цей пристрій та налаштовувати рівень спротиву на вдих та видих. Подібні тренування, за словами розробника, сприяють збільшенню об'єму легень та ефективності роботи дихальної системи в цілому, що позитивно сприятиме на користь від фізичних вправ.

Для отримання бажаного результату достатньо займатись двічі на день по 10 хвилин. Ціна пристрою 120\$ [1].

Spire – унікальний продукт, що відрізняється від інших фітнес-трекерів тим, що в основному фокусується на диханні користувача, зокрема на глибині та частоті дихання.

Аналізуючи зібрані дані, трекер визначає, в якому стані знаходиться людина. Наприклад, якщо людина напружена, Spire запропонує робити глибші вдихи, щоб стабілізувати фізичний та емоційний стан. Розробники запевняють, що навіть декілька глибоких повільних вдихів понижують тиск на серце, розслаблюють м'язи та дозволяють працювати ефективніше. Слідкуючи за диханням, трекер порахує скільки часу користувач перебував у стані напруження, спокою чи активності. Цю інформацію у процентному співвідношенні можна буде побачити у програмі для телефону, що працює в парі з пристроєм. Ціна пристрою 145\$ [2, 3].

Zona – це пристрій, котрий дає змогу лікувати резистентну гіпертонію (хворобу, при якій високий кров'яний тиск не зменшується, незважаючи на лікування двома й більше ліками) та покращити серцеве здоров'я. Цей медичний гаджет схожий на ручку керування літаком та призначений для проведення спеціалізова-

ної терапії на дому, котра закладається у стисненні ізометричної рукояті Zona різними способами. Згідно з інформацією компанії, така терапія може «суттєво знизити рівень кров'яного тиску для більшості людей з резистентною гіпертонією». Проведені дослідження показали, що 135 зі 136 пацієнтів, що брали участь у випробуваннях пристрою, змогли досягти суттєвого зниження кров'яного тиску за вісім тижнів чи менше. При цьому достатньо займатися цією терапією щоденно по 12 хвилин. Ціна пристрою 379\$ [3].

Список використаних джерел

1. <http://ichip.ru/svodnyjj-test-30-fitness-trekerov.html>. 2. <http://itc.ua/news/v-blizhayshe-budushhem-trekeryi-aktivnosti-fitbit-poluchat-groznih-ukrainskih-sopernikov/>. 3. <http://itc.ua/news/startap-iz-kpi-razrabotal-mobilnoe-prilozhenie-cardio4u-dlya-analiza-raboty-serdtsa/>.

С. В. Кормілець, Ю. І. Свідлов

ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС В ПРОБЛЕМУ ФІЗИЧНОГО І ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КАДЕТСЬКИХ КОРПУСАХ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Основне завдання сучасної освіти – виховання освіченого, фізично здорового громадянина, який у будь-який час був би готовий захищати свою Батьківщину й зміцнювати її Національну Безпеку. Саме такі завдання з давніх часів вирішувалися в кадетських корпусах Російської імперії, створених на територіях українських губерній у період ХІХ – початку ХХ століття.

Тож, вивчення сьгодні позитивного досвіду організації навчально-виховної роботи в них, аналіз навчальних програм, форм, методів і засобів навчання має велике значення для якісного керівництва відродженням усіх позитивних традицій фізичного і патріотичного виховання кадетів, як майбутніх захисників але тепер уже української держави.

Варто зазначити, що навчальні заклади, інтернатного типу, що готували своїх вихованців до військової служби, завжди турбувалися про всебічний фізичний розвиток учнів, і організовували заняття, які могли б плідно, у виховному відношенні, заповнити дозвілля вихованців.

«Настанова для позакласних занять» розроблена в 80-ті роки, затверджена головним начальником військово-навчальних закладів в 1890 році. Вправи й заняття, представлені в Настанові, для кадетських корпусів, складаються з наступних відділів: Стройове навчання й військово-підготовчі заняття. Фізичні вправи: гімнастика й рухливі ігри; фехтування; плавання; танці. Спів і музика. Ручна праця.

Виникає безліч запитань, чому військово-навчальне відомство не відмовилося від гімнастики. Скажемо коротко, що погляд його на гімнастику співпав з поглядом французької комісії, що обговорювала в той же час питання про гімнастику під головуванням знаменитого професора Маррея. Ми говоримо: збігся, а не запозичений, тому що остаточний результат праць комісії професора Маррея (підручник) виданий в 1891 р., а Настанова затверджена в 1890 р.

Військово-навчальне відомство встановило в кадетських корпусах гімнастичні вправи й поставило їх у зв'язці з рухливими іграми. Щодо системи вправ було обрано найбільш вірний шлях, на його думку: не приймаючи ризикованих завдань зі створення нової системи і не знаходячи можливості використання будь-яких із найбільш розроблених іноземних систем (шведську або німецьку), з усіма їхніми національними особливостями, воно дозволило користуватися всім тим, що в сучасному стані гімнастики на Заході може бути визнане найбільш доцільним для закритих навчальних закладів взагалі і для кадетських корпусів особливо.

Програма з гімнастики описана в Настанові тільки загальною. З 1890 р. ця програма поступово розроблялася практично, і вона може бути розтлумачена в такий

спосіб: головне завдання педагогічної гімнастики, якщо вона викладається разом з рухливими іграми, полягає в прищепленні вихованцям правильних положень і рухів, що безпосередньо протистоять тим несприятливим умовам для нормального фізичного розвитку, у яких перебуває вихованець під час своїх навчальних занять у класі. Одними іграми це завдання, не може бути вирішене.

На підставі цих міркувань розрахована більшість форм гімнастичних положень і рухів: а) тільки таке гімнастичне положення вважається правильним, яке дає повну свободу диханню; б) в основному положенні – стоячи – потрібно злегка розвести носки в сторони, пряме положення голови, розгорнуті й опущені плечі й таке загальне вертикальне положення тіла, при якому повна стійкість досягається з найменшою м'язовою напругою; в) тільки такі рухи вважаються доцільними, які є симетричними при одночасному, поперемінному або послідовному виконанні; г) введені спеціальні вправи для розвитку рухливості суглобів, з метою попередження кіфозних скривлень; д) вправи повинні давати достатній розвиток, але не стомлювати.

Більшість вправ цього порядку взяті зі шведської гімнастики, науково обґрунтований їх ортопедичний і гігієнічний вплив на організм.

Але завдання гімнастики не обмежується в кадетських корпусах тільки протидією шкідливому впливу тривалого сидіння в класах. Вона повинна виконувати і позитивне завдання всебічного фізичного розвитку або так званого фізичного утвору. Підготовчі вправи самі по собі дають уже основу для фізичного розвитку, але не виконують цього завдання.

Під фізичним розвитком розуміється розвиток тих загальних здібностей рухового апарата, які необхідні людині, в будь-якому виді діяльності, які людина інстинктивно виконує з дитинства, необхідні для здоровішої життєдіяльності організму [4]. Ці вправи суттєво відрізняються від професійних видів фізичної діяльності, тому що кінцева їх ціль – розвиток самої людини, а не зовнішній результат роботи. Звичайно навіть раннє залучення до професійної роботи, несприятливо впливає на розвиток цих загальних здібностей.

До таких загальних вправ належать: 1) вправи в стійких положеннях тіла при різних видозмінах точки опори; 2) вправи в роботі верхніх кінцівок: брати, хватати, кидати, ловити та ін., при різних положеннях: згинання, витягування, приведення й відведення рук; 3) вправи з ходьби, бігу, стрибків; 4) вправи на рівновагу; 5) вправи в подоланні різного роду перешкод за допомогою стрибків; 6) згинання та розгинання рук в упорі; 7) вправи з боротьби, і взагалі в протидії зовнішній живій силі; 8) деякі спеціальні вправи, що сприяють покращенню самопочуття; 9) різні комбінації всіх цих родів вправ.

Наведена схема вправ, за деякими виключеннями, рівною мірою належить і німецькій, і шведській гімнастиці, але різні відділи цієї схеми виконуються не з однаковою повнотою в обох цих системах. Тому військово-навчальне відомство для досягнення можливої закінченості загальноосвітнього курсу гімнастики в багатьох випадках користується німецькими вправами, дуже різноманітними, які можуть зацікавити вихованців; загальний же метод викладання скоріше наближається до шведського методу, педагогічної гімнастики.

Тут слід особливо вказати на те, що всі перераховані роди вправ не становлять матеріалу, що винятково належить до гімнастики. Це ті ж вправи, які входять і до рухливих ігор, і до інших видів спортивної діяльності.

Гімнастика відрізняється від вправ спортивно-прикладного характеру й рухливих ігор не родами вправ, а тільки методом їх викладання. Головна особливість методу педагогічної гімнастики (і саме шведської) полягає в поділі вправ на роди й типи.

Внаслідок великої різноманітності вправ у формах і характері точне розмежування між родами вправ, з одного боку, і типами – з іншого, не завжди можливо. Є багато вправ, особливо найпростіших, які можна віднести й до того й до іншого роду, але це анітрохи не порушує значення такої класифікації для вправ відповід-

но до віку, сили і взагалі фізичного розвитку учнів.

Роди або типи вправ не порівнянні між собою за ступенем складності, тому, що кожний з них відноситься до особливої здатності рухового апарата, так і тому, що кожний з них може бути представлений у самих елементарних вправах. Але саме з цих причин з'ясовується, що всі роди вправ доступні для учнів навіть на найнижчому щаблі їх розвитку. Якщо тут і можуть бути виключення, то досить незначні: опорні стрибки, згинання та розгинання рук в упорі від підлоги та ін. Але й ці вправи представляють лише більш складні види стрибків і висів.

На цій підставі, в принципі, кожний урок гімнастики або ряд уроків заради всебічного впливу вправ повинен містити в собі всі роди вправ, що доступні для учнів. У загальному результаті, при викладанні гімнастики слід прагнути не стільки до розвитку сили, скільки до розвитку здатності точної й вільної координації рухів і витривалості, тобто здатності до тривалої роботи. Місцевий вплив вправи, що виражається в силі м'язів є результатом всебічного розвитку, оскільки цей вплив повинен відповідати природним задаткам організму.

Якщо дивитися на гімнастику тільки з погляду прищеплення певних навичок, то метод її не можна назвати емпіричним. Він у такій же ступені логічно обґрунтований, як і метод будь-якого іншого навчального предмета. Що ж стосується гігієнічного й місцевого впливу тієї або іншої вправи, то це питання, звичайно, ще не досить розроблене. Але цей недолік у такій же мірі поширюється на всі інші тілесні вправи, як і на гімнастику. Не говорячи вже про ремісничі заняття, ігри і, особливо, спортивні вправи, що представляють суперечливий їх вплив на здоров'я й розвиток учнів. Щодо цього гімнастика стоїть на щабель вище, тому що шведи зробили вже більші успіхи в оцінці гігієнічного, і особливо місцевого впливу вправ на організм людини.

Плавання, хоча й давно вже викладається в деяких кадетських корпусах, але стало обов'язковим предметом навчання тільки із введенням в дію «Настанови для позакласних занять». Щодо значення цього відділу вправ як освітнього й гігієнічного засобу не може бути розбіжностей, а тому ми й зупиняємося на цьому не будемо; скажемо тільки, що плавання має, дуже велике значення для майбутнього військового. У цей час у кадетських корпусах усі вихованці старших рот обов'язково навчаються плаванню по певній системі. Результати, оволодіння цим видом не скрізь однакові, залежно від кліматичних умов, від обладнання водних басейнів та ін.; але є заклади, у яких плавання поставлене на високий рівень. У Київському корпусі є великий штучний басейн, у якому вихованці можуть брати уроки плавання й у зимовий час.

В кадетських корпусах, фехтування викладається не тільки тому, що майбутньому офіцерові необхідно вміти володіти зброєю, яку він буде мати завжди при собі, але й тому ще, що фехтування, як вид єдиноборства, володіє відомими умовними етичними й естетичними вимогами, розвиває в юнаків мужність, упевненість у своїх силах, повага до супротивника та ін. Як фізична вправа воно представляє досить важливе доповнення до систематичної гімнастики й безпосередньо може бути поставлене у систему фізичного виховання. Особливо важливе воно як вправа, у якій своєчасність, точність і швидкість рухів регулюються постійною й уважною роботою зорового органу.

Танці, які викладаються в кадетських корпусах, мають мало загального з тим фривольним мистецтвом, якому приватно навчається молодь у вільнопрактикуючих танцмейстерів. Про оволодіння салонними танцями за два уроки тут немає й мови. До V класу курс танці в кадетських корпусах наближається, скоріше, до того відділу гімнастики, який називається «вільними вправами», з більш широким розвитком ритмічної сторони рухів і з більшою увагою до естетичних умов виконання. Для такого викладання у військово-навчальнім відомстві розроблений спеціальний курс, що заслуговує уваги викладачів усіх відділів вправ. Усе, що має відношення до тан-

цю, як гаяння часу в дамському суспільстві, із цього курсу виключене, але звернено багато уваги на розвиток рухів, добірності постави та ін. Тільки у двох старших класах викладаються танці, до відомого ступеня, в їхньому салонному характері, головним чином з метою попередження приватної виучки, у якій молодь дуже часто здобуває звички досить сумнівної гідності з боку їх пристойності.

Стройові вправи. Не потрібно пояснювати, що якби ці вправи не мали ніякого значення, із загально-виховної точки зору, то для закладів, які готують своїх вихованців до військової служби, вони все-таки не мали б свій *raison d'être* як підготовка до цієї діяльності. Хлопчика, що носить військовий мундир, потрібно навчити умовних прийомів чиношанування, поступово йому потрібно освоїти технічну сторону військової справи та ін.

Висновки. Зважаючи на сказане вище, можна стверджувати, що в століття загальної військової повинності, прискорених методів військового навчання, змінюючих вимог до військової справи, стародавнє муштрування втратило своє значення не тільки у військово-навчальних закладах, але навіть і в арміях.

Військово-навчальні заклади зобов'язані «стройовому» навчанням бадьорим виглядом своїх вихованців, їх виправкою, знайомством їх із зовнішніми формами військової пристойності й майже повною відсутністю юнаків з фізичними вадами. Досягалося це, як, і нині дуже простими вправами, нешкідливістю яких, для дітей, гарантується тим, що вони проводяться їхніми безпосередніми офіцерами-вихователями, які в свою чергу, відповідають за життя та здоров'я своїх вихованців але тепер уже майбутніх захисників Української держави.

Список використаних джерел

1. Бутовский А.Д. *Собрание сочинений: в 4 т. / А.Д. Бутовский.* – К.: Олимп. л-ра, 2009. – Т. 3 – 358 с. 2. Бутовский А.Д. *Телесные упражнения и внеклассные занятия в кадетских корпусах / А.Д. Бутовский.* – М.: 1898. 3. Греков Ф.В. *Краткий исторический очерк военно-учебных заведений 1700–1910.* / Ф.В. Греков– М.: 1910. 4. Вікіпедія – вільна енциклопедія http://ru.wikipedia.org/wiki/Физическое_развитие.

О. О. Берест

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Професійна підготовка майбутніх тренерів передбачає формування готовності до спортивно-педагогічної діяльності, результатом якої є сформована система ключових компетентностей. На формування професійної компетентності майбутнього фахівця впливає ряд факторів: зміст освіти, соціальне замовлення, здатність студента до самоосвіти та самовдосконалення, розвиток інноваційних технологій, спрямованих на врахування стрімкого розвитку спорту тощо.

У науковій літературі знаходимо низку досліджень, присвячених проблемі формування професійної компетентності майбутніх тренерів. Це наукові розробки таких науковців, як О.Афтимичук, Б.Без'язичний, Ж.Бережна, М.Буренко, Ю.Дубревський, Є.Павлюк, Є.Пономарьов, О.Райко, А.Свасьєв, О.Федик, Т.Чопик та ін.

Серед базових компетентностей майбутнього тренера науковці виділяють етичну комунікативну, інформаційну, соціальну, саморозвитку та самоосвіти та ін. Розглянемо погляди науковців на поняття «формування професійної компетентності майбутнього тренера-викладача».

Грунтовно поняття «професійна компетентність майбутніх тренерів-викладачів» розглядає Є. Павлюк, виходячи із специфіки їх професійної діяльності. Проаналізувавши різноманітні підходи до змісту поняття «професійна компетентність», дослідник наголошує, що процес формування професійної компетентності майбутнього тренера-викладача необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку

з аналізом його професійної діяльності, адже особливості діяльності транслюються на навчальний процес, наприклад, при визначенні ступеня значущості тієї чи іншої дисципліни і кількості годин для неї в структурі навчального плану. Саме поняття «професійна компетентність тренера-викладача» дослідник розглядає як необхідний обсяг і рівень знань та досвід з виду професійної діяльності, а професійну компетенцію – як сукупність доступних для вимірювання чи оцінювання умінь, знань і навичок, набутих упродовж навчання і необхідних для виконання певного виду професійної діяльності [3, с.114-115].

Підсумком дефінітивного аналізу В. Пономарьовим професійно-педагогічної компетентності тренера стало його розуміння як інтегративної якості особистості майбутнього фахівця, що виражається в здатності соціально-ціннісного впливу на психофізичний стан споживачів послуг за рахунок компетенцій у мотиваційній, когнітивній, поведінковій, ціннісно-змістовій та емоційно-вольовій сферах [4, с. 6]. В той же час науковець доводить, що, існуючі нині діагностичні системи професійно-педагогічної компетентності, розроблено, як правило, без урахування потреб та тенденцій ринку фізкультурно-спортивних послуг, що викликає, на нашу думку, необхідність не лише розробки методик оцінювання професійно-педагогічної компетентності майбутнього тренера, але й удосконалення нормативно-організаційного та методичного забезпечення його фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Ж. Бережна під професійною компетентністю майбутнього тренера розуміє інтегральну характеристику особистості фахівця, що поєднує рівень необхідних знань, вмінь, навичок, здібностей, професійно важливих якостей для ефективного виконання професійної діяльності, які забезпечують самореалізацію та самовдосконалення особистості педагога-тренера в процесі професійної діяльності [1, с. 4]. Серед професійних якостей, якими повинен володіти майбутній тренер, Д. Дроздов [2] виокремлює такі: педагогічні, психологічні, особистісні, патріотичні, прагматичні, інноваційні; якості, пов'язані із загальнокультурним, соціальним і духовним розвитком людства. Також Д. Дроздов наголошує, що формування професійних якостей у майбутніх тренерів повинні бути організовані у відповідності з інноваційними методологіями педагогічної освіти, спиратися на особистісно-орієнтовані й діяльнісні підходи до організації навчання. Серед педагогічних умов формування професійних якостей майбутніх тренерів у процесі фахової підготовки науковець виокремлює такі: 1) формування у студентів позитивної Я-концепції; 2) впровадження навчально-професійної мотивації до системи навчання майбутніх тренерів; 3) міждисциплінарного характеру системи навчання спортивних тренерів у вищих навчальних закладах [2].

Основою для успішного розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів, як наголошує Т. Чопик [5], є певний обсяг попередніх специфічних знань, які набуті протягом багаторічного циклу навчально-тренувальних занять і змагань з обраного виду спорту, а також в процесі занять з психології спорту, вікової фізіології, загальної теорії олімпійського і професійного спорту, теорії і методики дитячого та юнацького спорту.

Таким чином, під професійною компетентністю майбутнього тренера-викладача розуміємо складне багатоконпонентне поняття, що включає раніше сформовані знання та уміння у різних сферах життєдіяльності людини, які необхідні для подальшого розвитку умінь і навичок здійснення спортивно-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бережна Ж. В. Педагогічна етика як складова професійної компетентності тренера / Ж. В. Бережна // *Духовність особистості: методологія, теорія та практика*. – 2012. – № 3. – С. 3–9.
2. Дроздов Д. В. Педагогічні умови формування професійних якостей майбутніх тренерів у процесі фахової підготовки [Електронний ресурс] / Д. В. Дроздов // *Науковий вісник Донбасу: електронне наукове фахове видання*. – 2011. – № 3. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11ddvprf.pdf>.
3. Павлюк Є. О. Професійна компетентність як складова професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів / Є. О. Павлюк // *Збірник на-*

укових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. – 2014. – № 2. – С.109–117. 4. Пономарьов В. О. Формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього тренера з атлетичної гімнастики у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Валентин Олександрович Пономарьов ; Класичний приватний університет, 2010. – 25 с. 5. Чопик Т. В. Класифікація теоретико-методичних основ фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів / Т. В. Чопик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. – 2013. – № 6. – С. 59–63.

В. М. Вишняков

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

За останнє десятиріччя спостерігається переорієнтація наукових досліджень в галузі фізичного виховання в бік єдності фізичного і духовного розвитку як основи гармонійного і всестороннього вдосконалення студентської молоді, формування її фізичної культури. Великий інтерес мають дослідження, в яких було покладено початок оригінальним підходам до вивчення змісту, об'єму, структури поняття «культура фізична», інноваційним рішенням при розробці культурологічної концепції фізичної культури, її технології реалізації в життєдіяльності молоді.

Демократичні зміни в житті нашого суспільства спричинили за собою великі зміни в світогляді й ідеології, в освіті та культурі, у тому числі й у формуванні фізичної культури студентської молоді. Аналіз положення, що склалося в процесі фізичного виховання, висуває на перший план суперечність між інтелектуалізацією, гуманізацією і гуманітаризацією освіти і низьким загальнокультурним, естетичним і освітнім рівнем фізичного виховання в ВНЗ, яке покликане формувати одну з базових культур людини – фізичну культуру особи.

Фізична культура як феномен загальної культури унікальне. Саме вона є природним явищем, що дозволяє з'єднати соціальне і біологічне у розвитку людини. Фізична культура з властивим їй дуалізмом може значно впливати на стан організму, психіки, статус людини. Історично фізична культура складалася під впливом практичних потреб суспільства у повноцінній фізичній підготовці підростаючого покоління. Якісно нова стадія осмислення сутності фізичної культури пов'язується з її впливом на духовну сферу людини як дієвого засобу інтелектуального, морального, естетичного виховання.

В даний час прагнення до утворення проявляється дуже напружено, як не проявлялося ще ні в які часи, і з кожним роком напруга зростає. Щоб жити, щоб пристосуватися до сьогодення потрібні певні вміння в оволодінні самостійним чином великим колом знань у різних галузях діяльності, у тому числі і фізичній культурі.

Суперечність між розумінням необхідності формування культури фізичної і недостатньо розробленою педагогічною системою реалізації цього процесу багато в чому зумовила критичну ситуацію, характерну для сучасної системи фізичного виховання студентської молоді.

Не випадково в цей період на сторінках центральної преси активно обговорюються питання соціального і біологічного у фізичній культурі, культурологічні аспекти фізичної культури, проблеми фізкультурного виховання молоді, їх альтернативні форми організації, фізична культура в умовах гуманітаризації освіти, конверсії засобів, методів і форм спортивного тренування в практиці фізичного виховання, соціально-культурні аспекти фізичної культури і здорового образу і спортивного стилю життя.

Підводячи підсумки аналізу стану проблеми формування фізичної культури студентів, структури і зміст фізичного виховання, його організаційних форм проведення в цілях підвищення культурологічної значимості в підготовці молодих фахівців, цілком правомірно заключити, що в умовах гуманізації вищої освіти необхідні якісно нові підходи до осмислення сутності фізичної культури, її впливу

на духовну сферу підростаючого покоління.

Дана проблема полягає, перш за все, в розробці педагогічної системи формування у студентів потреби в заняттях вільно вибраними формами фізичної культури, обґрунтуванні теоретичних, методологічних і організаційних інновацій, виділенні їх змістовної сутності в аспекті освітньої і культурологічної спрямованості. Кардинальне реформування навчальних програм з акцентом на спортизацію фізкультурного виховання студентської молоді може поставити на престижне місце заняття різними видами фізичної культури, розкрити їх ціннісний потенціал, специфічні особливості кожного у формуванні загальної культури сучасного молодого спеціаліста. Змістовні аспекти цінностей кожного з видів фізичної культури в цих умовах постійно обновляються, доповнюються, удосконалюються, у міру того як розвивається усвідомлене відношення до фізкультурної діяльності і підвищується рівень культури фізичної кожної молодої людини.

Отже, головними завданнями державної політики є: 1) вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій для повноцінного соціального становлення та розвитку молоді; 2) допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, широке залучення юнаків і дівчат до активної участі у національно-культурному відродженні українського народу, формуванні його свідомості, розвитку традицій та національно-етнічних особливостей; 3) залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України; 4) надання державою кожній молодій людині соціальних послуг по навчанню, вихованню, духовному і фізичному розвитку, професійній підготовці; 5) координація зусиль усіх організацій та соціальних інститутів, що працюють з молоддю.

Послідовна реалізація положень і принципів педагогічної системи формування у студентів потреби у фізичній культурі надає можливість досягнення гармонійного духовного і тілесного (фізичного) розвитку особи молодого фахівця.

Фізична культура студентів є нерозривною складовою частиною вищої освіти. Вона виступає якісною і результуючою мірою комплексної дії різних форм, засобів і методів на особу майбутнього фахівця в процесі формування його професійної компетенції. Матеріалізованим результатом цього процесу є рівень індивідуальної фізичної культури кожного студента, його духовність, рівень розвитку професійно значущих здібностей.

Закон України «Про освіту»[] надає широкі можливості для переосмислення цінностей фізичної культури студентів, в новому спектрі освітлює її освітні, виховні і оздоровчі функції. Цей закон визначає зміст фізичної культури студентів як самостійну сферу діяльності у соціокультурному просторі, виділяючи при цьому її освітні пріоритети.

Перед студентською молоддю сьогодні суспільством поставлена глобальна соціально-економічна задача по інтеграції культурного вітчизняного потенціалу в світову спільноту. Проте її реалізація під силу тільки фахівцям нової формації, що відповідають по цілому комплексу професійних і особових якостей сучасним вимогам. Крім глибоких професійних знань по вибраній спеціальності, такий фахівець повинен володіти високими фізичними кондиціями і працездатністю, особистою фізичною культурою, духовністю, неформальними лідерськими якостями. Він повинен не боятися конкуренції, уміти ухвалювати самостійні рішення, тобто бути творчо мислячою, активною і високоморальною особою. Стратегія розвитку фізичної культури студентів, яка виражена в тенденції відходу від унітарної концепції, лібералізації і послідовної гуманізації педагогічного процесу, що намітилася сьогодні, є гарантом формування фахівця нової формації.

Отже, звідси видно, що метою фізичної освіти є задоволення об'єктивної потреби студентів в освоєнні системи спеціальних знань, придбанні професійно значу-

щих умінь і навиків. В коло обов'язкових фахівців, що працюють у сфері студентської фізичної культури, входить проведення заходів щодо формування потреб студентів в здоровому способі життя і самовдосконаленні. Гуманістична спрямованість педагогічного процесу припускає цілеспрямовану інтеграцію біологічних і соціальних потреб, інтелектуальних і етичних аспектів при реалізації генетично обумовлених природних завдатків кожного студента впродовж його навчання у вузі.

Список використаних джерел

1. Волкова В.К. Лікувальна педагогіка в умовах дитячого реабілітаційного центру. - Тюмень: Вектор Бук, 2000. 2. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.zakon.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>. 3. Скакун Э.И. Построение учебного по физическому воспитанию студентов в вузе: Учебное пособие/ --М.: Изд-торг. Корпор. «Дашков и К», 2011. – 208 с. 4. Холодов Ж.К., Кузнецов В.С. Теория і методика фізичного виховання і спорту. – М.: Академія, 2010. – 480 с.

В. О. Жамардій

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ТРЕНЕРІВ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Стрімкий розвиток сучасних фітнес-технологій і фітнес-програм обумовили нагальну необхідність у підготовці висококваліфікованих фахівців, зокрема, фітнес-тренерів у вищих педагогічних навчальних закладах. Із метою покращання навчально-виховного процесу з фізичного виховання у вищих педагогічних навчальних закладах необхідно реалізовувати комплексне планування найбільш ефективних методів, засобів і форм навчання майбутніх фітнес-тренерів. Під час фахової підготовки майбутніх спеціалістів потрібно вдосконалювати здібності до тренерської діяльності, аналізувати мотиви навчання, професійне становлення, вивчати готовність до самоосвіти та самовдосконалення.

Модельними характеристиками сучасного фітнес-тренера є спеціальні знання, досвід роботи, універсальність, тактовність, фахова компетентність, бажання постійно вдосконалювати набуті спеціальні уміння і навички. Виникає нагальна проблема покращання системи відбору абітурієнтів у вищих педагогічних навчальних закладах, включення до навчального плану підготовки фітнес-тренерів розширеного циклу дисциплін медичного спрямування, акторської майстерності, основ ораторського мистецтва [1, 2].

Викладачам із фізичного виховання необхідно виробляти у студентів відповідальне ставлення до власного здоров'я й здоров'я суспільства як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності, навички здорового способу життя, збільшувати рухову активність, активізувати оздоровчу роботу засобами фітнес-технологій. Основною метою сучасних фітнес-програм є розвиток гармонійно та духовно розвиненої особистості, організація активного відпочинку, виховання позитивних моральних і вольових якостей, покращання навчально-виховного процесу з фізичного виховання. Навчальні заняття з фізичного виховання із застосуванням засобів фітнесу сприяють підвищенню стану здоров'я та рівня фізичної підготовленості, формування благополуччя студентів у сферах життєдіяльності: фізичній (відновлення та покращання здоров'я, тілобудови, рухових якостей); особистісній (розвиток адаптивно важливих якостей, формування позитивного ставлення до дійсності); соціальній (професійне зростання, підвищення соціального статусу) [3].

Таким чином, підготовка майбутніх фітнес-тренерів у вищих педагогічних навчальних закладах буде ефективною лише при докорінній перебудові компонентів змісту фізичного виховання, зі специфічними цілями, розвитком сучасних технологій, орієнтування на оволодіння спеціальними знаннями, вміннями та навичками, розвиток особистісних якостей студентів щодо подальшої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Атамась О. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу / О. Атамась // Фізичне виховання, спорт, культура здоров'я в сучасному суспільстві. – 2012. – № 2. – С.38–42. 2. Іваночко В. Оздоровчий фітнес у фізичному вихованні студентів навчальної секції фізичної реабілітації : навч. посіб. / В. Іваночко. – Л. : ЛДУФК, 2014. – 128 с. 3. Круцевич Т. Теоретичні основи дослідження фізичної рекреації як наукова проблема / Т. Круцевич, О. Андрєєва // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 1. – С.5–13.

В. В. Пічурін

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ І ПСИХОФІЗИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК У СТУДЕНТІВ

Актуальним напрямком досліджень у сфері фізичного виховання студентів є вивчення його можливостей відносно формування професійно значущих психічних складових у майбутніх фахівців. Використання фізичного виховання для вирішення завдань психофізичної підготовки студентів до професійної діяльності суттєво піднімає його значення як навчальної дисципліни, наближає до спеціальних дисциплін. В той же час, робіт, які присвячені дослідженню цієї проблематики явно бракує. Серед вітчизняних слід виділити роботи О.О.Єгоричева [3], І.М. Туревського [6], С.М.Борщова [1], Л.Ф.Колокатої [4], В.В.Пічуріна [5] та ін. Одним із факторів, який гальмує науковий пошук у цій сфері, є недостатня розробка самих вихідних положень (передумов) щодо використання фізичного виховання для формування психічних складових. Однією із таких передумов є з'ясування питання про наявність (або відсутність) взаємозв'язку (кореляції) показників фізичної підготовленості і показників рівня розвитку (сформованості) психофізичних показників у студентів. Ми виходили з того, що у разі встановлення наявності такого зв'язку, отримуємо факти, які засвідчують вплив фізичних показників на психофізичні.

Мета дослідження – встановити наявність (чи відсутність) кореляційних зв'язків у студентів між показниками їх фізичної підготовленості і такими психофізичними характеристиками як особистісна тривожність, рівень суб'єктивного контролю, вибірковість уваги, концентрація і стійкість уваги.

Експериментальною гіпотезою дослідження стало припущення про те, що показники фізичної і психофізичної підготовленості студентів певним чином взаємопов'язані. Ставилось завдання підтвердити (чи відкинути) таке припущення.

Статистичною нульовою гіпотезою було припущення, що кореляція між показниками фізичної підготовленості і психофізичними чинниками у студентів значуще не відрізняється від нуля (є випадковою). Альтернативною статистичною гіпотезою було припущення про те, що кореляція між показниками фізичної підготовленості і психофізичними чинниками у студентів значуще відрізняється від нуля.

У дослідженні брав участь 71 студент Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна. Вік учасників дослідження 17 – 19 років.

Діагностика показників фізичної підготовленості проводилась з використанням тестів, запропонованих в Державних тестах і нормативах оцінки фізичної підготовленості населення України [2]. При цьому загальна оцінка рівня фізичної підготовленості студента здійснювалась за шкалою від 0 до 100 балів. Діагностика показників психофізичної підготовленості виконувалась з використанням таких засобів. При діагностиці особистісної тривожності в студентів застосовувалась шкала оцінки рівня ситуативної й особистісної тривожності Ч.Спілбергера в адаптації Ю.Л.Ханіна. Рівень суб'єктивного контролю вимірювався з допомогою опитувальника рівня суб'єктивного контролю Є.Ф.Бажина, розробленого на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера. Вибірковість уваги у студентів визначалась

із застосуванням тесту Мюнстерберга, а такі її характеристики як концентрація і стійкість – з допомогою коректурної проби Бурдона.

Наступним етапом була емпірична перевірка кореляції результатів студентів за випробуваннями Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України і результатами діагностики у них вибірковості уваги, концентрації і стійкості уваги, особистісної тривожності, рівня суб'єктивного контролю (ці характеристики є професійно значущими для залізничного транспорту).

Статистичну обробку отриманих даних було проведено з використанням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

За результатами цієї роботи встановлено статистично значущу кореляцію за показниками «вибірковість уваги – човниковий біг 4×9 метрів (спритність)», «вибірковість уваги – загальний рівень фізичної підготовленості», «концентрація і стійкість уваги – човниковий біг 4×9 метрів (спритність)», «концентрація і стійкість уваги – загальний рівень фізичної підготовленості», «особистісна тривожність – загальний рівень фізичної підготовленості».

Плануючи проведення цього дослідження ми виходили з припущення про те, що показники фізичної і психофізичної підготовленості студентів певним чином взаємопов'язані. Для перевірки цього припущення, використовуючи стратегію випадкового відбору, було створено вибірку студентів у якій проведено діагностику ряду фізичних і психофізичних показників (характеристик), перевірено наявність кореляційних зв'язків між показниками цих груп. Отримані в ході дослідження дані дають підстави стверджувати, що експериментальна гіпотеза підтвердилась. Фізичні і психофізичні характеристики студентів по ряду показників взаємопов'язані. При цьому статистично значущу негативну кореляцію виявлено при порівнянні таких показників як: 1) вибірковість уваги – човниковий біг 4x9 метрів; 2) концентрація і стійкість уваги – човниковий біг 4x9 метрів; 3) особистісна тривожність – загальний рівень фізичної підготовленості.

Статистично значущу позитивну кореляцію виявлено при порівнянні таких показників як: 1) вибірковість уваги – загальний рівень фізичної підготовленості; 2) концентрація і стійкість уваги – загальний рівень фізичної підготовленості.

При порівнянні інших показників (рівень суб'єктивного контролю – показники фізичної підготовленості) отримано результати, які не досягли рівня статистичної значущості.

На нашу думку, наведені дані свідчать про наявність взаємозв'язку фізичних і психофізичних чинників у студентів. З цього факту необхідно зробити важливий для фізичного виховання висновок про те, що підвищення рівня фізичної підготовки студентів сприяє розвитку у них ряду психофізичних характеристик. Отже – фізична підготовленість є чинником, який суттєво впливає на психофізичну підготовленість студентів.

Формулюючи головні висновки дослідження відзначаємо:

1. Фізичні і психофізичні характеристики студентів з ряду показників взаємопов'язані. При цьому статистично значущу негативну кореляцію виявлено при порівнянні таких показників як: вибірковість уваги – човниковий біг 4x9 метрів; концентрація і стійкість уваги – човниковий біг 4x9 метрів; особистісна тривожність – загальний рівень фізичної підготовленості. Статистично значущу позитивну кореляцію виявлено при порівнянні таких показників як: вибірковість уваги – загальний рівень фізичної підготовленості; концентрація і стійкість уваги – загальний рівень фізичної підготовленості.

2. Дані, отримані в ході дослідження кореляційних зв'язків показників фізичної підготовленості і показників психофізичних характеристик, доцільно розглядати як важливу передумову при обґрунтуванні концепції психофізичної підготовки у фізичному вихованні студентів.

Список використаних джерел

1. Борцов С. М. Психофізична підготовка юних гімнастів : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.01 / С. М. Борцов. – Львів, 2003. – 17 с. 2. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України / За ред. М. Д. Зубалія. – К.: 1997. – 36 с. 3. Егорычев А. О. Теория и технология управления психофизической подготовкой студентов к профессиональной деятельности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Алексей Олегович Егорычев. – Ярославль, 2005. – 317 с. 4. Колокатова Л. Ф. Дидактическая система информационной поддержки психофизической подготовки студентов технических вузов / : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04, 13.00.08 / Л. Ф. Колокатова. – М., 2007. – 50 с. 5. Пічурін В. В. Теоретико-методологічні й організаційні основи психологічної і психофізичної підготовки студентів залізничних вищих навчальних закладів у процесі фізичного виховання: монографія / В. В. Пічурін. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2015. – 420 с. 6. Туревский И. М. Структура психофизической подготовленности человека : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / И. М. Туревский. – Москва, 1998. – 50 с.

**Т. В. Зарубіна, Л. І. Павленко, Г. І. Слободяник,
Л. В. Смірнова, З. Я. Величко**

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ ТА ДЕЯКІ ШЛЯХИ ЙОГО ЗМІЦНЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ

«Здоров'я - стан рівноваги між вимогами середовища та силами організму».
О. О. Остроумов

Складові здорового способу життя містять різноманітні елементи, що стосуються всіх сфер здоров'я – фізичної, психічної, соціальної і духовної. Слід підкреслити, що цій проблемі приділяють увагу різні науки - медицина, гігієна, охорона здоров'я, екологія, педагогіка, психологія, соціологія, фізична культура і нова наука - валеологія.

Формуванню здорового способу життя в учнівській молоді, формуванню ціннісних орієнтацій дітей і підлітків на здоровий спосіб життя, організації здорового способу життя дітей та підлітків, медико-біологічним та психолого-педагогічним основам здорового способу життя, принципам формування здорового способу життя молоді присвячені наукові праці та посібники.

Проблема формування здорового способу життя досить ретельно висвітлюється в багатьох соціально-філософських, педагогічних, соціологічних, медичних працях. Особливої актуалізації ця проблематика набула у другій половині ХХ століття як у світі в цілому, так і в Україні.

Погіршення стану здоров'я дітей – велика проблема сьогодення, яка значною мірою зумовлена нестабільністю суспільства, неповноцінним харчуванням, недостатньою медичною допомогою, забрудненням довкілля, зниженням життєвого рівня більшості сімей. І вирішення цієї проблеми можливе лише у тому випадку, коли ми відмовимось від позиції спостерігача, перестанемо повністю перекладати піклування про здоров'я наших дітей на плечі лікарів. Адже здоров'я залежить не лише від правильно поставленого діагнозу та кількості випитих пігулок, а перш за все, від того, як кожна людина вміє дбати про саме дороге, що в неї є – свій організм [1].

Жоден лікар не може зробити за людину те, що вона повинна робити для себе сама. Ніхто краще нас самих не може підтримувати наш організм в хорошому стані. Але це можливо лише при одній умові – якщо ми будемо дотримуватись вічних і непорушних законів природи і діяти так, як вона нас вчить.

Людина може і повинна бут господарем свого здоров'я. І якщо здоров'я погіршилось, то причина, як правило, криється в тому, що людина порушила закони встановлені природою: багато їла, харчувалась неякісними або несумісними продуктами; пила шкідливі напої, неякісну воду; перевтомлювалась, перенапружувалась, нервувала; вела малорухливий спосіб життя; недотримувалась режиму дня та ортопедичного режиму.

Хворобу легше попередити ніж лікувати. Тому основним завдання є – навчитися самим жити в гармонії з природою, вести здоровий спосіб життя і навчити цьому своїх дітей.

У всьому важливе відчуття міри. Необхідно прислуховуватись до свого організму і він сам підкаже, що потрібно робити.

Деякі природні методи попередження захворювань і оздоровлення з успіхом використовуються у роботі Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району м. Києва.

Слід пам'ятати, що особистість дитини з її загальнолюдськими та індивідуальними рисами формується під впливом взірця – найближчою по побуту та душевному спілкуванні людини. Чим молодша дитина, тим більше вона бездумно копіює. Вона завжди дуже спостережлива, тонко сприймає не лише слова, факти, а й інтонацію, модуляції голосу та інші ледь помітні дорослим нотки їх спілкування [2].

Не треба шкодувати часу на розмову з дітьми. Діти в ранньому дитинстві жадібні до нової інформації. Вони до трьохрічного віку отримують 75% життєвих знань. Тому головною умовою психічного і інтелектуального розвитку дитини є обов'язково вичерпна (згідно з віком) пояснююча відповідь на тисячі дитячих питань при щирому теплому відношенні. Декілька відмов пояснення, та й ще в грубій формі – і дитини закриває від образи цей канал насичення знаннями. Думки і слова впливають на життя та здоров'я. Адже словом можна яквилікувати, так і загубити людину. Ця істина відома ще з давніх часів. Тому необхідно слідкувати за своїми думками і словами і навчати цьому ваших дітей. Нехай вони ростуть сповнені доброзичливості і любові до всього живого та самого себе. У Дитячому оздоровчо-екологічному центрі дітей і підлітків знайомлять з «кодом здоров'я», який допомагає зцілювати душу та тіло.

Тато й мама хочуть, щоб їхня дитина була розумною, як найкраще вчилася, відвідувала музичну школу і спортивну секцію, вчилася малювати чи вишивати, ходила в походи, на екскурсії, допомагала вдома. Однак багато батьків ніколи не замислювались над тим, чи вистачить сил і здоров'я дитини для того, щоб задовольнити всі їх бажання. Тому, перш ніж навантажувати дитину, батькам слід зорієнтуватися на її можливостях.

Навантаження дітей мають відповідати їх фізичним можливостям і віковим особливостям фізичного розвитку. Дошкільнятам та дітям молодшого шкільного віку важко довше 30 хвилин займатись однією формою діяльності, тому дуже важливо для них дотримуватись рухового режиму дня. Малорухливий спосіб життя, який переважає у більшості із них і дуже задовольняє деяких батьків, може привести до: відхилень фізичного розвитку; слабкості опорно-рухового апарату; порушень з боку серцево-судинної, дихальної та травної систем. Тому ранкова гімнастика, разом з батьками, із навантаженням до легкої спитності, яка свідчить про незначну втому, викликає почуття «м'язової радості» - є кращим засобом зміцнення здоров'я. Оскільки в докільці основна поза дитини в спокої – нахили вперед, то більшість фізичних вправ, які дитина має виконувати протягом дня, мають супроводжуватись розгинаннями хребта, бічними нахилами, а також різними рухами кінцівок в усіх суглобах. Та найголовнішою формою рухової активності є рухові ігри, в яких різносторонні рухи поєднуються з цікавим змістом. Позитивний вплив на фізичний і духовний розвиток дитини має посилення фізична робота вдома, у дитячому закладі, природоохоронна праця.

Та коли дитина підросла, пішла до школи, її ритм життя різко змінюється. Вона вимушена вирішувати ряд нових для неї життєвих проблем. Щоденні зобов'язання, складність навчальної програми, вимоги вчителів та конкуренція між однокласниками можуть стати причиною стресу.

Стрес завжди пов'язаний з ослабленням організму, сонливістю, зниженням концентрації уваги. Він викликає порушення тонусу м'язів, особливо в ділянках

ший, плечей та спини. Діти починають сутулитись, через що об'єм легенів зменшується, дихання утруднюється і в результаті розвивається киснева недостатність мозку. Дитина швидко втомлюється і погано запам'ятовує навчальний матеріал. Тому з самого раннього віку бажано привчати дитину час від часу робити рухливі перерви під час розумової діяльності хоча б на декілька хвилин. Найкращим способом розслаблення м'язів є фізичні і дихальні вправи.

Людський організм – це складний природний механізм, який має все необхідне для самолікування і самовідновлення [3]. Потрібно лише навчитися правильно доглядати за ним, щоб він працював без збою.

Кожен народ має свої секрети збереження і відновлення здоров'я. Ще з давніх часин люди у різних куточках Землі користувалися природними методами оздоровлення та лікування (травами, спеціально приготовленою тваринною їжею, водою, сіллю, глиною, грязями і т. і.). Багато з них не втратили своєї актуальності і сьогодні. Існують також повсякденні оздоровчі звички і у нашого народу, що передаються із покоління в покоління, які стали своєрідним ритуалом і впродовж століть залишаються нормою поведінки. Це мудрі закони буття – основа здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Лапаєнко С. В. *Формування ціннісних орієнтацій підлітків на здоровий спосіб життя. Ін-т проблем виховання АПН України – К., 2000. – 18 с.* 2. Слободяник Г. І. *Критерії рівнів адаптованості студентів до навчання. // Мат. Першого Міжнародного наукового форуму, присвяченого пам'яті доктора психологічних наук, професора Наума Львовича Коломінського. К., 2007, с. 247-254.* 3. Страшун І. *Медицина. // БМЭ. 1 изд. М., 1936. Т. 17. – С. 406-407.*

В. М. Вишняков, О. А. Кіреєв

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСТВА

Фізичне виховання у вищому навчальному закладі є невід'ємною частиною формування загальної і професійної культури особистості сучасного фахівця, системи гуманістичного відображення у студентів. Як навчальна дисципліна, обов'язкова для всіх спеціальностей, воно є також засобом формування всебічно розвинутої особистості, оптимізації фізичного і фізіологічного стану студентів у процесі професійної підготовки.

Фізичне виховання є системою соціально-педагогічних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я, загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєвоважливих рухових навичок і вмінь.

Доказано, що з різном рівня спортивної майстерності є зміни в структурі особистості студентів. Зміни відображаються в якісних показниках розвитку та індивідуально – психологічних якостях. Вказано, що заняття спортом є засобом підвищення соціальної активності студентів. Вони впливають на риси характеру, трудову діяльність, моральні та інтелектуальні риси.

Отже, фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєвоважливої потреби взаємного спілкування. Сама мета гармонійного розвитку особистості є продуктом історії розвитку людства. Але умови для її реалізації особистість одержує лише на певному етапі історичного розвитку. Всебічний розвиток людині необхідний для того, щоб мати можливість брати участь у всіх напрямках діяльності (професійній, громадській, спортивній, художній тощо.). Але для цього потрібно розвинути структуру особистості, зробити її комунікативною. Однією з умов всебічного розвитку особистості є його фізична підготовленість, як результат фізичного виховання, заняття спортом. Формування особи-

стості, яка поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість, стало програмою виховання людей у сучасному суспільстві. Однак спорт виступає не тільки як засіб покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, розвиток рухових якостей. В поєднанні з іншими засобами виховання спорт сприяє всебічному розвитку людини. Спорт впливає на моральні якості, розвиток, волевої та емоційної сфер людини, естетичних і етичних уявлень і потреб. Він впливає на формування характеру людини, тобто тих особливостей особистості, які відбиваються на вчинках і відносинах з іншими людьми та зовнішнім світом. Заняття спортом позитивно впливають на інтелектуальну сферу. Рухова активність, яка лежить в їх основі, сприяє: формуванню в людини уявлень про рухові можливості свого власного тіла; розвитку спостережливості, оскільки спортивна діяльність вимагає зосередження уваги на умовах, які супроводжують рух, а також швидкого переключення уваги на різного роду подразники:

- розвитку швидкості орієнтації, так як більшість видів спорту виробляють здатність до адекватної зміни,
- соціальну (досягнення необхідного рівня розвитку особистості, зміцнення її здоров'я, підготовка до професійної діяльності);
- інтегративно-організаційну (характеризує можливості об'єднання молоді в колективи, команди, клуби, організації для спільної фізкультурно-спортивної діяльності);
- проектно-творчу (визначає можливості фізкультурно-спортивної діяльності, в процесі якої створюються моделі професійно-особистісного розвитку людини, забезпечується розвиток індивідуальних здібностей);
- проектно-прогностичну (розширення ерудиції студентів у сфері фізичної культури);
- ціннісно-орієнтаційну (формування професійної та особистісної орієнтації);
- комунікативно-результативну (відображає культуру поведінки, спілкування, взаємодію учасників фізкультурно-спортивної діяльності);
- соціалізації (залучення індивіда до системи суспільних відносин).

Навчальну програму з фізичного виховання реалізують під час навчальних занять із цього навчального предмета. Однак ці заняття не можуть відновити дефіциту рухової активності студентів, забезпечити відновлення їх розумової працездатності, запобігти захворюванням, що розвиваються на тлі хронічної втоми. Цю проблему можливо розв'язати завдяки плануванню та проведенню студентами самостійних занять із фізичного виховання.

Основними *формами індивідуальних занять* є: виконання домашніх завдань з теоретичної підготовки, розвитку рухових якостей та удосконалення рухових дій; щоденна ранкова фізична гімнастика; спеціалізована гімнастика; виконання комплексів вправ з усунення деяких рухових вад і недоліків у фізичному розвитку; виконання комплексів вправ з метою підвищення загальної і фізичної підготовленості, розвитку сили, витривалості, швидкості, спритності, гнучкості; заняття плаванням з метою оволодіння технікою різних стилів плавання; участь у різних спортивних змаганнях і фізкультурно-оздоровчих заходах.

Особливе місце у фізичному вихованні студентів займає фізичне самовиховання, тобто процес цілеспрямованої, свідомої, планомірної роботи над собою, орієнтованої на формування фізичної культури. Цей процес охоплює три етапи. Перший етап пов'язаний із самопізнанням особистістю власного «Я», виділенням власних позитивних психічних і фізичних якостей, а також негативних, які необхідно подолати. До методів самопізнання належать самопостереження, самоаналіз, самооцінка. На цьому етапі людина приймає рішення працювати над собою.

На другому етапі визначається мета і програма самовиховання, а на їх основі – особистий план самовиховання. Він містить завдання (зміцнення здоров'я, загартування організму, включення до здорового способу життя; виховання наполегли-

вості, витривалості), засоби й методи розв'язання поставлених завдань.

Третій етап фізичного самовиховання пов'язаний безпосередньо з його практичним здійсненням. Він ґрунтується на використанні способів впливу на самого себе через самонаказ, самопереконавання, самонавіювання, самокритику, самоконтроль, самозвіт.

До *форм групових занять* фізичними вправами належать: спортивні ігри, туристичні походи, змагання з різних видів спорту та інше. Правильне організування занять спортивними іграми сприяє зміцненню кістково-м'язового апарату, поліпшенню обміну речовин, вдосконаленню різноманітних функцій організму. Спортивні ігри розвивають такі риси характеру, як сміливість, рішучість, наполегливість, самовідданість, ініціативність, дисциплінованість, прагнення до досягнення спільної мети тощо.

Для активізації фізичного виховання майбутніх фахівців, орієнтації їх на самостійні заняття фізичною культурою і спортом необхідно:

- надавати заняттям з фізичного виховання привабливості та емоційності: ознайомлювати студентів з новими видами фізичних вправ у водно-паркових зонах, регулярно проводити масові туристичні походи тощо;

- на заняттях із фізичного виховання розширювати арсенал фізичних вправ, посилюючи для самостійних занять у домашніх умовах;

- налаштовувати студентів психологічно на поступове підвищення інтенсивності занять професійно-прикладною фізичною підготовкою з неминучим неприємним відчуттям (м'язовий біль, піт тощо);

- орієнтувати студентів на засвоєння серії простих ігор і вправ не тільки з метою поліпшення здоров'я, професійної підготовки, а й для формування навичок організації ефективного виховання і активного відпочинку майбутніх дітей, для гарантування їх безпеки, наприклад біля водоймів, тощо.

Істотну роль у фізичному вихованні відіграють масові фізкультурно-спортивні заходи, які організуються у вільний від навчальних занять час, у вихідні та святкові дні, в оздоровчо-спортивних таборах, під час навчальної практики, табірних зборів. Ці заходи проводяться спортивним товариствами вищого навчального закладу з ініціативи студентів та за активної участі громадських організацій вищого навчального закладу.

Ефективність фізичного виховання значною мірою залежить від мотивів, які стимулюють активність особистості: *фізичне вдосконалення* пов'язане з прагненням прискорити темпи власного розвитку, мати гідне місце в оточенні, домогтися уваги; *відповідальність* зумовлена необхідністю відвідувати заняття з фізичної культури; *суперництво* пов'язане з бажанням виділитися, підняти свій престиж.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.zakon.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. 2. Скакун Э.И. Построение учебного по физическому воспитанию студентов в вузе: Учебное пособие/ –М.: Изд-торг. Корпор. «Дашков и К», 2011. – 208 с.

В. В. Пічурін, М. Ю. Буланій

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА - ОСНОВА ВСЕБІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТА

У сучасному світі необхідно осмислювати зростаючу глобальну роль фізичної культури у формуванні людини та прогресивного розвитку суспільства в цілому, адже вона є однією з найважливіших передумов реалізації їх потенціалу. В дослідженнях багатьох авторів зазначається, що в середині ХХІ ст. можливим стане втілення таких характеристик людини, як здатність до глобального мислення в поєднанні зі здатністю до конкретних дій [1]. У зв'язку з науково-технічною рево-

люцією вже змінюються характер праці, місце і роль людини в системі сучасного виробництва, де одними з провідних починають виступати функції обслуговування та управління машинами. Вирішальну роль у такому виробництві починають грати не тільки фізичні зусилля людини, але й здатність вирішувати складні евристичні завдання. Водночас це супроводжується падінням рівня фізкультурної освіти [9]. Аби запобігти дисгармонійності розвитку енергетична цивілізація ХХІ ст. для збереження здорового життя повинна змінитися інтелектуально-інформаційною цивілізацією, де пріоритетне місце займатиме система освіти [7].

З позицій культуровідповідності фізична культура як елемент освіти є багатогранним та інтегративним явищем. Слід враховувати, що вона виникла і розвинулась одночасно з загальною культурою людства. Майже одночасно (ще в первісному суспільстві) виник один з її основних компонентів – фізичне виховання; пізніше виникають спорт і фізична рекреація [3]. Її функції лежать в основі класифікації видів фізичної культури, яка може бути представлена як базова фізична культура, спорт, прикладна і оздоровча фізична культура. Тому фізичну культуру необхідно розглядати в єдності і взаємозв'язку компонентів освіти (фізкультурної рекреації, фізкультурної освіти); видів оздоровчої діяльності та фізичної культури (рекреаційної, освітньої, спортивної); структурних компонентів (інтелектуального, соціально-психологічного, рухового); системи потреб, здібностей, відносин та інститутів; функцій (загальнокультурних, специфічних і внутрішніх); цінностей (предметних та особистісних), спрямованих на формування духовно-тілесної єдності (фізкультурного досконалості) людини через свідомо окультурену рухову (фізкультурну) діяльність, в якій переважає натхненність фізичного [8]. З цього слідує, що фізична культура – це сукупність досягнень суспільства в справі створення і раціонального використання спеціальних засобів, методів і умов для ціленаправленого фізичного вдосконалення людини.

Специфічною основою змісту такої фізичної культури серед студентства як особливої і самостійної галузі культури є раціональна рухова активність людини як фактор її підготовки до життєдіяльності через оптимізацію фізичного стану. В особистісному аспекті фізична культура є тією частиною загальної культури людини, яка виражається ступенем розвитку її фізичних сил, рухових навичок та здоров'я. Вона дозволяє з допомогою своїх специфічних засобів і методів розкривати потенційні фізичні можливості людини. Тобто фізичне виховання стає організованим процесом управління фізичним розвитком і фізичною освітою людини за допомогою фізичних вправ, гігієнічних заходів та деяких інших засобів з метою формування фізичних якостей і набуття знань, відповідаючих вимогам суспільства або інтересам особистості.

Основними завданнями фізичного виховання на сьогодні є: зміцнення здоров'я, всебічний розвиток фізичних і духовних сил, підвищення працездатності, подовження творчого довголіття, забезпечення передачі матеріальних та духовних цінностей самовдосконалення наступним поколінням з метою прогресу в розвитку фізичної культури суспільства і особистості.

Фізична культура здатна підвищити соціальну та трудову активність людей. В режимі праці та відпочинку студентів вона дозволяє здійснювати їх підготовку до майбутньої професії, вимагаючи певну адаптацію до нових умов життєдіяльності. Ось чому в вищих навчальних закладах велике значення надається професійно-прикладній фізичній підготовці, в основі якої закладено процес розвитку фізичних якостей і оволодіння необхідними руховими навичками. Отже, фізична підготовка є комплексом прикладних знань, фізичних і спеціальних умінь та навичків, які спрямовані на забезпечення ефективної адаптації організму людини до професійної діяльності.

Узагальнюючи все це можна визначити, що до основних завдань, які вирішуються студентами під час занять з фізичної підготовки слід віднести: підвищення

морфо-функціональних можливостей організму; прискорення професійного навчання; досягнення високої розумової і фізичної працездатності; підвищення ефективності використання засобів фізичної культури та спорту для активного відпочинку і реабілітації; запобігання захворювань, що виникають внаслідок гіподинамії та гіпокінезії.

Сфера фізичної культури як за кількісними показниками, так і за своїм змістовним характеристикам, сьогодні вже не відповідає необхідним для цього зростаючим потребам суспільної системи і на вкрай низькому рівні функціонує в основних сферах життєдіяльності людини [2]. Однією з найголовніших причин, мабуть, був донедавна суто прикладний характер практики фізичного виховання молоді у системі освіти країни (спрямованої на підготовку до праці і оборони), пов'язаної з розвитком фізичних якостей, формуванням рухових умінь і навичок, тобто з переважним впливом на соматопсихічну (тілесну) сторону людини [5; 10].

Сьогодні ж потрібно на державному рівні вирішувати питання вдосконалення функціонування фізичної культури в основних сферах життєдіяльності людини і суспільства (освіті, праці, дозвіллі) з урахуванням тенденцій їх розвитку. Засоби фізичної культури повинні бути направлені на забезпечення ефективної адаптації організму до складних факторів трудової діяльності, підвищення стійкості до мікрокліматичних умов виробництва, розширення арсеналу рухових вправ тощо. Такими засобами є прикладні фізичні вправи та окремі елементи з різних видів спорту, цілісне використання прикладних видів спорту, оздоровчі сили природи та гігієнічні фактори [6; 11]. Для сфери освіти, праці, вільного часу в плані можливостей реалізації в них фізичної культури, ці засоби повинні взаємодоповнювати один одного з метою фізичного і духовного вдосконалення кожного члена суспільства.

Таким чином можна зазначити, що фізична культура успадковує культурні цінності, створені суспільством на попередніх етапах, та розвиває їх залежно від політичних, економічних, матеріальних можливостей певної історичної епохи. Фізична культура, як жодна інша сфера культури, містить великий потенціал відтворення особистості як цілісності у своїй тілесно-духовній єдності. Його незапрошуваність (що характерно для сучасної ситуації) неминує веде до «частковості» формування людини, антикультурної по своїй сутності [4], яка в такому викривленому вигляді впливає на подальший розвиток суспільства. Тому основним завданням фізичної культури, від реалізації якого залежить гармонійність майбуття суспільства є виважена та доречна освітня політика щодо популяризації та підтримки фізичної культури передусім у вищих навчальних закладах, бо саме студенти як майбутні спеціалісти є найбільш активною частиною соціуму.

Список використаних джерел

1. Андреев А.Н. *Культурология. Личность и культура: учебное пособие* / А.Н. Андреев. – Минск: Дизайн ПРО, 1998. – 160 с.
2. Бальсевич В.К. *Интеллектуальный вектор физической культуры человека (к проблеме развития физкультурного знания)* / В.К. Бальсевич // *Теория и практика физ. культуры*. – М., 1991. – № 7. – С.37–41.
3. Бальсевич В.К. *Физическая культура для всех и для каждого* / В.К. Бальсевич. – М.: Физкультура и спорт, 1988. – 208 с.
4. Белов Р.А. *Самостоятельные занятия студентов физической культурой* / Р.А. Белов. – К.: Высшая школа, 1988. – 204 с.
5. Быховская И.М. *Человеческая телесность в социокультурном измерении: традиции и современность* / И.М. Быховская. – М.: ГЦОЛИФК, ОС РАН, 1993. – 179 с.
6. Визитей Н.Н. *Физическая культура личности: учебное пособие* / Н.Н. Визитей. – Кишинев.: Штиница, 1989. – 110 с.
7. Вишневский И.Б. *Труд и физическое развитие человека в социалистическом обществе: Автореф... канд. философ. наук* / И.Б. Вишневский. – Л.: Ленингр. гос. ун-т им. А.А.Жданова, 1967. – 16 с.
8. Ільницький В.І., Ясінський Є.А. *Фізичне виховання у навчальних закладах* / В.І.Ільницький, Є.А. Ясінський. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 192 с.
9. Мурза В.П. *Фізичні вправи і здоров'я* / В.П. Мурза. – К.: Здоров'я, 1991. – 254 с.
10. Николаев Ю.М. *Физическая культура и основные сферы жизнедеятельности человека и общества в контексте социокультурного анализа* / Ю.М. Николаев // *Теория и практика физ. культуры*. – М., 2003. – № 8. – С.2–9.
11. *Поняття фізичної культури, її роль в суспільстві [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: http://5ka.at.ua/load/fizichna_kultura/fizichna_kultura_v_rezhimi_praci_ta_vidpochinku_studentiv_referat/65-1-0-13877.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА РУХОВА АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ – ОСНОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Пріоритетним завданням сучасної наукової думки має бути формування усвідомленого розуміння людини про те, що фізична культура повинна стати невід'ємною частиною життя кожного українця.

Здоров'я людини відноситься до числа глобальних проблем, тобто тих, що мають життєво важливе значення для всього людства, де в наявності найбільше загострення суперечностей, породжуваних поточними і очікуваними у майбутньому ситуаціями, де диспропорційні стани досягли або можуть досягти в перспективі катастрофічних наслідків [5].

Розглядаючи сутність педагогічної освіти в Україні, слід розуміти, що найважливішим завданням професійної діяльності, насамперед, викладача фізичного виховання, є формування у студентської молоді стійкої мотивації до здорового способу життя, знань, бережливого ставлення до власного організму й турботи про свій психофізіологічний стан, тобто його валеологічний світогляд.

Фізична культура – це комплексне поняття, яке об'єднує культуру рухової активності, загартування, харчування, масажу, медитації, використання чинників природи та інші. Раціональне використання рухової діяльності як чинник оптимізує людину, його стан і розвиток, підготовка до життєвої практики.

При розгляді фізичної культури у цьому значенні стає очевидним, що вона – основа і рухова сила формування здорового способу життя. Забезпечити необхідний діапазон пристосування до зовнішніх умов, створити його механізм може тільки фізична культура. Її практичні результати, по-перше, повинні задовольняти ті біологічні потреби людини, які сформувалися у процесі його тривалої еволюції, по-друге, адаптувати людину до існуючих зовнішніх умов, по-третє, встигати за тенденціями зміни цих умов, які можуть реалізуватися швидше, ніж людина стане до цього готовою [7].

У ряді чинників збереження та зміцнення здоров'я провідна роль належить фізичній культурі, різноманітним засобам підвищення рухової активності. Регулярні фізичні навантаження приводять організм в стан тренуваності, в основі якого лежить процес адаптації, тобто пристосування функцій різних органів до нових умов їх діяльності [3].

Потреба рухливої активності – одна із загально - біологічних особливостей організму, яка відіграє важливу роль в його життєдіяльності. Формування людини на всіх етапах еволюційного процесу відбувалося у нерозривному зв'язку з активною м'язовою діяльністю, яка стала одним із основних чинників, які забезпечують постійність внутрішнього середовища організму, його гомеостаз. Зв'язок рухової активності зі станом здоров'я людини незаперечний. Рухова активність належить до числа основних чинників, які визначають рівень обмінних процесів організму і стан його кісткової, м'язової і серцево-судинної системи [4].

Під впливом занять фізичними вправами розширюються функціональні і адаптаційні можливості серцево-судинної і дихальної систем, опорно-рухового апарату, підвищується активність ферментативних реакцій, зростає інтенсивність окислювально-відновних процесів у тканинах, підвищується резистентність організму до дії несприятливих чинників зовнішнього середовища, поліпшується пам'ять, знижується нервовий стан, нормалізується сон [2].

Рухова активність, систематичні заняття фізичною культурою є ефективними, потужними засобами мобілізації резервних можливостей людини, формування різних пристосувальних реакцій організму (окремих його органів, функцій, систем), які здатні ефективно та повноцінно функціонувати в несприятливих умовах зовнішнього середовища [5].

Фізична активність тісно пов'язана з трьома аспектами здоров'я: фізичним, психічним і соціальним і протягом життя людини відіграє різну роль. У дитячому віці вона визначає нормальне зростання і розвиток організму, як найповнішу реалізацію генетичного потенціалу, підвищує опірність до захворювань. Саме у період зросту організм найбільш чутливий до впливу різних чинників зовнішнього середовища, у тому числі до обмеження фізичної активності [6].

Студентський вік характеризується інтенсивною роботою над формуванням своєї особистості, вивченням стилю поведінки. У студентському віці завершується фізичне дозрівання організму. Цей період характеризується розвитком фізіологічних потенціалів: максимальна реактивність організму, оптимальні рівні артеріального тиску та інше. До 17–18 років процес всебічного вдосконалення рухової функції близький до завершення. Одночасно спостерігається збільшення максимальних показників сили, швидкості рухів та інших показників, що свідчить про розвиток фізичних якостей. Молоді люди в цей період володіють величезними можливостями для навчання, громадської діяльності. Тому фізична культура стає дійсно найважливішим засобом зміцнення здоров'я, природною біологічною основою для формування особистості, ефективного навчання, успішної суспільної діяльності [5].

Студенти не завжди володіють необхідними знаннями та переконаннями, щоб свідомо вибирати здоровий спосіб життя. Іноді їм заважають шкідливі для здорового способу життя традиції і вкорінені в побуті тієї чи іншої сім'ї звички. Здоровий спосіб життя може бути здоровим лише тоді, коли він розвивається, доповнюється різними новими корисними для здоров'я елементами, звичками і тим самим вдосконалюється.

Заняття фізичною культурою спонукають до свідомого вивчення літературних джерел з цих питань. Так само, вивчення теоретичних питань може привести до постійних, осмислених занять фізичною культурою, оскільки свідомо оволодіваючи здобутками фізичної культури, культури здоров'я, студент розвиває свої власні сили, стає повноцінною особистістю. У цьому процесі мають узгоджено діяти викладач і студент, оскільки педагог виступає посередником між культурою здоров'я і особистістю. Для підвищення ефективності занять фізичною культурою викладач повинен зробити студента своїм помічником, який активно допомагає в створенні самого себе [2].

Важливим практичним завданням кожного викладача вищого навчального закладу є формування усвідомити студента розуміння того, що здоров'я і працездатність спеціаліста визначається передусім способом життя, який обирає для себе кожна людина. Щоб повноцінно жити, не хворіти, мати високу працездатність, слід постійно поповнювати організм енергією. Як нам відомо, що ефективно оздоровлення – це оптимальні фізичні навантаження. Людство ще не створило більш дієвого «еліксиру» здоров'я, ніж м'язова діяльність. Щоб бути здоровим, потрібні зусилля самої особистості. Лікарі навчилися непогано лікувати, але вони не в змозі зробити людину здоровою.

Кожен повинен зберегти і розвинути власне здоров'я, а не вимагати його від інших.

Студентська молодь володіє величезними можливостями для навчання та у громадській діяльності. Тому фізична культура стає дійсно найважливішим засобом зміцнення здоров'я, природною біологічною основою для формування особистості, ефективного навчання, успішної суспільної діяльності. Формування здорового способу життя успішно може проходити в умовах організації здорового способу життя.

Отже, сучасна система фізичного виховання потребує переорієнтації з простого задоволення організму в руховій активності на вдосконалення особистості шляхом самостійного розвитку фізичних, психологічних, та духовних якостей. Усвідомлення того, що важливе, значуще, цінне принесе студентам ведення здорового способу життя. Виховання на цій основі – провідний шлях формування

особливості, її духовного світу. На сучасному етапі це є об'єктивною необхідністю, оскільки така стратегія виховання має спрямувати студентську молодь на правильну організацію власного життя, забезпечити їхній гормональний розвиток, єдність фізичних, психологічних і духовних потреб особистості, переконаності в необхідності регулярно займатися фізичною культурою і спортом.

Список використаних джерел

1. Грибан Г.П. *Життєдіяльність та рухова активність студентів* / Г.П. Грибан. – Житомир : Рута, 2009. – 205 с. 2. Мурза В.П. *Фізичні вправи і здоров'я* / В.П. Мурза. – К.: Здоров'я, 1991. – 256 с. 3. *Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи* / За заг. ред. М. Лук'янченка, Ю. Шкреттія, Е. Боляха, А. Матвєєва. – Дрогобич: КОЛО, 2005. – 124 с. 4. Пирогова Е.А. *Совершенствование физического состояния человека* / Е.А. Пирогова. – К.: Здоров'я, 1989. – 168 с. 5. Поташнюк Р.З. *Соціально-екологічна сутність здоров'я* / Р.З. Поташнюк. – Луцьк, 1995. – 92 с. 6. Степанова І.В. *Засоби степ-аеробіки в системі урочних занять з фізичної культури дівчат 13-14 років. автореф. дис. канд. наук з фізичного виховання і спорту* / І. В. Степанова. – Львів, 2007. – 18 с. 7. Яремко О. *Формування здорового способу життя молоді : проблеми і перспективи.* / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко та ін. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 2000. – 14 с.

С. В. Халайджі, Т. В. Волкова

ЗАНЯТТЯ СПОРТИВНИМ ТУРИЗМОМ У ВНЗ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ ОНАХТ)

Студенти, як майбутні фахівці, що будуть визначати подальшу успішність розвитку України, повинні мати не тільки високий рівень професійної підготовки, а й бути фізично витривалими і здоровими [5]. З кожним роком збільшується кількість студентів, які займаються в спеціальних медичних групах. Майже 90% молоді мають відхилення у стані здоров'я, а понад 50% - незадовільну фізичну підготовленість [4].

Одним із засобів такого відпочинку є спортивний туризм, який являє собою активний, а часто і екстремальний вид подорожей. Він включає автономне подолання великих відстаней і різноманітних локальних перешкод, що вимагає від туриста фізичної сили, доброго здоров'я і володіння різними навичками. Тривалі фізичні навантаження, пов'язані з ходьбою або сходженням на гори, з пересуванням на лижах або велосипеді, з перенесенням вантажів, з веслуванням, розвивають нові рухові навички, а перебування на відкритому повітрі в будь-яку погоду сприяє загартовуванню організму. Похідні умови, сон під відкритим небом, зміна вражень, пригоди і несподіванки, якими так багаті подорожі, - все це добре діє на нервову систему [2].

Маршрут пішого походу може містити в собі не тільки програму фізичної, спортивно-оздоровчої підготовки, але і програму ознайомлення з історією та культурною спадщиною населення району, по котрому проходить маршрут.

Особливе місце в туристичному русі займає студентський пішохідний туризм [3] Цей напрямок туризму починає набирати все більшу популярність і розвиток серед молодого покоління, так як дозволяє підростаючій молоді фізично та інтелектуально гармонійно розвиватися, пропагує здоровий спосіб життя, категорично заперечує такі негативні соціальні явища як: куріння, вживання спиртних напоїв, наркотиків.

Метою роботи було визначення стану здоров'я студентів ОНАХТ та дослідження впливу занять спортивним туризмом на їх функціональні показники та фізичне здоров'я.

Завдання дослідження: 1. Дослідити стан фізичного здоров'я та дихальної системи студентів загальної групи Одеської національної академії харчових технологій. 2. Визначити ефективність впливу занять спортивним туризмом на здоров'я студентів.

Методи дослідження: 1) аналіз літературних джерел щодо поставленої про-

блеми; 2) емпіричні методи (експрес-шкала Г.Л. Апанасенко та функціональна проба Штанге); 3) методи математичної статистики.

Дослідження проводилися протягом трьох навчальних років (з вересня 2013 по травень 2016 р). В ньому прийняли участь 154 студенти 1-5 курсів ОНАХТ. На початку експерименту було досліджено рівень «фізичного здоров'я» за експрес-шкалою Апанасенко та стану дихальної системи за функціональною пробєю Штанге студентів, які виявили бажання в подальшому займатися спортивним туризмом.

Було виявлено, що тільки у 2,15 % досліджених спостерігався високий рівень фізичного здоров'я, у 31,72 % він був середній. Високий рівень розвитку дихальної системи на початку досліджень мали лише 4,84 % досліджених. Помірний стан розвитку дихальної системи спостерігався у 70,97 % досліджених.

Студентам були запропоновані заняття спортивним туризмом у туристичному клубі «САЛО» (Самые Активные Люди Одессы) ОНАХТ на протязі трьох навчальних років. В програму підготовки до походів входили полуторогодинні бігові тренування уздовж морського узбережжя 2 рази на тиждень та силові тренування в тренажерному залі 3 рази на тиждень. Крім того, практикувалися технічні тренування раз на тиждень з відпрацювання необхідних у поході навичок: постановки біваку, надання першої медичної допомоги, плаванню, відпрацювання техніки подолання типових перешкод, що можуть зустрітися на маршруті походу тощо. Кількість бігового навантаження складало до 25 км за тиждень. Характер бігових тренувань відрізнявся в залежності від мети заняття. Раз на тиждень проводилися тренування на витривалість – крос в об'ємі до 15 км. Друге бігове заняття включало в себе елементи швидкісно-силової роботи: біг угору, фартлек, біг з навантаженням, біг по піску, змінний біг. Іноді заняття проводилися за методом кругового тренування. Крім того, на цих заняттях практикувалось виконання стрибкових вправ (через перешкоди, з високої опори донизу в пісок з подальшим відштовхуванням уперед, стрибки в кроці, на одній та на двох ногах тощо, «блоха», стрибки з вистрибуванням з глибокого присідання уперед та ін.).

Заняття в тренажерному залі включали силові вправи на укріплення плечового поясу, тулуба, м'язів черевного пресу, спини та ніг. Виконувалися також вправи для укріплення суглобів, розвитку вестибулярного апарату та рівноваги.

В кінці тренувального циклу перед походом проводилися залікові заняття з бігу на результат на дистанцію 3 та 10 км.

Декілька разів на рік проводилися пішохідні походи по різним районам України.

В кінці експерименту нами було повторно проведено дослідження стану фізичного здоров'я та рівня розвитку дихальної системи студентів, що на протязі 3 років займалися спортивним туризмом.

За час проведення експерименту кількість студентів з високим та середнім рівнем фізичного здоров'я збільшилася на 10,75 % та 5,91% відповідно. При цьому на 16,66 % зменшилася кількість студентів з низьким рівнем цього показника. Кількість студентів, що мають низький рівень розвитку дихальної системи за час експерименту знизилася на 8,06 %. Натомість на 1,07% та 6,98 % відповідно збільшилася кількість студентів, що мають помірний та високий рівень розвитку дихальної системи..

Висновки та рекомендації: Дослідження показали, що стан фізичного здоров'я та дихальної системи студентів загального відділення ОНАХТ достатньо низький. Заняття спортивним туризмом за запропонованою методикою активно сприяють підвищенню показників фізичного здоров'я та стану дихальної системи у середньому на 16,66 % та 6,98 % відповідно. Крім того, заняття туризмом розвивають особистість, мають пізнавальну цінність, допомагають долати труднощі, самовдосконалюватися, відкривати для себе щось нове.

Список використаних джерел

1. Апанасенко, Г.Л., Волгіна Л.Н., Бушуєв Ю.В. Експрес – скринінг рівня соматичного здоров'я

дітей та підлітків/ Г.Л. Апанасенко., Л.Н Волгіна, Ю.В. Бушуєв. – Методичні рекомендації.– К., 2002. –12 с. 2.Булашев А.Я. Спортивно-оздоровительный туризм /А.Я. Булашев, В.И. Нечаев, А.С. Ровный. – Учеб. пособие. – Харьков, 2003. - 191 с. 3.Клемба А. Узагальнення досліджень професійної діяльності і досвіду туристської підготовки у навчальних закладах України (підготовка фахівців) /А. Клемба, Л. Зубрицький, А. Кухтій, Л. Шевчук. Молода спортивна Україна. – Львів, Вип. 9. – Т. 3. - 2005, С. 201-205. 4.Маліков М.В., Сватъєв А.В., Богдановська Н.В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні і спорті: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних заходів/ М.В. Маліков, А.В. Сватъєв, Н.В. Богдановська. –Запоріжжя: ЗДУ, 2006. – С.61- 65. 5.Платонов В. Фізична культура – культура здоров'я / В. Платонов //Фізичне виховання в школі. – 2009. – № 2. – С. 40-43.

В. В. Пічурін, Д. Р. Глущенко

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПСИХІЧНУ СФЕРУ

Протягом усього існування людства населення займалось спортом. Це пов'язано з тим, що фізичні навантаження мають величезний вплив на функціональний стан організму. Недарма вислів «слабкий здоров'ям, так і духом не герой» такий популярний протягом довгого часу. І дослідження взаємозв'язку між заняттями спортом і здоров'ям внутрішніх органів та центральною нервовою системою завжди були актуальними, оскільки люди завжди були зацікавлені в покращенні здоров'я і продуктивності праці.

Так, регулярні фізичні навантаження є важливим профілактичним засобом проти хвороб серцево-судинної системи. При цьому стінки кровоносних судин стають більш еластичними і пружними[4]. Окрім того, регулярна оздоровча фізкультура зменшує схильність людини до захворювань опорно-рухового апарату. Систематично виконувані вправи підвищують обмін речовин і енергії, збільшують потребу організму в поживних речовин, що стимулюють виділення травних соків, активізують перистальтику кишечника, підвищують ефективність процесів травлення. Дослідження підтверджують, що чимало функцій ЦНС залежать від активності м'язів. Специфічні нервові клітини одночасно підвищують загальний тонус кори мозку, у результаті зростає його загальна функціональна здатність. В свою чергу стимулюється інтелектуальна діяльність людини, підвищується продуктивність розумової праці.

Дослідження, у яких порівнюються особливості людей, які займаються і не займаються спортом, показали, що для перших характерні високий рівень мотивації досягнення, емоційна стійкість, впевненість, екстраверсія, твердість характеру і самоконтроль. У процесі тренувань вдосконалюється здатність керувати своїм емоційним станом. Та обов'язковою умовою в цьому випадку є саме регулярне заняття спортом. На підтвердження цьому Г. Є. Ступіною наводяться дані про те, що люди, які регулярно тренуються, мають вищий рівень соціальної адаптації й опору стресам. Підвищуючи рівень регулярної фізичної підготовки можна знизити рівень агресивності, фрустрації і ригідності, що сприятиме формуванню гармонійно розвиненої особистості [1].

Окрім того, результати досліджень медиків Каліфорнійського університету в Девісі, які були опубліковані в Journal of Neuroscience підтверджують, що фізичні вправи дають стійке підвищення активності головного мозку, особливо в областях, які пов'язані з пам'яттю і емоційним фоном. Як пише видання New Scientist, вчені спостерігали за рівнями нейромедіаторів у 38 добровольців до і після занять фізкультурою. Після 20 хвилин активної фізкультури рівні глутамінової та гамма-аміномасляної кислоти (ГАМК) в головному мозку значно підвищувалися. Зазначені амінокислоти беруть участь у передачі нервових імпульсів між клітинами нервової системи, а також необхідні для поліпшеної розумової діяльності і підвищення настрою. Тому дослідники мають намір розробляти методи профілактики де-

пресії [2].

Особливу увагу у дослідженні даного питання варто приділити саме бігу. Якщо людина не має захворювань, при яких біг може мати негативні наслідки, цей вид фізичних вправ гарантовано дозволить відчувати себе ще краще. Ейфорія бігуна, як називають позитивні емоції після бігу, з'являється завдяки виробленню гормонів щастя- ендорфінів і ендоканнабіноїдів.

В 2008 році було остаточно підтверджено, що ейфорія бігуна – результат великого вибуху ендорфінів в організмі. Група вчених з Німеччини опублікувала в науковому журналі *Cerebral Cortex* статтю в якій були представлені результати дослідження рівня ендорфінів до та після забігу[3].

Спочатку десятьом спортсменам провели ПЕТ-сканування та психологічне тестування. Згодом проводилась двогодинне тренування, після якого сканування провели повторно. Згідно з результатами дослідження рівень ендорфінів за годину тренування значно підріс.

Окрім самого факту бігу, на процес зміни настрою впливає зовнішнє оточення. Вченими доведено, що люди, які регулярно бігають в оточенні мальовничих краєвидів на природі, показували значно вищу самооцінку та впевненість у собі порівняно з тими, хто не бігав взагалі. Психологами також доведено, що у фізично тренуваних людей самооцінка набагато вища, ніж у тих, хто не займається спортом.

До того ж, біг є чудовим способом спалювання зайвого жиру і формування красивої фігури. А якщо людина задоволена своїм фізичним станом, це помічають оточуючі. Тобто, тут існує позитивний зворотній зв'язок.

Одне з досліджень фахівців показало, що біг підвищує розумові здібності, витривалість і допомагає залишатися сфокусованим. Так, під час експерименту за участю офісних працівників з Великобританії вдалося встановити, що в дні, коли учасники дослідження бігали вранці, вони були більш продуктивні на роботі порівняно з тими днями, коли не піддавалися фізичним навантаженням.

З іншого боку, людина повинна адекватно оцінювати свої сили, оскільки в результаті надмірних фізичних навантажень, може виникнути фізична перевтома. При цьому відбуватиметься значне погіршення загального стану людини, яка буде супроводжуватися виснаженістю, швидкою стомлюваністю, повною апатією, сонливістю вдень, серйозними порушеннями психологічного характеру і небезпечними для здоров'я функціональними порушеннями в роботі систем організму.

Окрім того, не всі види спорту можуть бути корисними для емоційного стану людини. У людей, які займаються бойовими мистецтвами і надмірно захоплюються своєю справою, можуть проявлятися агресивність, лють, жорстокість, гордість. Тоді як розслаблення, відсутність агресивності, злості, жорстокості під час занять хореографією.

Отже, вплив фізичних навантажень на психічну сферу має величезне значення. За умови регулярності і нормованості заняття спортом сприяють позитивній зміні властивостей особистості, її гармонійному розвитку, служать бар'єром на шляху виникнення шкідливих звичок. Завдяки фізичним навантаженням у людини розвивається рухова пам'ять, мислення, воля і здібність до саморегулювання психічних станів.

Список використаних джерел

1.Марков В.В. *Основы здорового образа жизни и профилактика болезней: Учеб.пособ. для студ. высших пед. учеб. зав.* – М.: Академия, 2001. – 320 с. 2.Ніцеля О. *Вплив фізичного навантаження на стан здорової функції // Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей з галузі фізичної культури та спорту.* – Львів: ЛДІФК, 2000. – Вип. 4. – С. 328-330. 3.Ейфорія бігуна: правда чи міф[Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://sportk.blogspot.com/2012/02/blog-post_03.html. 4.Влияние спорта на сердечно-сосудистую систему [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://championkids.com.ua/ua/positivnoe-vliyanie0sporta-na-immunitet-rebenka-ua/>.

ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Інтенсифікація навчального процесу у вищих навчальних закладах, збільшення психічних навантажень у сполученні з неправильно організованим режимом дня можуть суттєво позначитися на здоров'ї студентів і призвести до різноманітних захворювань. Тому актуальним питанням сьогодення є впровадження в повсякденне життя студентів фізичної культури та спорту.

За численними науковими даними останнім часом в Україні спостерігається стійке погіршення стану здоров'я населення і, зокрема, студентської молоді, у якої не сформована потреба піклуватися про власне здоров'я.

Загальновідомо, що тривала знижена рухова активність призводить до виражених і стійких порушень, які поступово стають незворотними і викликають найбільш розповсюджені хвороби сьогодення: атеросклероз, ішемічну хворобу серця, гіпертонічну хворобу, порушення постави з ураженням кістково-м'язового апарату; сприяють розвитку інфаркту міокарда.

Науковці єдині в тому, що для поліпшення фізичного стану студентів необхідно підвищити їх рухову активність. А це, враховуючи реальні соціальні та економічні умови в Україні, можна зробити, в значній мірі, за рахунок самостійних занять фізичною культурою [1; 3]. А це, враховуючи реальні соціальні та економічні умови в Україні, можна зробити, в значній мірі, за рахунок самостійних занять фізичною культурою. Систематичні заняття фізичними вправами підвищують нервово психічну стійкість до емоційних стресів, підтримують розумову працездатність, сприяють підвищенню успішності студентів (В.А.Друзь, 2002; О.С.Куц, 1995; А.В.Магльований, 1993). Крім того, фізичне виховання відіграє важливу роль у профілактиці захворювань, збереженні і зміцненні здоров'я студентів, збільшенні тривалості життя, підвищенні працездатності, формування професійно-важливих якостей особистості, організації повноцінного дозвілля, боротьбі зі шкідливими звичками, а також створює умови пізнання власних можливостей і забезпечує оптимальні обсяги рухової активності. (Г.Л.Апанасенко, 1992; С.А.Бозанова та ін.).

При анкетуванні студентів Є.А.Захаріна виділила чинники, що перешкоджають їх залученню до занять фізичними вправами. Серед них найбільш значущі такі [2]:

- особливості вольової сфери (лінь, слабкий вольовий потенціал, байдужість);
- відсутність відповідальності за своє здоров'я. У свідомості студентів такі поняття, як «молодість» і «здоров'я» нероздільні. Очевидно саме тому студентській молоді властивий досить оптимістичний погляд на стан свого здоров'я, однак не можна не бачити протиріччя між уявним станом здоров'я, фізичною підготовленістю та їхніми реальними показниками;
- низький рівень знань про позитивний вплив занять фізичними вправами;
- недооцінка значення звичної рухової активності для здоров'я;
- незадоволеність професійним і культурним рівнем викладачів (низький рівень викладання фізичного виховання);
- нераціональне використання вільного часу;
- наявність шкідливих звичок: 35,5 % юнаків і 43,1 % дівчат мають шкідливу звичку - паління;
- недостатнє матеріально-технічне забезпечення занять.

Організацію самостійних занять студентів слід спрямувати на те, щоб вони бажали самостійно фізично розвиватися, знали, як це робити, вміли правильно підбирати і виконувати фізичні вправи, самостійно контролювати і корегувати свою фізичну підготовленість. Технологія підготовки студентів до самостійних занять фізичними вправами, як вважає Є.О. Котов [3], передбачає ієрархічну послідовність і взаємозв'язок основних етапів і похідних до них: виховання позитивного

ставлення, інтересу та мотивації студентів до занять фізичними вправами; формування системи науково-практичних і спеціальних знань, необхідних для таких самостійних занять; формування умінь і навичок необхідних для правильного їх проведення; залучення студентів до систематичних самостійних занять фізичними вправами; володіння різними видами самоконтролю (контроль навантаження за пульсом, за частотою дихання, за самопочуттям, за часом тощо).

Формування умінь і навичок для самостійних занять фізичними вправами передбачає вирішення таких взаємопов'язаних завдань [3]: оцінка вихідного стану фізичного розвитку і здоров'я на підставі об'єктивних і суб'єктивних показників; актуалізація особистості, усвідомлення потреби бути здоровим; стабілізація мотивації до систематичних занять фізичними вправами; формування «Я-образу» (бажаного рівня фізичної підготовленості), вибору адекватних засобів фізичного виховання й оздоровлення; розробку змісту програми самостійних фізкультурно-оздоровчих занять; здійснення самоконтролю в процесі систематичних занять фізичними вправами; підсумковий контроль за результатами реалізації програми самостійних занять фізичними вправами.

Отже, викладачам слід забезпечити надання певних знань, умінь, переконань, формування мотивів тощо, а молоді - впровадити у повсякденне життя самостійні заняття фізичними вправами, як найдійовіший засіб у профілактиці захворювань, збереженні та зміцненні здоров'я, покращенні фізичної та розумової працездатності.

Список використаних джерел

1. Базильчук, В. Б. *Організаційні засади активізації спортивно-оздоровчої діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення»* / В. Б. Базильчук. - Львів, 2004. - 43 с. 2. Захаріна, Є. А. *Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення»* / Є.А.Захаріна. - К., 2008. - 22 с. 3. Котов, Є. О. *Підготовка студентів вищих закладів освіти до самостійних занять фізичними вправами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення»* / Є. О. Котов. - Харків, 2003. - 24 с. 4. Шалар, О. Г. *Підготовка підлітків до самостійних занять фізичною культурою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання»* / О.Г.Шалар. - Харків, 2002. - 22 с.

Л. А. Лисицкая, Н. Г. Смотровая

ФИЗИЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ КАК МЕТОД БОРЬБЫ С ВИРУСНЫМИ ЗАБОЛЕВАНИЯМИ

Продолжительные, интенсивные упражнения вызывает подавление иммунитета, в то время как умеренные физические нагрузки интенсивности улучшает иммунную функцию и потенциально снижает риск и тяжесть респираторной вирусной инфекции [1]. Респираторные вирусные инфекции являются наиболее распространенными и патогенными формами инфекционного заболевания, что составляет более 7% всех случаев смерти у мужчин и женщин в 2004 году. Заражение происходит воздушно-капельным путем, после чего вирус вторгается в слизистую дыхательных путей и реплицируется внутри живых клеток организма [2]. Продолжительность болезни обычно длится 7-14 дней, а обычные симптомы включают: кашель, заложенность носа, лихорадка, мышечные боли, общее недомогание, а в тяжелых случаях смерти. Случаи смерти связанные с респираторной вирусной инфекции встречаются чаще всего у детей, пожилых людей и других ослабленным иммунитетом лиц, поскольку их иммунная система не в состоянии справиться с вирусом. Одним из основных респираторных заболеваний является грипп [1]. Основным методом профилактики заболевания является вакцинация. Вакцина находится в дефиците и

большой процент населения не получает вакцинацию. Понимание того, как физическая активность или упражнения влияют на результаты вирусных инфекций имеет важное значение для общественного здравоохранения. Основная цель включает в себя проведение эпидемиологических исследований и экспериментальных испытаний человека, животных моделей, а также обработка лабораторных анализов, обеспечивающих понимание потенциальных механизмов, посредством которых регулярные физические упражнения могут быть защитными. Недавние исследования показали, что от низкого до умеренного интенсивность физических упражнений снижает риск развития связанных с гриппом смертности среди взрослых, в то время как высокая интенсивность физических упражнений ($> 4d$ / неделю) не удалось снизить риск смертности по сравнению к сидячей референтной группы [3]. Кроме того, Ниман исследовал влияние тренировок умеренной интенсивности на симптомы ОРВИ. Они способствуют более коротким инфекционным эпизодам [5].

Слюнные IgA считаются первой линией обороны у субъектов, которые были ранее подвергшимся воздействию конкретных патогенных микроорганизмов. Они выступают в качестве вспомогательного метода защиты организма от респираторных вирусных инфекций. Оказывается, что длительность и высокая интенсивность упражнений, как в остром и хроническом периоде, уменьшают слюнные IgA и связано с увеличением респираторных симптомов.

Важное исследование, проведенное Спенс проходят элитные спортсмены, рекреационные спортсмены и сидячие лица в течение 5 месяцев с наблюдения. Лица, которые сообщили симптомы ОРВИ были протестированы на несколько распространенных вирусных и бактериальных патогенных микроорганизмов из носоглотки и горла мазков [4]. Девять сидячий, 7 рекреационных спортсменов и 21 элитных спортсменов, развились симптомы заболевания ОРВИ в ходе исследования. Испытуемые с симптомами ОРВИ были протестированы на большинство основных патогенов, ответственных за ОРВИ в организме человека, в том числе аденовирус, вирус гриппа А и В, несколько типов вируса парагриппа, респираторно-синцитиальный вирус, а также другие [2]. Фактические патогены, однако, были обнаружены только в 30% всех случаев, с процентом положительных результатов распределенных примерно поровну между тремя группами. Эти данные предполагают, что, несмотря на то, что симптомы соответствовали ОРВИ, основной причиной симптомов наблюдаемых при различной интенсивности физических упражнений не может быть из-за распространенных респираторных патогенов, а другие явления, такие как аллергические реакции или идиопатических причин, таких как дыхательная гиперчувствительность, астма и сопутствующие симптомы.

Выводы. Эти тезисы предоставили доказательства, подтверждающие гипотезу о том, что физические нагрузки умеренной интенсивности уменьшают воспаление и улучшают иммунный ответ на респираторные вирусные инфекции. Я предполагаю, что умеренные физические нагрузки индуцируют уровень гормонов стресса, что регулирует чрезмерное воспаление в дыхательных путях и помогает в активации неспецифического противовирусного иммунитета. Кроме того, человеческие исследования должны попытаться изучить наиболее распространенные респираторные патогены, ответственных за инфекции, связанных с высокой интенсивностью физических упражнений, а также методы, которые они используют, чтобы избежать иммунного ответа, а также попытка перевести механистические исследования в человеческой экспериментальной модели. На основании имеющихся данных, физических упражнений умеренной интенсивности следует использовать в качестве дополнения к другим профилактическим мерам против респираторных инфекций дыхательных путей. Таких как: специфическая профилактика путем вакцинации, противовирусными препаратами. Неспецифическая профилактика-выполнение санитарно-гигиенических норм: регулярное проветривание помещения, ежедневная влажная уборка, одежда по погоде.

Список использованных источников

1. Клиническая иммунология и аллергология / Ред. Л. Йегера. Пер. с нем., 3 т. – М., 1990. 2. Вирсология / Ред. Б. Филдс, Д. Найн. в 3 т. – М.: Мир 1989. 3. Wong SM, Lai HK, Ou CO, et al. Is exercise protective against influenza-associated mortality? PLoS ONE. 2008;3(5):e2108. 4. Spence L, Brown WJ, Pyne DB, et al. Incidence, etiology, and symptomatology of upper respiratory illness in elite athletes. Med Sci Sports Exerc. 2007;39(4):577–86. 5. Nieman DC, Nehlsen-Cannarella SL, Markoff PA, et al. The effects of moderate exercise training on natural killer cells and acute upper respiratory tract infections. Int J Sports Med. 1990;11(6):467–73.

Т. В. Маленюк

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ»

Викладання навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання легкої атлетики» на факультетах фізичного виховання передбачає формування у майбутніх вчителів фізичної культури основ раціональної техніки виконання легкоатлетичних вправ, набуття професійно важливих знань, умінь та навичок для самостійної педагогічної роботи у навчальних закладах [1].

На якість навчальної діяльності студентів суттєво впливає теоретична й методична підготовка та наявність постійного контролю. Методична підготовка студентів є однією із слабких ланок у системі вищої фізкультурно-спортивної освіти [2, 4]. Основним завданням методичної підготовки студента є набуття знань та умінь навчати правильно виконувати легкоатлетичні вправи учнів [8].

На думку фахівці С. І. Савчук [5] та В. І. Сидоренко [7] необхідно удосконалювати традиційне навчання студентів у процесі викладання легкоатлетичних видів. О. В. Гогін та Е. І. Швидкий [3] пропонують застосовувати експрес-карти при проведенні занять з легкої атлетики. В.М. Сергієнко [6] та В. Т. Ялович [9] наголошують на необхідності впровадження активних форм навчання, проблемно-пошукових методів та інформаційно-комунікаційних технологій з метою формування професійної самосвідомості й педагогічного мислення студентів. Є. Ю. Шаповал [8] серед інноваційних методів активного навчання виділяє ігрові технології. Методи активного навчання, на його думку, мають суттєві переваги над традиційними, а саме: 1) навчання відбувається в умовах максимально наближених до реальної практичної діяльності; 2) методи активного навчання базуються на колективному виробленні рішень; 3) методи активного навчання дозволяють спеціальними засобами створювати керовану емоційну напругу студентів, тому що вирішення завдань відбувається в атмосфері емоційного підйому.

Отже, необхідно впроваджувати інноваційні форми і методи навчання студентів, активізувати процес навчання та поліпшити рівень професійної готовності майбутніх учителів фізичного виховання з шкільних видів легкої атлетики.

Мета дослідження – удосконалення методичної підготовки студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання легкої атлетики» на основі впровадження активних форм навчання.

З метою кращого оволодіння методикою навчання видів легкої атлетики передбачалося самостійне вивчення списку літературних джерел та інформаційних ресурсів за темою заняття, підготовка відповідного конспекту та заповнення методичної карти самостійної роботи. За основу ми використали методичні карти самостійної роботи розроблені фахівцями В. Т. Ялович та В. М. Сергієнко [10].

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання легкої атлетики» на факультеті фізичного виховання у Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка, ми пропонували студентам тему методичної карти пов'язану з технікою виконання легкоатлетичної вправи учнями конкретного віку та список літературних джерел. Студенти самос-

тійно заповнювали розділи карти: загально-розвиваючі і спеціально-підготовчі вправи, засоби навчання, можливі помилки та шляхи їх усунення.

З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів під час методичних занять ми використовували проблемне навчання. Тому педагогічні завдання передбачали створення проблемних ситуацій, щоб показати зв'язок навчання з професійною діяльністю. Наприклад: завдання уроку: 1) навчити техніки бігу по прямій на короткі дистанції; 2) навчити техніки потрійного стрибка в цілому. Ви помітили, що учень під час бігу ставить ногу на бігову доріжку всією ступнею або з п'яти. Підберіть засоби, щоб виправити технічну помилку. За рахунок розвитку яких рухових здібностей можна покращити результат у потрійному стрибку? Підберіть засоби для розвитку даних рухових здібностей.

Під час організації методичних занять, ми намагатися відійти від традиційної форми, коли один студент отримує завдання уроку, виступає у ролі «вчителя», а інші студенти працюють у ролі «учнів». При цьому вони не вступають у спілкування між собою, що знижує ефективність навчання.

З метою розв'язання навчальних завдань і проблемних ситуацій на методичних заняттях ми використовували групову форму навчальної роботи, а саме: «урок в уроці». Підготовку до уроку здійснювали чотири-п'ять студентів, один проводив урок, а інші виконували роль учнів. При цьому один студент забезпечував наочний метод і необхідне навчальне обладнання, другий – готував комплекс загально-розвиваючих і спеціально-підготовчих вправ відповідно до завдань уроку, третій – підбирав засоби для розв'язання першого завдання; четвертий – для другого завдання; п'ятий – працював над вирішення проблемної ситуації.

Таким чином, у процесі навчання студентів здійснювалася робота щодо розв'язання педагогічних завдань і проблемних ситуацій, які наближені до шкільної практики, спостерігався зв'язок теорії з практикою. Впровадження методичних карт самостійної роботи, вирішення проблемних ситуацій, застосування групової форми навчальної діяльності – «урок в уроці» дали змогу створити реальну педагогічну ситуацію, яка максимально наближена до майбутньої професійної діяльності вчителя фізичної культури.

Методична підготовка – важлива складова професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до практичної діяльності, її основне завдання – набуття знань та умінь навчати правильно виконувати легкоатлетичні вправи учнів. Тому з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців необхідно впроваджувати активні форми навчальної роботи під час методичних занять.

Список використаних джерел

- 1.Бурла О. М. Легка атлетика з методикою викладання. Навчальна програма для факультетів фізичного виховання / О. М. Бурла, М. П. Гудим, С. В. Гудим. – Суми: СДП, 1997. – 31 с.
- 2.Воробйов М. І. Практика в системі фізкультурної освіти / М. І. Воробйов, Т. Ю. Круцевич. – К.: Олімпійська література, 2006. – 192 с.
- 3.Гогін О. В. Застосування експрес-карт при проведенні занять з легкої атлетики на старших курсах / А.В. Гогін, Е. І. Швидкий // Матеріали І республік. конф. «Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні». – Луцьк: Надстир'я, 1994. – С.373–375.
- 4.Лоза Т. О. Готовність студентів до виконання професійно-педагогічної діяльності вчителя фізичної культури / Т. О. Лоза // Матеріали Всеукр. наук. конф. «Біосоціокультурні та педагогічні аспекти фізичного виховання та спорту». – Суми, 2000. – С. 114–118.
- 5.Савчук С. І. Підготовка вчителя фізичної культури в процесі вивчення курсу «Легка атлетика»: автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / С.І.Савчук. – Луцьк, 2000. – 20 с.
- 6.Сергієнко В. М. Інноваційна технологія викладання легкої атлетики на факультетах фізичного виховання вищих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / В. М. Сергієнко. – Львів, 2007. – 21 с.
- 7.Сидоренко В. І. Деякі аспекти підвищення методичної підготовки студентів факультету фізичного виховання на заняттях з легкої атлетики / В. І. Сидоренко // Матеріали ІІ регіон. наук.-практ. конф. «Роль фізичної культури в здоровому способі життя». – Ч. ІІ. – Львів, 1991. – С.64–66.
- 8.Шаповал Є. Ю. Застосування інноваційних методів активного навчання в підготовці фахівців фізичної культури на основі ігрових технологій / Є. Ю. Шаповал // Фізичне вихо-

вання: теорія і практика: *Часопис кафедри теорії і методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури ПНПУ імені В. Г. Короленка.* – Полтава. 2016. - № 3. – С.263–268. 9. Яловик В. Т. *Технологія вдосконалення професійної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання* / В. Т. Яловик, В. М. Сергієнко // *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету, Серія: Педагогіка.* – 2003. - № 2. – С. 16 – 18. 10. Яловик В. Т. *Інноваційні технології викладання легкої атлетики у вищих навчальних закладах: Монографія* / В. Т. Яловик, В. М. Сергієнко. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 228 с.

В. В. Пічурін, Д. С. Проноза

РАЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ – ОСНОВА УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Студенти - особлива професійна група населення, характеризується певною віковою категорією і специфічними умовами праці та побуту. Вікові межі цієї групи від 17 до 27 років. Багато студентів живуть у гуртожитку у відриві від сім'ї, харчуються в їдальні, що змушує їх перебудовувати сформований стереотип. Ще більше зусилля потрібно від сільської молоді, для якої змінюється не тільки режим, але і всі умови життя.

Правильний режим дня студента - це доцільно організований, відповідний віковим здібностям розпорядок добової діяльності, передбачений повторюваний день у день автоматизм життєвих процесів. При цьому дуже важливо, щоб всі елементи режиму проводилися строго послідовно і в один і той же час. Це сприяє утворенню стійких умовних рефлексів [1,3].

Одна з проблем, що виникають перед студентами в роки навчання - проблема адаптації. Адаптація студентів здійснюється в три етапи.

Перший етап (1 і 2 курси) найбільш важкий. На відміну від школи у вищому навчальному закладі потрібна велика самостійність, відсутність коментарів, яких учні звикли в школі. Труднощі адаптації виникають також внаслідок великої інформативного навантаження в умовах нестачі часу. Зазвичай до 30% студентів не підготовлені до занять.

Другий етап (3 курс) - період повної адаптації, успішність стабільна і висока.

Третій етап (4-6 курси) навантаження зростає у зв'язку зі створенням сім'ї, заняттями в студентському науковому товаристві, участю в громадському навантаженні.

Навчальний процес у вузі повинен бути проникнутий ідеєю максимально можливої і цілеспрямованої самостійності студентів, активацією їх самовиховання. Причому для самостійності і самовиховання студентів необхідний рівень особистої активності, який би формував у них самостійний пошук і навіть вироблення самих дій і операцій. Саме це забезпечує високу успішність під час навчання. Але для цього необхідна раціональна організація праці та відпочинку, яка дає змогу підтримувати високу працездатність і попереджувати стомлення. Раціональний режим праці та відпочинку - це таке співвідношення і зміст періодів роботи і відпочинку, при яких висока продуктивність праці поєднується з високою і стійкою працездатністю людини без ознак надмірного стомлення протягом можливо тривалого періоду [1,4,5].

Основне завдання науково обґрунтованого раціонального режиму праці та відпочинку полягає в зниженні стомлення, досягненні високої продуктивності праці протягом усього робочого дня при мінімальній напрузі фізіологічних функцій, збереженні здоров'я і тривалості працездатності.

Існує п'ять умов, виконання яких сприяє підвищенню інтенсивності розумової праці.

Першою є поступовість входу в роботу, другий - рівномірність і ритмічність праці, третьою - звична послідовність і систематичність праці (від простого - до складного, від малого - до більшого), четвертою - правильне чергування праці та відпочинку, п'ятою (найважливішою) - оптимальні умови для розумової праці.

До факторів, які забезпечують сприятливі умови для розумової діяльності, відносяться: 1) Режим дня; 2) Стиль праці; 3) Гігієна місця роботи; 4) Правильний відпочинок; 5) Харчування; 6) Сон.

Отже, аналіз конкретних шляхів підвищення працездатності студентів дозволяє визначити наступні аспекти: 1) відповідна регламентація розумової праці в процесі різних розумових навантажень; 2) раціональна побудова режиму праці; 3) використання фізичної культури, різних форм активного відпочинку.

Враховуючи сприятливий вплив активного руху на функціональні можливості організму, слід зазначити, що для успішного впровадження фізичних вправ в режим дня необхідні правильна і чітка організація відповідних заходів, суворе дотримання основних фізіологічних принципів фізичного тренування, оскільки ефект активного відпочинку надзвичайно близький до впливу систематичних тренувань. Це дозволяє розглядати активний відпочинок і фізичне тренування при їх істотних відмінностях як два різні шляхи, що сприяють досягненню одного результату - підвищенню працездатності [2,6].

Найважливішими принципами фізичного тренування є: 1) послідовне і систематичне повторення вправ; 2) поступове збільшення навантажень; 3) використання різноманітних фізичних вправ; 4) відповідність навантажень, їх інтенсивності фізіологічним можливостям людини; 5) усвідомлення конкретних завдань і цілей фізичних вправ, їх значення для здоров'я і працездатності. Заняття при цьому повинні бути наочними, з використанням відповідних матеріалів.

Слід пам'ятати, що на самостійну індивідуальну працю слід витратити щоденно 3-4 години, при цьому необхідно робити п'ятихвилинні перерви через кожні 45 хвилин занять. Найдоцільніше виходити на прогулянки у період з 14 : 00 до 16 : 00, оскільки у цей проміжок часу працездатність найменша. Найбільша працездатність припадає на ранкові години (з 8 : 00 до 12 : 00) і на вечірні (з 17 : 00 до 19 : 00). Найбільш продуктивні дні тижня – вівторок, середа, п'ятниця, непродуктивні – понеділок і четвер.

Таким чином, для забезпечення високої успішності, вирішення проблеми часу, підвищення ефективності розумової праці, студенти повинні навчитись раціонально організовувати свою працю. Помічником у цій справі можуть бути студентський актив факультетів, куратори, викладачі.

Список використаних джерел

1.Бабанский Ю.К. *Рациональная организация учебной деятельности* / Ю.К. Бабанский . - М.: Знание, 1981. – 96 с. 2.Горбунов Г.Д., Гозунов Е.Н. *Психология физической культуры и спорта: учебник для студ. высш. учеб. заведений* / Г.Д. Горбунов, Е.Н. Гозунов. - М. – 2009.- 256 с. 3.Гуревич, П.С. *Психология і педагогіка: Підручник для бакалаврів/П.С. Гуревич.- М. : Юрайт, 2013. - 479 с.* 4.Денисова, О.П. *Психология і педагогіка: Навчальний посібник/О.П. Денисова.- М. : Флінта, МПСУ.- 2008. - 240 с.* 5.Кравченко, А.І. *Психология і педагогіка: Підручник/А.І. Кравченко.- М. : ИНФРА-М, 2013. - 400 с.* 6.Попов Г.И. *Научно-методическая деятельность в спорте: учебник для студентов* / Г.И.Попов. - М.- 2015. – 192 с.

О. О. Надтока

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ

Однією з ефективних ланок позашкільної освіти України виступають дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ), які сприяють розвитку здібностей вихованців в обраному виді спорту, їхньому оздоровленню, забезпеченню змістовного відпочинку, а також інтеріоризації ними суспільних цінностей.

Серед різноманітних аспектів діяльності ДЮСШ чільну роль відіграє вихов-

ний аспект. Проте, виконання ДЮСШ покладеної на них державою й суспільством виховної місії утруднюється тим, що виховний процес у цих закладах часто виступає необов'язковим доповненням до тренувального процесу. При цьому спорадична та нескоординована виховна робота тренерів-викладачів лише завадить гуманістичному вихованню юних спортсменів.

Запорукою подолання означеного недоліку виступає підготовленість тренерів-викладачів ДЮСШ до виховної роботи, яка формується, перш за все, на етапі професійної освіти. Утім, відповідній підготовці майбутніх тренерів-викладачів (студентів напряму 6.010202 «Спорт (за видами діяльності)») на профільних факультетах заважає низка суперечностей, зокрема, між:

- задекларованими в якості цільового орієнтуру професійної спортивної освіти вміннями з виховної роботи тренера-викладача та усталеними традиціями орієнтації змісту цієї освіти на вузькоспеціалізовану спортивно-методичну, технічну й фізичну підготовку студентів;

- вимогами професійної діяльності тренерів-викладачів ДЮСШ до високого рівню сформованості у них навичок ефективної поведінки в конкретних педагогічних ситуаціях та дефіцитом методів професійної підготовки, спрямованих на формування та розвиток виховних умінь, адаптованих до специфіки конкретних видів спорту;

- необхідністю комплексного оцінювання готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ та браком надійного, об'єктивного, адекватного діагностичного інструментарію.

Логічним кроком на шляху розв'язання вказаних суперечностей є визначення стану розробленості проблеми підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у дитячо-юнацьких спортивних школах, а також прийняття на основі результатів аналізу наукових джерел рішення про проведення дослідження з відповідної проблематики.

Підґрунтя для вирішення названих суперечностей закладено в наукових працях у яких описано: основні принципи, цільові орієнтири, логіко-змістові схеми базової професійної освіти майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ (Р. Клопов [0], В. Мазін [0], А. Сватсьєв [0], Л. Сущенко [0]); педагогічні умови формування ключових професійно-педагогічних компетенцій майбутніх тренерів-викладачів (М. Буренко, В. Пономарьов, Т. Чопик); педагогічні умови формування психологічної готовності тренерів (О. Хуртенко); впровадження активних методів навчання у професійній освіті в галузі фізичної культури і спорту (О. Ємець, Є. Павлюк); підготовка майбутніх тренерів-викладачів до організації діяльності ДЮСШ (Д. Перепльотчиков); теоретичні й методичні засади формування професійно-педагогічних якостей майбутніх тренерів-викладачів із різних видів спорту (В. Левків, В. Назаренко, С. Сальникова, Т. Тищенко).

Аналіз публікацій названих авторів показав, що розроблені на сьогодні теоретичні концепції та практичні методики, не можуть бути використані для створення цілісної системи підготовки майбутнього тренера-викладача до виховної роботи у ДЮСШ без суттєвого доопрацювання.

Про недостатність розробленості проблематики підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ свідчить також аналіз протоколів Ради з координації наукових досліджень АПН України, який дає змогу констатувати те, що за останні десять років відповідного дослідження так і не було розпочато.

Актуальність формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в базовій професійній освіті, а також недостатня наукова розробленість цього питання, зумовили вибір нами теми дисертаційної роботи «Підготовка майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у дитячо-юнацьких спортивних школах».

У відповідності до загальних традицій педагогічних досліджень, перш за все, нами сформульований науковий апарат дисертації, ключовими компонентами яко-

го виступають мета, об'єкт, предмет і гіпотеза.

Як мету дисертаційного дослідження нами визначено наукове обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у ДЮСШ в базовій професійній освіті. Для її досягнення поставлено такі завдання: проаналізувати сучасний стан проблеми підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ; уточнити зміст професійної якості «готовність майбутнього тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ»; визначити необхідні й достатні педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ; розробити методичну систему підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ, і представити її у вигляді моделі; розробити методику оцінювання готовності майбутнього тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ; експериментально перевірити доцільність впровадження методичної системи підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ.

Об'єктом дослідження виступатиме процес фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ, а його предметом – педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ.

Гіпотеза дослідження сформульована у такому вигляді: підготовка майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи у ДЮСШ стане більш ефективною у разі створення наступних педагогічних умов: 1) визначення параметрів готовності до виховної роботи майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ із урахуванням специфіки їхнього виду спорту; 2) розширення змісту професійно-орієнтованих дисциплін шляхом введення компетентісно орієнтованих змістових модулів; 3) використання нетрадиційних форм лекцій, спрямованих на набуття студентами когнітивної основи готовності до виховної роботи в ДЮСШ; 4) інтеграція набутих знань у логіці майбутньої педагогічно-професійної діяльності за рахунок впровадження на практичних заняттях системи контекстних вправ; 5) реалізація взаємодоповнюючих методик контролю, орієнтованих на оцінювання професійних знань, психологічних і професійних якостей майбутніх тренерів-викладачів в аспекті їхньої готовності до виховної роботи в ДЮСШ.

Ми очікуємо, що наукова новизна та теоретична значущість дослідження полягатиме у тому що буде: уперше теоретично обґрунтовано та розроблено педагогічні умови, методичну систему та модель підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ; уточнено дефініцію готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ, критерії та показники цієї готовності; удосконалено навчальний процес студентів напряму 6.010202 «Спорт (за видами діяльності). Подальшого розвитку набуватимуть наукові положення компетентісного та контекстного підходів у фаховій підготовці тренерів-викладачів ДЮСШ.

Сподіваємося також, що практичне значення одержаних результатів полягатиме в тому, що буде: розроблено й впроваджено в навчальний процес низку компетентісно орієнтованих змістових модулів професійно-орієнтованих дисциплін; підготовлено й впроваджено в освітній процес контекстно орієнтовані методичні рекомендації з підготовки тренера-викладача ДЮСШ до виховної роботи; розроблено засоби встановлення рівню готовності майбутнього тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ.

Список використаних джерел

1. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика : монографія / Р. В. Клопов. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – 386 с. 2. Мазін В.М. Організація виховного процесу у дитячо-юнацьких спортивних школах : теоретичне підґрунтя, концепція, методична система // Актуальні питання фізичного виховання учнівської та студентської молоді : теорія і практика : монографія / за гол. ред. О. В. Отравенко; авт. кол.: Т. С. Бондар, В. М. Мазін та ін. – Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. – С. 40-89. 3. Сватъєв А.В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності: автореф. ... канд. пед. н.: спец. 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти / А.В. Сватъєв. - Запоріжжя, 2013. – 43 с. 4. Суценко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спо-

С. В. Нікітенко

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАНЯТТЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Стрімкий ритм життя обумовлює ту обставину, що законодавство в сфері фізичної культури і спорту необхідно постійно удосконалювати. У сучасних умовах воно повинно передбачати створення сприятливих умов для структур, які реалізують програми розвитку фізичної культури і спорту серед дітей, інвалідів, сиріт, що сприяє формуванню здорового способу життя; стимулює спонсорів та інвесторів, які направляють свої кошти на підготовку спортивного резерву і національних збірних команд для участі в Олімпійських та Параолімпійських іграх. Однак, за останні роки доводиться зіштовхуватися із випадками смерті учнів на уроках фізкультури, серйозні проблеми зі станом здоров'я існують у молоді призовного віку.

Дана проблема стала предметом дослідження в монографіях [1-2] та численних статтях [3-7].

Недоліки фізичного виховання і розвитку спорту серед підлітків, дітей та молоді можна пояснити комплексом невирішених питань, серед яких слаборозвинена матеріально-технічна база; обмежений обсяг учбового часу, який відведений на обов'язкові заняття з фізичного виховання; окремі упущення в професійній підготовці педагогічних кадрів, у змісті та формах фізкультурно-оздоровчої роботи, особливо серед дошкільнят; орієнтація педагогічної діяльності на кількісні показники; відсутність традицій сімейного фізичного виховання; неузгодженість дій органів народної освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту тощо. До певної міри створює проблеми і розпорошеність фінансових ресурсів. В цьому контексті, невиправданим виявилось переведення більшості федерацій по видам спорту на самозабезпечення, що спричинило необхідність створення управлінських структур у кожній федерації (свого роду міні-спорткомітетів), викликало багатократне збільшення чисельності управлінського та обслуговуючого персоналу центральних апаратів і, як наслідок, значне зростання фінансування на їх утримання.

Майбутні спортсмени готуються у дитячо-юнацьких спортивних школах. Тому, лєвова частка заслуг в підготовці спортивного резерву для збірних команд України з різних видів спорту належить спортивним школам, успіх яких необхідно вивчати і поширювати. Фахівці визнають, що система підготовки спортивного резерву, що була закладена ще в УРСР, зарекомендувала себе як достатньо надійна. Звернемо вагу також на те, що тенденція до зменшення чисельності спортивних шкіл, яка намітилася у 1990-х роках дещо змінилася в бік стабілізації або їх збільшення. Тому на часі розробка нового механізму фінансування профспілкових спортивних шкіл (оплата праці тренерсько-викладацького складу, оренда спортивних споруд чи приміщень інші витрати). Певне занепокоєння викликає той факт, що на даний момент дитячо-юнацькі спортивні школи в умовах відсутності достатньої кількості тренувальних спортивних споруд, при дефіциті інвентаря, обладнання і навіть спортивної форми, зіштовхнулися зі значним подорожчанням орендної плати за використання зачасти приватизованих спортивних споруд.

Професіоналізація спорту є передусім результатом його значної витратності, яка продиктована тривалим учбово-тренувальним процесом в багатьох видах спорту, що триває від 10 до 15 років. Для цілої низки видів спорту (гімнастика, фігурне катання, хокей, теніс) все більш характерною стає рання спортивна спеціалізація. Зачасти спортивні вправи та інтенсивні фізичні заняття проводяться по тричотири рази на день. Професійним спортсменам доводиться мати справу з висо-

ким психологічним і фізичним навантаженням. Підготовка спортсменів високого класу вимагає дорого-вартісного матеріально-технічного забезпечення. Активно виступаючий спортсмен потребує також відповідного матеріального стимулювання, так як в силу значної завантаженості іншого джерела доходів він не може мати.

Основи здоров'я і позитивного ставлення до фізичної культури закладаються в дитячому віці. Перевага у всій роботі пов'язаній з розвитком фізкультурно-спортивного руху повинна бути віддана фізичному вихованню і формуванню здорового способу життя дошкільнят, учнів загальноосвітніх шкіл, студентській молоді. Погіршення фізичного стану і здоров'я молодого покоління диктує необхідність займатися цим питанням невідкладно. Основні зусилля повинні бути направлені на: 1) підвищення відповідальності батьків за здоров'я дітей; 2) пошук і раціональне використання цільових і спонсорських фінансових надходжень на розвиток дитячого і молодіжного спорту; 3) удосконалення програмно-методичного і організаційного забезпечення фізичного виховання в навчальних закладах; 4) впровадження нових ефективних форм організації занять; 5) створення індустрії не дорогих, але практичних і гігієнічних товарів і тренажерів для занять фізичною культурою; 6) масове видавництво популярної літератури, відеокасет і комп'ютерних програм.

Фізичне виховання повинно реалізовуватися через форми урочних занять; додаткові (факультативні) заняття, в тому числі з учнями, що мають відхилення в стані здоров'я; через фізкультурно-оздоровчі заходи; позакласні форми занять (спортивні секції, заняття в спортивних школах, самостійні заняття); спортивно-масові й фізкультурно-оздоровчі заходи. Все це забезпечить дітям і молоді необхідну рухому активність.

Крім того, необхідне законодавче опрацювання наступних актуальних питань: 1) боротьба проти використання спортсменами допінгу, наркотиків; забезпечення безпеки і правопорядку на спортивних змаганнях, що виключала би можливість хуліганських дій із боку окремих вболівальників під час спортивних змагань, прояву жорстокості та насильства, а також інших протиправних дій, що негативно впливають на особистість і суспільство; 2) вирішення проблеми масового відтоку вітчизняних спортсменів і фахівців за межі держави; 3) постановка проблеми ранньої дитячої спортивної спеціалізації, участі дітей у спортивних змаганнях, які стимулюють форсування спортивної підготовки в ущерб здоров'ю і нормальному розвитку дитини; 4) залучення світового досвіду по державній підтримці громадських фізкультурно-спортивних об'єднань; 5) вирішення питань, пов'язаних із спонсорською діяльністю, залученням у спорт позабюджетних джерел фінансування, шляхом внесення поправок до відповідних законів.

При вирішенні проблем залучення до активних занять фізичною культурою дітей і молоді особливу увагу необхідно звернути на проведення дозвілля з батьками. Концепція сімейного активного відпочинку має бути пріоритетною. З цією метою необхідно розробити і реалізувати спеціальну програму. До неї має увійти мережа зон відпочинку, регіональні оздоровчі траси і стежки, повздовж яких сформувати інфраструктуру (спортивні містечка, кемпінги, туристично-оздоровчі комплекси). Для організації дозвілля необхідно більш активно залучати профспілкові, молодіжні і жіночі громадські об'єднання. Статистичні дослідження і повсякденне життя свідчать, що фізична культура і спорт є ефективним засобом профілактики асоціальної поведінки в молодіжному середовищі. Тому важливо органам місцевого самоврядування реалізувати комплекс невідкладних заходів з метою розвитку дитячо-юнацьких клубів, спортивних шкіл і палаців спорту для дітей та юнацтва з урахуванням соціальних нормативів і норм. Це дасть можливість залучати до фізкультурного руху мільйони дітей щорічно, що позитивно відобразиться на скороченні дитячої злочинності й наркотичних і психотропних засобів.

Таким чином, заняття дітей і молоді в клубах не тільки покращить їх здоров'я і

фізичну підготовку, але й забезпечить їм більш інтенсивний і змістовний відпочинок. Засоби фізичної культури і спорту можуть бути ефективно використані на всіх етапах формування дитини, підлітка, молоді людини. Для їх вирішення потрібно створити необхідні умови, забезпечити їх спортивними знаряддями й інвентарем.

Список використаних джерел

1. Система фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі та України (XVI – початок XXI століття): порівняльний аналіз [Текст] : монографія / Е.С. Вільчковський, Б.М. Шиян, А.В. Цьось, В.Р. Пасічник. – Луцьк : Вежа- Друк, 2016. – 240 с.
2. Столітенко Є. Фізичне виховання учнів 1-11 класів у процесі занять футболом. – К., 2011. – 293 с.
3. Мицкан Т. Характеристика здоров`я збережувальних технологій у дошкільних навчальних закладах // Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. – 2014. – Вип.20. – С.12-20.
4. Масич Н.І., Сабіров Р.Р. Розвиток дитячо-юнацького спорту у сільській місцевості // Матеріали I регіональної науково-практичної інтернет-конференції. – Харків, 2012. – С. 7-11.
5. Хомко И., Савченко Е. Организация физической культуры в высших учебных заведениях Украины // Матеріали I регіональної науково-практичної інтернет-конференції. – Харків, 2012. – С.12-16.
6. Волков Л.В. Современные требования к профессиональной деятельности тренера детского и юношеского спорта / Л.В. Волков // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 10. – С. 208-212.
7. Бріжатая І. Формування культури фізичного здоров`я учнів в системі профілактики шкільного травматизму / І. Бріжатая // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 17. – С.33-39.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Агарков Сергій Федорович, д. мед. н., доцент кафедри сімейної медицини ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Алієв Октай Керимович, викладач кафедри філософії та суспільних наук Міжнародного науково-технічного університету імені Академіка Юрія Бугая, (м. Київ).

Артеменко Андрій Павлович, д. філос. н., проф., професор кафедри філософії та соціології Національного фармацевтичного університету.

Бабаєва Тетяна Євгеніївна, методист 1 категорії навчально-методичного відділу, Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова.

Барабаш Олена Василівна, к. біол. н., доц., доцент кафедри «Екологія та безпека життєдіяльності» Національного транспортного університету.

Батліна Людмила Вікторівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри дошкільної освіти, КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР.

Бачинська Наталія Василівна, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доц., кафедра фізичного виховання та спорту Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

Берест Ольга Олександрівна, аспірант, викладач кафедри фізичного виховання і спорту Сумського державного університету.

Біда Світлана Олександрівна, викладач інформатики та спецдисциплін Дніпропетровського коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

Біла Наталія Володимирівна, соціальний педагог, КЗО «Спеціалізована середня загальноосвітня школа № 142 еколого-економічного профілю» Дніпропетровської міської ради.

Більчук Валентина Сидорівна, к. біол. н., ст. науковий співробітник, викладач кафедри загальної та клінічної фармації ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Бойко Юлія Вікторівна, вихователь Комунального комбінованого дошкільного навчального закладу №3, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.

Бондарева Оксана Олександрівна, к. мед. н., асистент кафедри ендокринології, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Бондаренко Зоя Петрівна, к. пед. н., доцент кафедри педагогіки та корекційної освіти, заст. декану факультету психології з виховної роботи Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

Борзенко Олександра Павлівна, к. пед. н., доц., доцент кафедри іноземних мов, Харківського національного автомобільно-дорожного університету.

Ботвінікова Лариса Аркадіївна, к. мед. н., асистент професора кафедри внутрішніх хвороб 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Буланий Микола Юрійович, магістр Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

Буряк Геннадій Іванович, викладач математичних дисциплін I кваліфікаційної категорії, Дніпропетровського коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

Величко Зоя Яківна, культорганізатор ДООЦ, м. Київ.

Висоцький Олександр Юрійович, д.політ.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

Вишняков Василь Миколайович, викладач Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту.

Вієвська Муза Георгіївна, к.пед.н., доц., доцент кафедри соціально-гуманітарних наук Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Віленський Ярослав Вікторович, магістрант кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Владимирова Інна Миколаївна, доктор фармацевтичних наук, доц., завідувач науково-методичної лабораторії з питань фармацевтичної освіти Національного фармацевтичного університету.

Волкова Тетяна Володимирівна, старший викладач кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Вороніна Ганна Раїсівна, викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №2 ФЛ НТУУ «КПІ» ім. Ігоря Сікорського.

Гарагуля Ганна Андріївна, к. мед. н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Гашинова Катерина Юріївна, к. мед. н., доцент кафедри факультетської терапії та ендокринології, виконуюча обов'язки завідувача кафедри професійних хвороб та клінічної імунології ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».

Глущенко Діана Русланівна, студентка Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара.

Говсєєв Дмитро Олександрович, к.мед.н. доцент кафедри акушерства та гінекології післядипломної освіти НМУ імені О.О.Богомольця.

Гонтар Дмитро Анатолійович, вчитель історії та правознавства, керівник військово-патріотичного гуртка «Навчання доблесті і слави» Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №109.

Гош Вікторія Євгеніївна, старший викладач медичної біології, Київського медичного університету УАНМ.

Грачова Вікторія Миколаївна, студентка ДДАЕУ, 2-й курс інженерно-технологічного факультету.

Гребенник Тетяна Олексіївна, к. і. н., доц., доцент кафедри філософії та політології Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Гриневиц Людмила Володимирівна, к.е.н., доцент кафедри статистики та економічного прогнозування Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Гришин Олександр Михайлович, к. техн. н., доцент кафедри теорії металургійних процесів і загальної хімії Національної металургійної академії України.

Громова Олександра Леонідівна, к.мед.н. асистент кафедри акушерства та гінекології післядипломної освіти НМУ імені О.О.Богомольця.

Гуцол Людмила Миколаївна, викладач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, здобувач Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.

Дабіжа Леонід Петрович, к.мед.н. доцент кафедри акушерства та гінекології післядипломної освіти НМУ імені О.О.Богомольця.

Делова Людмила Алиевна, к. социол. н., ведущий научный сотрудник ГБУ РА «Адыгейский республиканский институт гуманитарных исследований имени Т.М.Керашева».

Денисюк Олександр Вікторович, аспірант кафедри історії Національного університету «Острозька академія».

Дьяченко Ніна Костянтинівна, старший викладач кафедри вищої математики Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.

Дрожик Людмила Володимирівна, к. пед. н., старший лаборант кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету.

Дяченко Ольга Вікторівна, студентка 5-го курсу, бакалавр корекційної освіти, Дніпропетровського національного університету ім. Олесь Гончара.

Жамардій Валерій Олександрович, к. пед. н., викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я, фізичної реабілітації, спортивної медицини ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія».

Жержова Тетяна Анатоліївна, к. мед. н., доц., доцент ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»; факультет післядипломної освіти; кафедра акушерства, гінекології та перинатології, КЗ «Дніпропетровський обласний перинатальний центр зі стаціонаром ДОР».

Жидкова Оксана Олегівна, старший викладач кафедри філософії Харківського національного університету радіоелектроніки.

Євтушенко Олександра Олегівна, магістр, кафедра «Спеціальна педагогіка Дніпропетровського національного університету ім. Олесь Гончара.

Зарубіна Тетяна Володимирівна, зав. оздоровчо-екологічним відділом ДООЦ м.Київ.

Зламанюк Євгенія Миколаївна, здобувач кафедри філософії освіти КВНЗ «ДОШПО»

Зламанюк Людмила Михайлівна, к. пед. н., доцент, завідувач кафедри природничо-математичної освіти КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Золотовська Вікторія Сергіївна, викладач Морського коледжу Херсонської державної морської академії.

Іванова Карина Андріївна, д. філос. н., проф., завідувач кафедри філософії та соціології Національного фармацевтичного університету.

Ігнатєва Аліна Ігорівна, к. пед. н., викладач кафедри теорії і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Лакуша Наталія Михайлівна, к. філос. н., доцент кафедри філософії Київського національного університету будівництва і архітектури.

Лисенко Галина Іванівна, к. і. н., доцент, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

Кайдалова Лідія Григорівна, д. пед. н., проф., професор кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету.

Канюка Галина Степанівна, к. психол. н., начальник лабораторії психофізіологічних досліджень ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Кастро Родрігес Артуро Хавієр, к. філол. н., доц., доцент кафедр романської і новогрецької філології та перекладу Київського національного лінгвістичного університету.

Кий - Кокарева Вікторія Григоріївна, кандидат наук з державного управління, викладач кафедри соціальної медицини, організації та управління охороною здоров'я, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Кириченко Олена Анатоліївна, заступник директора з навчально-виховної роботи Харківського ліцею № 149 Харківської міської ради Харківської області.

Кіресв Олександр Анатолійович, старший викладач, Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту.

Кіресва Тетяна Володимирівна, к.мед.н., завідувач кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Клебанський Євген Олегович, к. хім. н., доцент кафедри загальної та клінічної фармації, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Ковтуненко Раїса Вікторівна, к. мед. н., доцент кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Кожухова Тетяна Валеріївна, к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки, Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Кокарєв Іван Васильович, к.е.н., доц., доцент кафедри інформатики та інформаційних технологій ДДУВС.

Кормілець Сергій Володимирович, вчитель фізичної культури державного ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка, м. Суми.

Корнута Володимир Андрійович, к.т.н., доц., доцент кафедри інженерної та комп'ютерної графіки Івано-Франківською національний технічний університет нафти і газу.

Корнута Олена Володимирівна, к.т.н., доцент, доцент кафедри інженерної та комп'ютерної графіки, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Коропатник Михайло Михайлович, к.і.н., доц., доцент кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського.

Котвіцька Алла Анатоліївна, доктор фармацевтичних наук, проф., перший проректор з науково-педагогічної роботи, професор кафедри соціальної фармації Національного фармацевтичного університету.

Кубарєва Інна Валеріївна, кандидат фармацевтичних наук, доц., завідувач кафедри соціальної фармації, Національного фармацевтичного університету.

Курган Ольга Володимирівна, методист навчально-методичного відділу моніторингу якості освіти та зовнішнього незалежного оцінювання Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Кухтик Наталія Олександрівна, старший викладач кафедри «Екологія та безпека життєдіяльності» Національного транспортного університету.

Кравченко Олександра Миколаївна, викладач вищої категорії, викладач-методист ВКНЗ СОР «Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка».

Лаговська Надія Георгіївна, старший викладач кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Лічман Лада Юріївна, к. пед. н., доц., завідувач кафедри іноземних мов Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика.

Лисицька Лейла Алієвна, студентка першого медичного факультету, 3-го курсу, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Литовченко Ірина Миколаївна, к. пед. н., доц., доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Логвиненко Максим Леонідович, викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Ломовицька Юлія Ігорівна, студентка 4 курсу ДНУ ім. О.Гончара, КЗО «Дніпропетровський навчально-реабілітаційний центр № 1 Дніпропетровської обласної ради».

Луценко Оксана Василівна, аспірантка кафедри педагогіки ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Макаренко Михайло Васильович, д.мед.н. завідувач кафедри акушерства та гінекології післядипломної освіти НМУ імені О.О.Богомольця.

Малик Олена Миколаївна, викладач математичних дисциплін, голова предметної циклової комісії математики та інформатики, методист відділення КПІ.

Мандрико Тамара Василівна, викладач вищої категорії, викладач-методист, керівник педагогічно-пошукового товариства Вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка».

Мартінова Лілія Іванівна, к.мед.н. доцент кафедри акушерства та гінекології післядипломної освіти НМУ імені О.О.Богомольця.

Маленюк Тетяна Володимирівна, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Мелешко Віра Василівна, к. пед. н., провідний науковий співробітник відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України.

Мелешко Інна Вікторівна, викладач, факультет лінгвістики, кафедра англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського».

Меняйло Вікторія Іванівна, к.ф.-м.н., доц., начальник науково-дослідної частини Запорізького національного університету.

Мироненко Олена Валеріївна, к.мед.н., в.о. завідувач кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Мілевська Тетяна Сергіївна, старший викладач кафедри статистики та економічного прогнозування ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Мірошніченко Лариса Василівна, викладач вищої категорії, викладач-методист ВКНЗ СОР «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка».

Мосенцева Світлана Володимирівна, асистент кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету.

Мусійчук Дмитро Володимирович, головний спеціаліст управління молоді і спорту Дніпропетровської облдержадміністрації.

Надтока Олександр Олександрович, аспірант денної форми навчання Запорізького національного університету.

Науменко Наталія Вікторівна, к. пед. н., викладач кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету.

Неколяк Роман Васильович, аспірант відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України.

Нетьосов Сергій Іванович к. пед. н., доцент кафедри педагогіки та корекційної освіти Дніпропетровського національного університету ім. Олесья Гончара.

Никоненко Наталія Валеріївна, к. пед. н., доцент, кафедра «Спеціальна педагогіка Дніпропетровського національного університету ім. Олесья Гончара.

Нікітенко Сергій Валерійович, к.і. н., керівник молодіжного медіа об'єднання «Міст», Херсон.

Нікітіна Наталя Сергіївна, викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №2, НТУУ «КПІ ім. Сікорського».

Окольніча Тетяна Володимирівна, к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Олексишин Олег Орестович, асистент кафедри філософії Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Ольховська Анжела Борисівна, кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри фармацевтичного маркетингу та менеджменту Національного фармацевтичного університету.

Осадчук Дмитро Дмитрович, аспірант Хмельницького національного університету; старший викладач кафедри морських технологій Національного університету «Одеська морська академія».

Осетинський Ігорь Олегович, вчитель вищої категорії, старший вчитель Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 71.

Остапенко Людмила Вікторівна, аспірантка КВНЗ «Херсонської академії неперервної освіти», заступник директора з навчально-виховної роботи, Юльївський навчально-виховний комплекс Запорізького району, Запорізької області.

Павленко Ірина Григорівна, к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Павленко Людмила Іванівна, зав. гуманітарно-естетичним відділом ДООЦ, м.Київ.

Пєнов Вадим Васильович, старший викладач кафедри медичних знань та БЖД Біологічного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Пизаров Дмитро Сергійович, випускник гуманітарного факультету Національної металургійної академії України.

Пічурін Валерій Васильович, к. психол. н., доц., завідувач кафедрою фізичного виховання ДНУЗТ ім. акад. В.Лазаряна.

Плєханова Оксана Валеріївна, к.мед.н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Плюгіна Ірина Іванівна, методист навчально-методичного відділу Харківського національного університету міського господарства імені О.М.Бекетова.

Пододіменко Інна Іванівна, к. пед. н., старший викладач кафедри іноземних мов Хмельницького національного університету.

Подплетня Олена Анатоліївна, д. фарм.наук, проф., зав. каф. загальної та клінічної фармації, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Потій Наталія Миколаївна, к.і.н., науковець.

Присяжнюк Ірина Сергіївна, викладач НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського».

Прокопова Олена Семенівна, к. пед. н., директор Харківського ліцею № 149 Харківської міської ради Харківської області.

Проноза Дар'я Сергіївна, студентка групи СМ-14-2 Дніпропетровського національного університету ім. Олесь Гончара.

Пунченко Олег Петрович, д. філос. н., проф., завідувач кафедри філософії та історії України Одеської національної академії зв'язку ім. О.С.Попова (м. Одеса).

Рєва Тетяна Дмитрівна, к. хім. н., доцент, декан фармацевтичного факультету Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.

Романова Наталя Сергіївна, к.т.н., доцент кафедри термічної обробки металів Національної металургійної академії України.

Рудевіч Наталія Валентинівна, к. т.н., доц., доцент Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Руденко Юлія Юріївна, к.політ.н., доц., доцент кафедри національної безпеки Національної академії СБ України.

Сабатовська Інна Сергіївна, к. соціол. н., доц., доцент кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету.

Савич Анжеліка Вікторівна, старший викладач кафедри історії та українознавства НМетАУ.

Савойська Світлана Василівна, доктор філософії в галузі політології, доцент кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури, професор МАУП.

Сагановська Тетяна Петрівна, аспірантка кафедри філософії, соціології та релігієзнавства філософського факультету ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Сагач Галина Михайлівна, д. пед. н., доктор теології, проф., професор кафедри теорії і методики виховання Херсонської академії неперервної освіти, проректор Всеукраїнського народного університету імені Григорія Сковороди.

Сафарова Севда Топу кызы, Бакинський державний університет, факультет бібліотекознавства та інформації.

Сачук Юлія Євгенівна, аспірантка кафедри педагогіки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Свидло Ганна Ігорівна, к.е.н., доцент кафедри статистики та економічного прогнозування, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Свідлов Юрій Іванович, кандидат військових наук, доцент, Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка, м. Суми.

Сєваст'янова Олена Анатоліївна, к. пед. н., доцент кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Седляр Анатолій Володимирович, к.і.н., доцент.

Селіванова Альона Сергіївна, студентка 4 курсу ДНУ імені Олеся Гончара.

Сердюк Наталія Миколаївна, викладач кафедри психіатрії, наркології, психології та соціальної допомоги Одеського національного медичного університету, аспірант Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського».

Сивачук Наталія Петрівна, к. пед. н., проф., зав. кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Симоненко Наталія Олександрівна, аспірантка кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка.

Сиса Оксана Миколаївна, к.мед.н., доцент кафедри акушерства та гінекології післядипломної освіти НМУ імені О.О.Богомольця.

Сіра Тетяна Юрївна, студентка 2-й курсу інженерно-технологічного факультету ДДАЕУ.

Слободяник Геннадій Іванович, д.психол.н., методист ДООЦ, м.Київ.

Смірнова Леся Валеріївна, лікар КМП КДЦ пол №3 Деснянського р-ну м. Києва.

Смотров Наталія Григорівна, викладач кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Соколова Катерина Віталіївна, к. фарм. наук, викладач кафедри загальної та клінічної фармації, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Сойчук Руслана Леонідівна, к. пед. н., доцент кафедри теорії та методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Соснін Олександр Васильович, д.політ.н., проф., заслужений діяч науки і техніки, член-кореспондент Української академії політичних наук, професор ДНВЗ «Університет менеджменту освіти».

Соснова Мирослава Андріївна, аспірант, КЗ «Середня загальноосвітня школа № 44 м. Дніпродзержинська».

Стадніченко Анастасія Сергіївна, студентка IV курсу Вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка».

Стефіна Надія Василівна, к. пед. н., доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, Інститут культури та мистецтва.

Таран Ольга Миколаївна, к. мед. н., асистент кафедри педіатрії 3 та неонатології, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Тищенко Ірина Валентинівна, к. мед. н., доцент кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Толстікова Олена Олександрівна, к. мед. н., доц., доцент кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Топчієва Ганна Олександрівна, старший викладач кафедри фізичного виховання Національного університету харчових технологій, м. Київ.

Тріпутіна Анна Вадимівна, студент Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара.

Турута Олена Василівна, кандидат юридичних наук, доц., доцент кафедри філософії Харківського національного університету радіоелектроніки.

Тян Ольга Володимирівна, к. мед. н. асистент кафедри акушерства та гінекології післядипломної освіти НМУ імені О.О. Богомольця.

Шарун Алесь Віталіївна, к. мед. н., доц., доцент кафедри «Мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології» ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Швець Оксана Вікторівна, асистент кафедри педагогіки вищої школи Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Шиліна Наталія Євгенівна, к. пед. н., доцент кафедри філософії та історії України Одеської національної академії зв'язку ім. О.С. Попова.

Шкіца Леся Євстахіївна, д.т.н., проф., завідувач кафедри ІКГ Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Шокало Юлія Миколаївна, к.і.н., доцент кафедри психології та соціогуманітарних дисциплін Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.

Шульга Дмитро Олександрович, студент факультету фізики, електроніки та комп'ютерних систем Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара.

Шумакова Світлана Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри режисури, факультет театрального мистецтва, Харківська державна академія культури.

Шустак Юлія Іванівна, аспірант, викладач кафедри міжнародних відносин Національного університету у «Острозька академія».

Халайджі Світлана Владиславівна, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Хмельникова Людмила Іванівна, к.хім.н., доцент кафедри загальної та клінічної фармації, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Хопта Світлана Олексіївна, вчитель музичного мистецтва Харківської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 71 Харківської міської ради Харківської області.

Фабрика Алла Анатоліївна, к.соціол.н., доцент кафедри філософії та політології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Феоктістова Людмила Адамівна, викладач математичних дисциплін Дніпропетровського коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

Філіпенко Лариса Володимирівна, к. і. н., доцент кафедри філософії і політології Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Фоломєєва Наталія Аркадіївна, Ph.D., к. пед.н., доцент кафедри хорового диригування, вокалу та методики музичного навчання, заступник директора, Навчально - науковий інститут культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка.

Фоменко Ірина Анатоліївна, магістр за спеціальністю «Педагогіка вищої школи», старший викладач кафедри інженерної педагогіки Національної металургійної академії України.

Цапенко Людмила Миколаївна, старший викладач кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Ципко Вікторія Віталіївна, д. пед. н., доц., ст. н. співробітник, професор кафедри філософії та педагогіки Національного транспортного університету м. Київ.

Червона Леся Миколаївна, к.філос. н., старший науковий співробітник Інститут вищої освіти НАПН України.

Черкасова Ольга Григорівна, к. мед. н., доцент кафедри внутрішньої медицини І ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Черняк Дарина Сергіївна, к. соціол.н., доцент, доцент кафедри філософії, політології та українознавства Київського національного університету технологій та дизайну.

Чопенко Олена Володимирівна, викладач математичних дисциплін Дніпропетровського коледжу ракетно-космічного машинобудування Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара.

Ямшинська Наталія Валентинівна, викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №2 ФЛ НТУУ «КПІ» ім. Ігоря Сікорського.

Яромліцька Наталія Вікторівна, к.філос.н., науковий співробітник, філософський факультет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Яровенко Анна Сергіївна, студентка Національного університету «Львівська політехніка».

Яценко Лілія Григорівна, вчитель біології КЗ «Харківська спеціалізована школа І – ІІІ ступенів № 15 з поглибленим вивченням окремих предметів Харківської міської ради Харківської області».

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. СУЧАСНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ГЕНДЕРНА ОСВІТА	3
<i>Пунченко О.П., Шилина Н.Е.</i> Шёлковый путь-2: инновационный и трансграничный характер образования	3
<i>Коропатник М.М.</i> Від «галактики Гутенберга» до «глобального села»: нова якість освіти ХХІ ст.	5
<i>Батліна Л.В.</i> Проблеми в світі і суспільстві – виклики сучасній освіті	7
<i>Сойчук Р. Л.</i> Національна солідарність та відповідальність як ціннісні складові національного самоствердження особистості	10
<i>Руденко Ю.Ю.</i> Мультикультурна освіта як механізм збереження національної ідентичності	11
<i>Лисенко Г.І.</i> Розвиток вищої архітектурно-будівельної освіти у Катеринославі у 1910-30-ті рр.	12
<i>Гош В. Є.</i> Методологічні засади дослідження проблеми внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці в другій половині ХХ- початку ХХІ століття	15
<i>Lichman L. Yu.</i> Strategy for building foreign linguistic competence in the higher school of Ukraine in the era of globalisation / disintegration	17
<i>Окольніча Т.В.</i> Діяльність етнографів Київського наукового осередку ХІХ століття у вивченні народно-педагогічних інституцій Поділля	18
<i>Потій Н.М.</i> Вшанування пам'яті Т. Шевченка в початкових школах Чернігова (у період нацистської окупації)	20
<i>Седляр А.В.</i> Друга житомирська чоловіча гімназія у 1917 – 1919 рр.	23
<i>Нетьосов С. І., Селіванова А. С.</i> Самооцінка дітей молодшого шкільного віку з розумовою відсталістю	25
<i>Никоненко Н.В., Євтушенко О.О.</i> Особливості логопедичної роботи із дітьми дошкільного віку із дислалією	27
<i>Алієв О.К.</i> Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів: досвід України та Азербайджану	29
<i>Ботвінікова Л.А.</i> Інтерактивна форма проведення семінарських занять зі студентами 4 курсу за фахом «Внутрішні хвороби»	31
<i>Буряк Г.І.</i> «Красива математика» як спосіб підвищення ефективності викладання математичних дисциплін	32
<i>Вороніна Г. Р.</i> Організація професійно-орієнтованої підготовки учнівської молоді в Англії	34
<i>Висоцький О. Ю.</i> Освітні технології як чинник ефективності навчання	35
<i>Гонтар Д.А.</i> Формування системи предметних компетентностей учнів на уроках історії шляхом розв'язання пізнавальних завдань (з досвіду роботи)	37
<i>Гашинова К.Ю., Дмитриченко В.В.</i> Роль самостійної роботи у формуванні професійної компетенції лікаря	40
<i>Гребенник Т.А.</i> Роль гуманітарного образования в информационном обществе	42
<i>Гуцол Л. М.</i> Принципи дозвілєвої діяльності	44
<i>Делова Л. А.</i> Изучение национальных традиций в условиях глобализации	46
<i>Жержова Т.А.</i> Сравнительная оценка потенциала клинических знаний врачей-интернов акушеров-гинекологов, освоенных с помощью интерактивных форм обучения	48

Золотовська В.С. Професійна підготовка майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах на основі компетентнісного підходу	50
Курган О.В. Педагогічний моніторинг як сучасний засіб дослідження якості шкільної освіти	51
Кастро Родригес А.Х. Иностраннй язык для специальных целей: тенденции и перспективы изучения испанского языка для туризма	53
Жержова Т.А. Учебные видеofilмы как компонент технологии проблемного обучения на кафедре акушерства, гинекологии и перинатологии ФПО	56
Котвіцька А.А., Кубарєва І.В. Сучасні аспекти світового досвіду викладання організаційно-економічних дисциплін соціального спрямування у фармацевтичних вищих навчальних закладах	57
Литовченко І.М. Потреба у кваліфікованих кадрах як чинник навчання в американських компаніях	58
Нетьосов С. І., Ломовицька Ю.І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в корекції дітей з вадами зору	60
Малик О.М. Електронний підручник як засіб підвищення якості освіти	62
Макаренко М.В., Говсєєв Д.О., Мартинова Л.І., Дабіжє Л.П., Тян О.В., Громова О.Л., Сиса О.М. Навчально-пошукова робота студентів медиків та лікарів інтернів	64
Мелешко І.В. До питання визнання результатів неформальної освіти дорослих	66
Мелешко В.В. Реалізація мережевої взаємодії суб'єктів освітнього округу в організації профільного навчання	68
Мироненко О. В. Проблемна лекція як засіб первинного засвоєння інформації	71
Неколяк Р. В. Академічна доброчесність як рушійний елемент наукової реформи в Україні	72
Мілевська Т. С. Маркетингове управління у вищому навчальному закладі: системний підхід	74
Мироненко О.В., Кіреєва Т.В., Плєханова О.В. Зворотній зв'язок із студентами як засіб покращення педагогічного процесу	76
Нікітіна Н.С. застосування тестування як засобу викладання іноземної мови студентам вищих навчальних закладів немовних спеціальностей	77
Мірошніченко Л.В. Використання інноваційних технологій під час проведення практичних занять у ВНЗ	79
Остапенко Л. В. Сучасний аспект правового виховання учнівської молоді	81
Пєнов В.В. Місце валеологічного виховання в системі педагогічної діяльності	83
Пододіменко І. І. Особливості неперервного професійного розвитку педагогів-філологів в аспекті зарубіжного досвіду	85
Прокопова О.С., Кириченко О.А. Організація системи професійного самовдосконалення вчителів у Харківському ліцеї № 149	87
Савич А.В. Духовное возрождение современного социума через призму экогуманизма	89
Савойська С. В. Про комунікативну політику у галузі освіти	91
Сагач Г. М. Становление неориторики кордоцентризма как социальной риторики действия и взаимопонимания и перспективы её развития	93
Сагановська Т.П. Філософського-педагогічні концепції представників класичної теорії ненасилля як методологія сучасної освіти	97

<i>Safarova S. T.</i> Policy for textbooks in azerbaijan in 2001-2011	99
<i>Сивачук Н. П.</i> Фольклор у змісті підготовки студентів-філологів	101
<i>Соснова М.А.</i> Застосування інноваційних технологій в освітньому середовищі	103
<i>Стефіна Н.В.</i> До проблеми розвитку музично-ритмічного чуття учнів молодшого шкільного віку	105
<i>Никоненко Н. В., Тріпутіна А.В.</i> Ситуативна основа формування вербального спілкування у дітей із порушеннями	107
<i>Феоктістова Л.А.</i> Впровадження сучасних методів навчання	109
<i>Фоломєєва Н.А.</i> Особливості окремих вокальних прийомів у класі естрадного вокалу в процесі фахової підготовки у нні культури і мистецтв	111
<i>Хопта С.О.</i> Формування полікультурної компетентності учнів в сучасному суспільстві крізь призму патріотичного виховання	113
<i>Ципко В. В.</i> Технологія проведення семінарського заняття з навчальної дисципліни «соціологія» студентам спеціальності «туризм»	115
<i>Черкасова О.Г., Гарагуля Г.А.</i> Підготовка учбової історії хвороби як елемент інтерактивного навчання у медичному ВУЗі	117
<i>Черкасова О.Г., Гашинова К.Ю., Гарагуля Г.А.</i> Особистісно-діяльнісний підхід як основа організації самостійної роботи студентів у вивченні внутрішньої медицини	118
<i>Чопенко О. В.</i> Інформаційні технології на заняттях з математики	119
<i>Ярмоліцька Н.В.</i> Особливості формування моделей вітчизняної філософської освіти в контексті європейського освітньо-наукового простору (на досвіді вищих навчальних закладів Німеччини)	120
<i>Швець О. В.</i> Характеристика стратегій навчання майбутніх вихователів дітей дошкільного віку для роботи з використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності	123
<i>Шумакова С. Н.</i> Интегративные технологии приращивания знаний современной образовательной системы: методологическая «полифония» дисциплины «История мирового театра»	125
<i>Ямшинська Н. В.</i> Особливості англійської комунікації	127
<i>Стадніченко А.С., Мандрико Т. В.</i> педагогічно - пошукове товариство як форма залучення студентів до науково-дослідницької роботи	128
<i>Шарун А.В.</i> Инновационные методы обучения в медицинском образовании	130
<i>Шустак Ю. І.</i> Перспективи валідації неформальної освіти дорослих в Україні	132
<i>Біла Н.В.</i> Гендерна культура як результат гендерного виховання	134
<i>Бойко Ю.В.</i> Гендерне виховання в сучасному дошкільному навчальному закладі	136
<i>Бондаренко З.П., Дяченко О.В.</i> Гендерна освіта: проблеми сьогодення	138
<i>Жидкова О.О., Турута О.В.</i> Гендерна освіта в системі вищої освіти: перспективи та можливості	139
<i>Кравченко О.М.</i> Проблема формування «Я – концепції» у молодшого школяра в контексті гендерного виховання	141
<i>Мусійчук Д.В.</i> Аналіз гендерного аспекту освітньої політики України	143
<i>Гришин О. М. , Пизаров Д. С. , Романова Н. С. , Фоменко І. А.</i> Формування готовності майбутніх інженерів до професійної діяльності	145

<i>Яценко Л.Г.</i> Організація самоосвітньої роботи учнів у процесі підготовки до олімпіад, турнірів та ЗНО з біології	149
<i>Осетинский И.О.</i> Проблемы гендерного неравенства в области информационных технологий в рамках школьного курса информатики	151
<i>Зламанюк Л.М., Зламанюк Є.М.</i> Інформаційно-комунікаційні технології в освіті	153
<i>Луценко О.В.</i> Сучасні проблеми підручникотворення з шкільного курсу історії	156
СЕКЦІЯ II. ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	160
<i>Артеменко А.П., Иванова К.А.</i> Рациональность, мобильность и либеральность как критерии реформы высшего образования в Украине	160
<i>Ігнат'єва А.І.</i> Сучасний розвиток системи вищої освіти	162
<i>Фабрика А. А.</i> Технократична модель освіти і демократія	163
<i>Филиппенко Л.В.</i> Рост значимости гуманитарной составляющей высшего технического образования в современном обществе	165
<i>Барабаш О.В., Кухтик Н.О.</i> Проблеми сучасної підготовки магістрів з екології	166
<i>Біда С. О.</i> Переваги та недоліки вищої освіти	168
<i>Більчук В. С., Хмельникова Л. І., Соколова К.В.</i> Використання тестового контролю для оцінки виживаності знань з хімічних дисциплін у провізорів	169
<i>Бондарева О.О., Тищенко І.В.</i> Лекція у виші: можливість оцінки ефективності	170
<i>Борзенко О.П.</i> Вища освіта: реформування та розвиток в сучасному інформаційному суспільстві	172
<i>Вієвська М.Г.</i> Нова роль викладача у формуванні соціально відповідальних фахівців у вищих навчальних закладах	174
<i>Денисюк О. В.</i> Наукова та інституційна співпраця відродженої Острозької академії та української діаспори	177
<i>Дрожик Л. В.</i> Ділова гра як засіб підвищення ефективності професійної підготовки фахівців медичних та фармацевтичних навчальних закладів	178
<i>Дьяченко Н.К., Грачова В.М., Сіра Т. Ю.</i> Актуальні проблеми розвитку вищої освіти в Україні в умовах євроінтеграції	179
<i>Кайдалова Л. Г., Сабатовська І. С., Мосенцева С. М.</i> Сучасні тенденції у підготовці викладача вищої школи	181
<i>Ковтуненко Р.В., Таран О.М, Канюка Г.С., Віленський Я.В.</i> Роль мотивації при вивченні дисципліни «Педіатрія» у студентів-випускників ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»	182
<i>Кокареєв І.В., Кий-Кокареєва В.Г.</i> Деякі аспекти підвищення якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах	185
<i>Кожухова Т.В.</i> Фінансування сектору освіти як базового сектору сталого розвитку України	188
<i>Колісник Н.С., Марченко Н.А., Фрейвальд В.А.</i> Особливості викладання проблем туберкульозу іноземним студентам на кафедрі фтизіатрії ДЗ «Дніпропетровської медичної академії МОЗ України»	190
<i>Котвіцька А.А., Владимірова І.М., Ольховська А.Б.</i> Основні тенденції та перспективи розвитку сучасної вищої освіти в Україні	192
<i>Лакуша Н.М.</i> Розвиток та майбутнє вищої освіти України	193

<i>Меняйло В. І.</i> Наукові інновації як результат науково-інноваційної діяльності вищого навчального закладу	194
<i>Науменко Н. В.</i> Використання педагогічних ситуацій на практичних заняттях внз фармацевтичного та медичного профілю	196
<i>Кузьмінська Н. М., Приходько Т. М.</i> Особливості трансформації національної вищої освіти в сучасному глобалізованому просторі	197
<i>Павленко І.Г.</i> Екологічна культура в аспекті становлення цінностей сучасної студентської молоді	198
<i>Осадчук Д.Д.</i> Актуальні питання підготовки майбутніх офіцерів морського торговельного флоту до роботи в екстремальних ситуаціях	201
<i>Шокало Ю.М.</i> Основні шляхи інтеграції українських школярів в європейський простір вищої освіти	202
<i>Яровенко А. С.</i> Суб'єкти та шляхи оптимізації профорієнтаційної роботи з молоддю в сучасних реаліях українського суспільства	205
<i>Шкіца Л.Є., Корнута О.В., Корнута В.А.</i> Забезпечення якості змісту та викладання загальноінженерних дисциплін	206
<i>Черняк Д.С.</i> Роль освіти та освіченості в сучасному суспільстві	207
<i>Червона Л. М.</i> Студентське самоврядування як запорука трансформації вищої освіти України	208
<i>Хмельникова Л. І., Клебанський Є. О.</i> Інтегративні зв'язки як необхідний елемент інноваційних технологій при викладанні хімічних дисциплін	210
<i>Агарков С.Ф., Толстікова О.О.</i> Деякі проблеми безперервної професійної освіти лікаря на сучасному етапі	211
<i>Котвіцька А.А., Кайдалова Л.Г., Владимірова І. М.</i> Сучасні тенденції у підготовці фахівців фармацевтичного сектору	213
<i>Колісник Н.С., Фрейвальд В.А., Марченко Н.А., Чабаненко Д.В., Стаднік О.І.</i> Рівень інформованості та ставлення студентів медичних ВУЗів до туберкульозу в сучасних умовах	214
<i>Олексішин О. О.</i> Медіаграмотність як складова гуманітарної підготовки студентів технічних університетів	217
<i>Бабаєва Т.Є., Плюгіна І.І.</i> Вільний вибір навчальних дисциплін	218
<i>Подплетня О. А., Хмельникова Л. І.</i> Формування професійних компетенцій в реалізації інноваційних технологій при вивченні хімічних дисциплін	220
<i>Рева Т. Д.</i> Розвиток вищої фармацевтичної освіти в Україні: сучасні виклики . .	221
<i>Рудевіч Н.В.</i> Сучасна методична система професійної підготовки майбутніх інженерів з автоматизації енергосистем в контексті компетентнісного підходу .	222
<i>Сачук Ю. Є.</i> Педагогічні умови формування соціально-професійної мобільності майбутніх викладачів інформатики у магістерській підготовці	223
<i>Гриневич Л.В, Свидло Г.І.</i> Оцінка привабливості освіти для населення України	225
<i>Сердюк Н. М.</i> Професійна рефлексія як компонент конкурентоздатності майбутніх психологів	227
<i>Сєваст'янова О.А.</i> Особливості організації виховного процесу в сучасних соціокультурних умовах у ВНЗ	229
<i>Симоненко Н. О.</i> Роль самостійності у формуванні особистості студентів вищих медичних навчальних закладів	252

<i>Соснін О.В.</i> Вища технічна освіта в нових координатах викликів і загроз глобалізації	234
<i>Логвиненко М.Л.</i> Необхідність фізичного розвитку для працівників національної поліції України	236
<i>Присяжнюк І.С.</i> Роль академічного есе у фаховій підготовці студентів	238
СЕКЦІЯ III. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ	240
<i>Бачинська Н.В., Шульга Д.О.</i> Застосування сучасних пристроїв для самоконтролю під час занять фізичним вихованням та спортом	240
<i>Кормілець С. В., Свідлов Ю. І.</i> Історичний екскурс в проблему фізичного і патріотичного виховання в кадетських корпусах ХІХ – початку ХХ століття	242
<i>Берест О. О.</i> Формування професійної компетентності майбутнього тренера-викладача у процесі фахової підготовки	245
<i>Вишняков В.М.</i> Фізична культура і духовний розвиток особистості	247
<i>Жамардій В.О.</i> Підготовка майбутніх фітнес-тренерів у вищих педагогічних навчальних закладах	249
<i>Пічурін В.В.</i> Особливості взаємозв'язку фізичної підготовленості і психофізичних характеристик у студентів	250
<i>Зарубіна Т.В., Павленко Л.І., Слободяник Г.І., Смірнова Л.В., Величко З.Я.</i> Сучасні проблемні питання здоров'я дитини та деякі шляхи його зміцнення та збереження	252
<i>Вишняков В.М., Кіресєв О.А.</i> Фізична культура як засіб виховання моральних якостей студентства	254
<i>Пічурін В.В., Буланій М.Ю.</i> Фізична культура - основа всебічного вдосконалення студента	256
<i>Топчієва Г.О.</i> Фізична культура та рухова активність студентів – основа здорового способу життя	259
<i>Халайджі С.В., Волкова Т.В.</i> Заняття спортивним туризмом у ВНЗ як запорука підвищення рівня фізичного здоров'я студентської молоді (на прикладі студентів ОНАХТ)	261
<i>Пічурін В.В., Глущенко Д.Р.</i> Особливості впливу фізичних навантажень на психічну сферу	263
<i>Лаговська Н.Г., Цапенко Л.М.</i> Зміцнення здоров'я студентів шляхом використання самостійних занять фізичною культурою	265
<i>Лисицкая Л.А., Смотрова Н.Г.</i> Физические упражнения как метод борьбы с вирусными заболеваниями	266
<i>Маленюк Т.В.</i> Удосконалення методичної підготовки студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання легкої атлетики»	268
<i>Пічурін В.В., Проноза Д.С.</i> Раціональна організація праці – основа успішності студентів	270
<i>Надтока О.О.</i> Перспективні напрями вдосконалення навчального процесу майбутніх тренерів-викладачів у контексті їхньої підготовки до виховної роботи у дитячо-юнацьких спортивних школах	271
<i>Нікітенко С.В.</i> Організаційні заходи щодо заняття фізичною культурою і спортом дітей та молоді	274
<i>Інформація про авторів.</i>	277

Наукове видання

Науковий редактор

О.Ю.Висоцький

А 43 **Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації.** Матеріали II всеукраїнської наукової конференції. 28-29 жовтня 2016 р., м.Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: Роял Принт, 2016. – 292 с.

У збірник вміщено матеріали II всеукраїнської наукової конференції «Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації», що присвячені осмисленню стану та проблем сучасної освіти і науки в Україні та у світі, визначенню дієвих заходів та оптимальних шляхів подолання негативних явищ в освітній та науковій сферах. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

«Роял Принт»

49054, м. Дніпро, вул.Артельна,9

тел. (056) 794-61-04(05)

Свідоцтво ДК № 3505 від 23.06.2009

Здано на складання 21.10.16. Підписано до друку 24.10.16. Формат 60x84/16.
Папір офс. Друк різнографічний. Гарнітура Times. Умовн.друк.арк. 9,00.
Умовн.фарб.-відб. 9,00. Обл.-видавн. арк. 10,05. Наклад 300 прим. Зам. № О_4294
